วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2561)
Vol. 6 No. 3 (July – September 2018)

P-ISSN : 2287-0962
E-ISSN : 2539-6765

• วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เป็นวารสารวิชาการราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies is an academic journal published twice a year (1st issue January – March, 2nd issue April – June, 3rd July – September, 4th October – December) It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students. The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Interdisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
http://www.journal-peace.mcu.ac.th

- **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, 13170,
Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
http://www.journal-peace.mcu.ac.th

- **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

Phramaha Duangden Thitañāṇo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Chief Editor**

Dr. Phrapalad Somchai Payogo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **กองบรรณาธิการ**

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK
Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam
Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea
Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India
H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary
ศ.ดร. จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร. รัตนะ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,
สถาบันพระปกเกล้า
ดร. พูนสุข มาศรังสรรค์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. หิมพรรณ รักแต่งาม,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร. ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Editorial Board**

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
University of Oxford, UK
Prof. Dr. Le Mahn That,
Vietnam Buddhist University, Vietnam
Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
Dongguk University, Korea
Dr. Rabindra Panth,
Nalanda Deemed University, India
H.E. Janos Jelen,
Dharma Gate Buddhist College, Hungary
Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr. Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
Thammasat University
Dr. Thawilwadee Bureekul,
King Prajadhipok's Institute
Dr. Poonsuk Masrungson,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Himapan Ruktaengam,
Mahidol University
Dr. Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya Universityy

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)**

  พระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน : Phramaha Danai Upawattano
  พระมหาพลกฤษณ์ ฐิตเมธี : Phramaha Polkrish Thitamedhi
  สิรินาฏ พิมเสนาะ : Sirinad Pimsanoa

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**

  คชาภรณ์ คำสอนทา : Kachaporn Kumsonta

- **ออกแบบปก (Cover designed)**

  จุฬารัตน์ วิชานาติ : Jularatana Vichanati

- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**

  บุศกรณ์ สรรพกิจจานนท์ : Busakorn Subpakijjanone

- **กำหนดออกเผยแพร่**

  ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม
  ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน – มิถุนายน
  ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน
  ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม

- **พิมพ์ที่**

  บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด
  99/164 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
  โทรศัพท์ 0-2575-1791, 088-5788400 http://www.protexts.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2561 วารสารได้รับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร ประจำปี พ.ศ. 2559 (ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์) วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับการจัดเข้าในกลุ่ม **วารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป** และวารสารได้ผ่านการประเมินการตรวจรูปแบบตามเงื่อนไขของ TCI (1 - 28 กุมภาพันธ์ 2560) เพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปเงื่อนไข และกติกาสากลต่อไป

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำบทความในฉบับนี้ที่น่าสนใจ ดังนี้

สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ โดย **สิรีกานต์ อยู่เรือง และ เสาวนีย์ อัศวโรจน์** การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากโดยวิเคราะห์จากเนื้อหาและบทสัมภาษณ์

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร โดย **สิทธิพันธ์ พุทธหุน, ชลิดา ศรมณี, เฉลิมพล ศรีหงษ์, เสาวลักษณ์ สุขวิรัช และ วิโรจน์ ก่อสกุล** เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน และใช้ปัจจัย 10 ด้านในการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กร คือ ความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบในงาน ความสำเร็จในงาน การยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การบังคับบัญชา ค่าตอบแทน สภาพการทำงาน และนโยบายและการบริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้าราชการกรุงเทพมหานคร ในสังกัดสำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดย **ญาณกร โท้ประยูร และคณะ** การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีใช้การอธิบายทั้งอุปนัย และนิรนัย มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วจึงนำเครื่องมือไปตรวจสอบความตรง และการตรวจสอบความเที่ยง ในเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยทำการสุ่มแบบบังเอิญ เผชิญหน้าในเขตพื้นที่โดยรอบรัศมี 3 กิโลเมตรจากสถานที่ตั้งโครงการ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ จำนวน 400 คน ในเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน เป็นผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ครอบคลุมของเขตเนื้อหาของการศึกษา

มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ โดย **วรรณวิภา เมืองถ้ำ** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐตามกฎหมายไทย

ปิดท้ายด้วยบทบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง **การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร** โดย **พระปลัดสมชาย ปโยโค และ ฉันทนา กระแสงสิง** ผู้วิจารณ์นำเสนอว่า หนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ที่จำเป็นต่อภารกิจการสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยนำเสนอจะมุ่งเน้นการประยุกต์ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดทางจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การซึ่งเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในการทำงาน ผู้เขียนได้จำแนกในรายละอียดออกอย่างน่าสนใจ

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	**v**
บทความวิจัย : Research Articles	
Knowledge Management Model of Development Monks in Northeastern Thailand *Phrakrusangkharuk Decha Hemnithi and Boonsom Yodmalee*	**845-859**
สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์: Legal Problem Regarding Disputes Settlement by Arbitration Online *สิรีกานต์ อยู่เรือง และ เสาวนีย์ อัศวโรจน์: Sireekarn Yooruang and Saowanee Asawaroj*	**860-872**
ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร: Organizational Commitment of Local Government Officials: A case study of Bangkok Metropolitan Districts *สิทธิพันธ์ พุทธหุน, ชลิดา ศรมณี, เฉลิมพล ศรีหงษ์, เสาวลักษณ์ สุขวิรัช และ วิโรจน์ ก่อสกุล: Sittipan Buddhahun, Chalida Sornmanee, Chalermpol Srihong, Saowalux Sukkawirach and Viroj Kosakul*	**873-895**
ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลพบุรี: The Success of Production Credit Groups on Strengtheing Community and Social Along Philosophy of Sufficiency in Lopburi Province *สรายุทธ เสงี่ยม: Sarayuth Sa-ngiam*	**896-907**

เรื่อง **หน้า**

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ: Municipal Solid Waste Management Project in Cooperation with Sub-District Administration Government (SAO) of Amphur Bangplee, Samutprakarn Province 908-924

ญาณกร โท้ประยูร, วิทยา มีเนตรทิพย์, จักร์พงษ์ เปี่ยมเมตตา, ปัณณภัสร์ พงศ์เศรษฐวรา, อัครกฤต นุ่นจันทร์, ทวีศักดิ์ แสงเงิน และ นัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์:
Yannakorn Toprayoon, Vittaya Menetthip Jakpong Peimmetra, Akrakit Nunchang, Pannapat Pongsethavara, Thavesak Sengguan and Natnaporn Eaknarachindawat

การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน : กรณีศึกษา บ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย: Promotion of Occupations Give the Community: A Case Study Pho Sai Village, Muang Sub-District, Muang District, Loei Province 925-935

ผการัตน์ พินิจวัฒน์: Phakaratn Phinijwat

มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ: The Protection of Witness in Thailand: The Study of the Obligation of the Witness Relocation in Foreign Country 936-952

วรรณวิภา เมืองถ้ำ: Wanwipa Muangtham

มรดกทางภูมิปัญญา: อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา: The Wisdom Heritage: The Common Social and Cultural Identity of the ASEAN Regions of Thailand, Laos and Cambodia 953-969

วัชราภรณ์ จันทนุกูล: Watcharaporn Jantanukul

การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์: Studying Success Factors of Car Registration Numbers Auction 970-984

กรเอก กาญจนาโภคิน: Korneak karnjanapokin

ผลของโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดองสำหรับวัยผู้ใหญ่: Effect of Program for the Development Reconciliation B ehavior for Adults 985-997

อารี พุ่มประไวทย์, วารุณี อินโองการ และ รัชต์วรรณ ตู้แก้ว:
Ari Pumprawai, Varunee Inongkarn and Ratchawan Tookaew

เรื่อง **หน้า**

กลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: Strategic Human Capital Management of Secondary School in Office of the Basic Education Commission 998-1013

กนกพร ลีลาเลิศประเสริฐ, จันทรัศม์ ภูติอริยวัฒน์, อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ และ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ: Kanokporn Leelalertprasert, Jantarat Phutiariyawat, Apitee Songbundit and Phirojana Klinkularb

ปัญญาสิกขา : กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค: Paññāsikha : The Process for the Development of Wisdom Based on the Visuddhimagga 1014-1027

พระถนัด วฑฺฒโน: Phra Thanat Vaddhano

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ: A Buddhist Psychological Causal Model in Building Unity for the Successful Teamwork 1028-1040

จันทร แสงสุวรรณวาว: Juntorn Saengsuwanwow

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา: The Development of Personnel Administration Model to the Excellence of Educational Institutes of Secondary Educational Service Areas 1041-1055

เอมรินทร์ จันทร์บุญนาค, สิน งามประโคน และ ระวิง เรืองสังข์: Emmarrin Junboonnak, Sin Ngamprakhon and Rawing Ruangsanka

พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา: The Buddhist Hermeneutics on Essence of Mind in the Process of Wisdom Development 1056-1067

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺโน, สวัสดิ์ อโณทัย และ สมบูรณ์ บุญโท: Phramaha Surachai Jayabhivaddhano, Sawat Anothai and Somboon Boondo

การพัฒนาแบบจำลองในการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย: The Development of E-Banking Service Model in Thailand 1068-1079

สุธี หล่อวาเหล็ก และ สุจิตรา รอดสมบุญ: Suthee Lovalek and Sujittra Rodsomboon

เรื่อง **หน้า**

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ: A Structural Model of Influential Factors on Tourist Loyalty: An Empirical Study of Floating Markets **1080-1194**

นภาพร จันทร์ฉาย, สุชาดา อภิรัตน์, พิมพ์เนตร มากทรัพย์ และรุ่งโรจน์ เย็นชัยพฤกษ์: Napaporn Janchai, Suchada Apirat, Pimnet Marksap and Rungroj Yenchaiyapruek

การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์: Development of Causal Model in Effectiveness of Organizational of Rajabhat University; Rattakosin Group **1095-1112**

จันทนา อุดม, หะริน สัจเดย์ และ ทรงวุฒิ ตรังวัฒนา: Chanthana Udom, Harin Sachdev and Songwut Trangwattana

การศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชน บ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์: A Study to the Identity of Buddhist Integrated to the Process of Nam Phi Steel of Ban Namphi Community Thongsaenkhan District, Uttaradit Province **1113-1129**

พระอุดมปิฎก, พระครูสุจิตพัฒนพิธาน, พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์, พระครูวีรศาสน์ประดิษฐ์ และเจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ: Phra Udompidok, Phrakhru Sujitpattanapithan, Phrakru Wirunsuwannadit, Phrakru Werasatpadit and Choa-athikan Rungroj Aadhipanyo

แนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน: Guidelines for the Management of the Power Development Fund for Community Development **1130-1144**

สุธน จิตร์มั่น และพิศมัย จารุจิตติพันธ์: Suthon Jitman, Pissamai Jarujittipant

แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในธุรกิจการขนส่งของไทย: The Model of Dynamic Capabilities of Small and Medium Enterprises in Thai Transportation Business **1145-1158**

อารยา อึงไพบูลย์กิจ, วิชิต อู่อ้น และ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล: Araya Uengpaiboonkit, Vichit Uon and Kanyarat Teerathanachiyakun

การจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย: Crisis Management of Prisoners Custody In Thailand **1159-1170**

นิตินัย นิยมวัน และ พิศมัย จารุจิตติพันธ์: Nitinai Niyomwan and Pisamai Jarujittipant

เรื่อง **หน้า**

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย:
The Practical Form and Examination of Theravada Meditation in Thailand **1171-1181**

พระมหาชิต ฐานชิโต และ พระครูพิพิธวรกิจจานุการ:
Phramaha Chit Tanachito and Phrakhrupipithvarakijjanukarn

กัญชา : กฎหมายยาเสพติดอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากัญชาการแพทย์:
Cannabis: The Bottleneck in Drug Law to the Medical Cannabis Development **1182-1198**

พีรพจน์ ปิ่นทองดี: Phiraphot Pinthongdee

อิทธิพลของภาษาโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง:
Influences of Advertising Language on Television toward Lower Northeastern Rajabhat University Students' Thai Language Usage **1199-1211**

สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม: Sariyagan Yeekengaem

พฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต:
The Buddhist Group Behavior of Burmese Immigrant Workers and Life's Quality Development **1212-1228**

พระมหาอดิเดช สติวโร, ธรรณปพร หงษ์ทอง, สุเมธ บุญมะยา, พระมหาวีรธิษณ์ วรินฺโท และสุรีย์พร แซ่เอี๊ยบ: Pramaha Adidej Sativaro, Thannapaporn Hongthong, Sumeth Boonmaya,Phramaha Weeratis Warindho and Sureeporn Sae-Eab

คัมภีร์ปทสังคหะ : การตรวจชำระและการศึกษาวิเคราะห์:
Padasangaha : Edition and Analytical Study **1229-1236**

พระเทพปริยัติมุนี: PhraTheppariyatmunee

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี:
The Development of Creative Tourism in Red Lotus Lake, Kumphawapi District, Udon Thani Province **1237-1253**

ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์: Natn aporn Aeknarajindawat

เรื่อง **หน้า**

การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย:
The Integration of the Knowledge in Field of Peace for Developing Peace Building Process in Thai Society 1254-1266

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Phramaha Hansa Dhammahaso

บทความวิชาการ : Articles

Promoting an Environment of Professional Learning Community among Thai Teachers 1267-1281

Chasasith Sithsungnoen and Malini iGanapathy

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ: หัวใจสำคัญบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล:
Spiritual Quotient: The Heart of Nursing Education 1282-1295

ธนพล บรรดาศักดิ์ เสาวลักษณ์ ตันติสุวิชวงษ์ นฤมล จันทรเกษม และ เฉลิมพล ก่ำใจ:
Thanapol Bundasak, Saovaluk Tantisuwichwong Narumol Jangasem and Chalermpon Kajai

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Review

การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร:
The Recruitment, Selection and Performance Evaluation of Personnel 1296-1304

พระปลัดสมชาย ปโยโค และ ฉันทนา กระแสงสิง:
Phrapalad Somchai Payogo and Chanthana krasangsing

JSH

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Knowledge Management Model of Development Monks in Northeastern Thailand*

Phrakrusangkharuk Decha Hemnithi[1] and Boonsom Yodmalee
Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University
[1]Corresponding Author, Email: shemniti274@gmail.com

Abstract

This investigation uses a qualitative research methodology. The aims of the investigation are 1) to study the background of the Buddhist monks in Northeastern Thailand; 2) to study the knowledge management of Buddhist monks in Northeastern Thailand; and 3) to study a knowledge management model of development monks (monks charged with building community stability) in Northeastern Thailand. The research methods used in gathering data were interview, observation and group discussion. Data was gathered from three groups of purposively selected respondents: 20 key informants, 30 casual informants and 20 general informants. Research was conducted from August 2017 to October 2017 in five provinces, which were Nakhon Ratchasima. Roi Et, Amnat Charoen, Yasothon and Surin. The data obtained was verified by means of data triangulation. The research found there are groups of monks who work in the communities as local developers. More than half are Buddhist monks who are born and raised in the community where their temples are located. Each developer is from a moderately wealthy family in the community, has enough to eat and experiences very few personal problems in life. Most of the monks are ordained

*Received March 8, 2018; Accepted July 26, 2018.

according to the traditions observed by their parents. The results revealed that the developers use their principles to develop a stable society. They help promote peace with the use of Buddhist principles, especially the core precepts, meditation and wisdom. Their work always starts with the development of people to have the knowledge and ability to work. They aim to development villages and schools to be stable and sustainable societies. The principles of operation for the developed societies are the pursuit of knowledge, the construction of knowledge, knowledge storage and knowledge dissemination. The monks are also responsible for the restoration and preservation of the status of Buddhist institutions. The Buddhist monks can be relied on by the community because they represent the moral and ethical issues of Buddhists. These Buddhist monks are undertaking a mission to restore the social security and status of communities that have been damaged by materialism and consumerism. By incorporating local traditional knowledge into their everyday activities and teaching, they also act as agents of conservation for Thai customs and culture.

Keywords: Knowledge management, development, Buddhism, Northeastern Thailand

Introduction

Temples are the centers of Thai communities and fulfil the role of setting the foundations of prosperity for the surrounding society. They simultaneously help to reduce the problems within a community and strengthen the community. They are not only a religious hub, but also a cultural hub. Their importance to local identity is reflected in the surrounding art, literature, customs and traditions. Linked to this continuous history of involvement in community development are monks. Monks are the agents of support provided by the temples. They are leaders of the collective mentality and play a big part in ensuring community participation and cooperation in various initiatives (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2000).

The role of Thai Buddhist monks includes providing aid to members of the community and promoting social harmony and cooperation, with due consideration to the circumstances of each individual case. Monks are expected to give advice to people and strengthen the individual and collective mindset, especially for those individuals who have fallen from a righteous path. There is an increasing need for this kind of intervention from monks in modern society, as foreign culture and global trends play an ever larger part in Thai society, diluting the once embedded traditional values (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2000).

Not only do monks have a huge responsibility for the promotion of traditional Thai and Buddhist values, they also have a responsibility to the nation (Southard, 2016). Consequently, it is important that the national government recognizes the important role played by the monks and offers suitable, up-to-date training to enhance their effectiveness. In addition, the temples require support with budget and resources (Dhammahaso, 2014). The last twenty years of government policy has focused on improving the lives and economy of the Thai people and pushing Thailand towards a 'developed' nation status. This has been achieved using the principles of the self-sufficient economy designed by the late Thai king, Bhumibol Adulyadej. Thailand now has a much more stable economy and is able to compete on the international stage. (Jaroensettasinm 2016). Simultaneously, Western civilization has influenced Thai society through a number of media. Consequently, Thailand has developed, but not to the extent it should have due to problems with the economy, society, politics, religion

and culture. It is necessary to help develop the people of Thailand so that they may adapt and come to terms with Western influences. Buddhism is an important tool for this because it helps people respond to the intangible consequences of their material culture. The aspects of the Buddhist religion with the closest links to the laity in Thailand are the temples and monks. As temples are the centres of Thai communities, monks are the representatives of those centres in promoting the spirituality and mentality of the common people.

Often, the main reason for disintegration or disappearance of resources in the surrounding environment is their misuse and mismanagement by humans. These factors can be divided into three different categories: strains felt due to population increase, expansion of communities and the effects of new technology. Economic problems are linked to the state of the surrounding environment, as well as external factors, including oil prices, economic status of trade partners and global depression. The combination causes poverty in local communities and associated lifestyle problems that the monks are entrusted to address. There are also domestic factors that cause lifestyle changes and difficulties, such as national politics, personal injury, increasing age and job loss. Some of the problems that monks are traditionally expected to deal with in communities include substance abuse, violence and truancy. These problems are particularly associated with youth. However, modern society has seen a shift so that the top five problems among young Thai people are (1) misuse of media, (2) substance abuse, (3) teenage pregnancy, (4) popular consumer culture and (5) violence.

Culture is social heritage in the form of values, trends, languages, belief systems, customs, traditions, rules and lifestyles. It is inherited from one generation to the next and is a communal treasure that has no end, thanks to human interest in learning about the past. Religion is an important aspect of this culture because when people follow the same belief system they relate to a common identity. This identity includes shared practices, knowledge and understanding. In the past, community manifestations of these shared practices, knowledge and understanding are invariably led by monks. However, modern community identity has been diluted by Western influences, especially in Northeastern Thailand. There is less community spirit, cooperation and continuity of traditions. This has had a big impact on Northeastern

Thai society, to the extent that material culture is now more advanced but 'Thainess' (the essence of Thai identity) is becoming more obscured (Abercrombie, 2016). Given its important function shaping the minds of local people, Buddhism has an important role to play in Northeastern Thai communities to ensure that the traditional way of life is not lost in the wake of rapid cultural changes. In light of this, the researchers were keen to investigate the knowledge management model of development monks in Northeastern Thailand.

Research Aims

There were three principal aims for this investigation:

1) To study the background of the Buddhist monks in Northeastern Thailand;
2) To study the knowledge management of Buddhist monks in Northeastern Thailand;
3) To study a knowledge management model of development monks charged with building community stability in Northeastern Thailand.

Research Methodology

This is a qualitative investigation taking data from documentary analysis and field research. Research was conducted from August 2017 to October 2017 in five provinces, which were Nakhon Ratchasima. Roi Et, Amnat Charoen, Yasothon and Surin Provinces. These locations were purposively selected according to three criteria: 1) the local monks had won awards for their services to the community, 2) the communities actively participated in the development of society, 3) there was an established network of development monks in the area. Data was gathered from three groups of purposively selected respondents: 20 key informants, 30 casual informants and 20 general informants. Respondents were all members of the communities in the research area. Development monks chosen to provide data for the investigation were selected on the basis that they had practiced at their current community temple for over twenty years. This was to ensure respondents were able to draw on their experiences within the community and provide data concerning changes in the community attitudes

over time. In addition, the monks selected for data collection had all been recognised and awarded by the national Buddhist council for their efforts in community development. Although it could be argued that selection of respondents in this way restricted the variety of input from informants due to their very similar nature, each monk has a very specific and unique way of delivering community support, which provides the level of diversity required for this investigation. The key informant group was composed of twenty senior monks who were experts in community development. The casual informant group was composed of current development monks and their aides, totalling thirty individuals. The general informant group was composed of local residents, temple councillors and village councillors, totalling twenty individuals.

The main data collection methods were participatory and non-participatory observation, structured and unstructured interviews, and focus group discussion. Observation was conducted according to the practices outlined by Sin Panpinit (2010), whereby the researchers involved themselves in the day to day activities of the development monks to understand and record details of their work. Interviews were managed using the guidelines of Songkoon Chantachon (2006) and questions were targeted at each of the informant groups. Following interviews, the researchers drew some preliminary conclusions and presented the data for verification to focus groups of six to ten individuals. The data obtained was then validated by means of data triangulation and categorised into groups according to the three aims of the investigation (Chantavanit, 2000). The data was then analysed using typological and inductive analysis techniques. The results are presented here as a descriptive analysis.

Results

From document analysis and field investigation using participatory and non-participatory observation, structured and unstructured interviews, and focus group discussion, the research team found the following results:

The management background of development by Buddhist monks in the Northeast

Buddhist monks have always played an important role in the development of

local communities in Thailand, ever since Buddhism first arrived in the country from India. However, this was arguably only first institutionalised when the government began incorporating development by local Buddhist monks into its economic and social development plans. In Northeastern Thailand, the official beginning of systematic development by the clergy was in 1963 when Mahamakut Buddhist University sent scholars under a government directive to train monks in community development. 1973-1976 was consequently a time of significant increase in the popularity of Buddhist monks committing to higher education. From 1976, that first wave of monk scholars returned back to their communities and began implementing the techniques and methods that they had learned. In 1984, the government took greater interest in community development and tried to encourage people to realise their importance to community development. At this time, they also tried to convince more monks to join government departments and work towards community development through official administrative channels. In 1986, there was a wide scale drought and many communities suffered, particularly in the conservation of local landmarks and resources. This triggered the interest of a number of concerned monks, who established the "*phra song nak anurak*" group ("The Conservationist Monks"). In 1987, there was further drought, causing the government to form the "Green Isan Project", which was focused on helping the people of Isan through water shortages. In 1997, there was an economic crisis which required many more monks to leave their duties and work for the government on domestic issues and international diplomacy. Subsequently, in 2003, the government used monks as a tool in their war on drugs. These events highlight the increasing government involvement in monks' community development role.

The results show that former development monks in Northeastern Thailand were Luang Bu Mun Bhuridatta, Luang Bu Chah Subhaddo, Luang Por Koon Bhurisutto and general development monks. These individuals were dedicated to study the dhamma during their ordination. From these origins, they returned to develop their hometowns and took responsibility for the administration of the local Buddhist councils. The majority of development monks held positions on the Buddhist council of Thailand as local abbots, or head of sub-district and district-level Buddhist councils. Their activities in developing society included teaching people to live a self-sufficient

lifestyle, building community relationships, conserving local traditional knowledge, conserving the local natural environment and raising health awareness.

The monks who acted as community developers first began by improving local infrastructure, especially roads to enable better cross-community communication. Over the years, monks have also been involved in water sanitation projects, community planting initiatives, traditional healing, public health, community cooperatives and community savings banks. The monks have also played a large part in education, establishing day-care centres and running a variety of camps for young people. Some of their most important work has been in the rehabilitation of drug addicts. Nowadays, the role of the monks has decreased because there is a larger number of government institutions ordered with specific directives in community development.

The results concerning the background of development monks currently operating in Northeastern Thailand indicate three common features: 1) over half of monks currently acting as community developers were born and grew up in the communities surrounding their current temples; all are from the Northeast of Thailand; 2) all of the development monks come from families with an average social standing in the local community, which means they lived sufficiently and did not experience major lifestyle problems; 3) the majority of development monks ordained according to the traditions of their respective families to make merit for their parents.

The knowledge management of Buddhist monks in the Northeast

The work of the monks for strengthening the local community and promoting peace is based on the foundations of Buddhist principles. The monks preach to the four members of the Buddhist community (*bhikkhu*, *bhikkhuni*, *upasaka* and *upasika*) to use the precepts, *samadhi* (meditative consciousness) and *panna* (insight in the true nature of reality) as the foundations for their daily lives. The monks' work begins with development of the individual's knowledge and skills in their occupation. The monks then manage the development of people so that they have knowledge and ability in the development of the temple, the community and schools. This is to ensure that society is strong and continuous.

Knowledge management of development monks in Northeastern Thailand is based on the principles of searching for knowledge, creating knowledge, managing

knowledge, analysing knowledge, disseminating knowledge and evaluating. The aim is a peaceful society founded on Buddhist dharmic principles. The monks decide the method of development and begin with development of the individual so that they have sufficient knowledge and ability to do their jobs and possess strong morals. Importantly, the monks help people develop before they are in desperate need because, in order for work to be of a high quality, people must develop their knowledge and skill, and possess strong morals and values. It is especially important that people adhere to precepts of knowledge and hold a strong work ethic. If the community values knowledge, peace will be upheld in the community through the economy, as people will enjoy a sufficient lifestyle, strong living culture and beautiful surrounding natural resources.

The majority of development monks adopt an approach that promotes community participation at both the theoretical and practical stages of problem-solving. The temples are small organisations and their planning is not complex. The individuals with the greatest power within the temple hierarchy are the abbots. Monks are then respected in order of years as a monk, with those having served for longest commanding the most respect. Planning tasks within the temple are delegated among the hierarchy of monks and include such tasks as finance, employment, activities and general management. When temple monks are in need of greater assistance with temple management, external help will be provided by development monks from outside, who then make a judgement on the need for assistance in the wider community. Any maintenance or restoration of temple architecture or artifacts must be given approval by the resident monks and community members. Any additions to the temple buildings must be in the same style as the original structure. Any maintenance to the surrounding environment must pay particular care to the local natural resources. The temple grounds are divided into zones, which include specific areas for locals to come and relax or meditate. These areas are adorned with plants and trees. There is also an education zone with a youth centre for education clinics or general use. In addition to their development of the temples, visiting development monks are expected to hold seminars or workshops to instruct locals in the desired qualities of a moral and ethical lifestyle according to the principles of the sufficiency economy. These workshops often include occupational advice for locals to best profit from their

everyday jobs. Development monks assist in the local communities by supporting local volunteers and the police in community initiatives and offer donations and resources on important holy days throughout the year. The monks also help to provide opportunities for young people to exercise, as well as offering vital support in tackling narcotics abuse and helping strengthen domestic relationships. On top of these duties, the monks also give financial support, bursaries and loans, for educational and occupational pursuits, and offer significant advice to the elderly regarding health and self-care. These services are in addition to the monks' standard duties of spreading the teachings of the Lord Buddha and promoting strong ethics and morals in society. The monks are heavily involved with the maintenance of local customs and traditions, playing a large part in community ceremonies such as the official water-pouring ceremony for the elderly during the Songkran festival. The work of the monks can thus be divided into four distinct categories: 1) planning and organisation, 2) temple and resource maintenance, 3) community support, 4) promotion of Buddhism and traditions.

A knowledge management model of development monks charged with building community stability in the Northeast

The knowledge management model of development monks for building community stability in Northeastern Thailand is composed of a model for demonstrating Buddhist sermons, management of activities for developing society and management of training projects. The objectives are to develop local communities in terms of the economy, society, traditions and culture, natural environment and safety in life and property. Locals should be able to use the knowledge gained from listening to Buddhist sermons, participating in community development activities and taking part in training projects in their everyday lives, which will make society happy and stable.

For the knowledge management model of development monks, it was found that planning by development monks should involve planning of temple administration and include the participation of all sectors within the temple community. This is to ensure that all parties have an equal stake and therefore equal motivation to fulfil planned objectives. Organisations within the temple structure should be managed clearly to ease delegation of tasks and responsibilities. The allocation of work within

the temples and employment of external experts should be according to expertise and skills. The workload within the temple should also be spread equally. If anyone is found to be shirking their responsibilities, they should be required to attend dharma camps or seminars on morality and ethics to improve their work ethic. Development monks must have knowledge about how to manage documents, especially orders and instructions within and outside the temples. The monks must know how to control their juniors within the temple and teach them to be good role models to gain the full trust of the local community.

Local traditional knowledge must be integrated into the work of the development monks. The monks must be knowledgeable in the proper maintenance and restoration of ancient buildings, artefacts and traditional culture. When undertaking permanent maintenance, the monks must consider the usage and particular value of the original ancient structure and ensure that these features are not lost with the new changes. Importantly, all people affected by the changes should have a say in any development to buildings and structures. The development monks must consider the surrounding natural environment at all times and be role models in their attitude towards nature. Development monks should implement training and seminars for the locals to understand and implement the principles of the sufficiency economy in their everyday lives. An additional function of the development monks is to support and sponsor the efforts of local volunteer projects and, importantly, raise awareness of the dangers of addictive narcotics within the community. It is the responsibility of the monks to help addicts come to terms with and subsequently beat their addictions. The monks should then provide rehabilitative support to appropriate candidates. Further to these duties, the development monks should work in cooperation with the ministry of public health and local hospitals and clinics to promote awareness of public health in the local community and organise self-care training for the elderly in the area. They should also organise workshops and projects to promote cleanliness in the temple and the community area and assist on development projects with local authorities, such as road maintenance and tourism initiatives. These duties are all in addition to the fundamental work of the development monks, which is to spread the teachings of the Lord Buddha and to promote ethical and virtuous living among local community members. They must organise and assist at events on holy days as well as carry out

their everyday tasks, such as merit-making and preaching. Moreover, the monks should help preserve the local culture and customs of Northeastern Thailand.

Discussion

Monks are responsible for the restoration and preservation of the status of Buddhist institutions, as well as their participation in community development activities (Phongphit, 1988). Clearly, one of the key duties of Buddhist monks in Thailand is to spread the teachings of the Lord Buddha and the principles of dharma (Veidlinger, 2006). However, monks are increasingly required to help maintain the importance of Buddhism in an increasingly connected and politicized rural society (Swearer, 1999). Monks now have an increased responsibility towards the national Thai government, which is reflected in the work of development monks to improve local lifestyle in rural societies. As Dylan Southard observed, "with the creation of the 'People's Constitution' and the passage of the National Decentralization Act in the late 1990s, the Thai government began adopting the symbols of localism in its own development strategies...This has resulted in the 'channeling' of monastic development practice into state-initiated projects." Of particular importance to the government is the philosophy of Buddhism concerning the natural environment and teaching people to respect and nurture their surroundings. The principles fit particularly harmoniously with the government mantra of the 'sufficiency economy', an economic philosophy developed by King Bhumibol Adulyadej and subsequently adopted by successive Thai governments as policy (Southard, 2014). Development monks adhere to the fundamental concept of living within one's means and in their everyday community work act as proxies to the government, as well as messengers for the Lord Buddha (Sponsel and Sponsel, 1995).

Communities can depend on monks, just as they can continue to adopt the temple as their centre. Temples have traditionally been the hubs of Thai communities and over the years have been used as institutions for education, culture and health, as well as religion. In recent years, the use of local temples has declined. As society has grown, more specialised institutions have emerged and the importance of temples as multipurpose buildings has declined. Although the purpose of temple construction in

Thailand has changed little over the course of two-hundred years, there has been a marked change in social perceptions of the temple due to a decline in people entering the monkhood and a decrease in central budget Also cited as causing transformation of the temple from the centre of society to an ordinary member have been Western lifestyle influences, decrease in agricultural occupations, increased communication with external communities, increased external control and less dependence on nature (Nakthong, Jumpadaeng and Phothisane, 2014). Monks are helping to restore the temple to its place of importance at the centre of the community and they are undertaking a mission to prevent the deterioration of religious values in the face of materialism and consumerism (Lapthananon, 2012).

Buddhist ethics and values are being modernised and, as a result, Buddhist manners and the role of Buddhists are changing. Local residents are living further from the temples and are not interested in visiting the temples to maintain their own personal values and observe the precepts (Hughes, 2014). Unless they need to go for an important ceremony, people do not think of temples or monks. It is the job of the development monks to ensure Buddhist values remain at the forefront of the minds of the people and that the status of Buddhist institutions remains strong and stable. The knowledge management model investigated during this study clearly shows that monks are involved in a huge variety of initiatives across local communities. This prevalence in all aspects of society will not only lead to greater consistency in development initiatives, but also lead to more stable, secure and prosperous communities.

Suggestions

Following the outcomes of this investigation, the researchers wish to make a number of recommendations. Firstly, development monks and senior members of local temples should use the model as a set of guidelines for their development practice. At every opportunity, local knowledge must be integrated into the work of the development monks and local people should participate in any initiatives so that their expertise and familiarity with the local context can be used. The surrounding environment and its preservation must be the basis of all development. Consequently, the government, who benefit immeasurably from the work of the development monks,

should allocate additional resources and organise training for monks regarding the use and maintenance of the surrounding natural environment. Similarly, development monks should implement training and seminars for local people to understand and implement the principles of the sufficiency economy in their everyday lives.

Concerning further investigation, the researchers recommend that similar investigations are conducted into the knowledge management models of development monks across the country, so that similarities, differences and best practices can be identified. In addition, the impact of development monks in local communities should be analysed to single out areas in which developments have been more or less successful. Finally, the researchers wish to recommend further research into the factors compelling local residents to participate in development projects so that more can be done to motivate locals to support their communities.

References

Abercrombie, J. (2016). *Cultural preservation in northeastern Thailand: An analysis of heritage management styles within the Isan region*. Doctoral dissertation, University of Cincinnati.

Chantachon, S. (2006). *Qualitative research method*. Mahasarakham: Mahasarakham University Press.

Chantavanit, S. (2000). *Data analysis in qualitative investigations*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Dhammahaso, P. H. (2014). Trend in Sangha's Role towards Thai Politics in the Next Two Decades. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*. 21(3), 29-54.

Dhammapitaka, Phra (P.A. Piyutho). (2000). *A constitution for living*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Hughes, P. (2014). Religion among Young People in Australia, Thailand and the United States. *Journal for the Academic Study of Religion*, 27(1), 56-71.

Jaroensettasin, T. (2016). Crisis of Thai Education. *Journal of Learning Innovations, Walailak University*. 2(2), 5-23.

Lapthananon, P. (2012). *Development monks in Northeastern Thailand*. Kyoto: Kyoto University Press.

Nakthong, B., Jumpadaeng, S. and Phothisane, S. (2014). Wat Phra Tat: Space and Environment Management of Buddhist Temples and Relics in the Esan Region. *Asian Culture and History,* 7(1), 16-23.

Panpinit, S. (2010). *Social research techniques*. Bangkok: Wittayapat.

Phongphit, S. (1988). *Religion in a changing society: Buddhism, reform and the role of monks in community development in Thailand*. Hong Kong: Arena Press.

Southard, D. (2014). Rethinking localism in sustainable development practice: The case of development monks in northeast Thailand. *Rethink: Social Development for Sustainability in the ASEAN Community*, Khon Kaen University, 39-52. Available at http://cscd.kku.ac.th/cscddoc/CSCD_2014_Eng.pdf [Accessed 25th March 2018].

Southard, D. (2016). *Collaboration or Appropriation? Development Monks and State Localism in Northeast Thailand*. ARI Working Papers Series, Vol. 244. Available at http://www.ari.nus.edu.sg/wps/wps16_244.pdf [Accessed 25th March 2018].

Sponsel, L. E., & Natadecha-Sponsel, P. (1995). The role of Buddhism in creating a more sustainable society in Thailand. In: Rigg, J. (Ed.), *Counting the costs: economic growth and environmental change in Thailand*, pp.27-46. Berkeley: Institute of Southeast Asia Studies, University of California.

Swearer, D. K. (1999). Centre and periphery: Buddhism and politics in modern Thailand. In: Harris, I. (Ed.), *Buddhism and Politics in Twentieth-Century Asia*, pp. 194-228. Virginia: University of Virginia Press.

Veidlinger, D. M. (2006). *Spreading the Dhamma: Writing, Orality, and Textual Transmission in Buddhist Northern Thailand*. Honolulu: University of Hawaii Press.

สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์*

Legal Problem Regarding Disputes Settlement by Arbitration Online

[1]สิรีกานต์ อยู่เรือง และ เสาวนีย์ อัศวโรจน์

[1]Sireekarn Yooruang and Saowanee Asawaroj

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Law Branch, Sukhothai thammathirat Open University

[1]Corresponding Author. Email: Sireekarn_y@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ (2) ปัญหาและวิเคราะห์วิธีการในการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ และ (3) เสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทย การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากโดยวิเคราะห์จากเนื้อหาและบทสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) กฎหมายอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่มาปรับใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาได้ เนื่องจากประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายใดที่มารองรับวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังนั้นการพัฒนาระบบการอนุญาโตตุลการออนไลน์ในประเทศไทยจึงยังไม่พัฒนา (2) ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทยไว้ 3 ประเด็น คือ ปัญหาเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ และ

---

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์” ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากทุนวิจัยทางวิชาการ (กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี) ประจำปีงบประมาณ 2559

Received May 5, 2018; Accepted August 24, 2018.

ปัญหาการทำคำชี้ขาดของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ (3) ผู้วิจัยจึงจะได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายที่จะมารองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยจัดทำเป็นร่างพรบ.อนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... หมวด 9 เพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะและเพื่อให้การอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย

คำสำคัญ: การอนุญาโตตุลาการออนไลน์; การระงับข้อพิพาททางเลือก; ข้อพิพาท

Abstract

This research aimed to study (1) the related law regarding disputes settlement by arbitration online (2) the problem and analysis the method of disputes settlement by arbitration online and (3) to purpose the legal measure in accordance with the practical of arbitration online in Thailand. This research is a qualitative research by using the instrument for collecting data was separate into 2 steps that is documentary research and in-depth interview from the arbitration law's expert including analysis data from document and interview.

The research results were found as follows; (1) if the existence of arbitration's law adapt to arbitration online, it may cause the problem since Thailand does not have law to support arbitration online. It is resulting to the development of arbitration online system is too inactive; (2) the research study and analysis legal problem may occur which there are 3 issues; 1) the problem regarding definition and form of contract of arbitration online; 2) the problem regarding proceeding of arbitration online and 3) the problem regarding award of arbitration and (3) the research has suggestion to resolve legal problem which edit the Arbitration Act B.E. 2545 by enact the draft of Arbitration Act (NO. ...) B.E. ... part 9 in order to has the legal measure for support arbitration online and can enforce arbitration online in effectively in Thailand.

Keywords: Arbitration online; Alternative Dispute Resolution; Disputes

บทนำ

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการดำเนินการค้าขายระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค กล่าวคือการซื้อขายสินค้าหรือบริการไม่ต้องดำเนินการแบบเฉพาะหน้าและตัวต่อตัว แต่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถซื้อขายสินค้าหรือบริการผ่านทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการโดยที่ไม่รู้จักตัวตนและที่อยู่ที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย (distant and anonymous transaction) ผู้ซื้อตัดสินใจซื้อสินค้า โดยอาศัยข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (online browsing and buying) และบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขาย อยู่ในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน (multi-jurisdiction) (Ethan & Janet, 2001) แต่สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายยังคงเดิมเหมือนกับการทำธุรกรรมตามปกติ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาผู้ซื้อไม่ได้รับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติตามที่ตกลง ภายในเวลาที่กำหนด จึงเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบเดิมจึงไม่เพียงพอ เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์โดยพยายามบังคับใช้กฎหมายแทนที่ศีลธรรม (Poohkum and Nimanong, 2018) จึงมีการสร้างการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ขึ้นมาเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น

อนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในนานาประเทศ เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวกรวดเร็วและประหยัด และสามารถแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้กระบวนการระงับข้อพิพาทของไทยในปัจจุบัน เป็นการดำเนินการแบบเฉพาะหน้าและตัวต่อตัว (face to face) โดยผู้ร้องเรียนต้องติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น แม้ว่าหน่วยงานเหล่านี้จะจัดให้มีช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนเบื้องต้นและมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ปัญหาที่พบ คือ การที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจหน่วยงานในการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการบังคับใช้ ผลการระงับข้อพิพาทจนสิ้นสุดกระบวนการ และการขาดบุคลากรและเทคโนโลยีในการดำเนินงานที่เพียงพอต่อปริมาณข้อร้องเรียนที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนธุรกรรมทางธุรกิจที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Supajee, 2016) นอกจากนี้ หากการซื้อขายสินค้า และบริการดังกล่าวเป็นธุรกรรมข้ามพรมแดน (cross-border transaction) ก็จะเกิดปัญหาในเรื่องขอบเขตอำนาจตามมา ด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าและบริการแก่ผู้บริโภคได้อย่างน่าพึงพอใจ

ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายการบังคับใช้กับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการออนไลน์ จากการศึกษาสภาพปัญหาข้างต้นพบว่าสภาพปัญหากฎหมายการบังคับใช้กับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจนและครอบคลุมต่อประเด็น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาและเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายโดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์เพื่อให้มีการบังคับใช้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ให้มากขึ้นในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นจะเห็นได้ว่ามีพื้นฐานแนวคิดมาจากการอนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางเลือก กล่าวคือ อนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้กับการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมนั่นเอง ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์จึงเป็นการผสมผสานระหว่าง แนวคิด ทฤษฎี ของวิธีการอนุญาโตตุลาการ และแนวคิดทางทฤษฎีเทคโนโลยี รวมถึงผู้วิจัยได้นำเอากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards 1958 หรือ New York Convention และ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 มาใช้เป็นหลักกฎหมายในการวิเคราะห์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์วิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์
3. เพื่อศึกษาเสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการ แนวคิด หลักการเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์จากงานวิจัย ตำรา บทความต่างๆทั้งในรูปข้อมูลเอกสารและข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศและต่างประเทศ

การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโดยการออกแบบเครื่องมือในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและเสนอแนะแนวทางการนำการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐและเอกชน และกลุ่มผู้ประกอบการผ่านระบบออนไลน์และผู้บริโภคสินค้าที่ทำการซื้อขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากทั้ง 4 กลุ่มเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน
2. กลุ่มบุคลากรหน่วยงานรัฐ ได้แก่ ศาล กระทรวงยุติธรรม สถาบันอนุญาโตตุลาการ จำนวน 4 คน
3. กลุ่มบุคลากรหน่วยงานเอกชน ได้แก่ สำนักงานกฎหมาย จำนวน 1 คน
4. ผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคที่คาดว่าจะใช้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ จำนวน 3 คน

ผลการวิจัย

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ผลจากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายใดที่มารองรับวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งการอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีความแตกต่างจากอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม หากนำกฎหมายอนุญาโตตุลการที่มีอยู่มาปรับใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาได้ ผู้วิจัยพบว่าเมื่อพิจารณากฎหมายไทยที่สามารถนำมาเทียบคียงเพื่อปรับใช้กับอนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้ มี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 และ พระราชาบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็คทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ในขณะที่กระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่ใช้บังคับในต่างประเทศนั้น มีการร่างกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้บังคับโดยเฉพาะเจาะจง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำร่างกฎหมาย

2. วิเคราะห์ปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นในวิธีการของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ผลจากการวิจัยพบว่า หากมีการนำอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาบังคับใช้ในประเทศไทย ปัญหาของวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นอาจเกิดขึ้นได้ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาไว้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์

ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์เรื่องรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้น จะต้องทราบถึงความหมายของคำว่า “การอนุญาโตตุลาการออนไลน์” หมายความว่าอย่างไร ซึ่งจากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยพบว่า มีการให้ความหมายแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือ

แนวทางแรก เห็นว่า อนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมที่กระทำผ่านวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างคู่พิพาทหรือคู่พิพาทกับอนุญาโตตุลาการ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่จำเป็นต้องเดินทางมาพบกับ

แนวทางที่สอง เห็นว่า อนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม แต่นำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับกระบวนการเพียงบางส่วน เช่น ให้มีการยื่นข้อเรียกร้องผ่านอีเมล์ หรือใช้การ

สืบพยานผ่านวิธีการอิเล็กทรอนิกส์

จากความหมายของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่แบ่งออกเป็น 2 แนวทางข้างต้นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นสนับสนุนกับแนวทางแรก เนื่องจาก การอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นควรจะต้องหมายถึงการอนุญาโตตุลาการที่นำกระบวนการทางเทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ทั้งหมด เพราะการนำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพียงบางส่วน เช่น มีการส่งเอกสารผ่านอีเมล์ หรือใช้วิธีการสืบพยานผ่านวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกในกระบวนการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ไม่ทำให้การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมกลายมาเป็นการอนุญาโตตุลาการออนไลน์แต่อย่างใด

ดังนั้น สัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ สัญญาที่คู่พิพาทตกลงกันให้ใช้การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการระงับข้อพิพาท เมื่อนำสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาเปรียบเทียบกับสัญญาอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม กล่าวคือการอนุญาโตตุตาการนั้นเกิดจากสัญญามิได้เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับให้คู่พิพาทต้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาทชนิดนี้ ดังนี้การที่จะมีการอนุญาโตตุลาการได้คู่พิพาทจะต้องมีข้อตกลงทำสัญญาอนุญาอนุญาโตตุการก่อนเสมอ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 11 ของ พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2544 จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้กฎหมายมิได้ต้องการแบบของสัญญาแต่อย่างใด เพียงต้องการหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาเท่านั้น ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือสัญญาอนญาโตตลุาการ ก็ไม่เป็นโมฆะ เพียงแต่บังคับกันไม่ได้ ทั้งนี้การทำหลักฐานเป็นหนังสือนั้นอาจอยู่ในรูปแบบใดๆ ก็ได้รวมถึงสัญญาอนุญาโตตุลาการที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ อย่างไรก็ตาม สัญญาอนุญาโตตุลาการที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น แม้กฎหมายจะยอมรับให้ทำได้ แต่รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะใดที่กฎหมายยอมรับจะต้องพิจารณาตามพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ตามด้วย

จากการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ซึ่งเป็นสัญญาที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถทำได้ตามกฎหมาย แต่ก็ต้องเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ตามลักษณะของพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ด้วย จึงถือเป็นหลักฐานเป็นหนังสือและการลงลายมือชื่อที่กฎหมายดังกล่าวยอมรับ ส่งผลให้การทำสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถทำได้โดยใช้กฎหมาย 2 ฉบับมารองรับ กล่าวคือ ใช้ พรบ.อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2544 และพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ในการร่างสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังนั้นควรจะมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะมาใช้บังคับ เพื่อส่งเสริมให้มีการนำอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศไทย

2.2 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจาณาอนุญาโตตุลาการออนไลน์

การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีกระบวนการและวิธีพิจารณาคล้ายกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์แบบดั้งเดิม เพียงแต่กระบวนการและวิธีพิจารณาทั้งหมดกระทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น ซึ่งประกอบไปด้วย การส่งคำคู่ความ การสืบพยาน การพิจารณาคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส ดังนี้เมื่อ

พิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 7 พรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่าการส่งเอกสารหรือคำคู่ความต่างๆ นั้นจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนหรือไปรษณีย์ตอบรับก็ได้ ทั้งนี้ให้รวมถึงวิธีอื่นใดที่แสดงถึงความพยายามในการจัดส่ง แม้ว่ามาตรา 7 ไม่ได้พูดถึงการส่งด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงการบัญญัติว่า “โดยวิธีอื่นใด” ซึ่งกรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำว่าโดยวิธีอื่นใดนี้ ให้หมายความรวมถึง การส่งด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนแน่นอนเป็นเพียงการให้ศาลตีความเท่านั้น ดังนั้นหากมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารต่างๆของกระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์อาจจะต้องให้ศาลตีความตามมาตรา 7 ของพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแต่ละท่าน อาจจะนำมาสู่หลักเกณฑ์ที่ไม่มีความแน่นอน

สำหรับการสืบพยานบุคคลนั้น จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ในบางกรณีอาจมีข้อขัดข้องทางเทคนิค เช่นสัญญาณไม่ชัดเจน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของบุคคล นอกจากนี้การถามค้านพยาน หรือการตอบคำถามของอนุญาโตตุลาการ อาจไม่สะดวกเหมือนกับการสืบพยานแบบดั้งเดิมสำหรับพยานเอกสารที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

2.3 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการทำคำชี้ขาด

ในกระบวนการของอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นเมื่อจบกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการออนไลน์แล้วคณะอนุญาโตตุลาการต้องทำคำชี้ขาด ซึ่งเมื่อพิจารณาตามพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 37 วรรคแรก กำหนดรูปแบบของคำชี้ขาดไว้ว่า “คำชี้ขาดต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคณะอนุญาโตตุลาการถ้าคณะอนุญาโตตุลาการมีจำนวนมากกว่าหนึ่งคน การลงลายมือชื่อของอนุญาโตตุลาการเสียงข้างมากถือว่า เพียงพอแล้วแต่ต้องจดแจ้งเหตุขัดข้องของอนุญาโตตุลาการผู้ซึ่งไม่ลงลายมือชื่อนั้นไว้ด้วย” รวมถึงคำชี้ขาดต้องระบุวันและสถานที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการด้วย ดังนี้เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการทำชี้ขาดของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นคือ การทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จะมีผลทางกฎหมายได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย เนื่องจากคำชี้ขาดที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะถือเป็นคำชี้ขาดที่มีผลบังคับตามกฎหมายได้นั้นต้องทำเป็นหนังสือ ซึ่งต้องนำหลักการตามมาตรา 8 พรบ.ว่าด้วยธุรรมการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาปรับใช้เทียบเคียงว่าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใดจึงจะถือว่าได้ทำเป็นหนังสือแล้ว รวมถึงการลงลายมือชื่อที่กฎหมายยอมรับต้องมีลักษณะเป็น อักษร อักขระ ตัวเลข เสียงหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรา 4 พรบ.ว่าด้วยธุรรมการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ด้วย

3. ข้อเสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์

ในประเทศไทย ผลจากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยไม่มีหน่วยงานใดให้บริการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ รวมถึงไม่มีกฎหมายใดที่มารองรับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะหากคู่พิพาทระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมารองรับกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้มี 2 ฉบับ คือ พรบ. อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2545 และ พรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ดังนั้นจึงส่งผลให้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยไม่พัฒนาเทียบเท่านานาอารยประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม หมวด 9 ของพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยบัญญัติเรื่องการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนพบว่า หากมีการนำวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศนั้นจะส่งผลดีเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย รวมถึงเป็นการลดปริมาณคดีในชั้นศาล ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญฯได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรมีหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยตรง เนื่องจาก วิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีการใช้เทคโนโลยีทั้งกระบวนการ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาดูแลระบบดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาจัดทำระบบการอนุญาโตตุการออนไลน์นั้นควรเป็นหน่วยงานภาคเอกชนโดยให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รัฐออกมาตรการยกเว้นภาษีให้กับหน่วยงานเอกชนที่ก่อตั้งระบบอนุญาโตตุลาการออนไลน์ รัฐควรกระตุ้นให้ประชาชานทราบถึงวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ให้เป็นที่แพร่หลาย เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้พบปัญหาที่เกิดขึ้น 3 ประเด็นหลักๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย พรบ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เนื่องจาก หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย พรบ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 จะส่งผลดีเมื่อมีการบังคับใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยหลายประการ ดังนี้ ประการแรก ทำให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณาข้อพิพาท เนื่องจากกระบวนการพิจารณาข้อพิพาทั้งหมดเกิดขึ้นบนวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้การพิจารณาข้อพิพาทรวดเร็วกว่าการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม ประการที่สอง ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เนื่องจากการพิจารณาข้อพิพาทกระทำผ่านระบบอินเตอร์เน็ตทั้งหมด ดังนั้นในกรณีที่คู่พิพาทอยู่ต่างสถานที่หรืออยู่คนละประเทศ การยื่นพยานเอกสารต่างๆ หรือการรับฟังพยานต่างๆ รวมถึงการนั่งพิจารณาคดีสามารถกระทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือดำเนินการต่างๆเกี่ยวกับข้อพิพาทจึงไม่มี ประการที่สาม คู่พิพาทสามารถเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทได้อย่างง่ายและสะดวก เนื่องจากสามารถเข้าสู่กระบวนการได้ทุกที่และทุกเวลา ประการสุดท้าย อนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีความยืดหยุ่น

เนื่องจาก คู่พิพาทสามารถกำหนดกระบวนการพิจารณาได้โดยสามารถเลือกกฎหมายที่จะนำมาใช้ระงับข้อพิพาทโดยอิสระ ดังนั้นหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุด คือ ผู้บริโภคและผู้ประกอบการ เนื่องจาก ผู้บริโภคและผู้ประกอบการนั้นจะมีความมั่นใจในการซื้อขายสินค้าและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการซื้อขายสินค้าและบริการที่ผู้ซื้อและผู้ขายอยู่คนละประเทศ ผู้ซื้อและผู้ขายตัดสินใจซื้อขายสินค้าและบริการ โดยอาศัยข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (online browsing and buying) และบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขาย อยู่ในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน (multi-jurisdiction) แต่สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายยังคงเดิมเหมือนกับการทำธุรกรรมตามปกติ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาผู้ซื้อไม่ได้รับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติตามที่ตกลง ภายในเวลาที่กำหนด จึงเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบเดิมจึงไม่เพียงพอ ดังนั้นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลการออนไลน์จึงมีความเหมาะสมกว่าการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีข้อจำกัดในการใช้ เนื่องจาก จะต้องมีบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมดูแล เพราะข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำซ้ำได้ง่าย ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการวิธีการความปลอดภัยในการดูแลรักษาการรับ ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นต้นฉบับ รวมถึงการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆ ยุ่งยากมากพอสมควร เนื่องจากมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากตัวบทกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว ต้องประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนพบว่าปัญาที่ทำให้การอนุญาโตตุลาการออนไลน์ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยนั้น เนื่องจากขาดการสนันสนุนจากภาครัฐ และขาดบุคคลาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความเชื่อถือกับระบบศาลมากกว่า นอกจากนี้ยังไม่มีกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์แน่นอนมาใช้บังคับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่าควรมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติเป็นหมวดหนึ่งในพระราชบัญญัติฉบับปัจจุบัน เพื่อกำหนดวิธีการขั้นตอนต่างๆ และเพื่อรองรับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ให้มีสภาพบังคับตามกฎหมาย ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม หมวด 9 ใน พรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งผู้วิจัยจัดทำเป็นร่างพรบ.อนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... โดยมีรายละเอียดดังนี้

หมวด 9
การอนุญาโตตุลาการออนไลน์

มาตรา 47/1 สัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ หมายถึง สัญญาที่คู่สัญญาตกลงให้ระงับข้อพิพาททั้งหมดหรือบางส่วนที่เกิดขึ้นแล้วหรือที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเกิดจากนิติสัมพันธ์ทางสัญญาหรือไม่โดยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ สัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์อาจเป็นข้อสัญญาหนึ่งในสัญญาหลัก หรือ เป็นสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์แยกต่างหากก็ได้

สัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญา หรือปรากฏข้อสัญญาในเอกสารในเอกสารที่คู่สัญญาโต้ตอบทางข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือมีการกล่าวอ้างข้อสัญญาในข้อเรียกร้องหรือข้อคัดค้านและคู่สัญญาฝ่ายที่มิได้กล่าวอ้างไม่ปฏิเสธให้ถือว่ามีสัญญาอนุญาโตตุลาการแล้ว

สัญญาที่มีหลักฐานเป็นหนังสืออันได้กล่าวถึงเอกสารใดที่มีข้อตกลงให้ระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ข้อตกลงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาหลัก ให้ถือว่ามีสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์แล้ว

มาตรา 47/2 ในกรณีที่คู่สัญญามิได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น การส่งเอกสารตามหมวด 9 นี้ ให้ใช้วิธีการการส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่าได้มีการส่งเมื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ส่งข้อมูล

การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่ามีผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูล

หากผู้รับข้อมูลได้กำหนดระบบข้อมูลที่ประสงค์จะใช้ในการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ ให้ถือว่าการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลที่ผู้รับข้อมูลได้กำหนดไว้นั้น แต่ถ้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวได้ส่งไปยังระบบข้อมูลอื่นของผู้รับข้อมูลซึ่งมิใช่ระบบข้อมูลที่ผู้รับข้อมูลกำหนดไว้ให้ถือว่าการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีผลนับแต่เวลาที่ได้เรียกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากระบบข้อมูลนั้น

มาตรา 47/3 ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคหรือศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้เสนอต่ออนุญาโตตุลาการนั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจตามหมวดนี้

มาตรา 47/4 การแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการออนไลน์และอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการออนไลน์ตามหมวดนี้ ให้เป็นไปตามหมวด 2 และหมวด 3 ของพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 47/5 วิธีพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ให้เป็นไปตามหมวด 4 ของพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้วิธีพิจารณาทั้งหมดตามหมวด 4 ต้องกระทำผ่านวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์

บทสรุป

การอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการรับข้อพิพาทที่มีการดำเนินการผ่านทางออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องและเป็นการรองรับรับข้อพิพาทต่างๆที่เกิดจากธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถใช้ได้กับทั้งการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และข้อพิพาทที่ไม่ได้เกิดจากธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้อนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีข้อดี คือ สะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการดำเนินคดีในศาลและการระงับข้อพิพาทแบบเดิม เนื่องจากกระบวนขั้นตอนต่างๆสามารถกระทำผ่านระบบออนไลน์ได้ทั้งสิ้น จึงส่งผลให้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่นิยมในต่างประเทศเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามการบังคับใช้อนุญาโตตลุาการออนไลน์ในประเทศไทยนั้นยังมีข้อจำกัด กล่าวคืออนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นเรื่องใหม่และมีลักษณะบางประการแตกต่างจากอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม เช่น การทำสัญญาอนุญาโตตุลาการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การส่งคำคู่ความ เอกสาร คำร้อง คำขอที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างคู่พิพาทกันเองหรือระหว่างคู่พิพาทกับสถาบันอนุญาโตตลุาการ การลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสืบพยาน การรับฟังพยานหลักฐาน การทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องดำเนินการอย่างไรจึงจะชอบด้วยกฎหมายจากความยุ่งยากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้อนุญาโตตุลาการออนไลน์มีข้อจำกัดในการใช้ นอกจากนี้ข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำซ้ำได้ง่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการดูแลรักษาการรับ ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นต้นฉบับ และจะต้องมีบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมดูแล

ทั้งนี้ประเทศไทยก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความพยายามที่จะพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของนานาอารยประเทศ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ไม่รองรับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ากฎหมายที่ใช้บังคับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งต้องพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือนำกฎหมาย 2 ฉบับมาใช้ประกอบกัน และเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆ ยุ่งยากมากพอสมควร เนื่องจากมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากตัวบทกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว ต้องประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ด้วย

References

Arbitration Act 2002 (B.E. 2545)

Colin, R.. (2002). *Online Dispute Resolution for Business: B2B, e-commerce, consumer, employment,insurance, and other commercial conflicts*. San Francisco: Jossey-Bass.

Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, 1958

Electronic Transactions Act 2001(B.E. 2544) and Amendments (No. 2) B.E. 2551

Ethan,K. & Janet, R. (2001). *Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace*. San Francisco: Jossey-Bass.

Jakkrit, K. (2016). *The research report "the concept and strategy regarding the development of index/indicators of rule of Law in Thailand* .Retrieved 7 May, 2018, from http://www.tijthailand.org/useruploads/files/rule_of_law_index_[tij_-_tdri].pdf

Saowanee, A. (2005).Explanation of dispute resolution for business by arbitration. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University.

Supajee, R. (2016). *Building Legal Tools to Overcome Obstacles to Online Arbitration in Thailand*.

Retrieved 7 May, 2018, from http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1492656241.pdf

Thawatchai, S. (2014). *Explanation of Arbitration Act B.E. 2545*. Bangkok: Nititham Printing

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985.

Poohkum, S. and Nimanong, V. (2018). A Critical Study of the Legal Philosophy of Marxist. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 95-108.

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร*

Organizational Commitment of Local Government Officials: A case study of Bangkok Metropolitan Districts

[1]สิทธิพันธ์ พุทธหุน, ชลิดา ศรมณี, เฉลิมพล ศรีหงษ์, เสาวลักษณ์ สุขวิรัช และ วิโรจน์ ก่อสกุล
[1]Sittipan Buddhahun, Chalida Sornmanee, Chalermpol Srihong, Saowalux Sukkawirach and Viroj Kosakul
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
[1]Corresponding Author. sittipan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน และใช้ปัจจัย 10 ด้านในการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กร คือ ความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบในงาน ความสำเร็จในงาน การยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การบังคับบัญชา ค่าตอบแทน สภาพการทำงาน และนโยบายและการบริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ในสังกัดสำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต จำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายเกี่ยวกับ

*Received March 5, 2018; Accepted July 29, 2018.

ประเด็นที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1 คือระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Chi-square tests ในการทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง เพศ อายุ ตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงานไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร ส่วนสถานภาพสมรสและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ : ความผูกพันต่อองค์กร; พนักงานปกครองท้องถิ่น; สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร

Abstract

The main purpose of this research, "Organizational Commitment of Local Government Officials : A case study of Bangkok Metropolitan Districts", is to find the levels of organizational commitment of the Bangkok Metropolitan officials. Also, it attempted to explore relationship between sex, ages, marriage status, level of education, positions and years of work and their organizational commitments. Ten dimensions were used to scale the level of organizational commitment; i.e. job security, types of job, responsibility, performance achievements, respectfulness, advances in job positions, relationship with the bosses, compensation, work conditions, policy and administration. The population to be explored are those 381 Bangkok Metropolitan officials who work at 50 districts in the Bangkok Metropolitan Region. Questionnaires were employed as a tool to collect data. The descriptive statistics were frequency and percentage. For personal data analysis, mean, standard deviation were employed in describing the first research objectives, i.e. The level of organizational commitment of Bangkok Metropolitan Districts officials. Chi-square tests are used to test hypotheses.

The research found that there was a high level of organizational commitment of the Bangkok Metropolitan officials as a whole, none relationship between sex, ages, positions and years of work and levels of organizational commitment was found, but there were relationships between marriage status and level of education and levels of organizational commitment.

Keywords: Organizational commitment; Local government officials; Bangkok Metropolitan Districts

บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักทฤษฎีองค์กรและนักบริหารว่า การทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่ความมีประสิทธิผลขององค์กรได้ในที่สุด เพราะเชื่อว่าบุคคลที่มีความพึงพอใจในงานย่อมปฏิบัติงานได้ดีกว่าผู้ที่ไม่พึงพอใจในงาน สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถยืนยันได้ถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลระหว่างตัวแปรความพึงพอใจในงานกับประสิทธิผลขององค์กรได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความพึงพอใจในงานเป็นความรู้สึกที่ไม่ถาวร และเป็นผลต่อเนื่องมาจากประสบการณ์ในการทำงานประจำวัน ซึ่งจะมีความแปรปรวนได้ง่ายตามสภาพความต้องการและปัญหาที่ผู้ปฏิบัติงานเผชิญในแต่ละวันในสถานที่ทำงาน อาจกล่าวได้ว่าความพึงพอใจในงานเป็นเพียงปฏิกิริยาที่สะท้อนให้เห็นการโต้ตอบอย่างฉับพลันในชั่วขณะหนึ่งของผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงหันมาศึกษาตัวแปรที่เชื่อว่าสามารถคาดทำนายถึงประสิทธิผลขององค์กรโดยรวมได้ดีกว่า นั่นคือ แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

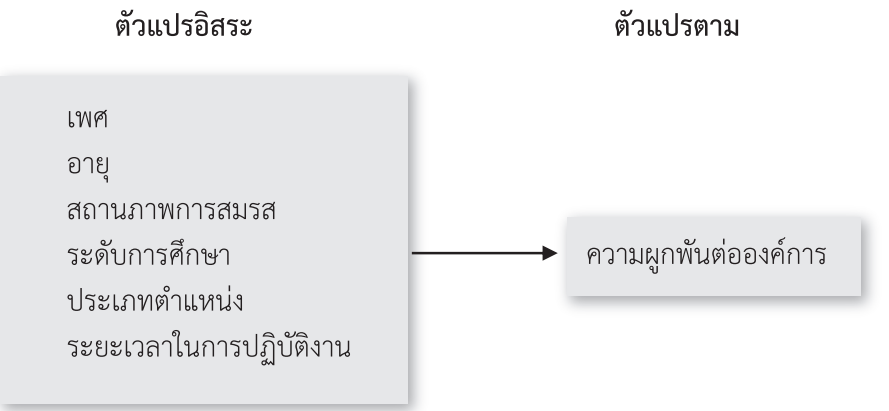
คณะผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชากรของกรุงเทพมหานครหลายล้านคน และมีพนักงานที่เป็นข้าราชการสามัญสังกัดสำนักงานเขตต่างๆ อยู่กว่าเจ็ดพันคน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงของความผูกพันของพนักงานที่มีต่อองค์กรและเพื่อศึกษาปัจจัยความสัมพันธ์ต่างๆที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานในองค์กร อันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความรัก ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน และสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นองค์ความรู้ในองค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาภายในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความผูกพันและปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความผูกพันต่อองค์กร คณะผู้วิจัยได้นำตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย

คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยสำรวจ (Survey research) โดยจะใช้แบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้จะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว ณ เวลาหนึ่ง (cross-sectional study) (Babbie,1998, chap. 4)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยนี้ ได้แก่ ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญในสังกัดสำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต จำนวน 7,471 คน (บัญชีสรุปจำนวนข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญในสังกัดสำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต, ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ 2559)

กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973, p. 1088) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และยอมรับความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการสุ่มตัวอย่าง ± 5 % ดังนั้นจึงใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) สำนักงานเขตละ 7 – 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยใช้คำถามทั้งแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด คำถามทุกข้อเป็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุไว้ในสมมุติฐานการวิจัย

การประเมินความแม่นตรงด้านเนื้อหา (content validity) ของคำถามในแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

ประกอบด้วยที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาระเบียบวิธีวิจัยจำนวนรวมทั้งหมด 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินโดยการให้คะแนนความสอดคล้องระหว่างคำถามแต่ละข้อของชุดคำถามที่จะใช้วัด “ความผูกพันต่อองค์กร” และเลือกเฉพาะคำถามข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเกินกว่า 0.60 ขึ้นไป เพื่อเก็บไว้ใช้งานจริงในแบบสอบถามต่อไป

การประเมินความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้จำนวน 30 คน หลังจากนั้นจึงนำคะแนนคำตอบจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนทั้ง 30 ชุด มาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น คือ ค่า Cronbach’s alpha โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ พบว่าค่า Cronbach’s alpha ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.89 แสดงว่าชุดคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามนี้มีระดับความเชื่อมั่นสูงเป็นที่ยอมรับได้

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานกับฝ่ายประชาสัมพันธ์ของสำนักงานเขตต่างๆเพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ในช่วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการนำคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามแต่ละชุดมาแปลงเป็นตัวเลขในรูปของรหัสข้อมูล ต่อจากนั้นจึงบันทึกรหัสข้อมูลดังกล่าวและประมวลผลค่าสถิติที่ต้องการ โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการอธิบายระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครโดยรวมและในแต่ละด้าน ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Chi-square tests ในการทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างตัวแปรอิสระกับความผูกพันต่อองค์กร

ผลการวิจัย

จากการวิจัย ความผูกพันของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 381 คน จำแนกตามตัวแปร ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าความถี่ และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 381)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	121	31.8
หญิง	260	68.2
2. อายุ		
20 – 30 ปี	76	19.9
31 – 40 ปี	200	52.5
41 – 50 ปี	65	17.1
51 – 60 ปี	39	10.2
สูงกว่า 60 ปี	1	0.3
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	215	56.4
สมรส	151	39.6
หม้าย/หย่า	15	3.9
4. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	47	12.3
ปริญญาตรี	274	71.9
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	60	15.7

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
5. ประเภทตำแหน่ง		
วิชาการ	204	53.5
ทั่วไป	177	46.5
6. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	158	41.5
6 – 10 ปี	74	19.4
11 – 15 ปี	65	17.1
16 ปีขึ้นไป	84	22.0

เพศ พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง มีจำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 68.2 รองลงมา คือ เพศชาย มีจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8

อายุ พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุ 31 - 40 ปี มีจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมา คือ อายุ 20 - 30 ปี มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 ลำดับสาม คือ อายุ 41 - 50 ปี มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 17.1 ลำดับสี่ คือ อายุ 51 – 60 ปี มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 10.2 และลำดับสุดท้าย คือ อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3

สถานภาพการสมรส พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพโสด มีจำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 56.4 รองลงมา คือ สมรส มีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 และสำดับสาม คือ หม้าย/หย่า มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9

ระดับการศึกษา พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีจำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 71.9 รองลงมามีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 และลำดับสาม คือ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3

ประเภทตำแหน่ง พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากอยู่ในตำแหน่งวิชาการ มีจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 รองลงมาอยู่ในตำแหน่งทั่วไป จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า พนักงานกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี มีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมา คือ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 16 ปีขึ้นไป มีจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 ลำดับสาม คือมีระยะเวลาในการปฏิบัติ

งาน 6 – 10 ปี มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 และลำดับสี่ คือ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 11 – 15 ปี มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 17.1

ตาราง 2 การวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร แสดงค่าความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร โดยรวม *(n = 381)*

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครรายด้าน	$\bar{X}$	*S.D.*	ระดับความผูกพันต่อองค์กร	ลำดับ
ความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ	4.23	0.49	สูง	①
ลักษณะงาน	3.99	0.61	สูง	④
ความรับผิดชอบในงาน	4.00	0.49	สูง	③
ความสำเร็จในงาน	4.12	0.50	สูง	②
การยอมรับนับถือ	3.94	0.58	สูง	⑥
ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน	3.90	0.64	สูง	⑧
การบังคับบัญชา	3.95	0.63	สูง	⑤
ค่าตอบแทน	3.60	0.74	สูง	⑩
สภาพการทำงาน	3.79	0.73	สูง	⑨
นโยบายและการบริหาร	3.92	0.62	สูง	⑦
ภาพรวมความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร	3.94	0.46	สูง	

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.94) พิจารณาเป็นรายด้านดังนี้ ด้านความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.23) ด้านลักษณะงาน มีระดับความผูกพันในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.99) ด้านความรับผิดชอบในงาน มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.00) ด้านความสำเร็จในงาน มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.12) ด้านการยอมรับนับถือ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.94) ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.90) ด้านการบังคับบัญชา มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.95) ด้านค่าตอบแทน มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.60) ด้านสภาพการทำงาน มีระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.79) และด้านนโยบายและการบริหาร มีระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.92)

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 3 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

เพศ	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศชาย	0	0.00	0	0.00	19	5.00	89	23.40	13	3.40	121	31.8	X^2 = 2.109 Pearson Chi-Square P = 0.55
เพศหญิง	0	0.00	1	0.30	32	8.40	198	49.60	38	10.00	260	68.2	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 3 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.55 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 4 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

อายุ	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
20-30 ปี	0	0.0	1	0.3	12	3.1	55	14.4	8	2.1	76	19.9	X^2 = 17.614 Pearson Chi-Square P = 0.128
31-40 ปี	0	0.0	0	0.0	28	7.3	151	39.6	21	5.5	200	52.5	
41-50 ปี	0	0.0	0	0.0	7	1.8	46	12.1	12	3.1	65	17.1	
51-60 ปี	0	0.0	0	0.0	4	1.0	26	6.8	9	2.4	39	10.2	
สูงกว่า 60 ปี	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.3	1	0.3	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 4 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.128 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 3 สถานะภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 5 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะภาพการสมรสกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

สถานะภาพการสมรส	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		X^2 = 19.235 Pearson Chi-Square P=0.004*
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
โสด	0	0.0	1	0.3	34	8.9	158	41.5	22	5.8	215	56.4	
สมรส	0	0.0	0	0.0	17	4.5	112	29.4	22	5.8	151	39.6	
หม้าย/หย่า	0	0.0	0	0.0	0	0.0	8	2.1	7	1.8	15	3.9	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 5 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.004 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า สถานะภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงยอมรับสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ค่าร้อยละของข้อมูลของสถานภาพสมรส พบว่า ความสัมพันธ์เรียงจากมากไปน้อย 3 อันดับ ดังนี้ สถานภาพโสดที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมา คือ สถานภาพสมรสที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร ระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 35.2 และลำดับสาม คือ สถานภาพหม้าย/หย่าที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมากคิดเป็นร้อยละ 3.9

สมมติฐานที่ 4 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 6 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ระดับการศึกษา	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	0	0.0	0	0.0	4	1.0	32	8.4	11	2.9	47	12.3	X^2 = 13.276 Pearson Chi-Square P=0.039*
ปริญญาตรี	0	0.0	0	0.0	35	9.2	204	53.5	35	9.2	274	71.9	
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	0	0.0	1	0.3	12	3.1	42	11.0	5	1.3	60	15.7	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 6 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.004 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงยอมรับสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ค่าร้อยละของข้อมูลของระดับการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์เรียงจากมากไปน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ระดับการศึกษาปริญญาตรีที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมากสุดคิดเป็นร้อยละ 62.7 รองลงมา คือ ระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่าที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 12.3 และลำดับสาม คือ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 11.3

สมมติฐานที่ 5 ประเภทตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 7 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทตำแหน่งกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ประเภทตำแหน่ง	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		X^2 = 19.235 Pearson Chi-Square P=0.004*
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
วิชาการ	0	0.0	1	0.3	31	8.1	149	39.1	23	6.0	204	53.5	
ทั่วไป	0	0.0	0	0.0	20	5.2	129	33.9	28	7.3	177	46.5	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 7 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.333 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ประเภทตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ตาราง 8 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร										รวม		X^2 = 9.796 Pearson Chi-Square P=0.367
	ต่ำมาก		ต่ำ		ปานกลาง		สูง		สูงมาก				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
น้อยกว่า 5 ปี	0	0.0	1	0.3	24	6.3	118	31.0	15	3.9	158	41.5	
6-10 ปี	0	0.0	0	0.0	12	3.1	53	13.9	9	2.4	74	19.4	
11-15 ปี	0	0.0	0	0.0	4	1.0	50	13.1	11	2.9	65	17.1	
16 ปีขึ้นไป	0	0.0	0	0.0	11	2.9	57	15.0	16	4.2	84	22.0	

ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 8 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.367 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการวิจัยพบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูง เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครมีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ อยู่ในระดับสูง รองลงมา คือ ความสำเร็จในงาน อยู่ในระดับสูง ลำดับที่สาม คือ ความรับผิดชอบในงาน อยู่ในระดับสูง ลำดับที่สี่ คือ ลักษณะงาน อยู่ในระดับสูง ลำดับที่ห้า คือ การบังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ลำดับที่หก คือ การยอมรับนับถือ อยู่ในระดับสูง ลำดับที่เจ็ด คือ นโยบายและการบริหาร อยู่ในระดับสูง ลำดับที่แปด คือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน อยู่ในระดับสูง ลำดับที่เก้า คือ สภาพการทำงาน อยู่ในระดับสูง ลำดับที่สิบ คือ ค่าตอบแทนอยู่ในระดับสูง

1.1 เหตุผลในรายละเอียดในด้านความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติและส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับแรก จากการวิเคราะห์พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ งานที่ปฏิบัติมีความมั่นคง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.44) รองลงมา คือ องค์กรมีผลการปฏิบัติงานดีและมีความมั่นคง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.29) ลำดับที่สาม คือ ลักษณะงานหรือตำแหน่งงานที่ปฏิบัติมีความสำคัญกับองค์กร อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.26) ลำดับที่สี่ คือ ไม่เคยถูกกลั่นแกล้งหรือถูกใส่ร้ายจากผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.93)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีของ Frederik Herzberg และคณะ(as cited in Tin Prachayaprueth, 2551, pp. 75 – 76) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยเหตุจูงใจ (motivations) และการดูแลรักษา (hygiene) ที่ส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติ ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ทำให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กร และสอดคล้องกับ 1) ข้อค้นพบจากงานวิจัยของ Patitta Sanhapakdee (2550) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานและความจงรักภักดีต่อองค์กรของพนักงานบริษัท บี แอนด์ อี จำกัด ที่พบว่าพนักงานส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในระดับดี คือต้องการความเจริญ ก้าวหน้าและความต้องการเพื่อความอยู่รอด และ 2) งานวิจัยของ Parichart Pongchaisri

(2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการสรรพากร ภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่อธิบายความผูกพันต่อองค์การดีที่สุดและมีผลในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การคือ ลักษณะงาน ได้แก่ ความหลากหลายในงาน ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ผลป้อนกลับของงาน ความมีอิสระในงาน และประสบการณ์ทำงาน ได้แก่ ความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อองค์การ ความรู้สึกว่าองค์การเป็นที่พึ่งพิงได้ ความคาดหวังที่จะได้รับผลตอบสนองจากองค์การ ทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน และองค์การ

1.2 เหตุผลในรายละเอียดในด้านความสำเร็จในงานที่ปฏิบัติและส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่สอง จากการวิเคราะห์พบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ มีความภาคภูมิใจงานในหน้าที่และมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.32) รองลงมา คือ งานที่รับผิดชอบบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนงานขององค์กรทุกประการ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.12) ลำดับที่สาม คือ ผลงานมีคุณค่าและมีประสิทธิภาพต่อองค์กร ความสามารถและความถนัด อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.07) ลำดับที่สี่ คือ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานได้ทันต่อเวลาและเหตุการณ์ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.98)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Rachanee Trisutthiwongsa (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทำงาน ความจงรักภักดีต่อองค์กร และประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเป็นรายด้าน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้รับความยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ทำ ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านนโยบายและการบริหาร ด้านสภาพการทำงาน และด้านมั่งคงปลอดภัยในการทำงาน ส่วนด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านค่าจ้างเงินเดือน พนักงานมีความจงรักภักดีต่อองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร ด้านการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมขององค์กร ด้านการมีความรักและศรัทธาต่อองค์กร และด้านการช่วยประชาสัมพันธ์องค์กร พนักงานมีประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวม และเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน ด้านการจัดหาและใช้ปัจจัยทรัพยากร และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย พนักงานที่มีระดับเงินเดือนแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการทำงานโดยรวมแตกต่างกัน พนักงานที่มีประเภทพนักงานแตกต่างกัน มีความจงรักภักดีต่อองค์กรโดยรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกัน และพนักงานที่มีระดับเงินเดือนแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการทำงานเป็นรายด้านแตกต่างกัน และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบ พบว่า 1) ความพึงพอใจในการทำงานด้านความสำเร็จของงาน ด้านสภาพการทำงาน และด้านความรับผิดชอบในงานมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความจงรักภักดีต่อองค์กรโดยรวม

1.3 เหตุผลในรายละเอียดในด้านความรับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติและส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่สาม จากการวิเคราะห์พบว่าข้อมีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับ

แรก คือ มีการวางแผนการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามขั้นตอนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.23) รองลงมา คือ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จตามเวลาที่กำหนด อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.20) ลำดับที่สาม คือ เต็มใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จแม้จะต้องปฏิบัตินอกเวลาทำการและไม่ได้รับค่าตอบแทน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.13) ลำดับที่สี่ คือ ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ตรวจสอบและควบคุมอย่างใกล้ชิด อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.75) ลำดับที่ห้า คือ มีอำนาจการตัดสินใจในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.70)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Rachanee Trisutthiwongsa (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการทำงาน ความจงรักภักดีต่อองค์กร และประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ Wanwilai Sripanyawit (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สายปฏิบัติการและบริการที่ปฏิบัติงานที่สานักงานใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า ระดับความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรธนาคารทหารไทย ทั้งในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความรู้สึกยอมรับในค่านิยมและเป้าหมาย รองลงมาคือ ด้านความรู้สึกเต็มใจที่จะช่วยเหลือองค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย และด้านความรู้สึกปรารถนาที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กร ตามลำดับ

1.4 เหตุผลในรายละเอียดในด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติและส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่สี่ จากการวิเคราะห์พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ คือ งานที่ทำมีความท้าทาย และช่วยให้เกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์มากขึ้น อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.10) รองลงมา คือ มีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.03) ลำดับที่สาม คือ งานที่ปฏิบัติมีความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและความถนัด อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.02) ลำดับที่สี่ คือ หน่วยงานมีระบบการจัดการความรู้ที่ดีส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.83)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีของ Frederik Herzberg และคณะ (as cited in Tin Prachayaprueth, 2551, pp. 75 – 76) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยเหตุจูงใจ (motivations) ประการสำคัญอย่างหนึ่งคือลักษณะงานที่น่าสนใจและท้าทายความสามารถว่าจะส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติและส่งผลให้ระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Parichart Pongchaisri (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการสรรพากร ภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่อธิบายความผูกพันต่อองค์การดีที่สุดและมีผลในทางบวกต่อความผูกพันต่อองค์การคือ ลักษณะงาน ได้แก่ ความหลากหลายในงาน ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ผลป้อนกลับของงาน ความมีอิสระในงาน และประสบการณ์ทำงาน ได้แก่ ความรู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อองค์การ ความรู้สึกว่าองค์การเป็นที่พึ่งพิงได้ ความคาดหวังที่จะได้รับผลตอบสนองจากองค์การ ทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน และองค์การ

1.5 เหตุผลในรายละเอียดในด้านการบังคับบัญชาและส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่ห้า จากการวิเคราะห์พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือความสามารถในการติดต่อประสานงานและความสนิทสนมเป็นกันเองระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.06) รองลงมา คือ ผู้บังคับบัญชาสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา และเมื่อประสบปัญหาในการปฏิบัติงานสามารถขอคำปรึกษาได้ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.02) ลำดับที่สาม คือ ผู้บังคับบัญชามีการชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานต่างๆ อย่างชัดเจน และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.97) ลำดับที่สี่ คือ ผู้บังคับบัญชาให้คำแนะนำ และสอนงานให้บรรลุเป้าหมายในการทำงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.96) ลำดับที่ห้า คือ ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีในการถ่ายทอด แบ่งปันความรู้อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.95) ลำดับที่หก คือ ผู้บังคับบัญชาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาวางแผนพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.91) ลำดับที่เจ็ด คือ ผู้บังคับบัญชาให้ความเสมอภาคต่อผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กร ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.88) ลำดับที่แปด คือ ผู้บังคับบัญชามีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของท่านมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.80)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Sunwara Hasanee (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงาน กรณีศึกษา พนักงานโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จังหวัดระยอง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับสูง ได้แก่ นโยบายขององค์การ โครงสร้างองค์การ การบังคับบัญชา สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน ความท้าทายและมีอิสระในการทำงาน เงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ ความมั่นคงในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ โอกาสความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตในการทำงาน เอกลักษณ์ขององค์การ และทัศนคติต่อองค์การ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ

เหตุผลในรายละเอียดในด้านการยอมรับนับถือ และส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่หก จากการวิเคราะห์พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี และการปฏิบัติงานได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.96) รองลงมา คือ ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจให้ช่วยเสนอความคิดเห็น และได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.93) ลำดับที่สาม คือ ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานเรื่องความคิดและข้อเสนอแนะ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.91) ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Sunwara Hasanee (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงาน กรณีศึกษา พนักงานโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จังหวัดระยอง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับสูง ได้แก่ นโยบายขององค์การ โครงสร้างองค์การ การบังคับบัญชา

สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน ความท้าทายและมีอิสระในการทำงาน เงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ ความมั่นคงในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ โอกาสความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตในการทำงาน เอกลักษณ์ขององค์การ และทัศนคติต่อองค์การ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ

เหตุผลในรายละเอียดในด้านนโยบายและการบริหาร และส่งผลให้พนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับ ความผูกพันต่อองค์กรสูงเป็นลำดับที่เจ็ด จากการวิเคราะห์พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ แผนกหรือหน่วยงานภายในได้ทำการติดต่อสื่อสารประสานงานกับแผนกอื่นๆในองค์กร อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.02) รองลงมา คือ องค์กรได้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.94) ลำดับที่สาม คือ องค์กรมีการกำหนดนโยบายและแผนงานที่มีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.89) ลำดับที่สี่ คือ ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการด้านบุคลากรและด้านอื่นๆ เพื่อให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ และการประเมินผลการปฏิบัติงานได้มีการจัดการจัดทำรายงานและแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.88)

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ Jeeranun Duangkum (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความภักดีต่อองค์กรของวิศวกรในอุตสาหกรรมฮาร์ดดิกส์ไดรฟ์ กรณีศึกษา บริษัทเวสเทิร์นดิจิตอล (ประเทศไทย) จำกัด จากการศึกษาความสัมพันธ์ของความภักดีต่อองค์กรกับการมีทัศนคติที่ดีต่อบริษัทและความผูกพันต่อบริษัท พบว่า บทบาทของปัจจัยด้านรายได้และสวัสดิการ ความมั่นคงในงาน สัมพันธภาพในองค์กร ลักษณะและสภาพแวดล้อมในการทำงานนั้น รายได้และสวัสดิการ และนโยบายและการบริหารองค์กรมีผลสำคัญที่สุดต่อความภักดีต่อองค์กรของวิศวกร

2. เพศมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.55 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ไม่พบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร

ซึ่งสอดคล้องกับ 1). งาน วิจัยของ Nithiwadee Taiwan (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) กลุ่มแผนงานเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และอัตราเงินเดือน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความผูกพันต่อองค์การ 2). งานวิจัยของ Wanwilai Sripanyawit (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สายปฏิบัติการและบริการที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่ ผลการศึกษาพบว่าพนักงานธนาคารทหารไทยที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อัตราเงินเดือน และฝ่ายงานที่สังกัด แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน และ 3). Parichart Pongchaisri (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อ

องค์การของข้าราชการสรรพากร ภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา

3. อายุมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.128 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน นั่นคือ ไม่พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับ 1). งาน วิจัยของนิธิวดี ไต่วัลย์ (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) กลุ่มแผนงานเชียงใหม่ และ 2). งานวิจัยของ Wanwilai Sripanyawit (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สายปฏิบัติการและบริการที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่

4. สถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.004 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า สถานะภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงยอมรับสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ค่าร้อยละของข้อมูลของสถานภาพสมรส พบว่า ความสัมพันธ์เรียงจากมากไปน้อย 3 อันดับ ดังนี้ สถานภาพโสดที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมา คือ สถานภาพสมรสที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 35.2 และลำดับสาม คือ สถานภาพหม้าย/หย่าที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมากคิดเป็นร้อยละ 3.9

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Parichart Pongchaisri (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการสรรพากร ภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เงินเดือน ลักษณะงาน ลักษณะองค์การ ภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชา และประสบการณ์การทำงาน

แต่แตกต่างจากข้อค้นพบจากงานวิจัยของ Chanwut Boonchom (2553). ความผูกพันต่อองค์การ : ศึกษาเฉพาะกรณีบุคลากรโรงเรียนอิสลามสันติชน .ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของ บุคลกร โดยมีขนาดกลุ่มประชากร ในการศึกษาจำนวน 109 คน โดยตั้งสมมติฐานที่ 2 ไว้ว่า สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความผูกพันต่อองค์การ จำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่า สถานะภาพโสด/อยู่คนเดียว มีค่าเฉลี่ย 2.97 และสถานภาพสมรสมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 เมื่อทำการทดสอบ โดยใช้สถิติทดสอบ

t-test พบว่าสถานภาพต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (sig.= 0. 191) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 2 นั่นคือ พบว่าสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีความผูกพันต่อองค์การไม่แตกต่างกัน

5. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.004 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงยอมรับสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ค่าร้อยละของข้อมูลของระดับการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์เรียงจากมากไปน้อย 3 อันดับ ดังนี้ ระดับการศึกษาปริญญาตรีที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมากสุดคิดเป็นร้อยละ 62.7 รองลงมา คือ ระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่าที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 12.3 และลำดับสาม คือ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีที่ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานครระดับสูงถึงสูงมาก คิดเป็นร้อยละ 11.3

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ 1). Chanwut Boonchom (2553) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การ : ศึกษาเฉพาะกรณีบุคลากรโรงเรียนอิสลามสันติชน ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลกร พบว่า ความแตกต่างทางด้านระดับการศึกษาและระยะเวลาในการทำงานส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

แต่แตกต่างจากผลการวิจัยของ Parichart Pongchaisri (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการสรรพากร ภาค 5 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เงินเดือน ลักษณะงาน ลักษณะองค์การ ภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชา และประสบการณ์การทำงาน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา

6. ประเภทตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.333 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ประเภทตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สอดคล้องกับ Siriporn Thaikorn (2554) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า ความผูกพันต่อองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านตำแหน่งงาน และด้านอายุงานของพนักงานไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความผูกพันในองค์กร

แต่แตกต่างจากงานวิจัยของ Wanwilai Sripanyawit (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สายปฏิบัติการและบริการที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่ ผลการศึกษาพบว่าพนักงานธนาคารทหารไทยที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึกปรารถนาที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรแตกต่างกัน

7. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติ Pearson Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.367 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร จึงปฏิเสธสมมติฐาน

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nithiwadee Taiwan (2551) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารกรุงเทพ จากัด (มหาชน) กลุ่มแผนงานเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และอัตราเงินเดือน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความผูกพันต่อองค์การ

ข้อค้นพบจากการวิจัยแตกต่างจากงานวิจัยของ Wanwilai Sripanyawit (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร : กรณีศึกษาธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) สายปฏิบัติการและบริการที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่ ผลการศึกษาพบว่าพนักงานธนาคารทหารไทยที่มีอายุงานแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึกเต็มใจที่จะช่วยเหลือองค์กรแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

กรุงเทพมหานคร ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความผูกพันให้กับบุคลากรในหน่วยงานเพื่อเป็นการกระตุ้น และตะหนักถึงคุณประโยชน์ของการมีความผูกพันต่อองค์กรโดยนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมความผูกพัน โดยนำข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยสุดมาพัฒนาความผูกพันในองค์กรดังนี้

1. ด้านค่าตอบแทน ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกรุงเทพมหานคร ด้านค่าตอบแทนเป็นข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยสุดใน 10 ด้าน เมื่อดูรายข้อย่อยพบว่าความเห็นของบุคลากรที่ว่า “ค่าตอบแทนที่ได้รับเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำรงชีพ และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน”คะแนนเฉลี่ยน้อยสุดอยู่ในลำดับสุดท้าย และข้อที่อยู่ในลำดับสี่คือ “รายได้ ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่ได้รับในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับปริมาณงานหรือภารกิจที่ปฏิบัติอยู่” ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าบุคลากรยังคงกังวลในเรื่องรายได้ ค่า

ตอบแทนและสวัสดิการอยู่

2. ด้านสภาพการทำงาน ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “องค์กรมีการจัดอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมและเพียงพอ”

3. ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “การประเมินประสิทธิภาพผลงาน ความสามารถและความดี ความชอบของบุคลากรในหน่วยงาน อยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องเหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้”

4. ด้านนโยบายและการบริหาร ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการด้านบุคลากรและด้านอื่นๆ เพื่อให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ” และ “การประเมินผลการปฏิบัติงานได้มีการจัดการจัดทำรายงานและแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ”

5. ด้านการยอมรับนับถือ ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงานเรื่องความคิดและข้อเสนอแนะ”

6. ด้านการบังคับบัญชา ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดสองลำดับคือ “ผู้บังคับบัญชามีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของท่านมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น” และ “ผู้บังคับบัญชาให้ความเสมอภาคต่อผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กร ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา”

7. ด้านลักษณะงาน ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “หน่วยงานมีระบบการจัดการความรู้ที่ดีส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล”

8. ด้านความรับผิดชอบในงาน ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “มีอำนาจการตัดสินใจในงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่”

9. ด้านความสำเร็จในงาน ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานได้ทันต่อเวลาและเหตุการณ์”

10. ด้านความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ “ไม่เคยถูกกลั่นแกล้งหรือถูกใส่ร้ายจากผู้บังคับบัญชา”

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาซ้ำ โดยศึกษาเปรียบเทียบระดับความผูกพันก่อนและหลังการพัฒนาองค์กรตามข้อเสนอแนะข้างต้น

2. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพร่วมด้วยจะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดยิ่งขึ้น

References

Babbie, E.R. (1998). *The Practice of Social Research,* Belmont, CA : Wadsworth Pub. Co.

Boonchom, C. (2007). *Organization Commitment: A Case Study of Islam Santichon's Personnel.* Master of Art (Social Development) Thesis, Faculty of Social and Environmental Development, NIDA.

Duangkum, J. (2008). *Organization Commitment of Hard disk Industry Engineers: A case study of Western Digital Company Limited (Thailand)*. Master of Science Thesis, King Mongkut's University of Technology Thonburi.

Hasanee, S. (2550). *Commitment of Workers : A Case Study of Workers in Natural Gas Separation Plant, PTT Public Company Limited, Rayong Province*. Master Thesis, NIDA.

Pongchaisri, P. (2009). *Organization Commitment of Revenue Officers Region 5.* Master Thesis, NIDA.

Prachayaprueth, T. (2008). *Development Administration.* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Sanhapakdee, P. (2007). *Motivation Factors Effecting Working Behavior and Organization Commitment of B&E Company Limited's Staff.* Master of Business Administration Thesis, Srinakharinwirot University.

Sripanyawit, W. (2009). *Organization Commitment: A Case study of Thai Military Bank's Staff.* Master of Business Administration Thesis, Sukhothai Thammathirat Open University.

Taiwan, N. (2008). *Organization Commitment of Bangkok Bank's Staff, Planning Division, Chiengmai.* Master of Business Administration Thesis, University of Chiengmai.

Thaikorn, S. (2011). *Organization Commitment: A Case study of Siam Commercial Bank's Staff.* Master of Business Administration Thesis, Maejo Unversity.

Trisutthiwongsa. R. (2009). *Relation between Job Satisfaction Organization Commitment and Working Efficiency of Mahasarakam University's Staff*. Master of Management Thesis, Mahasarakam University.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* 3rd ed., New York: Harper and Row Publications.

ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลพบุรี*

The Success of Production Credit Groups on Strengtheing Community and Social Along Philosophy of Sufficiency in Lopburi Province

สรายุทธ เสงี่ยม
Sarayuth Sa-ngiam
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
E-mail: Sarayuth.pat@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยประยุกต์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2) วิเคราะห์ผลกระทบของความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลพบุรี และ 3) ดำเนินการวิเคราะห์และพัฒนาโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 12 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ สถิติ อัตราส่วน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของข้อมูลที่จัดเก็บได้ และสถิติการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อศึกษาถึงความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและการวิเคราะห์ถดถอยพหุ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต และผลกระทบของความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลพบุรี ส่วนข้อมูลในเชิง

*Received May 5, 2018; Accepted August 24, 2018.

คุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จะนำมาจัดหมวดหมู่และใช้เป็นส่วนเสริมข้อมูลเชิงปริมาณ และคิดค้นโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบต่อไป

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เมื่ออิทธิพลของปัจจัย 3 ตัว ได้แก่ ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานของกลุ่มของออมทรัพย์เพื่อการผลิตสูงขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจสูงขึ้น

2. เมื่ออิทธิพลของปัจจัย 3 ตัว ได้แก่ ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสูงขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบความสำเร็จด้านสังคมและวัฒนธรรมสูงขึ้น

3. ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นขึ้นอยู่กับความสำเร็จทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น

4. การดำเนินโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบ อยู่ในระดับ 3 (ดี) ทั้ง 11 กลุ่ม

คำสำคัญ: กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต; ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this applied research was to analyze factors affecting the success of the production credit groups and the effects of the groups' success on strengthening community and social along philosophy of sufficiency in Lopburi Province. Two sample groups were organized for this research: the first, comprising of twelve officials, had group discussion with responsible officials who had direct contact with the production credit groups selected by purposive sampling; and the second, comprising of four hundred members of the production credit groups selected by multi-stage sampling and simple random sampling, were asked to fill-in a question and answering form, and they were also subjected to interviewing. Two statistical analyses were made. These are: firstly, factor analysis for the study of the production credit groups' success; and secondly, the multiple regression analysis for testing of the relation of each factor to the production credit groups' success, and also on strengthening community and social along philosophy of sufficiency in Lopburi Province.

Finally, qualitative data gathered from group discussions were organized into groups and sup-groups, and were used as supplements to the quantitative data.

The research results can be summarized as follows:

1. Where the influence of three factors namely: understanding of the principles, objectives and method of work execution; are high, the group members obtain a high degree of economic success.

2. Where the influence of three factors namely: understanding of the principles, objectives, and method of work execution of the group members; are high, the group members obtain a high degree of social and cultural success.

3. Only one factor-social and cultural success has statistically significant effect on strengthening community and social along philosophy of sufficiency.

4. The prototype production credit groups were at level 3 (good) in all 11 groups.

Keywords: Production Credit Groups; Strengthening Community and Social; Philosophy of Sufficiently

บทนำ

ในปัจจุบันมีกิจกรรมที่แสดงถึงความพยายามที่จะพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนเกิดขึ้นในสังคมไทยหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น ธนาคารข้าว สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น แต่รูปแบบหนึ่งที่คนในชุมชนชนบทไทยหลายแห่งได้ร่วมกันเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาให้มีแหล่งเงินทุนในชุมชนเป็นของตนเอง คือการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตามแนวทางและหลักการของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นฐานในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง อันเป็นกระแสเรียกร้องของสังคมให้หันกลับมาพิจารณารากเหง้าของตนเองตั้งแต่ความเป็นจริงของสังคม กระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อความเป็นไทยหันมาสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง สร้างความรักในชุมชนท้องถิ่น รักในเพื่อนรอบข้างรวมทั้งสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการเข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายยังเป็นการถักทอสายใยแห่งความร่วมมือ เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเป็นชุมชนอิสระหรือองค์กรแบบพลเมืองที่เข้มแข็ง (Puangngam, 2010)

กระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพ่อการผลิตนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสังคม มุ่งพัฒนาไปสู่ท้องถิ่นและชุมชนในด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นสิทธิพื้นฐานของประชาชน ในฐานะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา และสอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ โดยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนเพื่อสนองความต้องการของชุมชนเน้นเป้าหมาย ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยมองว่าการมีความสุขมิได้เกิดจากการจับจ่ายใช้สอยเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ทำลายสถาบันครอบครัวและไม่ทำลายชุมชน โดยเชื่อว่าชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเอง (Tanponpan, 2000)

การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตของคนชนบททั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีจุดหมายปลายทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ สังคมไทยสู่สังคมแห่งการพึ่งพาตนเอง ซึ่งถือเป็นการปรับทิศทางและวิถีการพัฒนาให้มุ่งไปสู่การแก้ปัญหาการพัฒนาชนบทที่ล้มเหลวในอดีตที่มีผลทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชนบทล่มสลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันเป็นสภาพของความยากจนและความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในอีกมิติหนึ่ง กระบวนการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกระบวนการ รวมกลุ่มกันโดยรวมกลุ่มกันออม รวมกลุ่มกันซื้อและรวมกลุ่มกันขาย เพื่อจะสกัดรายได้จากผลผลิตทั้งหมดให้อยู่ในชุมชน อันจะทำให้เป็นการเพิ่มพูนรายได้ของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นคนยากจนในชนบท ซึ่งไม่ได้เป็นหลักประกันว่าเมื่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบความสำเร็จแล้วจะก่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความอยู่ดีมีสุขตามไปด้วย

ดังนั้น จะเห็นว่า การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคต โดยในขณะนี้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดลพบุรี มีทั้งสิ้น 410 กลุ่ม จำนวนสมาชิก 435,154 คน เงินสัจจะสะสม 117.41 ล้านบาทเศษ (Department of community development, 2016) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์

เพื่อการผลิต รวมทั้งดำเนินการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบเพื่อเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลพบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2) วิเคราะห์ผลกระทบของความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ดำเนินการวิเคราะห์และพัฒนาโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบ

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยภายในของสมาชิกกลุ่ม อันประกอบด้วยความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงาน ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

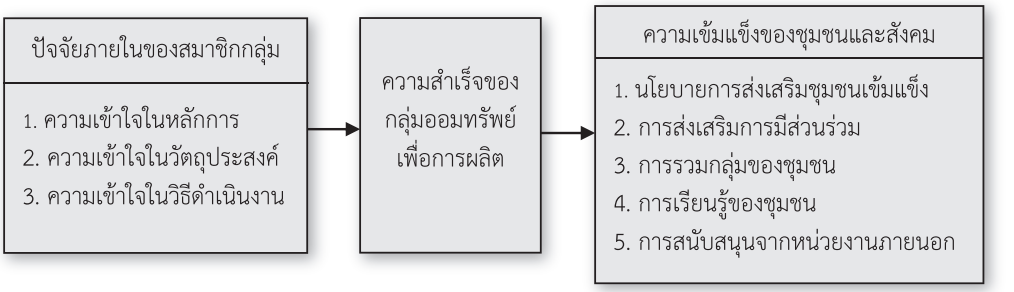
ในการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดตามทฤษฎีการควบคุมทางสังคมเป็นกรอบแนวคิด นั่นคือ การที่สมาชิกกลุ่มฯ ต้องปฏิบัติตามสถานภาพของตนและสถานภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ และถ้าปฏิบัติตามก็จะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน (Ponsri, 2002)

ในส่วนของสถานภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน จะนำแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของกลุ่ม หรือองค์กรชุมชนมาใช้ คือ (1) องค์ประกอบภายใน ซึ่งประกอบด้วย ตัวสมาชิกกลุ่ม และแบบแผนหรือวัฒนธรรมของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งต้องปฏิบัติต่อกัน ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม จุดมุ่งหมาย และกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และพฤติกรรมตามบทบาทและฐานะของสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยภายในของสมาชิกกลุ่ม และ (2) องค์ประกอบภายนอก ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมทางสังคม อันได้แก่ ปัจจัยภายนอกของสมาชิกกลุ่ม (Sam-angkul, 1995; Fitcher, 1957)

ความสำเร็จของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะนำแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชนมาศึกษา ได้แก่ ความสำเร็จในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข (Department of community development, 2002)

ปัจจัยภายในของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะนำแนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มาศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย ความเข้าใจในหลักการ (Department of community development, 2016; Chotchuang, 2016) ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ (Department of community development, 2016; Thongsuk, 1999) ความเข้าใจในวิธีดำเนินงาน (Department of community development, 2016; Chotchuang, 2016)

ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะนำกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาเป็นกรอบในการศึกษา ประกอบด้วย นโยบายการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การรวมกลุ่มของชุมชน การเรียนรู้ของชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก (National Economic and Social Development Board, 2012; Puangngam, 2010)

รูป 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรที่ทำการศึกษาจะศึกษาจากสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดลพบุรี จาก 410 กลุ่ม จำนวน 435,154 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดลพบุรี จำนวน 400 คน จาก 22 กลุ่ม ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมี 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) มี 3 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัย

ภายในของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน จำนวน 30 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ข้อมูลความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพ เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนนตามจริง หรือ 0, 1 จำนวน 10 ข้อ ข้อมูลความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม เป็นแบบอัตราส่วน โดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน จำนวน 40 ข้อ ตอนที่ 4 ข้อมูลความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม เป็นแบบอัตราส่วนโดยการให้คะแนน 0-5 คะแนน จำนวน 23 ข้อ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ดังนี้

1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนาถึงรายละเอียดของปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของข้อมูล และคุณสมบัติทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติอัตราส่วนร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2) การวิเคราะห์เชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เพื่อศึกษาถึงความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งคุณภาพและคุณธรรม ซึ่งมีตัวแปรรวมกัน 14 ตัวแปร และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยภายในของสมาชิกกลุ่มในแต่ละด้านที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและความสัมพันธ์ของความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พัฒนาการจังหวัดลพบุรีและพัฒนาการอำเภอทุกอำเภอในจังหวัดลพบุรี ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่ม ในประเด็นภาวะความเป็นอยู่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีดำเนินงาน ประเด็นผลกระทบต่อชุมชนในชนบท และประเด็นปัจจัยในการจัดตั้งเพื่อให้กลุ่มประสพความสำเร็จและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2.4 สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จะใช้เพื่อวิเคราะห์ปัญหาแนวทางการดำเนินงาน วิธีการแก้ไขปัญหา และแนวทางคิดค้นโครงการเพื่อพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่อไป

3. การศึกษาเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับชุมชน ดำเนินโครงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบขึ้นอำเภอละ 1 กลุ่ม รวม 11 กลุ่ม โดยดำเนินการตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาข้อมูล 2) วิเคราะห์ข้อมูล 3) วางแผนจัดตั้งกลุ่ม 4) จัดตั้งกลุ่ม 5) การเพิ่มพูนประสิทธิภาพกลุ่ม และ 6) การติดตามผลและตรวจสอบการดำเนินงาน

ผลการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า 1) เมื่ออิทธิพลของความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสูงขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจสูงขึ้น 2) เมื่ออิทธิพลของความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสูงขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประสบความสำเร็จด้านสังคมและวัฒนธรรมสูงขึ้น

2. วิเคราะห์ผลกระทบความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นอยู่กับความสำเร็จทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น

3. ดำเนินการวิเคราะห์และพัฒนาโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบปรากฏผลคือ 1) ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้ง การหาแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จากการสนทนากลุ่มสามารถกำหนดโครงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบ เพื่อเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอละ 1 กลุ่ม ที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง 5 ประการ คือ 1) ความพอดีด้านจิตใจ 2) ความพอดีด้านสังคม 3) ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 4) ความพอดีด้านเทคโนโลยี 5) ความพอดีด้านเศรษฐกิจ 2) กลุ่มผู้ร่วมวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับชุมชนดำเนินโครงการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น อำเภอละ 1 กลุ่ม ที่ส่งผลสำเร็จ คือ การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และพึ่งตนเอง โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งตนเอง โดยการออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แล้วดำเนินการให้สมาชิกกลุ่มกู้เพื่อการยังชีพหรือบรรเทาเหตุเดือดร้อน ฉุกเฉิน โดยการมีแนวคิดพึ่งตนเองที่เกิดจากความเอื้ออาทรร่วมกันของคนในชุมชน

ในระหว่างการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในแต่ละอำเภอในจังหวัดลพบุรี เกิดปรากฏการณ์ในบางเดือนที่เงินเหลือจากการปล่อยกู้ อันแสดงถึงความพอเพียงในชุมชน และนายทุนนอกระบบเริ่มทยอยหายไปจากชุมชน อันเป็นการส่งสัญญาณถึงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การอภิปรายผล

การเกิดขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่เกิดขึ้นจากภายนอกชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และเผยแพร่เข้ามาในชุมชนรวมทั้งแพร่ขยายออกไปทั่วประเทศไทย โดยเจ้าหน้าที่พัฒนากรอันเป็นกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion)

1. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การที่ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีผลต่อความสำเร็จด้านรายรับ ด้านรายจ่าย ด้านการออมทรัพย์ ด้านการลงทุน และความสำเร็จด้านสังคมและวัฒนธรรมกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ข้อค้นพบนี้จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการที่ศึกษาผลการจัดตั้งสหภาพเครดิตยูเนี่ยน ซึ่งพบว่าแม้ในเบื้องต้นสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีรายได้น้อยและยากจนแต่เมื่อพวกเขาเหล่านั้นได้เข้าใจในหลักการ วิธีการ และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสหภาพเครดิตยูเนี่ยนแล้ว ก็สามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ สามารถเป็นที่พึ่งกับสมาชิกและคนยากจนทั่วไป ทั้งสามารถจัดตั้งได้อย่างแพร่หลาย (Arbeuckle, 2004; Branch & Richardson, 2008; Mesbah, 2003)

2. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การที่ ความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นอยู่กับความสำเร็จทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเพียงปัจจัยเดียว ผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบในด้านซึ่งกระทบต่อ วิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มโดยตรง ได้แก่ ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพ อันเป็นเรื่องของรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วยความสำเร็จด้านรายรับ ความสำเร็จด้านรายจ่าย ความสำเร็จด้านการออมทรัพย์ และความสำเร็จด้านการลงทุนไม่มีผลต่อวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มแต่อย่างใด มีเพียงความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม ได้แก่ ความสำเร็จด้านสังคมและวัฒนะรรม ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ และมีผลกระทบโดยอ้อมต่อวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มเพียงประการเดียวเท่านั้นที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกกลุ่มอันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่งผลทำให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่มีความสุขทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากได้รับการตอบสนองและความต้องการในด้านต่างๆ จากชุมชนของตนอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Painter, Yang, and Yo (2002) และสอดคล้องกับบรรทัดฐานตามแนวพุทธศาสตร์นั่นคือ เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรม คือ เบญจศีล และเบญจธรรม สังคมก็จะเป็นปกติสุข และผู้ปฏิบัติก็จะเป็นผู้มีความสุข (Adiwattanasit, 2002)

3. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า จากผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต้นแบบทั้ง 11 กลุ่ม ในจังหวัดลพบุรี ซึ่งถูกจัดอันดับเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับ 3 (ดี) โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทั้ง 11 กลุ่ม แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาต้องเริ่มจากการสร้างพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรม ได้แก่ การพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความพอกินพอใช้ ของประชาชนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ก่อนแล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจตามลำดับ เพื่อจะได้เกิดสมดุลทางด้านต่างๆ หรือเป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยสร้างความพร้อมทางด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม (Kongtiang, 2007; Pibulsarawut, 2008)

ที่สำคัญที่สุดจากผลการศึกษาของการวิจัย ทำให้สามารถกำหนดแนวคิดอันเป็นบรรทัดฐานของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ว่า เมื่อสมาชิกเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการ วัตถุประสงค์และวิธี

ดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแล้ว สมาชิกกลุ่มจะประสบกับความสำเร็จทั้งทางด้านรายรับ รายจ่าย การออมทรัพย์ การลงทุน และทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผู้นั้นได้รับรางวัล คือ การมีความสุขกับวิถีชีวิตในชุมชนของตน สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Ponsri, 2002)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความเข้าใจในวัตถุประสงค์มีผลต่อความสำเร็จด้านรายรับ ด้านการออมทรัพย์ ด้านการลงทุน ของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในส่วนนี้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่รับผิดชอบปฏิบัติงานในหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงควรทำการสำรวจและศึกษาถึงลักษณะหรือสภาพปัญหาในเรื่องอาชีพ และรายได้ของชาวบ้าน เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและเร่งรัดให้มีกิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพเพื่อระดมเงินทุนของท้องถิ่นไว้ใช้ในการประกอบอาชีพตามสภาพที่สามารถกระทำได้ในทางปฏิบัติ โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

1.2 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้นขึ้นอยู่กับการมีจำนวนผู้นำพอสมควรในชุมชนที่มีความเข้าใจในเรื่องหลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดังนั้น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ร่วมกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจึงควรทำการรวบรวมจัดทำบัญชีผู้นำกลุ่ม กรรมการแต่ละตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มคนสำคัญในหมู่บ้านและผู้นำชุมชนทั่วไปให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

1.3 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานมีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากที่สุด และเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มด้วย จึงควรที่จะสนใจและหมั่นเข้าไปดูแลให้ความรู้แก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะกับผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน ซึ่งจัดทำบัญชีไว้

1.4 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ดังนั้น เฉพาะกรณีที่ได้รับการร้องขอเท่านั้น ให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนดำเนินการตามกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้รับการร้องขอ เช่น จัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในด้านการบริหารและการจัดการเรื่องการเงินของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกที่รับผิดชอบเรื่องการเงินได้รู้ถึงวิธีการและแนวทางที่ถูกต้องในการบริหารและการจัดการเรื่องการเงิน ของกลุ่มยิ่งขึ้น รวมไปถึงอาจจะเสริมความรู้ในการพัฒนาความร่วมมือแบบเครือข่าย

1.5 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรทำการประชาคมเสวนา เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับ ความเข้มแข็งและ

จุดอ่อนต่างๆ จัดลำดับความจำเป็นและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตลอดจนความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นจากส่วนราชการในการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1.6 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้นำและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรจัดทำแผนปฏิบัติการอาจเป็นราย 1 ปี หรือ 3 ปี ว่าต้องการจะพัฒนากลุ่มของตนให้เข้มแข็งในด้านใดบ้าง โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนหากได้รับการร้องขออาจให้ความช่วยเหลือในด้านวิชาการ

1.7 ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเรื่องของการติดตามและประเมินผลที่ให้ผู้นำและสมาชิกกลุ่มได้ประเมินผล กิจกรรม/โครงการ ของตนว่าได้ดำเนินการไปมากน้อยเพียงใด มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยให้ทางกลุ่มกลับไปทบทวนและประเมินผลออกมา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแผนงานส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิตของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับต่างๆ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้สูงยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้สูง

2.3 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ความสำเร็จขอกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับองค์กรธุรกิจชุมชนอื่นในชนบท เช่น กลุ่มเครดิตยูเนี่ยนกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งเปรียบเทียบ ผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับสมาชิกองค์กรธุรกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือทางเลือกในการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพหรือสนับสนุนองค์กรธุรกิจชุมชนต่างๆ ในชนบทต่อไป

References

Adiwattanasit, J. (2002). *The Society following Buddhist.* Bangkok: Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Arbeuekle, L. (2004). *The road to success another crossroads.* Retrieved March 2, 2017, from http://www.woccu.org/pdf/monogr7.pdf.

Branch, A. B. & Richardson, C. D. (2008). *Ecuador credit unions micro-enterprise Innovation project.* Retrieved March 1, 2017, from http://www.woccu.org/pdf/monogr14.pdf.

Chotchuang, P. (2016). *Production Credit Groups.* Retrieved Febuary 2, 2017, from http://www.edd.moi.go.th/feb151.htm.

Department of community development. (2002). *Indicators and criteria for production credit groups creating.* Bangkok: Author.

_____. (2016). *Outstanding production credit group.* Bangkok: United Productions.

Fitcher, J. H. (1957). *Sociology.* Chicago, IL: The university of Chicago Press.

Kongtiang, S. (2007). *Human Resource Management and Human Resource Development.* Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Mesbah, D. (2003). *The role of credit unions in Ecuadorians financial markets: A case study of 11 credit unions.* Retrieved March 2, 2017, from http://www.woccu.org/pdf/monogr10.pdf.

National Economic and Social Development Board (2012). *National Economic and Social Development Plan No.11 (2012-2015).* Bangkok: Author.

Thongsuk, N. (1999). *Production Credit Groups Operation.* Bangkok: Department of Community Development.

Painter, G., Yang, L. & Yo, Z. (2002). *Why are Chinese Homeownership rate so high?.* Los Angeles, SC: University of Southern California.

Pibulsarawut, P. (2008). *The royal treasury and the economic philosophy of sufficiency.* Bangkok: Thailand Research Fund.

Ponsri, S. (2002). *Theories and principles of community development.* Bangkok: OA PRICEING HOUSE.

Puangngam, K. (2010). *Self-management of the community.* Bangkok: Explorenet.

Sam-angkul, U. (1995). *Social Psychology.* Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.

Tanaponpan, R. (2000). *Thai Economy in the decade of 2007: Stategic development of the country in the global trend.* Bangkok: Kopfire.

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ*

Municipal Solid Waste Management Project in Cooperation with Sub-District Administration Government (SAO) of Amphur Bangplee, Samutprakarn Province

ญาณกร โท้ประยูร[1*], วิทยา มีเนตรทิพย์[1], จักร์พงษ์ เปี่ยมเมตตา[1], ปัณณภัสร์ พงศ์เศรษฐวรา[2], อัครกฤต นุ่นจันทร์[2], ทวีศักดิ์ แสงเงิน[3], นัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์[3]

Yannakorn Toprayoon, Vittaya Menetthip Jakpong Peimmetra, Akrakit Nunchang, Pannapat Pongsethavara, Thavesak Sengguan and Natnaporn Eaknarachindawat

[1]สถาบันรัชต์ภาคย์, [2]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, [3]สาธารณสุขจังหวัดชัยนาท

Rajapark Institute, Suan Sunandha Rajabhat University, Halt Department of Chainat Province

[1*]Coresponding Author. Email: yannakorn1978@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีใช้การอธิบายทั้งอุปนัย และนิรนัย มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วจึงนำเครื่องมือไปตรวจสอบความตรง และการตรวจสอบความเที่ยง ในเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยทำการสุ่มแบบบังเอิญ เผชิญหน้าในเขตพื้นที่โดยรอบรัศมี 3 กิโลเมตรจากสถานที่ตั้งโครงการ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่จำนวน 400 คน ในเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน เป็นผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ครอบคลุมของเขตเนื้อหาของการศึกษา

*Received May 5, 2018; Accepted August 24, 2018.

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ทั้ง 5 อบต.ปัจจุบัน มีการจัดเก็บเองและให้เอกชนผู้ได้รับใบอนุญาต โดยนำไปกำจัดกับบริษัทเอกชนในละแวกใกล้เคียง ความเป็นไปได้พิจารณาจากลักษณะสภาพทั่วไปด้านสถานที่ตั้งโครงการ ห่างไกลชุมชน มีชุมชนอาศัยไม่หนาแน่นล้อมรอบด้วยแนวกันชนด้านการป้องกันทางสิ่งแวดล้อม ด้านการขนส่ง สามารถเปิดเส้นทางเข้าโรงงานใหม่ได้ โดยไม่รบกวนประชาชน เส้นทางขนส่งขยะไม่ผ่านแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ พิจารณาด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมเป็นต้นแบบในการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงที่ใช้เทคโนโลยีการแปรรูปขยะเป็น RDF ไม่มีผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม พิจารณาด้านเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ กระจายรายได้สู่ประชาชนในพื้นที่ และเพิ่มมูลค่าให้ขยะมูลฝอย ด้านปริมาณขยะมีมากพอที่จะจัดตั้งโรงงานและเป็นการบริหารจัดการขยะแบบระยะยาว เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในยุคสมัย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; ขยะมูลฝอยชุมชน; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research intends to: 1) study the present situation of system of management of the municipal solid waste in cooperation with the Sub-District Administration Government (SAO) of Bangpleeyai Sub-Distric, Bangpla Sub-Distric, Rachateva Sub-Distric, Bangkaew Sub-Distric and Bangchalong Sub-Distric of Bangplee Distric, Samutprakarn Province. This paper is a research mixed with explanation through induction, deduction and verification for content validity then testing through tools for validity and reliability. In terms of quantitative, data collection through random sample by coincidence of meeting within the area of 3 kilometers radius from the project site in the areas of Sub-District Administration Government of Bangpu Sub-Distric, Bangpla Sub-Distric and Pragsayai Sub-Distric, totaling 400 samples. In terms of quality, interviews have been placed with related people in the establishment of the municipal solid waste management project consisting of the management, involved people providing important information and related people with the 5 SAOs but with qualifications that match the criteria required by this research group as well as covering the overall content of the research.

Studies found that the present system of management of Both self-collected and through private service who obtained license, bringing the collected solid waste to dispose at nearby private companies in the area. Possibilities are considered through the general characteristics regarding the situation of the project site; the distance from the community; whether or not there are people living in the region; the density of protection with barriers to protect the environment and transportation; have new passage way be open into the plant to not disturb the normal way used by the public because solid waste delivery shall not pass large community areas; consideration of appropriate technology to be the model for disposal of municipal solid waste in the area and surrounding areas by using technology to support transforming solid waste into processing of Refuse Derived Fuels (RDF) and having no effects on the environment; economic consideration on how income can be created to the area and how it can be distributed to the people in the area; and how to add value to solid waste. As for the amount of solid waste, there is enough to form a plant and for long-term management of solid waste as the better alternative for the later generation.

Keywords: Management; Municipal solid waste; Sub-District Administration Government (SAO)

บทนำ

ปัจจุบันปริมาณขยะมูลฝอยของจังหวัดสมุทรปราการเกิดขึ้น ประมาณ 2,000 ตันเศษต่อวัน แยกเป็นขยะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเก็บขนขยะมูลฝอยเอง ประมาณ 1,900 ตันเศษต่อวันส่วนที่เหลือเป็นขยะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จ้างบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ โดยขยะส่วนใหญ่นำไปกำจัดที่บ่อขยะตำบลแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ และขยะอีกส่วนนำไปกำจัดที่บ่อขยะในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอบางบ่อบางแห่งส่งไปกำจัด บ่อขยะในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ นั้นดำเนินการโดยเอกชนทั้งหมด มีจำนวน 3 แห่ง ดังนี้ 1) บ่อขยะที่ตำบลแพรกษา อำเภอเมืองสมุทรปราการ 2) บ่อขยะที่แพรกษาใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ 3)บ่อขยะที่ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี (Provincial Development Strategy Group Office of Samutprakan, 2017) การดำเนินการดังกล่าวยังเพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของปริมานขยะที่นับวันจะทวีคูณเพิ่มขึ้น ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางพลีได้รับผลโดยตรงจากการเติบโตของพื้นที่พักอาศัย ชุมชน ตลาด ที่แนวโน้มเติบโตสูงขึ้นทุกปี เป็นปัญหาระดับพื้นที่เกิดขึ้นและส่งผลต่อการบริหาร

การจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) นั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ ทั้งเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่มีปัญหาการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลที่ไม่แตกต่างกันนัก โดยเฉพาะปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นจนหลายพื้นที่ไม่สามารถรองรับปัญหาและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาแบบทันท่วงทีจึงมีข้อจำกัด ทำให้นับวันปัญหาจะสะสมพอกพูนมากขึ้น ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากหน่วยงานผู้ปฏิบัติไม่ได้มี “แผนการศึกษาแก้ไขปัญหาในระยะยาว” และ “การแก้ไขปัญหาที่ไม่มีการบูรณาการ (Integrated) ในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” ไม่มีการศึกษาปัญหาให้ถ่องแท้และจัดการแก้ไขต้นตอแห่งสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการวางแผนรองรับผลที่จะเกิดจากเหตุของปัญหาเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาที่ทิ้งขยะที่แทบจะไม่มี อปท. ใด ที่มีที่ทิ้งขยะหรือกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพสมบูรณ์ เป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ ควรศึกษาโดยเร่งด่วนเพื่อนำผลจากการศึกษานำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาครั้งนี้ ควรนำข้อมูลจากบริบทของพื้นที่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ลักษณะทางสังคมประเพณีและวัฒนธรรมมาใช้ในการศึกษา พร้อมทั้งเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมาใช้ในพื้นที่ดังกล่าว

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 15 บนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นที่กำจัดขยะมูลฝอย เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาเบื้องต้นว่าควรดำเนินการต่อหรือยกเลิกแผนการ โดยพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นที่สะสมขยะมากเป็นลำดับต้นๆ ของเมืองไทย และควรดำเนินการจัดการกำจัดขยะแบบใดจึงเหมาะสม แล้วจึงนำไป

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดรับทราบ ก่อนที่จะดำเนินการประชาคมขอประชามติตามขั้นตอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ ในสถานการณ์ปัจจุบัน

การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการบริหารจัดการ

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการมีปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมากขึ้นในชุมชน และไม่สามารถเก็บรวบรวม และนำไปกำจัดอย่างมีประสิทธิภาพได้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ ตามมามากมายซึ่งอาณัติ ต๊ะปินตา (Tapinta ,2010)) ได้จำแนกแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ขยะจากชุมชน (Municipal Waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจวัตรประจำวัน ของประชากรที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนเมือง และชนบท

2. ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากภาคการผลิตสินค้าโรงงานอุตสาหกรรม และสถานประกอบการต่างๆ เกิดขึ้นจากภาคอุตสาหกรรมนี้จะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือขยะทั่วไปที่เกิดจากกิจกรรม ขยะส่วนนี้จะถือว่าเป็นขยะจากชุมชน (Municipal Waste) ประเภทหนึ่งเช่นกันสำหรับอีกส่วนหนึ่งก็คือขยะที่เกิดขึ้นในขั้นตอนของกระบวนการผลิตสินค้า (Process Waste) จะมีทั้งในส่วนที่ไม่เป็นอันตราย (Industrial Non-Hazardous Waste กับขยะที่เป็นอันตราย (Industrial Hazardous Waste)

3. ขยะจากภาคเกษตรกรรม (Agricultural Waste) ได้แก่ ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ในภาคการเกษตร ทั้งจากการเพาะปลูกในเรือน สวน ไร่ นา และจากการเลี้ยงสัตว์

4. ขยะจากสถานพยาบาล (Hospital Waste) ได้แก่ ขยะที่มีแหล่งกำเนิดจากโรงพยาบาล สถานีอนามัย คลินิกรักษาโรคคน และสัตว์ ซึ่งจะเป็นขยะที่อาจมีเชื้อโรคปะปนอยู่และหมายความรวมถึงขยะที่เกิดจากห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

การบริหารจัดการขยะมูลฝอย จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิธี เพื่อมิให้ผลจากการดำเนินงานส่งผลกระทบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษควัน กลิ่น และสารพิษ เป็นต้น ดังที่เกิดขึ้น และพบเห็นในแหล่งกำจัดขยะมูลฝอยหลายแห่งในประเทศ รัฐบาลจึงมีการสร้างมาตรการด้านกฎหมายประเภทต่างๆ ขึ้น เพื่อให้ใช้บังคับเป็นแนวทางการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ดำเนินงาน

จะต้องเป็นหน่วยงานของภาครัฐเท่านั้น จึงจะดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ

1.1 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (Public Health Act, BE 2535 (1992)

1.2 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (Sub-district Administrative Organization Act,(1994) BE 2537)

1.3 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 The Act establishes plans and procedures for the decentralization of local administrative organizations, (1999) (BE 2542)

2. ทำล สถานที่ตั้ง

ในการดำเนินงานแหล่งที่ใช้เพื่อกำจัดขยะมูลฝอย มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผลต่อชุมชน สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยตรง จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องใช้บังคับ ดังนี้

2.1 กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 (National Environmental Quality Promotion and Preservation Act (1992) (BE 2535)

2.2 กฎกระทรวง ให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ.2556 (The Ministerial Regulations shall apply to the Samutprakan Town Plan, (2013) BE 2556)

2.3 มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ และข้อเสนอแนะมาตรการการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำ

2.4 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (Ruins National Museum of Art and Museum, Act 1961 (BE 2504)

3. เทคโนโลยี วิธีการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงานที่เลือกใช้เทคโนโลยีตามเป้าประสงค์ และความเหมาะสม ซึ่งจำเป็นจะต้องมีอาคารสำหรับเป็นสถานที่ในการปฏิบัติงาน รวมถึงสิ่งก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ และในเทคโนโลยีที่ต้องใช้เครื่องจักรกล จำเป็นจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ หรือข้อกำหนดของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง หรือมาตรฐานอื่นๆ กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานระบุไว้ (Department of Alternative Energy and Energy, 2015) ได้แก่

3.1 งานโครงสร้างพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2558 กฎกระทรวงฉบับที่ 33 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

3.2 งานถนนพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

3.3 งานไฟฟ้า ให้เป็นไปตามมาตรฐานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การไฟฟ้านครหลวง หรือมาตรฐานอื่นที่ยอมรับได้

3.4 งานประปา ให้เป็นไปตามมาตรฐานของการประปาส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง หรือมาตรฐานอื่นที่ยอมรับได้

3.5 งานเครื่องกล ให้เป็นไปตามมาตรฐานของกรมโรงงานอุตสาหกรรม หรือมาตรฐานอื่นที่ยอมรับได้

3.6 ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามมาตรฐานของกรมโรงงานอุตสาหกรรม หรือกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน3.7) การป้องกันอัคคีภัย ให้เป็นไปตามข้อกำหนดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรมโยธาธิการและผังเมือง กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หรือมาตรฐานอื่นที่ยอมรับได้

2) บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นการจัดทำรายงานสถานการณ์มลพิษประเทศไทยปี 2558 รอบ 6 เดือน (มกราคม – มิถุนายน) กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ผลการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมีดังนี้

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด ทั่วประเทศมีการดำเนินงานขับเคลื่อนตาม Roadmap โดยกำหนดเป้าหมายให้มีการปิด และปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง (Open Dump) มีการประกาศเขตห้ามเทกองกลางแจ้ง และมีการบังคับใช้กฎหมายกับสถานที่กำจัดมูลฝอยของเอกชน

2. กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและจังหวัด ร่วมกันส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบและชุมชนต้นแบบ ในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม เพื่อลดคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่บ้านเรือนให้มีการเก็บขนแบบแยกประเภท และนำไปกำจัดอย่างถูกต้องขณะนี้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วม 130 แห่งจำนวน 2,350 ชุมชน การจัดการขยะมูลฝอย ปัจจุบันมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยทั้งของรัฐ และเอกชนจำนวน 2,450 แห่งทั่วประเทศในจำนวนนี้มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบถูกต้องเพียง 480 แห่งการปกครองท้องถิ่นของไทยมีการพัฒนา และให้ความสำคัญการบริหารราชการท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นจากอดีต และเริ่มเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ได้กำหนดพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (The Act of Government Administration, 1991) ได้มีระเบียบ

บริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้มีการปรับปรุงพัฒนากฎหมายที่ชัดเจนขึ้น จนในปี พ.ศ. 2540 ได้มีบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นครั้งแรก และได้ออกพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มีการกำหนดขั้นตอน และวิธีการถ่ายโอนอำนาจ หน้าที่ของส่วนราชการส่วนกลาง และภูมิภาคให้แก่ท้องถิ่น ให้เป็นผู้มีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการด้วยตนเอง และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (Constitution of the Kingdom of Thailand (2007) (BE 2550) ในหมวด 14 มาตรา 281 และมาตรา 283 วรรคแรก ได้มีการบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในเขตพื้นที่ของตนเอง มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา(Government Gazette(2007) (BE 2550) เพื่อปกครองและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข ประชาชน มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Department of Local Administration, 2005) รวมทั้งฉบับที่ใช้ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ การแก้ไขปัญหาของประชาชนในเขตพื้นที่ของตนเอง ให้มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล จึงได้มีบทบาท อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามกฎหมายที่กำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย แบบพสานวิธี (Mex Method)โดยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้การคัดกรองดังนี้คือ

1. ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในเขตรัศมี 3 กิโลเมตร รอบพื้นที่ตั้ง โครงการจัดตั้งโรงงานกำจัดขยะ

2. ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ รวม 5 แห่ง ได้แก่ อบต.บางพลีใหญ่ อบต.บางปลา อบต.ราชาเทวะอบต.บางแก้ว และอบต.บางโฉลง

3. โดยทั้งหมด มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตดังกล่าวนี้ มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นการบริหารจัดการขยะชุมชน มีความสมัครใจในการให้ข้อมูล

และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องตามที่คณะผู้วิจัยต้องการและสามารถให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ครอบคลุมของเขตเนื้อหาของการศึกษา จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 คณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รวม 5 แห่ง

และกลุ่มที่ 2 คือผู้เกี่ยวข้องประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในเขตรัศมี 3 กิโลเมตรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ

ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นจาก ตัวชี้วัด (Indicators) ของแต่ละดัชนี (Index) ในแต่ละตัวแปร ที่ได้มาจากผลการศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ และการสังเคราะห์ ผลจากวรรณกรรม เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบไปด้วย 1)แบบสำรวจแบบกำหนดโครงสร้าง เพื่อใช้เก็บข้อมูลสภาพพื้นที่ และบริบทของพื้นที่ที่ใช้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน 2)แบบสัมภาษณ์ แบบกำหนดโครงสร้าง เพื่อใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน และใช้เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร อบต. 3)แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นของประชาชน และผู้บริหาร อบต. ในเรื่อง ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโรงงานขยะ และปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนมีความเป็นไปได้ 4)แบบสัมภาษณ์กลุ่ม แบบกำหนดรายการประเด็นเพื่อใช้เก็บข้อมูลการแสดงความคิดเห็น ของคณะผู้บริหาร อบต.ที่มีต่อการบริหารจัดการ และการจัดตั้งโรงงานขยะ แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปเป็นเหตุเป็นผลตามหลักการ

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม (Field Study) มาตรวจแยกความถูกต้อง และแยกบันทึกภาคสนาม (Field Note) ออกเป็นประเภทตามหน่วยของการวิเคราะห์ (Unite of analysis) แล้วนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ข้อมูลจากการสำรวจ และการสังเกตสภาพทั่วไป และบริบทของพื้นที่ที่จะใช้ตั้งโรงงานกำจัดขยะ นำมาสรุปและวิเคราะห์เชิงพรรณนา อ้างอิงเป็นค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายลักษณะ รูปร่าง และปริมาณ โดยสนับสนุนการเปรียบเทียบให้ชัดเจน ด้วยการใช้สถิติแบบง่าย อ้างอิงเป็น ค่าสัดส่วน และค่าร้อยละ (Percentage)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยใช้แบบสำรวจแบบกำหนดโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์ แบบกำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม จาก 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย คณะผู้บริหาร อบต. ทั้ง 5 แห่ง และประชาชนในเขตรัศมี 3 กิโลเมตร มีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความตรง (Validity) และการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธี Triangulation การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical induction)ในการรายงานผลเพื่อบรรยายลักษณะความเป็นมาของพื้นที่เป้าหมาย และการบริหารจัดการขยะตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน เพื่อบรรยายลักษณะความคิดเห็น และความรู้สึกที่มีต่อการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในพื้นที่เป้าหมาย และเพื่อบรรยายลักษณะความคิดเห็น และความรู้สึกที่มีต่อแนวทางการแก้ไข ด้วยวิธีการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในพื้นที่เป้าหมาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน ปริมาณขยะทั้ง 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง มีปริมาณขยะมูลฝอยรวม 540 ตัน/วันมีการบริหารจัดการขยะดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีปริมาณขยะมากที่สุด คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ จำนวนขยะที่จัดเก็บเองในแต่ละวัน รวมทั้งสิ้น 160 ตัน แหล่งกำจัดอีสเทริน์แอลโลจี้พลัส (EP) และบริษัท อีสเทิร์น เอเนอร์จี้ พลัส จำกัด (EEP) ใช้ระยะทางประมาณ 9-10 กิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว จำนวนขยะที่จัดเก็บเองในแต่ละวัน รวมทั้งสิ้น 100.5 ตัน แหล่งขยะส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านจัดสรร- บริษัท อีสเทิร์น เอเนอร์จี้ พลัส จำกัด (EEP)ใช้ระยะทางประมาณ 11-15 กิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา จำนวนขยะที่จัดเก็บเองในแต่ละวัน รวมทั้งสิ้น 66ตัน 95% แหล่งกำจัด บริษัท อีสเทิร์น เอเนอร์จี้ พลัส จำกัด (EEP) ใช้ระยะทางประมาณ 18.7-19 กิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง 56 ตัน และให้เอกชนได้รับใบอนุญาตจัดเก็บ 40.5 ตัน แหล่งกำจัด บริษัท อีสเทิร์น เอเนอร์จี้ พลัส จำกัด (EEP) ใช้ระยะทางประมาณ 25 กม

องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ จำนวนขยะที่จัดเก็บรวมทั้งสิ้น 108 ตัน โดยการบริหารจัดการขยะให้เอกชนได้รับใบอนุญาตจัดเก็บให้หุ้นส่วนจำกัดวัชพงษ์ โกเด้นเวส ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีประสิทธิ์และบริษัท เอ็นไวรอนเมนท์ จำกัด แหล่งกำจัดคือสถานที่บริษัท อีสเทิร์น เอเนอร์จี้ พลัส จำกัด (EEP) และศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชกระทุ่มเสือปลาใช้ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร

จากการสำรวจประชาชนในรัศมี 3 ตารางกิโลเมตร พบว่าด้านปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนมีความเป็นไปได้ประกอบด้วยดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามความคิดเห็นของประชาชนต่อความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน

ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับ
ด้านความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม	3.86	.673	มาก	1
ด้านความยั่งยืนในด้านสังคม	3.62	.708	มาก	3
ด้านความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรม	3.29	.748	ปานกลาง	4
ด้านความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ	3.83	.728	มาก	2
ภาพรวม	**3.68**	**.368**	**มาก**	

จากตารางพบว่าความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อแนวทางการแก้ไข โดยวิธีการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนพบว่าประชาชนมีความเห็นว่าการตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนมีความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = .368) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าการตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. =.673) (2) ด้านความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = .728) และ (3) ด้านความยั่งยืนในด้านสังคม ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = .708) ตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมกับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการขยะมูลฝอยชุมชน	ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน				
	ด้านความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านความยั่งยืนในด้านสังคม	ด้านความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรม	ด้านความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ	โดยภาพรวม
ด้านทำเลและพื้นที่ตั้งโรงงาน					
Pearson Correlation	.303**	.420**	.336**	.421**	.501**
Sig. (2-tailed)	.001	.000	.000	.000	.000
ด้านลักษณะและปริมาณของขยะมูลฝอย					
Pearson Correlation	.277**	.457**	.504**	.487**	.351**
Sig. (2-tailed)	.003	.000	.000	.000	.001

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการขยะมูลฝอยชุมชน	ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน				
	ด้านความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านความยั่งยืนในด้านสังคม	ด้านความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรม	ด้านความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ	โดยภาพรวม
ด้านระบบและเทคโนโลยีที่ใช้ในการกำจัดขยะ					
Pearson Correlation	.540**	.642**	.645**	.719**	.669**
Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000
ด้านผลตอบแทน					
Pearson Correlation	.589**	.694**	.676**	.772**	.623**
Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000
โดยภาพรวม					
Pearson Correlation	.505**	.658**	.641**	.712**	.559**
Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมกับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในภาพรวม มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .01 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะ มูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .559 แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมจะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางในทิศทางเดียวกัน

ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน บนที่ดินพื้นที่ประมาณ 40 ไร่ ที่ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 15 ตำบลบางปลาอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จากผลการศึกษาในปัจจัยต่างๆ เรื่องความเป็นไปได้ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่

องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ บนพื้นที่ 40 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ร่วมกันจัดหาของทั้ง 5 องค์การบริหารส่วนตำบล มีประมาณ 540 ตัน/วัน สามารถบริหารจัดการพัฒนาเป็นศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยด้วยการก่อสร้างโรงงานจัดการขยะมูลฝอย เพื่อผลิตเชื้อเพลิงพลังงาน ในรูป RDF และสามารถต่อยอดนำเชื้อเพลิงนี้ไปใช้กับโรงไฟฟ้าได้อีกด้วย ซึ่งถือว่ามีศักยภาพที่จะดำเนินการศึกษาการบริหารจัดการให้เกิดรูปธรรมได้ในกิจการกำจัดขยะร่วมกัน ในลักษณะสหกิจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ ที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จังหวัดสมุทรปราการ ในสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ด้านปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนมีความเป็นไปได้ประกอบด้วย ความคิดเห็นและความรู้สึกที่มีต่อแนวทางการแก้ไข โดยวิธีการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนพบว่าประชาชนมีความเห็นว่าการตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนมีความเป็นไปได้โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะ มูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชนในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .559 แสดงว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมจะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้อาจ มีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวทางการแก้ไข ปัญหาขยะมูลฝอยล้นเมืองที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ในขณะเดียวกันขยะมูลฝอยที่ดูไร้ค่านั้น กลับมีคุณค่ามหาศาล เมื่อรู้จักใช้ประโยชน์ และวิธีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยมีการคัดแยกขยะมูลฝอย และนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้เป็นพลังงาน ปัจจุบันสามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่นำขยะกลับมาใช้เป็นพลังงานได้โดยแทบไม่ก่อให้เกิดมลพิษใดๆ และทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกับปัญหาดังกล่าว จากศักยภาพของพื้นที่เมื่อพิจารณาในด้านปริมาณขยะจากการศึกษาพบว่ามีปริมาณเพียงพอคุ้มค่าต่อการลงทุนในระยะยาวซึ่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมคือการแปลงขยะเป็นเชื้อเพลิงพลังงาน (RDF) และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของกรกมล สราญรมย์ และวิทยา ยงเจริญ (Saranrom and Yongcharoen , 2558) ได้ทำการศึกษา “รูปแบบการจัดตั้งโรงงานแปรรูปขยะเป็นเชื้อเพลิง กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี” พบว่าพื้นที่เทศบาลนครนนทบุรีมีขยะที่สามารถนำมาเป็นส่วนประกอบของเชื้อเพลิงขยะทั้งสิ้น 174 ตันต่อวันโดยเลือกพลาสติกกระดาษและไม้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตเชื้อเพลิงขยะซึ่งจะใช้ปูนขาว เป็นตัวประสานในการอัดแท่ง เพื่อให้ยึดเกาะได้ดี ทั้งนี้โดยมีอัตราส่วน 38 : 4 : 1 : 1 ตามลำดับเมื่อผ่านกระบวนการแปรรูปเป็นเชื้อ

เพลิงขยะแล้วมีกำลังการผลิตเท่ากับ 71.56 ตันต่อวัน ซึ่งให้ค่าความร้อนเท่ากับ 23.79 MJ/KG รูปแบบโรงงานแปรรูปขยะเป็นเชื้อเพลิงจะมีขั้นตอน 7 ขั้นตอนในการผลิต ซึ่งวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์แล้วพบว่าที่อัตราคิดลด 10 เปอร์เซ็นต์ มีมูลค่าปัจจุบัน 118,772,598 บาท อัตราผลตอบแทนภายในเท่ากับ 30.91 เปอร์เซ็นต์ และมีระยะเวลาคืนทุน 4.11 ปีอายุโครงการ 15 ปี โดยหลักการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นเจ้าภาพหลัก สำหรับการจัดการปกครองในชุมชนนั้น มีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ โดยได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชน ซึ่งรวมถึงงานด้านการจัดการสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติด้วย เช่น การจัดการขยะมูลฝอย และน้ำเสียชุมชน (Leknoi, 2017) และสอดคล้องกับญาณกร โท้ประยูร, จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา, อัครกฤต นุ่นจันทร์ (Toprayoon, Peimmetra, Nunchang, 2016) ที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์ด้านการจัดการการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปจะต้องมีความรู้ในการบริหารจัดการ มักประสบปัญหาในกระบวนการจัดการขยะส่วนใหญ่มีลักษณะของการรวมศูนย์ในการจัดการ มีการสั่งการจากบนลงล่างโดยขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน หรือมีเพียงเล็กน้อยการเลือกใช้ระบบ หรือเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ

สรุปผล

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน โดยภาพรวมจะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการขยะมูลฝอยชุมชน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางในทิศทางเดียวกัน นั่นหมายความว่าภาครัฐ ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคประชาชนมากกว่านี้โดย

1) ควรมีการพิจารณาอย่างละเอียดและรอบคอบ เพราะการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะต้องใช้เงินทุนในการก่อสร้างสูง มีค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม ราคาไม่สูงมาก ก่อนนำไปแปรรูปเป็นพลังงาน รวมถึงต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเหมาะสมในการจัดการกลิ่นเหม็น ควัน ฝุ่นละออง และสารที่จะเกิดจากการเผาขยะไปรบกวนประชาชนในชุมชนบริเวณใกล้เคียง โดยมีการสำรวจ เพื่อจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสม และห่างไกลจากชุมชน เพื่อความปลอดภัยของประชาชน และไม่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

2) จัดทำ “คู่มือ” ที่อธิบายถึงลักษณะของขยะมูลฝอยแต่ละชิ้น และรายละเอียดการแยกแยะขยะมูลฝอยแต่ละประเภทอย่างละเอียด

3) รัฐบาลควรเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการที่สนใจเข้าร่วมลงทุน และดำเนินการการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ และสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานได้ อีกทั้งเป็นการลำการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ

4) ควรจะออกเป็นพระราชบัญญัติเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย รวมไปถึง พ.ร.บ. ที่เอื้อต่อการลงทุนในด้านพลังงานทดแทน เพื่อเชิญชวนให้นักธุรกิจหันมาสนใจมากยิ่งขึ้น

และภาคประชาชน

1) มีความรู้เบื้องต้น มีจิตสาธารณะในการสร้างวินัยของตัวเอง ให้รู้จัก และเข้าใจแยกแยะขยะมูลฝอยได้ ซึ่งจะนำไปสู่การคัดแยกก่อนทิ้งอย่างถูกต้อง

หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่องค์การบริหารส่วน/เทศบาล

1) ควรทำประชาพิจารณ์ที่โปร่งใส เกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ เพื่อขอฉันทามติก่อนดำเนินการเพื่อลดความขัดแย้ง และสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ว่ามีความปลอดภัย ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม

2) ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และการอธิบายถึงหลักการกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับนโยบายด้านพลังงานจากขยะมูลฝอยของรัฐ รวมถึงความจำเป็นหรือผลดีของการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ เช่น การนำขยะมูลฝอยมาแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน เพื่อลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ ลดต้นทุนการผลิต ช่วยลดปริมาณขยะในพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่มีงานทำ ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน

ทั้งหมดนี้จะเป็นประโยชน์ที่ทุกภาคส่วนจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ ที่ 1 พบว่ามีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวทางการแก้ไข ปัญหาขยะมูลฝอยล้นเมืองที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ในขณะเดียวกันขยะมูลฝอยที่ดูไร้ค่านั้นกลับมีคุณค่ามหาศาล เมื่อรู้จักใช้ประโยชน์ และวิธีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยมีการคัดแยกขยะมูลฝอย และนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้เป็นพลังงาน ปัจจุบันสามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่นำขยะกลับมาใช้เป็นพลังงานได้โดยแทบไม่ก่อให้เกิดมลพิษใดๆ และทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการกับปัญหาดังกล่าว จากศักยภาพของพื้นที่เมื่อพิจารณาในด้านปริมาณขยะจากการศึกษาพบว่ามีปริมาณเพียงพอคุ้มค่าต่อการลงทุนในระยะยาวซึ่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมคือการแปลงขยะเป็นเชื้อเพลิงพลังงาน (RDF) และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางพลี และภาครัฐ ควรดำเนินการ โดย

1. จะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีการเฝ้าระวังร่วมกัน เพราะเมื่อโครงการนี้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นถึงแม้จะเป็นเทคโนโลยีที่ดีแต่มีข้อจำกัดในเรื่องประชาชนมีความกังวลและจะไม่เห็นด้วย ถึงแม้จะดำเนินตามกฎหมายแล้วก็ตาม และภาครัฐบาลจะพยายามวางระบบควบคุมที่เป็นมาตรฐานเป็นที่ยอมรับจะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการลงทุนต้องใช้เงินลงทุนสูง ถ้าชุมชน หรือชาวบ้านไม่เอาก็จะไม่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน

2. ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชน ในการทิ้งขยะมูลฝอย และถ้าอะไรสามารถนำกลับมาใช้ได้ก็ควรใช้ของเดิม เพื่อลดปริมาณขยะ อีกทั้งให้นำถุงผ้า หรือวัสดุอื่นๆ มาใช้แทนสิ่งที่ย่อยสลายยาก อยากให้ช่วยหาข้อมูลว่ามีหน่วยงานไหนบ้างที่ทำโครงการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยที่มีสารพิษ สามารถนำไปกำจัด หรือส่งต่อที่ไหนได้บ้าง

3. การแปรรูปพลังงานทำให้มีความยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันพลังงานนี้ มีการซื้อจากต่างชาติถ้าสามารถทำมาใช้เองได้ก็จะเกิดประโยชน์ มากกว่าการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เพราะเป็นการใช้พื้นที่น้อยกว่าพลังงานทดแทนอื่นๆ และจะลดปัญหาการลักลอบการทิ้งขยะมูลฝอยในสถานที่ต่างๆ

4. ภาครัฐจะต้องปลูกสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีการเห็นคุณค่าของขยะมูลฝอยมากขึ้น ชุมชน โดย และสามารถนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกันขณะเดียวกัน รัฐต้องนำข้อมูลว่ามีหน่วยงานไหนบ้างที่ทำโครงการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยที่มีสารพิษ สามารถนำไปกำจัด หรือส่งต่อที่ไหนได้บ้าง มีการเผยแพร่นำระบบใหม่ๆให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปสู่การวิจัยให้จบได้ จึงเสนอให้วิจัยต่อไปในประเด็นต่างๆ ดังนี้คือ

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการแปลงขยะให้เป็นพลังงานไฟฟ้า

2. ควรศึกษาปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องการให้ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการให้ความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ รวมถึงความจำเป็นหรือผลดีของการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงาน

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคของขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ผลการทบทวน เพื่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งร่วมมือกับประกอบเป็นกิจการสหกิจ ในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้ง 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาทบทวนวิธีการ และจัดทำแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามอำนาจ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งผลการประชุม และมติการประชุม

References

Building Control Act, BE 2522. (1979). Amended to No. 5

Constitution of the Kingdom of Thailand. (2007).

Department of Alternative Energy and Energy Ministry of Energy Discovered on October 28, 2019. Accessed from http://webkc.dede.go.th/testmax/node /2215

Department of Local Administration. (2005). *Local Development Plan Manual*. Bangkok: Department of Local Administration.

Department of Local Administration. (2005). *Local Development Plan Manual. (Strategic Plan for Development of Three Year Plan and Action Plan)*. Bangkok: Department of Local Administration.

Factory Act. (1992) (BE 2535)

Government Gazette. (2007) (BE 2550)

Provincial Development Strategy Group Office of Samutprakan. (2017). *Provincial Development Plan, Samutprakarn 4 years. (2018-2021)*

Saranrom, K. and Yongcharoen, Y. (2015). Formation of a refuse processing plant. Case study of Nonthaburi municipality. *Journal of Energy Research*, 12(2).

Sinrapasuwon, P. (2014). Municipal solid waste: The Significant problem of Thailand. *The Secretariat of the House of Representatives*.

Tapinta, A. (2010). *Basic knowledge about solid waste management*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Toprayoon, Y., Peimmetra, J. and Nunchang. A. (2016). Cities on waste management in the ASEAN community, *Rajapark Journal*, 10(20), 82-95.

การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน : กรณีศึกษา บ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย*

Promotion of Occupations Give the Community: A Case Study Pho Sai Village, Muang Sub-District, Muang District, Loei Province

ผการัตน์ พินิจวัฒน์
Phakaratn Phinijwat
ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Faculty of Social Science, Loei Rajabhat University
E-mail : phakaratn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของชุมชนบ้านโพนไทร อำเภอเมือง จังหวัดเลย (2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านโพนไทร อำเภอเมือง จังหวัดเลย การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่บ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของแต่ละครอบครัวที่สามารถตอบคำถามหรือให้ข้อมูลได้ ครอบครัวละ 1 คน จำนวน 180 ครัวเรือน อสม. ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คน กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 5 คน และคณะกรรมการ หมู่บ้าน จำนวน 5 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1) การประกอบอาชีพและแนวทางการส่งเสริมอาชีพ บ้านโพนไทร มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ส่วนการให้มีอาชีพเสริมในชุมชนที่ชาวบ้านต้องการมากที่สุด คือ อาชีพเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การเพาะเห็ด

*Received June 21, 2018; Accepted September 1, 2018.

การปลูกผักปลอดสารพิษขาย และต้องการให้มีอาชีพเสริม คือ รับทำบายศรี ส่วนแนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้าน คือ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และต้องการให้หาตลาดรองรับสินค้า

2) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนบ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้แก่ 1) ควรส่งเสริมด้านความรู้และประสบการณ์ในการตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ 2) ควรส่งเสริมด้านทำเอกสารของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน 3) ควรส่งเสริมด้านการจัดตั้งสถานที่จำหน่ายสินค้า เช่น ตลาด OTOP ในชุมชนหรือตลาดประจำตำบล 4) ควรส่งเสริมอบรมด้านอาชีพอื่นๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพภายในกลุ่ม เช่น จัดอบรมการทำเห็ดฟาง การทำขนมไทย การทำน้ำยาล้างจาน

คำสำคัญ : การส่งเสริมอาชีพ; ชุมชน

Abstract

This research aimed to (1) to study the general condition and career problems of the community, Phosai Village, Muang Sub-district, Muang District, Loei Province, (2) to study the career path for the community, Phosai Village, Muang Sub-district, Muang District, Loei Province. This study was conducted in the area Phosai Village, Muang Sub-district, Muang District, Loei Province. The samples used in this study was family leaders or family representatives can answer questions or provide information on a 1 family of 180 households, Village Health Volunteer (VHV) village a 1 people, housewives 5 people, and village committees 5 people. Specific sampling methods. The instruments for collecting data were the In-depth interview, focus group, participatory observation. Statistics were frequency, percentage, analyzed by the content analysis then present descriptive. The research results were found as follows;

1) Occupation and enhancing career Phosai Village. There are agencies to educate about promotion of occupation within the community. Were at Loei Community Development Office, Loei Rajabhat University. The promotion of occupation in the community that most people need is Agriculture such as Mushroom cultivation, grow organic vegetables for sale, and want to have a career is Bai Sri Su Kwun. The guideline and methods of occupation within the village are Training for vocational education and want to find the market for products.

2) Suggestions promotion of occupation development give the community Phosai Village, Muang Sub-district, Muang District, Loei Province. were at 1) promotion of knowledge and experience in setting up various occupations, 2) promotion documents for budget support from agencies, 3) promotion the establishment of venues such as the OTOP market in the community or the Sub-district market, 4) promotion of other vocational training in addition to the profession within the group such as training straw mushroom, Thai dessert, dishwashing liquid.

Keywords: Promotion of Occupation; Community

บทนำ

การพัฒนาคือการทำสิ่งที่ไม่มีให้มีขึ้นหรือสิ่งที่มีให้มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพยิ่งขึ้น ตลอดทั้งมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้นโดยไม่มีการแยกส่วน ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ย่อมได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีในทุกด้าน ดังที่ Phonsri (2002) กล่าวว่า ปรัชญาของการพัฒนาประเด็นหนึ่งมีสาระที่ว่าบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญถึงแม้บุคคลจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีสิทธิที่จะพึงได้รับความยุติธรรมและอย่างมีเกียรติในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง เพราะบุคคลแต่ละคนมีศักยภาพหรือพลังความรู้ตลอดทั้งความสามารถในด้านต่างๆ ทั้งที่เปิดเผยและแฝงเร้น ศักยภาพเหล่านี้มีประโยชน์ต่อบุคคลและชุมชนเป็นอย่างมาก ถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างถูกวิธี โดยเฉพาะพลังแฝงเร้นอยู่ในบุคคลซึ่งไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากนักถ้ามีโอกาสบุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพหรือพลังความสามารถของตนได้ ดังที่ Sanyawiwat (1998) กล่าวว่า เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนสิ่งหนึ่งจะมองข้ามไม่ได้เลยก็คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพ ซึ่งสามารถวัดได้จากการปฏิบัติหน้าที่หรือทำงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพตลอดทั้งมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจที่ดีงามและเป็นคนมีคุณธรรม คือประพฤติดีนั้นเอง (Karnpisit, 2003) กล่าวว่า การพัฒนาจะต้องคนเป็นศูนย์กลาง คือ เป็นการพัฒนาของคน โดยคนและเพื่อคน เน้นการพัฒนาที่ประโยชน์ส่วนใหญ่ตกที่คนเป็นส่วนมาก และเน้นการพัฒนาเป็นลักษณะขององค์รวม คือ พัฒนาทั้งที่เป็นตัวคนและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวคน ไม่ใช่พัฒนาคนเฉพาะเรื่องหรือพัฒนาแบบแยกส่วน เน้นการพัฒนาแบบที่ทุกคนทุกฝ่ายหรือที่เรียกว่าภาคี เน้นการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาอยู่ในลักษณะที่เรียกว่า “เศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนายั่งยืน” ซึ่งจะส่งผลทำให้คนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน (Phonsri, 2002) ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายได้จะต้องเริ่มที่ประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หรือหมู่บ้านนั้นๆ ดังที่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) กล่าวว่า หลักการพัฒนาชุมชนที่ดี ชาวบ้านจะต้องยึดหลักกรพึ่งตนเองด้วยปัจจัย 5 ตัว หรือเรียกว่า “TERMS” อันได้แก่ T (Technology) คือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในท้องถิ่น E (Economic) คือ มีอาชีพและรายได้ที่พออยู่พอกิน R (Resource) คือ มีสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่สมดุลและอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ แรธาตุต่างๆ M (Mental) คือมีสภาพจิตใจที่ดี สุขภาพกายที่เข้มแข็ง S (Socio-Cultural) คือ มีความสามัคคี มีค่านิยมที่ดีงาม มีอุดมการณ์ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อาชีพถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพราะคุณภาพชีวิตของคนจะดีหรือไม่ดีจะขึ้นอยู่กับอาชีพที่ยึดถือปฏิบัติในแต่ละวัน แต่ละเดือน แต่ละปี คนในชุมชนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่เจ็บไม่ป่วยไม่ยากจน จะต้องมีกิจกรรมหรืออาชีพได้กระทำในแต่ละวัน ชุมชนจึงจะเกิดความเข้มแข็งและมั่นคง

ตลอดทั้งไม่เกิดปัญหาสังคมในด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ดังที่ Thebhattee, S. (2008) กล่าวว่าผู้ที่มีการวางพื้นฐานการประกอบอาชีพที่ดีเท่ากับเป็นเครื่องชี้ว่า เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตด้านการประกอบอาชีพที่ควรแก่การได้รับการยกย่องจากสังคม

บ้านโพนไทร หมู่ที่ 9 ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2442 อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเลยประมาณ 6 กิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด จำนวน 662 คน มีครัวเรือน 365 ครอบครัวแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 307 คน เพศหญิง จำนวน 335 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 2,286 ไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน และบางส่วนออกไปรับจ้างทั่วไป ซึ่งอาชีพดังกล่าวจะเป็นไปตามฤดูกาล ถ้าปีไหนไม่แล้ง น้ำไม่ท่วมก็จะมีรายได้จากพืชผลทางการเกษตรมาเป็นรายได้ในการจุนเจือครอบครัว บางส่วนมีการกู้ยืมเงินนอกระบบมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวนอกจากการทำเกษตรกรรม จึงประสบปัญหาเกี่ยวกับรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (Board Phon Sai Village, 2016) ในขณะเดียวกันนายวิชัย นนมุด ผู้ใหญ่บ้านโพนไทร (2560) ได้ให้ข้อมูลว่า บ้านโพนไทร หมู่ที่ 9 ยังไม่มีหน่วยงานเข้าไปให้ความรู้และส่งเสริมอาชีพต่างๆ ให้กับชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านส่วนมากจึงประกอบอาชีพตามฤดูกาลเท่านั้น บางครอบครัวมีการกู้เงินนอกระบบมาเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจึงมีปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว การพัฒนาประเทศจะเกิดความมั่นคง มั่นคั่ง ยั่งยืนตลอดไป ชุมชนหมู่บ้านซึ่งถือเป็นสถานที่ที่จะต้องได้รับการดูแลจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เขามีอาชีพต่างๆ ได้ใช้ในการทำมาหากินเพื่อให้เกิดรายได้ในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน บ้านโพนไทร หมู่ที่ 9 ถือเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่หน่วยงานควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพต่างๆ ให้กับคนในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นฐานรากสำคัญต่อการพัฒนาระดับประเทศต่อไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านโพนไทร หมู่ที่ 9 ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของชุมชนบ้านโพนไทร อำเภอเมือง จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนบ้านโพนไทร อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านโพนไทร หมู่ที่ 9 ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 360 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยคือ หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของแต่ละครอบครัวที่สามารถตอบคำถามหรือให้ข้อมูลได้ ครอบครัวละ 1 คน จำนวน 180 ครัวเรือน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) อสม.ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คน กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 5 คน และคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสมบูรณ์มากที่สุด คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เอกสารการประชุม รายงานวิเคราะห์ บทความ วิทยานิพนธ์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบเป็นแนวคิดในการวิจัย 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อได้ถูกต้อง สมบูรณ์ครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ

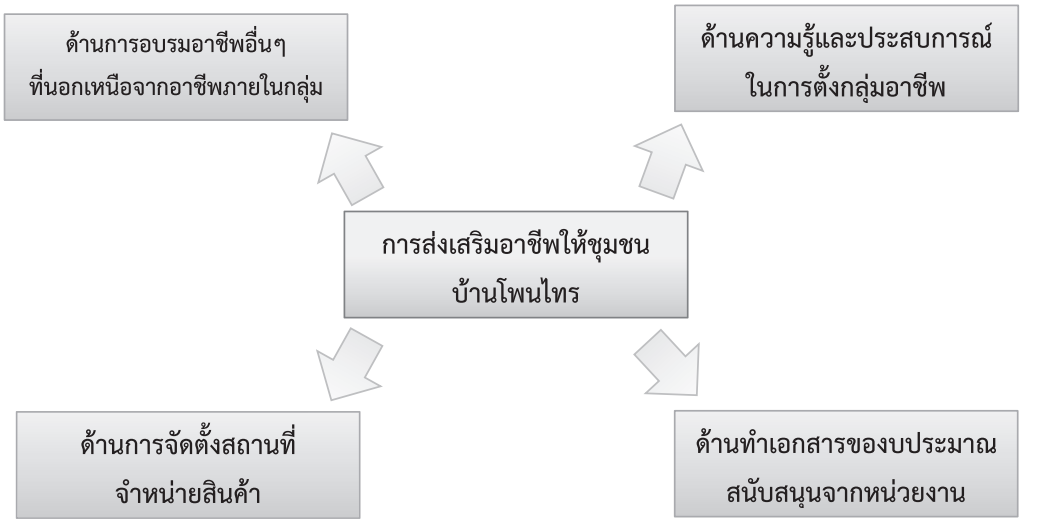
2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลทุกประเภทที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในการประกอบอาชีพและแนวทางส่งเสริมอาชีพของชาวบ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบาย

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 55.40 และเพศชายมีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 44.60 ประชากรบ้านโพนไทรส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 56 ปีขึ้นไปมากที่สุดมีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 55.40 และมีอายุระหว่าง 25-35 ปี น้อยที่สุดมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.20 ด้านการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 หรือเทียบเท่ามากที่สุดมีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 54.50 และจบการศึกษาระดับ ปวส.หรือเทียบเท่าน้อยที่สุดมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.60 การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวนมีมากที่สุด มีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 68.80 และประกอบอาชีพรับราชการน้อยที่สุดมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.10 อุปสรรคและปัญหาในการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพมากที่สุดมี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 55.40 และไม่ประสบปัญหา จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 44.60

การประกอบอาชีพและแนวทางการส่งเสริมอาชีพ บ้านโพนไทรมีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนมีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และไม่มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนมีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 ส่วนการให้มีอาชีพเสริมในชุมชนที่ชาวบ้านต้องการมากที่สุด คือ อาชีพเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การเพาะเห็ด การปลูกผักปลอดสารพิษขายมากที่สุดมีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 41.10 และต้องการให้มีอาชีพเสริม คือ รับทำบายศรีน้อยที่สุดมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และ แนวทางและวิธีการส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้านมากที่สุด คือ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 71.40 และต้องการให้หาตลาดรองรับสินค้าน้อยที่สุดมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนบ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมด้านความรู้และประสบการณ์ในการตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ 2) การส่งเสริมด้านทำเอกสารของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน 3) การส่งเสริมด้านการจัดตั้งสถานที่จำหน่ายสินค้า เช่น ตลาด OTOP ในชุมชนหรือตลาดประจำตำบล 4) การส่งเสริมอบรมด้านอาชีพอื่นๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพภายในกลุ่ม เช่น จัดอบรมการทำเห็ดฟาง การทำขนมไทย การทำน้ำยาล้างจาน สรุปรายละเอียดได้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนบ้านโพนไทรหมู่ที่ 9 ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาประกอบอาชีพและแนวทางการส่งเสริมอาชีพบ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และไม่มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนมีจำนวนน้อย ส่วนการส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมในชุมชน คือ อาชีพเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การเพาะเห็ด การปลูกผักปลอดสารพิษขาย และต้องการให้มีอาชีพเสริม คือ รับทำบายศรี และวิธีการส่งเสริมอาชีพภายในหมู่บ้าน คือ การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และต้องการให้หาตลาดรองรับสินค้า สอดคล้องกับคำกล่าวของ Sewatam (1999) กล่าวถึงความเป็นชุมชนว่า ชุมชนจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง กิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการสร้างความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยุติธรรมและเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่าในอดีต เพื่อสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบันที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายหรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไร้พรมแดน อีกทั้งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Srijamorn (2006) ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมการส่งเสริมอาชีพว่า เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริมชักนำ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิด ร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริหารตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ Prathanchawano (2010) กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมอาชีพว่า เป็นกระบวนการให้การ

ศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้พึ่งตนเองได้หรือช่วยเหลือตนเองได้ทั้งในการคิด การตัดสินใจและการดำเนินการแก้ไขปัญหาตลอดจนตอบสนองความต้องการของตนเองและส่วนรวม และยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ Phinijwat, (2016) กล่าวว่ากลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในเขตหรืออาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการปฏิสัมพันธ์และการกระทำต่อกันภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน

ทั้งนี้ด้วยความจำเป็นของงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพที่นักวิชาการหลายท่านได้ทำไว้ ซึ่งงานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน : กรณีศึกษา บ้านโพนไทร ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย” ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puengkij, N. et al (2016) พบว่า สภาพการดำเนินงานที่มีค่าเฉลี่ยสูงรวม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างและกฎระเบียบ ด้านผู้นำกลุ่มอาชีพ ด้านสวัสดิการสมาชิกและชุมชน ด้านการเงินและบัญชี ด้านการวางแผนการดำเนินงานตามลำดับ ส่วนสภาพการดำเนินงานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมมี 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิกกลุ่มอาชีพ ด้านคุณภาพสินค้าหรือการบริการของกลุ่มอาชีพ ด้านการบริหารการตลาดเท่ากับด้านการจัดการความรู้และข้อมูลและด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามลำดับ ส่วนแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพเสื่อกกสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพุเตย จังหวัดเพชรบูรณ์มี 4 แนวทางคือ แนวทางด้านการบริหารกระบวนการ แนวทางด้านความตระหนัก แนวทางด้านการเรียนรู้แนวทางด้านการมีส่วนร่วม ส่วนแนวทางการดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพุเตย จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสร้างคุณสมบัติของกลุ่มอาชีพเสื่อกกตามแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อนำไปขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลตำบลพุเตย จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน 10 คน ที่ไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกันดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าจากต้นกกเพื่อการพึ่งตนเอง เพิ่มรายได้และชุมชนได้ประโยชน์เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตั้งชื่อวิสาหกิจชุมชนเป็นหัตถกรรมเสื่อกกบ้านพุเตย พร้อมที่ตั้งปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม โดยมอบหมายให้ผู้มีอำนาจทำการแทนพร้อมสำเนาบัตรประชาชนสำเนามติที่ประชุมไปจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ยื่นที่สำนักงานเกษตรอำเภอวิเชียรบุรี รอผลภายใน ๗ วันหลังยื่นขอจดทะเบียน

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nochai, B. et al (2014) พบว่า สภาพทั่วไปของช่างฝีมือระดับชุมชนในท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นเป็นลักษณะกิจการเล็กๆ ทำกันในครัวเรือน ส่วนใหญ่จะทำในฤดูว่างจากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นช่างซ่อมจักรยานยนต์และช่างเชื่อมเหล็กดัด ช่างชุมชนขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ ขาดเงินลงทุนทำงานได้เฉพาะระดับพื้นฐานทั่วไป ความต้องการและความจำเป็นของช่างฝีมือระดับชุมชนต้องเป็นช่างสามารถทำงานได้หลากหลายสาขาช่างที่เกี่ยวข้อง ส่วนรูปแบบการส่งเสริมอาชีพช่างฝีมือระดับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะเป็นเจ้าภาพหลักในด้านการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ มีการจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับช่างชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ช่างฝีมือระดับชุมชนงานอย่างต่อเนื่อง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีลักษณะในการจัดการ 2 แบบคือ แบบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการและแบบที่ช่างฝีมือระดับชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง และควรจะมีกฎ ระเบียบที่สำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพช่างให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้สะดวก รวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การดำเนินการส่งเสริมอาชีพชาวบ้านยังขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการก่อตั้งกลุ่มอาชีพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) ให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดโครงการอบรมให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อส่งเสริมอาชีพก่อให้เกิดรายได้ภายในชุมชน

2) ให้มีการจัดอบรมในเรื่องอาชีพอื่นๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพภายในกลุ่ม เช่น จัดอบรมการทำเห็ดฟ่าง การทำขนมไทย การทำน้ำยาล้างจาน เป็นต้น

ผลจาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การดำเนินการส่งเสริมอาชีพชาวบ้านยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดถึงสถานที่รองรับสินค้าที่เกิดจาการผลิตในชุมชน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) ให้มีหน่วยงานมาสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ในการรวมกลุ่มอาชีพ

2) ให้มีการจัดตั้งสถานที่ในการจัดตั้งจำหน่ายสินค้า เช่น ตลาด OTOP ในชุมชนหรือตลาดประจำตำบล

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพ

2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาความร่วมมือในการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพในชุมชนร่วมกับหลายชุมชนเพื่อที่จะได้เห็นข้อแตกต่างของแต่ละชุมชน

3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประสิทธิผลการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน

4) ควรมีการวิจัยแนวทางการพัฒนาที่คลอบคลุมในทุกอาชีพของชุมชนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้นำไปสู่การกำหนดนโยบายปฏิบัติในพื้นที่จริง

References

Board Phon Sai Village. (2016). *Community Plan.* Loei : n.p.

Karnpisit, T. (2003). *Creative strategy Land Development for the Country*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Nochai, B. et al (2014). *Model of Community-based Skill Development in Khon Kaen Province.* Master of Arts Thesis Social Development Administration. Khonkaen University

Phinijwat, P. (2016). *Community Teaching Materials*. Faculty of Humanities and Social Sciences Loei Rajabhat University.

Phonsri, S. (2002). *Theories and principles of community development*. Bangkok: Odeon Store

Prathanchawano, S. (2010). *Development of Communities.* Bangkok: n.d.

Puengkij, N. et al (2016). *Occupational Group Development into Community Enterprise in Phutoei Municipality of Phetchabun Province.* Ph.D. thesis University Strategies for Development Phra Nakhon Rajabhat University.

Sanyawiwat, S. (1998). *Community Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Sewatam, A. (1999). *Developers with roles in creating new meaning of community.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Srijamorn, P. (2006). *Public Participation in Forest Reforestation in the Public Sector: A Case Study of Pa Noi Au Don Chai, Muang District, Chiang Rai Province.* Master's degree thesis National Institute of Development Administration.

Thebhattee, S. et al (2008). *Self-Sufficiency with Sufficiency Economy Philosophy*. Bangkok: National Office of Buddhism Printing.

มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ*

The Protection of Witness in Thailand:The Study of the Obligation of the Witness Relocation in Foreign Country

วรรณวิภา เมืองถ้ำ
Wanwipa Muangtham
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
E-mail: pinky_attorney@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป 3) เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐตามกฎหมายไทย

จากการศึกษามาตรการการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาฯ ข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย พบว่าประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายอนุวัติการส่วนใหญ่ให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติตามอนุสัญญาฯ ข้อ 24 แต่อย่างไรก็ตาม ยังขาดมาตรการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐ ผลการวิจัยจึงเสนอว่าประเทศไทยควรเพิ่มเติมบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้มีกฎหมายที่สามารถรับพยานต่างชาติเข้ามาคุ้มครองใน

---

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “มาตรการการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ” ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากทุนวิจัยทางวิชาการ (กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี) ประจำปีงบประมาณ 2559

Received May 5, 2018; Accepted August 24, 2018.

ประเทศไทย ประการต่อมาเสนอให้เพิ่มบทบัญญัติการนำมาตรการการคุ้มครองชั่วคราวมาใช้ในกรณีที่พยานต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเร่งด่วน และประเทศไทยต้องพิจารณาทำข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐกับประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทำเป็นรูปแบบความตกลงแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี ซึ่งสามารถอาศัยข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานของสหภาพยุโรปมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในภูมิภาคนี้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพที่เข้มแข็งในการคุ้มครองพยานและการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาคีตามอนุสัญญา

คำสำคัญ: การคุ้มครองพยาน; การโยกย้ายถิ่นฐาน; องค์กรอาชญากรรม

Abstract

The research methodology is the qualitative research. The purpose of research is to study about the concept, theories of protection of witness under the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, a review of the legislative measure of witness protection in United States, Australia and agreement on the cooperation in the area of witness protection in European Union has been examined and proposed law reform for witness relocation between states under Thailand witness protection law.

Refer to the research reviewed the concept, theories of protection of witness under the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, agreement on the cooperation in the area of witness protection in European Union, United States and Australia. The research findings reveal that Thailand has mainly enacted legislation to comply with article 24 of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. However, Thailand witness protection law is the lack of relocation witnesses to another country. The result of research suggests that Thailand must reform law to include foreign nationals of other countries in the protection measures of Witness Protection Act B.E. 2546 (2003). Moreover, the temporary protection must be enacted in Witness Protection Act B.E. 2546 in case when there is a immediate protection. The last is that Thailand is required to consider into bilateral or multilateral agreements with member countries of the Association of South-East Asian Nations for the relocation of witnesses by looking at agreement on the cooperation in the area of witness protection in European Union as the example for developing witness protection cooperation in this region. This will result in strengthening witness protection capacities and more consistent with the requirement of United Nations Convention against Transnational Organized Crime as Thailand is one of the state parties of this Convention.

Keywords: Witness Protection; Relocation; Organized Crime

บทนำ

การที่พยานมาให้การต่อเจ้าหน้าที่รัฐในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรซึ่งองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้มีเครือข่าย และอิทธิพลไม่เพียงแค่เฉพาะภายในรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น หากแต่มีเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมขององค์กรอาชญากรรมไปทั่วโลก ส่งผลให้พยานและบุคคลผู้ที่ใกล้ชิดพยานมักจะถูกคุกคามหรือถูกข่มขู่ทำให้ได้รับอันตรายทั้งต่อร่างกายและบางกรณีอาจเป็นอันตรายร้ายแรงถึงแก่ชีวิต ดังนั้น ตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 จึงได้เห็นความสำคัญในการคุ้มครองพยานที่มาให้การในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติโดยได้ออกบทบัญญัติที่เป็นมาตรการบังคับในการคุ้มครองแก่พยานที่ได้รับการคุกคามหรือข่มขู่จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติไว้ในข้อ 24 ของอนุสัญญา ซึ่งตามบทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องจัดให้มีการคุ้มครองพยานทางกายภาพ โดยมาตรการดังกล่าวได้แก่ การจัดหาที่อยู่ให้แก่พยาน เพื่อป้องกันปัญหาความไม่เป็นธรรมทางชนชั้น (Leerasiri, 2016; Poohkum, and Nimanong, 2018) และต้องมีการปกปิดหรือจำกัดข้อมูลที่เป็นการบ่งชี้ระบุตัวหรืออัตลักษณ์ของพยาน รวมถึงเมื่อพยานมาให้การแก่เจ้าหน้าที่รัฐ รัฐต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของพยาน ทั้งนี้ อาจนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน ยกตัวอย่างเช่น การนำการให้การผ่านการประชุมทางวีดิทัศน์

มาตรการต่างๆที่เป็นการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานตามอนุสัญญาที่กล่าวมาข้างต้นมีการนำมาบังคับใช้ในประเทศไทยแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ตามบทบัญญัติข้อ 24 วรรค 3 ยังได้กำหนดบทบัญญัติอันเป็นมาตรการบังคับต่อไปว่า รัฐภาคีตามอนุสัญญาต้องอนุวัติการมาตรการการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานไปคุ้มครองในอีกรัฐหนึ่งในกรณีที่พยานถูกคุกคามหรือถูกข่มขู่อย่างร้ายแรงจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ทำให้การคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานพยานภายในรัฐ กล่าวคือ การโยกย้ายถิ่นฐานพยานเฉพาะภายในประเทศไทยไม่เพียงพออีกต่อไป เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอาณาเขตไม่กว้างขวางนัก อีกทั้งในหลายกรณีอาชญากรมักเป็นผู้มีอิทธิพลซึ่งบางครั้งเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐทำให้พยานย่อมไม่ได้รับความปลอดภัยต่อชีวิตอย่างแน่นอน และเมื่อมาพิจารณาตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ไม่มีบทบัญญัติใดที่สามารถรับพยานชาวต่างชาติให้โยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาคุ้มครองพยานในฐานะพยานในประเทศไทยได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมาศึกษากฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลีย พบว่ามาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายคุ้มครองพยานทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาตาม U.S.C Title 18 Part II Chapter 224 Section 3521 of Witness Relocation (a)(1) และกฎหมายคุ้มครองพยานประเทศออสเตรเลีย Section 10 of Witness Protection 1994 (Cth) ต่างมีบทบัญญัติตามกฎหมายคุ้มครองพยานของแต่ละประเทศที่ให้อำนาจแก่อัยการสูงสุดและผู้บัญชาตำรวจแห่งชาติตามลำดับที่สามารถอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยการย้ายถิ่นฐานไปยังต่างประเทศได้ในกรณีพยานถูกคุกคามอย่างร้ายแรงในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

กฎหมายคุ้มครองพยานทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียยังอนุญาตให้ชาวต่างชาติสามารถได้รับการคุ้มครองในฐานะพยานในโครงการคุ้มครองพยานทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียได้ หากพยานผู้ร้องขอนั้นได้ดำเนินการร้องขอตามเงื่อนไขที่อัยการสูงสุดหรือผู้บัญชาการตำรวจแแห่งชาติกำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองพยานของทั้ง 2 ประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียถือว่าเป็นประเทศที่มีมาตรการการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นแบบอย่างสำหรับประเทศไทยในการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในการโยกย้ายถิ่นฐานพยานไปคุ้มครองในอีกรัฐหนึ่ง อีกทั้งกรณีที่มีเหตุเร่งด่วนเนื่องจากพยานอาจได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต หากต้องรอคำสั่งอนุมัติการคุ้มครองพยานจากอัยการสูงสุดหรือผู้บัญชาการตำรวจแแห่งชาติอาจเป็นการล่าช้าเกินไป ทั้งกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลียก็จะมีบทบัญญัติให้สามารถคุ้มครองแก่พยานโดยชั่วคราวก่อนได้ ดังนั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศไทยไม่มีการบัญญัติมาตรการพิเศษว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นพยานระหว่างรัฐซึ่งเป็นมาตรการบังคับที่รัฐภาคีตามอนุสัญญาและไม่มีการบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานชั่วคราวเอาไว้ ดังนั้น ประเทศจึงมีพันธกรณีที่ต้องบัญญัติมาตรการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐซึ่งเป็นบทบังคับตามอนุสัญญาเป็นกฎหมายภายในฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติ

ดังนั้นผลการวิจัยจึงเสนอว่า ประเทศไทยต้องนำมาตรการการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐมาบัญญัติเพิ่มเติมในกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทยให้สามารถรับพยานต่างชาติเข้ามาคุ้มครองในประเทศไทยและเพิ่มบทบัญญัติการนำมาตรการการคุ้มครองชั่วคราวมาใช้ในกรณีที่พยานต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเร่งด่วนโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ตามลำดับ อีกทั้งผู้วิจัยได้เสนอให้ประเทศไทยต้องทำความตกลงในการคุ้มครองพยานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทำเป็นความตกลงกับประเทศอื่นแบบทวิภาคีหรือแบบพหุภาคี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาความตกลงในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรปอันถือเป็นต้นแบบความร่วมมือในภูมิภาคแรกที่ประสบความสำเร็จในการคุ้มครองพยานซึ่งตามข้อตกลงดังกล่าวได้กำหนดความช่วยเหลือในการให้การคุ้มครองแก่พยานในด้านต่างๆไว้กล่าวคือ การโยกย้ายถิ่นฐานของพยานเพื่อไปคุ้มครองในฐานะพยานในอีกรัฐหนึ่ง การแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพยาน การให้แต่ละรัฐส่งตัวแทนบุคลากรในรัฐของตนที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานมาเข้ารับการฝึกฝนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน การนำเทคโนโลยีการสืบสวนสอบสวนพิเศษเพื่อมาใช้ในการช่วยเหลือในการคุ้มครองพยาน เป็นต้น ดังนั้นประเทศไทยต้องพิจารณาทำข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐกับประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทำเป็นรูปแบบความตกลงแบบทวิภาคหรือพหุภาคีซึ่งสามารถอาศัยข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานของสหภาพยุโรปมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทางความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในภูมิภาคนี้ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป

3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐตามกฎหมายไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการคุ้มครองพยานในประเทศไทย: ศึกษากรณีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวมถึงรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานทั้งของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 งานวิจัย บทความต่างๆ ทั้งในรูปข้อมูลเอกสารและข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศและต่างประเทศ

การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง โดยการออกแบบเครื่องมือในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามงานวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ โดยใช้บทบัญญัติตามตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 กฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป มาเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทยเพื่อเสนอแนะแนวทางการออกฎหมายเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐของพยานในประเทศไทย

ประชากร

ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองพยาน พนักงานอัยการผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่เป็นนักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เนื่องจากทั้งสามกลุ่มนี้เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจ และเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มภาครัฐ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ พนักงานอัยการผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่เป็นนักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน และกลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยตรง

2) กลุ่มภาคเอกชน 1 คน ได้แก่ นักวิจัยอิสระที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

3) กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายการคุ้มครองพยานในระดับอุดมศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากร เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์เจาะลึกจากประชากรทุกกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 10 คน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างภาครัฐ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ พนักงานอัยการผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน จำนวน 2 คน

กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่เป็นนักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน จำนวน 2 คน

กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยตรง จำนวน 1 คน

กลุ่มตัวอย่างภาคเอกชน ประกอบด้วย 1 คน คือ นักวิจัยอิสระจำนวน 1 คน

กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายการคุ้มครองพยานในระดับอุดมศึกษา จำนวน 4 คน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน พบว่า ประเทศไทยควรนำมาตรการการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐมาใช้ในคดีที่พยานถูกคุกคาม และถูกข่มขู่อย่างร้ายแรงในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอาณาเขตไม่กว้างขวางนัก ดังนั้น ในคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรที่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐ พยานมีโอกาสสูงที่จะได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ดังนั้น จึงควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยของสภาพปัญหา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. บทบัญญัติตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 วรรค 3 ได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องออกฎหมายภายในให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานพยานไปคุ้มครองในอีกรัฐหนึ่ง กล่าวคือ ต้องมีบทบัญญัติบทบัญญัติเกี่ยวกับการโยกย้ายพยานที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรงที่เป็นคนชาติตนให้สามารถโยกย้ายถิ่นฐานไปรับการคุ้มครองในฐานะพยานในรัฐที่ถูกร้องขอ หรือบทบัญญัติที่สามารถรับพยานต่างชาติเข้ามาคุ้มครองในรัฐตนในกรณีที่ได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐอื่น และตามบทบัญญัติของอนุสัญญาข้อ 24 วรรค 3 ยังได้กำหนดไว้ว่า ให้รัฐภาคีต้องพิจารณาการจัดทำข้อตกลง หรือแนวทางปฏิบัติกับประเทศอื่นๆ ในเรื่องการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ให้แก่พยาน ซึ่งการใช้มาตรการการโยกย้ายพยานไปยังรัฐอื่นได้นั้นถือว่าเป็นมาตรการขั้นสูงสุดที่โครงการคุ้มครองพยานในประเทศผู้รับจะให้ความคุ้มครองแก่พยานที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรงจนกระทบต่อสวัสดิภาพความปลอดภัยของพยาน กล่าวคือ มีระดับการคุกคามพยานที่สูงมาก ในกรณีดังกล่าวพยานจะได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานของรัฐที่รับพยานไปคุ้มครอง รวมถึงได้รับอัตลักษณ์ใหม่และได้รับการเปลี่ยนแปลงเอกสารข้อมูลส่วนตัวใหม่

2. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรปซึ่งทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวมีบทบัญญัติตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐโดยตามกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้อัยการสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาคำสั่งในการโยกย้ายที่อยู่พยาน โดยจะสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม หรือความผิดร้ายแรงอื่นๆ โดยอัยการสูงสุดจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาคำสั่งในการโยกย้ายที่อยู่พยาน กรณีที่ต้องมีการโยกย้ายพยานไปยังเมืองอื่นหรือรัฐอื่น หากพบว่ามีความเสี่ยงสูงต่อความปลอดภัยของพยานจึงจำเป็นต้องมีการนำมาตรการพิเศษในการโยกย้ายถิ่นฐานพยานมาใช้ รวมถึงในกรณีบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานได้รับอันตรายก็จะได้รับการคุ้มครองด้วย โดยรูปแบบการคุ้มครองพยานจะทำการย้ายที่อยู่พยานไปยังเมืองใหม่หรือรัฐใหม่ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อที่อยู่ใหม่ เอกสารระบุตัวใหม่ อาชีพใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้พยานสามารถเริ่มชีวิตใหม่และต้องแน่ใจว่าพยานจะต้องพ้นจากการคุกคามจริงๆ ซึ่งได้แก่ การย้ายที่อยู่ถาวรเป็นการโยกย้ายให้พยานไปอยู่ในที่ที่ใหม่โดยจัดเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆให้พยานเหมือนจัดให้พยานอยู่ในบ้านหลังใหม่ ซึ่งจะดำเนินการโดย U.S. Marshals ภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน จะมีการดำเนินการในการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลและหลักฐานทางทะเบียน โดยพยานต้องให้สัญญาว่าจะไม่ติดต่อกับเพื่อนหรือครอบครัวในอดีตและจะไม่กลับไปยังภูมิลำเนาเดิมอีก

ส่วนกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลียก็มีบทบัญญัติที่ให้การคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐไว้เช่นกัน กล่าวคือ ตามกฎหมายคุ้มครองพยานของออสเตรเลีย คือ Section 10 of The Witness Protection Act 1994 (Cth) ที่สามารถให้การคุ้มครองแก่พยานที่เป็นชาวต่างชาติหรือชาวต่างชาติที่พำนักอยู่ในออสเตรเลียสามารถได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานคุ้มครองพยานของออสเตรเลียที่เรียกว่า The National Witness Protection Program (NWPP) โดยจากการร้องขอของรัฐต่างชาติ หรือตาม Section 10A จากการร้องขอของศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC) สำหรับผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจให้พยานที่เป็นชาวต่างชาติสามารถได้รับการคุ้มครองในประเทศออสเตรเลียในขั้นตอนแรกก็คือรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ จากนั้นถ้ารัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศเห็นว่าสมควรแก่การรับพยานผู้นั้นเข้าสู่การคุ้มครองก็จะส่งเรื่องไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งออสเตรเลีย (The Commissioner of Australian Federal Police or AFP) โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งออสเตรเลียจะพิจารณาจาก 2 เงื่อนไขว่าจะให้พยานผู้นั้นได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพยานของออสเตรเลียหรือไม่ กล่าวคือ พยานผู้นั้นได้รับหนังสืออนุญาตให้เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศออสเตรเลีย และหน่วยงานของรัฐต่างชาติที่ส่งพยานมาคุ้มครองจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานทั้งหมด

สำหรับความร่วมมือในการคุ้มครองพยานระหว่างกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปคือ รัฐมนตรีจากประเทศต่างๆ อันได้แก่ ออสเตรีย บัลแกเรีย โครเอเชีย เช็ค ฮังการี โปแลนด์ โรมาเนีย สโลวัก และสโลเวเนีย ได้ทำข้อตกลงเกี่ยวกับความร่วมมือในการคุ้มครองพยานขึ้นมา 1 ฉบับ คือ Agreement on the Cooperation in the Area of Witness Protection โดย Europol เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการร่างข้อตกลงให้รัฐภาคีสามารถนำบทบัญญัติตามข้อตกลงนี้ไปเป็นต้นแบบในการทำสนธิสัญญาพหุภาคีระหว่างกันได้ ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติของข้อตกลงดังกล่าวมีการนำบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองพยานมาเป็นกรอบพื้นฐานในการร่างเนื้อหาในข้อตกลง โดยข้อตกลงนี้มีบทบัญญัติทั้งหมด 17 ข้อ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่รัฐภาคีในการเพิ่มความเข้าใจในการให้การคุ้มครองพยาน อีกทั้งยังเป็นแนวทางเพื่อให้รัฐภาคีนำไปปฏิบัติเพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยมีบทบัญญัติของข้อตกลงที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ข้อ 1 วัตถุประสงค์ของข้อตกลงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐภาคี

ข้อ 2 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ให้มีการจัดตั้งหน่วยประสานงานกลางแห่งชาติในแต่ละรัฐเพื่อให้ความร่วมมือในการรับคำร้องขอจากรัฐที่ส่งคำร้องขอคุ้มครองพยานโดยตรงซึ่งหน่วยงานนี้จะประสานงานเพื่อดำเนินการตามกฎหมายในแต่ละรัฐนั้นต่อไป

(2) กำหนดให้มีความร่วมมือกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานของพยาน การคุ้มครองพยาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน การบริหารจัดการ เทคนิคและการฝึกฝนเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานคุ้มครองพยาน

(3) บุคคลผู้ได้รับการคุ้มครองโดยถูกโยกย้ายถิ่นฐานจะอยู่ภายใต้โครงการคุ้มครองของรัฐที่ร้องขอ หากเป็นกรณีเร่งด่วนรัฐที่ร้องขอจะต้องแจ้งล่วงหน้าไปยังรัฐที่ถูกร้องขอ ในกรณี หากต้องใช้มาตรการที่สนับสนุนในการคุ้มครองพยานเพิ่มเติมให้ใช้กฎหมายคุ้มครองพยานของรัฐที่รับคำร้องขอ อนึ่ง บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองนั้นก็ยังอยู่ภายใต้กฎหมายคุ้มครองพยานของรัฐที่ร้องขอด้วย

(4) รัฐที่ร้องขอจะต้องให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งหมดเกี่ยวกับพยานกับรัฐที่ถูกร้องขอเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาตัดสินใจบุคคลดังกล่าวเข้าสู่การคุ้มครอง

(5) การยอมรับบุคคลผู้ตกอยู่ในอันตรายเข้าสู่การคุ้มครองพยานก็ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายของรัฐที่ร้องขอทุกประการมาแล้ว ดังนั้น รัฐที่ถูกร้องขออาจจะใช้เป็นเหตุผลในการไม่ต้องประเมินบุคคลนั้นซ้ำอีกก็ได้

(6) กรณีมีเหตุผลร้ายแรงประการใดและได้หลังจากได้มีการแจ้งไปยังรัฐที่ร้องขอแล้ว รัฐที่รับการร้องขออาจหยุดให้การคุ้มครองบุคคลนั้น ในกรณีรัฐที่ร้องขอจะต้องนำบุคคลนั้นกลับคืน

ข้อ 3 ข้อกำหนดที่ตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐาน การช่วยเหลือ และการคุ้มครองบุคคลในแต่ละกรณี สามารถทำเป็นเอกสารแยกแต่ละกรณีได้โดยผ่านความเห็นชอบจากหน่วยประสานงานกลางแห่งชาติ หากกรณีมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อบุคคลที่ถูกคุ้มครองก็อาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเอกสารนั้น หรืออาจแยกเป็นเอกสารใหม่ก็ได้

3. จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรป ทำให้ได้แนวทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐตามกฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

(1) การนำมาตรการคุ้มครองพยานแบบชั่วคราวมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

ตามกระบวนการในการขอออกคำสั่งคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษซึ่งได้มีการกำหนดไว้ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 8 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า ผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย โดยเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้องจากสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วให้พิจารณาเป็นการด่วนแต่ต้องไม่เกิน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง ถ้าเห็นว่าไม่ควรใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานให้

ส่งไม่รับคำร้องแล้วแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งไปให้พยานหรือผู้ยื่นคำร้องโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าควรใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานก็จะสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามความเหมาะสมต่อไป หากรัฐมนตรีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายไม่พิจารณาให้เสร็จภายในกำหนด 30 วัน ให้ถือว่าสั่งไม่รับคำร้อง ซึ่งถือว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่ล่าช้า เมื่อพิจารณากับคดีที่พยานอาจร้องขอให้มีการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งคดีทั้งหมดเป็นคดีที่มีความร้ายแรง มีความเกี่ยวข้องกับความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือเป็นกรณีที่มีอัตราโทษจำคุกที่สูงคือ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าใช้เวลาในกระบวนการพิจารณาอนุมัติการคุ้มครองพยานถึง 30 วัน ในบางกรณีที่เป็นกรณีที่พยานได้รับการคุกคามอย่างร้ายแรง หากใช้กระบวนการพิจารณาการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแบบปกติอาจไม่ทันการทำให้พยานได้รับอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรืออาจได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการให้การคุ้มครองพยานในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและเป็นกรณีฉุกเฉินที่พยานต้องได้รับการคุ้มครองโดยด่วน จึงสมควรนำมาตรการคุ้มครองแก่พยานชั่วคราวมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษทุกคดีที่พยานสมควรได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยอย่างทันท่วงทีในกรณีที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรง โดยมาตรการการคุ้มครองแก่พยานชั่วคราวถือว่าเป็นมาตรการที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งในประเทศต่างๆที่มีโครงการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพก็ได้มีการนำมาตรการการคุ้มครองแก่พยานชั่วคราวมาใช้ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย

(2) การนำมาตรการการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

กรณีการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานเพื่อไปคุ้มครองในอีกรัฐหนึ่งหรืออีกประเทศหนึ่งสามารถแบ่งรูปแบบได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ กรณีแรก กรณีที่ประเทศไทยทำคำร้องขอไปยังรัฐอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือในการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานเพื่อไปคุ้มครองในรัฐหรือประเทศอื่นในกรณีที่พยานถูกคุกคามอย่างร้ายแรงทำให้การคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายพยานไปคุ้มครองภายในประเทศไทยไม่เพียงพอที่จะรับประกันถึงความปลอดภัยของพยาน และกรณีที่สอง คือ กรณีที่รัฐภาคีอื่นทำคำร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยการโยกย้ายถิ่นฐานพยานมาคุ้มครองในประเทศไทย

สำหรับกรณีแรกการที่ประเทศไทยจะทำคำร้องขอความช่วยเหลือในการโยกย้ายถิ่นฐานพยานเพื่อนำพยานคนไทยไปคุ้มครองในประเทศต่างๆ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย ประเทศไทยสามารถทำคำขอตามมาตรา 7 (6) พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ. 2535 ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศออสเตรเลียก็สามารถทำได้ผ่านทางสนธิสัญญาความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา หรือสนธิสัญญาความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลียดังกล่าวแล้วข้างต้น การดำเนินการคุ้มครองพยานข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นไปตามกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาตาม USC. Title18 part II chapter 224

section 3521 Witness Relocation and Protection (a) (1) ที่สามารถยอมรับการนำพยานต่างชาติเข้าไปคุ้มครองในประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะพยานได้ และตาม Section 10 of Witness Protection Act 1994 (Cth) ของประเทศออสเตรเลียที่สามารถยอมรับการนำพยานต่างชาติเข้าไปคุ้มครองในประเทศสออสเตรเลียในฐานะพยานได้เช่นกัน

อีกกรณีหนึ่งที่เป็นปัญหา คือ หากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลียหรือประเทศอื่นใดต้องการร้องขอมายังประเทศไทยเพื่อนำพยานที่เป็นคนชาติสหรัฐอเมริกัน หรือออสเตรเลียนเข้ามาคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานของประเทศไทย ดังกรณีที่มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือ ประเทศอังกฤษได้ทำคำร้องขอนำคนของชาติตนให้โยกย้ายถิ่นฐานและมาคุ้มครองภายใต้โครงการคุ้มครองพยานของประเทศไทย ซึ่งคดีนี้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบในการให้การคุ้มครองพยาน แต่ประเทศไทยไม่สามารถรับคนอังกฤษเข้ามาคุ้มครองในฐานะพยานในประเทศไทยได้เพราะไม่มีกฎหมายภายในของประเทศไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานซึ่งสามารถอนุญาตให้รับพยานโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาคุ้มครองในประเทศไทยได้ ดังนั้น เมื่อมาพิจารณาถึงกรณีหากประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลียทำคำร้องขอต่อประเทศไทยเพื่อขอนำคนในชาติตน กล่าวคือ ชาวอเมริกัน หรือชาวออสเตรเลียนตามลำดับเพื่อมาคุ้มครองในประเทศไทยในฐานะพยาน ประเทศไทยก็ไม่สามารถรับพยานทั้งชาวสหรัฐอเมริกาหรือชาวออสเตรเลียมารับการคุ้มครองในฐานะพยานในประเทศไทยได้ กล่าวคือ ในกรณีที่รัฐอื่น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศออสเตรเลียมีความประสงค์ที่จะยื่นคำร้องขอต่อประเทศไทยเพื่อขอความช่วยเหลือให้คนชาติของตนสามารถขอรับการคุ้มครองในฐานะพยานในประเทศไทยตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 นั้น

จากบทบัญญัติตามกฎหมายไทยที่มีบังคับใช้อยู่ในขณะนี้ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประเทศไทยก็ไม่สามารถรับคนต่างชาตินั้นเข้ามาคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานของประเทศไทยได้ กล่าวคือ แม้อัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางจะสามารถรับพิจารณาคำร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศตามมาตรา 7 (6) ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินการอย่างอื่นเพื่อให้การขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องอาญาบรรลุผลได้ตามพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม หรือสามารถพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามสนธิสัญญาความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญาที่ทำไว้กับทั้ง 2 ประเทศ กล่าวคือ Treaty between the Government of the Kingdom of Thailand and the Government of the United States of America on Mutual Assistance in Criminal Matters และ Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters, Australia-Thailand ตามลำดับ แต่อัยการสูงสุดก็ต้องพิจารณาการอนุมัติการขอความช่วยเหลือภายใต้กฎหมายภายในที่บังคับใช้อยู่ขณะนั้นอย่างเคร่งครัด ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศไทยแล้ว ปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติกฎหมายภายในที่สามารถเปิดช่องให้มีการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถให้การช่วยเหลือในการโยกย้ายถิ่นฐานพยานเข้ามาคุ้มครองในฐานะพยานได้ กล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจไว้ โดยตามมาตรา 10 (1) ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานใน

คดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่ให้มีการย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสมให้แก่พยาน แต่เป็นเพียงการย้ายถิ่นที่อยู่ของพยานในประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งนับว่ากฎหมายคุ้มครองพยานของไทยยังมีช่องโหว่ที่ไม่สามารถรับพยานต่างชาติที่ได้รับการคุกคามอย่างร้ายแรงมารับการคุ้มครองพยานภายใต้โครงการคุ้มครองพยานของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าลำพังเพียงการโยกย้ายพยานเฉพาะภายในประเทศของรัฐที่ร้องขอไม่เพียงพออีกต่อไปที่จะคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในคดีอาชญากรรมข้ามชาติเพราะองค์กรอาชญากรรมก็มีอิทธิพลคุกคาม พยานทำให้ไม่มีความปลอดภัย ดังนั้น กรณีดังกล่าวก็จำเป็นต้องโยกย้ายพยานไปคุ้มครองในรัฐอื่นหรือประเทศอื่น ประกอบกับประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 และได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 เพื่ออนุวัติการกฎหมายภายในเพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญา แต่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาระบุเอาไว้จึงต้องนำพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาบังคับใช้กับกรณีการให้การคุ้มครองแก่พยาน

(3) การทำความตกลงแบบทวิภาคีหรือการทำความตกลงแบบพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในด้านต่างๆร่วมกัน รวมถึงการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ

ตามบทบัญญัติข้อ 24 วรรค 3 ได้กำหนดไว้ว่า ให้รัฐภาคีต้องพิจารณาการจัดทำข้อตกลง หรือแนวทางปฏิบัติกับประเทศอื่นๆ ในเรื่องการโยกย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่ให้แก่พยาน ซึ่งการใช้มาตรการการโยกย้ายพยานไปยังรัฐอื่นได้นั้นถือว่าเป็นมาตรการขั้นสูงสุดที่โครงการคุ้มครองพยานในประเทศผู้รับจะให้ความคุ้มครองแก่พยานที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรงจนกระทบต่อสวัสดิภาพความปลอดภัยของพยาน กล่าวคือ มีระดับการคุกคามพยานที่สูงมาก ในกรณีดังกล่าวพยานจะได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานของรัฐที่รับพยานไปคุ้มครอง รวมถึงได้รับอัตลักษณ์ใหม่และได้รับการเปลี่ยนแปลงเอกสารข้อมูลส่วนตัวใหม่

เมื่อมาพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำความตกลงกันในการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นก็มีความเป็นได้สูงโดยกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองก็มีความพยายามเช่นกันที่จะทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการโยกย้ายพยานและการคุ้มครองพยานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม แต่มีงานวิจัยหนึ่งได้กล่าวถึงเหตุผลที่ความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรในขณะนี้ เนื่องจากเหตุผลเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสภาพบังคับของการบังคับใช้กฎหมายในบางประเทศที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างมีการผลักดันกันอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความตกลงในการร่วมมือกันในการคุ้มครองพยานและการนำมาตรการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐมาใช้ในภูมิภาคนี้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำมาเป็นแนวทางอย่างที่ดีในการร่างการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐในกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานพยานระหว่างรัฐโดยการออกกฎหมายเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยเพิ่มเติมมาตรา 10 (1) ดังนี้ “ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสมทั้งภายในราชอาณาจักรไทยหรือกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งอาจจัดให้มีการโยกย้ายพยานไปคุ้มครองในรัฐอื่น”และให้มีการเพิ่มเติมมาตรา 10 ทวิ ดังนี้ “มาตรการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสามารถคุ้มครองพยานชาวต่างชาติได้ โดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(ก) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐต่างประเทศ ให้รับพยานชาวต่างชาตินั้นเข้าสู่การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในประเทศไทย และ

(ข) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นชอบตามเอกสารที่รัฐที่ส่งคำขอส่งมาอีกทั้งเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคุ้มครองพยานผู้นั้นตามมาตรการพิเศษในประเทศไทย”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ควรนำมาตรการคุ้มครองพยานแบบชั่วคราวมาใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษซึ่งทำให้พยานได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยอย่างทันท่วงทีในกรณีที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ตามที่ได้ศึกษากฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียมาแล้ว โดยเพิ่มเติมการคุ้มครองพยานชั่วคราวในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 8 ดังนี้ “กรณีที่พยานต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเร่งด่วน เพราะอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของพยานได้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาให้การคุ้มครองแก่พยานผู้นั้นเป็นการชั่วคราวก่อนก็ได้ โดยทำเป็นข้อตกลงในการคุ้มครองพยานชั่วคราว ภายหลังจากสั่งให้มีการคุ้มครองชั่วคราวแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเหตุผลการตัดสินใจในการใช้มาตรการดังกล่าวโดยไม่ชักช้า”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าควรทำความตกลงแบบทวิภาคีหรือการทำความตกลงแบบพหุภาคีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการร่วมมือในการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐโดยดูรูปแบบจากความร่วมมือกันในการคุ้มครองพยานของสหภาพยุโรป การร่วมมือในการคุ้มครองพยานในเรื่องต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดความแตกต่างของการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละประเทศ และเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการคุ้มครองแก่พยาน กล่าวคือ ควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานกลางในประเทศไทยเพื่อเป็นตัวกลางในการประสานงานในการคุ้มครองพยานโดยอาจกำหนดให้เป็นหน้าที่ของอัยการสูงสุดในฐานะที่เป็นผู้ประสานงานกลางในการรับคำร้องและส่งคำร้องในความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศอยู่แล้ว การร่วมมือกันระหว่างรัฐในการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการคุ้มครองพยาน การใช้เทคโนโลยีต่างๆเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการ

คุ้มครองพยาน เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนและคุ้มครองพยานที่เป็นผู้กระทำความผิดแต่หันมาให้การต่อรัฐในฐานะพยาน การนำมาตรการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานของพยานที่ได้รับการคุกคามอย่างร้ายแรงจากองค์กรอาชญากรรมไปรับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานของประเทศที่ผู้ร้องขอ สำหรับค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานนั้นให้ประเทศผู้ร้องขอเป็นผู้จ่าย เป็นต้น

แผนผังการอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ

อนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24 วรรค 3 กำหนดให้รัฐภาคีต้องออกมาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ

กฎหมายภายในเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

1) บทบัญญัติเกี่ยวกับการโยกย้ายพยานที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรงที่เป็นคนชาติตนให้สามารถโยกย้ายถิ่นฐานไปรับการคุ้มครองในฐานะพยานในรัฐที่ถูกร้องขอ หรือ
2) บทบัญญัติที่สามารถรับพยานต่างชาติเข้ามาคุ้มครองในรัฐตนกรณีที่ได้รับการร้องขอจากรัฐอื่น

1) แก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
   1.1) มาตรา 10 (1) ให้สามารถโยกย้ายพยานที่ถูกคุกคามอย่างร้ายแรงในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติไปยังรัฐอื่นได้ ดังนี้ “ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสมทั้งภายในราชอาณาจักรไทยหรือกรณีที่พยานได้รับอันตรายอย่างร้ายแรงอาจจัดให้พยานได้รับการโยกย้ายไปคุ้มครองในรัฐอื่น”
   1.2) มาตรา 10 ทวิ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้อนุมัติการรับพยานชาวต่างชาติที่ถูกโยกย้ายถิ่นฐานมารับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทย ดังนี้
      “(1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับคำร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐต่างประเทศ ให้รับพยานชาวต่างชาตินั้นเข้าสู่การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในราชอาณาจักรไทย และ
      (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นชอบตามเอกสารที่รัฐที่ส่งคำขอส่งมาอีกทั้งเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคุ้มครองพยานผู้นั้นตามมาตรการพิเศษในราชอาณาจักรไทย”
2) เพิ่มเติมมาตรา 8 ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 8 ให้มีการนำมาตรการการคุ้มครองพยานชั่วคราวในกรณีที่พยานต้องได้รับการคุ้มครองอย่างฉุกเฉินเร่งด่วน มิเช่นนั้นพยานอาจได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ดังนี้ “กรณีที่พยานต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเร่งด่วน เพราะอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของพยานได้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาให้การคุ้มครองแก่พยานผู้นั้นเป็นการชั่วคราว ภายหลังจากมีคำสั่งแล้วรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเหตุผลการตัดสินใจในการใช้มาตรการดังกล่าว

ข้อตกลงแบบทวิภาคีหรือแบบพหุภาคีระหว่างรัฐในภูมิภาคนั้นเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานระหว่างรัฐภาคี

ประเทศไทยควรทำข้อตกลงการคุ้มครองพยานกับรัฐต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยทำเป็นข้อตกลงแบบทวิภาคหรือข้อตกลงแบบพหุภาคีโดยให้มีสาระสำคัญในการคุ้มครองพยานในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) จัดตั้งศูนย์ประสานงานกลาง (Central Authority) ภายในแต่ละรัฐของตน เพื่อเป็นตัวกลางในการรับคำร้องขอหรือส่งคำร้องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน สำหรับประเทศไทยหน่วยงานที่เป็นผู้ประสานงานกลาง คือ อัยการสูงสุด
2) การร่วมมือระหว่างรัฐภาคีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการคุ้มครองพยาน
3) การนำเทคโนโลยีต่างๆเข้ามาอำนวยความสะดวกในการคุ้มครองพยาน เช่น การสืบพยานโดยใช้ระบบการประชุมวิดีทัศน์ (Video Conferencing) เป็นต้น
4) การสามารถโยกย้ายพยานไปยังรัฐภาคีเพื่อให้ได้ในรับการคุ้มครองในฐานะพยานในรัฐผู้รับ

สรุป

จากการศึกษามาตรการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศสหรัฐอเมริกาตาม USC. Title18 part II chapter 224 section 3521 Witness Relocation and Protection (a) (1) ตาม Section 10 of Witness Protection Act 1994 (Cth) กฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศออสเตรเลีย และข้อตกลงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานในสหภาพยุโรปนั้น จะพบว่ามาตรการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งในการให้การคุ้มครองพยานที่ถูกคุกคามหรือข่มขู่อย่างร้ายแรงในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ดังนั้น ประเทศไทยในฐานะที่เป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 มีพันธกรณีในการออกกฎหมายภายในที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างรัฐ กล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับพยานชาวต่างชาติเข้ามาคุ้มครองภายใต้กฎหมายคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษของประเทศไทยได้

References

Australian Federal Police. (2011). *Witness Protection Annual Report 2010-2011*. Retrieved February 21, 2018 from http://www.afp.gov.au/media-centre/publications/-/media/afp/pdf/a/AFP_Witness_Protection_2010-2011.ashx.

Calderoni, F. (2010). *Organized Crime Legislation in the European Union: Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight against Organized Crime* New York: Springer Publishing.

Leerasiri, W. (2016). European Refugee Crisis: Challenges for International Law and European Integration. *CMU Journal of Law and Social Sciences,* 9(2), 42-75.

Monchai, J. (2014). *Legal Problems Regarding the Implementation of Special Measures in Witness Protection under the Witness Protection in Criminal Case Act B.E. 2546*. A Thesis for the Degree of Doctor of Laws Program Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University.

Monsikarn, S. (2014). *The Witness Protection Act B.E. 2546: A Case Study of Enforcement of the Special Methods for Protection of Witnesses in Criminal Case*. An Independent Study for the Master of Laws Program School of Law, National Institute of Development Administration.

Poohkum, S. and Nimanong, V. (2018). A Critical Study of the Legal Philosophy of Marxist. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3 (1), 95-108.

Rungkarn W. (2004). *The United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. An Independent Study for the Master of Laws Program, Faculty of Law, Thammasat University.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2008). *Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime*. Retrieved February 21, 2018 from https://www.unodc.org/documents/treaties/Legislative_Guide_2017/Legislative_Guide_E.pdf.

Wanwipa M. (2008). *The Protection of Witnesses and Victims under the United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000: Improvement of Law and Practices on Witnesses and Victims in Thailand*. A Thesis for the Master of Laws Program, Faculty of Law, Chulalongkorn University.

Yvon D. & Kristin F. (2010). *A Review of Selected Witness Protection Programs*. Research and National Coordination Organized Crime Division, The Department of Public Safety Canada Report No. 001.

มรดกทางภูมิปัญญา: อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา*

The Wisdom Heritage: The Common Social and Cultural Identity of the ASEAN Regions of Thailand, Laos and Cambodia

วัชราภรณ์ จันทนุกูล
Watcharaporn Jantanukul
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani Rajabhat University
E-mail: chomchob49@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศอาเซียนภาคพื้นดินไทย ลาว และกัมพูชา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลการวิจัยประกอบด้วย (1) เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ (2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการสืบเสาะหา ด้วยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) จำนวน 21 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนและความแตกต่างกันของประเทศอาเซียนภาคพื้นดินไทย ลาว และกัมพูชา มีจำนวน 66 อัตลักษณ์ ส่วนอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมของทั้งสามประเทศที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอก มีจำนวน 19 อัตลักษณ์ ซึ่งจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยส่วนบุคคล 2) กลุ่มระบบ รูปแบบ หรือบรรทัดฐานทางสังคม และ 3) กลุ่มประเพณี พิธีกรรม หรือวัฒนธรรม

คำสำคัญ: มรดกทางภูมิปัญญา; อัตลักษณ์ร่วม; อาเซียน

---

*Received May 15, 2018; Accepted August 15, 2018.

Abstract

The research aimed to explore the wisdom heritage as the common social and cultural identity of ASEAN countries of Thailand, Lao and Cambodia. The work was part of the research titled 'a cooperative mechanism to perpetuate and preserve the wisdom as a common social and cultural identity'. The research sources consisted of 1) relevant documents and evidence, concepts, theories and related research and 2) target population comprising Buddhist monks, academics, experts, and other agencies concerned from three countries. A total of 21 subjects were selected by a snow-ball method. The research found that a total of 66 social and cultural identities were commonly found in the ASEAN countries under study. It was also found that there were 19 social and cultural identities which were at a potential risk of being assimilated or totally dominated by material streams. Nineteen identities in question could be categorized into three groups: personality or personal habits; system or social norms, and traditions, rituals and culture.

Keywords: Wisdom Heritage; Common Identity; ASEAN

บทนำ

อาเซียน (ASEAN) หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2510 สมาชิกเริ่มแรกมี 6 ประเทศ คือ บูรไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ภายหลังได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม หรือเรียกกันว่า CLMV เพื่อสร้างสัมพันธภาพเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และได้มีการรวมกลุ่มเพื่อขยายความร่วมมือ และการค้าระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น (Chunhatharak, 2016) เมื่อปีพ.ศ. 2558 ที่ผ่านมาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา รวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนที่ต้องมีความผูกพันกระชับแน่นทั้งด้าน การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคม-วัฒนธรรม

ภายใต้กฎบัตรอาเซียนที่เป็นเสมือนธรรมนูญรองรับการรวมตัวกันดังกล่าว ประชาคมอาเซียนมีเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบมาถึงภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการเป็นประชาคมอาเซียน คือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิต้านทานที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนตกลงกันที่จัดตั้งประชาคมอาเซียน อันถือเป็นการปรับปรุงตัวครั้งใหญ่และวางรากฐานของการพัฒนาของอาเซียน คือ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ เช่น โรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน และความเสี่ยงที่อาเซียนอาจจะไม่สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้กับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะจีนและอินเดีย ซึ่งมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด (Phophueksanan, 2013)

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนจะให้ความสำคัญไปที่ด้านเศรษฐกิจก็ตาม แต่แท้จริงแล้วเศรษฐกิจเป็นเรื่องภายนอกที่จะอำนวยความสะดวกในการเป็นอยู่แต่ถ้าจะให้เป็นอยู่อย่างอยู่ดีมีสุขแล้วจะต้องมองไปที่ด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วย หรือกล่าวได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนนั้น จะละเลยเรื่องการเมืองและความมั่นคง อาเซียน สังคม และวัฒนธรรมในอาเซียนด้วยกันเองไม่ได้ จึงต้องสร้างความมั่นคง สร้างความ เจริญรุ่งเรือง และดำรงวิถีชีวิตอันงดงามในประชาคมอาเซียนไปพร้อมๆ กัน (Phramaha hansa Dhammahaso et al., 2016) การส่งเสริมประชาคม สังคม วัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจและยอมรับให้เป็นหนึ่งในสามเสาหลักของการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้อาเซียนเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและมีความมั่นคง ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริม

เอกลักษณ์ของอาเซียน ซึ่งผู้นำประเทศอาเซียนได้เห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการสังคม-วัฒนธรรมอาเซียนในการประชุมอาเซียนครั้งที่ 10 ที่เวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2547 โดยแผนดังกล่าวเรียกว่าแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ซึ่งเน้น 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร 2) แก้ไขผลกระทบต่อสังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ 3) ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง และ 4) ส่งเสริมความเข้าใจของประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงเอกลักษณ์อาเซียน ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการลดช่องว่างการพัฒนา (Chuethai, 2012)

อาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมทั้งหลาย เป็นสิ่งดีงามที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นชาติ อย่างไรก็ตาม ประเทศอาเซียนกลุ่มภาคพื้นดินไทย ลาว และกัมพูชาเป็นประเทศที่มีดินแดนติดต่อกัน จะมีวัฒนธรรมบางส่วนที่คล้ายคลึงกันหรือมีมิติความเชื่อและประเพณีที่เหมือนหรือคล้ายกัน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งด้านศาสนา เช่น พระพุทธศาสนา เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดประเพณีที่คล้ายคลึงกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวบรวมนำเสนอมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมวัฒนธรรม ของประเทศอาเซียนภาคพื้นดินไทย ลาว และกัมพูชา เพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วมที่เสี่ยงต่อการถูกกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกและจำเป็นต้องมีการร่วมมือเพื่อสืบสานคุ้มครอง อัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวให้คงอยู่สืบไปในอนาคต ซึ่งในการศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การสร้างกลไก ความร่วมมือเพื่อสืบสานและคุ้มครองภูมิปัญญาที่เป็นมรดกร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอมรดกทางภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยศึกษาประเทศอาเซียนกลุ่มภาคพื้นดิน 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และ กัมพูชา มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน และ

ภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ประเทศ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการสืบเสาะหา ด้วยวิธีการบอกต่อ (Snow ball) จำนวน 21 รูป/คน โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นพระสงฆ์มีคุณสมบัติหรือมีบทบาทในการเผยแพร่ทางด้านวิชาการ และปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมทั้งนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาที่ปฏิบัติงานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่จำเป็นต้องใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต และกล้องบันทึกภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองภายใต้กรอบวัตถุประสงค์และขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนด

การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร หลักฐาน โดยทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. กำหนดประเด็นและขอบเขตการสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

3. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่างๆ จากห้องสมุด สื่ออิเล็กทรอนิกส์และแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

2. ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

3. สังเกตจากบริบทพื้นที่ เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

4. ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารหลักฐาน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มารวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกัน แล้วสรุปเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. จัดกลุ่มประเด็นข้อความ

2. ทำการอธิบายขยายความโดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลที่ได้มา

3. การตีความบางประโยค หรือบางถ้อยคำที่ได้มาจำเป็นต้องตีความ หรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยก็จะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทมาสนับสนุน การตีความ

4. ทำการพรรณนาความ เป็นการร้อยเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน – หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหา เหตุการณ์ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

1. การค้นหาอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาของทั้ง 3 ประเทศ เพื่อให้ได้ซึ่งอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนและความแตกต่างกันของภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา พบว่า อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนกันหรือมีร่วมกันและความแตกต่างกันของภูมิภาคอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ทั้งหมด 66 อัตลักษณ์ ซึ่งแยกเป็น อัตลักษณ์ที่เหมือนกันหรืออัตลักษณ์ร่วม จำนวน 27 อัตลักษณ์ และอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน จำนวน 39 อัตลักษณ์ แยกเป็นอัตลักษณ์ประเทศไทย จำนวน 12 อัตลักษณ์ ลาว จำนวน 18 อัตลักษณ์ และกัมพูชา จำนวน 9 อัตลักษณ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนกันหรือมีร่วมกันและอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

ประเทศ	อัตลักษณ์ที่แตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม	อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม
ไทย	1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงาม เพื่อส่วนรวม 3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและ ทางอ้อม 5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม 6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่ และแบ่งปัน 7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง 8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกิน พอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะ ขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี 11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัว ต่อบาปตามหลักของศาสนา 12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติ มากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง (อัตลักษณ์ตามนโยบาย ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ)	1. ความเรียบง่าย สันโดษ พึ่งตนเองแบบพอเพียงใช้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ 2. เสียสละ แบ่งปัน เอื้ออาทร 3. สามัคคี รักพวกพ้อง ญาติมิตร และรักถิ่นฐาน 4. นอบน้อมถ่อมตน สัมมาคารวะ กตัญญู 5. อยู่ร่วมกันเป็นกระจุก หรือกลุ่ม มีลักษณะความเป็นชุมชนสูง 6. นับถือพุทธศาสนาเถรวาท ผสมผสานกับศาสนาพรหมณ์ และ ผี อย่างกลมกลืนลงตัวโดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนา 7. มีลักษณะเฉพาะตนในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม อาหาร บ้านเรือน ความสัมพันธ์ในครอบครัว และเพื่อนบ้านอาชีพและการทำมาหากิน การตั้งถิ่นฐาน สัตว์เลี้ยง และภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือน และการประกอบอาชีพ 8. มีลักษณะทางเพศวิถีที่กำหนดบทบาท ชาย หญิง อย่างชัดเจน 9. มีการแบ่งสถานะของคนในสังคม และเคารพนับถือกันตามสถานะแต่มิใช่ชนชั้นหรือวรรณะแบบอินเดีย 10. มีค่านิยมความเชื่ออุดมการณ์หรือเป้าหมายของชีวิตที่คล้ายคลึงกัน 11. มีบุคลิกแห่งตนของปัจเจกชนคือมีความเบิกบาน ร่าเริง ไม่เครียดต่ออาชีพ 12. มีคติชน เรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน ดนตรีนาฏศิลป์ และการบันเทิงที่คล้ายคลึงกันทั้งเนื้อหา รูปแบบ และองค์ประกอบ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	อัตลักษณ์ที่แตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม	อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม
ลาว	1. มีความรักชาติ มีน้ำใจสามัคคีคนในชาติและสามัคคีกับเพื่อนมิตรในโลก 2. มีโลกทัศน์วิทยาศาสตร์ มีความรู้วิชาการ 3. รู้สิทธิและพันธะของคนในสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน 4. รู้อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ 5. มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ 6. มีอารมณ์ขัน มีเรื่องเล่าเป็นนิทานก้อมหรือเรื่องขำขัน 7. ความสำนึกในความเป็นลาวที่มีการพึ่งตนเองมีประเพณี วัฒนธรรม มีชีวิตที่อิสระ มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันเก่าแก่ทั้งการแต่งการ อาหาร บ้านเรือน และความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนและสังคม 8. วัดคือพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นลาว นับว่าเป็นพื้นที่ของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความสำนึกที่อบอุ่นและมั่นคงในด้านความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งทำให้จิตใจสบายสงบมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจในการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันเก่าแก่ มีอารยะ มีขวัญและกำลังใจดีขึ้น 9. ประเพณีพิธีกรรม โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ การทำศพ และการทำบุญอุทิศถึงผู้ล่วงลับ เป็นต้น 10. ภาษา เป็นภาษาที่เรียบง่ายตรงไปตรงมามีภาษาต่างชาติมาปะปนน้อยมากที่เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว เป็นตัวบ่งบอกถึงรากเหง้าของเจ้าของภาษาเป็นอย่างดี	13. มีประเพณี พิธีกรรม ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เช่น กินดอง บวชนาค กินดอง กฐิน ผ้าป่า 14. ยิ้ม ไหว้ ทักทาย มีไมตรี มีน้ำใจ และเป็นกันเอง 15. มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง สุภาพ อ่อนโยน 16. ยึดมั่นในประเพณีท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา 17. ดำรงตนในหลักธรรมของศาสนา ทำบุญตักบาตร รักษาศีล 8 ในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 18. มีศิลปะในหัวใจ มีอารมณ์ศิลปะ ซึ่งปรากฏในเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ 19. ให้เกียรติ ให้ความสำคัญกับผู้มาเยือน (แขก) 20. ให้ความสำคัญกับคุณค่าหรือ ประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม 21. ให้ความสำคัญทางจิตใจมากกว่า วัตถุ 22. มีการทำบุญร่วมกันที่วัดหรือที่ สาธารณะตามเทศกาลต่างๆ 23. มีความรักความสัมพันธ์กับเพื่อน บ้าน 24. มีสวัสดิการชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันอื้ออาทรต่อกันในทุกมิติ 25. ชอบความสะดวกสบาย ไม่ชอบความยุ่งยากซับซ้อน 26. เก็บความรู้สึกได้ดีไม่ค่อยแสดงอากัปกิริยาออกมา 27. ให้อโหสิกรรมปล่อยวางไม่เก็บมาแค้น ผูกอาฆาตเป็นเวลานานๆ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	อัตลักษณ์ที่แตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม	อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม
ลาว	11. ความเชื่อพื้นบ้าน และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง อยู่ตามธรรมชาติเชื่อในกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 12. วิธีคิด โลกทัศน์หรือการมองในเชิงบวกโดยการมองว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีที่มาที่ไป มีความสัมพันธ์ในเชิงจักรวาล ทั้งที่อยู่ภายใต้ธรรมชาติและอยู่เหนือธรรมชาติ เช่น เรื่องภูต ผี วิญญาณ เทพยดาอารักษ์ 13. การใช้ชีวิตประจำวัน พูดภาษาถิ่น กินข้าวเหนียว ปลาร้า นุ่งผ้าซิ่น ร่าเริง สนุกสนาน มีอารมณ์ขัน และศิลปะในดวงใจ 14. ให้ความสำคัญกับเรื่องปากเรื่องท้องมากกว่าความสวยงามภายนอก 15. ให้ความเคารพผู้อาวุโส นอบน้อมถ่อมตน ยิ้มไหว้ ทักทาย มีไมตรี เอื้ออาทร มีความผูกพันในครอบครัวเครือญาติและเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี 16. ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีในการคบหาเพศตรงข้ามโดยให้อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เปิดเผยให้ความสำคัญกับการเกี่ยวดองของครอบครัวมากกว่าความต้องการของตัวเอง โดยผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัว ผู้ชายให้เกียรติผู้หญิงซึ่งถือเป็นบทบาททางสังคม 17. รักและผูกพันกับบ้านเกิดโดยทุกคนจะสำนึกว่าถ้าเลือกได้จะกลับไปตายที่บ้านเกิด 18. มีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ยึดมั่นในประเพณี โดยเฉพาะประเพณีสิบสองเดือนหรือฮีตสิบสองคองสิบสี่ (Srisawad, 2014)	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเทศ	อัตลักษณ์ที่แตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม	อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม
กัมพูชา	1. ผู้สูงอายุจะเข้าวัดฟังธรรม เมื่อมีงานบุญตามประเพณี 2. ประชาชนหนุ่มสาวและเด็กจะร่วมแรงช่วยเหลือ จัดการงานประเพณีอย่างสม่ำเสมอ 3. มีงานบุญประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาตามจันทรคติเช่นเดียวประเทศไทย 4. ศีรษะถือว่าเป็นของสูง การสัมผัสศีรษะหรือหันเท้า ไปทางศีรษะจึงไม่สุภาพ 5. การทักทายจะใช้ “ซัมเปี๊ยะห์” ที่คล้ายการไหว้ของ ไทย 6. การสบตากับผู้สูงอายุถือว่าไม่สุภาพ 7. การแต่งงาน มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ในวันแต่งงาน 8. มีการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน พึ่งตนเองแบบพอเพียง 9. ระบำอัปสราเป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่โดดเด่น ซึ่งถอดแบบการแต่งกายและท่าร่ายรำมาจากภาพจำหลักรูปนางอัปสรที่ปราสาทนครวัด	

2. การศึกษาอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกของประเทศอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสอบถาม พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติการและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาของทั้ง 3 ประเทศ เพื่อให้ได้อัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอก พบว่าอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกที่สำคัญ มี 19 อัตลักษณ์ ดังต่อไปนี้

1. ความเรียบง่าย สันโดษ พึ่งตนเองแบบพอเพียงใช้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ
2. ความเสียสละ แบ่งปัน เอื้ออาทร
3. ความสามัคคี รักพวกพ้อง ญาติมิตร และรักถิ่นฐาน
4. การนอบน้อมถ่อมตน สัมมาคารวะ กตัญญู

5. มีบุคลิก ลักษณะเบิกบาน ร่าเริง ไม่เครียดต่ออาชีพและการงาน

6. การยิ้มไหว้ ทักทาย มีไมตรี มีน้ำใจ และเป็นกันเอง

7. การมีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง สุภาพอ่อนโยน

8. มีความรักความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

9. การให้อโหสิกรรม ปล่อยวาง ไม่เก็บมาแค้นผูกอาฆาตเป็นเวลานานๆ

10. การนับถือพุทธศาสนาเถรวาท ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์ และผี อย่างกลมกลืนลงตัวโดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนา

11. มีลักษณะเฉพาะตนในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม อาหาร บ้านเรือน ความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อบ้าน อาชีพ การทำ มาหากิน การตั้งถิ่นฐาน สัตว์เลี้ยง ภาชนะ เครื่องใช้ในครัวเรือน และการประกอบ อาชีพ

12. มีการแบ่งสถานะของคนในสังคมและเคารพนับถือกันตามสถานะทางสังคมและระดับ อาวุโส แต่มิใช่ชนชั้น หรือวรรณะแบบอินเดีย

13. มีคติชนเรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ และการบันเทิงที่คล้ายคลึงกันทั้ง เนื้อหา รูปแบบและองค์ประกอบ

14. ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ

15. มีสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือ เกื้อกูล แบ่งปัน เอื้ออาทรต่อกันในทุกมิติ

16. มีประเพณีพิธีกรรมทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เช่น กินดอง บวชนาค กฐิน ผ้าป่า

17. ยึดมั่นในประเพณีท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ฮีตสิบสองคลองสิบสี่

18. ดำรงตนในหลักธรรมของศาสนา

19. มีการทำบุญร่วมกันที่วัด หรือที่สาธารณะตามเทศกาลต่างๆ (Srisawad, 2016)

จากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานของทั้ง 3 ประเทศ เป็นวิถีสังคมที่ใช้ดำเนินชีวิตในสังคม แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ข้อมูลข่าวสารกระจายอย่างหลากหลายและทั่วถึงส่งผลให้เศรษฐกิจเป็นทุนนิยมมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลทำให้อัตลักษณ์ของอาเซียนเสี่ยงต่อการสูญหายจากการกลืนกลายของกระแสความเปลี่ยนแปลงภายนอกหรือกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น ดังนั้นทั้ง 19 อัตลักษณ์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอก จึงมีความสำคัญและจำเป็นต้องมีการร่วมมือเพื่อสืบสานคุ้มครองอัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

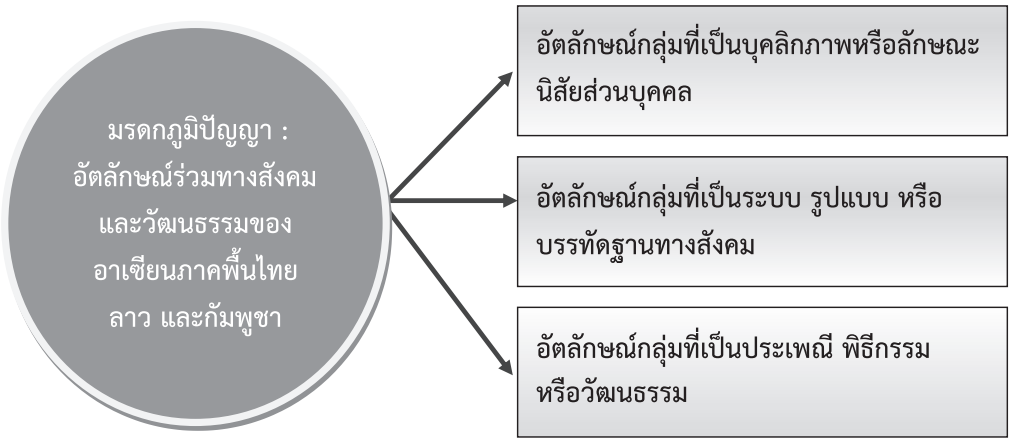
3. การจำแนกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลจากการศึกษาอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการ

ถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูล อัตลักษณ์ร่วมทั้ง 19 อัตลักษณ์ มาจำแนกข้อมูลซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การจำแนกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

กลุ่มที่เป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยส่วนบุคคล	กลุ่มที่เป็นระบบ รูปแบบหรือบรรทัดฐานทางสังคม	กลุ่มที่เป็นประเพณี พิธีกรรมหรือวัฒนธรรม
1. ความเรียบง่าย สันโดษ พึ่งตนเองแบบพอเพียงใช้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ 2. ความเสียสละ แบ่งปัน เอื้ออาทร 3. ความสามัคคี รักพวกพ้องญาติมิตร และรักถิ่นฐาน 4. การนอบน้อมถ่อมตน สัมมาคารวะ กตัญญู 5. มีบุคลิกลักษณะเบิกบาน ร่าเริง ไม่เครียดต่ออาชีพและการงาน 6. การยิ้มไหว้ ทักทาย มีไมตรี มีน้ำใจ และเป็นกันเอง 7. การมีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง สุภาพอ่อนโยน 8. มีความรักความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน 9. การให้อโหสิกรรม ปล่อยวาง ไม่เก็บมาแค้นผูกอาฆาตเป็น	1. การนับถือพุทธศาสนาเถรวาทผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์และผี อย่างกลมกลืน ลงตัวโดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนา 2. มีลักษณะเฉพาะตนในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม อาหาร บ้านเรือน ความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อบ้าน อาชีพ การทำมาหากิน การตั้งถิ่นฐาน สัตว์เลี้ยง ภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือน และการประกอบ อาชีพ 3. มีการแบ่งสถานะของคนในสังคมและเคารพนับถือกันตามสถานะทางสังคมและระดับอาวุโส 4. มีคติชนเรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน ดนตรี นาฏศิลป์ และการบันเทิงที่คล้ายคลึงกันทั้ง เนื้อหา รูปแบบและองค์ประกอบ 5. ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ 6. มีสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน เอื้ออาทรต่อกันในทุกมิติ	1. มีประเพณีพิธีกรรมทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เช่น กินดอง บวชนาค กฐิน ผ้าป่า 2. ยึดมั่นในประเพณีท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ฮีตสิบสองคลองสิบสี่ 3. ดำรงตนในหลักธรรมของศาสนา ทำบุญตักบาตร รักษาศีล 8 ในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 4. มีการทำบุญร่วมกันที่วัด หรือที่สาธารณะตามเทศกาลต่างๆ

จากการศึกษาอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เสี่ยงต่อการถูกท้าทายและกลืนกลายจากกระแสวัตถุนิยมภายนอกของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ดังกล่าวสามารถสรุปเป็น ผังมโนทัศน์ ได้ดังนี้

แผนภาพ มรดกภูมิปัญญา : อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม ของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา

อภิปรายผล

จากการศึกษารวบรวมมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์ร่วมกลุ่มที่เป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะส่วนบุคคล เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านของไทยเกือบทุกประเทศมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มาอย่าง ยาวนาน ซึ่งการที่ไทยเป็นชาติเก่าแก่ย่อมจะส่งผลให้มีมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมเฉพาะ ของตน ไม่เหมือน เพื่อนบ้านใกล้เคียง ดังจะเห็นได้จากหลายประเทศที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย อาหารการกิน ที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเมื่อพบเห็นจะสามารถบอกได้ว่าเป็นของประเทศใด ความเหมือนและความแตกต่างกัน ของแต่ละ ประเทศอันเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์จากสิ่งที่เป็นธรรมชาติมาปรับปรุงให้เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม เพื่อใช้ตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และสั่ง สมแล้วส่งผ่านไปยังอนุชนรุ่นหลังได้ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ประเทศไทย ลาว กัมพูชาเป็น ประเทศที่มีพื้นที่ติดกันและมีฐานทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีทางสังคม และวัฒนธรรม ร่วมกันมาก่อน ทำให้มีบุคลิกภาพหรือลักษณะส่วนบุคคลที่แสดงออกในการดำเนินวิถีทางสังคมมี ความคล้ายคลึงกันใน หลายอย่าง เช่น มีความเรียบง่าย สันโดษ พึ่งตนเองแบบพอเพียงใช้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ กล่าวคือ เนื่องจากพื้นที่ที่ติดกันของ 3 ประเทศ มีสภาพดินเป็น

ดินเหนียว ดินร่วนปนทราย และบางพื้นที่เป็นดินทราย มีแสงแดดส่อง สว่างตลอดปี มีแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งที่เป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ สภาพธรรมชาติของภูมิอากาศ และภูมิประเทศดังกล่าว จึงทำให้ พื้นที่ของทั้ง 3 ประเทศ มีป่า เขา แหล่งน้ำ ธรรมชาติ และพื้นที่ราบบางส่วนซึ่งสะดวกต่อการเก็บของป่า ล่าสัตว์ ปลูกข้าว รวมทั้งพืชผักต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ผู้คนอาศัยอยู่ในเขตนี้ใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติแบบเรียบง่าย พึ่งตนเองแบบพอเพียงใช้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ สอดคล้องกับ Liewphairoj (2015) ที่กล่าวว่า ชาวลาวมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่หรูหราฟุ่มเฟือย รักสบาย รู้จัก พอ ไม่ใช่คนขี้เกียจแต่ใช้ชีวิตแบบสบายๆ ไม่เร่งรีบ ไม่โลภ ส่วน ใหญ่มีกำลังซื้อไม่สูง มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจน้อย การตัดสินใจซื้อสินค้าเน้นพิจารณาจากประโยชน์การใช้งานเป็นสำคัญ รวมทั้ง กัมพูชามีการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นด้วยเม็ดเงินลงทุนจาก ต่างชาติที่เข้าไปลงทุนสูงขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ยัง มีกำลังซื้อไม่สูงนัก การตัดสินใจซื้อเน้นพิจารณาจากประโยชน์ของสินค้าและราคาเป็นสำคัญ

2. อัตลักษณ์ร่วมกลุ่มที่เป็นระบบ รูปแบบ หรือบรรทัดฐานทางสังคม ประเทศไทย ลาว กัมพูชา เป็นประเทศที่มีพื้นที่ติดกันและมีฐานทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีทางสังคม และ วัฒนธรรมร่วมกันมาก่อน ระบบ รูปแบบ หรือบรรทัดฐานทางสังคมของประเทศไทย ลาว และกัมพูชา จึงมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งระบบ รูปแบบ บรรทัดฐานทางสังคมเป็นวิถีสังคมที่ทั้ง 3 ประเทศ ได้ยึดถือและประพฤติปฏิบัติสืบกันมาอย่างช้านานอย่างรุ่นสู่รุ่นเรื่อยมา เช่น การนับถือพุทธศาสนาเถรวาท ผสมผสาน กับศาสนาพราหมณ์ และผีอย่างกลมกลืน ลงตัวโดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนา กล่าวคือ ศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆตามมากับความเชื่อที่ตนยึดถือ และพิธีกรรมเหล่านั้นหากมีการถือปฏิบัติสืบต่อกันเป็นเวลายาวนานก็จะกลายเป็นจารีตประเพณี ซึ่งจารีตประเพณีเหล่านี้จะเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจของคนในสังคมให้มีบุคลิกและพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามศาสนาหรือความเชื่อที่ตนนับถือ สำหรับคนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ประเทศไทย สปป.ลาว และกัมพูชา จะได้รับอิทธิพลทางศาสนาจากอินเดียเป็นหลักโดยเริ่มต้นในยุคแรกสุดจะเป็นการนับถือธรรมชาติ ได้แก่ ผี เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธ์ทั้งหลายที่มองไม่เห็นแต่เกิดมีปรากฏการณ์ต่างๆที่มองเห็นได้ ลักษณะเช่นนี้ทำให้สังคมมีหลักยึดที่เป็นเป้าหมายของชีวิตและมีความสุขที่เกิดจากความหวังในสิ่งที่ตนต้องการหลังจากได้มีการเส้นสรวง อ้อนวอน และปฏิบัติตามความเชื่อในสิ่งที่ตนเองนับถือแล้วและที่สำคัญทุกศาสนาทั้งผี พราหมณ์ และพุทธ ต่างก็เป็นศาสนาแห่งความสันติจึงทำให้คนที่นับถืออยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนซึ่งจะเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนในภูมิภาคนี้โดยเฉพาะคนไทยในชนบทอีสานในการประกอบพิธีกรรมสำคัญในชีวิตจะมีทั้งการ เซ่นไหว้ผีเจ้าที่ เจ้าทาง ผีบรรพบุรุษ มีการดูฤกษ์ยาม บายศรีสู่ขวัญผูกข้อมือและทำบุญให้ทานตักบาตรตามแนวของพุทธศาสนาเป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและนำไปสู่ความสามัคคี ความสงบสุขของ สังคมได้อย่างดี จึงได้ปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมา ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Sanyawiwat (1980) ที่กล่าวว่า บรรทัดฐาน ได้แก่ กฎเกณฑ์ของสังคมที่แสดงว่าพฤติกรรมใดเหมาะควรและไม่เหมาะไม่ควร ทั้งนี้เพื่อการอยู่รอดของสังคมและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมเป็นสำคัญ

3. อัตลักษณ์ร่วมกลุ่มที่เป็นประเพณี พิธีกรรม หรือวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมของประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ซึ่งมีรากฐานสำคัญมา จากศาสนาและลัทธิ ความเชื่อ ที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเคารพนับถือ ติดต่อกันมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่อดีต โดยศาสนาที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในภูมิภาคนี้ ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หากชาติใดที่มีรากฐานการนับถือ ศาสนาเป็นพระพุทธศาสนา ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ก็จะคล้ายคลึงกับของไทย เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ การเวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เพียงแต่รายละเอียดของการจัดพิธีจะแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจะเห็น ได้ว่าประเทศไทย ลาว และ กัมพูชาจะมีประเพณี พิธีกรรม หรือวัฒนธรรมต่างๆที่มีความคล้ายคลึงกันหลายอย่างไม่ว่าจะเป็น ประเพณี พิธีกรรมทั้ง ส่วนตัวและส่วนรวม เช่น กินดอง บวชนาค กฐิน ผ้าป่า ยึดมั่นในประเพณีท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยในพื้นที่เป้าหมายอีสานใต้จะให้ความสำคัญกับประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมต่างๆโดยการยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างเรื่อยมา เช่น ฮีตสิบสองคลองสิบสี่ ดำรงตนในหลักธรรมของศาสนา ทำบุญตักบาตร รักษาศีล 8 ในวันพระและวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา และมี การทำบุญร่วมกันที่วัด หรือที่สาธารณะตามเทศกาลต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นประเพณี พิธีกรรม หรือวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นวิถีที่สืบทอดปฏิบัติกันเรื่อยมา สอดคล้องกับงานวิจัย (Phrapalad Anan Sonpanoa Sattra loaunca & Boonchuey Panitkul, 2017) พบว่า ชุมชนชาวอีสานใต้ ประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียนให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรม สืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้าน บุญประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าว เพื่อสืบสานบุญ ประเพณีข้าวให้เป็นเอกลักษณ์ของตนและเพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน เพราะวัฒนธรรมข้าวเป็น วัฒนธรรมซึ่งกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัย(Prasarom, Seangsai & Chaithongdee, 2016) พบว่า ลักษณะร่วมขององค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมร่วม ระหว่างไทย ลาว และกัมพูชา พบว่า การรับรู้และการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันของคนในสังคมเกี่ยวกับประเพณี 12 เดือน เป็นจารีตประเพณีความ เชื่อและพิธีกรรมต่างๆ สั่งสมกันมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประเพณี พิธีกรรมต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษามรดกทางภูมิปัญญา : อัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนภาคพื้นไทย ลาว และกัมพูชา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นสารสนเทศให้รัฐบาลใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดการปกป้องคุ้มครองอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน ตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint)

2. หน่วยงานภาครัฐโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงวัฒนธรรม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนโดยการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความตระหนักรู้ และเข้าใจในอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตนอย่างถ่องแท้เพื่อให้อัตลักษณ์ต่างๆ มีการคงอยู่ในวิถีสังคมอย่างยืนยาวสืบไป โดยสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งประสานเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อัตลักษณ์อาเซียนให้คงอยู่ต่อไปตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสนับสนุนให้มีการดำเนินการวิจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียนแบบเฉพาะเจาะจงในแต่ละอัตลักษณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในกลุ่มหมู่เกาะและกลุ่มภาคพื้นดิน เพื่อให้เห็นความโดดเด่นและความสำคัญในอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ และหาแนวทางในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้อย่างเหมาะสม

2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการดำเนินการวิจัยร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อให้ได้สารสนเทศหรือข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่สมบูรณ์มากขึ้น

References

Chuethai, A. (2012). *AEC: ASEAN Economic Community*. Bangkok: Saeng-down.

Chunhatharak, C. (2016). *AEC: ASEAN Economic Community ; Impact and Adaptation of Thai Industry*. Retrieved July 15, 2017, from http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/52/lawguide/law8/7.AEC%20 (โดย%20รศ.ชนินทร์%20%20ชุณหพันธรักษ์).pdf

Liewphairoj, K. (2015). *Life Style, Values and Culture of People in different countries in ASEAN.* Retrieved July 15, 2017, from http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/sorpor/RDtoASEAN/lifestyasean.pdf.

Phophueksanan, N. (2013). *ASEAN Studies*. Bangkok: Mackro-hill.

Phramaha hansa Dhammahaso. et al. (2016). The Preparation of MCU Language Institute for ASEAN Economic Community. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 4.

Phrapalad Anan Sonpanoa Sattra loaunca and Boonchuey Panitkul. (2017). Rice Culture: Inheritance of Local Wisdom in Beliefs and Rites of Southern Isan Communities. *Journal of MCU Peace Studies,* 5(Special Issue), 302.

Prasarom, O, Seangsai, K and Chaithongdee, C. (2016). *Knowledge Management on Co-Culture for Educational Development to Promote Better Understanding in Thailand Laos and Cambodia for the Sustainability of ASEAN*. The 4th International and National Conference: Research Rajabhat" (Education and Culture), Buriram Rajabhat University.

Sanyawiwat, S. (1980). *Community Development*. Bangkok: Thaiwattanapanich.

Srisawad, C. (2014). *Search and Thamrong strengthen the cultural identity of the Emerald Triangle Area ASEAN: Thailand, Laos and Cambodia*. Bangkok: Thai National Research Management System.

Srisawad, C. (2016). *The Searching and Development of Cooperation Mechanism for Social and Cultural Conservation and Promotion in mainland ASEAN: the South of North-eastern Thailand Southern Laos of Loa People's Democratic Republic, and the Areas of Northern Cambodia***.** Bangkok: Thai National Research Management System.

การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์*

Studying Success Factors of Car Registration Numbers Auction

กรเอก กาญจนาโภคิน
Korneak karnjanapokin
สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพข้าราชการ (สปร.)
Thailand Innovative Administration Consultancy Institute (TIA)
Email: Korneak.k@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ในพื้นที่จัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ 74 จังหวัดทั่วประเทศไทย งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้เข้าประมูลหมายเลขทะเบียนรถของกรมขนส่งทางบกในกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 ตัวอย่าง และส่วนภูมิภาค จำนวน 200 ตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติ สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical Correlation)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ประกอบด้วย พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนยนต์) โดยมีความสัมพันธ์ คาโนนิคอล (Canonical Correlation) ในระดับปานกลาง (r=.507) ค่าสัมประสิทธิ์ในทางบวก

คำสำคัญ: การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์; พฤติกรรมผู้บริโภค; อุปสงค์การตลาด

---

* Received February 5, 2018; Accepted July 22, 2018.

Abstract

The objective of this research is to study the success factors of Car Registration Numbers Auction. This research used quantitative research methodology and questionnaire as a research tool. The samples were selected specifically from auctioneers in Bangkok 200 peoples and auctioneers in other provinces 200 peoples, became 400 peoples totally. Statistics used for data analysis were percentage, mean and standard deviation. Statistical correlation tested by Canonical Correlation Method.

The research found that the success factor of car registration numbers auction is auctioneer behavior in terms of perceived psychological needs, search for information to make decisions and behavioral assessment. Which has relationship with demand for car registration numbers auction in terms of decision to car registration numbers auction and satisfaction to car registration numbers auction. Both factors had moderate Canonical Correlation (r = .507) and positive correlation value.

Keywords: Car Registration Numbers Auction; Consumer Behavior; Market Demand

บทนำ

กรมการขนส่งทางบกเป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ในสังกัดกระทรวงคมนาคม มีหน้าที่จัดระเบียบ พัฒนาและส่งเสริมการขนส่งทางบก กำกับดูแลด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมจากรถ ส่งเสริมสวัสดิภาพการขนส่งทางถนน ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และให้บริการประชาชนด้วยความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้สอดคล้องกับทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน กรมการขนส่งทางบกได้ดำเนินโครงการ และจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน รวมถึงริเริ่มโครงการใหม่ๆ หลายโครงการ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมระบบการขนส่งทางบกให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Ngamsorn, 2016) การดำเนินงานดังกล่าวได้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในกรมการขนส่งทางบก เรียกว่า “กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.)” เพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียน โดยจัดตั้งขึ้นในวันที่ 28 กรกฎาคม 2546 ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติรถยนต์ (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546 ซึ่งกำหนดให้อธิบดีกรมการขนส่งทางบกนำหมายเลขทะเบียนซึ่งเป็นที่ต้องการหรือเป็นที่นิยมของประชาชนออกประมูลจำนวน 301 หมายเลข โดยให้นำเงินรายได้จากการประมูลทั้งหมดเข้ากองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่กรรมการบริหารงาน และการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อความปลอดภัย ในการใช้รถใช้ถนน กำหนดให้การใช้จ่ายเงินของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.) มีขอบเขตการใช้จ่ายเงิน ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมการจัดการแผนงานโครงการเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน เพื่อลดการสูญเสียอันเกิดจากอุบัติเหตุทางถนน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การช่วยเหลือผู้พิการที่ประสบภัยจากการใช้รถใช้ถนน เพื่อการสนับสนุนอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการที่ประสบภัยจากการใช้รถใช้ถนนให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้ดีขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ 3 ดำเนินการเชิงรุกในการสนับสนุนงานวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ เกิดงานวิจัยด้านความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนที่มีคุณภาพสามารถพัฒนางานวิจัย พร้อมทั้งนำผลการวิจัยไปสู่การประยุกต์ใช้และเผยแพร่อย่างมีประสิทธิภาพยุทธศาสตร์ที่ 4 การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถและการบริหารงานตามพันธกิจของ กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน

การเพิ่มนวัตกรรมการจัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถและการบริหารงานตามพันธกิจของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน เพื่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (Department of Land Transport Road Safety Insurance Fund) สำหรับการจัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ เริ่มจัดประมูลครั้งแรกในปี 2546 เป็นต้นมา ในแต่ละปีจะมีรายได้จากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ จนถึงปี ในปี พ.ศ. 2556 และในปี พ.ศ. 2557 -2559 พบว่ารายได้จากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ เริ่มลดลงเป็นลำดับ ตามลำดับซึ่งมีรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายได้จากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำปีงบประมาณ 2546-2559

ปีงบ-ประมาณ	รายได้การประมูล (บาท)			ปีงบ-ประมาณ	รายได้การประมูล (บาท)		
	ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค	รวม		ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค	รวม
2546	66,186,000	–	**66,186,000**	**2553**	460,362,803	398,433,708	**858,796,511**
2547	180,997,000	121,085,833	**302,070,833**	**2554**	587,774,680	455,013,034	**1,293,800,522**
2548	278,675,500	135,815,999	**414,495,499**	**2555**	916,451,840	706,576,770	**1,622,488,501**
2549	363,950,000	412,319,377	**776,270,377**	**2556**	1,774,411,840	1,059,926,718	**2,834338,558**
2550	407,818,298	235,621,393	**643,435,691**	**2557**	901,761,068	1,287,385175	**2,189,146,243**
2551	182,864,532	116,692,498	**616,135,054**	**2558**	670,379,035	847,076,961	**1,517,455,996**
2552	335,977,886	324,363,548	**660,341,434**	**2559**	605,643,608	436,815,941	**1,295,438,125**

ที่มา: กรมการขนส่งทางบก กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน. (2560). เอกสารบันทึกสถิติรายได้รวมจากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์. กรมการขนส่งทางบก.

จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น จึงมีประเด็นที่ต้องนำมาศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ เพื่อนำเสนอข้อมูล ให้กองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน นำมาใช้ประกอบการวางแผนทางการตลาดสำหรับการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์

สมมุติฐานการวิจัย

พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์)

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของตลาด เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุปัจจัยที่เป็นเหตุผลนำไปสู่การตัดสินใจ และความพึงพอใจจากการประมูล ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจเอกสาร ในประเด็นพฤติกรรมผู้บริโภค และอุปสงคการตลาด แนวคิดทฤษฎีอุปสงค์ เป็นการกล่าวถึงการตัดสินใจของผู้บริโภคที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับราคาตลาดของสินค้าหรือบริการ ในขณะที่ แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ อุปสงค์ หมายถึง ปริมาณสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่มีผู้ต้องการซื้อ ณ ระดับราคาต่างๆของสินค้าชนิดนั้น ภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยสมมุติให้ปัจจัยอื่นๆที่กำหนดอุปสงค์คงที่ ซึ่งความต้องการนั้นต้องเป็นความต้องการที่มีอำนาจซื้อด้วย กล่าวคือเมื่อมีความต้องการแล้วมีเงินเพียงพอสามารถจะจ่ายซื้อสินค้าหรือบริการนั้นๆ ได้ การที่ผู้บริโภคจะมีอุปสงค์หรือมีปริมาณการซื้อสินค้าและบริการชนิดใดเป็นจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดอุปสงค์ Bannock, Baxter, and Rees. (1985) และ Sullivan and Sheffrin (2003) กล่าวถึง อุปสงค์ว่า เป็นความตั้งใจของผู้บริโภคที่จะซื้อสินค้าและบริการ ปริมาณความต้องการสินค้า เป็นความต้องการที่สามารถจ่ายได้ (willingness to pay) หรือต้องเป็นอุปสงค์ที่มีศักยภาพ (effective demand) เพื่อแสดงความสัมพันธ์กับระดับราคา โดยอุปสงค์จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับระดับราคา กล่าวคือ เมื่อระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ความต้องการสินค้าชนิดนั้นจะลดลง ในขณะที่ Samuelson and Nordhaus (2001) ได้กล่าวไว้ว่าปริมาณความต้องการซื้อสินค้า มีความสัมพันธ์ในทางลบกับราคา เมื่อปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลนั้นคงที่ กล่าวคือ ปัจจัยกำหนดอุปสงค์สำคัญ ได้แก่ รายได้ ราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง รสนิยม ความคาดหวัง จำนวนผู้ซื้อ Reference An IAC Publishing Labs Company (2016) วิเคราะห์ว่าความต้องการของผู้บริโภคคือการศึกษาการตลาดเพื่อใช้ในการกำหนดประเภทของลูกค้าที่มีความเต็มใจที่จะซื้อสินค้าเฉพาะ และวิธีการที่จะซื้อ หน่วยงานต่างๆ นำข้อมูลแนวโน้มที่จะซื้อและช่วงที่จะซื้อของลูกค้า มาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การโฆษณา การกำหนดค่าใช้จ่ายในการขาย และทำการแก้ไขสินค้า การวิเคราะห์ความต้องการที่จะเข้าสู่บัญชีรายได้ ความต้องการของลูกค้าเป้าหมายและความคาดหวัง นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลราคาที่แข่งขันได้ในการคำนวณราคาเฉลี่ยสำหรับผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกันและเพื่อบรรลุความต้องการของผู้บริโภค ข้อมูลประชากรที่ใช้ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตลาด ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ เป็นความคาดหวังความต้องการสุดท้ายในปริมาณสินค้าหรือบริการ ที่ผู้บริโภคมีความเต็มใจและสามารถซื้อตามราคาที่กำหนดในช่วงเวลาที่กำหนด

จากการศึกษา อุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ประกอบด้วย ความต้องการซื้อ (want) ที่มีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการ (Willingness) และความสามารถในการซื้อ (ability to pay) ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจ และความพึงพอใจที่ได้รับ

พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการอธิบายถึงปรากฏการณ์ในช่วงเวลาหนึ่งที่ผู้โภค ตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการที่ปรากฏอยู่ในตลาด ด้วยจำนวนเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อการตอบสนองความพอใจสูงสุด ผู้บริโภคมีกระบวนการในการตัดสินใจสำหรับการจัดสรรเงินที่มีอยู่อย่างไร ความพยายามในการแสวงหาเหตุผลที่ผู้บริโภคซื้อสินค้า แม้ว่าราคาของสินค้าจะสูงขึ้น และในทางตรงข้าม เหตุผลที่ผู้บริโภคจไม่ซื้อสินค้าเมื่อราคาลดลง นำไปสู่การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) ในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษาลงไปในปัจเจกบุคคล ของผู้เข้าร่วมการประมูลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ทราบคุณลักษณะผู้เข้าประมูล ความต้องการ กระบวนการตัดสินใจ รวมถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภค โดยกลุ่มบุคคล เช่น ครอบครัว ผู้นำความคิด มิตรสหาย กลุ่มอ้างอิง และสังคมแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค ลักษณะพฤติกรรมของผู้บริโภคได้รับอิทธิพลปัจจัยทางจิตวิทยา จากความเชื่อ วัฒนธรรม สังคม คุณลักษณะทางประชากรศาสตร์และตัวแปรเชิงพฤติกรรม กระบวนการในการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค มีนักจิตวิทยาหลายท่าน เช่น Pavlov, John Watson, Clark Hull และ Edward Tolmen ได้ทำการศึกษา ต้นแบบจำลองพฤติกรรมของผู้บริโภค (model of consumer behavior) ตามทฤษฎีสิ่งเร้า (stimuli) และการตอบสนอง (response) หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า S-R theory เป็นการศึกษาถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการซื้อสินค้า โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเกิดสิ่งกระตุ้น (S-Stimulus) ที่ทำให้เกิดความต้องการ สิ่งกระตุ้นที่ผ่านเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buyer's black box) และทำให้เกิดความต้องการก่อนแล้วจึงมีผลทำให้เกิดการปฏิบัติตอบสนอง (R-Response) Kotler, Philip. (1997) กล่าวถึงองค์ประกอบพฤติกรรมผู้บริโภคว่าเป็นระบบที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้น (Stimulus) ให้เกิดความต้องการ (Need) ในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อมีอิทธิพล ทำให้เกิดการตอบสนอง (Buyer's response) หรือการตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buyer's purchase decision) โดยสามารถเรียกว่าโมเดลที่ใช้อธิบายระบบนี้ได้อีกลักษณะว่า S-R Theory ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่

1. สิ่งกระตุ้น (Stimulus) ทั้งภายในและภายนอก นักการตลาดจะสนใจ เน้นการสร้างสิ่งกระตุ้นทางการตลาดซึ่งควบคุมได้ และ สิ่งกระตุ้นอื่นที่ควบคุมไม่ได้

2. ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buyer's black box) เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถทราบได้ ต้องพยายามค้นหาความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ที่ได้รับอิทธิพลจากลักษณะของผู้ซื้อ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ

3. การตอบสนอง (Buyer's Response) การตอบสนองหรือการตัดสินใจซื้อของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจในประเด็นต่างๆ

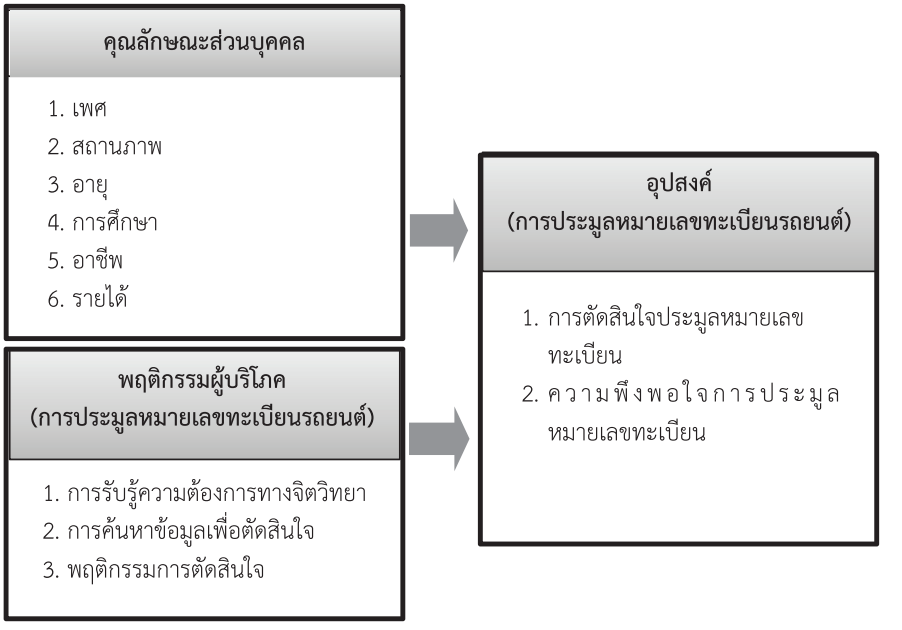
การประยุกต์ใช้พฤติกรรมผู้บริโภคมีส่วนสำคัญอย่างมากในการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ของกรมขนส่งทางบก เพราะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำมาวิเคราะห์ตลาดเป้าหมายและการวางแผนเพื่อดำเนินกิจกรรมตลาด ตลอดจนการติดต่อสื่อสารและการวางกลยุทธ์ ยุทธวิธีที่เหมาะสมที่สุด เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการตลาดและการสื่อสารการตลาด การประชาสัมพันธ์ โดยองค์รวมที่มีเอกภาพและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่เป้าหมายการบรรลุเป้าหมายในการประมูลเลขทะเบียน ไม่ว่า

จะเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค พฤติกรรมการประมูลในด้านการรับรู้ข้อมูล การค้นหาข้อมูล ผลพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ อุปสงค์ การตัดสินใจประมูล และความพึงพอใจในการประมูล ซึ่งจะเป็นการกลับมาเป็นลูกค้าต่อเนื่องและการบอกต่อ

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีอุปสงค์และพฤติกรรมผู้บริโภค ผู้วิจัยนำข้อมูลมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแบบที่ 1 กรอบแนวคิด ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาอุปสงค์และ พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถ

2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการประมูล ในการจัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.) ในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) และส่วนภูมิภาค ในระหว่างเดือน ตุลาคม 2559 - มกราคม 2560

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา 1 กันยายน 2559 – 28 กุมภาพันธ์ 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรได้แก่ผู้เข้าร่วมประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ที่จัดโดยกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.) ในพื้นที่จัดประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ 74 จังหวัดทั่วประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่าง เลือกแบบเจาะจง โดยการคัดเลือกจากช่วงเวลาของสถานที่จัดประมูลที่เกิดขึ้น ในช่วงเวลาดำเนินโครงการวิจัย การคัดเลือกจังหวัดที่มีการจัดประมูลในช่วงเวลา ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2559 – 28 กุมภาพันธ์ 2560 แบ่งเป็นกรุงเทพมหานคร 200 ตัวอย่าง และ จังหวัดนครราชสีมา 100 ตัวอย่าง จังหวัดลพบุรี 100 ตัวอย่าง

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ข้อ พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) จำนวน 17 ข้อ และอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) จำนวน 7 ข้อ สำหรับแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's scale) 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย นำแบบสอบถามตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ ที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกและมีประสบการณ์ในการเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน จำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำไปทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.917

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ สถิติ รายงานเอกสารการประมูลของกองทุนเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (กปถ.) เวปไซต์ ลงพื้นที่สังเกตการณ์ประมูล และสัมภาษณ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประมูล และตัวแทนจำหน่ายรถยนต์

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณณา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical Correlation Analysis)

สรุปผลการการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ จากสมมุติฐานรวม พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนยนต์) มีความสัมพันธ์ คาโนนิคอลในระดับปานกลาง (r=.507) ค่าสัมประสิทธิ์ในทางบวก ดังนี้

ผลการศึกษาความสัมพันธ์พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ในด้านการตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์พฤติกรรมผู้บริโภคกับอุปสงค์การประมูลด้านการตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียน

พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์)	อุปสงค์การตลาด(ด้านการตัดสินใจ)		
	สถิติ Correlation (R)	Sig.	แปลความ
การรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา	.563	.00	มีความสัมพันธ์
การค้นหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ	.508	.00	มีความสัมพันธ์
พฤติกรรมการเข้าประมูล	.671	.00	มีความสัมพันธ์

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ในด้านความพึงพอใจจากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ พฤติกรรมผู้บริโภค กับอุปสงค์การตลาดการประมูลด้านความพึงพอใจ

พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์)	อุปสงค์(ด้านความพึงพอใจ)		
	สถิติ Correlation (R)	Sig.	แปลความ
การรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา	.436	.00	มีความสัมพันธ์
การค้นหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ	.416	.00	มีความสัมพันธ์
กพฤติกรรม การเข้าประมูล	.507	.00	มีความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) การประมูลในส่วนกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค ไม่แตกต่าง โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการประเมินผลพฤติกรรมเหตุผลในการเข้าประมูลหมายเลขทะเบียนรถอยู่ในระดับมากสุด รองลงมาคือการรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา และการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจ ผลการศึกษาดังรายละเอียดนี้

1. การรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา ของผู้เข้าประมูลในส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจในการให้ความสำคัญต่อการรับรู้ระดับมากทุกด้าน เรียงจากระดับความสำคัญ มากสุด ลงไปดังนี้คือ 1) ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง 2) ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ และ 3) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม เป็นลำดับสุดท้าย ในส่วน

กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจ ให้ความสำคัญต่อการเข้าประมูลระดับมาก แตกต่างจากส่วนภูมิภาคคือ ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง และความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถมีระดับมากเท่ากัน ในขณะที่อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม เป็นลำดับสุดท้ายเช่นเดียวกับส่วนภูมิภาค

2. การค้นหาข้อมูลเพื่อของผู้เข้าประมูล ส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจในการให้ความสำคัญระดับมากทุกด้าน เรียงจากระดับความสำคัญมากสุด ลงไปได้ดังนี้คือ 1) ข้อมูลข่าวสารจาก โซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค 2) ข้อมูลข่าวสารจาก ป้ายโฆษณาที่สาธารณะ 3) ข้อมูลข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ 4) เวบไซต์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย (www.tabienrod.com) 5) ข้อมูลข่าวสารจาก โทรทัศน์ 6) ข้อมูลข่าวสารจาก วิทยุ ในส่วนกรุงเทพฯ พบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจเข้าประมูลระดับมากทุกด้านเช่นกัน เรียงตามลำดับการตัดสินใจระดับมากสุด ลงไปดังนี้ คือ 1) ข้อมูลข่าวสารจาก ป้ายโฆษณาที่สาธารณะ 2) ข้อมูลข่าวสารจาก โซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค ฯลฯ 3) ข้อมูลข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ 4) เวปไซต์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย (www.tabienrod.com) 5) ข้อมูลข่าวสารจาก โทรทัศน์ และวิทยุมีระดับการตัดสินใจมากเท่ากัน

3. พฤติกรรมการเข้าประมูล ส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูล มีระดับการตัดสินใจให้ความสำคัญระดับมากสุด ลงไปดังนี้คือ 1) หมายเลขสวยที่ประมูลได้ สามารถเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว 2) หมายเลขสวย 3) หมายเลขสวยที่ประมูลได้ เพื่อนำไปใส่รถคันใหม่ 4) ความสะดวกของสถานที่จัดประมูล 5) ราคาเลขสวย 6) การโฆษณาประมูลป้ายทะเบียนเลขสวย 7) หมายเลขสวยที่ประมูลได้เพื่อการขายต่อ ในส่วนกรุงเทพมหาสคร พบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจ ให้ความสำคัญต่อการเข้าประมูลระดับมากทุกด้านเช่นกัน เรียงตามลำดับการตัดสินใจระดับมากสุด ลงไปคล้ายกับพฤติกรรมของประมูลหมายเลขทะเบียนรถส่วนภูมิภาค ใน 5 ลำดับแรก คือ 1) หมายเลขสวยที่ประมูลได้ สามารถเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว 2) หมายเลขสวย 3) หมายเลขสวยที่ประมูลมูลได้ เพื่อนำไปใส่รถ คันใหม่ 4) ความสะดวกของสถานที่จัดประมูล 5) ราคาเลขสวย ในส่วนของลำดับที่ 6) หมายเลขสวยที่ประมูลได้เพื่อการขายต่อ 7) การโฆษณาประมูลป้ายทะเบียนเลขสวยของผู้เข้าประมูลเลขทะเบียนรถส่วนกรุงเทพฯ แตกต่างจากพฤติกรรมการเข้าประมูลหมายเลขทะเบียนรถส่วนภูมิภาค

อุปสงค์ (การการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ในด้านการตัดสินใจประมูล และความพึงพอใจการประมูล ส่วนภูมิภาค การตัดสินใจประมูล เป็นลำดับมาก และความพึงพอใจการประมูล อยู่ในระดับมาก รองลงมา ขณะที่กรุงเทพมหานคร การตัดสินใจประมูล และความพึงพอใจการประมูล อยู่ในระดับมากเท่ากัน ดังรายละเอียดนี้

1. การตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ส่วนภูมิภาคพบว่า มีระดับการตัดสินใจระดับมากทุกด้าน เรียงจากระดับมากสุด ลงไปได้ดังนี้คือ 1) ป้ายทะเบียนรถสวย เป็นเลขสิริมงคลต่อผู้เป็นเจ้าของรถ 2) ป้ายทะเบียนรถสวย เป็นทรัพย์สินที่ส่งต่อได้ 3) ความสวยงามโดดเด่นของแผ่นป้ายทะเบียน

4) บรรยากาศในการประมูล และ 5) ความเชื่อมั่นในกระบวนการเป็นลำดับสุดท้าย ในส่วนกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้เข้าประมูลระดับการตัดสินใจเข้าประมูลระดับมากทุกด้านเช่นกัน เรียงลำดับจากมากสุดลงไปดังนี้ คือ 1) ป้ายทะเบียนรถสวย เป็นทรัพย์สินที่ส่งต่อได้ 2) ป้ายทะเบียนรถสวยเป็นเลขสิริมงคลต่อผู้เป็นเจ้าของรถ 3) ความสวยงามโดดเด่นของแผ่นป้ายทะเบียน 4) ความเชื่อมั่นในกระบวนการและ บรรยากาศในการประมูล เป็นลำดับสุดท้าย

2. ความพึงพอใจการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ส่วนภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร พบว่า มีระดับความพึงพอใจจากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากลำดับความพึงพอใจมากสุดลงไปได้ดังนี้คือ 1) การแนะนำ/บอกต่อประสบการณ์ที่เข้าประมูลหมายเลขสวยต่อบุคคลที่ครอบครองรถที่คุ้นเคย และ 2 การตัดสินใจเข้าประมูลหมายเลขสวยสำหรับรถสำหรับรถคันต่อไป

สรุปผลการศึกษา คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เข้าประมูลประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ พฤติกรรมผู้บริโภค ที่เป็นปัจจัยความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถในด้านการรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยาประกอบด้วย ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง อิทธิพลของ กลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม และ ความสวยงามของแผ่นป้ายทะเบียน ในด้านการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเป็นการหาความสำคัญของสื่อที่ผู้เข้าประมูลใช้ในการค้นหาข้อมูล เพื่อตัดสินใจเข้าร่วมประมูลหมายเลขทะเบียนรถประกอบด้วยการค้นหาข้อมูลจากโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ ป้ายโฆษณาที่สาธารณะ ตามโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค เว็บไซต์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย ฯลฯ และ ในด้านผลลัพธ์การประเมินพฤติกรรมการตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่จัดประมูล การโฆษณา มูลค่าเลขในการขายต่อ การนำไปใช้เพื่อใส่รถคันใหม่ และการเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูล ประกอบด้วยพฤติกรรมผู้บริโภคความสัมพันธ์กับอุปสงค์การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ โดยภาพรวมทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์ค่าโนนิคอล ในระดับปานกลาง (r=.507) ความสัมพันธ์พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) พบว่ามีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ในด้านการตัดสินใจ ด้านความพึงพอใจ ประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ มีระดับมากเท่ากัน พฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์)การประมูลในส่วนกรุงเทพมหานคร และส่วนภูมิภาค พบว่าไม่แตกต่าง โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า

1. การรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา ของผู้เข้าประมูลในส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจในการให้ความสำคัญต่อการรับรู้ระดับมากทุกด้าน ดังนี้คือ 1) ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง 2) ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ และ 3) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม สอดคล้องกับ การตลาดความเชื่อ (Marketing by Belief) เป็นการสื่อสารทางการตลาดด้วยการบริหารความเชื่อ “ความเชื่อ” มีอิทธิพลเหนือแนวคิดและ พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของคน เพราะความเชื่อถูกฝังลงไปในหัว เหมือนเป้าหมายหรือสิ่งล่อใจจากภายนอกเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัวคนไปทุกที่ กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อไว้ดังนี้ คือ 1) การค้นหาและประเมินความเชื่อปัจจุบัน 2) การสร้างเสริมเติมแต่งความเชื่อเดิม 3) สร้างความเชื่อใหม่ 4) พัฒนาและรักษาระดับของความเชื่อ (Chinnawat Asavaroengchai, Korneak karnjanapokin, 2017)

2. การค้นหาข้อมูลเพื่อของผู้เข้าประมูล ส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูลมีระดับการตัดสินใจในการให้ความสำคัญระดับมากทุกด้าน ดังนี้คือ 1) ข้อมูลข่าวสารจาก โซเชียลมีเดีย 2) ข้อมูลข่าวสารจากป้ายโฆษณาที่สาธารณะ 3) ข้อมูลข่าวสารจาก สิ่งพิมพ์ 4) เวบไซด์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย 5) ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ 6) ข้อมูลข่าวสารจาก วิทยุ สอดคล้องกับ Wanlop gyamsorn (2516) การดูแลงานประมูล การเตรียมพร้อมหรือการค้นหาและสืบค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประมูลในแต่ละครั้ง จำเป็นต้องมีการพัฒนาเครือข่ายอินเตอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ อย่างต่อเนื่องและทันกาล เช่น เงื่อนไขในการประมูล กฎเกณฑ์ กฎหมาย วิธีเข้าร่วมการประมูล เวลาในการประมูล ราคาสินค้าและบริการ ทั้งการอำนวยความสะดวกในการดูแลลูกค้าเพื่อให้เกิดความสะดวกเรียบร้อย การจัดให้มีผู้ช่วยดำเนินรายการเพื่อช่วยให้การประมูลเป็นไปด้วยความคึกคักสนุกสนาน และแนะนำและชี้แจ้งเรื่องเอกสารต่างๆ

3. พฤติกรรมการเข้าประมูล ส่วนภูมิภาคพบว่า ผู้เข้าประมูล มีระดับการตัดสินใจให้ความสำคัญระดับมากสุด คือ 1) หมายเลขสวยที่ประมูลได้ สามารถเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว 2) หมายเลขสวย 3) หมายเลขสวยที่ประมูลได้ เพื่อนำไปใส่รถคันใหม่ 4) ความสะดวกของสถานที่จัดประมูล 5) ราคาเลขสวย 6) การโฆษณาประมูลป้ายทะเบียนเลขสวย 7) หมายเลขสวยที่ประมูลได้เพื่อการขายต่อ

อุปสงค์ (การการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ในด้าน การตัดสินใจประมูล และความพึงพอใจการประมูล ส่วนภูมิภาค การตัดสินใจประมูล สอดคล้องกับ Wanlop gyamsorn (2516) ที่กล่าวตรงกันว่าอุปสงค์ผู้บริโภคคือความต้องการสินค้า ณ ราคาต่างๆ กันในระยะเวลาที่กาหนดกล่าวคือ ความต้องการให้ได้มาซึ่งหมายเลขทะเบียนรถ (เลขสวย) ในแต่ ละกลุ่มที่ตนเข้าร่วมประมูลและมีความต้องการในหมายเลขทะเบียนรถ ณ ราคาที่เสนอประมูล ตามระยะเวลาที่กาหนดในการประมูล

1. การตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ พบว่า มีระดับการตัดสินใจระดับมากทุกด้าน ดังนี้คือ 1) ป้ายทะเบียนรถสวย เป็นเลขสิริมงคลต่อผู้เป็นเจ้าของรถ 2) ป้ายทะเบียนรถสวย เป็นทรัพย์สินที่ส่งต่อได้ 3) ความสวยงามโดดเด่นของแผ่นป้ายทะเบียน 4) บรรยากาศในการประมูล และ 5) ความเชื่อมั่นในกระบวนการเป็นลำดับสุดท้าย

2. ความพึงพอใจการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ส่วนภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร พบว่า มีระดับความพึงพอใจจากการประมูลหมายเลขทะเบียนรถระดับมากทุกด้าน ดังนี้คือ 1) การแนะนำ/บอกต่อประสบการณ์ที่เข้าประมูลหมายเลขสวยต่อบุคคลที่ครอบครองรถที่คุ้นเคย และ 2 การตัดสินใจเข้าประมูลหมายเลขสวยสำหรับรถสำหรับรถคันต่อไป

ความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ โดยพิจารณาคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เข้าประมูลประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ พฤติกรรมผู้บริโภค ที่ในด้านการรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยาประกอบด้วย ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ ความศรัทธา อิทธิพลของ กลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม และความสวยงามของแผ่นป้ายทะเบียน ในด้านการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจที่ผู้เข้าประมูลใช้ในการค้นหาข้อมูลจาก โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ ป้ายโฆษณาที่สาธารณะ ตามโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย ฯลฯ และ ในด้านผลลัพธ์การประเมินพฤติกรรมการตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่จัดประมูล การโฆษณา มูลค่าเลขในการขายต่อ การนำไปใช้เพื่อใส่รถคันใหม่ และการเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์สอดคล้องกับ Duncan (2005) ที่กล่าวว่าการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าสำหรับตราสินค้า (Brand Value) โดยต้องมีกระบวนการประสานทำงานร่วมกันของฝ่ายต่างๆ (Cross-Functional Process) เพื่อการสนับสนุนความสัมพันธ์กับลูกค้าและผู้ที่มีส่วนได้เสียขององค์การ (Stakeholders) และการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์) ส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าประมูลส่วนมากเป็นเพศชาย มีครอบครัวแล้ว ช่วงอายุของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าประมูลอยู่ระหว่าง 36-55 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอายุ สถานภาพและรายได้มั่นคงแล้วมากกว่าครึ่งของผู้เข้าประมูล มีการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ในด้านอาชีพส่วนมากเป็นผู้ประกอบการ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ปัจจัยสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ในด้านพฤติกรรมผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อการประมูล ประกอบด้วย ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง อิทธิพลของ กลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม และ ความสวยงามของแผ่นป้ายทะเบียน สอดคล้องกับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารตัวแทนจำหน่ายรถ จำนวน 10 ท่าน สอดคล้องกับ Wakarak Kewloug (2014) สังคมไทยให้ความสำคัญกับตัวเลขมงคล (Sacred Number) นี้อย่างมายกตัวอย่าง เช่น การนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์นิยมนิมนต์พระ 9 รูป การเริ่มกิจกรรมใดก็มักเริ่มที่เวลา 9.00 น. เป็นต้น และสอดคล้องกับ จินดามาศ ทินกร, บรรจบ บรรณรุจิ และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ (2017) การประยุกต์ใช้หลักศรัทธาเพื่อการพยากรณ์ด้านเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ในการประกอบการด้านธุรกิจที่หวังผลกำไรด้วยโดยการมีคุณธรรม ในการประกอบการซึ่งในปัจจุบันนี้วิชาโหราศาสตร์ได้มีการเปิดสอนถึงทักษะการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากการเคลื่อนที่ของดวงดาวบนท้องฟ้า ตามหลักโหราศาสตร์ ที่มีผลในการเก็งกำไรอีกด้วย นักโหราศาสตร์สามารถ

นำหลักกรรมและผลของกรรม คือ การเน้นที่การกระทำที่ดีเป็นประโยชน์ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนแล้วสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทั้งนี้การทำนายสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ผู้มีส่วนในการบริหารจัดการทางด้านเศรษฐกิจมีความระมัดระวังไม่ประมาทมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์ ในด้านพฤติกรรมผู้บริโภค (การประมูลหมายเลขทะเบียนรถยนต์)ประกอบด้วย การรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยา การค้นหาข้อมูล และพฤติกรรมการเข้าประมูล มีความสัมพันธ์กับอุปสงค์ (การประมูลหมายเลขทะเบียนยนต์) พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เข้าประมูลประกอบด้วย เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการประมูลหมายเลขทะเบียนรถ พฤติกรรมผู้บริโภคที่เป็นปัจจัยความสำเร็จของการประมูลหมายเลขทะเบียนรถในด้านการรับรู้ความต้องการทางจิตวิทยาประกอบด้วย ความเชื่อในเลขมงคลของป้ายทะเบียนรถ ความศรัทธาต่อป้ายทะเบียนที่ได้รับการปลุกเสกจากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง อิทธิพลของ กลุ่มเพื่อน ญาติ กลุ่มสังคม และ ความสวยงามของแผ่นป้ายทะเบียน ในด้านการค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจเป็นการหาความสำคัญของสื่อที่ผู้เข้าประมูลใช้ในการค้นหาข้อมูล เพื่อตัดสินใจเข้าร่วมประมูลหมายเลขทะเบียนรถประกอบด้วยการค้นหาข้อมูลจาก โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ ป้ายโฆษณาที่สาธารณะ ตามโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ค เว็บไซต์ประมูลเลขทะเบียนรถสวย ฯลฯ และ ในด้านผลลัพธ์การประเมินพฤติกรรมการตัดสินใจประมูลหมายเลขทะเบียนรถประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่จัดประมูล การโฆษณา มูลค่าเลขในการขายต่อ การนำไปใช้เพื่อใส่รถคันใหม่ และการเก็บไว้ใช้สำหรับรถในครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการประมูลหมายเลขทะเบียนรถ

References

Bannock G., R.E. Baxter, and R. Rees. (1985). “Demand”. The Penguin Dictionary of Economics. (3rd ed.). Harmondsworth: Penguin Books.

Duncan, T. R. (2005). *IMC: Using Advertising and Promotion to Build Brands*. New York: McGraw-Hill.

Department of Land Transport Road Safety Insurance Fund. (2017). *Project of Evaluation and Strategic Review 2010- 2013*. Bangkok: Thailand Innovative Administration Consultancy Institute. (Copied documents)

Department of Land Transport Road Safety Insurance Fund. (2014). *Record of Total Revenue from Vehicle Registration Numbers Department of Land Transport*. Bangkok: Thailand Innovative Administration Consultancy Institute. (Copied documents)

Investor Words. Demand. Retrieved From: http://www.investorwords.com/1396

Jinnawat Asavruangchai, Korneak kanchanapokin, (2017). Market Development Guidelines for Car Registration Numbers, Journal of Rajamangala 22(23), 2017, 161-174.

Kotler, P. (1997). *Marketing Management*. (9th ed.). NJ: Prentice-Hall.

Narong Wisit Saen Thong: https://utaiacademy.wordpress.com. Reference An IAC Publishing Labs Company. What is demand analysis?. Retrieved From:

Samuelson, A. Paul. and Nordhaus, D. William. (2001). *Economics*. (17th ed.). New York: McGraw-Hill.

Sullivan, Arthur, and Sheffrin, M. Steven. (2003). *Economics*: Principles in action. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Wakarak Kewloug. (2014). A view of the numerical beliefs in the orthodox music. *Journal of the Mekong River Basin*. 10(3), 147-166.

Ngamsorn. W. (2016). *The Development of a Model for Vehicle Registration Number Bidding Management by Using Product Value Strategies in the Department of Land Transport*. Ph.D. thesis, Faculty of Public Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin.

https://owlcation.com/social-sciences/Cognitive-Development-in-Children-from-Watson-to-Kohlberg 2.1.2560

ผลของโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดองสำหรับวัยผู้ใหญ่*

Effect of Program for the Development Reconciliation Behavior for Adults

อารี พุ่มประไวทย์[1], วารุณี อินโองการ และ รัชต์วรรณ ตู้แก้ว

Ari Pumprawai, Varunee Inongkarn and Ratchawan Tookaew

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Kasembundit University

[1]Corresponding Author. Email: tukky1147@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดองสำหรับวัยผู้ใหญ่ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานทำสวน และ พนักงานทำความสะอาดของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จำนวน 43 คน ประชากรทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดองวัยผู้ใหญ่ พัฒนาจากแนวคิดด้านจิตวิทยา 1. พฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมระหว่างบุคคล 2. แนวคิดและกระบวนการสร้างความปรองดอง การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในกลุ่ม เนื้อหาประกอบด้วย 1) สาเหตุของความขัดแย้งและแนวทางแก้ไข 2) พฤติกรรมส่วนบุคคล 3) กิจกรรมเสริมสร้างความปรองดอง ระยะเวลาการจัดกิจกรรม 12 สัปดาห์ รวม 30 ชั่วโมง 10 กิจกรรม ภายใน 5 สัปดาห์แรก และปฏิบัติงานร่วมกันอีก 7 สัปดาห์ ประเมินพฤติกรรมเสร็จสิ้นการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบ ประเมินพฤติกรรมความปรองดอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ paired t – test

*Received April 26, 2018; Accepted August 2, 2018.

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง เพศชาย 28 คน เพศหญิง 25 คน อายุเฉลี่ย 42.8 ระดับการศึกษาประถมศึกษา หลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนพฤติกรรมระดับต้องปรับปรุง ร้อยละ 23.25 ลดลงเหลือ ร้อยละ 6.68 คะแนนพฤติกรรมระดับดี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30.28 เป็นร้อยละ 65.11 พฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ เมตตามโนกรรม การคิดดี มองกันในแง่ดี มีความรัก ความเมตตาต่อกัน รู้จักให้อภัยต่อกัน คะแนนเฉลี่ยพฤติความปรองดอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดอง; พฤติกรรมความปรองดอง; หลักสาราณียธรรม

Abstract

This quasi experimental research aimed to develop the reconciliation behavior in adults. The experimental samples were 43 staffs of Rajabhat Suratthani University who worked as housekeepers and gardeners, the population were the samples. The experimental tool utilized was the curriculum for promoting the reconciliation behavior, it was aligned with psychological concepts: 1) personal behaviors, interpersonal behaviors 2) the activities to promote the conciliation behavior. The schedule of the intervention was 12 weeks, the 30 hours in 5 weeks were training activities and 7 weeks later they worked together as normal living. Data collection was performed by the questionnaire for the adult reconciliation behaviors, developed from Buddhist topic Saraniyatham 6. The conciliation behaviors were 1) body behavior 2) speech behavior 3) mind behavior 4) shared behavior 5) being unity 6) unselfish.

The reconciliation behavior data were collected before and after intervention. Data was analyzed by frequency, percentage, mean and paired t-test. The results showed that the sample were 28 male and 25 female, age average were 42.8, the education level were primary school. After intervention the reconciliation behavior in the low group were decreased from 10 persons (23.25%) to 3 persons (6.98%). The high score were increased from 13 persons (30.28%) to 28 persons (65.11%), it can be changed the behaviors for living together with love, unity, sympathy to one another, readiness for forgiveness. The mean score of reconciliation behavior after training was higher than before training with statistically significant at .05.

Keywords: Program of Reconciliation behavior; Reconciliation behavior; Saraniyatham

บทนำ

ปัจจุบันความขัดแย้งเป็นปัญหาที่พบเป็นประจำในสังคม และเกิดเพิ่มขึ้นอย่างมากมายในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม กลุ่ม/บุคคลกับองค์กร/หน่วยงานของรัฐ หรือในครอบครัว ชุมชน สังคม หรือ ประเทศชาติ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความเจริญเติบโตของประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีคิดของบุคคลแตกต่างกันตามพื้นฐานที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู วัฒนธรรมประเพณี สิ่งแวดล้อมทางสังคม รวมทั้งการได้รับบริการต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในทุกระดับ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อสังคมในปัจจุบัน ถ้าได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมก่อให้เกิดการพัฒนาแต่ถ้าปล่อยปละละเลย หรือจัดการไม่ถูกต้องก็ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทรุนแรง (Wattanasup, 2007; Phrapalad Somchai Damnoen, 2018)

จากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่า สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการแก้ปัญหามีความหลากหลาย การจะส่งผลคนในชุมชนยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกัน สามารถแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขสำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาได้จริง ต้องยอมรับในหลักการได้แก่ 1) การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากบริการของรัฐ 2) ค่านิยมต่างกันตามความเคยชินที่ปฏิบัติกันมา 3) ผลประโยชน์ขัดกัน 4) อุดมการณ์แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แนวทางการแก้ไข 1) สันติวิธี การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลาง 2) การไม่จัดการปัญหา 3) การใช้ความรุนแรง_(Rungthongbaisuree 2014; Praratrattanamongkol, 2011; Saesong & Yaebwoku, 2013; Daryl R. Van Tongeren et al., 2013)

แนวทางแก้ไขความขัดแย้ง มีรูปแบบการแก้ไขหลากหลายวิธี การจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมที่สุด ต้องเป็นรูปแบบที่คู่กรณีพอใจในการจัดการคือ รู้สึกชนะ – ชนะ ทั้งคู่ (Wattanasup, 2007) คงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันหรือสามารถฟื้นคืนดีกันได้ ในหน่วยงานต่างๆ ได้ศึกษาการแก้ไขความขัดแย้งภายในเช่น โรงพยาบาลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ศึกษาการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความปรองดองในการปฏิบัติงานของวิชาชีพพยาบาลในโรงพยาบาลผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการทำงานร่วมกันของพยาบาล มีสาเหตุความขัดแย้งมาจากปัจจัยภายในอันได้แก่ตัวบุคคลที่ทำงานปราศจากความรักความเมตตาให้อภัยต่อกันทำให้บรรยากาศการทำงานของพยาบาลขาดความสามัคคีปรองดองในหน่วยงานส่งผลกระทบต่อตัวผู้ปฏิบัติงานผู้ป่วยที่มารับบริการและองค์กรที่ต้องคอยจัดหาบุคลากรมาทดแทน การจะเสริมสร้างให้พยาบาลเกิดความปรองดองต่อกันนั้น พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นพุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิดความรักความสามัคคีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะให้อภัยกันเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้จัดการปัญหาความขัดแย้งและทำให้เกิดความรักความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในองค์กร (Yamsuan, 2016; Sumleepun, 2017)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เป็นหน่วยงานของรัฐบาลด้านการจัดการ ศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีบุคลากรปฏิบัติงานทุกระดับ 1,256 คน แบ่งส่วนงานเป็นสำนัก คณะ ศูนย์ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเคยมีเหตุการณ์รุนแรง คือมีคนมาทำงานน้อย ในกิจกรรมที่สำคัญ เนื่องจากความไม่พอใจการมอบหมายงาน ทำให้คนที่มาทำงานต้องใช้เวลาทำงานมากกว่าปกติ งานจึงแล้วเสร็จ ปัญหาดังกล่าวไมมีการรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร มีการทะเลาะภายในกลุ่มอยู่เป็นประจำ เนื่องจากความไม่พอใจพฤติกรรมส่วนบุคคล เช่น เสียงดัง ใช้วาจาข่มขู่ ไม่แบ่งปันอุปกรณ์ เคยมีการทำร้ายร่างกาย 3 ครั้ง พนักงานผู้ก่อเหตุ ถูกลงโทษให้ออก ผู้บริหารระดับสูง ต้องการให้แก้ไขปัญหา เพราะไม่ทราบว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในบุคลากรกลุ่มนี้ ทำให้เสียภาพลักษณ์ขององค์กร การสัมภาษณ์บุคคลในหน่วยงานรับรู้และให้ข้อมูลว่าหน่วยงานของตน มีความขัดแย้งส่วนใหญ่สาเหตุจากพฤติกรรมของบุคคล และ ผลประโยชน์ บุคลากรต้องการแก้ไขเพื่อไม่ให้ลุกลามมากขึ้น (ระดับ 3)

จากการทบทวนวรรณกรรม จึงได้พัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดอง 10 กิจกรรม และ หลักธรรมสาราณียธรรม 6 มาพัฒนาเป็นพฤติกรรมความปรองดอง สำหรับการแก้ปัญหาความขัดแย้งของบุคลากรกลุ่มนี้

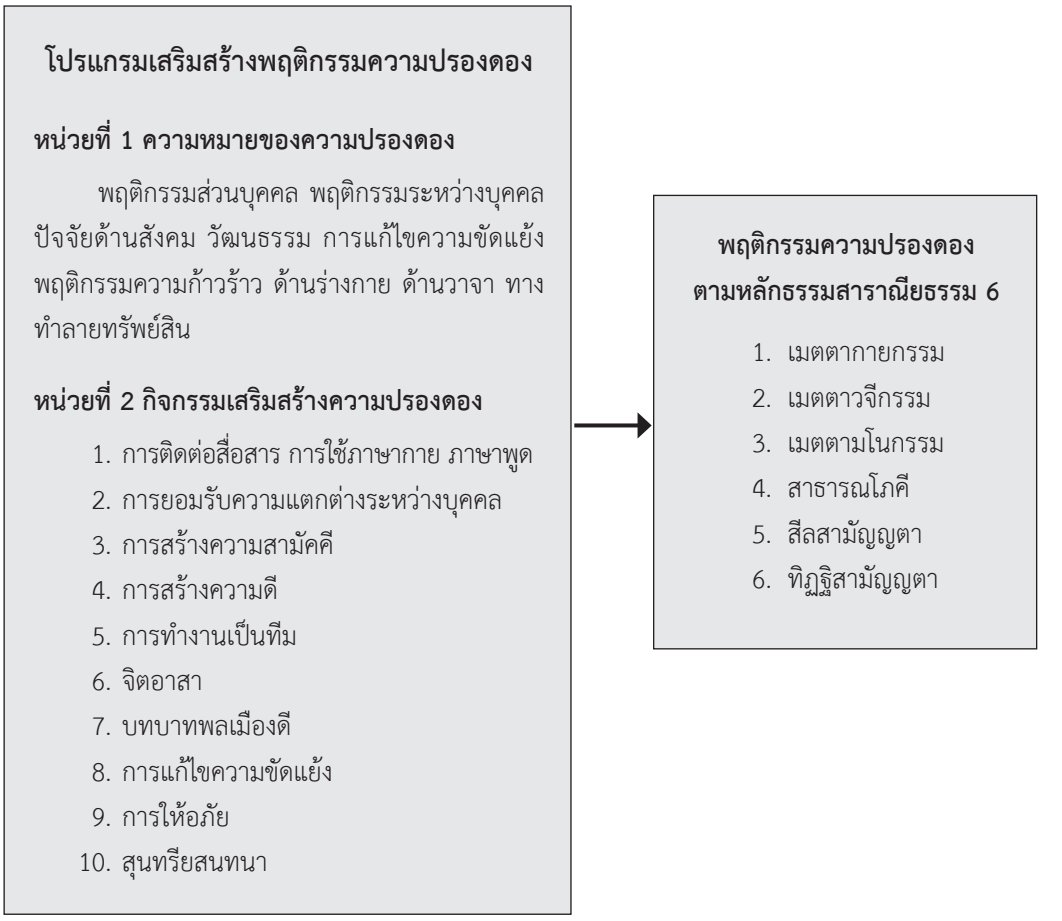
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดองสำหรับวัยผู้ใหญ่

สมมติฐานการวิจัย

บุคคลวัยผู้ใหญ่ที่ได้เข้ารับการอบรมโปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมเสริมสร้างความปรองดอง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความปรองดองดีขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยแบบกึ่งทดลองกลุ่มเดียว วัดผลก่อนหลังการทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ พนักงานทำสวน และ พนักงานอาคารสถานที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จำนวน 43 คน ประชากรทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โปรแกรมการสร้างเสริมพฤติกรรมความปรองดอง พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีทางจิตวิทยา พฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมระหว่างบุคคล วิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งของ

กลุ่ม กิจกรรม ได้แก่ 1) การติดต่อสื่อสาร การใช้ภาษากาย ภาษาพูด 2) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) การสร้างความสามัคคี 4) การสร้างความดี 5)การทำงานเป็นทีม 6) จิตอาสา 7) บทบาทพลเมืองดี 8) การแก้ไขความขัดแย้ง 9) การให้อภัย 10) สุนทรียสนทนา

สื่อที่ใช้ในการอบรม คือ *1. หนังสั้น 4 เรื่อง* ผลิตโดยบริษัทไทยประกัน 1) ความดีของชายหนุ่ม 2) ความดีของชายยากจน 3) พลังของมด 4) กระต่ายน้อย *2. เรื่องเล่า หรือนิทาน* จากโรงเรียนลาซาล 2 เรื่อง 1) สายลมแห่งการให้อภัย 2) วัวสามตัว *3. เกมส์* 4 เกมส์ 1) กระจกเงา 2) เรืออารมณ์ 3) สร้างบ้านสร้างเมือง 4) จิ๊กซอว์ และ *4. เพลง* 3 เพลง 1) เพลงสามัคคีชุมนุม 2) คำสัญญา 3) หมากัด

กิจกรรมที่จะนำมาสร้างเสริมให้เกิดพฤติกรรมความปรองดอง ดำเนินการโดยวิทยากรกระบวนการกลุ่ม เป็นอาจารย์พยาบาลสาขาจิตเวช ที่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรมด้านการสร้างความสามัคคี การทำงานเป็นทีม

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามพฤติกรรมความปรองดอง พัฒนาจากหลักของสาราณียธรรม 6 หมายถึงธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ 6 ด้าน คือ

1. เมตตากายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตาเช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นไม่รังแกทำร้ายผู้อื่นจำนวน 5 ข้อ

2. เมตตาวจีกรรม คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนจำนวน 5 ข้อ

3. เมตตามโนกรรม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลังเป็นการคิดดีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาทหากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคมจำนวน 5 ข้อ

4. สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควรเพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันจำนวน 5 ข้อ

5. สีลสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคีรักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นจำนวน 5 ข้อ

6. ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบจำนวน 5 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 30 ข้อมีมาตราวัด 4 ระดับ

ความหมายของคะแนน

ปฏิบัติเป็นประจำ 3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนั้น มากกว่า 5 ครั้งต่อสัปดาห์
ปฏิบัติบ่อยครั้ง 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนั้น มากกว่า 4 ครั้งต่อสัปดาห์
ปฏิบัติบางครั้ง 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนั้น มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์
ไม่เคยปฏิบัติ 0 คะแนน หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติพฤติกรรมนั้นในหนึ่งสัปดาห์

ข้อความที่มีความหมายทางบวก		ข้อความที่มีความหมายทางลบ	
ตัวเลือก	คะแนน	ตัวเลือก	คะแนน
ปฏิบัติเป็นประจำ	3	ปฏิบัติเป็นประจำ	0
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	2	ปฏิบัติบ่อยครั้ง	1
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	1	ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	2
ไม่เคยปฏิบัติ	0	ไม่เคยปฏิบัติ	3
		คะแนนเต็ม = 3 x 30= 90	

การกำหนดระดับ พฤติกรรมแบ่งเป็น 3 ระดับ โดยใช้ ค่าร้อยละ (Best, 1997)
ระดับดี 75% ขึ้นไป (67.50–90.00 คะแนน) ระดับพอใช้ 60% ขึ้นไป (54.00–67.49 คะแนน)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา โดย ผ่านการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน (อาจารย์พยาบาลสาขาการพยาบาลจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2 คน นักจิตวิทยาโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา 1 คน) ได้ค่า IOC = 0.78, 0.82 นำมาปรับปรุงตามคำแนะนำ ได้ค่า IOC = 0.85, 0.89 การตรวจสอบความเชื่อมั่น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับพนักงานทำสวนของมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ได้ค่า Alpha Conbrach Coefficient = 0.82

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ก่อนการดำเนินงาน

1.1 ขออนุมัติดำเนินการวิจัยจากอธิการบดี

1.2 การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ได้เสนอโครงร่างการวิจัย ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้รับการอนุมัติ เลขที่ SRU. 2557/022 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2557

1.3 ประเมินพฤติกรรมความปรองดองก่อนการวิจัย

2. ขั้นดำเนินงาน

2.1 ดำเนินการอบรม โดยให้กลุ่มตัวอย่างได้ทำกิจกรรม 10 กิจกรรมร่วมกันตามโปรแกรม 5 สัปดาห์ๆ ละ 6 ชั่วโมง รวม 30 ชั่วโมง

2.2 ดำเนินชีวิตการทำงาน ร่วมกันตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย ใน 7 สัปดาห์ต่อมา

3. ประเมินพฤติกรรมความปรองดองหลังการวิจัย

4. สรุปจัดทำรายงานการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อันตรภาคชั้น และ paired t - test

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเพศหญิง 25 คน เพศชาย 28 คน อายุเฉลี่ย 42.8 การศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับพฤติกรรมความปรองดองระดับดีหลังการอบรมเพิ่มขึ้น การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเสริมสร้างความปรองดอง 6 ด้านการหลังการอบรมคะแนนเฉลี่ยภาพรวมและรายด้านดีขึ้นกว่าก่อนการอบรม ดังตารางที่ 1,2

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของระดับพฤติกรรมความปรองดอง ก่อนและหลังเข้าร่วมการอบรม จำแนกตามระดับ

ระดับพฤติกรรม	ก่อนเข้าร่วมอบรม จำนวน (ร้อยละ) n=43	หลังเข้าร่วมอบรม จำนวน(ร้อยละ) n=43
ระดับดี75 % ขึ้นไป (67.50–90.00 คะแนน)	13 (30.23)	28 (65.11)
ระดับพอใช้ 60 % ขึ้นไป (54.00–67.49 คะแนน)	20(46.51)	12 (27.91)
ระดับต้องปรับปรุงต่ำกว่า 60% (0–53.99 คะแนน)	10 (23.26)	3 (6.98)

ตาราง 1 พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมระดับดี จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.23 หลังเข้ารับการอบรม มีพฤติกรรมระดับดี จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 65.11 ก่อนเข้ารับการอบรม มีพฤติกรรมระดับพอใช้ จำนวน 20ราย คิดเป็นร้อยละ 46.51 หลังการอบรมมีพฤติกรรมระดับพอใช้ 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.91

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการเสริมสร้างความปรองดองก่อน และหลังการทดลอง

ด้านที่	ตัวแปร	ก่อน/หลัง	$\overline{X}$	S.D.	t-test	p-value
1	เมตตากายกรรม	ก่อน หลัง	1.23 1.96	0.10 0.32	-1.39	.02*
2	เมตตาวจีกรรม	ก่อน หลัง	1.40 1.95	0.24 0.10	-3.70	.02*
3	เมตตามโนกรรม	ก่อน หลัง	1.60 1.95	0.16 0.25	-2.16	.05*
4	พฤติกรรมการรู้จักแบ่งปัน (สาธารณโภคี)	ก่อน หลัง	1.50 2.00	0.32 0.00	-2.48	.01**
5	พฤติกรรมรักใคร่สามัคคี (ศีลสามัญญตา)	ก่อน หลัง	1.58 1.96	0.28 0.10	-2.15	.05*
6	พฤติกรรมเห็นร่วมไม่เห็นแก่ตัว (ทิฐิสามัญญตา)	ก่อน หลัง	1.60 1.95	0.16 0.12	- 2.06	.05*
รวม	พฤติกรรมความปรองดอง 6 ด้าน	ก่อน หลัง	1.48 1.95	0.21 0.15	-2.41	.05*

*ระดับนัยสำคัญที่ .05

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความปรองดองของกลุ่มตัวอย่างภาพรวมหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

อภิปรายผล

โปรแกรมการเสริมสร้างพฤติกรรมความปรองดอง ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม สูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎี และกิจกรรมการอบรม ได้วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นจริงของ

กลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้กิจกรรมที่สามารถแก้ไขสาเหตุของพฤติกรรมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Praratrattanamongkol (2011) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างคือ พระ ที่สอนศีลธรรม จำนวน 30 รูป การสำรวจความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยนำเอาข้อที่มีความถี่มากที่สุดมาจัดอบรมเพราะตรงความต้องการของผู้รับการอบรม คือ ต้องการเทคนิคการสอนที่ทันสมัย ส่วนการวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีปัญหาด้านความสามัคคี ความขัดแย้ง สอดคล้องกับการวิจัยของ Saesong (2014) ศึกษา เรื่องรูปแบบการจัดการและการส่งเสริมความสามัคคีเพื่อความปรองดองกรณีศึกษาสาขาเศรษฐกิจพอเพียง คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้ให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยว่าการแก้ปัญหาความแตกสามัคคีในแต่ละกรณี ต้องมีการวิเคราะห์วิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสาเหตุที่แท้จริง หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

พฤติกรรมรายด้านมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้าน เกิดจากการได้ร่วมกิจกรรม และสื่อที่ใช้ อธิบายได้ดังนี้ ก่อนเข้าสู่กิจกรรม วิทยากรให้กล่าวถึงประสบการณ์ต่อสถานการณ์นั้นๆ ที่ตนเองได้ประสบ หลังเข้าร่วมกิจกรรม อธิบายถึงความรู้สึกของตนเอง ที่มีความคิดสอดคล้อง และการนำไปใช้ในอนาคต

เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม ใช้กิจกรรมการติดต่อสื่อสาร โดยการแสดงบทบาทสมมติ สาธิต ภาษากาย เทคนิคการฟัง การพูด ทำให้กลุ่มตัวอย่าง เห็นภาพ กระทบความรู้สึกที่ชอบกิริยาที่สุภาพ เสียงพูดที่ไม่กรรโชก และไม่ชอบสิ่งตรงข้าม

เมตตามโนกรรม ใช้กิจกรรม การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้เกมส์เรืออารมณ์เป็นสถานการณ์ที่ เรือ กำลังจะล่ม แต่ละคนจะแสดงความรู้สึกของตนเอง เช่น ให้การช่วยเหลือ หรือละทิ้งเพื่อนๆ เรื่องเล่า สายลมแห่งการให้อภัย ทำให้เห็นประโยชน์ของการให้อภัยทำให้ทุกคนมีความสุข

สาธารณโภคี (พฤติกรรมการรู้จักแบ่งปัน) กิจกรรม การสร้างความดี การรู้จักแบ่งปันกิจกรรมบันทึกสิ่งที่เป็นความประทับใจของตนเองที่ได้เคยทำดี และ ที่ได้ชมจากหนังสั้นเรื่องความดีของชายหนุ่มและ ความดีของชายชรายากจน กิจกรรมจิตอาสา วางแผนว่าจะไปเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือเทศบาลในการทำความสะอาด สะพานลอยข้ามถนน เพราะสกปรกมาก

ศีลสามัญญตา (พฤติกรรม ความรักใคร่สามัคคี) ปฏิบัติตามกฎของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบ เกมส์ การต่อจิ๊กซอว์ - หนังสั้น วัวสามตัว พลังมด บทบาทของพลเมืองดี เล่าว่าตนเองได้ทำอะไรเพื่อสังคม เช่น ช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารในชุมชน

ทิฐฐิสามัญญตา (พฤติกรรมเห็นร่วมไม่เห็นแก่ตัว) กิจกรรม ทำงานเป็นทีม เกมส์ สร้างบ้านสร้างเมือง รับรู้ว่า หากไม่ร่วมมือกันทำงานก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

สรุป

โปรแกรมเสริมสร้างความปรองดองในการวิจัยครั้งนี้จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปรองดอง ได้แก่พฤติกรรมส่วนบุคคล การแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างความสามัคคี กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลถึงปัญหาและสาเหตุของกลุ่ม ร่วมกันคิดกิจกรรม รวม 10 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การติดต่อสื่อสาร การใช้ภาษากาย ภาษาพูด 2) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) การสร้างความสามัคคี 4) การสร้างความดี 5) การทำงานเป็นทีม 6) จิตอาสา 7) บทบาทพลเมืองดี 8) การแก้ไขความขัดแย้ง 9) การให้อภัย 10) สุนทรียสนทนา เมื่อสิ้นสุดการวิจัย กลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเสริมสร้างความปรองดองดีขึ้นในภาพรวมและรายด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 นำผลการบันทึกประสบการณ์ ความรู้สึกที่กลุ่มตัวอย่างได้รับจากการดำเนินกิจกรรมมาจัดทำเป็นคลิปสั้นๆ ที่ แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่า พฤติกรรมที่ดีและไม่ดีจะส่งผลอย่างไรต่อการปฏิบัติงาน เผยแพร่สู่ประชากรในองค์กรเดียวกัน

1.2 ผู้บริหารตรวจสอบพฤติกรรมของพนักงานที่มีผลต่อความไม่ปรองดอง และจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา อย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

ควรพัฒนาโปรแกรม เพื่อ ทำการวิจัยในกลุ่มวัยอื่น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยเด็ก และวัยรุ่น เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มดังกล่าว

References

Best, J. W. (1997). *Research in Education*. (3rd ed). NJ: Prentice- Hall.

Daryl R. Van Tongeren et al. (2012). Forgiveness Increases Meaning in Life. *Social Psychological and Personality Science 2012*, 6(1), 47-5

Kalayanamitr. (2016). *P.D.008. The Buddha Teaching II.* Search on 20 March 2016 from https//www.puttha.com.

Kathawanich, T. (2003). *General Psychology*. Bangkok: Se-education.

Phrapalad Somchai Damnoen (Payogo). (2018). Buddhist Integrated Communications to Care for Prenatal Preparation of Foreign Services in Samphran Hospital, Nakhon Pathom Province. *Journal of MCU Nakondhat*, 5(1), 16-29.

Phrarattanamongkol. (2011). *Training Curriculum Development on Ethic Teaching Method in junior secondary school level According to the Ministry of Education Project.* The Doctor of Education Degree in Adult Education. Srinakarinwirot University. Bangkok. Thailand.

Rungthongbaisuree, S. (2013). Problems of Conflict and suitable solutions In Pathumthani Province. A research report of the Technology Rajmongkol Thunyaburi University.

Saesong, M. (2014). *The Modeling of Unity Management for Reconciliation: A case study of Sufficiency Economic Students*. Faculty of Management Ubon Ratchathani University.

Sumleepun, S. (2017). A Way to the Application of Saraniyadhamma for Conflict Management between Port Authority of Thailand and Employeees. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(Special), 443-456.

Wattanasup, W. (2007). *Conflict: concept and conflict management*. (3rd ed). Nonthaburi: Pimpaluk publishing.

Yamsuan, N. (2016). The Application of Saraniyadhamma for Enhancing the Reconciliation in the Works of the Registered Nurses in Bangsai Hospital, Ayutthaya Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 1(1), 50 – 62.

กลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Strategic Human Capital Management of Secondary School in Office of the Basic Education Commission

[1]กนกพร ลีลาเลิศประเสริฐ, จันทรัศม์ ภูติอริยวัฒน์,
อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ และ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ
[1]Kanokporn Leelalertprasert, Jantarat Phutiariyawat,
Apitee Songbundit and Phirojana Klinkularb
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.
[1]Email: kanok6942@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รูปแบบวิจัยเป็นเชิงปริมาณและคุณภาพ เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมิน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า

1. โรงเรียนมัธยมศึกษามีความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการทุนมนุษย์ด้านทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์ ไม่แตกต่างกัน และความต้องการจำเป็นสูงสุดสอดคล้องกันอยู่ที่ขั้น Staffing, Directing และ Controlling

*Received March 21, 2018; Accepted July 25, 2018.

2. กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นคือ **SO Strategy** มีกลยุทธ์หลัก คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนมนุษย์แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์รอง 3 เป้าประสงค์ 7 ตัวชี้วัด **WO Strategy** มีกลยุทธ์หลัก คือ พัฒนาระบบบริหารจัดการทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง 2 เป้าประสงค์ 5 ตัวชี้วัด **ST Strategy** มีกลยุทธ์หลัก คือ เสริมสร้างบรรยากาศเอื้อต่อการพัฒนาและรักษาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง 2 เป้าประสงค์ 5 ตัวชี้วัด **WT Strategy** มีกลยุทธ์หลัก คือ ปรับกลไกการบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง 2 เป้าประสงค์ 6 ตัวชี้วัด

3. ผลการประเมินกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นมีความถูกต้อง เหมาะสม มีประโยชน์และเป็นไปได้ สอดคล้องกันหรือมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ (p-value >.05)

คำสำคัญ: กลยุทธ์; ทุนมนุษย์; การบริหารจัดการทุนมนุษย์

Abstract

The purpose of this research were to study the essential needs of human capital management in secondary schools, to create a human capital management strategy of secondary schools and to evaluate human capital management strategies of secondary schools. The sample was secondary school administrators and the experts using the purposive sampling technique. The research model is quantitative and qualitative. The research instrument was questionnaire, evaluation forms and interview form. Data were collected by analyzing data from questionnaires ,evaluation forms and from in-depth interviews

The research results were found that

1. Secondary schools have the essential needs of human capital management, intellectual capital, social capital, and emotional capital showed no difference, and the highest needs for consistency were related to staffing, directing and controlling.

2. The results of Human Capital Management Strategy Initiative were that SO Strategy consisted of one main strategy, to promote participatory human capital management, with three strategies, three goals and seven indicators. WO Strategy consisted of one main strategy is to develop a human capital management system, with two strategies, two goals and five Indicators. ST Strategy consisted of one main strategy to develop and maintain human capital, with two strategies, two goals and five indicators. WT Strategy consisted of one main strategy, to create an atmosphere conducive to the development and preservation of human capital, with two strategies, two goals and six indicators.

3. The results of the assessment, accuracy, propriety, utility, and standards had a statistical significance of .05 (p-value >.05).

Keywords: Strategy; Human Capital; Human Capital Management

บทนำ

บุคคลสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทุกคนในประเทศต้องได้รับก็คือ “ผู้บริหารสถานศึกษา”และ“ครู” โดยครูเป็นปัจจัยสำคัญในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด (McKinsey, 2008) ผลการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติPISA (Programme for International Student Assessment) เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพในการแข่งขันของเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากนักเรียนวัย 15 ปี พบว่า ปี 2015 ประเทศไทยอยู่ลำดับที่ 55 จาก 72 ประเทศ ลดลงจากครั้งก่อน 6-7 อันดับ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาของไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังจำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาให้ตรงจุดและหากลยุทธ์ในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เนื่องจากพบว่าทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย

ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) กล่าวว่า มนุษย์เป็นทุนทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่งที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศ คุณสมบัติในทุนมนุษย์เป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ ซื้อขายแลกเปลี่ยนไม่ได้ เป็นของเฉพาะตัว มีคุณค่าอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Lynda Gratton and Sunmantra Ghoshall (2003) นักวิชาการเชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์ด้านองค์กร ได้อธิบายว่าทุนมนุษย์ประกอบด้วย 3 สิ่งคือ ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางอารมณ์ (Emotional Capital) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก มีความเชื่อมโยงกัน ส่งผลซึ่งกันและกันที่นำไปสู่การสร้างประโยชน์ให้แก่องค์กร

ปัญหาที่พบในองค์กรต่างๆ คือ ทำอย่างไรจึงจะดึงศักยภาพที่มีอยู่ของคนทำงานออกมาใช้ได้สูงสุด จากสาเหตุหนึ่งในการตัดสินใจลาออกหรือย้ายที่ทำงาน คือ งานที่ทำอยู่ไม่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนเองมี จึงไปทำที่อื่นที่มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถและทักษะที่มี (Human Revolution Organization Designation, 2013) โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่พบปัญหาดังกล่าว จึงควรมีเทคนิคปกครองบังคับบัญชาและมีวิธีการที่จะใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ของครูให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญที่ปัจจุบันนิยมใช้ คือ การวางแผนกลยุทธ์การบริหารคน งานและองค์กร (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2560) โดยมีเป้าหมายมุ่งการเปลี่ยนแปลง ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ส่งผลกระทบในทางบวกต่อการปฏิบัติงาน (Chinphaisarn, 2017)

จากปัญหาและความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการดำเนินงานวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความสำคัญต่อผู้บริหารเพื่อนำไปบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนที่ 2 สร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตอนที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ละตอนใช้แหล่งข้อมูล เครื่องมือ การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลต่างกัน ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ตอนที่ 1 เป็นผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล 149 คน ใช้วิธีสุ่มแบบ Two-Stage Stratified Random Sampling โดยขั้นที่ 1 ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โรงเรียนใน สพม. 1-2 ได้ 119 โรงเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่มตามขนาดโรงเรียน ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ตอนที่ 2 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการบุคลากร 11 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) **และ** ตอนที่ 3 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการ 21 คน วุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกหรือมีประสบการณ์ด้านนโยบายและการจัดทำกลยุทธ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีประสบการณ์บริหารงานบุคคลไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling)

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 1 ใช้แบบสอบถาม แยกเป็นส่วนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบและขนาดโรงเรียน ส่วนที่ 2 สภาพจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในโรงเรียน ตอนที่ 2 ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และตอนที่ 3 ใช้แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความมีประโยชน์และความเป็นไปได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ตอนที่ 1 ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและขอความอนุเคราะห์ให้ส่งกลับมา ตอนที่ 2 ไปพบเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคล ตอนที่ 3 ส่งแบบประเมินไปยังกลุ่มตัวอย่างและขอความอนุเคราะห์ให้ส่งกลับมา

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล**

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบและขนาดโรงเรียนด้วยค่าสถิติร้อยละ และส่วนที่ 2 สภาพจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในโรงเรียน ด้วยค่าสถิติความต้องการจำเป็น($PNI_{modified}$)และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลมา SWOT Analysis จัดทำตาราง TOWS MATRIX กำหนดกลยุทธ์แบบ SO, ST,WO และ WT ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-Square)

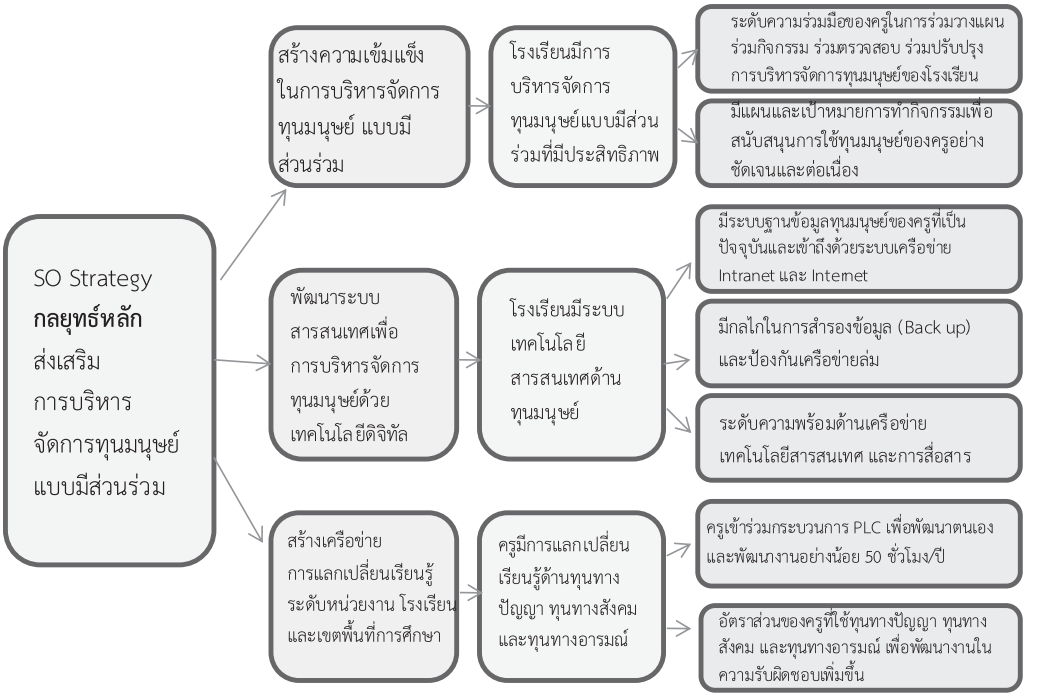
ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารจัดการทุนมนุษย์สูงกว่าสภาพที่เป็นจริง มีค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ของการบริหารจัดการทุนทางปัญญาและทุนทางอารมณ์ = 0.24 คิดเป็นร้อยละ 6.00 การบริหารจัดการทุนทางสังคม = 0.26 คิดเป็นร้อยละ 6.50 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นที่ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาด้านกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า $PNI_{Modified}$ สูง 3 อันดับ จะสอดคล้องกันอยู่ที่ขั้น Staffing ขั้น Directing และขั้น Controlling ดังตาราง 1

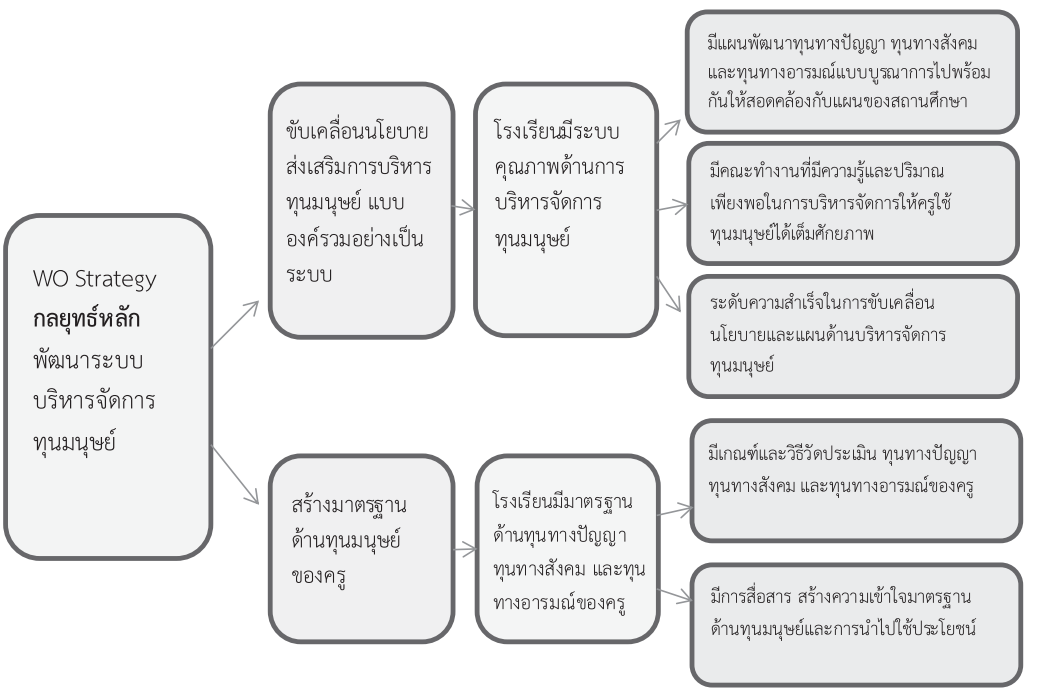
ตาราง 1 แสดงค่าความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สพฐ

รายการ	ทุนทางปัญญา		ทุนทางสังคม		ทุนทางอารมณ์		รวม	
	PNI	ร้อยละ	PNI	ร้อยละ	PNI	ร้อยละ	PNI	ร้อยละ
Planning: การวางแผนเพื่อส่งเสริมพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ระบุเป้าหมายและตัวชี้วัดชัดเจน เป็นแบบอย่างได้	0.19	4.75	0.25	6.25	0.20	5.00	0.22	5.50
Organizing: การจัดองค์กรด้านโครงสร้างการบริหารจัดการให้เกิดความคล่องตัวทั้งในแนวราบและแนวดิ่ง เน้นการบูรณาการในการปฏิบัติงาน	0.23	5.75	0.22	5.25	0.22	5.50	0.22	5.50
Staffing: การมีคณะทำงานที่มีความสามารถและมีจำนวนเพียงพอเพื่อบริหารจัดการ	0.29	7.25	0.27	6.75	0.26	6.50	0.28	7.00
Directing: การวินิจฉัยสั่งการและให้การนิเทศเพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์	0.27	6.75	0.27	6.75	0.25	6.25	0.26	6.50
Controlling: การกำกับดูแลติดตามรวมทั้งวัดและประเมินผลการดำเนินงานให้มีมาตรฐานตามเป้าหมายของการบริหารจัดการ	0.23	5.75	0.27	6.75	0.27	6.75	0.25	6.25
รวม	**0.24**	**6.00**	**0.26**	**6.50**	**0.24**	**6.00**	**0.24**	**6.00**

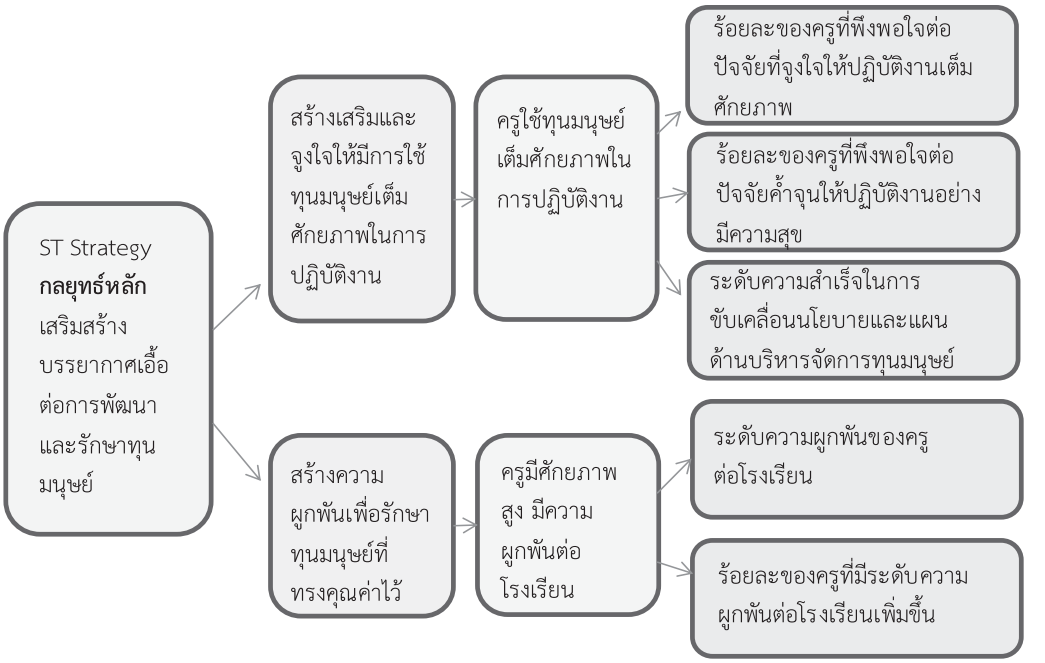
2. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยกลยุทธ์เชิงรุก SO Strategy กลยุทธ์พลิกฟื้น WO Strategy กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ ST Strategy กลยุทธ์ตัดทอน WT Strategy รวม 4 กลยุทธ์หลัก 9 กลยุทธ์รอง 9 เป้าประสงค์ และ 23 ตัวชี้วัดความสำเร็จ ดังรูป 2-5

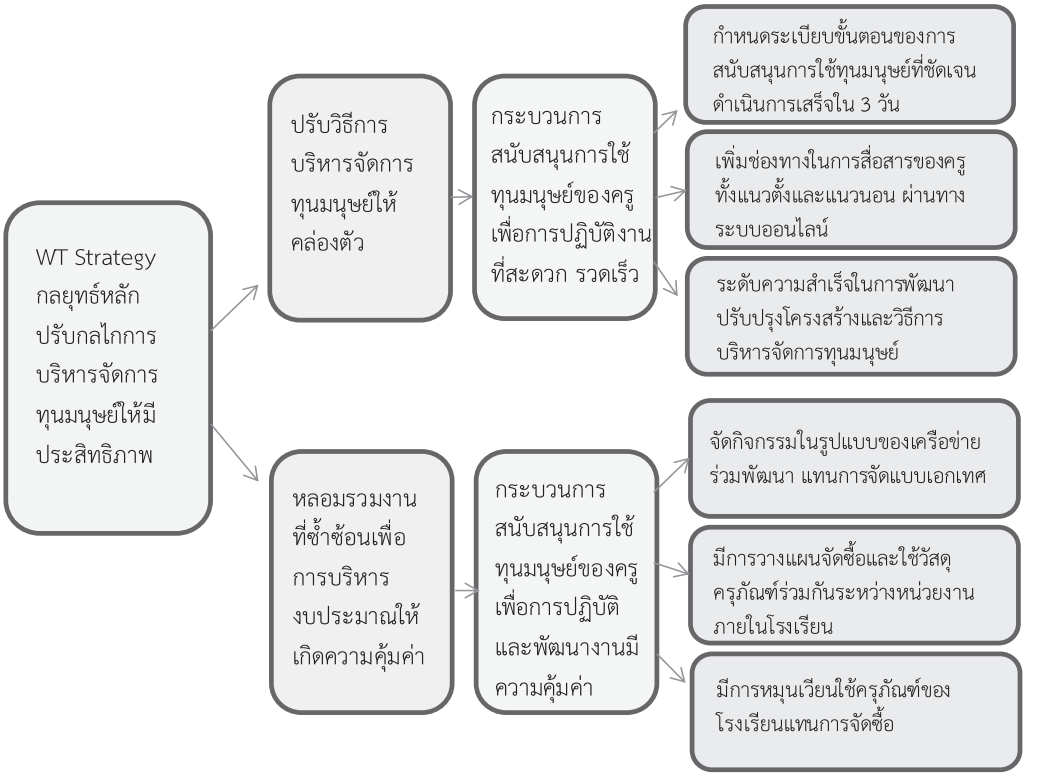
รูป 2 แสดงรายละเอียดกลยุทธ์เชิงรุก SO Strategy

รูป 3 แสดงรายละเอียดกลยุทธ์พลิกฟื้น WO Strategy

รูป 4 แสดงรายละเอียดกลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ ST Strategy

รูป 5 แสดงรายละเอียดกลยุทธ์ตัดทอน WT Strategy

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความถูกต้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (X^2 อยู่ในช่วง 10.71** ถึง 21.00**) มีความเหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (X^2 อยู่ในช่วง 8.04** ถึง 21.00**) มีประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (X^2 อยู่ในช่วง 10.71**ถึง 21.00**) มีความเป็นไปได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (X^2 อยู่ในช่วง 10.71**ถึง 21.00**) และ พบว่า ค่า p-value >.05 (0.541-1.000) แสดงว่า ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความมีประโยชน์ และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกันหรือมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ **1** พบว่า โรงเรียน มัธยมศึกษาในสังกัด สพฐ. มีความต้องการจำเป็นด้านจัดการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา ด้านทุนทางสังคม ด้านทุนทางอารมณ์ แตกต่างกันน้อยมากจนถือได้ว่าไม่แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุมาจากการบริหารทุนมนุษย์เป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยมีการดำเนินงานมาก่อน สำหรับโรงเรียนซึ่งคุ้นเคยกับการบริหารงานบุคคล ที่ไม่มีการแยกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ จึงนับว่าเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของของ Lynda Gratton and Sunmantra Ghoshall (2003) ที่กล่าวว่าทุนมนุษย์จะต้องมองใน **3** มิติ คือ ประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์ ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน และจะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดมิได้ เมื่อพิจารณาด้านกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า จะสอดคล้องกันอยู่ที่ขั้น **Staffing** ขั้น **Directing** และขั้น **Controlling** อาจมีสาเหตุมาจากโรงเรียน ยังไม่มีการดำเนินการใน **3** ขั้นตอนนี้อย่างเป็นรูปธรรมและจากเดิมการบริหารงานบุคคลจะดำเนินการในภาพรวม ไม่แยกองค์ประกอบย่อยรวมถึงอาจมีจำนวนบุคลากรไม่พอเพียงในการดำเนินงานและ อาจเนื่องจาก เป็นส่วนที่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักและคำนึงถึงผลกระทบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของครู

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ **2** พบว่า กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นเพื่อการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัด สพฐ. มี 4 แบบ ประกอบด้วย

2.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์หลัก คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนมนุษย์แบบมีส่วนร่วม เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่มีทั้งจุดแข็งและโอกาส ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา กำหนดให้มีรองผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มบริหารงานบุคคลเพื่อพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและมีจรรยาบรรณตามวิชาชีพอยู่แล้ว รวมถึงหน่วยงานต้นสังกัด คือ สพฐ.มีนโยบายและจุดเน้นในการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และมีขวัญกำลังใจในการทำงาน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความพร้อมในการพัฒนาทุนมนุษย์ในระดับหนึ่ง กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการจัดการเรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าของตนเองและ

องค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารคุณภาพตามแนวทางของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศและความเจริญก้าวหน้าของบุคลากรและส่วนราชการ

2.2 กลยุทธ์พลิกฟื้น (WO Strategy) กลยุทธ์หลัก คือ พัฒนาระบบบริหารจัดการทุนมนุษย์ เนื่องมาจาก พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีจุดอ่อน แต่มีโอกาส ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมากลุ่มบริหารงานบุคคลของโรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานซึ่งเป็นทุนทางปัญญาเป็นหลักและการมีจรรยาบรรณตามวิชาชีพซึ่งเป็นทุนทางสังคม โดยยังไม่ได้มีการบริหารจัดการด้านทุนทางอารมณ์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้ครูทำงานเต็มศักยภาพอย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอก พบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ว่าจำเป็นต้องมีการกำหนดกรอบแนวคิดและเครื่องมือชุดใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังจะเกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีทั้งทักษะความรู้ (Skillset) ควบคู่กับความคิดและจิตใจ (Mindset) ที่จะสามารถร่วมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคมโลกได้ต่อไป ซึ่งต้องการทั้งความรู้และทักษะการคิด รวมถึงการมีจิตใจที่เป็นจิตสาธารณะ (เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2560 ของ สศช.) ดังนั้นโรงเรียนจึงมีควรมีการปรับปรุงรูปแบบ วิธีการในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้โรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมบริหารจัดการทุนมนุษย์แบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ และสร้างมาตรฐานทุนมนุษย์ของครูที่มีองค์ประกอบครบทั้งด้านทุนทางปัญญา ทุนทางสังคมและทุนทางอารมณ์

2.3 กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ (ST Strategy) กลยุทธ์หลัก คือ สร้างเสริมบรรยากาศเอื้อต่อการพัฒนาและรักษาทุนมนุษย์ เนื่องจาก โรงเรียนส่วนใหญ่มีจุดแข็งแต่มีอุปสรรค ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามีกลุ่มบริหารงานบุคคล เพื่อพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีจรรยาบรรณตามวิชาชีพและส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ รวมทั้งกลุ่มงานบริหารทั่วไปที่ดูแลจัดสวัสดิการที่เอื้อสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ แต่ปัจจัยภายนอกได้แก่ ด้านภาวะเศรษฐกิจ เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ภาวะทางการเงินที่ทำให้ค่าครองชีพในชีวิตประจำสูงขึ้น ด้านปัจจัยทางสังคมที่คาดหวังต่อครูในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศที่มีแนวโน้มต่ำลง รวมทั้งด้านกฎ ระเบียบและหลักเกณฑ์เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีภาวะความกดดันหลายด้าน กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้โรงเรียนพัฒนาระบบและวิธีการสร้างเสริมและจูงใจให้มีการใช้ทุนมนุษย์เต็มศักยภาพในการปฏิบัติงานและสร้างความผูกพันเพื่อรักษาทุนมนุษย์ที่ทรงคุณค่าไว้

2.4 กลยุทธ์ตัดทอน (WT Strategy) กลยุทธ์หลัก คือ ปรับกลไกการบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจาก โรงเรียนส่วนใหญ่มีทั้งจุดอ่อนและอุปสรรค กล่าวคือ มีปัจจัยภายในที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพถ้าแยกตามองค์ประกอบเป็นทุนทางปัญญา ทุนทางสังคมและทุนทางอารมณ์ เนื่องจากมีบุคคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละด้านไม่เพียงพอ การดำเนินการและการใช้จ่ายเงินเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เต็มศักยภาพตามความต้องการจำเป็นของครูและบุลากรยังไม่คล่องตัว มีความซ้ำซ้อนกันระหว่างการกลุ่มบริหารวิชาการและกลุ่มบริหารงานบุคคล นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกที่ไม่เอื้ออำนวยให้โรงเรียนดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ กฎ ระเบียบในการอนุญาตให้ออกไปทำกิจกรรมนอกสถานศึกษาเพื่อเพิ่มเติมความรู้หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูเฉพาะในวันหยุดราชการ และความไม่พร้อมในด้านเทคโนโลยีเพื่อบริการการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อการจัดการเรียนรู้ การสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฯลฯ กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้โรงเรียนปรับวิธีการบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้คล่องตัว และบูรณาการงานที่ซ้ำซ้อนเพื่อการบริหารงบประมาณให้เกิดความคุ้มค่า

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง เป้าประสงค์ตัวชี้วัดความสำเร็จ มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ ทั้ง 4 กลยุทธ์

3.1 กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์หลัก คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนมนุษย์แบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับแล้วว่าจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จเนื่องจากจะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ที่ออกมาผลตอบแทนที่ได้รับ ก่อให้เกิดแรงจูงใจ และช่วยให้ทุกคนเข้าใจบทบาทที่แตกต่างกัน การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจะลดน้อยลง (O'Pitagchewin, 2005) การทำงานร่วมกันโดยทุกคนมีส่วนร่วม มีความไว้วางใจกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทำให้ผลงานด้านคุณภาพดีขึ้น เพราะพนักงานรู้สึกว่าได้รับโอกาสที่จะมีส่วนร่วมและสร้างผลด้วยจะมีขวัญกำลังใจดีขึ้น (Juitho, 2010) ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์กรต่างๆ มักจะไปกำหนดไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน เช่น สพฐ. นำไปกำหนดไว้ในพันธกิจ ปี 2559 ว่า พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tangsupooti, W. (2010) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนมนุษย์มี 7 ปัจจัย การนำปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญต่อการแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับความรู้ที่ต้องการพัฒนา โดยวิเคราะห์ความรู้ที่จำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรและต้องการบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์ให้เชื่อมโยงกับการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบ

3.2 กลยุทธ์พลิกฟื้น (WO Strategy) ได้แก่ กลยุทธ์หลัก คือ พัฒนาระบบบริหารจัดการทุนมนุษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการทุนมนุษย์จำเป็นต้องดำเนินการแบบองค์รวมไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ทุนปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทางอารมณ์ ซึ่งเชื่อมโยงแยกขาดจากกันมิได้ตามแนวคิดของ Lynda Gratton and Sunmantra Ghoshall (2003) และการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายให้บรรลุผลก็

ควรยึดหลักการบริหารอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Sears (1950) ซึ่งประยุกต์ทฤษฎีการบริหารด้านธุรกิจและรัฐศาสตร์มาใช้ในการบริหารการศึกษา ประกอบด้วยขั้นวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) และแนวความคิดของ Saengchamni (2007) ที่ทำวิจัยในมหาวิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ พบว่า มีข้อเสนอแนะความต้องการในการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สูงกว่าขั้นความต้องการปัจจัย 4 ที่เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต คือ ความต้องการทางสังคม เช่น การจัดให้มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในหมู่คณะ การสร้างระบบความเป็นธรรม ความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น เช่น การสร้างระบบมาตรฐานการวัดความสามารถให้ประจักษ์แล้วทำการยกย่อง ชมเชย เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นปฏิบัติตาม

3.3 กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ (ST Strategy) ได้แก่ กลยุทธ์หลัก คือ เสริมสร้างบรรยากาศเอื้อต่อการพัฒนาและรักษาทุนมนุษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถ้าคนในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ โดยใช้ศักยภาพความรู้ ความสามารถ หรือสมรรถนะที่ตนเองมีอยู่เป็นทุนในตนเอง แล้วประสานกับเพื่อนร่วมงาน ผู้เกี่ยวข้อง ก็จะทำให้องค์กรมีการประสานความร่วมมือของทุนมนุษย์ทุกคนในองค์กร จนนำไปสู่เป้าหมายของแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ได้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ได้แก่ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความยึดมั่นผูกพันในองค์กร และแรงจูงใจในการทำงาน โดยความพึงพอใจในงานนำไปสู่ความผูกพันต่อองค์กร และแรงจูงใจในการทำงาน (Kongkasawat, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khampheum, N. (2013). ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทุนมนุษย์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดราชบุรีที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทุนมนุษย์และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และผลการวิจัยของ Petchkong, J. (2009) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาทุนมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ซึ่งพบว่าปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญ ประกอบด้วย 9 ปัจจัย หนึ่งในนั้นคือ ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและความยึดมั่นผูกพันในองค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bontis and Fitz – cnz (2002) เรื่อง Intellectual Capital ROL : A Causal Map of Human Capital Antecedents and Consequents ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารของบริษัทด้านการเงิน 25 แห่ง ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ของบริษัทมี 15 ปัจจัย หนึ่งในนั้นคือ การสร้างแรงจูงใจพนักงาน

3.4 กลยุทธ์ตัดทอน (WT Strategy) ได้แก่ กลยุทธ์หลัก คือ ปรับกลไกการบริหารจัดการทุนมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเป็นเพราะ ความคล่องตัวและความคุ้มค่าในการปฏิบัติงานเป็นค่านิยมที่สำคัญของการบริหารงานระบบคุณภาพตามแนวทางของ TQA (Thailand Quality Award) เพื่อพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ระบุว่าธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบ 6 ประกอบ **ซึ่งองค์ประกอบหนึ่งคือ หลักความคุ้มค่า** (Cost – effectiveness or Economy) หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด

เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ **1** พบว่า โรงเรียน มัธยมศึกษาในสังกัด สพฐ. มีความต้องการจำเป็นด้านจัดการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในด้านทุนทางปัญญา ด้านทุนทางสังคม ด้านทุนทางอารมณ์ ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรพิจารณาจัดสรรบุคลากรหรือพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเพื่อเป็นคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถและมีจำนวนเพียงพอในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ทุนมนุษย์ในโรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านทุนทางปัญญา ทุนทางสังคมและทุนทางอารมณ์ รวมทั้งให้มีการกำกับ ติดตามและวัดประเมินผลการดำเนินงานให้มีมาตรฐานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นเพื่อการบริหารจัดการทุนมนุษย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัด สพฐ. มี 4 แบบ คือ กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์พลิกฟื้น (WO Strategy) กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพ (ST Strategy) และกลยุทธ์ตัดทอน (WT Strategy) ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ **3** พบว่า กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง เป้าประสงค์ตัวชี้วัดความสำเร็จ มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ ทั้ง 4 กลยุทธ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำกลยุทธ์ที่ได้จากงานวิจัย กำหนดเป็นนโยบายในการบริหารงานบุคคล เพื่อให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของทุนมนุษย์ในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนและขับเคลื่อนกลยุทธ์นี้ในเชิงนโยบายสู่โรงเรียนเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการใช้ทุนมนุษย์ของครูในโรงเรียนต่างๆ ในวงกว้างไปพร้อมๆ กันซึ่งจะเป็นผลดีต่อการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2) โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด สพฐ. สามารถเลือกนำกลยุทธ์จากการวิจัย ไปใช้ในการบริหารจัดการบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนตามนโยบายด้านการศึกษาที่ต้นสังกัดกำหนด โดยปรับใช้ให้เข้ากับบริบทสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

3) หน่วยงานทางการศึกษา นำแนวคิดใหม่ในการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ด้วยสถิติการทดสอบไค-แสควร์ (Chi-Square) ไปเป็นทางเลือกใหม่ในการวิจัย

References

Beck, L.G.,and Murphy,J. (1998). Site-Base Management and School Success: Untangling the Variable. In *School Effectiveness and School Improvement*. Newbury Park, CA: Corwin Press.

Chinphaisarn, T. (2017). *Strategic Planning and Management*. Bangkok: Thanathart Printing.

Fukitkarn, C. (2013). Human Resource Management development: Model, Method and Implementation Guidelines. *Panyapiwat Journal*,4(2).

Gratton, L., & Ghoshal, S. (2003). Managing Personal Human Capital: New Ethos for 'Volunteer' Employee. European Management Journal, 21(1): 1-10.

Juitho, S. (2010). *New Paradigm on Human Capital Management*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University publishing.

Khampheum, N. (2013). *Relationship between Human Capital Management and Teacher Motivation under* Ratchaburi *Provincial Office of Non-Formal and Informal Education.* Master's Project, M.Ed. (Educational administration Technology). Pathumthani: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Kongkasawat, T. (2007). *Competency*. (2nd ed.). Bangkok:Technology Promotion Association (Thailand - Japan).

Maharatsakul, P. (2017). *Strategic Planning and Management*. Bangkok: Panyachon printing.

Thapana Chinpisarn. (2017). Strategic Management. Bangkok : Thanatat press.

Makhasilanont, W. (2010). *Development of Learning Organization*. (7th ed.). Bangkok: Expernet.

McKinsey & Company. (2008). *How the world's best-performing school systems come out on top.* New York: McKinsey & Company.

O'Pitagchewin, S. (2005). *Strategic management.* Bangkok: McGraw-Hill.

Petchkong, J. (2009). *Human capital development of nursing college under Praboromarajchanok institute*. Doctoral dissertation (Educational Administration) Silpakorn University.

Saengchamni, R. (2007**).** *Human Capital Development Modelbased on the Concept of Maslow in Surin Technical College.* Doctoral dissertation (Leadership and Educational Administration). Surindra Rajabhat University.

Tangsupooti, W. (2010). *Human Capital Development of the Provincial Public Health Office According to the Knowledge Management Guidelines*. Doctoral dissertation (Political Science Program). Ramkhamhaeng University.

Tienput, D. (2008). *Organization Behavior*. Bangkok: SE-EUCATION Public Company Limited.

Weatherly, Leslie A. (2003*). Human Capital -The Illusive Asset*, Measuring and Managing Human Capital: A Strategic Imperative for HR.SHRM Research Quarterly.

ปัญญาสิกขา : กระบวนการพัฒนาปัญญา ตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค*

Paññāsikha : the Process for the Development of Wisdom Based on the Visuddhimagga

พระถนัด วฑฺฒโน
Phra Thanat Vaddhano
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Email: thanat_bm@otmail.com

บทคัดย่อ

กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค เนื้อหานั้นมีจุดมุ่งหมาย คือ การพัฒนาความรู้นั้นให้ถึงความจริงสูงสุดคือ นิพพาน หรือความดับทุกข์ ผ่านกระบวนการพัฒนาตนเองตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยอธิบายให้เข้าใจความหมาย อานิสงส์ ข้อปฏิบัติตามไตรสิกขาโดยละเอียด สามารถสร้างความเข้าใจต่อองค์รวมของความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การจัดระดับความรู้ในปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อาศัยความรู้ที่เป็นแบบพื้นฐาน 2 ระดับ คือ ความรู้ระดับโลกิยะ ซึ่งเป็นความรู้ระดับต่ำที่อยู่ในวิสัยของปุถุชน ส่วนความรู้ระดับโลกุตตระเป็นความรู้ระดับสูง เป็นของพระอรหันต์ซึ่งพ้นจากอำนาจกิเลส หรือสังสารวัฏ

การศึกษาและปฏิบัติเพื่อเข้าสู่การบรรลุธรรมอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 เพื่อประโยชน์แก่การบรรลุโลกุตตรธรรม อันเป็นหลักธรรมที่ควรศึกษา ควรรู้ และควรปฏิบัติตามเพื่อความสิ้นกิเลสทั้งหลาย และเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏฏะ จากการเห็นด้วยปัญญาที่ถูกต้อง จะนำไปสู่การบรรลุธรรม หรือการรู้แจ้งอริยสัจ 4 ซึ่งหนทางการปฏิบัติ คือ มัชฌิมาปฏิปทาและอบรมปัญญา โดยเป็นทางของศีล สมาธิ ปัญญา ให้เจริญขึ้น เป็นอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา การบรรลุธรรมต้องปฏิบัติธรรมด้วยสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานควบคู่กันไป เมื่อสามารถทำวิปัสสนาญาณให้แจ้ง การบรรลุมรรคผลจึงเกิดขึ้น

คำสำคัญ: ปัญญาสิกขา; กระบวนการพัฒนาปัญญา; คัมภีร์วิสุทธิมรรค; การบรรลุธรรม

---

*Received March 5, 2017; Accepted October 27, 2017.

Abstract

The process of developing the wisdom according Vissuddhi Magga Scripture is of the aim to develop the knowledge to attain Nibbãna or the extinguishing of the Sufferings, with the process of the self-development according to principle of the Three Sikkhas :- Sĩla, Smadhĩ and Paññã, by explaining the Truths and the disadvantage from the delicate practice of the Doctrines. The practices can understand the knowledge arriving from the practice of the Dammas. The levels of the knowledge in Vissuddhi Magga Scripture are of two kinds :- 1. The worldly knowledge which is the low one for the general people. 2. The unworldly knowledge which is the high one possessed by Ven. Phra Arahantas who are free from all the defilaments and are not to be reborn.

The study and the practice for attaining the Dhammas which are high aims. This type of teaching in only in Buddhism. The Buddha preached the Four Noble Truths to help the diciples to attain the Dhammas. Thus the practisers can use the principle of Majjima – Patipatã to train their wisdoms. On attaining the Dhammas, the practicers should pracetise Samatha Kammattãna and Vipassana Kammattãna together. When the practisers can realize the Vipassanã Ñãna, them can attain the Magga and the Phala.

Keywords: Paññãsikha; Intellectual development process; Visuddhimagga; Attainment

บทนำ

พระพุทธศาสนายกย่องปัญญาว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญขั้นสูงสุด คือปัญญาในขั้นที่รู้สัจธรรม และตัดสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดมัดตัวตนไว้กับกองแห่งความทุกข์ได้เด็ดขาด ปัญญาชนิดนี้มีชื่อเรียกว่า วิปัสสนาปัญญาหรือภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่มาคู่กับสมาธิ วิปัสสนาปัญญาจึงเป็นแกนกลางที่ร้อยประสานอยู่ในทางพระพุทธศาสนา ด้วยจิตของมนุษย์ที่ถูกอวิชชาครอบงำความพร่องจึงมีอยู่ในจิตของมนุษย์ตลอดเวลา คำสอนมุ่งเน้นไปที่การดับทุกข์ทางจิตใจ (โลกุตตรปัญญา) ยังมุ่งเน้นไปที่การนำปัญญาไปใช้ในหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย เพื่อให้ชีวิตเป็นไปเพื่อความดับทุกข์หรือดับปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดตามมาทางด้านส่วนร่างกาย (โลกิยปัญญา) ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า เพราะสรรพสัตว์ถูกอวิชชาปิดบังขัดขวาง ถูกตัณหาผูกติดไว้ในภพน้อยภพใหญ่และความไม่รู้ในอริยสัจ 4 จึงทำให้วนเวียนอยู่ในสังสารวัฏเป็นเวลาอันยาวนาน หาที่สุดของเบื้องต้นและเบื้องปลายของภพชาติไม่ได้ ” (Thai Tipitakas/10/155/99; 16/124/215-216; 19/1091/606)

การเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือความหลุดพ้น จึงต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวการสำคัญ ได้แก่ วิปัสสนาปัญญา นับตั้งแต่พระอริยบุคคลขั้นต้น คือพระโสดาบัน ไปจนถึงพระอรหันต์ จะต้องได้ปัญญาวิมุตติ พุทธทาสภิกขุกล่าวว่าการพัฒนาปัญญาให้เกิดมีขึ้น ให้แก่กล้าขึ้นจนถึงขั้นบรรลุอริยมรรค - อริยผล ปัญญาที่ทำลายกิเลสขั้นต้น ได้แก่ ขั้นละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ทั้ง 3 ได้ บรรลุเป็นพระโสดาบัน ถ้าละกิเลสทั้ง 3 ข้อเบื้องต้นดังที่กล่าวมาแล้วได้ และ ละราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง บรรลุเป็นพระสกิทาคามี ถ้าละกามราคะ ปฏิฆะได้ บรรลุเป็นพระอนาคามีและปัญญาขั้นสูงสุด สามารถละรูปราคะ อรูปราคะ อุทธัจจะ มานะ อวิชชา ผู้มีปัญญาแก่กล้าถึงที่สุด สามารถละสังโยชน์ทั้ง 10 ได้ทั้งหมด บรรลุเป็นพระอรหันต์ เป็นบุคคลที่ประเสริฐสุดในทางพระพุทธศาสนา (Petchphiroon, 2004) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพัฒนาชีวิต ให้ชีวิตสูงเจริญขึ้นในทุกเรื่อง การเป็นอยู่ทางกาย (Bhuddhadasa Bhikkhu (1999) ชีวิตคือการเป็นอยู่ทางกายนี้ต้องพัฒนาไปสู่ความดับทุกข์ให้ถูกต้อง คือมีความผาสุกปราศจากทุกข์ทางกาย และอีกส่วนหนึ่งของชีวิตที่เราจะต้องพัฒนาให้ถูกต้องยิ่งกว่านั้น คือส่วนทางด้านจิตใจ มนุษย์เราจะต้องพัฒนาส่วนทางจิตใจนี้ ให้ไปสู่ความเป็นอยู่ถูกต้อง คือมีความสงบสุขที่แท้จริง (คือพระนิพพาน)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญญาสิกขาตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค
3. เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมตามกระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวคัมภีร์วิสุทธิมรรค

มูลเหตุการแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค

คัมภีร์วิสุทธิมรรค หมายถึง ปกรณ์วิเสส อธิบายศีล สมาธิ ปัญญา ตามแนววิสุทธิ 7 พระพุทธ โฆสาจารย์ พระอรรถกถาจารย์ชาวอินเดียเป็นผู้รจนาขึ้นที่มหาวิหารในเกาะลังกา ประมาณปี พ.ศ. 956 เป็นพระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดสายเถรวาท การแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคท่านใช้คาถาบทเดียวเท่านั้น ยกมาเป็นมาติกา หรือเป็นบทตั้งในการแสดงอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ปิฎก ท่านเป็นพระอรรถกถาจารย์ที่อัศจรรย์อย่างยิ่ง สามารถอธิบายพระไตรปิฎกด้วยการอธิบายคาถาเพียงคาถาเดียวเท่านั้น ให้สามารถเข้าใจพระพุทธศาสนาได้ในเวลาอันรวดเร็ว เข้าใจภาพรวมของพระพุทธศาสนา เป็นการแต่งแบบเทศนาโวหาร และแต่งไปตามลำดับของเนื้อหา คือมาติกา โดยอธิบายคำที่ยังไม่ชัดเจนให้ชัดเจนด้วยวิธีการถามตอบ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและนำเสนอด้วยภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาคือภาษาบาลี ที่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความรู้ดีในคำสอนของพระพุทธศาสนา

คำสอนเรื่องปัญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

คัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ พระพุทธโฆสาจารย์ ได้อธิบายความหมาย (หน้าที่) ของปัญญาไว้ ดังนี้ (ก) ความรอบรู้ที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนาภาวนา เรียกว่า ปัญญาความรอบรู้ที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนาภาวนา หรือวิปัสสนาญาณที่สัมปยุต (ประกอบ) ด้วยกุศลจิตพิจารณาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างแจ่มแจ้ง ชื่อว่าปัญญา และ (ข) ความรู้ทั่ว คือเข้าใจดีโดยประการต่างๆ ยิ่งกว่า การรู้ด้วยสัญญา และวิญญาณ เรียกว่า ปัญญา (Phramaha Sayam Ratchavat, 2000)

พระพุทธโฆสาจารย์ (Phrabuddhagosa, 2005) ได้กล่าวถึงบ่อเกิดของปัญญาไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ว่าธรรมทั้งหลาย แยกประเภทเป็น ขันธ์ อายตนะ ธาตุ อินทรีย์ สัจจะ และปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น คือเป็นภูมิ (คือเป็นพื้น) ของปัญญา วิสุทธิ 2 คือ สีลวิสุทธิ และจิตตวิสุทธิ เป็นมูล (คือเป็นรากเหง้า) วิสุทธิ 5 นี้คือ ทิฏฐิวิสุทธิ กังขาวิตรณวิสุทธิ มัคคามัคคญาณทัสนวิสุทธิ ปฏิปทาญาณทัสนวิสุทธิ ญาณทัสสนวิสุทธิ เป็นสรีระ (คือเป็นลำตัวหรือลำต้น) ของปัญญานี้ เพราะเหตุนั้น ปัญญานั่น อันภิกษุผู้ทำความสั่งสมความรู้โดยการเล่าเรียนและไต่ถามในธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภูมิแห่งปัญญาเหล่านั้น ยังวิสุทธิ 2 ที่เป็นมูลให้ถึงพร้อม ทำวิสุทธิ 5 ที่เป็นสรีระให้ถึงพร้อม ปัญญาจึงเกิดขึ้นได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คำแถลงชี้แจงของพระพุทธโฆสาจารย์ ผู้รจนา กล่าวให้ทราบว่า ปัญญาเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังที่ท่านได้กล่าวให้รู้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้โปรดประทานเทศนาวิสัชนาแก้ปัญหาของเทพบุตร ซึ่งมาทูลถามว่า

> “ประชาสัตว์ รกชัฏทั้งภายในและภายนอก รุงรังไปด้วยรกชัฏ ข้าแต่พระโคดม เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์จึงขอกราบทูลถาม พระพุทธองค์บุคคลใดหรือ จะพึงถางรกชัฏ คือตัณหาอันรกฟ่นเฝือนี้เสียได้” (Thai Tipitakas/15/23/27)

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสพระพุทธนิพนธคาถาปัญหาพยากรณ์ โดยมีใจความดังนี้

> “นรชนใด ประกอบด้วยปัญญา ดำรงอยู่ในศีล เจริญจิตอันเป็นสมาธิฌาน คือสมถกรรมฐาน และเจริญปัญญา คือ วิปัสสนากรรมฐาน เป็นผู้มีเพียงยังกิเลสให้เร่าร้อน และมีปัญญาเครื่องบริหารอันแก่กล้า ชื่อว่า เป็นภิกษุ คือ ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏ นรชนนั้น พึงถางรกชัฏ คือตัณหาอันรกฟื้นเฝือนี้ เสียได้” ” (Thai Tipitakas/15/60/17)

ท่านพระพุทธโฆสาจารย์ ได้กล่าวว่า พระสาวกผู้มีปัญญาอันประเสริฐ ได้สดับธรรมอันพระสุคตเจ้าทรงแสดงแล้ว พึงพิจารณาปัจจัยต่างๆ ก่อน แล้วจึงเสพบิณฑบาต วิหาร ที่นอน ที่นั่งและน้ำ สำหรับชักล้างธุลีจับผ้าสังฆาฏิ ประดุจเหมือนหยาดน้ำไม่ติดในใบบัว ครั้นได้อาหารโดยการอนุเคราะห์จากผู้อื่นตามกาลเวลาแล้ว พึงเป็นผู้มีสติตั้งมั่น รู้จักประมาณในของเคี้ยวของฉันทั้งหลาย เหมือนคนไข้รู้จักประมาณในการทาแผลและพอกยา พึงเป็นผู้ไม่หลงติดฉันอาหารเพียงเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป เหมือนมารดาบิดากินเนื้อของบุตรที่ตายแล้วในทางกันดาร เหมือนพ่อค้าเกวียนหยอดน้ำมันเพลาเกวียนให้เดินทางไปได้ ฉะนั้น

ปัญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค มีปัญญา 3 ประเภท คือ (1) ปริตตารัมมณปัญญา ปัญญาที่ปรารภธรรมทั้งหลายอันเป็นกามาวจร คือ ยังมีความยึดมั่นในความรัก ความใคร่ ความพอใจในอารมณ์อยู่ (2) มหัคคตารัมมณปัญญา ปัญญาที่ปรารภธรรมทั้งหลายอันเป็นรูปาวจร คือ ความยึดมั่นในรูป และอรูปาวจร คือความยึดมั่นอยู่ในสิ่งที่ไม่มีรูปเป็นอารมณ์อยู่ ซึ่งปัญญาสองประเภทที่กล่าวมานี้ จัดเป็นโลกิยวิปัสสนาปัญญา และ (3) อัปปมาณารัมมณปัญญา ปัญญาที่ปรารภพระนิพพานอย่างเดียว จัดเป็นโลกุตตรวิปัสสนาปัญญา เพราะเป็นมรรคปัญญา จริงอยู่มรรคปัญญานี้ แม้จะมิได้ยึดในไตรลักษณ์ มีความไม่เที่ยงแท้แห่งสังขารทั้งหลาย เป็นต้น ก็เรียกว่าวิปัสสนาได้เพราะเต็มไปด้วยวิปัสสนากิจ หรือเพราะเห็นอย่างวิเศษ ซึ่งลักษณะอันแท้จริงแห่งพระนิพพานนั้น จัดเป็นโลกุตตระวิปัสสนาปัญญา (Phrabuddhagosa, 2005)

เนื้อความในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงรายละเอียดของปัญญา 3 ประเภทมีดังนี้ คือ (1) ปัญญาอันกำหนดหมายเอาขันธ์ห้าของตน ถือเอาขันธ์ห้าภายในกายแห่งตนเป็นอารมณ์แล้ว และนำไปปรารภพิจารณาให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรียกว่า อัชฌัตตาภินิ เวสปัญญา (2) ปัญญาอันกำหนดหมายเอาขันธ์ห้าภายนอก คือ กำหนดถือเอาขันธ์ห้าแห่งผู้อื่นเป็นอารมณ์แล้ว และนำไปปรารภพิจารณาให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็ดี ถือเอารูปวัตถุภายนอกที่ไม่มีชีวิตเป็นอารมณ์แล้ว และนำไปปรารภพิจารณาให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็ดี เรียกว่า พหิทธาภินิเวสปัญญา และ (3) ปัญญาอันกำหนดเอาขันธ์ห้าที่มีอยู่ภายในตนและภายนอกตน ทั้งภายในและภายนอกเป็นอารมณ์แล้ว และนำไปปรารภพิจารณาให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรียกว่า อัชฌัตตพหิทธาภินิเวสปัญญา

ระดับของปัญญา

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค แบ่งระดับปัญญาเป็น 2 ประเภท คือ (1) สาสวปัญญา คือปัญญาที่เป็นอารมณ์แห่งอาสวะทั้งหลาย (คือสนับสนุนอาสวะ) โดยเนื้อความก็คือ โลกียปัญญา และ (2) อนาสวปัญญา คือปัญญาที่ไม่เป็นอารมณ์แห่งอาสวะทั้งหลายเหล่านั้น (คือไม่สนับสนุน อาสวะ) โดยเนื้อความก็คือ โลกุตตรปัญญา กล่าวคือ สาสวปัญญา เป็นปัญญาของชาวโลกที่ยังมีอาสวกิเลส ใช้ปัญญาไปในทางดำรงชีพและอื่นๆ ส่วนอนาสวปัญญาเป็นปัญญาของพระอริยเจ้าที่มีจิตใจบริสุทธิ์หมดจดปราศจากกิเลส เป็นปัญญาที่อยู่เหนือโลกธรรม ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ ไม่ยึดติดในลาภ ยศ สุข สรรเสริญ เป็นปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติธรรม เพื่อมาช่วยชาวโลกด้วยความบริสุทธิ์ใจ ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงโลกียปัญญา ขั้นที่เป็นศีลธรรมจริยธรรม คือขั้นที่สอนให้ละชั่ว ทำดี และโลกุตตรปัญญา ขั้นที่ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ปัญญาขั้นพิจารณาให้เห็นสิ่งต่างๆ ทั้งหลายตามความเป็นจริง

กระบวนการพัฒนาปัญญา

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นพระพุทธโฆสาจารย์ได้กล่าวถึงปัญญา 3 ประเภทไว้ คือ จินตามยปัญญา สุตมยปัญญาและภาวนามยปัญญา และวิธีการที่จะปฏิบัติให้เกิดปัญญาทั้ง 3 นี้ขึ้นก็เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ อีกอย่างหนึ่งทั้งจินตามยปัญญา สุตมยปัญญาและภาวนามยปัญญายังถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาปัญญาไปในตัวด้วย เพราะสอดคล้องกับระบบการศึกษาแบบไตรสิกขาที่เป็นระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการเจริญสติปัฏฐาน 4

การเจริญสติปัฏฐาน 4 ถือว่า เป็นการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานซึ่งปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร (Thai Tipitakas/10/372-405/301-340) เป็นพระสูตรที่ใหญ่มีความยาวละเอียดที่สุด ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนการปฏิบัติกัมมัฏฐานไว้สติปัฏฐาน คือ ที่ตั้งของสติ หรือการตั้งสติกำหนดพิจารณาเบญจขันธ์ เพื่อให้รู้ให้เข้าใจสภาวะตามความเป็นจริง แบ่งวิธีการปฏิบัติออกเป็น 4 หมวด คือ

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติเข้าไปตั้งตามดูกาย เพื่อให้เห็นว่ากายนี้สักแต่ว่าเป็นกายเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา คือ การกำหนดรูปล้วนๆ (กำหนดรูปขันธ์)

2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติเข้าไปตั้งตามดูเวทนา เพื่อให้เห็นว่าเวทนานี้สักแต่ว่าเป็นเวทนาเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา คือ การกำหนดนามล้วนๆ (กำหนดเวทนาขันธ์)

3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติเข้าไปตั้งตามดูจิต เพื่อให้เห็นว่าจิตนี้สักแต่ว่าเป็นจิตเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา คือ การกำหนดนามล้วนๆ (กำหนดวิญญาณขันธ์)

4. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดพิจารณาธรรม เพื่อให้เห็นว่าธรรมนี้สักแต่ว่าเป็นธรรมเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา คือการกำหนดทั้งรูปและนาม (กำหนดขันธ์ 5) (Thai Tipitakas/10/372-405/301-340)

แนวคิดเกี่ยวกับญาณ 16

ญาณ 16 (โสฬสญาณ) เป็นผลจากการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีเนื้อความปรากฏใน ปฏิสัมภิทามรรค ตอนว่าด้วยญาณ 73 ซึ่งท่านพระสารีบุตรได้อธิบายสาระสำคัญของญาณ 16 ไว้อย่างครบถ้วน เพียงแต่มีชื่อเรียกไม่เหมือนญาณที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะเท่านั้น แต่เมื่อว่าโดยความหมายแล้วก็เหมือนกันทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค คัมภีร์วิสุทธิมรรคและคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ญาณทั้ง 16 ประการ (Thai Tipitakas/31/1-121/7-188).

1. นามรูปปริจเฉทญาณ ญาณที่สามารถแยกรูปนามได้ เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏแต่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเท่านั้น ในขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ชื่อว่าวัตถุนานัตตญาณ (15) โคจรนานัตตญาณ (16) จริยานานัตตญาณ (17) ภูมินานานัตตญาณ (18) และธัมมานัตตญาณ (19) โดยความหมายก็คือนามรูปปริเฉทญาณนั่นเอง เมื่อกล่าวโดยเนื้อหาสาระแล้วย่อมมีความเหมือนกันกับการอธิบายในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กล่าวคืออัตตาตัวตนที่แท้จริงไม่มีเลย เมื่อว่าโดยปรมัตถธรรม (ความจริงแท้) มีแต่เพียงรูปนามเท่านั้น ผู้เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานถึงญาณนี้ก็จะเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยตนเองว่า อัตตาตัวตนเป็นเพียงสภาวธรรม ไม่ยึดมั่นว่า มีอัตตาตัวตน (เป็นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา) ตามหลักพระพุทธศาสนา ความเห็นเช่นนี้ถือว่า เป็นทิฏฐิวิสุทธิคือ มีความเห็นที่บริสุทธิ์ ญาณนี้เริ่มต้นมาจากธัมมัฏฐิติญาณ (ปัญญาของการกำหนดปัจจัยแห่งนามรูป) นามรูปปริจเฉทญาณถึงแม้จะมิได้ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (Thai Tipitakas/31/45/53-54), ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นได้ใช้ชื่อญาณ ที่ 1 นี้ว่า “นามรูปววัฏฐานหรือสังขารปริจเฉท” โดยให้ความหมายเหมือนกัน

2. ปัจจยปริคคหญาณ ญาณที่สามารถรู้เหตุปัจจัยของรูปนาม ปัจจยปริคคหญาณ เมื่อว่าตามชื่อญาณนี้ปรากฏแต่ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นปัญญาที่กำหนดจนรู้เห็นถึงปัจจัยที่ให้เกิดรูปเกิดนามคือ รูปเกิดจาก กรรม จิต อุตุ อาหาร ส่วนนามเกิดจากอารมณ์วัตถุญาณนี้มาจากคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค โดยมีเนื้อหาสาระตรงกับชื่อ ธัมมัฏฐิติญาณ (ปัญญาในการกำหนดปัจจัย หรือ ญาณในการกำหนดที่ตั้งแห่งธรรม) ที่เป็นญาณที่ 4 ในญาณ 73 และแต่เดิมมิได้เรียกชื่อว่า ปัจจยปริคคหญาณ Thai Tipitakas/31/45/70-74) ต่อมาคัมภีร์อรรถกถาได้ขยายความและได้แยกธัมมัฏฐิติญาณออกเป็นญาณที่ 1 และ 2 ของวิปัสสนาญาณ 16 โดยกำหนดชื่อว่า ปัจจยปริคคหญาณ ในญาณ 73 นี้ Thai Tipitakas/1/50) และท่านพระสารีบุตรเถระได้นำเอาปฏิจจสมุปบาท มาจำแนกไว้ด้วยใจความสำคัญของปัจจยปริคคหญาณ คือ กำหนดรู้เหตุและปัจจัยของนามและรูป กำหนดรู้ปัจจัยของนามและรูปทางปฏิจจสมุปบาท และกำหนดรู้ปัจจัยทางกัมมวัฏฏ์และวิปากวัฏฏ์ โดยกำหนดรู้ว่ารูปนามเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน หรือรู้ปัจจัยของรูปนามที่เกิดภายในตน

3. สัมมสนญาณ ญาณที่เห็นแจ้งไตรลักษณ์ เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณ ที่ 5) (Thai Tipitakas/31/48/74-76.) สาระสำคัญของญาณนี้ คือ ปัญญา พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์(ทุกขัง) ไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) หลังจากเห็นประจักษ์พระไตรลักษณ์นั้นแล้ว หรือปัญญาพิจารณาสภาวธรรมที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบันทั้งหมดโดยรวมว่าเป็นไตรลักษณ์

4. อุทยัพพยญาณ ญาณที่หยั่งรู้ความเกิดดับของรูปนาม เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 6) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค อุทยัพพยญาณ มีความหมายดังที่ท่านพระสารีบุตรเถระกล่าวไว้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรคว่า ปัญญาในการพิจารณาเห็นความแปรผันแห่งธรรมทั้งหลายที่เป็นปัจจุบัน ชื่อว่าอุทยัพพยานุปัสสนาญาณ เป็นอย่างไร คือรูปที่เกิดแล้วเป็นปัจจุบัน ลักษณะความบังเกิดแห่งรูปนั้น ชื่อว่าความเกิดขึ้น ลักษณะความแปรผันไป (แห่งรูปนั้น) ชื่อว่าความเสื่อม ปัญญาที่พิจารณาเห็นดังนี้ชื่อว่าอนุปัสสนาญาณ (Thai Tipitakas/31/49/77.)

5. ภังคญาณ ญาณที่หยั่งรู้ความดับไปของรูปนาม เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 7 ของญาณ 73) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค Thai Tipitakas/31/51/82-83) สาระสำคัญของญาณนี้ โดยย่อก็คือ การพิจารณาเห็นความเกิดดับของรูปนามอย่างเดียวแล้วพ้นจากอุปกิเลสแล้ว ชื่อว่าวิปัสสนาญาณ โดยพิจารณาความไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ความเป็นอนัตตา แล้วเบื่อหน่ายคลายกำหนัดไม่ยึดถือ

6. ภยญาณ ญาณที่หยั่งรู้นามว่า เป็นของน่ากลัว เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 8 ของญาณ 73) บ้างก็เรียกว่า ภยตูปัฏฐานญาณ คือ อาทีนวญาณ ซึ่งเป็นญาณที่รวม 6, 7 และ 8 ของวิปัสสนาญาณ 16 ไว้ด้วยกัน และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ก็เช่นกันสาระสำคัญของญาณนี้ คือปัญญาที่กำหนดจนรู้เห็นว่า รูปนามนี้เป็นภัย เป็นที่น่ากลัวเหมือนคนกลัวสัตว์ร้าย เช่น เสือ เป็นต้น ดังที่ท่านพระพุทธโฆสเถระกล่าวไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า

> “เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเห็นอยู่ว่า สังขารที่เป็นอดีตได้ดับไปแล้ว ที่เป็นปัจจุบันกำลังดับอยู่ ถึงแม้สังขารที่เกิดขึ้นในอนาคตก็จักดับไป ญาณนี้ชื่อว่าภยญาณที่เห็นประจักษ์ว่า น่ากลัวย่อมเกิดขึ้น ณ ตรงนี้”

7. อาทีนวญาณ ญาณที่หยั่งรู้รูปนามว่าเป็นของมีแต่โทษ เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 8 ของญาณ 73) สาระสำคัญของญาณนี้ คือ ปัญญาพิจารณาเห็นทุกข์โทษของรูปนาม อาทีนวญาณ เป็นญาณที่หยั่งรู้รูปนามว่า เป็นของมีแต่โทษ ลักษณะดังนี้ คือ (1) ความเกิดขึ้นของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว เป็นอาทีนวญาณ (2) ความดำเนินไปของรูปนามเป็นสิ่งน่ากลัว (3) ความเกิดขึ้นของนิมิต (สังขารรูปนาม) เป็นสิ่งน่ากลัว (4) ความขวนขวายของรูปนาม (กุศลและอกุศล) เป็นสิ่งน่ากลัว เป็นอาทีนวญาณ (5) ความเกิดใหม่ของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (6) ภพที่เกิดขึ้นของรูปนาม

(ภพที่ไปเกิดของความเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย เดรัจฉาน มนุษย์ เทวดา และพรหม เป็นสิ่งน่ากลัว (7) ความบังเกิดขึ้นของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (8) ความเข้าถึงเหตุของรูปนามเป็นสิ่งน่ากลัว (9) ความแก่ของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (10) ความเจ็บไข้ของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (11) ความตายของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (12) ความเศร้าโศกของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (13) ความคร่ำครวญของรูปนาม เป็นสิ่งน่ากลัว (14) ความคับแค้นใจที่เกิดขึ้นของรูปนามเป็นสิ่งน่ากลัวเป็นอาทีนวญาณ

8. นิพพิทาญาณ ญาณที่หยั่งรู้รูปนามว่าเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 8 ของญาณ 73) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค ดังกล่าวแล้วในอาทีนวญาณ สาระสำคัญของญาณนี้ คือปัญญาที่รู้เห็นความเบื่อหน่ายในรูปนามที่ตนได้เห็นโทษมาแล้วย่อมเกิดขึ้น นิพพิทาญาณ คือญาณที่เห็นแต่ดับไปถ่ายเดียว ทุกๆ ขณะที่กำหนด จะเกิดความเบื่อหน่ายในรูปนาม คือปัญญาที่พิจารณาเห็นรูปนามเป็นทุกข์ โทษ แล้วเกิดความเบื่อหน่ายจนละอภิรติสัญญา สัญญาที่เพลิดเพลินเสีย นิพพิทาญาณนี้จัดเป็นปหานปริญญา

9. มุญจิตุกัมยตาญาณ ญาณที่ทำให้ผู้ปฏิบัติอยากหลุดพ้นจากรูปนาม เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 9 ของญาณ 73) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค (Thai Tipitakas/31/53/84-86, สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติอยากหลุดพ้นจากรูปนาม บางครั้ง ผู้ปฏิบัติเกิดอาการคันอย่างรุนแรง บางครั้งก็เกิดทุกขเวทนาอย่างแรงกล้า จนอยากหนีไปให้พ้นจากรูปนาม แต่ก็ไม่ได้หนีไปไหน ยังคงเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อไปอีก

10. ปฏิสังขาญาณ ญาณที่หยั่งรู้คอยทบทวนรูปนามว่าตกอยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 9) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติได้เห็นไตรลักษณ์ชัดเจนที่สุดกว่าทุกญาณที่ผ่านมาการหยั่งรู้ไตรลักษณ์มีประโยชน์มาก เพื่อจะได้ยกจิตขึ้นสู่ไตรลักษณ์ต่อไป

11. สังขารุเปกขาญาณ ญาณที่หยั่งรู้ความวางเฉยในรูปนาม เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 9) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจสงบวางเฉยไม่มีทุกขเวทนารบกวนและสามารถกำหนด สภาวะต่างๆ ได้ดียิ่ง ผู้ปฏิบัติได้เห็นคุณค่าของการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นอย่างมาก

12. อนุโลมิกญาณ ญาณที่พิจารณารูปนามว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 41) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติจะพิจารณารูปนามว่า เป็นไตรลักษณ์ตั้งแต่อุทยัพพยานุปัส สนาญาณ (ญาณที่ 4) ถึงสังขารุเปกขญาณ (ญาณที่ 41) เหมือนพระมหากษัตริย์ทรงสดับการวินิจฉัยคดีของตุลาการ 8 ท่านแล้วมีพระราชวินิจฉัยอนุโลมตามคำวินิจฉัยของตุลาการทั้ง 8 ท่านนั้น

13. โคตรภูญาณ ญาณที่ข้ามเขตปุถุชน เข้าสู่เขตอริยชน เมื่อว่าโดยชื่อญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 10) และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ สภาวะจิต

ของผู้ปฏิบัติได้มีนิพพานเป็นอารมณ์ ข้ามพ้นโคตรปุถุชน บรรลุถึงอริยชน โดยไม่หวนกลับมาอีก ความจริงญาณนี้ แม้มีนิพพานเป็นอารมณ์แต่ก็ไม่สามารถที่จะทำลายกิเลสได้หมด เปรียบเหมือนบุรุษที่มาเข้าเฝ้าพระราชา ได้เห็นพระราชาแล้วแต่ที่ไกล เมื่อมีคนมาถามว่า คุณได้เห็นพระราชาหรือยัง เขาก็ตอบว่า ยัง เพราะเขายังไม่ได้เข้าเฝ้าและทำกิจในราชสำนักได้เสร็จสิ้นฉันใดก็ฉันนั้น

14.มัคคญาณ ญาณที่ทำลายกิเลส เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 16) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติได้เสวยนิพพานเป็นอารมณ์เป็นครั้งแรก เห็นแจ้งนิโรธสัจด้วยปัญญาของตนเอง รูปนามดับไปในญาณนี้ หมดความสงสัยในพระรัตนตรัยโดยสิ้นเชิง มีศีล 5 มั่นคงเป็นนิจ กิเลสดับไปในญาณนี้ แม้มีโลภะ โทสะ โมหะ อยู่ แต่จางหายไปได้เร็วพลันสามารถปิดอบายภูมิได้อย่างเด็ดขาด

15.ผลญาณ ญาณที่เกิดถัดจากมัคคญาณ เมื่อว่าตามชื่อ ญาณนี้ปรากฏทั้งในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 12) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติถึงญาณนี้แม้กิเลสจะถูกประหาณไปได้อย่างเด็ดขาดด้วยมัคคญาณ แต่อำนาจของกิเลสก็ยังเหลืออยู่เช่นเดียวกับที่เอาน้ำไปรดไอร้อนที่เหลืออยู่ในพื้นที่ไฟไหม้ แต่ไฟนั้นดับแล้ว การประหาณกิเลสด้วยผลญาณก็มีนัยเช่นนี้

16.ปัจจเวกขณญาณ ญาณที่ย้อนกลับไปทบทวนมรรคผลนิพพานที่ตนได้บรรลุมา เมื่อว่าโดยชื่อญาณนี้ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ญาณที่ 14) และในคัมภีร์วิสุทธิมรรค สาระสำคัญของญาณนี้ก็คือ ผู้ปฏิบัติได้พิจารณากิเลสที่ตนละได้และที่ตนยังละไม่ได้สำหรับกิเลสที่ยังละไม่ได้ ผู้ปฏิบัติก็จะมุ่งหน้าเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อที่จะได้บรรลุคุณธรรมที่สูงขึ้นไป จนกว่าจะสำเร็จเป็นพระอรหันต์

ญาณ 16 ประการนี้ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ท่านพระสารีบุตรเถระเป็นผู้รู้พระพุทธประสงค์จึงได้ตั้งชื่อญาณต่างๆ ดังที่กล่าวแล้ว ถึงแม้พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสสอนลำดับญาณดังที่ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวไว้อย่างละเอียด แต่กระนั้นก็มีเนื้อหาในพระสูตรอีกมากมายที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้แต่อาจไม่มีชื่อเรียกโดยตรง เช่น ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร และอนัตตลักขณสูตร เป็นต้น เมื่อสรุปแล้ว ญาณ 16 (โสฬสญาณ) เป็นผลหรืออานิสงส์ของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน นั่นเอง

การบรรลุธรรม

วัตถุประสงค์สูงสุดในพระพุทธศาสนา คือการศึกษาและปฏิบัติเพื่อเข้าสู่การบรรลุธรรม ทำให้ปุถุชนกลายเป็นอริยบุคคล ซึ่งมีในพระพุทธศาสนาเท่านั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 เพื่อประโยชน์แก่การบรรลุโลกุตตรธรรม อันเป็นหลักธรรมที่ควรศึกษา ควรรู้ และควรปฏิบัติตาม เพื่อความสิ้นกิเลสทั้งหลาย และเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏฏะ การเห็นด้วยปัญญาที่ถูกต้องจะนำไปสู่การบรรลุธรรม หรือการรู้แจ้งอริยสัจ 4 คือ ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจและมรรคสัจ หนทางการปฏิบัติ คือ มัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลางอันได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง

สงเคราะห์เข้าในปัญญาขันธ์ ส่วนสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ทรงสงเคราะห์เข้าในสีลขันธ์ และสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ทรงสงเคราะห์เข้าในสมาธิขันธ์ (Thai Tipitakas/12/462/503) อันเป็นหลักปฏิบัติเรียกว่า ไตรสิกขา คือการอบรม กาย วาจา ใจและอบรมปัญญา โดยเป็นทางของศีล สมาธิ ปัญญา ให้เจริญขึ้น เป็นอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา เหล่านี้เป็นหนทางการจะเข้าถึงการบรรลุธรรม เป็นการได้เข้าถึง ได้รู้ ได้เห็นธรรม ตามรอยบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นขั้นๆ ขึ้นไปจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน โดยหลักปฏิบัติ ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา

หลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม

หลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม คือ โพธิปักขิยธรรม ซึ่งมาจากคำว่า “โพธิ” แปลว่าความรู้หรือการตรัสรู้และ “ปักขิย” แปลว่า เป็นฝักฝ่าย ดังนั้น โพธิปักขิยธรรม จึงหมายถึง ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ คือเกื้อกูลแก่การตรัสรู้ ธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) หรือธรรมที่จะยังผู้ปฏิบัติให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถร), 2552) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลทุกชนชั้นที่สำรวมกาย วาจาและใจ ด้วยการอาศัยการเจริญโพธิปักขิยธรรมแล้ว ย่อมปรินิพพานในปัจจุบันนี้ และตรัสอีกว่า โพธิปักขิยธรรมนี้เป็นทางที่จะให้ถึงอสังขตะ และผู้ที่มีปัญญาในโพธิปักขิยธรรมนี้ ชื่อว่านักปราชญ์

ระดับของการบรรลุธรรม

สำหรับระดับของการบรรลุธรรม หรือ เครื่องกำหนดผลสำเร็จของการปฏิบัติภาวนา โดยที่การปฏิบัติภาวนานั้น ผลของการปฏิบัติจะค่อยๆ ปรากฏขึ้นไปเป็นลำดับๆ ไป จัดเป็น 4 คู่ คือ มรรค 4 ผล 4 ตั้งแต่ระดับต่ำโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล จนถึงระดับสูง คือการบรรลุอรหัตตมรรค อรหัตตผล การบรรลุธรรมนั้นจำแนกได้เป็นหลายระดับตามพระอริยบุคคล คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ อย่างไรก็ดี การจะเข้าใจระดับของการบรรลุธรรมจำเป็นต้องเข้าใจเกณฑ์ที่ใช้แบ่งระดับของการบรรลุธรรม (สังโยชน์) ก่อน เป็นต้น

ความสามารถพิเศษหลังจากการบรรลุธรรม

อภิญญา แปลว่า ความรู้ยิ่ง หมายถึงปัญญาความรู้ที่สูงเหนือกว่าปกติ เป็นความรู้พิเศษที่เกิดขึ้นจากการอบรมจิตเจริญปัญญาหรือบำเพ็ญกรรมฐาน คำว่า อภิญญา นี้บางทีก็ใช้ว่า ญาณ หรือ วิชา แทนกันได้เพราะเป็นไวพจน์แก่กันและกัน อภิญญาจะสามารถเกิดขึ้นกับปุถุชนได้ ในฐานะเป็นความสามารถพิเศษหลังจากการบรรลุธรรม อภิญญาญาณนี้จะเกิดขึ้นกับปุถุชนธรรมดาก็ได้ หรือเกิดขึ้นกับพระอริยเจ้าก็ได้ อภิญญามีลักษณะและรูปแบบต่างๆ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายแห่งด้วยกัน โดยมีความหมาย

เหมือนกันว่า “ญาณที่รู้โดยพิเศษ” อันเป็นความรู้ที่เหนือธรรมชาติและเหนือประสาทสัมผัสทั้ง 5 ความสามารถพิเศษดังกล่าวไม่ใช่ว่าผู้บรรลุธรรมจะสามารถมีได้ทุกประการเหมือนกันทุกบุคคล อภิญญา 5 ข้อแรกเป็นของสาธารณะ (โลกียญาณ) ส่วนข้อ 6 มีเฉพาะในพระอริยบุคคล ถ้าพบผู้แสดงฤทธิ์ได้อย่าพึ่งหมายว่าผู้นั้นจะเป็นอริยบุคคลซึ่งรายละเอียดของแต่ละประเภทของอภิญญา 6 มีดังนี้

1. อิทธิวิธี หมายถึงความสามารถที่จะแสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ (Phrapromkhunabhorn P.A. Payutto, 2015)) หลายอย่างได้แก่ (1) สามารถแยกร่างจากคนเดียวเป็นหลายคนได้ (2) สามารถรวมคนหลายคน (ที่ได้แยกร่างจากคนเดียวนั้น) ให้เป็นคนเดียวได้ (3) สามารถแสดงตัวให้ปรากฏได้ (4) สามารถล่องหนหายตัวได้ (5) สามารถทะลุทะลวงกำแพง ภูเขาได้โดยไม่ติดขัด เหมือนไปในที่ว่างได้ (6) สามารถดำลงและโผล่ขึ้นในแผ่นดิน เหมือนดำลงและโผล่ขึ้นในน้ำได้ (7) สามารถเดินบนน้ำ เหมือนเดินบนดินได้ (8) สามารถเหาะเหินเดินอากาศ เหมือนนกได้ (9) สามารถลูบคลำพระจันทร์ พระอาทิตย์ได้ (10) สามารถทำตัวให้เบาท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ แม้กระทั่งพรหมโลกได้

2. ทิพยโสต หมายถึง หูทิพย์ คือความสามารถในการฟังที่พิเศษยิ่งกว่าความสามารถในการฟังปกติ อันเกิดด้วยอำนาจของฌานสมาบัติ ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค เรียกอภิญญาข้อนี้ว่า โสตธาตุวิสุทธิญาเพราะเป็นความสามารถพิเศษในการฟังอันเกิดจากความบริสุทธิ์ของโสตธาตุ ในพระคัมภีร์ต่างๆ ได้อธิบายว่า บุคคลผู้ทรงทิพพโสตนั้น สามารถที่จะฟังได้ทั้งเสียงมนุษย์ เสียงทิพย์ ไม่ว่าจะอยู่ไกลหรือใกล้ตัวด้วยโสตธาตุอันเป็นทิพย์ (Thai Tipitakas/13/198/236, Lertmongkolchoke, 2010)

3. เจโตปริยญาณ หมายถึง ความสามารถในการรู้วาระจิตของบุคคลอื่นด้วยใจตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 : 274) สามารถที่จะรู้ว่า จิตของบุคคลมีความคิดหรือความรู้สึกอย่างไร บุคคลผู้ทรงเจโตปริยญาณนั้นสามารถจะรู้จิตของคนหรือสัตว์อื่นว่า (1) ขณะนั้นมีใจที่ประกอบด้วยราคะ (2) ขณะนั้นมีใจที่ปราศจากราคะ (3) ขณะนั้นมีใจที่ประกอบด้วยโทสะ (4) ขณะนั้นมีใจที่ปราศจากโทสะ (5) ขณะนั้นมีใจที่ประกอบด้วยโมหะ (6) ขณะนั้นมีใจที่ปราศจากโมหะ (7) ขณะนั้นมีใจที่ประกอบด้วยความหดหู่ (8) ขณะนั้นมีใจที่ปราศจากความหดหู่ (9) ขณะนั้นมีใจที่ประกอบด้วยความฟุ้งซ่าน (10) ขณะนั้นมีใจที่ปราศจากความฟุ้งซ่าน (11) ขณะนั้นมีใจที่เป็นมหัคคตะ (12) ขณะนั้นมีใจที่ไม่เป็นมหัคคตะ (13) ขณะนั้นมีใจที่มีใจอื่นยิ่งกว่า (14) ขณะนั้นมีใจที่ไม่มีใจอื่นยิ่งกว่า (15) ขณะนั้นมีใจที่เป็นสมาธิ (16) ขณะนั้นมีใจที่ไม่เป็นสมาธิ (17) ขณะนั้นมีใจที่หลุดพ้นแล้ว (18) ขณะนั้นมีใจที่ยังไม่หลุดพ้น (Thai Tipitakas/9/242/80-81)

4. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ หมายถึง ปัญญาในการกำหนดธรรมทั้งหลายที่เป็นไปตามปัจจัยด้วยอำนาจการแผ่ไปแห่งกรรมที่มีสภาวะต่างๆ และสภาวะเดียว (Thai Tipitakas/31/105/163) สามารถที่จะระลึกชาติที่ผ่านมาได้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงปุพเพนิวาสานุสติญาณในอาหุเนยยสูตรที่ 2 ว่าบุคคลผู้ทรงอภิญญาข้อนี้สามารถจะระลึกชาติได้ชาติเดียวบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้างห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้างพันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง

ตลอดสังวัฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏวิกัปวัฏกัปเป็นอันมากบ้าง และสามารถทราบถึงสถานภาพของตนเองในด้านต่างๆ ต่อไปนี้คือ (1) ตระกูล (2) ผิวพรรณวรรณะ (3) อาหาร (4) ความสุข ความทุกข์ในชีวิต (5) อายุขัย (6) ภพภูมิภายหลังชาตินั้น (Thai Tipitakas/9/244/81-82)

5. จุตูปปาตญาณ หมายถึง ความสามารถที่จะเห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ด้วยทิพยจักษุ (ตาทิพย์) ความสามารถในการเห็นนี้เป็นสิ่งที่พิเศษและยิ่งไปกว่าวิสัยของตาเนื้อปกติในบางแห่งท่านจึงได้เรียกความสามารถนี้ว่า ทิพยจักษุ ดังที่ได้แสดงไว้ในพระสุตตันตปิฎกเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ปัญญาในการเห็นรูปนิมิตที่มีสภาวะต่างๆ และสภาวะเดียว ด้วยอำนาจแสงสว่าง ชื่อว่าทิพพจักขุญาณ” (Thai Tipitakas/31/106/164)

6. อาสวักขยญาณ หมายถึง ความสามารถที่กำจัดกิเลสออกไปจากใจ คือ การบรรลุเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ กล่าวคือเป็นการรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า อะไรเป็นความทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ อะไรคือความดับทุกข์ อะไรคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ และความรู้ชัดตามเป็นจริงว่า อะไรเป็นอาสวะ อะไรเป็นเหตุให้เกิดอาสวะ อะไรเป็นความดับอาสวะ อะไรคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอาสวะ และเมื่อเกิดความรู้ความเห็นเช่นนี้ จิตย่อมจะหลุดพ้นจากกามาสวะ จากภวาสวะและอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วย่อมจะเกิดความรู้ชัดด้วยปัญญาอันยิ่งว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีแล้ว (Thai Tipitakas/1/3/8-9)

สรุป

การศึกษาและปฏิบัติเพื่อเข้าสู่การบรรลุธรรมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริยสัจ 4 เพื่อประโยชน์แก่การบรรลุโลกุตตรธรรม อันเป็นหลักธรรมที่ควรศึกษา ควรรู้ และควรปฏิบัติตาม เพื่อความสิ้นกิเลสทั้งหลาย และเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏฏะ การรู้แจ้งอริยสัจ 4 ซึ่งหนทางการปฏิบัติ คือ มัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลาง อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหนทางเข้าถึงการบรรลุธรรม การได้เข้าถึง ได้รู้ ได้เห็นธรรม เป็นขั้นๆ ขึ้นไปจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน โดยหลักปฏิบัติไตรสิกขา คืออธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ในการปฏิบัติเพื่อที่นำไปสู่การบรรลุธรรมนั้นมีความแตกต่างกัน การบรรลุธรรมต้องปฏิบัติธรรมด้วยสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ปฏิบัติควบคู่กันไป เมื่อสามารถทำวิปัสสนาญาณให้แจ้ง การบรรลุมรรคผลจึงเกิดขึ้น ผลของการบรรลุธรรมแต่ละระดับสามารถขจัดกิเลสได้ตามลำดับ ตั้งแต่กิเลสอย่างหยาบ ไปจนถึงกิเลสอย่างละเอียดพร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ไปด้วย สภาวะของการบรรลุธรรมและช่วงจังหวะแห่งการบรรลุธรรม เมื่อถึงจุดสุดท้ายของการบรรลุธรรม ล้วนมองเห็นความจริงของสรรพสิ่งว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรา ทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย

References

Bhuddhadasa Bhikkhu. (1988). *What is Buddhist.* Bangkok: Dharmasapa.

Lertmongkolchoke, T. (2010). An Analytical Study of Abhiññā in Theravāda Buddhist Philosophy. M.A. Thesis Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Petchphiroon, S. (2004). An Analytical Study of The Concept of Wisdom Development According to Buddhadāsa Bhikkhu's View. M.A. Thesis Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrabuddhagosa Thera. (2005). *Visuddhimagga*. (6th ed.). Bangkok: Thana Place.

Phramaha Sayam Ratchavat. (2000). A comparative study of the Traisikkha in Visuddhimagga and Vimuttimagga. M.A. Thesis Graduate School Mahidol University.

Phramaha Si Sayadaw (Sobhanathera). (2002). Vipassanajuni. Bangkok: Tipyavisut.

Phrapromkhunabhorn (P.A. Payutto). (2015) . *Dictionary of Buddhism (Dhamma)***.** (30th ed.). Bangkok: Dhammathamkusolchit foundation.

Phrathamteerarajmuni (CHodok). (1999). *Bhodipakkhiya-Dhamma*. (5th ed.). Bangkok: MCU Press.

R.M.L. Gethin. (2003). *The Buddhist Path to Awakening*. (3rd ed.). Oxford: Oneworld.

Rodjanagoson, N. (2005). *An Analytical Study of the Concept of Five Aggregates (Pañca-Khandha) And It's Relationship to Attainment of Dhamma in the Theravada Buddhism*. M.A. Thesis Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคี เพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ*

A Buddhist Psychological Causal Model in Building Unity for the Successful Teamwork

จันทร แสงสุวรรณวาว
Juntorn Saengsuwanwow
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajvidhyalaya University.
Email: juntorn@neo-exhibit.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ 2) เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ 3) เพื่อตรวจสอบและนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้งานวิจัยเชิงปริมาณขยายการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้องค์ความรู้จากกาวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 13 รูป/คน อธิบายได้ในรูปโมเดลต้นไม้ทางพุทธจิตวิทยาเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ข้อแรก 2) นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยคุณภาพมาพัฒนาเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง และ 3) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานองค์กรเอกชนจำนวน 422 คน เพื่อการตรวจสอบความตรงและนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรม LISRELได้ผลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่สาม

คำสำคัญ: ความสามัคคี; ทีมงานที่ประสบความสำเร็จ; โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

---

* Received March 5, 2018; Accepted June 19, 2018.

Abstract

The 3 objectives of this research were 1) to study about the concept of Buddhist Psychology in building the unity for the successful teamwork, 2) to develop the Buddhist Psychological causal model in building the unity for the successful teamwork and 3) to validate and propose the Buddhist Psychological causal model in building the unity for the successful teamwork. Mixed Methods Research using quantitative research to extend qualitative results was used for research design. Analyze using Structural Equation Modeling: SEM that the results were 1) Acquired the knowledge in qualitative research from In-depth Interview of 13 experts that can be clearly explained as the Buddhist Psychological Tree Model in building the unity for the successful teamwork answered to the 1st objective. 2) Using the data from qualitative research to develop the Buddhist Psychological causal model in building the unity for the successful teamwork answered to the 2nd objective 3) The result of quantitative research from the sampling group of 422 public companies' staffs could validate and propose the Buddhist Psychological causal model in building the unity for the successful teamwork by LISREL program which the result was significant at the .01 level that answered the 3rd objective.

Keywords: The Unity; Successful Teamwork; Causal Model

บทนำ

การทำงานขององค์กร หรือหน่วยงานใดๆ ก็ตาม งานจะประสบความสำเร็จได้มากหรือน้อยนั้นขึ้นกับความสามารถในการร่วมมือของคนในทีมเป็นหลัก การทำงานร่วมกับคนหลายๆ อาจมีความคิดที่แตกต่างกันเกิดขึ้น จนอาจกลายเป็นความขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กร เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการประสานงาน เกิดความไม่คล่องตัวในการทำงานระหว่างบุคคล ระหว่างแผนก หรือหน่วยงาน ทำให้บรรยากาศการทำงานไม่ราบรื่น คนทำงานไม่มีความสุข กำลังใจในการทำงานถดถอย ท้อแท้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานและผลประกอบการรวมขององค์กรไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ยากต่อการพัฒนาองค์กร เมื่อคนทำงานขาดความสุขในการทำงาน ก็อาจเกิดปัญหาการลาออก ทำให้องค์กรต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการสรรหาบุคลากรใหม่และเกิดต้นทุนการอบรมพนักงานใหม่อยู่เสมอ พนักงานที่เข้าใหม่ ยังขาดประสบการณ์ ทำให้งานที่ทำไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เมื่อมีปัญหาเช่นนี้ องค์กรก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ดีเท่าที่ควร หากบุคคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีขึ้น มีความผูกพันและความจงรักภักดีต่อองค์กร และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นจนทำให้องค์กรเกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ (Nimitsadikul and Jadesadalug, 2016) และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นบนฐานของการเคารพ และการให้เกียรติแก่กันและกัน (Phrakhrupariyatrattananuyut and Uthai Satiman, 2016; Phramaha Duangden Thitañāṇo and Phrapalad Somchai Payogo, 2018)

การจะเสริมสร้างให้บุคลากรในทีมเกิดความปรองดองกันนั้น พบว่าหลักสาราณียธรรม เป็นพุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิด ความรัก ความสามัคคี และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน พร้อมที่จะให้อภัยกัน (Yamsruan, 2016) ปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับที่สองที่เป็นตัวแปรในความตั้งใจลาออกจากงานของบุคลากร ก็คือ การมีปัญหาการเมืองภายในทีมงาน จนเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในทีมงาน ไม่ว่าจะทำงานในหน้าที่ระดับใดก็ตาม (Srivorrachatpakorn, 2015) สาเหตุการเกิดความขัดแย้ง อาจมาจากสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือ 1) ความขัดแย้งทางความคิด (Conflict of Idea) เป็นธรรมดาที่คนเราอาจมีความคิดเห็นที่แตกแต่งกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างทางพันธุกรรม รวมเข้ากับความแตกต่างจากประสบการณ์ และการอบรมที่แต่ละคนได้รับ ตลอดจนพื้นฐานความรู้ ระดับการศึกษา ทัศนคติ ค่านิยม ฯลฯ ที่แตกต่างกัน 2) ความขัดแย้งในผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ปัญหาความขัดแย้งประเภทนี้นับเป็นปัญหาใหญ่ และแก้ไขยาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการแก่งแย่งเกี่ยวกับอำนาจ อิทธิพล เงิน ตำแหน่ง ผลประโยชน์ และผลงาน เป็นต้น (Chanprasert, 1997) จึงต้องใช้หลักการบริหารบุคคล ตามหลักทฤษฎี Z ของ William Ouchi เพื่อสร้างระบบการดูแลพนักงานให้เกิดความผูกพันกับองค์กร นอกจากนี้ยังต้องอาศัยหลักจิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจ ของ McCleland มาใช้การขับเคลื่อนทีมงานไปสู่ความสำเร็จ รวมทั้งการธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพให้อยู่คู่กับองค์กรเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน (Sonmanee, 2016)

ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ และนอกจากความสามัคคีแล้วนั้น ยังมัตัวแปรใดที่เป็นองค์ประกอบให้ทีมงานประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีในการทำงานเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ
3. เพื่อตรวจสอบและนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Explain Qualitative Results) และใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดล

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร เลือกเฉพาะบริษัทเอกชน โดยคัดเลือกบริษัทที่ประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาทิฐิ คือ ให้บริการผลิต จำหน่ายสินค้า หรือบริการที่ไม่เป็นอบายมุข และ ดำเนินกิจการมานานกว่า 20 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ในองค์กรต้องประกอบด้วยหน่วยงานหลายแผนก และมีพนักงานส่วนมากขององค์กรเป็นคนที่มีอายุงานมาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ เอกสาร บทความงานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาประกอบด้วย 1) แนวคิดการสร้างความสามัคคีตามหลักพุทธศาสนา (หลักสาราณียธรรม และหลักอปริหานิยธรรม) 2) แนวคิดการสร้างความสามัคคีตามหลักบริหารบุคคล Theory Z ของ William Ouchi 3) แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจ ของ McClelland

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาครั้งนี้ ไว้ดังนี้

1) ตัวแปรภายนอกแฝง ในส่วนของหลักทางพุทธศาสนา จะกำหนดด้วยในเรื่องการสร้างความสามัคคีตามหลักพุทธศาสนา คือ หลักสาราณียธรรม 6 กับหลักทฤษฎีการบริหารบุคคล (Human Motivation) Theory Z ของ William Ouchi และทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland ในการบริหารองค์กรที่มีสร้างความสามัคคีให้คนทำงาน

2) ตัวแปรภายในแฝง คือ ทีมงานที่ประสบความสำเร็จ (Successful Teamwork) วัดได้จากหลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ มีความพอใจในงานที่ทำ (2) วิริยะ มีความเพียรทำงานให้ดี (3) จิตตะ มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อความสำเร็จ และ (4) วิมังสา มีการพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นเสมอซึ่งตัวแปรทั้งหมดนี้ อาจมีการปรับปรุงภายหลังจากที่มีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

4. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ขอบเขตด้านประชากร คือกลุ่มคนในวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ทั้งเพศหญิงและชาย ทุกระดับการศึกษา ทุกสถานภาพการสมรส

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ในขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งสิ้น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาองค์กร สังคมและพฤติกรรมศาสตร์ (3) นักธุรกิจที่มีประสบการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารทรัพยากรบุคคล เจ้าของกิจการ หรือผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่ประสบความสำเร็จ และมีอายุของกิจการยาวนานกว่า 10 ปี และ (4) ผู้บริหารองค์กรตามแนววิถีพุทธ จำนวนรวม 13 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

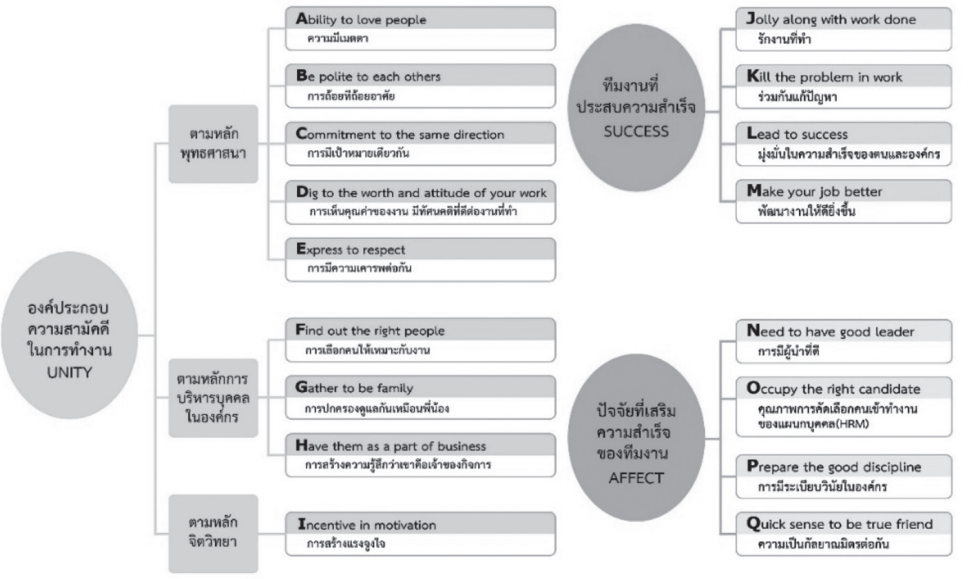
5. ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในช่วงระยะเวลา ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2560 ถึง ธันวาคม 2560

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีในการทำงานเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

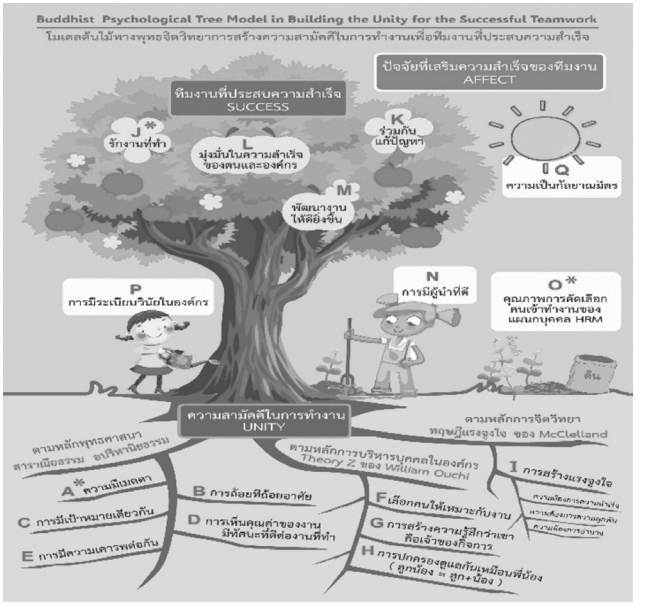
ผลการวิจัยพบว่า พุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ที่มีตัวแปรทั้งหมด 17 ตัว แบ่งตามหลักพุทธศาสนา (A-E) หลักการบริหารบุคคล (F-H) หลักจิตวิทยา (I) และปัจจัยทีมงานที่ประสบความสำเร็จ (J-M) และปัจจัยที่เสริมความสำเร็จของทีมงาน (N-Q) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : สรุปตัวแปรและสัญลักษณ์ (ชื่อย่อ) ที่จะใช้ในโมเดลพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของของความสำเร็จตามหลักพุทธศาสนาประกอบด้วย 1) ความมีเมตตา 2) การถ้อยทีถ้อยอาศัย 3) การมีเป้าหมายเดียวกัน 4) การเห็นคุณค่าของงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ 5) การมีความเคารพต่อกัน ตัวแปรตามหลักบริหารบุคคล ประกอบด้วย 6) เลือกคนให้เหมาะกับงาน 7) การสร้างความรู้สึกว่าเขาคือเจ้าของกิจการ 8) การปกครองดูแลเหมือนพี่น้อง และตามหลักจิตวิทยา คือ 9) การสร้างแรงจูงใจ ตัวแปรทั้ง 9 ตัวเปรียบเสมือนรากที่เป็นส่วนสำคัญของต้นไม้ที่มีหน้าที่ดูดน้ำ แร่ธาตุในดินไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของต้นไม้ ช่วยยึดลำต้น และสร้างฮอร์โมนของพืชหลายชนิดเพื่อการเจริญพัฒนาในส่วนของลำต้น ส่วนยอดและอื่นๆ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกยังพบว่า ยังมีปัจจัยที่เสริมความสำเร็จของทีมงานอีก คือ 1) การมีผู้นำที่ดี เปรียบเสมือนคนที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นคนปลูกต้นไม้ 2) การคัดเลือกคนเข้า

ทำงานของแผนกบุคคล เปรียบเสมือนการพิถีพิถันคัดเลือกต้นกล้า ดินและปุ๋ยที่ดีในการปลูกต้นไม้ 3) การมีระเบียบวินัยในการทำงาน เปรียบเสมือนการมีระเบียบวินัยในการดูแล รดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ย และ 4) ความเป็นกัลยาณมิตร เปรียบเสมือนแสงแดดที่มาช่วยให้ต้นไม้สร้างอาหารได้และเติบโตออกเป็นกิ่งก้าน ดอกผล คือความสำเร็จ หรือผลของงาน ที่วัดได้จากหลัก อิทธิบาท 4 คือ 1) รักในงานที่ทำ 2) ร่วมกันแก้ปัญหา 3) มุ่งมั่นในความสำเร็จของตนและองค์กร และ 4) พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 2

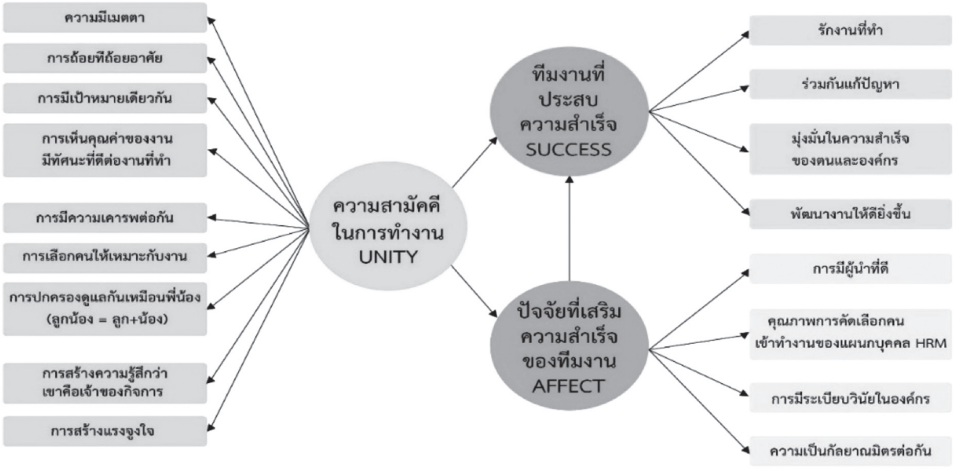

ภาพที่ 2 : โมเดลต้นไม้ทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สรุปได้จากงานวิจัยเชิงปริมาณ มาพัฒนาเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ จขากการสร้างแบบข้อคำถามเพื่อจะใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ตามโมเดลที่ได้ และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 7 ท่านตรวจเครื่องมือ เมื่อได้เครื่องมือที่สมบูรณ์แล้ว จึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ คนวัยทำงานทุกเพศ ไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ที่ทำงานในบริษัทเอกชน โดยสำนักงานตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคนในวัยทำงานตามกฎหมายแรงงาน อายุของวัยแรงงานตามระบุในกฎหมายแรงงานคือ ช่วงอายุ ระหว่าง 18-60 ปี เพราะต้องการเปิดกว้างรับความคิดเห็นคนวัยทำงานทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ไม่จำกัดเรื่องสถานภาพการสมรส เพราะในหน่วยงานต่างๆ ย่อมประกอบด้วยคนวัยทำงานดังกล่าวที่นับเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนกิจการทุกภาคส่วน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ คือใช้ขนาด 10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ที่

ต้องการประมาณค่า หรือจำนวนเส้นทาง (Path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้จำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 39 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลแสดงกรอบแนวคิดทั้งหมด 39 เส้นทาง ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาด 390 คน ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 422 ชุด ซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรเอกชนที่มีคุณสมบัติดังนี้คือ เป็นองค์กรที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักในสังคม และดำเนินธุรกิจแบบสัมมาทิฐิ ที่ดำเนินกิจการมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความมั่นคงและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนมากพนักงานทำงานกับองค์กรมานาน เป็นองค์กรที่มีหลายแผนกทำงานร่วมกัน มีเจ้าของกิจการหรือผู้บริหารระดับสูงใส่ใจดูแลพนักงานและทราบความเป็นไปของผลงานของพนักงานดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 : โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

3. **การตรวจสอบและนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์**

ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบและนำเสนอโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถแสดงค่าสถิติผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสถิติผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

ตัวแปรเหตุ / **ตัวแปรผล**	UNITY			AFFECT		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
AFFECT	0.91** (0.05) 16.64		0,91** (0.05) 16.64			
SUCCESS	0.92 ** (0.05) 18.54	0.47** (0.13) 3.57	0.45** (0.14) 3.24	0.52** (0.15) 3.51		0.52** (0.15) 3.51
ค่าสถิติ	ไค-สแควร์ = 76.49 df = 65 p = .0156 GFI =.98 AGFI = .96 RMSEA = .018					

ตัวแปร	A	B	C	D	E	F	G	H	I
ความเที่ยง	0.16	0.45	0.47	0.44	0.54	0.29	0.46	0.54	0.21

ตัวแปร	J	K	L	M
ความเที่ยง	0.59	0.35	0.53	0.42

ตัวแปร	N	O	P	Q
ความเที่ยง	0.52	0.43	0.54	0.48

สมการโครงสร้างของตัวแปร	AFFECT	SUCCESS
R SQUARE	0.82	0.91

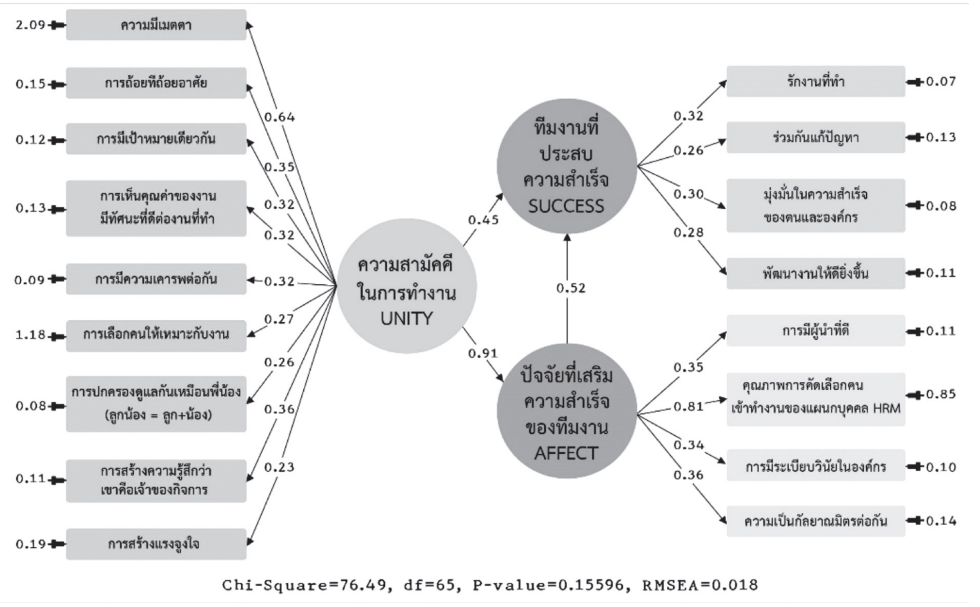
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง	UNITY	SUCCESS	AFFECT
UNITY	1		
SUCCESS	.764**	1	
AFFECT	.755**	.749**	1

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, **p<.01,

TE = ผลรวมอิทธิพล, IE = อิทธิพลทางอ้อม, DE = อิทธิพลทางตรง

จากผลการวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้ ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 76.49 องศาอิสระเท่ากับ (df) 65 ความน่าจะเป็น (P-Value) เท่ากับ .156 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มี--ค่าเท่ากับ .98 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .96 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ .0098 ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .018 ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ สนับสนุนว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดในแต่ละตัวแปรแฝง คือ ความมีเมตตา รักงานที่ทำ และคุณภาพการคัดเลือกคนเข้าทำงานของแผนกบุคคล ด้วยค่า 0-64, 0.32 และ 0.81 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปร ทีมงานที่ประสบความสำเร็จ(SUCCESS) พบว่าตัวแปรดังกล่าว ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการสร้างความสามัคคี (UNITY) และปัจจัยเสริมความสำเร็จของทีมงาน (AFFECT) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .45 และ.52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ นอกจากนั้น ทีมงานที่ประสบความสำเร็จ (SUCCESS) ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากความสามัคคี (UNITY) ผ่านตัวแปรปัจจัยเสริมความสำเร็จของทีมงาน (AFFECT) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 : แสดงโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยา การสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากงานวิจัยเชิงคุณภาพทำให้ได้ผลในรูปโมเดลเดลต้นไม้ทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ โดยมีตัวแปรในเรื่องการสร้างความสามัคคี เป็นไปตามหลักพุทธศาสนา คือ การใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เสริมสร้างความเข้าในซึ่งกันและกัน เพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยกันได้ด้วยดี ดังการยืนยันจากงานวิจัยของพระมหากฤษณา กิตฺติโสภโณ (แซ่หลี) และงานวิจัยของ พระมหาเกียเฮง ธมฺมสาโร และการใช้หลักธรรมอปริหานิยธรรม ในการเสริมสร้างความสามัคคี ดังการยืนยันจากงานวิจัยของ เสนอ อัศวมันตา (Assawamanta, 2014) ที่ใช้ในการทำงานให้เป็นระบบ ส่งเสริมความสมานสามัคคีรักษาประเพณีอันดีงามขององค์กร ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในหน่วยงานอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยอธิบายในรูปโมเดลต้นไม้ทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ต้นไม้งอกงามเติบโตประกอบด้วยตัวแปรหลายอย่างประกอบเข้าด้วยกัน เสมือนต้นไม้ต้องมีรากใหญ่น้อยที่ทำหน้าที่ ดูดน้ำ อาหาร ในดินเพื่อหล่อเลี้ยงให้ต้นไม้เติบใหญ่และแข็งแรง คือตัวแปรที่สำคัญทั้ง 9 ตัว อันประกอบด้วยตัวแปรที่แบ่งเป็นหมวด 3 หมวด หมวดแรก แบ่งตามหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัวแปร คือ 1) ความมีเมตตา 2) การถ้อยทีถ้อยอาศัย 3) การมีเป้าหมายเดียวกัน 4) การเห็นคุณค่าของงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ 5) มีความเคารพต่อกัน 6) เลือกคนให้เหมาะกับงาน หมวดที่สอง แบ่งตามหลักการบริหารบุคคลในองค์กร คือตัวแปรที่ 7) การปกครองดูแลกันเหมือนพี่น้อง 8) การสร้างความรู้สึกว่าเขาคือเจ้าของกิจการ และหมวดสุดท้ายแบ่งตามหลักทฤษฎีจิตวิทยา คือตัวแปรที่ 9) การสร้างแรงจูงใจ ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบให้เกิดความสามัคคีของคนในทีม ที่จะนำพางานสู่ความสำเร็จ

นอกจากนั้น ยังต้องอาศัยตัวแปรเสริมที่ทำให้ต้นไม้เติบโตงอกงามได้ เช่น 1) คนที่จะปลูกต้นไม้ 2) พิถีพิถันคัดเลือกต้นกล้าที่ดีและเลือกดินดีในการปลูก 3) ความมีระเบียบวินัยในการหมั่นรดน้ำพรวนดินใส่ปุ๋ยดูแลอย่างสม่ำเสมอ และ 4) ความมีแสงแดดจากดวงอาทิตย์ที่จะช่วยให้ต้นไม้สร้างอาหารเองได้ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแปรสำคัญทั้ง 4 ตัวที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพตามลำดับคือ 1) การมีผู้นำที่ดี 2) คุณภาพการคัดเลือกคนเข้าทำงานของแผนกบุคคล HRM 3) การมีระเบียบวินัยในองค์กร และ 4) การเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เมื่อมีองค์ประกอบครบในการปลูกต้นไม้ ความสำเร็จของการปลูกเราสามารถสังเกตได้จาก ต้นไม้ที่ปลูก สามารถมี กิ่งก้าน ใบ ดอก และผลให้เห็นอย่างน่าชื่นใจหรือไม่ ก็เฉกเช่นกับความสำเร็จของทีมงาน ที่สามารถพิจารณาจาก คนในทีมงานต่างทำงานด้วยคุณสมบัติดังนี้คือ 1) รักในงานที่ทำ 2) ร่วมกันแก้ปัญหา 3) มุ่งมั่นในความสำเร็จของตนและองค์กร 4) พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ต้นไม้ที่ปลูกย่อมส่งผลให้คนปลูกเกิดความพึงพอใจได้เสมอ เช่นเดียวกับคนทำงาน ที่ย่อมประสบความสำเร็จได้ด้วยคุณสมบัติดังที่กล่าวมา ซึ่งนำผลการวิจัยที่ได้มาประยุกต์เข้ากับกรอบความคิดของ Peter Senge (Online, 2018)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิง ทำให้ได้ตัวแปร มาพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยได้เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ทีประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Variables) ที่ก่อเกิดการสร้างความสามัคคีในทีมงาน แบ่งตามหลักพุทธศาสนา ได้ 5 ตัวแปร ซึ่งได้คำตอบที่สังเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ว่ามีหลักธรรมที่สำคัญนอกจากหลักสาราณียธรรมซึ่งเป็นหลักของการสร้างความสามคตีตามงานเอกสารที่ศึกษา ยังมีหลักอปริหานิยธรรม ที่เป็นหลักสำคัญในการสร้างความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม ด้วยการให้ความสำคัญในเรื่องการประชุม ที่ต้องเข้าประชุมและเลิกประชุมพร้อมกัน การให้ความเคารพผู้ที่ควรเคารพ ตัวแปรด้านบริหารบุคคลในองค์กร 3 ตัวแปร และตามหลักจิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจ อีก 1 ตัวแปร และได้ตัวแปรส่งผ่านอีก 4 ตัวแปร ที่เป็นตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จเป็นทีม นอกเหนือจากความสามัคคี ประกอบด้วย 1) การมีผู้นำที่ดี 2) คุณภาพการคัดเลือกคนเข้าทำงานของแผนกบุคคล 3) การมีระเบียบวินัย และ 4) ความเป็นกัลยาณมิตร ดังงานวิจัยสนับสนุนของ พระสมหมาย อตฺถสิทโธ (พืชสิงห์) (Phra Sommai Autthasittho, 2016) และ เสมอ อัศวมันตา ที่นำหลักอปริหานิยธรรมมามาให้บริหารผู้ปกครององค์กรส่วนท้องถิ่น จังหวัดร้อยเอ็ด และองค์กรบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 คือการวิเคราะห์ผลทางสิติด้วยสมการโครงสร้างโดยโปรแกรม LISREL ผลการวิเคราะห์ทางสถิติของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มพนักงานองค์กรเอกชน หกมีการเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มอื่น เพื่อดูผลการวิจัยว่าสอดคล้องหรือแตกต่างจากผลการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร

2. การนำผลการวิจัยไปทำงานวิจัยเชิงทดลอง เพื่อตรวจสอบว่าผลการทดลองได้ผลเหมือนหรือแตกต่างจากผลการวิจัยหรือไม่ อย่างไร

3. การนำแบบสอบถามในงานวิจับเชิงปริมาณไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามและวัดผลออนไลน์เพื่อใช้ในการคัดสรรบุคลกรเข้าทำงานเพื่อจะได้มีคุณสมบัติการมีความสามัคคีกับทีมงานเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ

4. การเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มแรงงานต่างชาติ โดยพาะกลุ่มตลาดแรงงานจากประเทศในกลุ่ม AEC จะได้ผลการวิจัยที่เหมือน หรือแตกต่างจากงานวิจัยครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร และสามารถนำมาใช้คัดกรองคนงานก่อนรับเข้าทำงาน ว่าเป็นคนที่มีแนวโน้มมีความสามัคคีกับทีมงานได้

References

Assawamanta, S. (2014). *The Model Administration According To Aparihaniyadhamma of Nonthaburi Provincial Administrative Organization.* Thesis Submitted of Doctor of Philosophy Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Chanprasert, C. (1997). *Human Relation*. Bangkok: Pimlak Education Center.

Creswell,J W.(2009). *Research Design*. (3rd ed.). Califormia. USA.

Luca. J. & Tarricone. P. (2002). *Does emotional intelligence affect successful teamwork*? Edith Cowan University. Perth. Australia. Herdsa.

Massie, J L. and John Douglas. (1992). *Managing: A Contemporary Introduction*. Englewood Cliffs: Simon & Schuster Company.

Nimitsadikul, P. and Jadesadalug, V. (2016). The Human Resource Management Process of the Nakhon Pathom Rajabhat University. *Veridian E-Journa*l, 9(3), 631-652.

P.A.Payutto. (1995). *Discipline is more important than you think*. (6th ed.) Bangkok: Palidham Publishing.

Phra Sommai Autthasittho (Puedsingh). (2016). A Model of the Application of Aparihaniyadhamma for Administration of Administators in Local Administrative Organization, Roi-Et Province. *Dhammathas Academic Journal*, 16(1), 101-113.

Phrakhrupariyatrattananuyut and Uthai Satiman. (2017). Buddha Dhamma on Reducing Inequality in Thai Society. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(2), 49-60.

Phramaha Duangden Thitañāṇo (Tunin) and Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen). (2018). The Knowledge Integration of Principles and Practicing According to Religious Way for Developing Peace Building Process. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 474-489.

Sonmanee, K. (2016). Human Resources Management amid Globalization. *Panyapiwat Journal*, 8(1), 275-287.

Srivorrachatpakorn, C. (2010). Factor that cause employee in supply chain department to resign: Case study of accompany who produce goods in Bangkok. *Veridian E-Journa*l, 8(1), 185-197.

Yamsruan, N. (2016). Applying Saraniyadham in building the unity for nurses at Bangsai hospital. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 1 (1), 47-56.

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

The Development of Personnel Administration Model to the Excellence of Educational Institutes of Secondary Educational Service Areas

[1]เอมรินทร์ จันทร์บุญนาค, สิน งามประโคน และ ระวิง เรืองสังข์
Emmarrin Junboonnak, Sin Ngamprakhon and Rawing Ruangsanka
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
[1]Email: Emmarrin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ 3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 1) การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาบางแห่งตัดสินใจโดยผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ 2) ผู้บริหารบางแห่งให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีมน้อย 3) สถานศึกษาบางแห่งขาดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคลากรภายใน 4) ผู้บริหารบางแห่งขาดทักษะประสบการณ์และความมุ่งมั่นในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา 5) สถานศึกษาบางแห่งขาดการนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงานบุคคลให้เหมาะกับบุคลากร

*Received January 29, 2018; Accepted July 16, 2018.

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการบริหารงานบุคคล 2) ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล 3) องค์ประกอบความเป็นเลิศของบุคคล 4) วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ คือ การวิเคราะห์องค์การ การวางแผน การสื่อสารความเข้าใจ การปฏิบัติการ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และการนำไปใช้ คือ การนำรูปแบบไปใช้ ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา

3. การตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล; สู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the status of human resource administration of schools under Office of Secondary Education Service Area, 2) to develop a model of human resource administration to excellence in schools under Office of Secondary Education Service Area, and 3) to evaluate the model of human resource administration to excellence in schools under office of Secondary Education Service Area. This mixed methods research were used in the study.

The results of the study found that:

1. The status of human resource administration of schools under Office of Secondary Education Service Area; 1) Human resource administration mostly depends on decision of school administrators, 2) Teamwork and team participation have less importance in some schools, 3) Inter-personal relations in some schools need improving, 4) Some school administrators lack of skills and experiences in human resource administration, and 5) Human resource administration in some schools needs integration and application of good governance and Dhamma principles.

2. The development of human resource administration model to excellence in schools under office of Secondary Education Service Area consists of 3 components; Lead consisting of 1) personnel management 2) personnel management scope 3) Factors of excellence consisting of strategic planning, leadership, recipient, information and administration process, and results and 4) Method of human resource administration to excellence consisting of organization analysis, planning, communication, action, and evaluation; Application is to apply the model in schools and the results of model application.

3. The evaluation of the model of human resource administration to excellence in schools under Office of Secondary Education Service Area was at the maximum level overall. In each aspect, the advantage was the highest and followed by appropriateness, integrity, and possibility respectively.

Keywords: Personnel Administration; The excellence of educational institutes; Secondary Educational Service Areas

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ.2552-2561) รัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายภายใน พ.ศ. 2561 โดยเน้นประเด็นหลัก 3 ประการ คือ (1) คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย พัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรัก มาเป็นครูคณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (2) โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาโดยเพิ่มบทบาทผู้ที่อยู่ภายนอกระบบการศึกษา ไม่ใช่ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบ และพิจารณาระบบการศึกษาและเรียนรู้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาประเทศซึ่งต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบอื่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เกษตรกรรม สาธารณสุข การจ้างงาน เป็นต้น โดยวิเคราะห์ประเด็นหลักทั้ง 3 ประการนี้จะส่งผลให้คนไทยยุคใหม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในด้านการสื่อสาร คิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และมีจิตสาธารณะ มีคุณธรรมจริยธรรม (Uppamaiathichai, 2014)

สภาพปัญหาของบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบัน โดยในกลุ่มของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา แต่ยังพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะในการบริหารจัดการ รวมทั้งการขาดคุณลักษณะของการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี ต่อมาสภาพปัญหาของครูอาจารย์ผู้สอน จากการสรุปรวบรวมข้อมูลของธร สุนทรายุทธ (Soontrayut, 2007) พบว่า 1) ครูจำนวนไม่น้อยยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน ยังคงปฏิบัติการสอนเหมือนเดิม โดยอาศัยจังหวะและโอกาสของความไม่เป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร และการขาดระบบการกำกับติดตามประเมินผลที่ชัดเจนของโรงเรียนรักษาสภาพดังกล่าวของตนไว้โดยไม่เดือดร้อน (2) ครูจำนวนไม่น้อยยังไม่แม่นในเนื้อหาทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ เนื่องจากมีความรู้ที่ศึกษาไม่แน่นพอและไม่สนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจึงมองไม่เห็นปัญหา มองไม่เห็นแนวทางการพัฒนา (3) ครูจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่สอน จึงจัดการเรียนการสอนแบบโปรยหว่านด้วยวิธีสอนแบบเดียวกันทั้งห้อง ไม่คำนึงถึงหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล (4) ครูจำนวนไม่น้อยที่ขาดความเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังละเลยปัญหาภาระ ทอดทิ้งเด็ก ไม่สนใจการสอน และการช่วยเหลือเรื่องส่วนตัวของเด็ก และ (5) แผนการสอนของครูได้รับการล้อเลียนว่า “แผนการส่ง” เพราะไม่ได้เขียนในสิ่งที่จะสอนจริง และ (6) ครูขาดการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ และไม่ได้พัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในชีวิตจริง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า สภาพปัญหาดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการบริหารงานบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพ การที่สถานศึกษาจะดำเนินภารกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ

ได้นั้น สถานศึกษาจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ดังนั้นการบริหารงานบุคคลจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการบริหาร การบริหารงานบุคคล คือภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการจัดการ วางแผนกำลังคน การสรรหา คัดเลือก และการบรรจุบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน พร้อมทั้งสามารถใช้ประโยชน์ให้เกิดผลสูงสุด ธำรงรักษา และพัฒนาบุคลากรเหล่านั้นเพื่อผลสำเร็จขององค์การ (Srisompet, 2013) ถ้าการบริหารงานบุคคลบกพร่อง หน่วยงานนั้นๆจะเจริญก้าวหน้าได้ โดยยาก เพราะงานทุกชนิดจะได้ผลดีหรือผลเสียนั้น ก็ขึ้นอยู่ที่บุคคลที่รับงานไปทำ นักบริหารที่ดีจะต้องบริหารงานบุคคลให้ได้ผลดีและได้รับความสำเร็จในการทำให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานสถานศึกษา เนื่องจากบุคลากรเป็นปัจจัย ที่สำคัญที่สุดของการบริหาร ในกระบวนการบริหารการศึกษาจึงได้กำหนดให้บริหารด้านบุคลากรเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานสามารถดึงดูดและบำรุงรักษาคนดี มีความรู้ ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้เหมาะสมที่สุดและดีที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการ (Nonthanawong, 2009) การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศประกอบจะต้องสร้างความ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบ และเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ (Chairuang, 2015) การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นเลิศ ประกอบด้วยปัจจัยค้ำจุน ปัจจัยด้านการจัดการ สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา วัฒนธรรมองค์กร โดยมีกลยุทธ์คือ 1) เสริมสร้างความผูกพันด้านปัจจัยค้ำจุน 2) เสริมสร้างความผูกพันด้านการจัดการองค์กร 3) สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา 4) เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มั่นคงและยั่งยืน 5) เสริมสร้างแรงจูงใจด้านบรรทัดฐาน 6) เสริมสร้างความซึมซับค่านิยมในองค์กร และ 7) เสริมสร้างความสำคัญในงานและประสบการณ์ในการทำงาน (Rittisom and Inrak, 2016) สามารถเกิดเรียนรู้และปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ยากลำบากหรืออุปสรรคในชีวิต บุคคลนั้นสามารถผ่านพ้นได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะมีแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกมากระทบ (Sucaromana, 2016) ตลอดจนมีองค์ประกอบด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และองค์ประกอบด้านความเสียสละ ส่วนองค์ประกอบด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากตามลำดับ (Panjan, 2018)

ดังนั้นในการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา นอกจากจะใช้หลักพุทธธรรมประกอบการบริหารงานแล้ว ควรมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการบริหารเป็นกระบวนการหรือกลไกการดำเนินงานหรือกิจกรรมขององค์กร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยี และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด โดยจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการร่วมแรงและความตั้งใจของกลุ่มบุคคลทุกคนในองค์กร โดยมีจุดหมายเดียวกัน คือ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์การได้กำหนดไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นสมาชิกขององค์กร ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา กระบวนการบริหารนั้นควรมีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเป็นวัฏจักรที่หมุนเวียนตลอดเวลา และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกทิศทาง (Rathanit 2010) ซึ่งในตำราการบริหารสมัยใหม่ส่วนใหญ่จะแบ่งกระบวนการบริหารออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading)

และการควบคุม (Controlling) (Tiyao, 2008) ที่ผ่านกระบวนการในด้านการจัดการร่วมกันโดยโรงเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน และองค์กรศาสนา (Nuchaboon, 2016)

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา” เพื่อเป็นการวางแนวทางการบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาให้มีระบบ และสามารถรักษาบุคลากรที่เก่งและเชี่ยวชาญให้อยู่กับสถานศึกษาได้อย่างยาวนานมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ คุณภาพ (Qualitative Research) วิจัยเชิงปริมาณ(Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 2 วิธีการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร

วิธีการดำเนินการวิจัย: ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับ, รูปแบบ, บริหารงานบุคคล, ความเป็นเลิศของสถานศึกษา, ข้อมูลสถานศึกษา, งานวิจัยที่เกี่ยว

ข้องแหล่งข้อมูล : พระไตรปิฎก, หนังสือ, ตำรา, บทความ, วารสาร, งานวิจัย, เว็บไซต์เครื่องมือ

เครื่องมือ : ศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : กรอบแนวคิดการวิจัย สภาพปัญหาทั่วไป

2. การสัมภาษณ์

วิธีดำเนินการวิจัย :ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ท่าน โดยมีการ กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานบุคคล 2) ด้านการบริหารวิชาการ 3) ด้านความเป็นเลิศของสถานศึกษาสถานศึกษา 4) โรงเรียนที่ผ่านการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ระดับยอดเยี่ยม 3 ปีซ้อน

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : หลักการบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 1) หลักการบริหารบุคล 2) องค์ประกอบการบริหารบุคคลสู่ความเป็นเลิศ 3) วิธีการบริหารบุคคลสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. พัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดย

วิธีดำเนินการวิจัย : ยกร่างรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์ที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เครื่องมือ : ศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 1)

2. พัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

วิธีดำเนินการวิจัย : พัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาโดยสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แหล่งข้อมูล : ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 9 รูป/คน กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้บริหารสถานศึกษามีดังนี้คือ (1) เป็นผู้บริหารที่ได้รับรางวัลผู้บริหารโรงเรียน (2)

ประสบการณ์ในโรงเรียนอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป (3)ผู้บริหารผ่านการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ระดับยอดเยี่ยม 3 ปีซ้อน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารบุคคลมีเกณฑ์ดังนี้คือ (1) เป็นผู้บริหารที่ได้รับรางวัลการบริหารงานโรงเรียน (2) ประสบการณ์ในการบริหารในโรงเรียนอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการมีเกณฑ์ดังนี้คือ (1) จบการศึกษาปริญญาเอก (2) มีผลงานด้านวิชาการเป็นที่ยอมรับ (3) ดำรงตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีผลงานด้านการบริหารบุคคล

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการพัฒนาบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามีสองขั้นตอนคือ 1) การแจกแบบสอบถาม 2) การนำเสนอรูปแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย มี 2 ขั้นตอน :

1) ตรวจสอบโดยการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ (1) มีความเป็นประโยชน์ (2) ความเป็นไปได้ (3) ความเหมาะสม (4) ความถูกต้อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

เครื่องมือ : แบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ทางสถิติ 1) หาค่าร้อยละ 2) ความถี่ (f) 3) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 4) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 3)

2) นำเสนอรูปแบบการการพัฒนางานบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาดังนี้

ปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย : ปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

แหล่งข้อมูล : อาจารย์ที่ปรึกษา (ประธานกรรมการและกรรมการ) และผู้วิจัย

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

ผลลัพธ์ : รูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับสมบูรณ์)

ผลการวิจัย

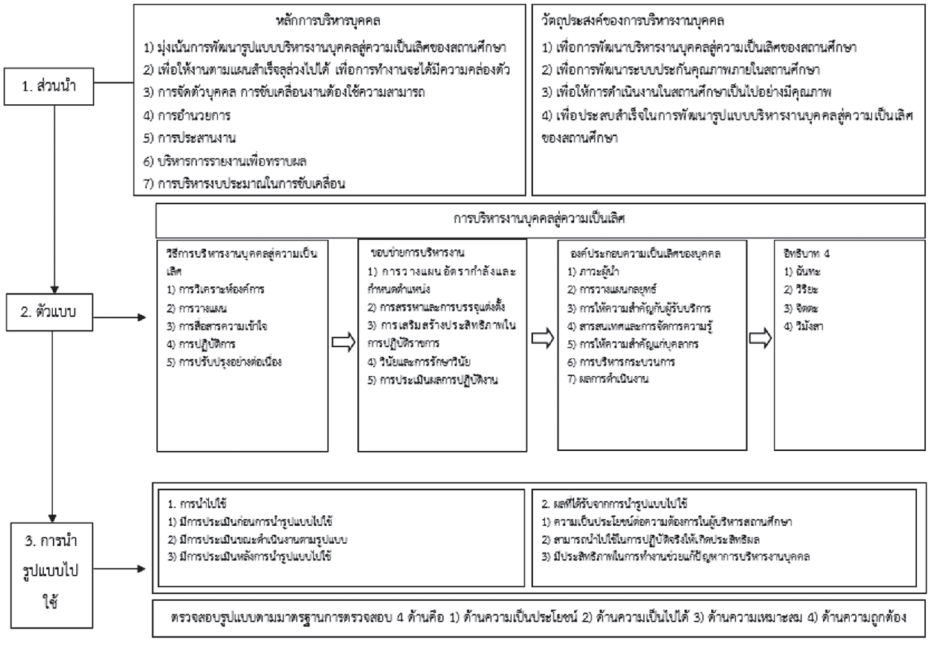
1. สภาพการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีองค์ประกอบดังนี้คือ (1) อิทธิบาท 4 1. ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ) 2. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วย ความพยายาม เข้มแข้งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ) 3. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก ไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง) 4.วิมังสา ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ) (2) ระบบการดำเนินงาน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2)การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 3)การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4)วินัยและการรักษาวินัย 5)การประเมินผลการปฏิบัติงาน (3) องค์ประกอบความความเป็นเลิศของการบริหารบุคคล ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ (Leadership) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ การให้ความสำคัญแก่บุคลากร การบริหารกระบวนการ (Process Management) ผลการดำเนินงาน (Results) (4) วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ การวิเคราะห์องค์การ การวางแผน การสื่อสารความเข้าใจ การปฏิบัติการ การควบคุม การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการบริหารงานบุคคล 2) วัตถุประสงค์การบริหารงานบุคคล ตัวแบบ ประกอบด้วย 1) อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 2) ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล คือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งการ

สรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) องค์ประกอบความเป็นเลิศของบุคคลมี การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ภาวะผู้นำ (Leadership) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ สารสนเทศและการจัดการบริหารกระบวนการ ผลการดำเนินงาน (Results) 4) วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ คือ การวิเคราะห์องค์การ การวางแผน การสื่อสารความเข้าใจ การปฏิบัติการ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และการนำไปใช้ คือ การนำรูปแบบไปใช้ ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

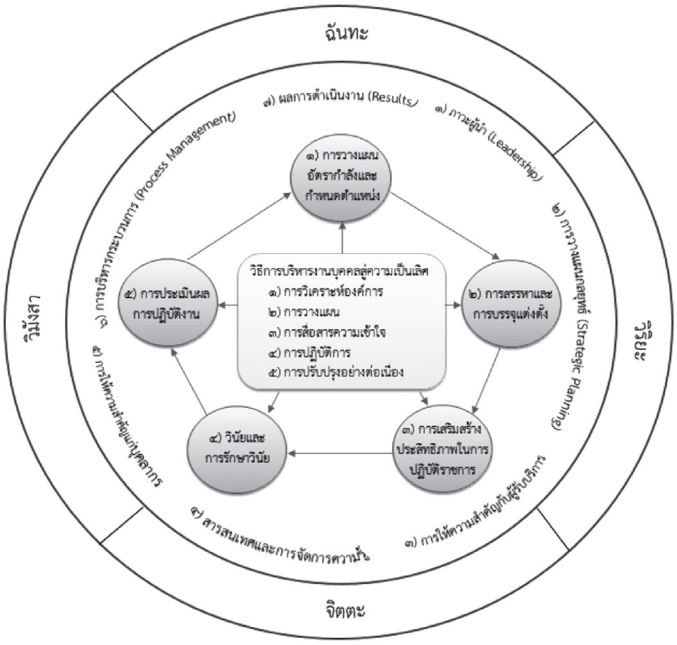
ผลตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นรูปแบบรูปภาพ (Semantic Model) ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ 1) อิทธิบาท 4 2) ระบบการดำเนินงานของรูปแบบ 3) องค์ประกอบความเป็นเลิศของบุคคล 4) วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ ส่วนที่ 3 การนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) การนำรูปแบบไปใช้ 2) ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้ โดยภาพรวมพบว่า **ความเป็นประโยชน์** ของภาพรวมของรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ส่วนนำอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาจากมากไปหาน้อย ตัวแบบการนำรูปแบบไปใช้ในระดับมากที่สุดตามลำดับ **ความเป็นไปได้** ของภาพรวมของรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ตัวแบบอยู่ในระดับมาก รองลงมาจากมากไปหาน้อย การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนนำในระดับมากตามลำดับ **ความเหมาะสม** ของภาพรวมของรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ตัวแบบอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาจากมากไปหาน้อย ส่วนนำ การนำไปใช้ตามลำดับ

ความถูกต้อง ของภาพรวมของรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ตัวแบบอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาจากมากไปหาน้อย ส่วนนำ การนำไปใช้ตามลำดับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นกระบวนการการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดังภาพที่ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 อธิบายได้ว่า เป็นรูปแบบองค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์ เป็นกระบวนการการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สามารถอธิบายได้ดังนี้ มีวัตถุประสงค์ที่เน้นการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา เพื่อให้งานตามแผนสำเร็จลุล่วงไปได้ โดยการขับเคลื่อนงานที่ต้องใช้ความสามารถ มันสมองของคนในการปฏิบัติงาน หลักการบริหารที่สำคัญจึงเป็นการเลือกใช้คนให้เหมาะกับความสามารถ ตลอดจนมีมาตรฐานการทำงานที่ชัดเจนก่อนกระจายอำนาจรับผิดชอบ อีกทั้งการควบคุมดูแลการทำงานยังต้องเป็นไปอย่างมีมาตรฐานให้คนทำงานมีความเต็มใจในการทำงานอยางเต็มความสามารถ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

การบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการพัฒนาการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอย่างเป็นระบบ กล่าวว่าการที่ผู้นำระดับสูงเป็นที่ยอมรับในด้านการนำองค์การ จะสามารถนาองค์การไปสู่ความเป็นเลิศได้จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพในภารกิจหลัก และภารกิจสนับสนุนอย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ บุคลากรในองค์กรมีความซื่อตรง มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม ความสำคัญแก่บุคลากร มีการสื่อสารความเข้าใจ เพราะว่าการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศประกอบจะต้องสร้างความ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ เสริมสร้างความสำคัญในงานและประสบการณ์ในการทำงาน สามารถเกิดเรียนรู้และปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ยากลำบากหรืออุปสรรคในชีวิต บุคคลนั้นสามารถผ่านพ้นได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะมีแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกมากระทบ (Sucaromana, 2016; Chairuang, 2015; Rittisom and Inrak, 2016)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ ส่วนนำ หลักการบริหารงานบุคคล ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ คือ การวิเคราะห์องค์การ การวางแผน การสื่อสารความเข้าใจ การปฏิบัติการ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และการนำไปใช้ คือการนำรูปแบบไปใช้ ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา การบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถาน

ศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพื่อผลประสบความสำเร็จในการบริหารงานควรยึดหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ) 2. ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วย ความพยายาม เข้มแข้งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ) 3. ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก ไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง) และ 4. ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จัก ไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ) บริหารงาน ผลลัพธ์ด้านองค์กร คือ ระบบการพัฒนาบุคลากร มีกระบวนการพัฒนาบุคลากร มีมาตรฐานคุณภาพบุคลากร มีความเป็นเลิศด้านการจัดการ ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

การบริหารงานบุคคลจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการบริหาร การบริหารงานบุคคลคือภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการจัดการ วางแผนกำลังคน การสรรหาคัดเลือก และการบรรจุบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน พร้อมทั้งสามารถใช้ประโยชน์ให้เกิดผลสูงสุด ธำรงรักษา และพัฒนาบุคลากรเหล่านั้นเพื่อผลสำเร็จขององค์การ (Srisompet, 2013)

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

ผลตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นรูปแบบรูปภาพ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ 1) อิทธิบาท 4 2) ระบบการดำเนินงานของรูปแบบ 3) องค์ประกอบความเป็นเลิศของบุคคล 4) วิธีการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศ ส่วนที่ 3 การนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) การนำรูปแบบไปใช้ 2) ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้ โดยแนวทางการเพิ่มคุณภาพการทำงานให้กับบุคลากรโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่นปฐมนิเทศ ให้ทุนการศึกษาต่อ อบรมสัมมนา เป็นต้น มุ่งเน้นให้บุคลากรมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ประสบการณ์ที่เหมาะสมในการทำงาน และพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี เพราะว่าการให้ความสำคัญแก่บุคลากร การจูงใจ และทำให้บุคลากรพัฒนาและใช้ศักยภาพเต็มที่ในการทำงาน รวมทั้งวิธีการสร้างเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตของบุคลากร

สรุป

การพัฒนาบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถยกระดับการบริหารงานบุคคล และตอบสนองความต้องการ ผลลัพธ์ด้านองค์กร คือ ระบบการพัฒนาบุคลากร มีกระบวนการพัฒนาบุคลากร มีมาตรฐานคุณภาพบุคลากร มีความเป็นเลิศด้านการจัดการ ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษามัธยมศึกษา ควรนำรูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ไปเป็นแนวทางดำเนินการเพื่อบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

2. สถานศึกษามัธยมศึกษา ควรมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตน และเป็นต้นแบบที่ดีให้กันในสังคม

3. สถานศึกษามัธยมศึกษา ควรมีการติดตามควบคุมและรายงานผลการดำเนินการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ของสถานศึกษาตน โดยการประเมินผลการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. สถานศึกษามัธยมศึกษา ควรร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในวันสำคัญมอบเกียรติบัตรแก่บุคคลกรที่ประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาสภาพการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. ควรทำการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของสถานศึกษาที่ใช้รูปแบบการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

4. ควรทำการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการการพัฒนารูปแบบบริหารงานบุคคลสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

References

Chairuang, N. (2015). The Development of School Administrational Model to Excellence by Using Participatory Action Research Approach. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 15(3), 9-20.

Nonthanawong, P. (2009). *Alternative: Personnel Administration in Municipal Schools in Khon Kaen.* M.A. Thesis Graduate School. Loei Rajabhat University.

Rathanit, S. (2010). *The Main Theory and Practice Management Education*. Bangkok: Khoafang.

Rittisom, N. and Inrak, S. (2016). Strategies to Strengthen Organizational Commitment of Government Teachers under Bangkok Metropolitan Administration. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 749-767.

Soontrayut, T. (2007). *Risk Management Education*. Bangkok: Netikul Printing.

Srisompet, P. (2013). Human Resource Management in *The Management and Organization Principles*. Bangkok: Triple Group.

Tiyao, S. (2008). *The Main Administration*. Bangkok: Thammasat University.

Uppamaiathichai, T. (2014). *Basic Management Education*. Bangkok: Chulalongkorn University.

พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา*

The Buddhist Hermeneutics on Essence of Mind in the Process of Wisdom Development

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฺฒโน (พุดชู)[1], สวัสดิ์ อโณทัย และ สมบูรณ์ บุญโท
Phramaha Surachai Jayabhivaddhano (Phutchu), Sawat Anothai and Somboon Boondo
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
Saint John's University
[1]Corresponding Author. E-mail: sura_chai_2524@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา 2) เพื่อศึกษาเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์อันเป็นเครื่องมือในการวิจัย 4) เพื่อประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา และ 5) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในกระบวนการพัฒนาด้านอื่น และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ โดยใช้วิธีวิภาษวิธีและวิธีหาเหตุผลด้วยวิจารณญาณ ภายใต้การวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญามีความสอดคล้องกันในเรื่องญาณวิทยากับปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ 2) จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ภวังคจิตในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) อรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกเดิมทีเป็นการตีความคัมภีร์ทางศาสนา ต่อมาพัฒนาเป็นแนวคิดของญาณวิทยาในปรัชญาหลังนวยุค ส่วนพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เป็นทฤษฎีบูรณาการ ทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ คือ อุปายโกศลวิธี 4) การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา แยกเป็น 2 ระดับ คือ 1) โลกิยปัญญาหรือความรู้เชิงจริยธรรม 2) โลกุตรปัญญาหรือความรู้เชิงสัจธรรม ปัญญาทั้งสองระดับอาศัยทฤษฎีอุปายโกศลวิธี คือ โกอาน ซาเซนและมอนโด เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงจิตเดิมแท้ 5) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการพัฒนาปัญญา มี 3 ประการ คือ 1) วิภาษวิธีแห่งอไทวตะ 2) ความสัมพันธ์ระหว่าง*อุดมคติ*กับ*ปัญญาและธรรมะ 2* และ 3) ทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เซน

คำสำคัญ: พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์; จิตเดิมแท้; กระบวนการพัฒนาปัญญา

---

*Received March 15, 2018; Accepted August 18, 2018.

Abstract

The objectives of this research are as followings: 1) to study the process of wisdom development in western and Buddhist philosophies; 2) to study the Essence of Mind (or Original Mind) in Zen and Theravada Buddhist philosophies; 3) to study western and Buddhist hermeneutics as the tools of dissertation; 4) to apply Buddhist hermeneutics on the Essence of Mind in the process of wisdom development; and 5) to build a body of knowledge and a platform in the process of other developments. It is a qualitative research on the study of humanities through dialectic and discursive methods under the analytic, appreciative, and applicative approaches.

The results of research are the followings:

1) the process of wisdom development in western and Buddhist philosophies shows a relation between epistemology and sources for the arising of right view;

2) the Essence of Mind in Zen Buddhist philosophy is highly significant to the Passive State of Mind (or Subconscious Mind) in Theravada Buddhist philosophy;

3) the western hermeneutics is originally a religious interpretation, after that, it has evolved to epistemology in postmodernism. For Buddhist hermeneutics, it is a theory of interactionism which uses in this research is the skillful means;

4) an application of the Buddhist hermeneutics on the Essence of Mind in the process of wisdom development has been divided into two levels: 1) Worldly Wisdom or Ethical; 2) Transcendental Wisdom or Truthful. These levels are based on a theory of Skillful Means, i.e. Koan, Zazen, and Mondo as tools of getting the Essence of Mind;

5) a new body of knowledge in the process of wisdom development has been divided into three parts: 1) Zen Dialectic of Non-duality; 2) Relation between Bodhisattva Ideals and Wisdom/Dhamma 2; and 3) Zen Hermeneutical Theory.

Keywords: Buddhist Hermeneutics; Essence of Mind; Process of Wisdom Development

บทนำ

มนุษย์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นร่างกายกับจิตใจ ร่างกายเป็นรูปธรรม ตรงข้ามกับจิตใจที่เป็นนามธรรม เมื่อทั้งสองมารวมกัน จึงเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์ แม้กระทั่งสิ่งมีชีวิตอื่นก็ประกอบด้วยสองสิ่งนี้ ปัญหามีอยู่ว่า ในสองสิ่งนี้ อะไรที่สำคัญมากที่สุดหรือสำคัญมากกว่ากัน สำหรับกลุ่มที่เห็นว่าร่างกายสำคัญกว่าจิต คือ พวกสสารนิยมเห็นว่า ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสมีความเป็นจริง ให้ความสุขที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรม ส่วนกลุ่มที่เห็นว่าจิตใจสำคัญกว่า คือ พวกจิตนิยมเห็นว่า สสารนิยมไม่ใช่ความจริงสูงสุด แต่ความจริงสูงสุด คือ อสสารหรือจิต ซึ่งเป็นบ่อเกิดของสสาร และเป็นสภาวะไม่เปลี่ยนแปลง แนวคิดทั้งสองดังกล่าว เป็นแนวคิดตรงข้ามกันที่ไม่ยอมรับระหว่างกัน สำหรับผู้วิจัยเองเชื่อว่า ระหว่างสองอย่างนี้ จิตมีความสำคัญมากกว่าสสารในฐานะเป็นเจตจำนงของการกระทำ จิตนิยมในทางตะวันตกสามารถนั้นแบ่งได้เป็น 3 แบบตามยุคสมัยและวิวัฒนาการ คือ 1) จิตนิยมแบบกรีกโบราณ เช่น เพลโต (Plato) 2) จิตนิยมแบบประสบการณ์ของจอร์จ เบิร์กลีย์ (George Berkeley) และ 3) จิตนิยมแบบเยอรมันสมัยใหม่ รวมถึงรูปแบบที่สัมพันธ์กัน (Thongboon, 2003) ส่วนจิตนิยมทางตะวันออกแบ่งเป็น 2 สาย คือ สายอินเดียกับสายจีน

จิตในทางพุทธปรัชญาเป็นเรื่องสำคัญ ดังพุทธพจน์ที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น (Thai Tipitaka /25/1/23) พุทธปรัชญาจึงให้ความสำคัญแก่จิตมากกว่ากาย กายเป็นเพียงสิ่งตอบสนองของใจเท่านั้น แต่พุทธปรัชญาก็ไม่ได้ปฏิเสธกาย เพราะกายสามารถส่งผลให้จิตเกิดการคิดปรุงแต่งต่างๆ นานาได้ กายกับใจจึงเป็นเหตุและผลระหว่างกันที่แยกจากกันไม่ได้ ทั้งสองอย่างมีอยู่ร่วมกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ จิต การเกิดดับของจิตนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีลักษณะเป็นสันตติ และเป็นเหตุเป็นผลระหว่างกัน มนุษย์เริ่มรู้ตัวว่า จิตมีความสำคัญ ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาศักยภาพภายในของตัวเอง นั่นคือ การพัฒนาจิต พุทธปรัชญาเรียกว่า กรรมฐาน คือ ที่ตั้งแห่งการงาน อันหมายถึงการงานของจิต มี 2 วิธี ได้แก่ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน (Thai Tipitaka /14/431/491)

การฝึกปฏิบัติทางจิตในทางพุทธปรัชญา เป็นกระบวนการขัดเกลาพฤติกรรมในขั้นที่ละเอียด เรียกกระบวนการขั้นนี้ว่า สมาธิ ซึ่งต้องผ่านกระบวนการขั้นของศีลมาเป็นอย่างดี ศีลเป็นการขัดเกลากายและวาจาที่ยังหยาบกระด้าง เมื่อขัดเกลาขั้นศีลแล้ว ในขั้นสมาธิก็สามารถขัดเกลาได้ง่ายขึ้น กระบวนการทั้งสองขั้นจึงนำไปสู่ปัญญา เป็นขั้นสุดท้ายของการพัฒนาตามหลักที่เรียกว่า ไตรสิกขา นั่นคือ การฝึกจิตแบบวิปัสสนากรรมฐาน จากแนวคิดที่กล่าวมา จิตจึงมีความสำคัญในแง่ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในด้านนามธรรมมากกว่ารูปธรรม และจิตก็ไม่อาจปฏิเสธความสัมพันธ์กับกาย เพราะทั้งสองมีความสำคัญเหมือนเหรียญคนละด้านที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันให้ชีวิตดำเนินไปด้วยกันได้

ในงานวิจัยนี้ ศึกษาพุทธปรัชญาเซน ซึ่งเป็นสายมหายานที่มีความเชื่อเรื่องจิตเหมือนกับสำนักพุทธปรัชญาทั่วไป แต่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐาน โดยเฉพาะคุณลักษณะที่ว่า 'ชี้ตรงไปที่จิตใจของมนุษย์ทุกคน และให้เห็นธรรมชาติแท้จริงของตนเอง เพราะบรรลุพุทธภาวะ' เหมือนเน้นย้ำการเข้าถึงธรรมะ (ซาโตริ) ที่มีอยู่ในตัวของผู้ปฏิบัติแต่ละบุคคล และเหมือนเป็นการชี้ให้เห็นความเป็นจิตนิยมของเซนอย่างเห็นชัดเจน คุณลักษณะพื้นฐานดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญที่ว่าด้วยเรื่องของจิตเดิมแท้ อันเป็นใจความหลักในหัวข้อวิจัยครั้งนี้ และจิตเดิมแท้มีกระบวนการพัฒนาปัญญาได้อย่างไร เป็นประเด็นปัญหาที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร แต่ดูเหมือนว่าสังคมโลกาภิวัตน์จะขาดสังคมอุดมปัญญาที่แท้จริง ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดจากการเข้าใจชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กัน แท้จริงแล้ว กระบวนการพัฒนาปัญญาสามารถศึกษาได้จากพุทธปรัชญาซึ่งมีพื้นฐานทางความคิดในเรื่องของการพัฒนาจิตเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นนิกายเซนหรือเถรวาท โดยเฉพาะคำว่าจิตเดิมแท้ของพุทธปรัชญาทั้งสองนิกายนี้ เพราะเมื่อเข้าใจภาวะแห่งจิตเดิมแท้แล้ว ย่อมเข้าใจธรรมชาติที่อยู่รายรอบตนเองในลักษณะเกื้อกูลระหว่างกัน

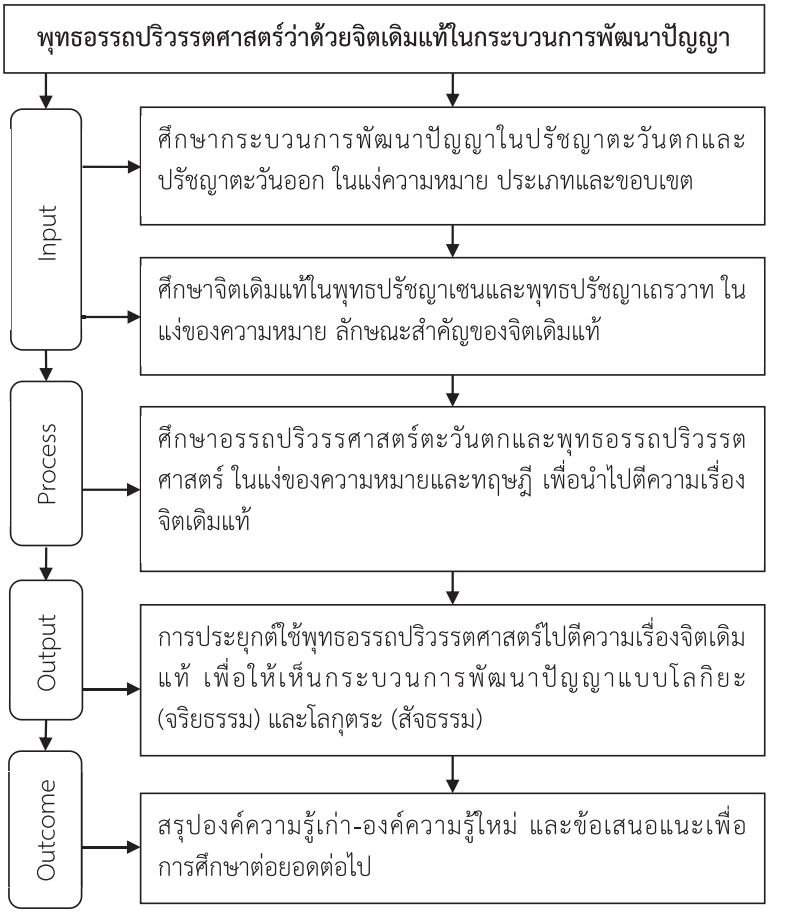
อย่างไรก็ตาม การเข้าใจเรื่องจิตเดิมแท้ของพุทธปรัชญาเซนเพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาปัญญาจำเป็นต้องอาศัยหลักการตีความหรืออรรถปริวรรตศาสตร์ ซึ่งเป็นญาณวิทยาในสมัยหลังนวยุค ประเด็นเหล่านี้เป็นที่น่าสนใจว่า แนวคิดจิตนิยมแบบปรัชญาเซน ที่มีคำสอนหลักในเรื่องจิตเดิมแท้นั้น สุดท้ายแล้วจิตเดิมแท้มีรายละเอียดในกระบวนการพัฒนาให้เกิดปัญญาอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาพุทธศาสนาเชิงปรัชญาและการตีความคำสอนทางพุทธปรัชญาให้มีความกระจ่างชัดในการประยุกต์ใช้ในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา
2. เพื่อศึกษาเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์อันเป็นเครื่องมือในการวิจัย
4. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา
5. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในกระบวนการพัฒนาด้านอื่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลการวิเคราะห์ (Input) 2) การศึกษาวิเคราะห์ (Process) 3) ผลการวิเคราะห์เชิงผลลัพธ์ (Output) และ 4) การนำผลที่วิเคราะห์ไปประยุกต์ใช้หรือสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ (Outcome) ดังปรากฏในแผนผังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ โดยใช้วิธีวิภาษวิธีและวิธีหาเหตุผลด้วยวิจารณญาณภายใต้การวิเคราะห์ (Analytic) วิจักษ์ (Appreciative) และวิธาน (Applicative) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ชั้น คือ 1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทย คัมภีร์อธิบายพระไตรปิฎกชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และตำราของนักการศาสนา นักปรัชญาสำนักต่างๆ ที่เกี่ยวกับจิตเดิมแท้และแนวคิดอรรถ-ปริวรรตศาสตร์ 2) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากตำรา หนังสือ งานวิจัยและบทความของนักคิดและนักวิชาการทั่วไปที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย

วิธีการศึกษา เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ได้ทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาปัญญาในฝ่ายตะวันตกและตะวันออก แนวคิดจิตเดิมแท้ในฝ่ายเถรวาทและมหายาน อรรถปริวรรตศาสตร์ทั้งฝ่ายตะวันตกและพุทธปรัชญา จากนั้นได้เลือกทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรต-ศาสตร์ คือ ทฤษฎีอุปายโกศลวิธีและทฤษฎีวิภาษวิธีมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายเรื่องจิตเดิมแท้ว่าสามารถนำไปสู่การพัฒนาปัญญาทั้งที่เป็นโลกิยปัญญาและโลกุตรปัญญาได้อย่างไร จากการศึกษาทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่จะอธิบายกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบเซนและรูปแบบการประยุกต์ใช้ด้านอื่นได้

ผลการวิจัย

1. **การศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา** ผลจากการวิจัยพบว่า ปรัชญาตะวันตกมีแนวคิดด้านกระบวนการพัฒนาปัญญาที่สำคัญ 3 แนวคิด คือ เหตุผลนิยม ประสบการณ์นิยม และอนุมานนิยม ส่วนกระบวนการพัฒนาปัญญาในพุทธปรัชญา พบว่า พุทธปรัชญาทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาทให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา นอกจากนี้ พุทธปรัชญามหายานยังเน้นหลักอุดมคติ 3 ประการ (Indhasara, 2006) ได้แก่ 1) มหาปัญญา 2) มหากรุณา 3) มหาอุปาย ส่วนพุทธปรัชญาเซน พบว่า วิธีการฝึกฝนที่จะบรรลุซาโตริขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ (Srichindapon, 1980) คือ 1) บทบาทของอาจารย์ผู้สอน 2) บทบาทของผู้ฝึกฝน ความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสองเห็นได้จากการฝึกฝนในเครื่องมือแห่งการตรัสรู้ อันประกอบด้วยโกอาน ซาเซน มอนโด (Silanoi, 1994)

2. การศึกษาเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัย พบว่า จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนมีพื้นฐานมาจากพุทธปรัชญาโยคาจารในเรื่องอาลยวิญญาณและแนวคิดมาธยามิกะในเรื่องศูนยตา โดยเฉพาะการนำแนวคิดเรื่องศูนยตามาอธิบายความหมายของจิตเดิมแท้ด้วยคำที่ว่า ตถตา คือ ไม่มีการมาหรือการไป (Kuan, Cheng, 2007) หรือไม่มีการเกิด (Suzuki, 2007) ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า จิตมีชื่อเรียกหลายอย่าง แต่เมื่อกล่าวถึงความหมาย จะหมายถึง ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ จิตจึงได้ชื่อว่าเป็นธาตุรู้ พุทธปรัชญาเถรวาทได้จำแนกจิตไว้อย่างละเอียด เมื่อว่าโดยประเภทของภูมิมี 4 ภูมิ หากจำแนกดวงจิตในแต่ละภูมิ โดยย่อมี 89 ดวง โดยพิสดารมี 121 ดวง (Pra Saddhammajotika Dhammacariya, 2015) และเมื่อว่าตามหน้าที่มี 14 ประการ (Pra Anuruddha and Pra Sumangala, 2014; Pra Buddhakosacariya, 2010)

3. การศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ ผลการวิจัยอรรถ-ปริวรรตศาสตร์ตะวันตก พบว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณที่ใช้ทำความเข้าใจคัมภีร์ทางศาสนา ต่อมาได้พัฒนาเป็นศาสตร์แห่งการตีความที่เป็นส่วนหนึ่งของญาณวิทยาในปรัชญาหลังนวยุค อรรถปริวรรตศาสตร์จึงจำแนกเป็น 2 สายหลัก คือ 1) การตีความเชิงศาสนา 2) การตีความเชิงปรัชญา ส่วนผลการวิจัยพุทธอรรถ-ปริวรรตศาสตร์ พบว่า เป็นทฤษฎีบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างทฤษฎีปิดกั้น (การอธิบายความกับการตีความ) กับทฤษฎีเหมารวม ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีมากมาย เช่น หลักการตีความแบบกุศโลบาย ส่วนทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในพุทธปรัชญามหายาน (Nimanong, 2009) เช่น อุปายโกศลวิธีหรือวิถีแห่งเซน วิภาษวิธีหรือศูนยตาวิธี

4. การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา ผลการวิจัยพบว่า พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ที่สามารถนำมาอภิปรายเรื่องจิตเดิมแท้ของพุทธปรัชญาเซนได้ คือ ทฤษฎีอุปายโกศลวิธีและทฤษฎีวิภาษวิธีหรือศูนยตา นอกจากนี้ ยังพบว่า กระบวนการพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นจากการอภิปรายตามทฤษฎีทั้งสอง สามารถแยกเป็นการพัฒนาปัญญาใน 2 ประเภท/ระดับ คือ โลกิยะและโลกุตระ

5. การสร้างองค์ความรู้และรูปแบบในกระบวนการพัฒนาด้านอื่น จากการวิจัยพบว่า การสร้างองค์ความรู้ มีดังนี้

1) ด้านกระบวนการพัฒนาปัญญาในพุทธปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา ทางปรัชญาตะวันตกเน้นการพัฒนาปัญญาเชิงคิดวิเคราะห์ ส่วนพุทธปรัชญามีลักษณะบูรณาการตามหลักไตรสิกขา 2) ด้านการศึกษาเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท จิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนมีความซับซ้อน มีการตีความเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมในถิ่นนั้นๆ ส่วนจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความละเอียดลึกซึ้ง จำแนกไว้ชัดเจน 3) ด้านการศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ อรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกเป็นแนวคิดญาณวิทยาหลังนวยุคที่ตอบโจทย์สังคมพหุวัฒนธรรม ส่วนอรรถ-ปริวรรตศาสตร์ในทางตะวันออกมีลักษณะเชิงศาสนา 4) ด้านประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา การนำทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ของเซนที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องจิตมาวิเคราะห์ พบว่า มีนัยสำคัญอยู่ที่อุปายโกศลวิธีและวิภาษวิธี อุปายโกศลวิธีเป็นการประยุกต์หลักการสอนที่หลากหลายตามสถานการณ์ ส่วนรูปแบบในกระบวนการพัฒนาด้านอื่น สามารถจำแนกได้ 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการทำความเข้าใจอันดีระหว่างพุทธปรัชญาเซนกับเถรวาทในเรื่องหลักคำสอน 2) ด้านการพัฒนาพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ในเรื่องการตีความคำสอน

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัย ขอสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อไปนี้

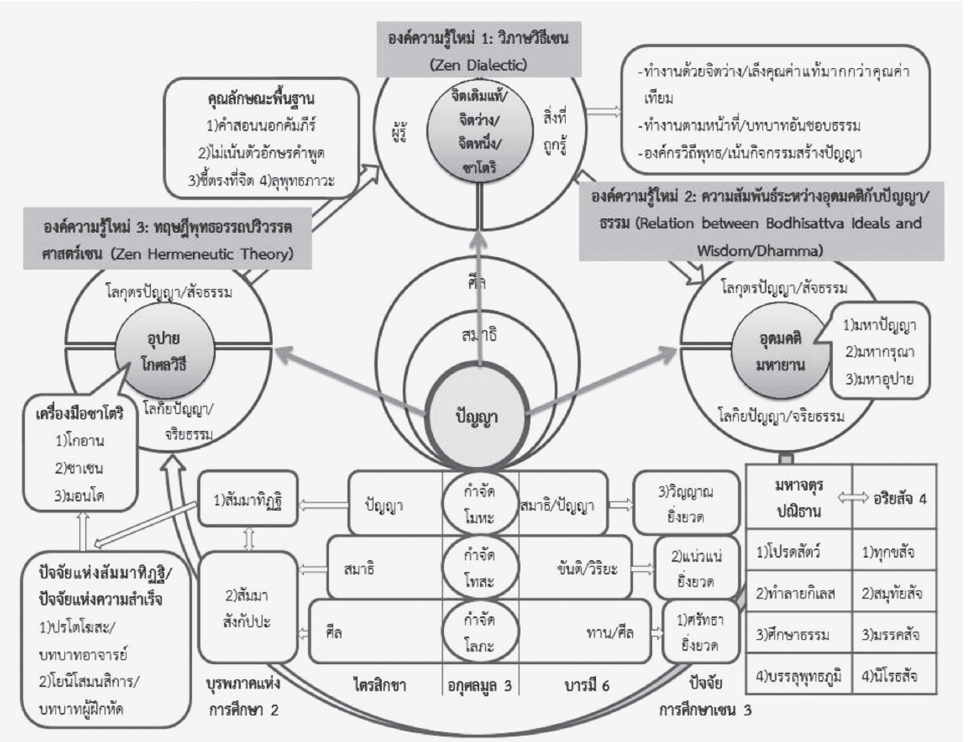
ข้อแรก การศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา กระบวนการพัฒนาปัญญาในปรัชญาตะวันตกเน้นการแสวงหาปัญญาอย่างไม่มีสิ้นสุด ส่วนกระบวนการพัฒนาปัญญาในพุทธปรัชญาเน้นแสวงหาปัญญาเพื่อความดับทุกข์ กระบวนการและจุดมุ่งหมายของการพัฒนาปัญญาของทั้งสองฝ่ายจึงต่างกัน แม้จะมีหลักการบางอย่างที่สอดคล้องกัน แต่รายละเอียดต่างกันโดยสิ้นเชิง

ข้อที่สอง การศึกษาเรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนและพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธปรัชญาเซนเชื่อว่า ทุกคนมีจิตเดิมแท้อยู่ในตัวและสามารถปลุกให้ตื่นรู้ในพุทธภาวะได้ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้กล่าวถึงจิตเดิมแท้ไว้ชัดเจน แต่ก็มีภาวะคล้ายภวังคจิตเป็นอย่างมาก แนวคิดต่างกันในเรื่องจิตเดิมแท้เป็นเรื่องของการตีความคนละประเด็นมากกว่า เพราะแท้จริงแล้วมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติเหมือนกัน คือ การขัดเกลาจิตให้บรรลุธรรม

ข้อที่สาม การศึกษาอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกและพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ อรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกเกิดจากการตีความคำสอนทางศาสนาแล้วค่อยๆ พัฒนาเป็นศาสตร์สากลที่ตีความอย่างกว้างขวาง ส่วนพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่ไม่ได้พัฒนาเป็นศาสตร์อย่างตะวันตกอย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ระหว่างเถรวาทกับมหายาน เถรวาทมีการตีความที่สอดคล้องกับอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกสมัยโบราณที่เน้นการตีความคัมภีร์ทางศาสนา ส่วนมหายานสอดคล้องกับอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกสมัยปัจจุบันที่เน้นการตีความร่วมสมัย

ข้อที่สี่ การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา ทฤษฎีพุทธปริวรรตศาสตร์ที่ปรากฏทั้งในฝ่ายเถรวาทและมหายาน คือ อุปายโกศลวิธี ซึ่งสอดคล้องกับอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตก เนื่องจากทฤษฎีนี้มีความหลากหลายในแง่ของการปฏิบัติ แต่จุดหมายของพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ คือ การสร้างปัญญาทั้งที่เป็นโลกิยะและโลกุตระ ซึ่งต่างกับอรรถปริวรรตศาสตร์ตะวันตกที่เน้นเฉพาะโลกิยปัญญาเท่านั้น

ข้อที่ห้า การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบในกระบวนการพัฒนาด้านอื่น ในการอภิปรายวัตถุประสงค์ข้อนี้ ขอสรุปตามผังกรอบแนวคิด ดังนี้

กรอบแนวคิดองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบของจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา

องค์ความรู้ใหม่มี 3 ประการ คือ 1) วิภาษวิธีแห่งอไทวตะ เซนมีวิภาษวิธีที่เป็นอัตลักษณ์ในลักษณะของทางสายกลางที่ไม่ได้รวมเอาแนวคิดทั้งสองขั้วเข้าด้วยกันเหมือนปรัชญาตะวันตก และเป็นทางสายกลางที่ไม่ได้เกิดจากการขัดแย้งกันระหว่างภาวะพื้นฐาน (Thesis) กับภาวะขัดแย้ง (Antithesis) แล้วกลายเป็นภาวะสังเคราะห์ (Synthesis) แต่เป็นการปฏิเสธทางทั้งสองแล้วนำเสนอทางใหม่ การปฏิเสธในที่นี้เป็นการปล่อยวางทั้งสองด้าน กล่าวคือ ปล่อยวางทั้งผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ จึงเป็นทางสายกลางที่ไม่ยึดติดในอัตตาของตัวผู้รู้และสิ่งที่ถูกรู้ เป็นลักษณะของการมีจิตเป็นหนึ่ง ไม่มีสองหรืออไทวตะ ซึ่งว่างจากการยึดมั่นถือมั่น พุทธปรัชญาเซนเรียกภาวะนี้ว่า ซาโตริหรือการเข้าถึงจิตเดิมแท้ จิตที่เข้าถึงภาวะดังกล่าว จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเปี่ยมด้วยสติสัมปชัญญะ คือ การมีปัญญารู้สภาพสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของอวิชชา

2) ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติกับปัญญาหรือธรรม 2 วิภาษวิธีของเซนจะเกิดขึ้นได้ต้องปฏิบัติตามหลักอุดมคติของมหายานทั้งสามข้อ คือ มหาปัญญา มหากรุณา และมหาอุปาย อุดมคติทั้งสามนี้เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาทั้งสองระดับ คือ โลกุตระและโลกิยะ โดยที่โลกุตรปัญญาอาศัยข้อมหาปัญญาและมหาอุปาย ปัญญาระดับนี้เน้นการเข้าถึงสัจธรรม และบำเพ็ญอัตหิตประโยชน์ของพระโพธิสัตว์ด้วยการบรรลุพุทธภาวะ ส่วนโลกิยปัญญาอาศัยข้อมหากรุณาและมหาอุปาย ปัญญาระดับนี้เน้นการบำเพ็ญปรหิตประโยชน์ตามหลักจริยธรรมในฐานะที่เป็นพระโพธิสัตว์

นอกจากพระโพธิสัตว์ต้องปฏิบัติตามมหาจตุรปณิธานที่สงเคราะห์เข้าได้กับอริยสัจ 4 รวมถึงการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อกุศลมูล 3 บารมี 6 เพื่อกำจัดโลภะ โทสะและโมหะ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาปัญญาตามกระบวนการบุรพภาคแห่งการศึกษา คือ สัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของเซน กล่าวคือ 1) หลักปรโตโฆสะสอดคล้องกับบทบาทของอาจารย์ เป็นปัจจัยภายนอกเรียกว่า กระบวนการแห่งศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการสร้างปัญญาทางตะวันตกในด้านประสบการณ์นิยม 2) หลักโยนิโสมนสิการสอดคล้องกับบทบาทของผู้ฝึกหัดเซน เป็นปัจจัยภายในเรียกว่า กระบวนการแห่งปัญญา และสอดคล้องกับกระบวนการสร้างปัญญาทางตะวันตกในด้านเหตุผลนิยม

3) ทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์เซน อุดมคติข้อมหาอุปายเป็นหลักการสำคัญในกระบวนการพัฒนาปัญญาของเซน เนื่องจากทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ของเซน ก็คือ อุปายโกศลวิธี อันเป็นเครื่องมือซาโตริที่ประกอบด้วยวิธีทั้งสาม ได้แก่ โกอาน ซาเซนและมอนโด ทฤษฎีอุปายโกศลวิธีของพุทธปรัชญาเซนต่างกับพุทธปรัชญาสำนักอื่น ก็เพราะคุณลักษณะพื้นฐาน 4 ประการ (Suzuki, Daisetz Teitaro, 2000: 18-19) ได้แก่ 1) คำสอนที่อยู่นอกคัมภีร์ 2) การไม่เน้นตัวอักษรและคำพูด 3) การชี้ตรงไปที่จิต 4) การเข้าถึงพุทธภาวะ โดยเฉพาะการมีเป้าหมายเพื่อบรรลุพุทธภาวะ เป็นการเข้าถึงจิตเดิมแท้ที่เป็นวิภาษวิธี คือ การดำเนินตามทางสายกลางเพื่อเข้าถึงความว่างระหว่างภาวะแห่งผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ เป็นภาวะที่ปล่อยวางของจิตที่รับรู้อารมณ์ (โลกและชีวิต) เพราะปราศจากกิเลสที่ครอบงำ การทำงานในวิถีชีวิตจึงมุ่งประโยชน์ในปัจจุบันหรือชาตินี้ เพราะเป็นอัพยากตธรรมที่ปราศจากการให้ผลในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. การนำไปใช้ประโยชน์ในแง่จริยธรรม แนวคิดของพุทธปรัชญาเซนสามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานในสังคมบริโภคนิยมหรือในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมองค์กรที่ต้องเน้นคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความมีระเบียบวินัย ความยืดหยุ่น ความเสียสละ เพื่อพัฒนาคุณภาพของจิตให้เจริญควบคู่กับความเจริญด้านวัตถุ นอกจากนี้ การสร้างปรัชญาชีวิต ปรัชญาการทำงาน จรรยาบรรณวิชาชีพสามารถพัฒนาได้จากการนำองค์ความรู้เรื่องจิตเดิมแท้ในพุทธปรัชญาเซนไปประยุกต์ใช้

2. การนำไปใช้ประโยชน์ในแง่ของสัจธรรม ในด้านนี้สามารถนำเครื่องมือแห่งซาโตริทั้งสามไปปฏิบัติเพื่อเข้าถึงเป้าหมายทางศาสนา เป็นการพัฒนาจิตเดิมแท้ให้เกิดปัญญา เข้าถึงพุทธภาวะ สามารถดับทุกข์ได้ โดยเฉพาะเครื่องมือที่เรียกว่า ซาเซนหรือการนั่งสมาธิที่มีรูปแบบการปฏิบัติคล้ายการปฏิบัติวิปัสสนาในพุทธปรัชญาเถรวาท

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้มีองค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอดและพบประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัยค้นคว้าครั้งต่อไป ดังนี้

1. ในด้านการศึกษาเปรียบเทียบ สามารถศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิตเดิมแท้ของพุทธปรัชญาเซนกับแนวคิดเรื่องจิตสัมบูรณ์ของเฮเกลว่า มีความเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการศึกษาในประเด็นกฎปฏิพัฒนาการ (Dialectic) ของเฮเกล

2. ในด้านการศึกษาเชิงลึก สามารถศึกษาทฤษฎีพุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ เช่น เนตติปกรณ์ วิสุทธิมรรค ลังกาวตารสูตร

3. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถศึกษาแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อพุทธปรัชญาเซน เช่น พุทธปรัชญาสำนักโยคาจาร สำนักมาธยามิกะ รวมถึงเต๋า ขงจื๊อและชินโต

References

Grondin, J. (1994). *Introduction to Philosophical Hermeneutics*. Connecticut: Yale University Press.

Indhasara, V. (2006). *Essence of Mahayana Buddhist Philosophy*. (2nd ed.). Bangkok: Dhammada Publication.

Kuan, Cheng. trans. (2007). *Studies in the Lankavatara Sutra*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers.

Kuan, Cheng. trans. (2007). *The Diamond Sutra (The Diamond Prajna-Paramita Sutra)*. Taipei: Mahavairochana Temple.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka.* Pranakhorn Sri Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Nimanong, V. (2009). *An Analytical Study of Hermeneutics in the Theravada Buddhist Texts*. Pranakhorn Sri Ayutthaya: Buddhist Research Institute, Mahachulalongkorn-rajavidyalaya University.

Pra Anuruddha and Pra Sumangala. Written. Mahamakutrajavidyalaya. Tran. (2014). *Abhidhammatthasangaha and Abhidhamatthasangahavi- bhavini.* (9th ed.). Nakhornpathom: Mahamakutrajavidyalaya Publication.

Pra Buddhakosacariya. Written. Mahamakutrajavidyalaya. Tran. (2010). *Visuddhimagga Vol. III Sec. I.* (9th ed.). Nakhornpathom: Mahamakutrajavidyalaya Publication.

Pra Saddhammajotika Dhammacariya. (2015). *Paramatthajotika Paricheda 1, 2, 6: Citta, Cetasika, Rupa, Nibbana*. Bangkok: Satdhammatthjotika Foundation.

Silanoi, L. Tran. (1994). *The Gateless Gate*. (2nd ed.). No Place: Samit Publication.

Srichindapon, S. (1980). *The Concept of Liberation of Theravada and Zen Buddhism: A Comparative Study*. Master's Degree Dissertation. Graduate School, Chulalongkorn University.

Suzuki, D.T. (2000). *Zen and Japanese Buddhism*. New Delhi: Munshiram Manoharlal.

Thongboon, A. (2003). *Manual of Metaphysics*. (4th ed.). Bangkok: The Royal Institute.

การพัฒนาแบบจำลองในการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย*

The Development of E-Banking Service Model in Thailand

สุธี หล่อวาเหล็ก[1] และ สุจิตรา รอดสมบุญ
Suthee Lovalek[1] and Sujittra Rodsomboon
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University
[1]Corresponding Author. Email: rodsomboon@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ และ 2) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งได้กำหนดการวิจัยออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ และรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้ที่เคยใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 600 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยใช้การสำรวจผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับโมเดล ผลการวิจัยพบว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ค่าดัชนี x^2 =716.108, x^2/d.f. = 2.830, RMSEA = 0.055, CFI = 0.933, TLI = 0.921, SRMR = 0.076 และพบว่าคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์ ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ และยังพบว่าความน่าดึงดูดใจของทางเลือกอื่นมีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์กับความภักดีบริการอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถนำมากำหนดกลยุทธ์การตลาดบริการในการพัฒนาปรับปรุงบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา; แบบจำลอง; ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์

---

*Received March 11, 2018; Accepted June 26, 2018.

Abstract

The objective of this study were (1) To study the factors influencing the loyalty in e-banking services; (2) To investigate the relationship among e-banking service quality, Corporate Image, Customer perceived value, e-satisfaction, e-trust and e-loyalty. work performance as a mixed methods research which was split between quantitative and qualitative research. A sample group of 600 people who ever used the e-banking services was selected. The instrument of the research was a questionnaire used to collect the data. The analysis of overall model fit indexes after adapting the model found that the model was consistent with the empirical data. All six Goodness of fit model passed the accepted criteria as x^2 = 716.108, x^2/d.f. = 2.830, RMSEA = 0.055, CFI = 0.933, TLI = 0.921, SRMR = 0.076 The result found that e-banking service quality, corporate image, customer perceived value, e-satisfaction, e-trust had the influences on e-loyalty. and also found that moderator variables of attractiveness of alternative had interaction effects to e-satisfaction and e-loyalty service for e-banking services in Thailand. The result can be used for consideration on marketing services strategy to improve the e-banking services.

Keywords: Development; Model; Electronics Banking

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในการออกแบบและให้บริการทางการเงิน รวมถึงการให้บริการทางออนไลน์นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ รวมถึงเปิดโอกาสในการควบคุมบัญชีเงินฝากธนาคารได้ตลอดทุกที่ทุกเวลา ภาคการเงินเป็นเหมือนกระดูกสันหลังของเศรษฐกิจโลกและความสำเร็จของสถาบันการเงิน สามารถรับประกันความสำเร็จของเศรษฐกิจมหภาค และสถาบันการเงินที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ในภาคการธนาคาร (Malik et al., 2011) อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของภาคการธนาคารคือ เป็นเครื่องมือของธนาคารเพื่อการให้บริการต่างๆ ทางด้านการเงินที่หลากหลาย ธนาคารจึงเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตไม่เพียงแต่เป็นวิธีการชำระเงินที่ทันสมัยเพื่อความสะดวกของผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น แต่ยังเป็นวิธีที่จะลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มผลกำไร (Elhag, 2016) ภาพลักษณ์องค์กรเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ประการหนึ่งที่จะสร้างคุณค่าได้อย่างมหาศาลให้แก่ภาคส่วนทางการเงิน ภาพลักษณ์องค์กรเป็นความประทับใจโดยรวมที่จะเกิดขึ้นในใจของผู้อื่นเมื่อนึกถึงองค์กร ซึ่งภาพลักษณ์สามารถเกิดจากการติดต่อกับบริษัทของแต่ละบุคคล, เกิดจากสื่อมวลชน, เกิดจากคำบอกเล่า และเกิดจากอคติในเชิงจิตวิทยาซึ่งบริษัทไม่สามารถบังคับควบคุมได้ (Lowry et al., 2008) การตรวจสอบคุณภาพการให้บริการในอุตสาหกรรมธนาคารอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความสำคัญไม่ได้สำคัญเฉพาะแค่ความเข้าใจว่า ลูกค้าประเมินกระบวนการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์แบบบูรณาการได้อย่างไร แต่ยังรวมถึงการระบุมิติหลักๆ ซึ่งวัดคุณภาพการให้บริการแบบบูรณาการในธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (Kaura et al., 2015) ลูกค้าธนาคารจะมีตัวเลือกมากขึ้นในความก้าวหน้าในการแข่งขัน

คุณภาพการให้บริการอิเล็กทรอนิกส์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้แน่ใจว่ามีความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างลูกค้ากับธนาคาร มูลค่าที่ลูกค้ารับรู้ก็ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้บริษัทได้เปรียบทางการแข่งขันและประสบความสำเร็จในระยะยาวของบริษัทผ่านระบบการส่งมอบบริการที่ดี (Yan Ma & Ding, 2010) อย่างไรก็ตามความพึงพอใจ ความไว้วางใจและความภักดีของลูกค้าได้รับการระบุว่าเป็นปัจจัยในการรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อลดความเสี่ยงในการรับรู้ของการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ (Dahlstrom et al., 2014) การแข่งขันในโลกนี้ความภักดีของลูกค้าจะกลายเป็นสิ่งสำคัญ และที่สำคัญไปกว่านั้นคือความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับภาคการธนาคาร การสร้างและรักษาลูกค้าที่มีความภักดีจำเป็นจะต้องมีหลายปัจจัยประกอบในฐานะที่ธนาคารมีการเปลี่ยนแปลงทั่วโลก การสร้างและรักษาลูกค้าที่มีความภักดีจึงเป็นความท้าทายโดยมีข้อบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างการยกระดับความพึงพอใจกับการเกิดความภักดี และการปรับปรุงให้สามารถรักษาลูกค้าผู้อุปการะให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผลกำไร ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าในอุตสาหกรรมการธนาคารนั้นความภักดีมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จโดยรวมของธนาคาร (Batra et al., 2012)

ปัญหาการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์เกิดจากนิสัยของผู้ใช้งาน นอกจากนี้ ผู้ให้บริการกำลังพยายามเปลี่ยนนิสัยและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ รวมถึงวิธีที่ผู้ใช้บริการมีปฏิสัมพันธ์กับข้อเสนอการให้

บริการอินเทอร์เน็ตของธนาคาร (Hanafizadeh et al., 2014) ผู้ใช้บริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตจะมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น และการยอมรับของผู้ใช้บริการธนาคารทางอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ถึงระดับที่คาดหวังไว้ เนื่องจาก คุณภาพการให้บริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตที่ไม่ดีเท่าที่ควร และไม่ทำให้ลูกค้ารู้สึกพอใจ (Li-hua, 2012) ธนาคารควรให้ความสำคัญไปที่คุณสมบัติของรูปแบบธนาคารทางออนไลน์ สำหรับการให้บริการแก่ลูกค้าอย่างไรก็ตาม ยังมีคำถามคือ ทำไมคนส่วนใหญ่ยังคงไม่เต็มใจที่จะยอมรับเทคโนโลยีธนาคารทางอินเทอร์เน็ตทั้งๆ ที่มีข้อได้เปรียบ เช่น ความสะดวกสบายในการจัดการบัญชีส่วนบุคคล เป็นต้น (Akhlaq & Ahmed, 2013) การขาดความตระหนักและความเข้าใจในประโยชน์ของบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตนั้นยังเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่ยังไม่สามารถรับรู้ว่าคุณภาพการให้บริการในรูปแบบออนไลน์แตกต่างจากบริการแบบดั้งเดิมอย่างไร (Thakur, 2014)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา แบบจำลองในการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย โดยนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการพัฒนาและขับเคลื่อนบริการอิเล็กทรอนิกส์ของไทยสู่ระดับสากล ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ภาพลักษณ์ขององค์กร คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรคือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ผ่านโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต และเครื่องคอมพิวเตอร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริโภคที่ใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยกำหนดขนาดตัวอย่างเท่ากับ 600 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจงแห่งละ 120 คน รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 คน คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาการ 2 คน ทางด้านวิชาชีพ 2 คน และทางด้านการตลาด 1 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus group)

2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นไปในรูปแบบของการให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามเอง (Self-Administrated Questionnaire) เครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสังเคราะห์ ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เจาะลึก และนำมาประยุกต์ใช้การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่าความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการวัด และทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือความสอดคล้องภายในด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Conbach) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองสัมภาษณ์ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวนอย่างน้อย 40 ราย ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจากธนาคารพาณิชย์ไทย จำนวน 5 ธนาคาร ธนาคารละ 120 คน จำนวน 600 ราย เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณา ใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์ Structural Equation Model (SEM) และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรม Mplus 8 ผลการวิเคราะห์จะแสดงถึงแบบจำลองบทบาทของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบจำลองในการบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

1. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมพบว่าโมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์ยอมรับ คือ ค่าดัชนี x^2 = 716.108, x^2/d.f. = 2.830, RMSEA = 0.055, CFI = 0.933, TLI = 0.921, SRMR = 0.076 สรุปได้ดังตารางที่ 1

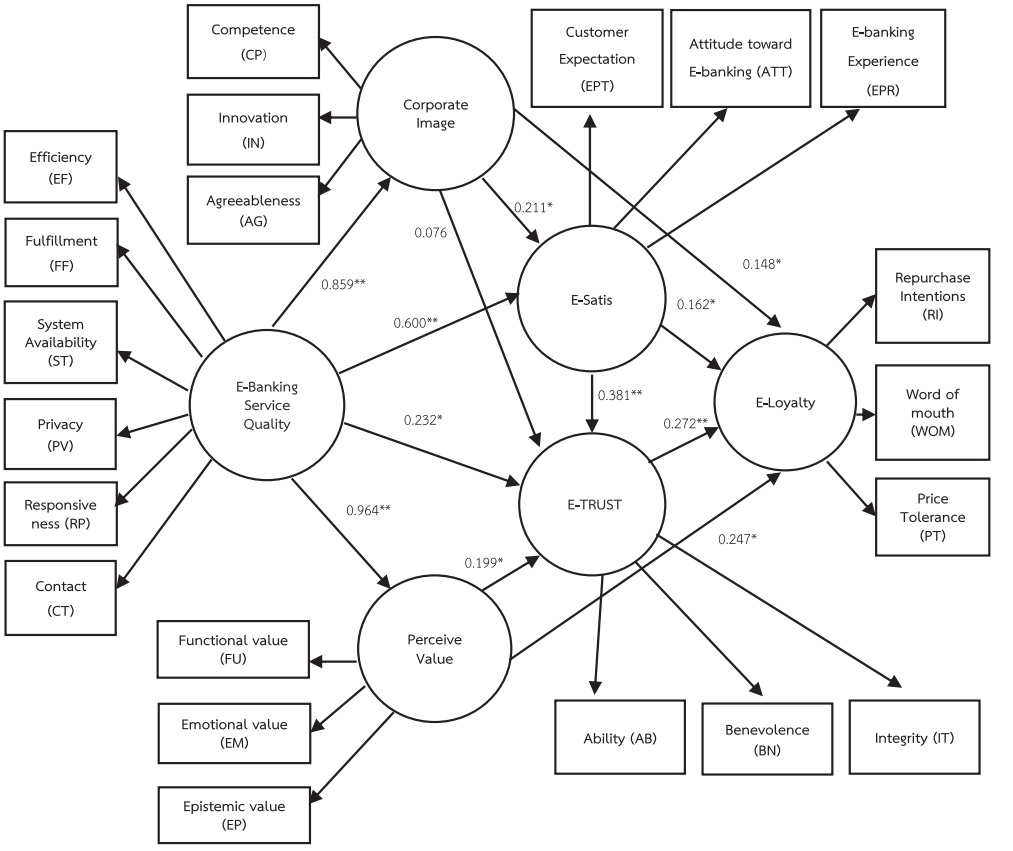
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า การวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) ซึ่งแสดงอิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรผลหลังปรับโมเดล แสดงในตารางที่ 2 และภาพประกอบที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากดำเนินการปรับโมเดล

Goodness-of-fit measure	Acceptable Values	Value	Result	Value Model Modification	Result
x^2	เข้าใกล้ 0	822.118	ผ่านเกณฑ์	716.108	ผ่านเกณฑ์
d.f.	-	263	-	253	-
x^2/d.f	$2 < x^2/d.f. \leq 3$	3.126	ไม่ผ่านเกณฑ์	2.830	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.060	ผ่านเกณฑ์	0.055	ผ่านเกณฑ์
CFI	$0.90 \leq CFI \leq 1.00$	0.919	ผ่านเกณฑ์	0.933	ผ่านเกณฑ์
TLI	$0.90 \leq TLI \leq 1.00$	0.908	ผ่านเกณฑ์	0.921	ผ่านเกณฑ์
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.08$	0.090	ไม่ผ่านเกณฑ์	0.076	ผ่านเกณฑ์

ตารางที่ 2 ค่าพารามิเตอร์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของตัวแปรสาเหตุ และตัวแปรผลหลังปรับโมเดล

ตัวแปรสาเหตุ	ตัวแปรผล								
	E-TRUST			E-Satisfaction			E-Loyalty		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
Corporate Image	0.076	0.080	0.156	0.211	-	0.211	0.148	0.077	0.225
E-Banking Service Quality	0.232	0.554	0.786	0.600	0.181	0.782	-	0.706	0.706
Customer Values Perceived	0.199	-	0.199	-	-	-	0.247	0.054	0.301
E-Satisfaction	-	-	-	-	-	-	0.272	-	0.272
E-Trust	0.381	-	-	-	-	-	0.162	0.104	0.266

ภาพประกอบที่ 1 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์อิทธิพลของตัวแปรหลังปรับโมเดล

ในส่วนการวิเคราะห์อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรกำกับ ผลการวิเคราะห์ในตอนนี้เป็นการทดสอบสมมติฐานเพื่อค้นหาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทุนในการเปลี่ยนบริการอื่นและตัวแปรความน่าดึงดูดใจของทางเลือกบริการอื่นเป็นตัวแปรกำกับความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์กับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้โปรแกรม Mplus ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรกำกับต้นทุนในการเปลี่ยนบริการอื่นไม่มีอิทธิพลเป็นตัวแปรกำกับต่อความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์กับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ แต่พบว่า ตัวแปรกำกับความน่าดึงดูดใจของทางเลือกบริการอื่นมีอิทธิพลเป็นตัวแปรกำกับต่อความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์กับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรกำกับ

อิทธิพลปฏิสัมพันธ์			
สมมติฐาน	**เส้นทาง**	**สัมประสิทธิ์อิทธิพล**	**P-value**
H13	ESATIS → ELOYAL	-0.017	0.896
	SWITCH → ELOYAL	0.131	0.000
	ESATIS x SWITCH → ELOYAL	-0.054	0.211
H14	ESATIS → ELOYAL	-0.077	0.696
	ATTRAC → ELOYAL	0.425	0.000
	ESATIS x ATTRAC → ELOYAL	-0.240	0.014

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ จากข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบเชิงสาเหตุของความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าไค-สแควร์ (x^2) มีค่าเท่ากับ 716.108 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (x^2/df) มีค่าเท่ากับ 2.830 ค่า Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.055 ค่า Comparative Fit Index (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.933 ค่า Tucker Lewis Index (TLI) มีค่าเท่ากับ 0.921 ค่า Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.076 โมเดลที่ผู้วิจัยคาดไว้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปัจจัยด้านภาพลักษณ์องค์กร ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อต่อความภักดีบริการอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Huang et al. (2014) พบว่า ภาพลักษณ์องค์กรมีผลกระทบเชิงบวกต่อความตั้งใจที่จะใช้บริการ ซึ่งหากองค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดี มีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นมืออาชีพย่อมจะเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการ และเพิ่มยอดผู้ใช้งานจากการบอกต่อได้ ปัจจัยด้านคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ส่งผลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Rajat Gera (2011) พบว่า คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีบริการอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ให้บริการจะต้องทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าที่ยอดเยี่ยม ปัจจัยด้านความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อความภักดีบริการอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Beigi et al. (2016) สนับสนุนว่า ความพึงพอใจของลูกค้ามีผลสำคัญต่อความภักดีของลูกค้า ยิ่งการใช้เทคโนโลยีเป็นเรื่องง่ายขึ้นเท่าไหร่ จะยิ่งทำให้บริการมีความน่าเชื่อถือ ปราศจากความผิดพลาดและลดความเสี่ยงมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ปัจจัยด้านความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจที่จะใช้ธนาคารทางอินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับ Mansour (2016) พบว่า ด้านความซื่อสัตย์และความน่าเชื่อถือเป็นมิติหลักที่

ก่อให้เกิดความไว้ใจซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะในแง่ของทัศนคติในการยอมรับบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ และความตั้งใจเชิงพฤติกรรม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ภาพลักษณ์องค์กร ส่งผลทางตรงต่อความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Andaleeb et al. (2016) ระบุว่า ภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยที่ไม่มีตัวตนซึ่งเป็นปัจจัยในการผลักดันให้ลูกค้าองค์กรเกิดความพึงพอใจ และภาพลักษณ์องค์กร ส่งผลทางอ้อมต่อความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Lien et al. (2015) กล่าวว่า ภาพลักษณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจ นอกจากนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องของความไว้วางใจจะทำให้ลูกค้าได้รับทราบข้อมูลอย่างถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น คุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อภาพลักษณ์องค์กร สอดคล้องกับ Salehnia et al. (2014) พบว่า คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์มีผลทางตรงมากที่สุดต่อภาพลักษณ์ของธนาคาร นอกจากนี้คุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Chu et al. (2012) กล่าวว่า คุณภาพการในการบริการจะเป็นตัวกำหนดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยความพึงพอใจของผู้ใช้บริการนั้นมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความภักดี Black et al. (2014) กล่าวว่า ลูกค้าที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถใช้บริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย และจะมีความพึงพอใจในระดับที่สูงกว่าคนอื่น อีกทั้งคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Kao & Lin (2016) กล่าวว่า การรับรู้คุณภาพที่เกิดขึ้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ส่งผลในเชิงบวกต่อความไว้วางใจของลูกค้า และคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ สอดคล้องกับ Pearson et al. (2012) กล่าวว่า การรับรู้คุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าและคุณภาพของข้อมูล เนื่องจากลูกค้าตีความและใช้ข้อมูลที่นำเสนอบนเว็บไซต์การรับรู้คุณค่าของเว็บไซต์จะเพิ่มขึ้น คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ ส่งผลทางตรงต่อความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Ponirin (2011) กล่าวว่า คุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจบริการอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีนัยสำคัญทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา อีกทั้ง ความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Kundu & Datta, 2015) กล่าวว่า ความพึงพอใจของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งยังพบว่า ความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลทางตรงต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Yu & Asgarkhani (2015) กล่าวว่า ความไว้วางใจของลูกค้าเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เกิดความผูกพันต่อการใช้ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ และปัจจัยด้านความน่าดึงดูดใจของทางเลือกบริการอื่นมีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์กับความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับ Chuah et al., (2017) เนื่องจากความพึงพอใจของลูกค้าจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความตั้งใจที่จะใช้บริการอย่างมั่นคงมากขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่การเปลี่ยนไปใช้ผู้ให้บริการรายอื่นมีอุปสรรคสูง ซึ่งหากลูกค้ารับรู้ว่าทางเลือกอื่นมี

ความน่าสนใจน้อยกว่า จะทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างความพึงพอใจของลูกค้ากับความตั้งใจที่จะใช้บริการมีน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้ให้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ และสถาบันการเงินให้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1.1 จากการวิจัยพบว่า ด้านภาพลักษณ์องค์กร องค์ประกอบที่มีความสำคัญ คือ ความเป็นนวัตกรรม ดังนั้นผู้ให้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ต้องเน้นสร้างภาพลักษณ์องค์กรให้มีความเป็นนวัตกรรม มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และมีการคิดค้นริเริ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ทางด้านการทำธุรกรรมทางการเงินอยู่เสมอ

1.2 จากการวิจัยพบว่า ด้านคุณภาพบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ องค์ประกอบที่มีความสำคัญ คือ ความมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ให้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ต้องเน้นให้ธนาคารมีข้อมูลทางการเงินที่ครบสมบูรณ์ ให้ผู้ใช้บริการสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว และต้องมีฟังก์ชั่นมัลติมีเดียที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ จัดตั้งหรือสนับสนุนการจัดตั้งระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ระบบการหักบัญชีระหว่างสถาบันการเงิน และบริหารจัดการระบบดังกล่าวให้เกิดความปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ

1.3 จากการวิจัยพบว่า ด้านคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้ องค์ประกอบที่มีความสำคัญ คือ คุณค่าด้านการใช้งาน ดังนั้นผู้ให้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ต้องเน้นให้ผู้ใช้บริการสามารถรับรู้คุณค่าจากการใช้บริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ ควรนำเสนอแนวทางใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาทางด้านการทำธุรกรรมทางการเงินให้แก่ผู้ใช้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกว่าบริการธนาคารอิเล็กทรอนิกส์เป็นบริการหนึ่งเช่นเดียวกับธนาคารที่อยู่ตามสำนักงาน/สาขา

1.4 จากการวิจัยพบว่า ด้านความน่าดึงดูดใจของทางเลือกบริการอื่น มีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจ และความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการบริการให้ดีกว่าผู้ให้บริการรายอื่น มีบริการที่น่าสนใจมากกว่า และรักษาคุณภาพบริการให้เท่าเทียมกับคู่แข่ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยแบบจำลองการใช้บริการของกลุ่มธุรกิจที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำให้การบริการที่เกี่ยวข้องกับด้านการเงิน และการลงทุน

2.2 ควรนำตัวแปรกำกับต้นทุนในการเปลี่ยนบริการอื่น และตัวแปรกำกับความน่าดึงดูดใจของทางเลือกบริการอื่น มาวิเคราะห์เป็นตัวแปรต้น หรืออาจเป็นตัวแปรกำกับที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ และความไว้วางใจอิเล็กทรอนิกส์

References

Andaleeb, S. S., Rashid, M., & Rahman, Q. A. (2016). A model of customer-centric banking practices for corporate clients in Bangladesh. *International Journal of Bank Marketing,* 34(4), 458-475.

Batra, R., Ahuvia, A., & Bagozzi, R. P. (2012). "Brand love". *Journal of Marketing,* 76(2), 1-16.

Beigi, A. N. M., Jorfi, S., Tajarrod, R. S., & Beigi, H. M. (2016). The Study of the Effects of E-banking Services Quality on Customers' Satisfaction and Loyalty (Case Study: A gricultural Bank of Khuzestan Province). *Journal of Current Research in Science,* (1), 375.

Chuah, S. H. W., Marimuthu, M., Kandampully, J., & Bilgihan, A. (2017). What drives Gen Y loyalty? Understanding the mediated moderating roles of switching costs and alternative attractiveness in the value-satisfaction-loyalty chain. *Journal of Retailing and Consumer Services,* 36, 124-136.

Chu, P. Y., Lee, G. Y., & Chao, Y. (2012). Service quality, customer satisfaction, customer trust, and loyalty in an e-banking context. *Social Behavior and Personality: an international journal,* 40(8), 1271-1283.

Dahlstrom, R., Nygaard, A., Kimasheva, M., & M. Ulvnes, A. (2014). "How to recover trust in the banking industry? A game theory approach to empirical analyses of bank and corporate customer relationships*". International journal of bank marketing,* 32(4), 268-278.

G. Black, H., Y. Childers, C., & H. Vincent, L. (2014). Service characteristics' impact on key service quality relationships: a meta-analysis. *Journal of Services Marketing,* 28(4), 276-291.

Gera, R. (2011). A path analysis of perceived service quality, customer satisfaction, perceived value, and behavioral intentions in Indian retail banking. *International Journal of Financial Services Management,* 5(1), 83-105.

Kao, T. W. D., & Lin, W. T. (2016). *The relationship between perceived e-service quality and brand equity: A simultaneous equations system approach.* Computers in Human Behavior, 57, 208-218.

Kaura, V., Durga Prasad, C. S., & Sharma, S. (2015). Service quality, service convenience, price and fairness, customer loyalty, and the mediating role of customer satisfaction. *International Journal of Bank Marketing,* 33(4), 404-422.

Kundu, S., & Datta, S. K. (2015). Impact of trust on the relationship of e-service quality and customer satisfaction. *EuroMed journal of business,* 10(1), 21-46.

Lowry, P. B., Vance, A., Moody, G., Beckman, B., & Read, A. (2008). Explaining and predicting the impact of branding alliances and web site quality on initial consumer trust of e-commerce web sites. *Journal of Management Information Systems,* 24(4), 199-224.

Malik, M. E., Ghafoor, M. M., & Naseer, S. (2011). Organizational effectiveness: a case study of telecommunication and banking sector of Pakistan. *Far East Journal of Psychology and Business,* 2(1), 37-48.

Pearson, A., Tadisina, S., & Griffin, C. (2012). The role of e-service quality and information quality in creating perceived value: antecedents to web site loyalty. *Information Systems Management,* 29(3), 201-215.

Ponirin. (2011). *E-loyalty: Its Antecedents,* Implications And Differences Between Developing And Developed Countries.

Salehnia, M., Saki, M., Eshaghi, A., & Salehnia, N. (2014, April). *A Model of E-Loyalty and Word-Of-Mouth based on e-trust in E-banking services (Case Study: Mellat Bank).* In e-Commerce in Developing Countries: With Focus on e-Trust (ECDC), 2014 8th International Conference.

Sur, S. (2011). Loyalty relationships in technology-based remote service encounters. *Journal of Services Research,* 11(2), 120.

Thakur, R. (2014). What keeps mobile banking customers loyal?. *International Journal of Bank Marketing,* 32(7), 628-646.

Yan Ma, Y., & Ding, J. (2010) Delivering Customer Value Based on Service Process: The Example of Tesco.com. *International Business Research*, 3(2), 131-137.

Yu, C. S., & Asgarkhani, M. (2015). An investigation of trust in e-banking: Evidence from Taiwan and New Zealand empirical studies. *Management Research Review,* 38(12), 1267-1284.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ*

A Structural Model of Influential Factors on Tourist Loyalty: An Empirical Study of Floating Markets

นภาพร จันทร์ฉาย[1], สุชาดา อภิรัตน์[1], พิมพ์เนตร มากทรัพย์[1] และรุ่งโรจน์ เย็นชัยพฤกษ์[2]

Napaporn Janchai[1], Suchada Apirat[1], Pimnet Marksap[1] and Rungroj Yenchaiyapruek[2]

[1]โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

[1]School of Hospitality and Tourism Management, Suan Dusit University

[2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

[2]Faculty of Management Science, Suan Dusit University

295 Nakorn Ratchasima Rd. Dusit, Bangkok 10300

[1]Email: napaporn_pook.hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว 5 ตลาด รวมทั้งสิ้น 1,000 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในงานวิจัย คือ การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ มีทั้งปัจจัยที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อม ปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว คือ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อม ได้แก่ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของตลาดน้ำ และคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว กล่าวคือ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ โดยส่งผ่านปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของ

*Received March 11, 2018; Accepted June 26, 2018.

ตลาดน้ำ ภาพลักษณ์ของตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ผ่านความพึงพอใจโดยรวมและคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ผ่านความพึงพอใจโดยรวม และความพึงพอใจโดยรวมมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ทั้งนี้ อิทธิพลรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ของตลาดน้ำ รองลงมา ได้แก่ ความพึงพอใจ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว และคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังนั้น การเสริมสร้างภาพลักษณ์ของตลาดน้ำ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว จะส่งผลต่อคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ความพึงพอใจ และความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว; คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว; ความภักดีของนักท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to develop a causal relationship model of influential factors on tourist loyalty towards floating market and test this model with empirical data.

The population consisted of Thai tourists who visited five floating markets that were selected by popularity, representation of local ways of life, local participation, and different locations. A total of 1,000 samples were obtained from these five floating markets; 200 samples were obtained from each floating market. Questionnaires served as the method for data collection. Statistics used were SEM analysis.

It was found that there were both direct and indirect factors that affected tourists' loyalty. The direct factor was tourist satisfaction. The indirect factors were tourism components, destination image, and perceived value. Tourism components had a positive indirect effect on tourist loyalty through destination image. Destination image had a positive indirect effect on tourist loyalty through tourist satisfaction and perceived value. Perceived value had a positive indirect effect on tourist loyalty through tourist satisfaction. Tourist satisfaction had a positive direct effect on tourist loyalty. Considering all factors, destination image had the greatest total effect on the tourist loyalty, followed by tourist satisfaction, tourism components and perceived value, respectively. Therefore, improving destination image, which was influenced by tourism components, may lead to positive perceived value, better tourist satisfaction and increased tourist loyalty.

Keywords: Destination Image; Perceived Value; Tourist Loyalty

บทนำ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยประโยชน์หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ นักท่องเที่ยวและชุมชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรวมถึงธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว กระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกของท้องถิ่นและของชาติยังผลให้เกิดความใส่ในการอนุรักษ์และฟื้นฟู การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่หลากหลายอย่างยั่งยืน นอกจากนั้น ชุมชนท้องถิ่นยังได้รับประโยชน์จากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ อันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน (Collaborative Commerce, 2015)

ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตที่มีความเกี่ยวพันกับสายน้ำ ซึ่งนอกจากจะใช้แม่น้ำลำคลองในการดำรงชีวิตเพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการเดินทางแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่ค้าขายสินค้าโดยการพายเรือหรือการสร้างเรือนแพเพื่อค้าขายสินค้านานาชนิด โดยตลาดน้ำได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสมัยอยุธยา เรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีตลาดน้ำหรือตลาดเรือเกิดขึ้นตามลำคลองที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนใหญ่ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552) ปัจจุบันประเทศไทยมีตลาดน้ำมากกว่า 30 แห่ง ส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ฉะเชิงเทรา นครปฐม นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม ชลบุรี และประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนั้นยังมีตลาดน้ำตั้งอยู่บ้างในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ได้แก่ นครราชสีมา และสงขลา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป) ทั้งตลาดน้ำที่มีมาแต่ดั้งเดิม ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม เป็นต้น ตลาดน้ำใหม่ที่สร้างขึ้นตามแม่น้ำลำคลองที่มีอยู่เดิมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ได้แก่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นต้น และตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ โดยมีการขุดคลองและสร้างตลาดขึ้นใหม่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและซื้อขายสินค้า ได้แก่ ตลาดน้ำอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลาดน้ำหัวหิน และตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และตลาดน้ำสี่ภาค จังหวัดชลบุรี เป็นต้น

รูปแบบ ลักษณะ และสินค้าที่ค้าขายในตลาดน้ำแต่ละแห่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมและดึงดูดนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ตลาดน้ำและสินค้าที่ค้าขายในตลาดน้ำนั้นมีความคล้ายคลึงกันและขาดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยเฉพาะตลาดน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ซึ่งมีรูปแบบใกล้เคียงกัน คือ มีร้านค้าอยู่รอบสระน้ำ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนั่งเรือ การขี่ช้าง และการนั่งรถรางชมตลาดน้ำ ซึ่งลักษณะและรูปแบบของตลาดน้ำเช่นนี้อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้สัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง หรือไม่ได้

รับความแปลกใหม่ในการท่องเที่ยวตลาดน้ำแต่ละแห่งเท่าที่ควร จนทำให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวตลาดน้ำเพียงครั้งเดียวเพื่อให้รู้ว่าเป็นอย่างไรและไม่ไปเที่ยวซ้ำอีกในอนาคตเพราะขาดความน่าสนใจ การท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ตลาดน้ำกลายเป็นเพียงแหล่งจับจ่ายซื้อขายสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยวขาจร มิใช่แหล่งเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ควรค่าแก่การรักษาและสืบทอดต่อไปในอนาคต ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมนี้มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งสันทนาการเพื่อความบันเทิงหรือการพักผ่อนหย่อนใจ ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (Prideaux et.al., 2008; Richard, 2010) ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวและการพัฒนา (ชุมชนและการท่องเที่ยว) อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (Morforth and Munt, 2008; Sharpley, 2009; Telfer and Sharpley, 2008)

ความภักดีของนักท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมความตั้งใจในอนาคต ที่แสดงออกโดยความตั้งใจจะกลับมาเที่ยวซ้ำ การแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยว และความเต็มใจที่จะจ่ายถึงแม้ว่าราคาค่าสินค้าและบริการของแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ดังนั้น การสร้างความภักดีให้เกิดแก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเจริญเติบโตและความยั่งยืนให้แก่การท่องเที่ยวรวมถึงภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยง (วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557) จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวมีความหลากหลาย และมีทั้งปัจจัยที่ส่งผลในทางตรงและทางอ้อม โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวที่พบในงานวิจัยจำนวนมาก ได้แก่ ภาพลักษณ์ คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; สิรีพิชญ์ สุขผล, 2557; วีรวัฒน์ ค้าขาย, 2554; โชคนิติ แสงลออ และสุชาดา กรเพชรปาณี, 2558; ธัมมามนตร์ คุณรัตนาภรณ์, 2556) ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามบริบทของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว สินค้าและการบริการ (วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557) การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วน และองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลไปประกอบการพิจารณาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับปัจจัยที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและบอกต่อแนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวด้วย (วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557) ซึ่งการบอกต่อระหว่างเพื่อน ครอบครัว และคนรู้จัก (รวมถึงการแบ่งปัน (Share) ข้อมูลและรูปภาพผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้รับความเชื่อถือจากผู้ที่รับข้อมูลมากกว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของธุรกิจ และส่งผลต่อการตัดสินใจด้านการท่องเที่ยว (พรรณี สวนเพลง และคณะ. 2556) ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าที่ได้รับจากการ

ท่องเที่ยว และความพึงพอใจ เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการท่องเที่ยวซ้ำ และบอกต่อแนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวในอนาคต และนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนัก เห็นความสำคัญ ภาคภูมิใจ และมีจิตสำนึกที่ดีในคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น และก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวและชุมชนอย่างสอดคล้อง ต่อเนื่อง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

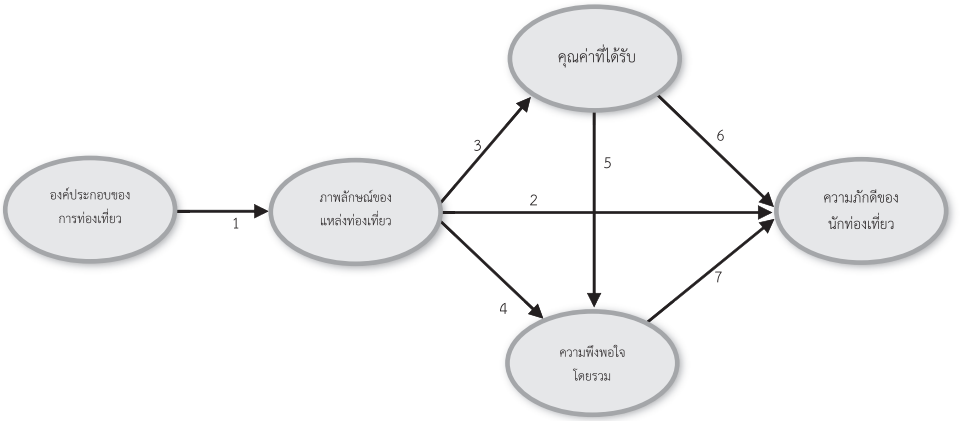
1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษา พบว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Image) มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (Perceived Value) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) และความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว (Tourist Loyalty) ในขณะเดียวกัน คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (Perceived Value) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) และความความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว (Tourist Loyalty) (โชคนิติ แสงลออ และสุชาดา กรเพชรปราณี, 2558; ปณิศรา มีจินดา และคณะ, 2551; วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; วีรวัฒน์ ค้าขาย และวินัย ปัญจขจรศักดิ์, 2554; สิรีพิชญ์ สุขผล, 2557; อรุณรุ่ง วงศ์กังวาน และคณะ, 2556; Alegre and Cladera, 2007; Boit, 2013; Chen and Tsai, 2007 อ้างใน วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; Hsu, et. al., 2008; Kotler and Keller, 2012; Lertwannawit and Gulid, 2004; Loureiro and Gonzalez, 2008 อ้างใน วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; Pike, 2008; Quintal, 2010; Tsai, 2015; Wang and Hsu, 2010 อ้างใน วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; Wang et al., 2009 อ้างใน วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557)

ดังนั้น จึงคาดว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวน่าจะสามารถใช้อธิบายรูปแบบความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำได้ ซึ่งนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

สมมติฐานการวิจัย

จากภาพที่ 1 จึงตั้งสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวโดยส่งผ่านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

2. ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว

3. ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

4. ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

5. คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว

6. คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

7. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในตลาดน้ำที่จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ 1) ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 2) ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ 3) ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม 4) ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และ 5) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เกณฑ์ในการคัดเลือกตลาดน้ำ ประกอบด้วย เป็นตลาดน้ำดั้งเดิมหรือตลาดน้ำที่เกิดขึ้นใหม่ในแม่น้ำลำคลองที่มีอยู่เดิม มีการสะท้อนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เป็นตลาดน้ำที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว และเป็นตลาดน้ำตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่แตกต่างกันไปในจังหวัดต่างๆ

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับ Structural Equation Model (SEM) คือ การใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 10-20 เท่า ของค่าพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า หรือจำนวนเส้นทาง (path) แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในโมเดลตามกรอบแนวคิดการวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2548; วิโรจน์ สารัตนะ, 2556; Kline, 1998) ซึ่งงานวิจัยนี้มีค่าพารามิเตอร์ที่ 48 และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 20 เท่าของค่าพารามิเตอร์ คือ 48 × 20 = 960 ดังนั้น เพื่อความน่าเชื่อถือของการวิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 1,000 ตัวอย่าง

จากขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว นำมาใช้กำหนดขนาดตัวอย่างซึ่งแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวจากตลาดน้ำ 5 แห่ง เป็นจำนวนเท่ากัน คือ ตลาดน้ำละ 200 ตัวอย่าง

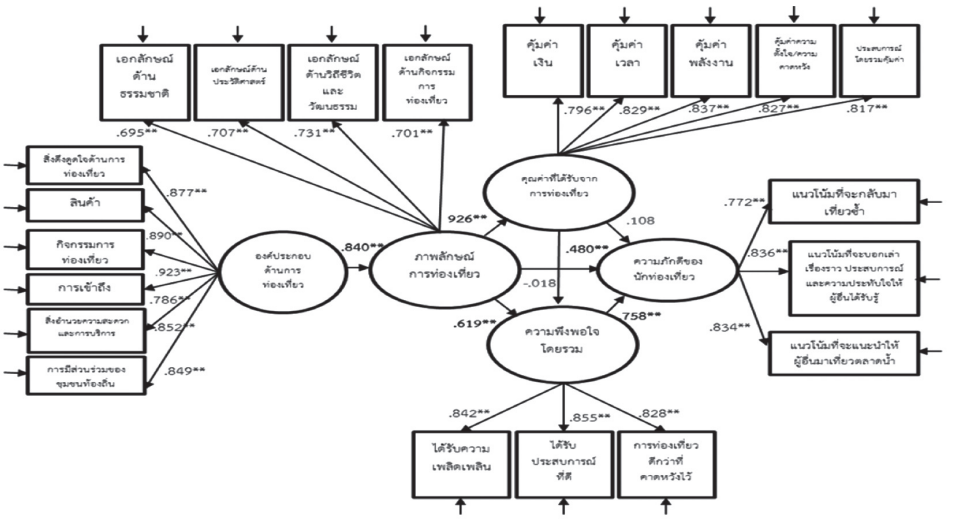
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และใช้โปรแกรมประยุกต์ทางสถิติ สำหรับการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตุได้ในโมเดล และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงการ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องพบว่า โมเดลมีค่าสถิติที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตามกำหนด ยกเว้น ค่า RMR แสดงว่าโมเดลยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงมีความจำเป็นต้องปรับโมเดลให้มีความกลมกลืนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลตามค่าเสนอแนะจากดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) ผลการวิเคราะห์โมเดลที่ปรับแล้ว ค่าสถิติไค-สแควร์สัมพัทธ์เท่ากับ 1.994 ดัชนี GFI มีค่าเท่ากับ .935 ดัชนี AGFI " มีค่าเท่ากับ .920 ดัชนี CFI มีค่าเท่ากับ .976 ค่า RMR มีค่าเท่ากับ .018 และค่า RMSEA มีค่าเท่ากับ .032 ค่าสถิติทั้งหมดผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด แสดงว่า โมเดลองค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายความว่าโมเดลสมการโครงสร้าง Structural Equation Model (SEM) ของปัจจัยส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ดังตารางที่ 1 และ ภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐาน

ค่าดัชนี	เกณฑ์	ก่อนการปรับโมเดล		หลังการปรับโมเดล	
		ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
X^2 / df	<2	3.699	ไม่ผ่านเกณฑ์	1.994	ผ่านเกณฑ์
GFI	>0.90	.867	ไม่ผ่านเกณฑ์	.935	ผ่านเกณฑ์
AGFI	>0.90	.769	ไม่ผ่านเกณฑ์	.920	ผ่านเกณฑ์
CFI	>0.95	.929	ไม่ผ่านเกณฑ์	.976	ผ่านเกณฑ์
RMR	<0.05	.029	ผ่านเกณฑ์	.018	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	<0.05	.052	ไม่ผ่านเกณฑ์	.032	ผ่านเกณฑ์

Chi-Square =1327.679 df = 666 p= 0.00 CMIN/df = 1.994
GFI = 0.935 AGFI = 0.920 RMR = 0.018 CFI = 0.976 RMSEA = 0.032
**p < 0.01

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรแฝงในโมเดล

ตัวแปรผล / ตัวแปรสาเหตุ	Destination Image			Perceived Value			Tourist Satisfaction			Tourist Loyalty		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
Tourism Components	.840**	-	.840**	.778**	.778**	-	.894**	.894**	-	.746**	.746**	-
Destination Image	-	-	-	.926**	-	.926**	1.064**	.445**	.619**	.889**	.907**	.018
Perceived Value	-	-	-	-	-	-	.480**	-	.480**	.472**	.364**	.108
Tourist Satisfaction	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.758**	-	.758**

หมายเหตุ: **p<0.01

Chi-Square =1327.679 df = 666 p= 0.00 CMIN/DF = 1.994 GFI = 0.935 AGFI = 0.920

RMR = 0.018 CFI = 0.976 RMSEA = 0.032

จากตารางที่ 1 ภาพที่ 2 และตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมของตัวแปรแฝงในโมเดลที่พัฒนาขึ้นปรากฏว่า ตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลรวมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ รองลงมาคือ ความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำ ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมต่อตัวแปรความภักดีของนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดคือ คุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .889, .758, .746 และ .472 ตามลำดับ

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลรวมต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว และคุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 1.064, .894 และ .480 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตัวแปรแฝงที่มีอิทธิพลรวมต่อคุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำ รองลงมาคือ ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .926 และ .778 ตามลำดับ

ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .840

สำหรับการพิจารณาเส้นทางอิทธิพลของตัวแปรแฝงที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว พิจารณาได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านตัวแปรแฝง คือ ภาพลักษณ์ของตลาดน้ำ มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .840

2. ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งอิทธิพลทางอ้อม 2 ทาง คือ ส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .926 และส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าอิทธิพลเท่ากับ .619 โดยภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ได้รับอิทธิพลมาจากองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำมีค่าอิทธิพลเท่ากับ .840 แสดงว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ขององค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำของนักท่องเที่ยว จะมีผลต่อการเพิ่มความภักดีของนักท่องเที่ยว

3. คุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .480 โดยคุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ได้รับอิทธิพลมาจากภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในตลาดน้ำมีค่าอิทธิพลเท่ากับ .926 แสดงว่า การสร้างภาพลักษณ์เกี่ยวกับคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวจะมีผลต่อการเพิ่มความภักดีของนักท่องเที่ยว

4. ความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .758 โดยความพึงพอใจโดยรวมต่อการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ได้รับอิทธิพลมาจากคุณค่าที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวในตลาดน้ำ มีค่าอิทธิพลเท่ากับ .480 และได้รับอิทธิพลมาจากภาพลักษณ์ของตลาดน้ำ มีค่าอิทธิพลเท่ากับ .619 แสดงว่า การสร้างภาพลักษณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ จะมีผลต่อการเพิ่มความภักดีของนักท่องเที่ยว

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวส่งผลทางตรงต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และส่งผลทางอ้อมต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Pike (2008) ที่กล่าวว่า ลักษณะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

2. ภาพลักษณ์ของตลาดน้ำมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว โดยส่งผ่านความพึงพอใจโดยรวมและคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ผลจากการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาต่างๆ ที่พบว่า ภาพลักษณ์ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว (Boit, 2013) และภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่าที่ได้รับ ความพึงพอใจ และความภักดีของนักท่องเที่ยว

(วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557; สิรีพิชญ์ สุขผล, 2557; ธัมมามนตร์ คุณรัตนาภรณ์, 2556; Hsu, et. al., 2008)

3. คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ โดยส่งผ่านความพึงพอใจที่ได้รับจากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาโดย Chen and Tsai (2007 อ้างใน วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง, 2557) แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาโดย โชคนิติ แสงลออ และสุชาดา กรเพชรปราณี (2558) ปณิศรา มีจินดา และคณะ (2551) วิวัฒน์ จันทร์กิ่งทอง (2556) และ อรุณรุ่ง วงศ์กังวาน และคณะ (2556) ที่พบว่า คุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวส่งผลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาเหล่านี้ต่างก็พบว่าคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวส่งผลทางบวกต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

4. ความพึงพอใจโดยรวมมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ สอดคล้องกับการศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น การศึกษาเรื่อง “A Structural Relationship Between Domestic Tourist Satisfaction, Trust, Switching Barriers And Retention” ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในกรุงเทพ คือ ความพึงพอใจ (Lertwannawit and Gulid, 2014) การศึกษาเรื่อง “Analysing the effect of satisfaction and previous visits on tourist intentions to return” พบว่า ความพึงพอใจและจำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ โดยปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวซ้ำคือความพึงพอใจ (Alegre and Cladera, 2007) การศึกษาเรื่อง “The role of destination attributes and visitor satisfaction on tourist repeat visit intentions to Lake Nakuru National Park, Kenya” พบว่า ความพึงพอใจ ความภักดี และความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก (Boit, 2013)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาตลาดน้ำและการท่องเที่ยว ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ได้แก่ สำนักงานเขต สำหรับตลาดน้ำในกรุงเทพฯ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำหรับตลาดน้ำในจังหวัดอื่นๆ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดโยบายเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และความภักดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของและและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากชุมชนจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว ยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรนำโมเดลสมมติฐานไปทดลองกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ หรือ ศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยว

2. ควรเพิ่มการตรวจสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลโดยการศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวมากกว่า 1 ครั้ง

References

Alegre, J., & Cladera, M. (2009). Analysing the effect of satisfaction and previous visits on tourist intentions to return. *European Journal of Marketing.* 43(5/6), 670-685.

Boit, J. C. (2013). *The Role of Destination Attributes and Visitor Satisfaction on Tourist Repeat Visit Intentions to Lake Nakuru National Park.* Master Thesis. Western Illinois University.

Chankingthon, V. (2014). Theory of Planned Behavior and Tourist Loyalty. *Silpakorn University Journa,* 34 (2), 131-146.

Chittangwattana, B. (2006). *Development and Conservation of Tourist Destination.* Bangkok: Press and Design.

Gursoy, D., Chen, J. S. and Chi, C. G. (2014). Theoretical examination of destination loyalty formation. *International Journal of Contemporary Hospitality Management.* 26(5), 809-827.

Hsu, C, Killion, L, Brown, G, Gross, M and Huang, S. (2008). *Tourism Marketing: An Asia Pacific Perspective.* Sydney: John Wiley and Sons Australia.

Kakai, V. and Panchakachornsak, V. (2011). Tourist Destination Loyalty Model for Pattaya City. *Journal Anthropology and Social Science.* 19(31), 123-140.

Khamboon, A. and Kowattankul. D. (2013). Evaluation of Readiness of Tourism Route in Small Tourist Destination, Khemraj District, Ubonrajchathani Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism,* 8(2), 3-22.

Khunrattanaporn, T. (2013). *The Influences of Marketing Mixed and The Image of Cultural Tourism Products on The Loyalty of Foreign Tourists Studying Thai Culture.* Doctor of Philosophy Dissertation (Business Administration). Ramkhamhaeng University, Thailand.

Kline, R. B. (1998). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling.* New York: Guilford Press.

Knowledge Network Institute of Thailand. (2009). *Sustainable Tourism Development, Part of the West Coast Coastal Studies Report: Nature Tourism.* Bangkok: West Coast Coastal Development Project.

Kotler, P. & Keller, K.L. (2012). *Marketing Management.* London: Pearson Prentice Hall.

Lamaichin, K. (2009). *Ecotourism Culture.* Unit 1 Tourism Components. Ubonratchathani: Tourism Department, Ubonratchathani University.

Lertwannawit, A. and Gulid, N. (2014). A Structural Relationship between Domestic Tourist Satisfaction, Trust, Switching Barriers and Retention. *International Business & Economics Research Journal,* 13(6), 1375-1382.

Mowforth, M. and Munt, I. (2008). *Tourism and Sustainability: Development, Globalisation and New Tourism in the Third World.* London: Routledge.

Noe, F.P, Uysal, M, and Magnini, V.P. (2010). *Tourist Customer Service Satisfaction: An Encounter Approach.* London: Routledge.

Pike, S. (2008). *Destination Marketing: An Integrated Marketing Communication Approach.* Oxford: Elesevier.

Prideaux, B. *et. al.* (2008). *Cultural and Heritage Tourism in Asia and the Pacific.* London: Routledge Taylor & Francis Group.

Quintal, V. A. (2010). Factors influencing tourists' revisit intentions. *Asia Paccific Journal of Marketing and Logistic,* 22(4), 554-578.

Richards, G. (2010). *Creative Tourism and Local Development. In Creative Tourism A Global Convention How to Provide Unique Creative Experience for Travelers Worldwide.* Santa Fe New Mexico: Sunstone Press.

Sangla-or, C. and Kornpetprani, S. (2015). A Causal Relations Model of Destination Loyalty in The Eastern Region for the Thai Tourists. *Research Methodology and Cognitive Science.* 12(2), 23-33.

Sarnrattana, V. (2013). *Research: Social Knowledge Age.* Retreived September 16, 2015 from http://www.mbuisc.ac.th/phd/powerpoint/SEM.pdf.

Sharpley, R. (2009). *Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?,* London: Earthscan.

Suanpleng, P. et.al. (2013). *A Complete Report for Subproject 1 the Current State of the social network used by tourists and tourism businesses.* Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University.

Sukphon, S. (2013). *Factors Affecting Loyalty in Cultural Tourism at Kao Kret, Nonthaburi Province. Master of Administration (Marketing).* Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Telfer, D. J. & Sharpley, R. (2008). *Tourism and Development in the Developing World.* London: Routledge Taylor & Francis Group.

Tourism Authority of Thailand. (2009). *A hand book for travelling 15 markets and 16 floating markets.* Bangkok: Information Department.

Tourism Authority of Thailand. (2015). *Tourist destinations and activities.* Retrieved July 20, 2015 from http://thai.tourismthailand.org/tourism place and activities.

Tsai, C. (2015). The Relationships among Destination Image, Perceived Quality, Emotional Place Attachment, Tourist Satisfaction, and Post-visiting Behaviour Intentions. *Marketing Review (Xing Xiao Ping Lun).* 12(4), 455-479.

Viratchai, N. (2005). Research Trends in Social Knowledge Age. *Journal of Educational Administration Khon kaen University.* 1(2), 9-18.

Viratchai, N. (1999). *LISREL Model: Analysis Statistics for Research.* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์*

Development of Causal Model in Effectiveness of Organizational of Rajabhat University; Rattakosin Group

จันทนา อุดม, หะริน สัจเดย์[1] และ ทรงวุฒิ ตรังวัฒนา

Chanthana Udom, Harin Sachdev[1] and Songwut Trangwattana

[1]Corresponding Author. Email: harin_9@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลประสิทธิผลองค์การ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และศึกษาขนาดอิทธิพลของตัวแปรทั้งทางตรง และทางอ้อม ระหว่างภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยบุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุนที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ 15 หน่วยต่อ 1 ตัวแปรสังเกตได้ รวมจำนวน 240 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และโมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลขององค์การที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล Chi-square=60.97, df=46, p=0.069, chi-square/df= 1.325, GFI=0.97, AGFI=0.96, SRMR=0.040 และ RMSEA=0.037 ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อการพัฒนาประสิทธิผลขององค์การ ขณะที่ปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลขององค์การ

คำสำคัญ: โมเดลเชิงสาเหตุ; ประสิทธิผลองค์การ; องค์กรแห่งการเรียนรู้; มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์

---

*Received June 18, 2018; Accepted September 1, 2018.

Abstract

The objectives of this research are to examine the effectiveness organization with empirical data correlation of the causal model development, and to study of both direct and indirect variables between leadership, organizational culture, and leaning organization variable to the level to management effectiveness of Rajabhat University; Rattakosin Group. Based on the quantitative research method with the questionnaire as the study instrument, the study samples size criteria are defined as 15 units per one observe variable by randomly stratified method, including 240 informants, i.e., university lecturers and support staff. The statistical method has been apply for data analysis, including frequency, percentage, mean and standard deviation and Structural Equation Modeling (SEM). The results indicated that the effectiveness of organization Causal Model developed in this study are conformed to the empirical data at goodness of fit index: Chi-square=60.97, df=46, p=0.069, chi-square/df=1.325, GFI=0.97, AGFI=0.96, SRMR=0.040 and RMSEA=0.037. In addition, the results also shown that the leadership and organizational culture factors have direct and indirect effect to the effectiveness of organization, whereas the learning organization factor has direct influent to the effectiveness of organization.

Keywords: Causal Model; Effectiveness of Management; Learning Organization; Rajabhat University Rattanakosin Group

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่มีกระบวนการสร้างและพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาหลักกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศนอกจากภาระหน้าที่ในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ หน้าที่สำคัญคือการพัฒนาความมั่นคงทุน ทางปัญญาองค์กร และทุนทางปัญญาของสังคมเพื่อร่วมยกระดับ ส่งเสริมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคม มหาวิทยาลัยจึงมีภารกิจที่สำคัญยิ่งในการดำเนินการดังกล่าว และมีความเหมาะสมที่จะต้องพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิผลสูงสุดได้

ปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิผลคือ ผู้นำในการขับเคลื่อน และนำองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ และการที่ผู้นำสามารถนำองค์การของตนไปสู่ความสำเร็จ และความก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใดนั้นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ การมีภาวะผู้นำขององค์การ (Leadership) ซึ่งนอกจากต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ และได้รับการสนับสนุนจากผู้ตามอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์การได้ ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยของวรางคณา กาญจนพาที (Kanjanapatee, 2013) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำ และภาวะผู้ตามที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การ:กรณีศึกษาธนาคารเพื่อการส่งออก และนำเข้าแห่งประเทศไทย พบว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาองค์การคือ วัฒนธรรมองค์การ องค์การโดยทั่วไปมีระบบค่านิยมของตนเองที่ยึดถือทำให้เกิดบรรทัดฐานทางพฤติกรรม และระบบควบคุมบุคลากรคือ วัฒนธรรมองค์การ (Organizational Culture) กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการควบคุมกลยุทธ์ขององค์การอย่างหนึ่ง และยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารให้บุคลากรได้รับทราบแนวทางปฏิบัติต่างๆ ด้วยวัฒนธรรมองค์การของแต่ละองค์การ จากการศึกษาของเดนิสัน (Denison, 2000) พบว่า วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การอย่างเป็นรูปธรรม วัฒนธรรมองค์การจึงสมควรที่จะได้รับการบริหารจัดการอย่างใกล้ชิดและถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลองค์การ และจากงานวิจัยของสมจินตนา คุ้มภัย (Koompai, 2010) เรื่องการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์การ ที่มีอิทธิพล ต่อประสิทธิผลองค์การกรณีศึกษารัฐวิสาหกิจในประเทศไทย พบว่าวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การเนื่องจากองค์การที่มีประสิทธิผลสูง มีวัฒนธรรมองค์การมากกว่าองค์การที่มีประสิทธิผลปานกลาง และต่ำ

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า นอกจากปัจจัยภาวะผู้นำ และปัจจัยวัฒนธรรมองค์การที่สามารถส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การแล้ว ปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการปรับปรุงประสิทธิผลขององค์การ ดังที่ Agyris (1999) แสดงความเห็นไว้ว่า การเรียนรู้ภายในองค์การสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขสองประการ ได้แก่ ประการแรก เมื่อมีการปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และประการที่สอง เมื่อมีการปฏิบัติงานแล้วไม่บรรลุตามเป้าหมายจนก่อให้เกิดการ

ตั้งคำถามว่า เพราะสาเหตุใด และดำเนินการแก้ไขจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายตามแผนงาน ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้เชิงองค์การ (Organizational Learning) ตลอดจนการพัฒนาองค์การจนมีสภาวะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) จึงมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การ ดังนั้นองค์การที่มีระดับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้สูง ก็จะมีคุณสมบัติในการก่อให้เกิดปัญญา อันเนื่องมาจากการตรวจสอบหรือสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของตนเอง และมีการทดลองเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบในทางปฏิบัติในแต่ละทางเลือก ตลอดจนมีการปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งก็คือประสิทธิผลขององค์การนั่นเอง จากงานวิจัยของปริณ บุญฉลวย (Boonchaluay, 2013) เรื่องวัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลองค์การของศาลยุติธรรม: ตัวแบบสมการโครงสร้าง ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 68.80 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลองค์การสามารถถูกอธิบายและทำนายโดยปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับสูง และอนันต์ บุญสนอง (Boonsanong, 2011) วิจัยเรื่องอิทธิพลขององค์การแห่งเรียนรู้ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การซึ่งพบว่า การดำเนินงานองค์การแห่งการเรียนรู้ขององค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อระดับประสิทธิผลขององค์การ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าประสิทธิผลขององค์การ มีความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ และองค์การแห่งการเรียนรู้ ดังที่ Chin - Hsien Hsu (2002) วิจัยเรื่อง A Structural Equation Modeling Analysis of Transformational Leadership, Organizational Culture and organizational Effectiveness in Taiwanese Sport/Fitness Organizations ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อประสิทธิผลองค์การ และ Tojari, Heris and Zarei (2011) ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์การและภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลองค์การ

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาหลักกลุ่มหนึ่งของประเทศที่มีบทบาทและภารกิจหลักที่สำคัญต่อพัฒนาสังคมไทย ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิผล โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบรรลุประสิทธิผลองค์การ ได้แก่ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้นี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการและสู่การประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง กลมกลืนระหว่างโมเดลประสิทธิผลองค์การที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. เพื่อศึกษาขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม ระหว่างภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ ระดับขององค์การแห่งการเรียนรู้ต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่1 โมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

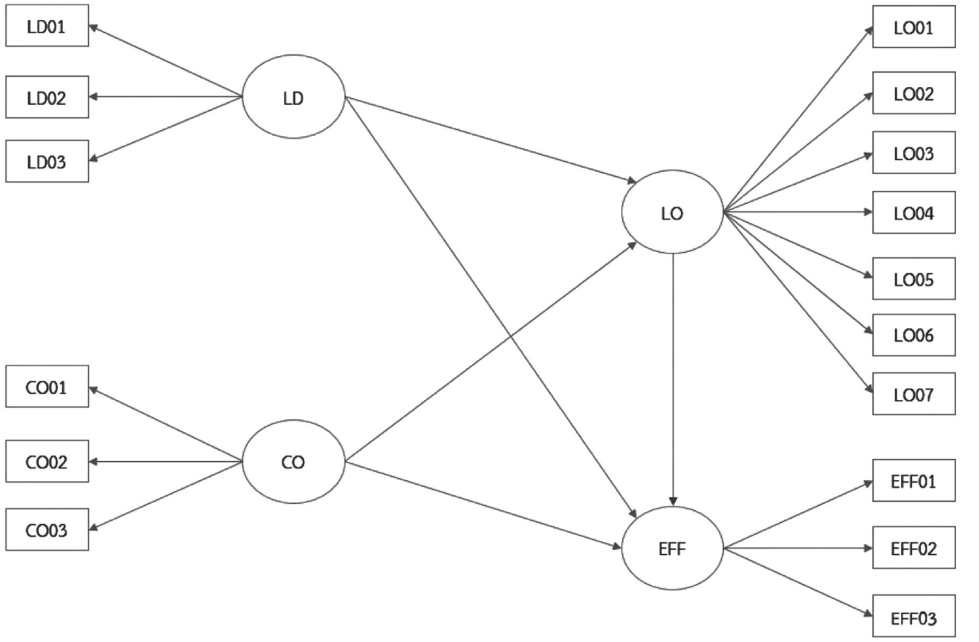
สมมติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

สมมติฐานที่ 3 วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

สมมติฐานที่ 4 องค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุ (ตัวแปรแฝงภายนอก) ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LD) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ การมียุทธศาสตร์และเป้าหมายที่ชัดเจน (LD01) การสร้างพันธกิจขององค์การแห่งการเรียนรู้ (LD02) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน (LD03) วัฒนธรรมองค์การ(CO) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ ประกอบด้วยคุณลักษณะเด่นขององค์การ (CO01) การจัดการบุคลากร (CO02) เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ (CO03) ตัวแปรคั่นกลาง (ตัวแปรแฝงภายใน) ได้แก่ องค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 7 ตัวแปร คือ ทักษะส่วนบุคคล (LO01) วิสัยทัศน์ร่วม (LO02) ทีมงานและการเรียนรู้ (LO03) การคิดเชิงระบบ (LO04) โครงสร้างองค์กร (LO05) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (LO06) ระบบสารสนเทศ (LO07) ตัวแปรตาม (ตัวแปรแฝงภายใน) ได้แก่ ประสิทธิผลขององค์การ (EFF) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ พลวัตการเรียนรู้ (EFF01) การสร้างเครือข่าย (EFF02) นวัตกรรมองค์การ (EFF03) ซึ่งสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ได้กำหนดเป็นบุคลากรสายวิชาการ และสายสนับสนุนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จำนวน 4,256 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้กฎอย่างง่ายว่าด้วยอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่าง และจำนวนตัวแปรสังเกตได้ ควรเป็น 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Vanichbuncha, 2013) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 16 ตัวแปร ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ 15 หน่วยต่อ 1 ตัวแปร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 240 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นในการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งสองกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จากนั้นจึงสุ่มแบบง่ายโดยวิธีสุ่มตัวตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) ในการสุ่มเลือกตัวอย่างของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method Research) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์การ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพ แบบสอบถามในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภายใต้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดว่า เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินความสอดคล้องของ ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่น้อยกว่า 0.50 (Leekitchwatana, 2013) และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.823 ซึ่งได้ค่ามากกว่า 0.8 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคมีค่า 0.8 ขึ้นไป (Panpinij, 2008) แสดงว่าเครื่องมือแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหาตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเองสูง (Multicollinearity) ว่าอยู่ในเกณฑ์ ที่ไม่เกิน 0.80 หรือไม่ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระไม่เกิน 0.80 จึงสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ (Assessment of Model Fit) ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำ องค์ประกอบวัฒนธรรมองค์การ องค์ประกอบองค์การแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบประสิทธิผลองค์การมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างและทดสอบสมมติฐานการวิจัย การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) และใช้โมเดลสมการโครงสร้างทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
การมียุทธศาสตร์และเป้าหมายที่ชัดเจน	3.68	0.76	เห็นด้วยมาก
การสร้างพันธกิจขององค์การแห่งการเรียนรู้	3.41	0.86	เห็นด้วยมาก
การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน	3.42	0.85	เห็นด้วยมาก
ภาพรวม	3.50	0.76	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.50) ในรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากทุกด้าน โดยด้าน “การมียุทธศาสตร์ และเป้าหมายที่ชัดเจน” มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.68) รองลงมาด้าน “การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน” ($\bar{X}$ = 3.42) และด้าน “การสร้างพันธกิจขององค์การแห่งการเรียนรู้” มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.41)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมองค์การ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมองค์การ

วัฒนธรรมองค์การ	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
คุณลักษณะเด่นขององค์การ	3.38	0.88	ไม่แน่ใจ
การจัดการบุคลากร	3.39	0.96	ไม่แน่ใจ
เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ	3.49	0.85	เห็นด้วยมาก
ภาพรวม	3.42	0.85	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมองค์การ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.42) ในรายด้าน พบว่า ด้าน “เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ” กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.49) รองลงมา ด้าน“การจัดการบุคลากร” กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจ ($\bar{X}$ = 3.39) และด้าน “คุณลักษณะเด่นขององค์การ” กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.38)

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
ทักษะส่วนบุคคล	3.48	0.90	เห็นด้วยมาก
วิสัยทัศน์ร่วม	3.34	0.98	ไม่แน่ใจ
ทีมงาน และการเรียนรู้	3.33	0.92	ไม่แน่ใจ
การคิดเชิงระบบ	3.35	0.96	ไม่แน่ใจ
โครงสร้างองค์กร	3.37	0.98	ไม่แน่ใจ
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	3.38	0.97	ไม่แน่ใจ
ระบบสารสนเทศ	3.94	0.63	เห็นด้วยมาก
ภาพรวม	3.45	0.86	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ = 3.45) ในรายด้าน พบว่า ด้านระบบสารสนเทศ” กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.94) รองลงมา ด้าน“ทักษะส่วนบุคคล” กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ = 3.48) และด้าน “ทีมงานและการเรียนรู้”กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.33)

4. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลองค์การ

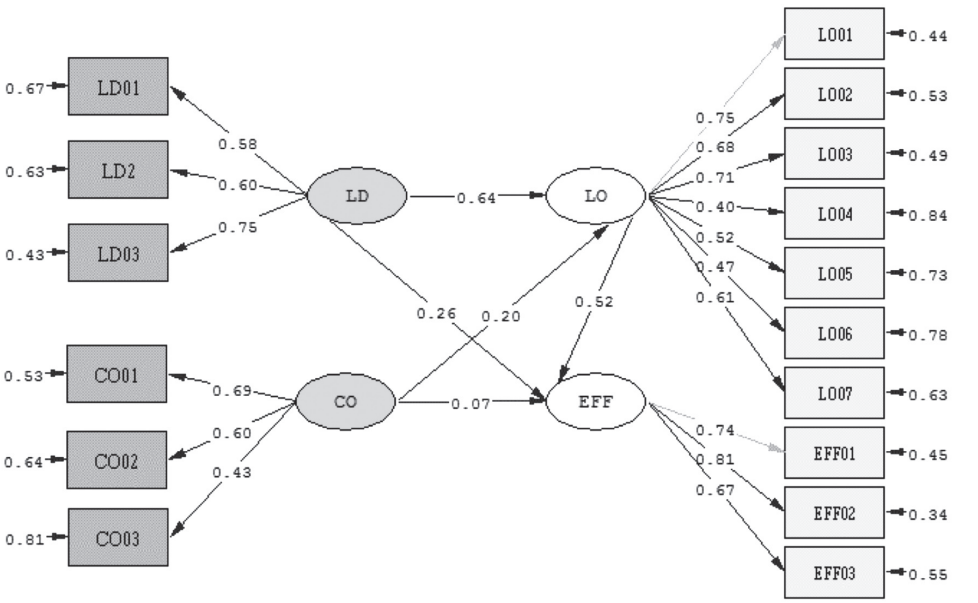
ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลองค์การ

ประสิทธิผลองค์กร (EFF)	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
พลวัตการเรียนรู้	4.37	0.70	เห็นด้วยมากที่สุด
การสร้างเครือข่าย	4.34	0.72	เห็นด้วยมากที่สุด
นวัตกรรมองค์การ	4.33	0.75	เห็นด้วยมากที่สุด
ภาพรวม	4.34	0.69	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิผลองค์การ โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.34) ในรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดทุกด้าน โดยด้าน “พลวัตการเรียนรู้” มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37) รองลงมาด้าน “การสร้างเครือข่าย” ($\bar{X}$ = 4.34) และด้าน “นวัตกรรมองค์การ” มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.33)

5. ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

5.1 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุก่อนปรับ

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุก่อนปรับ

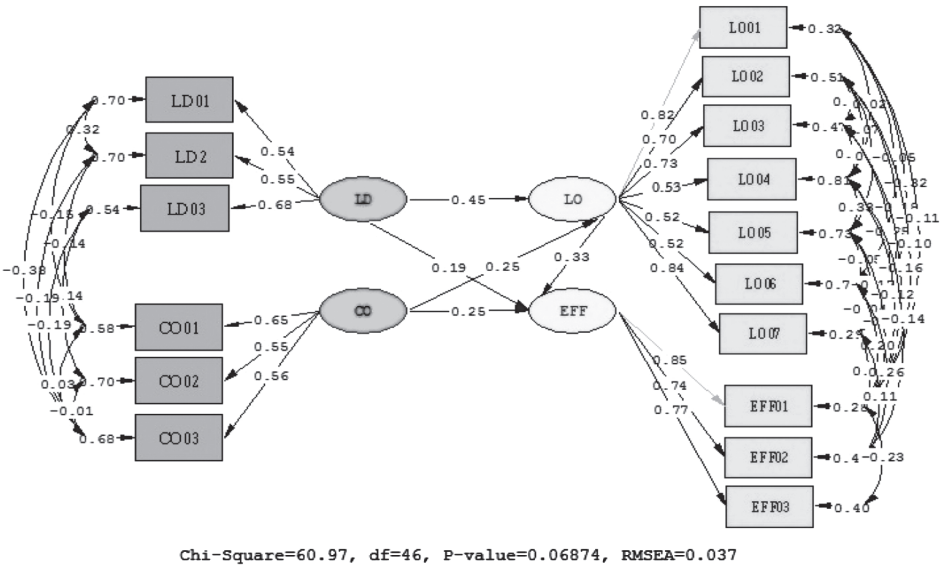
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ก่อนปรับ

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
X^2/df	≤ 2.00	7.456	×
p-value	> 0.05	0.000	×
CFI	≥ 0.95	0.80	×
GFI	≥ 0.95	0.72	×
AGFI	≥ 0.95	0.62	×
RMESA	≤ 0.05	0.164	×
SRMR	≤ 0.05	0.100	×

× หมายถึง ไม่ผ่านเกณฑ์ผลการทดสอบ (Angsuchoti, Wichitwanna & Pinyopanuwat, 2009)

จากภาพที่ 2 และตารางที่ 5 พบว่า ค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุ ก่อนปรับไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดพิจารณาได้จาก X^2 เท่ากับ 730.66 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 98 โดยค่า X^2/df มีค่าเท่ากับ 7.456 ซึ่งควรมีค่าน้อยกว่า 2 มีค่าความน่าจะเป็น (P-value) มีค่าเท่ากับ 0.0000 ซึ่งควรมีค่ามากกว่า .05 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.72 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.62 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.80 ซึ่งทั้ง 3 ดัชนีควรมีค่ามากกว่า 0.95 ส่วนดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือ (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.100 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.165 ซึ่งทั้ง 2 ดัชนีควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลเชิงสาเหตุตามที่กำหนดยังไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งโจเรสคอคและซอร์บอม (JÖreskog & SÖrbom, 1996) ได้กล่าวถึงโมเดลเชิงสาเหตุเริ่มต้นไม่จำเป็นต้องถูกต้อง หรือกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เสมอไป ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิจัยไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนในโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงปรับโมเดลใหม่โดยอาศัยเหตุผลเชิงทฤษฎีประกอบค่าดัชนีปรับแต่งโมเดล (model modification indices) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 6 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวม หลังจากการปรับแก้โมเดลเพื่อให้มีความสอดคล้องกลมกลืน (model fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์และภาพที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากการปรับแก้โมเดล

5.2 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุหลังปรับ

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุหลังปรับ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ องค์การแห่งการเรียนรู้ และประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์หลังปรับ

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
X^2/df	≤ 2.00	1.325	✓
p-value	> 0.05	0.06874	✓
CFI	≥ 0.95	1.00	✓
GFI	≥ 0.95	0.97	✓
AGFI	≥ 0.95	0. 96	✓
RMESA	≤ 0.05	0.037	✓
SRMR	≤ 0.05	0.040	✓

✓ หมายถึง ผ่านเกณฑ์ผลการทดสอบดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง และความกลมกลืนของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Angsuchoti, Wichitwanna & Pinyopanuwat, 2009)

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6 พบว่าค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุที่ปรับปรุงกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาได้จาก X^2 เท่ากับ 2.91 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 2 โดยค่า X^2/df มีค่าเท่ากับ 1.455 ซึ่งน้อยกว่า 2.00 มีค่าความน่าจะเป็น (P-value) มีค่าเท่ากับ 0.06874 ซึ่งมีค่ามากกว่า .05 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0. 96 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งทั้ง 3 ดัชนีมีค่ามากกว่า 0.90 ส่วนดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือ (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.040 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ0.037 ซึ่งทั้ง 2 ดัชนีมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงแสดงให้เห็นว่าสถิติความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุ Chi-square= 60.97, df=46, p=0.069, chi-square/df= 1.325, GFI=0.97, AGFI=0.96, SRMR=0.040 และ RMSEA= 0.037 สามารถยอมรับโมเดลเชิงสาเหตุมีความสอดคล้อง กลมกลืนระหว่างตัวแบบมาตรวัดที่สร้างตามแนวคิดกับตัวแบบมาตรวัดที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า โมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

ตัวแปรเชิงสาเหตุ	ประเภทของอิทธิพล	ตัวแปรผล	
		LO	EFF
LD	DE	0.45*	0.19*
	IE	-	0.15*
	TE	0.45*	0.34*
CO	DE	0.25*	0.25*
	IE	-	0.08*
	TE	0.25*	0.33*
LO	DE	-	0.33*
	IE	-	-
	TE	-	0.33*
R^2		0.62	0.61

DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 เมื่อตรวจสอบการประมาณค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural model) พบว่า

1. ภาวะผู้นำ (LD) มีอิทธิพลทางตรง (direct effect) ต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลรวม (total effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. วัฒนธรรมองค์การ (CO) มีอิทธิพลทางตรง (direct effect) ต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลรวม (total effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.45 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ภาวะผู้นำ (LD) มีอิทธิพลทางตรง (direct effect) ต่อประสิทธิผลองค์การ(EFF) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.15 และมีอิทธิพลรวม(total effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.34 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบข้อนี้ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

4. วัฒนธรรมองค์การ (CO) มีอิทธิพลทางตรง (direct effect) ต่อประสิทธิผลองค์การ (EFF) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.08 และมีอิทธิพลรวม (total effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบข้อนี้ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

5. องค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) มีอิทธิพลทางตรง (direct effect) ต่อประสิทธิผลองค์การ (EFF) ทางบวก ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลรวม (total effect) ทางบวกที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบ ข้อนี้ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า องค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

กล่าวโดยสรุป ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การแห่งการเรียนรู้มากที่สุดคือ ภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.45 ตามด้วยวัฒนธรรมองค์การมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.25 ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์การแห่งการเรียนรู้ได้ร้อยละ 62.0

ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การมากที่สุดคือ องค์การแห่งการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.33 รองลงมา วัฒนธรรมองค์การมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.25 และน้อยที่สุด ภาวะผู้นำมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.19 โดยตัวแปรทั้งสามตัวแปรสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลองค์การได้ร้อยละ 61.0

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างที่พบว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งอภิปรายได้ว่า ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์สามารถใช้นโยบาย ตลอดจนกำหนดทิศทาง และแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารมหาวิทยาลัย และคอยกระตุ้นให้บุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย และเป้าหมายขององค์การต่อไป เช่นเดียวกับ Lussier and Achua (2010) ได้กล่าวว่า ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญของการบริหารองค์การ องค์การที่มีผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้นๆ ปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งก็คือ ภาวะผู้นำ ถ้าองค์การได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถ สั่งการที่เกิดอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถปฏิบัติงานตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ในองค์การให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวรางคณา กาญจนพาที (Kanjanapatee, 2013) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. จากผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างที่พบว่า วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งอภิปรายได้ว่า ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมองค์การมีองค์ประกอบ ได้แก่ เงื่อนไขแห่งความสำเร็จที่เน้นวิธีการทำงานที่ยืดหยุ่น การจัดการบุคลากรที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงวิธีการทำงานใหม่ๆอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนคุณลักษณะเด่นขององค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ที่เน้นการปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมองค์การและผลการปฏิบัติงานขององค์การ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การและผลการปฏิบัติงานขององค์การ (Kim, Lee and Yu 2004) ซึ่งพบว่าวัฒนธรรมองค์การดังกล่าวสัมพันธ์กับประสิทธิผลขององค์การได้แก่ ผลกำไรและผลตอบแทนจากการลงทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมจินตนา คุ้มภัย (Koompai, 2010) ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การเนื่องจากองค์การที่มีประสิทธิผลสูง มีวัฒนธรรมองค์การมากกว่าองค์การที่มีประสิทธิผลปานกลางและต่ำ

3. จากผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างที่พบว่า องค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งอภิปรายได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ส่งเสริมให้บุคลากรนำประสบการณ์มาใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ พัฒนาระบบสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะที่เอื้อต่อการคิดเชิงสร้างสรรค์ และปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมองเห็นถึงความสำคัญในการเรียนรู้ และอุทิศตน เพื่อให้บรรลุต่อเป้าหมายขององค์การหรือประสิทธิผลขององค์การ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของปริณ บุญฉลวย (Boonchaluay, 2013) ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 68.80 ของค่าความแปรปรวนในแนวคิดประสิทธิผลองค์การสามารถถูก

อธิบายและทำนายโดยปัจจัยด้านองค์การแห่งการเรียนรู้อยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ บุญสนอง (Boonsanong, 2011) ซึ่งพบว่า การดำเนินงานองค์การแห่งการเรียนรู้ขององค์การมีอิทธิพล เชิงบวกต่อระดับประสิทธิผลขององค์การ

6. 4 จากผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างที่พบว่า ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การมากที่สุดคือ องค์การแห่งการเรียนรู้ รองลงมา วัฒนธรรมองค์การ และภาวะผู้นำ ซึ่งอภิปรายได้ว่า การส่งเสริมให้บุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนได้เข้าใจความสำเร็จจากการคิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อสภาพแวดล้อมและสนับสนุนให้บุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุนมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับบทบาทของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์การ เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ และเป็นผู้ประสานการเรียนรู้ร่วมกันขององค์การ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของChin - Hsien Hsu (2002) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อประสิทธิผลองค์การ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Farshad Tojari, Mahboub Sheikhalizadeh Heris และ Ali Zarei (2011) ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์การและภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลองค์การ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์สามารถเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้

1) ในระดับผู้นำของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างกลยุทธ์ที่ส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมองค์การด้านการจัดการบุคลากร ด้วยการกำหนดการบริหารจัดการที่มีแบบแผนแน่นอนให้ความสำคัญกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน และการประเมินประสิทธิภาพการบริหารจัดการของบุคลากร ในอนาคตการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ขององค์การผู้นำองค์การควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาอัตลักษณ์พื้นฐานขององค์การ การเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างค่านิยมร่วม ระหว่างองค์การกับระดับการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย อีกทั้งการส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมด้านคุณลักษณะเด่นขององค์การที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน ขณะที่รูปแบบผู้นำองค์การควรปรับตัวเปรียบเสมือนพี่เลี้ยง ผู้ให้คำแนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมขององค์การ

2) ในระดับองค์การ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือดำเนินงานด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดให้มีโครงสร้างองค์กรที่มีความยืดหยุ่น มีบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบการจัดเก็บข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัยอยู่เส

มอเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานของหน่วยงาน กิจกรรมของหน่วยงานเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ผ่านกระบวนการพัฒนาตัวประสานองค์การ และกำหนดยุทธวิธีการเรียนรู้ขององค์การบนฐานการสร้างความซื่อสัตย์ และความเชื่อใจที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งภาวะผู้นำร่วมในการยกระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ โดยทิศทางการพัฒนายุทธศาสตร์องค์การแห่งการเรียนรู้ เน้นการทำความเข้าใจ การปรับตัวต่อการยืดหยุ่นการเรียนรู้ขององค์การ การยกระดับการเรียนรู้ การพัฒนาทีมงาน ในขณะที่การดำเนินงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การซึ่งจัดว่าเป็นกลยุทธ์ มาตรการ/วิธีการที่องค์การจะต้องให้ความสำคัญด้วยการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ สร้างความสัมพันธ์การจัดการแบบมีส่วนร่วม และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ใหม่ขององค์การ

3) ในระดับของบุคลากรในองค์การ ควรมีการส่งเสริมพฤติกรรมของบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม หรือทีมงานในการเรียนรู้ในระดับที่เพิ่มขึ้น และเน้นการส่งเสริมให้บุคลากรมีอิสระ ในการสร้างผลงาน การแข่งขันทางความคิด เช่น จัดให้มีการแข่งขัน และประเมินผลการเรียนรู้ของหน่วยงาน จากผลสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในการเรียนรู้ และให้รางวัลเป็นสิ่งจูงใจในรูปแบบต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เพื่อให้การพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นไปในทิศทางที่สามารถตอบสนองการพัฒนาองค์การและการพัฒนาภาคส่วนของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อยอดการวิจัยนี้ ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการตัวแทนผู้บริหาร และบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เพื่อตรวจสอบและยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นในเชิงลึกของอิทธิพลในแต่ละตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิผลองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์

References

Angsuchoti, S., Wichitwanna, S. and Pinyopanuwat, R. (2009). *Analytical Statistics for Social Science Research Behavioral Sciences: Using LISREL*. (2nd ed.). Bangkok: Charndi Mankhongkanphim.

Argyris, C. (1999). *On Organization Learning*. Oxford: Blackwell.

Boonchaluay, P. (2013). *Organizational Culture, Learning Organization and Organizational Effectiveness of the Court of Justice: Structural Equation Modeling*. Bangkok: National Institute of Development Administration.

Boonsanong, A. (2011). An Influence of Learning Organization and Human Resource Development on Organizational Effectiveness. *Romphruek Journal Krirk University*, 30(1): 140-160.

Denison, R. (2000). Organizational Culture: Can it be a Key Lever for Driving Organizational Change? Denisonculture.com. Available:http://www.denisonculture.com/research.html. September 10, 2017

Hsu, Chin-Hsien.(2002). *A Structural Equational Modeling Analysis of Transformational Leadership, Organizational, Culture and Organizational Effectiveness in Taiwanese Sport/ Fitness Organizations*. Doctor of Sport Management Dissertation, United States Sports Academy.

Joreskog, K.G., and Sorbom, D. (1996). *LISREL8: User's Reference Guide*. Chicago: Scientific Software International.

Kanjanapatee, W.(2013). *Leadership and Followership that Affected the Organizational Efficiency: A Case Study of Export-Import Bank of Thailand*. Master's thesis. Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Kim, Lee and Yu. (2004). Corporate Culture and Organizational Performance. Journal of Management Psychology. 19 (4): 340-359.

Koompai, S. (2010). Comparison Among Organizational Cultures Affecting Organizational Effectiveness: A Case Study of Thailand's Public Enterprises. National Institute of Development Administration.

Leekitchwatana, P. (2013). *Research Methods in Education*. (8th ed.). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.

Lussier, R.N. and Achua, C.F. (2010). Effective Leadership. (4th ed.). Canada: South-Western.

Panpinij, S. (2008). *Research Techniques in Social Science*. (3rd ed.). Bangkok: Witthayaphat.

Tojari, Farshad, Heris, Mahboub Sheikhalizadeh and Zarei, Ali. (2011). Structural Equation Modeling Analysis of Effects of Leadership Styles and Organizational Culture on Effectiveness in Sport Organizations. *Journal of Business Management*. 2(21), 8634-8641.

Vanichbuncha, K. (2013). *Analysis of structural equation (SEM) with AMOS*. Bangkok: Sam Lada.

การศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์*

A Study to the Identity of Buddhist Integrated to the Process of Nam Phi Steel of Ban Namphi Community Thongsaenkhan District, Uttaradit Province

พระอุดมปิฎก[1], พระครูสุจิตพัฒนพิธาน, พระครูวิรุฬห์สุวรรณดิตถ์, พระครูวีรศาสน์ประดิษฐ์ และเจ้าอธิการรุ่งโรจน์ อธิปญฺโญ

Phra Udompidok, Phrakhru Sujitpattanapithan, Phrakru Wirunsuwannadit, Phrakru Werasatpadit and Choa-athikan Rungroj Aadhipanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[1]E-mail: Wicharn.1976@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ 3) เพื่อศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการผลิตเหล็กน้ำพี้มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อตามวิถีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา และมีการผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและขนบประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากชาวบ้านน้ำพี้เชื่อว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ

*Received December 22, 2017; Accepted April 23, 2018.

2) กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่า ไปกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญในการผลิตเหล็กน้ำพี้ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของช่างที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต

3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่น ชุมชน และคณะสงฆ์ รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสังคมของชุมชน เนื่องจากชาวบ้านน้ำพี้ส่วนมากมีความเชื่อและความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของเหล็กน้ำพี้ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ จิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นไปด้วยความสมดุล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น; พุทธบูรณาการ กระบวนการสร้างอัตลักษณะ; ความยั่งยืน

Abstract

The objective of this study was to 1) to study the Identity of Buddhist Integrated to the Process of Nam Phi Steel of Ban Namphi Community Thongsaenkhan District, Uttaradit Province 2) to study the Identity for Cultural Preservation knowledge of Ban Namphi Community Thongsaenkhan District, Uttaradit Province 3) to study Identity of Buddhist Integrated knowledge with sustainability to the process Nam Phi Steel of Ban Namphi Community Thongsaenkhan District, Uttaradit Province.

The results of this research found that;- 1) the process of Nam Phi steel is considered to be associated with the ancient ways, beliefs, practices, heritage and a blend of Buddhist beliefs, thus creating a unique culture and traditions because villagers considered the water believed that religion is a psychological restraint.

2) The process of creating a conservation culture wisdom knowledge of Nam Phi steel is to convey knowledge from generation to generation by the Group actually practices to maximize the experience and expertise in the production of Nam Phi Steel this unique blacksmith's heritage sites from the past.

3) The Buddhist Integrated with sustainable community, the integrated of Buddhism with the wisdom that are associated with religious applications. Under the participatory development between the local community and monks, which the development of sustainable and local identity should be developed knowledge. The development of business and marketing promotion the development of innovation and production technology. The conservation of cultural wisdom, environment, and society of the community. Because the villagers Nam Phi most have faith in the sanctity of the Nam Phi steel. Which is the life of the bond with nature. The awareness of the uses of natural resources is a balance to achieve maximum benefit.

Keyword: Local wisdom, Buddhist Integrated**,** Identification Process, Sustainable

บทนำ

จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดภาคเหนือ 1 ใน 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ น่าน และอุตรดิตถ์ มีอาณาเขตติดต่อกับหลายภูมิภาค คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดแพร่ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดสุโขทัย และทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดพิษณุโลก มีการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 9 เขต 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโคก อำเภอฟากท่า อำเภอน้ำปาด อำเภอท่าปลา อำเภอเมือง อำเภอลับแล อำเภอทองแสนขัน อำเภอตรอน และอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ที่มีการจารึกในประวัติศาสตร์มายาวนาน ตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และที่โดดเด่นที่สุดคือ สมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญของเมืองนี้ ในฐานะการค้าขายทางภาคเหนือ เนื่องจากมี “ท่าน้ำ” ที่อำนวยความสะดวกต่อการคมนาคม ทางเรือ ในสมัยนั้น กอปรกับเป็น ประตูสู่เขตเศรษฐกิจล้านนา จึงทำให้มีการติดต่อซื้อขายจากกลุ่มชนที่หลากหลาย ทำให้เกิดการผสมผสานประเพณีวัฒนธรรม และอารยธรรมที่สมบูรณ์ แต่ที่มี “อัตลักษณะ” โดดเด่นมากที่สุด ตั้งแต่ครั้งสมัยประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน คือ “แร่เหล็กน้ำพี้” ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างชัดเจน นอกจากนี้จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้มีการพัฒนาจุดเศรษฐกิจการค้าขึ้นใหม่นั่นคือ “จุดผ่านแดนถาวรด่านภูดู” ในพื้นที่อำเภอบ้านโคก จึงทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศผ่านเขตการค้าเสรีอย่างต่อเนื่อง และได้รับการขนานนามว่าเป็นเส้นทางการค้าและการท่องเที่ยวประตูสู่หลวงพระบางด้วย เส้นทางการค้าสายใหม่นี้จึงเป็นจุดเริ่มในการผลักดันให้จังหวัดอุตรดิตถ์เร่งผลักดัน ผลิตภัณฑ์ (Product) ของจังหวัดอุตรดิตถ์ทุกรูปแบบ ทั้งในภาคเกษตรกรรมและเศรษฐกิจการค้า รวมถึง สินค้าเครื่องประดับตกแต่ง สินค้าที่ระลึก ให้ก้าวสู่ตลาดสากลอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ชุมชนทางศิลปหัตถกรรมโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ และขยายผลจัดทำโครงการพัฒนาจากโครงการวิจัย (อังกาบ บุญสูง, 2557) พบว่า ภายใต้หลักการและเหตุผล จากการที่ประเทศทั่วโลกส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตนเองทางเศรษฐกิจ จึงทำให้การพัฒนาเป็นไปตามระบบทุนนิยม ซึ่งมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจที่ขึ้นกับอุตสาหกรรมเป็นหลัก ความเจริญดังกล่าวส่งผลดีคือ ทำให้เกิดความเจริญทางวัตถุมากขึ้น ในทางกลับกันผลที่ตามมาคือ การประสบกับปัญหาสังคมและจิตใจ จนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั่วโลก แต่ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตนี้และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดกันมาจนตกผลึกใช้แก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม

ในอดีตภูมิปัญญาเป็นวิถีการผลิตเพื่อการยังชีพและการพึ่งพาตนเอง โดยมีการปรับสภาพให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นตามกาลเวลา แต่ในปัจจุบันสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้คนในชุมชนอ่อนแอลง เพราะไม่สามารถปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีสมัยใหม่และความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน จึงกลายเป็นผู้ที่ไม่เท่าทันความรู้ที่ตนเองใช้ ต้องพึ่งพิงจากภายนอกสูงกลายเป็นปัญหาของการดำรงชีวิตใน

วิถีชุมชน การเรียนรู้ของชุมชนในอดีตที่ผ่านมาก่อให้เกิดผู้นำใหม่และมีการรวมกลุ่มของประชาชนในการวางแผน เพื่อขอรับทุนจากแหล่งต่างๆ ก่อให้เกิดการประสานงานระหว่างองค์กรมากขึ้น แต่บ่อยครั้งที่การดำเนินงานไม่ชัดเจนจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ผู้มีอิทธิพลครอบงำการพัฒนาท้องถิ่น จึงไม่เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนทางด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดอุตรดิตถ์ ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนที่พยายามรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมและภาคเครือข่าย ทำให้ภูมิปัญญาสามารถคืนสภาพกลับชุมชนได้อย่างมีมูลค่าและคุณค่า รวมทั้งการสร้างทุนทางสังคมของชุมชนในการแก้ปัญหา เป็นผลให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นของตนเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิจิตร ศรีวิสุทธานนท์ และคณะ (2547) อธิบายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตของเรา ผ่านกระบวนการการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนเกิดปัญญา และตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ที่ประกอบขึ้นจากองค์ความรู้หลายๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจจะกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชน และในตัวเองของผู้รู้เอง หากมีการสืบทอดค้นหา เพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปยังคนรุ่นใหม่ ตามยุคตามสมัยได้

กล่าวโดยสรุป การศึกษาอัตลักษณะและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการศึกษาพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีกลุ่มเป้าหมายอยู่ในพื้นที่ที่มีต้นทุนการผลิตเดิมที่คาดว่าจะสามารถผลักดันให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถต่อยอดเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี ผ่านเส้นทางจุดเศรษฐกิจการค้าใหม่ นั่นคือ “จุดผ่านแดนถาวรด่านภูดู” สร้างอาชีพให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ ภายใต้กรอบการดำเนินงานที่ประยุกต์ใช้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 และเป็นแนวทางการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ สามารถเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศ และระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

2. เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

3. เพื่อศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ และรายงานการวิจัยในท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา จากนั้นได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งหมด มาศึกษาวิเคราะห์แยกองค์ประกอบของประเด็นที่ควรดำเนินการวิจัย โดยคำนึงถึงผลกระทบ และประโยชน์ที่ชุมชน และท้องถิ่นจะได้รับมากที่สุด สรุปผลการดำเนินการศึกษาภายใต้การนำภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการที่สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน เป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถต่อยอดแนวทางการปฏิบัติไปชุมชนอื่นในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยการสนทนา กับ กลุ่มเป้าหมาย เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษา การจัดกิจกรรมสัมภาษณ์ และการเสวนา เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริง และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด มีประสิทธิผลสูงสุดกับประชาชนในกลุ่มเป้าหมาย

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในการศึกษาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จากแหล่งค้นคว้าต่างๆ

2. แหล่งข้อมูลกลุ่มประชาชนเป้าหมาย 1 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 9 ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 20 คน โดยการจัดทำ แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย และการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ประชากรในหมู่ 9 ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นกลุ่มประชากรที่มีการผลิตเหล็กน้ำพี้ เป็นอาชีพหลัก เพียงหมู่บ้านเดียว และ กลุ่มเป้าหมายทั้ง 20 รูป/ คน เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตเหล็กน้ำพี้ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนากับภาครัฐในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การสนทนาลุ่ม โดยใช้ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อย บันทึกประเด็นสำคัญที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

3. การบันทึกภาพและเสียง โดยใช้อุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตลอดการวิจัย

4. อุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการ ได้แก่ กระดาษ และอุปกรณ์เครื่องเขียน

ผลการวิจัย

1. อัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

การศึกษาเรื่องอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ เรื่องการผลิตเหล็กน้ำพี้ ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีการสั่งสมองค์ความรู้ เกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ ดังนี้

ภูมิปัญญาด้านการก่อเตา

การก่อเตาถลุงแร่เหล็กน้ำพี้ในสมัยโบราณใช้ดินจอมปลวกผสมกับแกลบนวดให้เข้ากันก่อเป็นเตารูปทรงสุ่มไก่ปากเป็นวงรี เปิดช่องเตาประมาณ 1 คืบ ให้น้ำเหล็กไหลย้อยออกทางด้านหน้าตั้งสูบลม 2 เครื่อง การใช้ดินจอมปลวกเป็นเตานั้นเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้คิดค้น ดินจอมปลวกมีคุณสมบัติพิเศษ คือ เมื่อดินโดนความร้อนน้ำลายปลวกที่อยู่ในดินจะทำหน้าที่เป็นตัวผสานให้ดินยึดติดกันแน่น มีคุณสมบัติเหมือนกับดินเหนียวที่นำมาเผาไฟ ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีการเรียนรู้ และนำสิ่งธรรมชาติรอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับแกลบนั้น มีส่วนช่วยในการเก็บความร้อน เมื่อนำแกลบมาผสมกับดินจอมปลวกแล้วมาก่อเป็นเตา จึงทำให้เตาทนความร้อนสูงได้ดี

ภูมิปัญญาด้านการใช้ถ่าน

การใช้ถ่านเพื่อให้เกิดความร้อนในการหลอมแร่ และหลอมตะกรัน เพื่อให้ได้เนื้อเหล็กที่บริสุทธิ์นั้น ชาวบ้านใช้ถ่านไม้สักเป็นเชื้อเพลิง และใช้สูบลมเร่งความร้อนจนตะกรันของแร่เหล็กน้ำพี้ละลายรวมกัน ส่วนเศษหิน ดิน ทราย จะรวมตัวกันเรียกว่า “มลทิน” ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เหตุผลที่ใช้ถ่านไม้สักในการหลอมแร่เหล็กเนื่องจากมีน้ำหนักเบา ให้ความร้อนสูง สามารถเร่งความร้อนได้เร็ว ถ่านไม่แตกเป็นสะเก็ดไฟและให้ความร้อนได้นาน การใช้ถ่านที่ใช้ในการเผาเหล็กเพื่อหลอมตีว่ามี 2 วิธี วิธีแรก คือ ถ่านได้มาจากการเผาในหลุม และกลบดินเป็นถ่านที่ให้ความร้อนสูงกว่า ไม่มีเปลวไฟ มีสะเก็ดไฟเล็กน้อย ทำให้การทำงาน

สะดวก วิธีที่สอง คือ ถ่านที่ได้จากการเผาในเตาแบบสร้างอุโมงค์ หรือเผาด้วยแกลบ จะมีเปลวไฟสูง และมีสะเก็ดไฟมาก ในเวลาหลอมตีเหล็ก ต้องใช้น้ำโคลนคอยประพรมถ่าน เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดเปลวไฟจึงทำงานได้สะดวก สาเหตุที่ใช้น้ำโคลนประพรม เพราะน้ำโคลนสามารถควบคุมไฟได้ ไม่ให้เปลวไฟลุกสูงและป้องกันการเกิดสะเก็ดไฟ เนื่องจากในน้ำโคลนประกอบด้วยเศษดินปนอยู่ ซึ่งเศษดินนี้ทำหน้าที่ปกคลุมไม่ให้เกิดเปลวไฟลุกสูง แต่ยังสามารถรักษาให้อุณหภูมิความร้อนคงเดิม

ภูมิปัญญาด้านการตีดาบ

การตีดาบของชาวบ้านน้ำพี้ คือ ต้องนำเหล็กเข้าเตาเผาให้แดง แล้วมีลูกมือ 2 คน ช่วยยืดเหล็กโดยใช้ค้อนตีเหล็กที่กำลังร้อนแดงให้ยืดออกมา (เหล็กน้ำหนัก 1 กิโลกรัมตีดาบได้ยาว 21-22 นิ้ว) ถ้าในระหว่างที่ยืดเหล็กนั้น เหล็กเกิดรอยแตกต้องนำไปเผาใหม่ ดาบหนึ่งเล่มต้องนำเข้าเตาแล้วนำออกมาตีรวมกันประมาณ 40-50 ครั้ง ส่วนมากผู้ติดต่อขอซื้อดาบมีวัตถุประสงค์ คือ นำไปเป็นสิ่งประดับตกแต่ง หรือยกย่องให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองเจ้าของดาบ การทำดาบเหล็กน้ำพี้มีหลายขนาด คือ 4 นิ้ว 5 นิ้ว 19 นิ้ว 21 นิ้ว ไปจนถึง 29 นิ้ว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า ในการประกอบอาชีพตีดาบนั้น ช่างดาบต้องอาศัยความชำนาญในการสังเกตสีของแท่งเหล็กที่นำเข้าไปเผาที่เตา ว่ามีอุณหภูมิ เหมาะสมพอที่จะนำมาตีเพื่อยืดเหล็กหรือไม่ ทั้งนี้การสังเกตสีที่นำเข้าไปเผาที่เตา ว่ามีอุณภูมิเหมาะสมพอที่จะนำมาตีเพื่อยืดเหล็กหรือไม่ การสังเกตสีของเหล็กแท่งนั้นต้องอาศัยความชำนาญของช่าง ซึ่งความรู้นี้มักจะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือ อาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” ซึ่งผู้ใช้วิธีนี้มักเป็นลูกมือของช่างตีเหล็ก การสังเกตสีของแท่งเหล็กต้องอาศัยการเรียนรู้ที่ใช้เวลานาน เพราะต้องสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงสีของแท่งเหล็ก จัดว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในอาชีพตีเหล็ก เนื่องจากสีของแท่งเหล็กที่เกิดขึ้นสามารถบอกถึงอุณหภูมิในระดับต่างๆ ได้

การสังเกตสีของเหล็ก ในเวลาเผาเหล็กนั้นให้คอยสังเกตสีของแท่งเหล็กที่กำลังเผาอยู่ เพราะสีที่ต่างกันจะบอกขนาดอุณหภูมิที่เหมาะสม ดังนี้

1) เหล็กกำลังมีสีแดงก่ำเหมือนสีใบกระท้อนที่แก่จัดจะร่วง แสดงว่าเหล็กมีอุณหภูมิประมาณ 800 - 900 องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตัดดัด

2) เหล็กกำลังมีสีหมากรุก หรือ สีแดง แสดงว่าอุณหภูมิประมาณ 900 – 1,000 องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตีแผ่ ตัด หรือ เจาะร้อน

3) เหล็กกำลังมีสีเหลืองจัด แสดงว่าอุณหภูมิประมาณ 1,000 – 1,200 องศาเซลเซียส เหมาะสำหรับการตีเพื่อเชื่อมประสาน

วิธีการพิสูจน์ว่าเหล็กน้ำพี้เป็นของจริงหรือไม่ สามารถสังเกตได้จากผิวของเนื้อเหล็กซึ่งมีความใสต่างกับเหล็กชนิดอื่น นอกจากนั้นยังมีการแตกลายงาอยู่ในตัวของเนื้อเหล็ก ถ้าเป็นดาบเหล็กจากจังหวัดอื่นๆ ผิวเหล็กเรียบใสไม่มีการแตกลายงา ลักษณะของการแตกลายงาแสดงให้เห็นว่าเป็นลักษณะของเหล็กน้ำพี้ ซึ่งได้จากตะกรันเหล็กซึ่งคนโบราณได้ถลุงไว้

ช่างถลุงเหล็กจะสังเกตสีผิว เนื้อแร่ และเปลวไฟ แล้วจะรู้ว่ามีสารที่ไม่ต้องการอยู่ในเนื้อเหล็กก็จะพยายามหาวิธีในการฆ่าสารที่ไม่ต้องการเหล่านั้น ทางโลหะวิทยามีฟลักซ์ (Flux) คือสารช่วยหลอม หรือตัวขจัดสารปนเปื้อนที่ไม่ต้องการในเนื้อแร่ฟลักซ์จะมีธาตุบางตัวไปทำปฏิกิริยาทางเคมีกับสารมลทินปนเปื้อนในเนื้อแร่ และจะลอยตัวออกมาในขณะหลอมละลาย กลายเป็นตะกรัน หรือสิ่งสกปรกเปื้อนในสินแร่ ใส่เข้าไปเพื่อป้องกันการเกิดออกซิเดชั่น คือ การเติมออกซิเจน หรือ มีตัวลดออกซิเจนในเนื้อโลหะ

ภูมิปัญญาด้านการชุบแข็ง

ในการประกอบอาชีพตีดาบเหล็กน้ำพี้มีกรรมวิธีและขั้นตอนหลายขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนนั้นมีการนำภูมิปัญญาที่ช่างตีมีดตีดาบได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษมาปรับปรุงความรู้ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยเพื่อต้องการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความคงทน สวยงาม โดยอาศัยภูมิปัญญาองค์ความรู้ที่ได้รับจากบรรพบุรุษ เช่น วิธีการชุบแข็งที่มีพบในกรรมวิธีการตีมีด ตีดาบ เพื่อต้องการให้มีดดาบนั้นมีความคงทนแข็งแรง จึงต้องมีกรรมวิธีนี้เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งกระบวนการตีเหล็กทุกชนิดทุกแบบในโลกนี้ มีกระบวนการชุบแข็งต่างกัน แต่หลักการชุบแข็งแบบโบราณที่เหมือนๆ กัน คือ การจุ่มน้ำ เพื่อลดความร้อนในแต่ละครั้งของการตีดาบ การทาเกลือ การจุ่มน้ำเกลือ การจุ่มน้ำโคลนเค็ม น้ำผักเป็ดแดง น้ำยาใบกระเม็งล้วนเป็นการ ชุบแข็งแบบภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งสิ้น

ภูมิปัญญาด้านการหล่อพระพุทธรูป

การหล่อพระพุทธรูปเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนไทย ในการทำพระพุทธรูปไว้บูชา มีการใช้มวลสารต่างๆ ในการหล่อเพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของแต่ละบุคคลหรือตามความนิยมในแต่ละยุคสมัย ในยุคที่เหล็กน้ำพี้กำลังได้รับความนิยม ช่างหล่อพระพุทธรูปได้นำเหล็กน้ำพี้มาเป็นมวลสารผสมในการหล่อพระ พระพุทธรูปส่วนมากที่ทำการหล่อขึ้นเป็นพระพุทธชินราช และพระพุทธรูปเชียงแสน ในการหล่อพระนี้ได้นำเหล็กน้ำพี้บดเป็นผงละเอียดผสมกับว่าน และน้ำไม้มงคลมาบดเป็นผงในเรซิน ผสมให้เข้ากันแล้วเทลงในพิมพ์ที่เตรียมไว้ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงก็สามารถนำงานที่หล่อออกจากพิมพ์ได้ จากนั้นนำมาตกแต่ง โดยทั่วไปพระที่หล่อจะไม่นำไปปลุกเสก เนื่องจากเชื่อในอำนาจพุทธคุณของแร่เหล็กน้ำพี้ บางรายอาจนำไปปลุกเสกเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างพลังตามความเชื่อและความศรัทธา

ภูมิปัญญาด้านการทำลูกประคำ

ชาวบ้านน้ำพี้เชื่อว่า ลูกประคำเป็นเครื่องรางของขลังที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ป้องกันภูตผีและภัยอันตรายได้ เนื่องจากปั้นมาจากดินหนองปล้องผสมกับแร่เหล็กน้ำพี้ ซึ่งบุคคลผู้ริเริ่มการปั้นลูกประคำคนแรก คือ หลวงตาฟั่น เกจิอาจารย์ดังในเรื่องของขลัง การอยู่ยงคงกระพัน หลวงตาฟั่น ได้ปั้นลูกประคำแล้วแจกจ่ายให้คนไปบูชา เพื่อให้แคล้วคลาดจากภัยอันตราย มีผู้นำไปใช้แล้วได้ผล ลูกประคำของหลวงตาฟั่นเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่บ้านน้ำพี้ การปั้นลูกประคำในระยะแรกเป็นการปั้นด้วยมือไม่มีการตกแต่งเพื่อให้เกิดความสวยงาม สามารถจำหน่ายได้ เพราะมีคนปั้นน้อยไม่มีคู่แข่ง ต่อมาภายหลังเมื่อ

พิพิธภัณฑ์บ่อเหล็กน้ำพี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านน้ำพี้ มีผู้คนต้องการลูกประคำเป็นจำนวนมาก การปั้นด้วยมือจึงเปลี่ยนเป็นการนำเครื่องอัดยาเม็ดเข้ามาใช้ในการอัดลูกประคำที่มีขนาดเล็กที่สุดไปจนถึงขนาดที่ใหญ่ที่สุด การนำเครื่องอัดมาใช้ทำให้ได้ปริมาณของลูกประคำคราวละมากๆ เพราะสะดวกรวดเร็ว และประหยัดเวลา การที่ปริมาณของลูกประคำมีมากขึ้น มีผลทำให้ราคาลดลง นอกจากนี้การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ลูกประคำให้มีความหลากหลาย เช่น สร้อยคอ กำไล รูปแบบต่างๆ และการเน้นความสวยงามมากขึ้น โดยการนำลูกปัดมาย้อมสี นอกจากนี้ยังทำเป็นพระพิมพ์ที่ผสมแร่เหล็กน้ำพี้ แล้วใช้เครื่องพิมพ์พระพิมพ์เป็นพระเครื่อง เช่น พระสมเด็จ นางพญา หลวงปู่ทวด และนิยมนำมาร้อยกับสร้อยลูกประคำ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้

การทำไหลเหล็กน้ำพี้ เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ด้วยความเชื่อที่ว่าเป็นธาตุศักดิ์สิทธิ์ชนิดเดียวกับเหล็กไหลสามารถป้องกันภัย ผู้ที่ครอบครองจึงต้องรักษาศีล ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ก็สามารถเข้าถึงพลังอำนาจที่บริสุทธิ์ได้ สำหรับภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ นั้น วัตถุดิบที่ใช้ทำมีลักษณะเป็น ก้อนหิน ซึ่งภายในก้อนหินประกอบไปด้วย แร่ธาตุหลายชนิด ได้แก่ แร่ซิลิก้า เซอร์แพนทีน และแร่เหล็ก เป็นหินที่หายากมากมีเพียงประเทศไทยและจีน ซึ่งในประเทศไทยพบมากที่จังหวัดอุตรดิตถ์ ภูมิปัญญาในการทำไหลเหล็กน้ำพี้ มีลักษณะคล้ายๆ กับการทำหลอมแร่เหล็กน้ำพี้ คือ การนำก้อนหิน มาทุบให้เป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเหมาะมือ จากนั้น นำมาหลอม หรือ เป่าลนไฟด้วยความร้อนประมาณ 1,000 องศาขึ้นไป ก้อนหินแร่ก็จะเปลี่ยนเป็นน้ำ ช่างทำไหลเหล็กน้ำพี้ ก็จะหยดลงในพิมพ์ หรือวัสดุเรียบ เม็ดเล็ก เม็ดใหญ่ตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากไหลเหล็กน้ำพี้ อาทิ พระพิมพ์ หัวแหวน หรือทำเป็นจี้ใส่สร้อยคอ เป็นต้น สำหรับสีต่างๆ ของไหลแร่เหล็กน้ำพี้ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ สีดำ สีเขียว สีฟ้า สีน้ำเงิน หรือ สีขาวใส นั้นเกิดจากคุณสมบัติและปริมาณของแร่ธาตุต่างๆ ที่ผสมอยู่ในหินนั้นแตกต่างกัน จึงทำให้ไหลเหล็กน้ำพี้ที่ได้นั้นจึงมีสีที่แตกต่างกันนั่นเอง

การทำไหลเหล็กน้ำพี้มีแพร่หลายในชุมชนบ้านน้ำพี้มากกว่า 10 ปี แล้ว ตั้งแต่ปี 2552 ซึ่งถือว่าเป็นที่ตื่นตัว และโด่งดังมาก แม้จะไม่โด่งดังเท่ากับเหล็กน้ำพี้ แต่ความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของไหลน้ำพี้ก็ได้รับความนิยมมากเช่นกัน

ภูมิปัญญาในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน เหล็กน้ำพี้ ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ในแต่ละยุคสมัยของสังคม โดยภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในระยะแรกเป็นการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อการยังชีพ และมีการผลิตอาวุธ เพื่อใช้ในการศึกษาสงครามตามสภาพเหตุการณ์ในบ้านเมือง ดาบเหล็ก น้ำพี้ได้ถูกสร้างขึ้น โดยมีกรรมวิธีที่ประกอบด้วยพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และด้วยชื่อเสียงในพลานุภาพที่ดาบเหล็กน้ำพี้มีพลังอำนาจเหนืออาวุธทั้งปวง ทำให้อาชีพการทำดาบเหล็กน้ำพี้ ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

2. การสร้างกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ไม่ได้มีรูปแบบหรือกระบวนการที่ซับซ้อนมากนัก แต่เป็นรูปแบบทางธรรมชาติที่เป็นการส่งต่อ หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างบุคคล หรือ ระหว่างกลุ่ม โดยการเผยแพร่ผ่านกระบวนการสื่อสารด้วยการพูดคุย การเจรจา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านกระบวนการขั้นต้น ดังนั้น ชุมชนควรมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ด้วยการ จัดทำหนังสือ และตำรา ที่รวบรวมภูมิปัญญาทั้งหมด หรือ องค์ความรู้ที่ชัดเจน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และสื่อสารมวลชน เข้ามาจัดทำเพื่อเผยแพร่บ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดนั่นคือ ชุมชนบ้านน้ำพี้ และภาครัฐในท้องถิ่น ควรมีการดำเนินการรวบรวม และการจัดทำองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา รวมถึง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วีดีทัศน์ หรือการจัดทำสื่อออนไลน์ ที่สามารถเผยแพร่ได้รวดเร็ว นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมสาธิตการผลิตเหล็กน้ำพี้ของกลุ่มผู้ผลิต ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

3. อัตลักษณะภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนในการผลิตเหล็กน้ำพี้ของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาอัตลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดอุตรดิตถ์ เรื่อง เหล็กน้ำพี้ สะท้อนให้เห็นถึงความจริงในชีวิตของผู้คนใน ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่โดดเด่น ทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ ตำนานเรื่องเล่าโบราณ สภาพภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมขนบประเพณี ความเชื่อ และศรัทธาที่ได้รับการถ่ายทอดดังความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ การปลูกฝังด้านคุณธรรมต่างๆ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะจึงเกิดการยอมรับของกลุ่มในชุมชนบ้านน้ำพี้ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะ ดังนี้

ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านทรัพยากรมนุษย์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า มนุษย์ หรือ คน เป็นทุนที่สำคัญอีกหนึ่งทุนในสังคม เพราะมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นของการบริโภคในอดีต ทั้งด้าน ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และทักษะต่างๆ ในการดำเนินชีวิต แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่มีมาอย่างต่อเนื่องทุกยุคทุกสมัย ส่งผลให้เกิดการเพิ่มพัฒนาทุนมนุษย์ และเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างศักยภาพทางด้านการแข่งขัน แม้ว่าทุนมนุษย์ส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคชนบทและขึ้นอยู่กับทุนทางธรรมชาติ แต่การขาดแคลนทุนมนุษย์ก็สามารถเกิดขึ้นได้ อันได้แก่ การสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น การลดลงของพืชพันธุ์สัตว์พื้นเมือง การสูญหายของบรรดาช่างฝีมือ การแตกสลายทางวัฒนธรรม และภาษา อันมีผลทำให้ความก้าวหน้าของสังคมเสื่อมสลาย เกิดการขัดแย้ง ส่งผลให้ทุนมนุษย์ในชนบทสูญเสียไปได้ ดังนั้น หากมีการร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกฝ่ายภายในชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาทุนมนุษย์ หรือ คนในชุมชนด้วยการถ่ายทอดและเรียนรู้การจัดทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน ฟื้นฟูจารีตประเพณี และองค์ความรู้ใน

ชุมชนอย่างยั่งยืนในรูปแบบของการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดต้นแบบของกลุ่มบุคคลที่มีจิตอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาประยุกต์ใช้นั่นคือ หลักกัลยาณมิตร และหลักโยนิโสมนสิการ เมื่อคนในชุมชนบ้านน้ำพี้ มีกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันจะส่งผลให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถพัฒนาตนเองได้ ภายใต้หลักการคิดที่เหมาะสม ถูกวิธี มีระเบียบ มีเหตุผล สามารถพิจารณาแยกแยะได้ถูกต้องภายใต้สติตื่นรู้ขณะปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างตระหนักถึงประโยชน์ของตนเองและสังคม ที่จะสามารถพัฒนาควบคู่ไปได้ด้วยสุขภาวะที่ดี และสามารถพัฒนาชุมชนในวงกว้างได้อย่างยั่งยืน มีแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและหลักการในการดำเนินการพัฒนาอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านน้ำพี้อย่างคงทนถาวร และสามารถขยายวงกว้างเชื่อมโยงไปยังระบบการเมือง เศรษฐกิจ ในระดับชุมชนที่เข้มแข็งได้

ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านธรรมชาติ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การสร้างความยั่งยืนทางธรรมชาติ นั้น ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่า ทรัพยากรหรือ แร่เหล็กน้ำพี้ นั้น มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็วทันต่อความต้องการใช้ของตลาด ดังนั้นการวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์จากเหล็กน้ำพี้ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมาก แม้ว่าช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนบ้านน้ำพี้จะมีการบริหารจัดการในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์แล้ว แต่ก็ยังวางใจไม่ได้ ซึ่งการสร้างความเข้าใจระหว่างท้องถิ่นและชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะทุนทางธรรมชาติทุกรูปแบบมีความสำคัญอย่างมาก ทั้งที่สามารถฟื้นฟูขึ้นมาได้ใหม่ และที่ใช้แล้วหมดไป ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาทุนธรรมชาติอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องไม่ทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ลดลง และไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งผู้ประกอบการผลิตเหล็กน้ำพี้ หลายๆ คนต่างยอมรับและปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรแร่เหล็กน้ำพี้ ส่วนการสร้างความเข้าใจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความตระหนักถึงเรื่องของ จริยธรรม ทั้ง 3 ด้าน คือ มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความสำคัญที่เชื่อมโยงกันของทั้ง 3 สิ่ง ซึ่งต้องให้ผู้นำชุมชน วัด หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาจัดระบบภายใต้สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะสิ่งที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ อันเต็มไปด้วยความอวิชชา วิกลจริต ละโมบ และความเกลียดชัง ฉะนั้นเราจะต้องพยายามหาทางแก้ไขที่จิตวิญญาณ และจิตวิทยา ที่เป็นต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ในพระไตรปิฎกมีการจารึกคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ คือ “พระพุทธองค์ทรงตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรงกำหนดพระวินัยสำหรับพระภิกษุและภิกษุณีสงฆ์ เช่น บทบัญญัติที่ทรงห้ามทิ้งของสกปรกลงในแม่น้ำหรือที่สาธารณะ ห้ามพระภิกษุตัดต้นไม้ ทำลายป่า ห้ามฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ ให้มีเมตตากรุณา เป็นต้น บนพื้นฐานหลักธรรมเพื่ออนุรักษ์ต่อธรรมชาติ”

พุทธศาสนาเสนอวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและรู้จักพอ ประพฤติปฏิบัติตนด้วยการใช้ปัญญาและพัฒนาจิตอยู่กับธรรมชาติไม่ควรเบียดเบียนธรรมชาติประดุจดัง “แมลงผึ้งสร้างรังโดยไม่ทำลายสีและกลิ่นของดอกไม้นำเกสรด้วยจะงอยปากหรือปีกทั้งสองแล้วกลับไปทำรวงรัง”

ดังนั้น การนำหลัก จริยธรรมพื้นฐาน ด้านมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ จะทำให้ทราบความรู้จักบุญคุณ กตัญญูกตเวที และการเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยรู้จักประมาณในการบริโภค มาเป็นหลักพัฒนาจิตใจให้เกิดความสำนึกในความรักในธรรมชาติเพื่อความยั่งยืน

นอกจากนี้มีหลักธรรมอีกหนึ่งข้อที่จะสามารถนำมาพัฒนาภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการ ได้อย่างยั่งยืนคือ อริยสัจ 4 เป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน อันก่อให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง ความสำนึกรับผิดชอบ และการกระทำ ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน ซึ่งทุกคนในชุมชนบ้านน้ำพี้จะต้องมีความเข้าใจในหลักธรรม ทราบสาเหตุ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง และส่งผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด โดยการดำเนินการจะต้องค่อยเป็นค่อยไปขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัย เล็งเห็นว่า ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลอย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ เนื่องจากการพัฒนาทางสังคม และเทคโนโลยี มีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตผู้คน จนทำให้เกิดการแทรกซึมในวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าวัฒนธรรมนั้นๆ จะไม่สูญหาย และก็มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อเหมาะสม ทั้งนี้ หากย้อนมองดูการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเกี่ยวกับเหล็กน้ำพี้ เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่าวัฒนธรรมการผลิตเหล็กน้ำพี้นั้นมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย แต่ไม่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอนเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการนำแร่เหล็กน้ำพี้มาใช้ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวถูกตัดออกโดยสิ้นเชิง ทั้งในเรื่องของ พิธีกรรมการล้อมแร่ พิธีกรรมการถือศีลของผู้ขุดแร่ หรือ แม้แต่พิธีกรรมการลงอาคมให้กับแร่เหล็กน้ำพี้ ซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่นั้น มี 2 ประการใหญ่ๆ คือ 1. ไม่มีการถ่ายทอดวิชาอาคม มนต์คาถาสู่คนรุ่นใหม่ 2. ความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงใน 2 ประการนี้ แต่ก็ไม่มีผลต่อความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อความศักดิ์สิทธิ์ของแร่เหล็กน้ำพี้ แม้จะเป็นแค่เพียง “ผงเหล็ก” ชาวบ้านก็ยังคงเชื่อว่า ความศักดิ์สิทธิ์ยังคงมีอยู่ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจส่งผลสะท้อนต่อเนื่องให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือ พฤติกรรมของคนในชุมชน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการควบคุมเร่งรัดและมิได้มีเป้าหมายแต่อย่างใด และจะแปรเปลี่ยนไปเป็น “วิวัฒนาการ” การวิวัฒนาการ จึงอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการหรือไม่ต้องการก็ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเป็นจุดเริ่มของ การพัฒนา ที่มีการกำหนดทิศทางและแนวทางไว้แล้ว ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกชุมชน แต่การที่จะสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจถึงกลไกธรรมชาติด้วยสติภายใต้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้บุคคล รู้ชุมชน ย่อมสามารถที่จะพัฒนากิจกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง

ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านเทคโนโลยี

จากการศึกษาข้อมูลด้านกระบวนการผลิตเหล็กน้ำพี้ พบว่า ชุมชน ได้รับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการผลิตเหล็กน้ำพี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การผลิตเตาถลุงเหล็ก”ที่ผ่านมามีนักวิจัย และนักประดิษฐ์ ได้ร่วมมือดำเนินการสร้างเทคโนโลยีเตาถลุงเหล็กต้นแบบให้กับชุมชน ปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีนี้อย่างแพร่หลาย แต่ก็เป็นเพียงเทคโนโลยีเดียวที่ได้รับการพัฒนาเนื่องด้วยความจำเป็นของการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการผลิตเหล็กน้ำพี้ ซึ่งเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาโบราณที่สืบทอดกันรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้การพัฒนาสู่การผลิตในระดับอุตสาหกรรมไม่ปรากฏในพื้นที่ แต่จะมุ่งเป็นการผลิตแบบในครัวเรือนเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ การสร้างความยั่งยืนทางด้านเทคโนโลยีนั้น ชุมชนควรมีการประยุกต์ใช้ “หลักพละ 5” ได้แก่ 1) ศรัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ดีงาม 2) วิริยะ ความเพียร 3) สติ มีความระลึกได้ ไม่ประมาท 4) มีจิตตั้งมั่น ไม่มีความฟุ้งซ่าน 5) ปัญญา มีความรู้ชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่กระทำ หลักธรรมทั้ง 5 ประการนี้ จะเป็นธรรมของผู้ที่มีความรู้ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนากับสิ่งที่เป็นอยู่ในชุมชนปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นอีกแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของกลุ่มผู้ผลิตเหล็ก น้ำพี้ ในชุมชนบ้านน้ำพี้ เพราะการศึกษาด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการต่อยอดธุรกิจระดับชุมชน ให้พัฒนาสู่ธุรกิจระดับภูมิภาค ระดับประเทศ หรือระดับโลก เมื่อชุมชนสามารถผลักดันสินค้าให้เข้าสู่ตลาดใหญ่ๆ ที่สำคัญได้ ก็จะส่งผลดีต่อชุมชน ทำให้เกิดรายได้และอาชีพให้กับผู้คนในชุมชน ทำให้ไม่เกิดการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพอื่นๆ ในพื้นที่เมืองใหญ่ๆ ของประเทศไทย แต่ในการที่จะผลักดันก้าวสู่ระดับการค้าเสรีที่เพิ่มมากขึ้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยเวลาในการสร้างเครือข่าย จึงทำให้มีการจัดหาช่องทางการจำหน่ายใหม่ๆ เกิดขึ้นในชุมชนนั่นคือ “การซื้อขายออนไลน์” ผ่าน Applications ซึ่งเป็นการต่อยอดธุรกิจของคนยุคใหม่ ทั้งนี้ จากการพูดคุยกับผู้ประกอบการหลายๆ รายพบว่า การซื้อขายด้วยวิธีนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งลูกค้าไม่เสียเวลาในการเดินทางมาเลือกซื้อสินค้าในพื้นที่ ทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการซื้อขาย แม้ว่าจะได้รับการตอบรับที่ดี แต่ก็จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบและกลไกให้มากขึ้น เพราะผู้ประกอบการบางรายยังขาดความรู้ในด้านการซื้อขายออนไลน์ ดังนั้น การส่งเสริมความรู้ด้านนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดอุตรดิตถ์ เรื่อง เหล็กน้ำพี้ บ้านน้ำพี้ ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า กระบวนการนำเหล็กน้ำพี้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ของชาวบ้านน้ำพี้ มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อตามวิถีโบราณที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา และมีการผสมผสานความเชื่อทาง

พระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย จึงทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรม และขนบประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากชาวบ้านน้ำพี้เชื่อว่า ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจที่สังคมเชื่อว่าหมู่บ้านต้องมีวัด มีพระสงฆ์ การบูชาพระรัตนตรัยก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล แก่ชุมชนชาวบ้านนำพี้ ซึ่งสอดคล้องกับ (พระอิทธิพล สอดจันทร์, 2557) ความเชื่อเรื่องเหล็กน้ำพี้ เป็นระบบความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และ ระบบสัญลักษณ์ ที่ช่วยให้มนุษย์แปล หรือ สร้างความหมายให้กับชีวิตโดยสามารถทำให้เกิดความเข้าใจ ความจริงในโลก และจักรวาล ระบบความเชื่อนี้ได้เป็นพื้นฐานของการสร้างกฎเกณฑ์ จารีตประเพณีวิถีปฏิบัติที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ผ่านพิธีกรรม ผ่านตำนาน และพิธีกรรมที่ได้รับการสานต่อเล่าขานและปฏิบัติสืบมาหลายชั่วอายุคน

ปัจจุบันเหล็กน้ำพี้ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น และความต้องการวัตถุมงคลที่ทำจากเหล็กน้ำพี้ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ส่งผลให้กระบวนการผลิตเหล็กน้ำพี้เป็นไปด้วยความทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาอุปกรณ์การผลิตเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตเตาหลอมเหล็กน้ำพี้ชนิดลมเป่าจากตระกันเหล็กน้ำพี้ ซึ่งช่วยทำให้กระบวนการผลิตเหล็กน้ำพี้มีความรวดเร็วมากขึ้น (อดุลย์ พุกอินทร์ 2557) การผลิตเหล็กน้ำพี้ในปัจจุบันสามารถผลิตเหล็กจากเตาที่ได้รับการวิจัยได้ตั้งแต่ปี 2552 ได้มีการพัฒนาเตาจากงานวิจัยเรื่อง การสร้างเตาถลุงเหล็กจากแร่เหล็กน้ำพี้ ของท่านอาจารย์ อนุวัฒน์ จุติลาภถาวร อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรจน์ ได้พัฒนาเตาที่สามารถหลอมสินแร่เหล็กน้ำพี้ที่ได้จากการย่อยให้มีขนาด 3 – 5 มิลลิเมตร และกำลังพัฒนาให้แพร่หลายในกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้

นอกจากนี้พบว่า กระบวนการผลิตที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางความเชื่อและทางศาสนาก็ลดลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากชาวบ้านและผู้ผลิตเชื่อว่า แร่เหล็กน้ำพี้ มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวอยู่แล้ว แม้การผลิตจะไม่มีขั้นตอนหรือพิธีกรรมใด ในการสร้างพลังพลานุภาพ แต่ความต้องการก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีการสร้างอาชีพและรายได้ ให้กับชาวบ้านด้วย นอกจากนี้พบว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตเหล็กน้ำพี้ จากรุ่นสู่รุ่น โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่า ไปกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยการปฏิบัติจริงทำจริง เพื่อให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญในการผลิตเหล็กน้ำพี้ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นการสร้างกระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในการผลิตเหล็กน้ำพี้ด้วย แม้ว่าจะไม่มีการจัดทำตำราเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงจะทำให้ทราบเทคนิคและกระบวนการการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของช่างตีเหล็กน้ำพี้ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต (สุนัย จุลพงศธร, 2549) วัฒนธรรมชุมชน คือทุกสิ่งทุกอย่างที่คนในชุมชนสร้างขึ้นเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ วิถีชีวิต ฯลฯ รวมทั้งผลผลิตของพฤติกรรมดังกล่าวด้วย สมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของ และมีการถ่ายทอดต่อไปยังชนรุ่นหลัง และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมชุมชนเป็นที่รวมของบรรทัดฐาน (Norms) ค่านิยม (Value) และความเชื่อในชุมชน

ด้านภูมิปัญญาเชิงพุทธบูรณาการกับการสร้างความยั่งยืน มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนามาประยุกต์ใช้ ภายใต้การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน และคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นการดำเนินการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนในปัจจุบัน และอาจมีผลกับรุ่นถัดไปในอนาคต โดยที่ไม่มีการกระทบกระเทือนใดๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม (ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, 2544) การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการให้สิทธิอย่างเท่าเทียมกันแก่คนในรุ่นปัจจุบัน และคนรุ่นใหม่ในอนาคตที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงความยั่งยืนทั้งระบบทั้งระบบนิเวศ สังคม และวัฒนธรรม และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน ในทางเศรษฐศาสตร์นั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ทำให้สินทุน 4 ประเภทต่อไปนี้คือ ทุนธรรมชาติ ทุนฝีมือมนุษย์ ทุนสังคม และทุนมนุษย์ อย่างน้อยอยู่คงที่ หรือควรจะต้องเพิ่มขึ้นในอนาคต

การพัฒนาความยั่งยืนด้านอัตลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ของชุมชนบ้านน้ำพี้ ควรมีการพัฒนาแบบบูรณาการในทุกด้าน ได้แก่ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาทางด้านธุรกิจชุมชนและส่งเสริมการตลาด การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสังคมของชุมชน เนื่องจากชาวบ้านน้ำพี้ส่วนมากมีความเชื่อและความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของเหล็กน้ำพี้ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ จิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นไปด้วยความสมดุล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอนุรักษ์เหล็กน้ำพี้ไว้ให้เป็นมรดกสำหรับชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเป็นอัตลักษณะทางภูมิปัญญาที่ยั่งยืนต่อไปของชุมชนบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ด้านการศึกษาและแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรแร่เหล็กน้ำพี้ ให้กับผู้ประกอบการและชาวบ้าน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรแร่เหล็กน้ำพี้

2. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ควรดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการผลิต และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อาทิ เทคโนโลยีการผลิตและกระบวนการพัฒนากลไกของตลาด เพื่อให้ผู้ประกอบการและชาวบ้านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

3. สำนักงานจังหวัดควรมีการจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาระยะยาว โดยจัดทำโครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การผลิตแร่เหล็กน้ำพี้ และโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างวัฒนธรรมการผลิตเหล็กน้ำพี้ ของบ้านน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างอนุรักษ์ภูมิปัญญาและสร้างความยั่งยืนของชุมชนบ้านน้ำพี้ให้อยู่คู่จังหวัดอุตรดิตถ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาการสร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตสู่อุตสาหกรรมเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

2. ควรศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์เหล็กน้ำพี้ เพื่อให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของท้องตลาด

3. ควรศึกษาองค์ประกอบของแร่ธาตุต่างๆ ที่อยู่ในแร่เหล็กน้ำพี้ เพื่อสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของแร่เหล็กน้ำพี้ และแร่ธาตุต่างๆ นำไปสู่การผลิตและการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสม

References

Boonsung, A. (2014). *The development of learning community of Arts and crafts by using wisdom in Uttaradit Province.* Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.

Chaipan, C. (2001). *Development of rural areas.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Dujda, P. (1999). *A typical metal.* Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.

Gusumanon, P. (1993). *The culture of Uttaradit*. Uttaradit: Surachai Printing.

Kaosan, D. (2006). *Leklai***.** Bangkok: Bussaracam.

Leeprecha, P. *Creating and inherited identity of the ethnic Hmong in the discourse*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

Lertchanrit, T. (2001). *Cultural resource management*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

Morsub, W. *Production of steel*. Retrieved May 25, 2017, from http:// www._km/02/027/011-59.pdf.

Pukin, A. (2014). **Th***e comparative study in engineering of Nam Phi steel***.** Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.

Varapanya, I. (2015). *An Analysis of the Buddhist Beliefs about Namphi Iron Ore of Baan Namphi Community Thongsaenkhan District Uttaradit Province***.** Master's thesis Mahachulalongkornrajavidyalaya University).

Wongthat, P. *A ceremony about the death in the country Thailand.* Bangkok: Amarin Printing.

แนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน*

Guidelines for the Management of the Power Development Fund for Community Development.

สุธน จิตร์มั่น[1] และพิศมัย จารุจิตติพันธ์
Suthon Jitman[1], Pissamai Jarujittipant
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
[1]Corresponding Author. Email: Suthon.j1963@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษา เปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนฯ เดิมและกองทุนฯ ใหม่ วิเคราะห์แผนงานและประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน และวิเคราะห์ เสนอแนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน และข้อปฏิบัติ ในการบริหารงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน ทั้งกองทุนฯเดิม และกองทุนฯใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า กองทุนฯใหม่มีความชัดเจนในด้านสถานะทางกฎหมาย องค์ประกอบคณะกรรมการความต่อเนื่องด้านงบประมาณ ตลอดจนการดำเนินงานกองทุนฯมีความชัดเจนด้านการกำหนดพื้นที่ที่จะได้รับผลประโยชน์ หลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ รวมถึงการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของกรรมการภาคประชาชน อย่างไรก็ตามพบว่าการดำเนินงานของกองทุนฯ มีประเด็นสำคัญที่ยังเป็นปัญหาหรือจุดอ่อนในด้านการกำหนดแผนงานที่ซ้ำซ้อนของกองทุนฯ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณและการดำเนินงานของกองทุนฯ การก้าวล่วงจากระดับนโยบายโดยกระบวนการกลั่นกรองโครงการจากส่วนกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในด้านการมีส่วนร่วม

แนวทางที่เหมาะสมประกอบด้วยแนวทางที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการสร้างเสริมและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะที่ดีของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า และแนวทางที่เน้นการสร้างความไว้วางใจและทัศนคติเชิงบวกของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; กองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน; สิ่งแวดล้อม; สุขภาวะชุมชน

---

*Received March 23, 2018; Accepted August 24, 2018.

Abstract

This paper aims to study. Compare the performance of the fund and the new fund. Analyze the effectiveness of the plan and the budget of the Power Development Fund for Community Development and analysis of proposed power management, development funds for community development. The analysis of data On the basis of secondary data And Regulations In the management of the Power Development Fund for Community Development. The original fund And fund new Data analysis was done by content analysis using descriptive statistics.

The research found that the new fund will have clear legal status. The composition of the budget. As well as the fund has clearly defined the areas that will benefit. Criteria for the allocation of budget the administration stressed that the involvement of the public sector. However, the operations of the Fund are also major issues as problems or weaknesses in the plans of the redundancy fund, which affects the effectiveness of the budget and operations of the Fund. The progress of the policy process by screening projects centrally. This is inconsistent with the purpose of participation.

Guidelines include guidance focuses on maximizing efficiency enhancement and restoration of the environment and the health of the communities around the plant. And guidelines focused on building trust and positive attitude of the communities around the plant.

Keywords: Workflow Management; Electronic Development Fund for Community Development; the Environment and Community Health

บทนำ

พลังงานไฟฟ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การขยายตัวของการผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ การทำให้ประชาชนรอบโรงไฟฟ้ามีทัศนคติในเชิงบวกต่อโรงไฟฟ้า ความไว้วางใจของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขนั้นจึงมีความสำคัญ ในขณะที่กระบวนการผลิตไฟฟ้าเป็นแหล่งก่อมลพิษ และปัญหาต่อชุมชน ประชาชนมีความกังวลเกี่ยวกับมลพิษจากโรงไฟฟ้าที่ผลิตไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติและถ่านหิน โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศจากการผลิตไฟฟ้า (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านพลังงานและด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2559) และ เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อชุมชนที่เป็นแหล่งที่ตั้งของโรงไฟฟ้าในด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะ รัฐบาลจึงตระหนักถึงความจำเป็นของการสร้างกลไกเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างเสริมทัศนคติในเชิงบวกดังกล่าวต่อโรงไฟฟ้า โดยมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงานซึ่งเกิดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.) และได้ขอความร่วมมือจากผู้ว่าราชการจังหวัดใน 39 จังหวัดที่มีโรงไฟฟ้าตั้งอยู่เดิม ให้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าในปี 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (มติคณะรัฐมนตรี, 19 มิถุนายน 2550) เนื่องจากการจัดตั้งกองทุนฯ ดังกล่าวยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ ต่อมาภายหลังจากที่ พระราชบัญญัติกำกับกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้ทำให้กองทุนฯได้โอนมาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) และได้ออกระเบียบว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า พ.ศ. 2553 อย่างไรก็ตามการดำเนินงานกองทุนฯตาม พรบ.ดังกล่าวยังคงปรากฏปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบโรงไฟฟ้า กับโรงไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2556) และจากการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยเฉพาะประเภท ก และประเภท ข ตั้งแต่มีการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2555 มาจนถึงปัจจุบัน พบว่า แม้แต่จะมีโครงการหลายโครงการที่เสนอขึ้นมาจากชุมชนจะได้รับการสนับสนุนเงินจากกองทุน และมีการดำเนินงานไปได้ด้วยดี แต่พบว่ายังมีหลายโครงการที่ยังไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร การบริหารกองทุนขนาดใหญ่และขนาดกลางในหลายๆ กองทุนยังมีความล่าช้า หรือเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่าง กกพ.ในส่วนกลาง กับ คพรฟ. ในพื้นที่ หรือระหว่าง คพรฟ. กับ คพรต.ของในแต่ละกองทุนเอง โครงการของชุมชนหลายแห่งยังมีการบริหารงานที่ไม่ค่อยเป็นระบบ ประชาชนบางส่วนอาจรู้สึกว่าการจัดสรรเงินจากกองทุนไม่ครอบคลุมความต้องการของตน หรือไม่ทั่วถึงและเป็นธรรม ขณะที่ผู้บริหารโครงการอาจมองว่าโครงการที่เสนอมีความซ้ำซ้อนกัน หรือไม่ก่อให้เกิดการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย เป็นต้น (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านพลังงาน และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2559)

จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินงานของกองทุนฯยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในด้านการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อโรงไฟฟ้า การสร้างความไว้วางใจของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า และ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาชนในชุมชนได้ จึงมีความจำเป็นที่จะวิเคราะห์หาสาเหตุที่ส่งผลให้การดำเนินงานกองทุนฯไม่บรรลุตามเป้าหมายพร้อมทั้งศึกษาแนวการบริหารจัดการกองทุนฯ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอเฉพาะผลการการเปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนฯเดิมและกองทุนฯใหม่ แผนงานและประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนพร้อมทั้งเสนอแนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา เปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนฯเดิมและกองทุนฯใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์แผนงานและประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้า
3. เพื่อวิเคราะห์ และเสนอแนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิที่เป็นความคิดเห็น จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านกองทุนฯจำนวน 40 คน ประกอบด้วย อดีตประธานกองทุน หรือ รองประธานกองทุนฯ 10 คน อดีตผู้อำนวยการ กกพ.เขต 10คน และอดีตกรรมการกองทุนฯ (คพรฟ.) 10คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับกฎหมายรองรับ การนำส่งเงินเข้ากองทุน องค์ประกอบของคณะกรรมการ หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินกองทุน แผนงานของกองทุน และการมีส่วนร่วม จากเอกสารและรายงานสถิติของกระทรวงพลังงาน สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (สกพ.) สภาปฏิรูปประเทศด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2559 และข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณที่จัดสรรแยกตามโครงการชุมชนตามแผนงาน 11 ด้าน ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555–2559 แบบสัมภาษณ์ใช้ในการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านกองทุนฯ เกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารกองทุนฯ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน และข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ กระทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยอดีตประธานกองทุนฯ รองประธานกองทุนฯ อดีตผู้อำนวยการ กกพ.เขต อดีตกรรมการกองทุนฯ (คพรฟ.) กระทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และเปรียบเทียบระหว่างการดำเนินงานกองทุนเดิมและกองทุนใหม่ การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการบริหารงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน กระทำโดยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อนและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงานและการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการกองทุนฯประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและมาตรการเพื่อใช้สำหรับประชาชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า

นักวิชาการชาวต่างประเทศโดย James E. Anderson มีแนวคิดว่านโยบายสาธารณะคือแนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการได้แก่ผู้ปฏิบัติหรือคณะของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดย มีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับ การตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระหว่างการเลือกทางเลือกที่ต้องเปรียบเทียบกัน (Competing Alternatives) (James E.Anderson, 1994) ในขณะที่ Carl J. Friedrich ได้อธิบายว่านโยบายสาธารณะ คือ ชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรคและโอกาส นโยบายจะถูกนำเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประชาชนโดยมุ่งที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมาย (Carl J. Friedrich, 1963) ในทำนองเดียวกัน Hugh Heclo ได้ระบุว่านโยบายสาธารณะ หมายถึง ชุดของการกระทำของรัฐบาล หรือสิ่งที่รัฐบาลไม่กระทำ หรือสิ่งที่รัฐบาลตกลงใจที่จะกระทำจริงๆ โดยประกอบไปด้วยชุดของการกระทำที่เป็นระบบที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา (Hugh Heclo, 1972) ในขณะที่ Mark Considine ได้กล่าวว่านโยบายสาธารณะประกอบด้วยการกำหนดความชัดเจนของค่านิยมความตั้งใจของสังคม และประการที่สองการที่พันธะผูกพันในการจัดสรรงบประมาณ และบริการแก่ประชาชนประการที่สามการให้สิทธิ์และเอกสิทธิ์แก่ประชาชน (Mark Considine, 1994)

นักวิชาการไทยมีแนวคิด/งานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่ดีไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดย อนุสรณ์ ธรรมใจ ได้กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เมื่อวันศุกร์ที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2548 ว่า การบริหารประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและประชาชนจำเป็นต้องมีนโยบายสาธารณะที่ดี และกระบวนการจัดการนโยบายต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ นโยบายที่ดีน่าจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากที่สุดเป็นแนวทางในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และประชาชนอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และยึดถือคุณธรรมในการดำเนินการ นโยบายที่ดีจะต้องเปิดกว้างให้ตอบรับและตอบสนองต่อความคิดและข้อเสนอแนะดีๆได้อย่างไม่มีข้อจำกัด สอดคล้องกับแนวคิด/งานวิจัยของ (อัจฉรา รักยุติธรรม, 2548) ซึ่งสรุปว่า นโยบายสาธารณะที่พึงปรารถนา ควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่างๆโดยตรง แต่ปัจจุบัน พวกเขามีสิทธิมีส่วนร่วมแค่รับฟังการชี้แจงโครงการ หรือให้ข้อมูลบางประการเท่านั้นแต่ไม่เคยที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรจะมีโครงการนั้นๆเกิดขึ้นหรือไม่ นี่เองเป็นที่มาของการต่อต้าน คัดค้าน และประท้วงกันอย่างขนานใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นโครงการสร้างเขื่อน โครงการโรงไฟฟ้า และ

โครงการพัฒนาอะไรต่อมิอะไร จนบางครั้งรุนแรงถึงกับล้มเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นเวทีเพื่อรับความคิดเห็น แต่ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่ยอมรับรับว่านั้นคือ กระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าหลักการที่ดีในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดีควรมีลักษณะ5ประการได้แก่ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ในการดำเนินนโยบายสาธารณะมีประเด็นที่สำคัญพิจารณาแยกได้ 2 มิติใหญ่ๆ คือการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ และระดับต่างๆ ในการได้มาซึ่งการดำเนินงานของโครงการกิจกรรมจากนโยบายสาธารณะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มิติที่ 2 คือมีส่วนร่วมในการได้รับสิทธิประโยชน์จากการดำเนินงานตามนโยบายสาธารณะประกอบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด โคเฮน และนอร์แมน (John M.Cohen & Norman ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า เป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล ในกิจการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการวางแผนและตัดสินใจนั้นมีความเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการมีส่วนร่วม (Cohen, John M & uphoff, Norman T, 1977) โดยเฮย์ เจมส์แอล เครตัน (James L.Creighton) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ความกังวลความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน” (Creighton, J. L, 2005) ในขณะที่อาร์นสเตน (Arnstein) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย.....ระดับการถูกจัดการได้ ระดับการบำบัดรักษา ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการปรอบใจ ระดับความร่วมมือ ระดับอำนาจการเป็นตัวแทน ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Arnstein, Sherry R, 1969) โดยอรทัย ก๊กผล ได้มีแนวคิดในทำนองกันว่าระดับการมีส่วนร่วมมีตั้งแต่ขั้นให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ขั้นรับฟังความคิดเห็น (Consult) ขั้นเข้ามามีบทบาท (Involve) ขั้นสร้างความร่วมมือ (Collaborate) ขั้นเสริมอำนาจ (Empower) (อรทัย ก๊กผล, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศมัย จารุจิตติพันธ์ ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลเมืองมี 5 ระดับเรียงลำดับการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อยได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านการรับรู้ข้อมูล ด้านแสดงความคิดเห็น ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม ด้านการเพิ่มอำนาจแก่ประชาชน ด้านการประเมินโครงการ (พิศมัย จารุจิตติพันธ์, 2559) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุนฯพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนโดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 6 ด้านคือ ด้านการให้ข้อมูล ด้านการรับฟังความคิดเห็น ด้านการปรึกษาหารือ ด้านการวางแผนร่วมกัน ด้านการร่วมปฏิบัติ และด้านการควบคุมโดยประชาชน

องค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ADB, World Bank, UNEP ได้รวบรวมมาตรการหลักๆ 5 มาตรการ เพื่อการให้สิทธิประโยชน์แก่ชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า(สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านพลังงานและด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, 2559) ประกอบด้วย 1) การแบ่งสันปันส่วนรายได้ (Revenue Sharing) โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการแบ่งสันปันส่วนรายได้จากการผลิตไฟฟ้าให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อตกลงระหว่างทั้งสองฝ่าย 2) กองทุนเพื่อการพัฒนา (Development Funds) เพื่อใช้จ่ายในการสร้างสาธารณูปโภคสิ่งอำนวยความสะดวก การบำรุงสภาพแวดล้อมชุมชน รวมทั้งการฝึกอบรมที่เป็นประโยชน์กับชุมชน อาทิ เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) การปันหุ้นส่วน (Equity Sharing) กำหนดเป็นนโยบายให้ผู้ประกอบกิจการทำความตกลงปันหุ้นให้แก่ชุมชน เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงไฟฟ้าในฐานะผู้เป็นเจ้าของร่วม จะเกิดการยอมรับมากขึ้น (ทั้งนี้การใช้กฎหมายบังคับจะเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ) 4) ภาษีทรัพย์สิน (Property Tax) ภาษีเก็บจากมูลค่าความมั่นคงของบริษัทผู้ผลิตไฟฟ้าโดยการประเมินมูลค่าทรัพย์สินของโรงไฟฟ้าแล้วจัดเก็บภาษีในอัตราคงที่เป็นรายปี ให้เป็นรายได้ของ อปท. ใช้บริหารท้องถิ่น นอกจากนี้ การจ่ายเงินภาษีขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของนโยบายและการบริหารท้องถิ่นและผู้บริหารบริษัท และ 5) การคิดค่าไฟฟ้าในอัตราพิเศษ (Preferential Electricity Rate) กำหนดให้ใช้ไฟฟ้าโดยไม่เสียค่าตอบแทนหรือการใช้ไฟฟ้าในราคาถูกกว่าประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัย

ผลการการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของกองทุนฯเดิม และกองทุนฯใหม่ แผนงานและประสิทธิผลของการจัดสรรงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนและทางการการกำหนดนโยบายการบริหารกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 40 ได้ข้อสรุปและนำมาอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง ตามกฎระเบียบ และข้อบังคับทั้งกองทุนฯเดิมและกองทุนฯใหม่ที่ดำเนินการมาแล้วในประเด็นสถานะทางกฎหมายของกองทุนในส่วนของการจัดตั้งกองทุนฯ การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯ และองค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุนฯ ดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบ กฎระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนฯเดิมและกองทุนฯใหม่

กฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนฯ	ผลการวิเคราะห์
การจัดตั้งกองทุนฯ	
กองทุนฯเดิม (ปี 2550-2553)	จัดตั้งตามมติคณะรัฐมนตรี ไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับ
กองทุนฯใหม่ (ปี 2553-2559)	ตั้งขึ้นโดยระเบียบคณะกำการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ.2550
การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯ	
กองทุนฯเดิม (ปี 2550-2553)	การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯตามปริมาณการผลิตไฟฟ้าขายเข้าระบบ
กองทุนฯใหม่ (ปี 2553-2559)	เงินที่ได้รับจากผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการไฟฟ้า ตามระเบียบที่ กกพ.กำหนด การใช้จ่ายเงินเป็นไปตามมาตรา 97 ของ พรบ.การประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ.2550
องค์ประกอบกรรมการ	
กองทุนฯเดิม (ปี 2550-2553)	กรรมการมาจากผู้ว่าแต่งตั้งกรรมการโดยมีภาคประชาชนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด
กองทุนฯใหม่ (ปี 2553-2559)	ระเบียบการสรรหาและแต่งตั้ง คพรฟ. โดยมีกรรมการภาคประชาชนไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมด

ที่มา: จากการวิเคราะห์

จากผลการวิเคราะห์และการเปรียบเทียบกฎระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนฯเก่าและกองทุนฯใหม่ได้ผลสรุปในตารางที่ 1 ซึ่งพบว่ากองทุนฯใหม่มีการปรับปรุงให้มีสภาพที่มีกฎหมายเฉพาะรองรับทำให้กองทุนฯใหม่มีระบบการบริหารจัดการเป็นไปตามกฎหมาย เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติอีกทั้งได้มีข้อกำหนดการส่งเงินเข้ากองทุนฯซึ่งมีสภาพบังคับตามกฎหมาย มีความชัดเจนมากขึ้น และการกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุนฯเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้วยวิธีการสรรหาและแต่งตั้ง ทั้งนี้มีภาคประชาชนไม่น้อยกว่าสองในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่ากองทุนฯใหม่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นไปตามกฎหมาย เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติรวมถึงความมั่นคงในด้านงบประมาณและองค์ประกองของกรรมการที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยกำหนดองค์ประกอบคณะกรรมการให้มีกรรมการภาคประชาชนมากขึ้นถึงสองในสามของกรรมการทั้งหมดซึ่งถือเป็นจุดแข็งของในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของกองทุนฯ

จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบการดำเนินงานกองทุนฯเดิมและกองทุนฯใหม่ในการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อกำหนดพื้นที่จะได้รับผลประโยชน์รวมทั้งหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินไปยังกองทุนฯในพื้นที่ และการมีส่วนร่วม ได้ผลสรุปในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การกำหนดพื้นที่ได้รับผลประโยชน์/จัดสรรเงินกองทุนฯ และการมีส่วนร่วม

กฎระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับกองทุนฯ	ผลการวิเคราะห์
การกำหนดพื้นรับผลประโยชน์	
กองทุนฯเดิม (ปี2550-2553)	การกำหนดของเขตพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ได้แก่ 1) พื้นที่ชั้นใน หมายถึง พื้นที่ตำบลในรัศมี 5 กิโลเมตรจากขอบเขตของโรงไฟฟ้าหรือนิคมอุสาหกรรมที่โรงไฟฟ้าตั้งอยู่ และ 2) พื้นที่ชั้นนอก หมายถึงขอบเขตพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือพื้นที่ชั้นในโดยให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ
กองทุนฯใหม่ (ปี2553-2559)	การผลิตไฟฟ้าสำหรับแต่ละโรงไฟฟ้าให้ครอบคลุมถึงตำบลโดยรอบโรงไฟฟ้าที่อยู่ในรัศมีจากศูนย์กลางโรงไฟฟ้าเป็นระยะทางดังนี้ 1) ห้ากิโลเมตรสำหรับโรงไฟฟ้าที่ผลิตพลังงานไฟฟ้าเกินห้าพันล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อปี 2) สามกิโลเมตร สำหรับโรงไฟฟ้าที่ผลิตพลังงานไฟฟ้าเกินหนึ่งร้อยล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อปีแต่ไม่เกินห้าพันล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อปี 3) หนึ่งกิโลเมตรสำหรับโรงไฟฟ้าที่ผลิตพลังงานไฟฟ้าไม่เกินหนึ่งร้อยล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อปี
หลักเกณฑ์การจัดสรรเงิน	
กองทุนฯเดิม (ปี2550-2553)	การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯในพื้นที่ ตามปริมาณพลังงานไฟฟ้าที่ขายเข้าระบบ กำหนดให้โรงไฟฟ้าในประเทศในอัตราที่แตกต่างกันตามชนิดของเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตไฟฟ้า
กองทุนฯใหม่ (ปี2553-2559)	มีสามประเภท ดังนี้ 1) กองทุนประเภท ก สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินเพื่อการพัฒนาพื้นที่มากพอต่อการบริหารจัดการได้เต็มรูปแบบ โดยมีปริมาณการผลิตพลังงานไฟฟ้ามากกว่าห้าพันล้านกิโลวัตต์ - ชั่วโมงต่อปี หรือมีรายได้มากกว่าห้าสิบล้านบาทต่อปีขึ้นไป 2) กองทุนประเภท ข สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินเพื่อการพัฒนาพื้นที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในระดับปานกลาง โดยมีปริมาณการผลิตพลังงานไฟฟ้าไม่เกินห้าพันล้านกิโลวัตต์ - ชั่วโมง และมีรายได้มากกว่าหนึ่งล้านบาทแต่ไม่เกินห้าสิบล้านบาทต่อปี 3) กองทุน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับกองทุนฯ	ผลการวิเคราะห์
	ประเภท ค สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินน้อย ควรมีการบริหารจัดการอย่างจำกัด โดยมีปริมาณการผลิตพลังงานไฟฟ้าไม่เกินหนึ่งร้อยล้านกิโลวัตต์ - ชั่วโมงต่อปี และมีรายได้ไม่เกินหนึ่งล้านบาทต่อปีให้ สกพ. โดยความเห็นชอบของ กกพ. เป็นผู้ประกาศกำหนด
การมีส่วนร่วม	
กองทุนฯเดิม (ปี2550-2553)	มีการกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ในส่วนของเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานกองทุนแบบมีส่วนร่วมหากแต่ในทางปฏิบัติยังไม่ปรากฏความชัดเจนในประเด็นการมีส่วนร่วม
กองทุนฯใหม่ (ปี2553-2559)	มีการกำหนดสัดส่วนของกรรมการ(คพรฟ.)ภาคประชาชนไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมด มีกระบวนการทำประชาคมเพื่อให้ประชาชนเสนอความต้องการก่อนทำข้อเสนอโครงการชุมชน หากแต่กระบวนการกลั่นกรองโครงขั้นสุดท้าย กกพ. จากส่วนกลางสามารถลงลึกในรายละเอียดของโครงการชุมชน เป็นการก้าวล่วงการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลให้โครงการชุมชนเบี่ยงเบนไปจากเจตนาและความต้องการจำเป็นของชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 พบว่ากองทุนฯใหม่ ได้ปรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพื้นที่และลำดับขนาดในแต่ละพื้นซึ่งจะใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดสรรเงิน ที่เป็นเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น กล่าวคือมีการใช้จุดศูนย์กลางของโรงไฟฟ้าในเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดขอบเขตรัศมี แบ่งเป็นสามระยะพิจารณาประกอบกับกำลังการผลิตเพื่อกำหนดประเภทของกองทุนฯซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กองทุนประเภท ก สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินเพื่อการพัฒนาพื้นที่มากพอต่อการบริหารจัดการได้เต็มรูปแบบ กองทุนประเภท ข สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเงินเพื่อการพัฒนาพื้นที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในระดับปานกลาง และกองทุนประเภท ค ในประเด็นการมีส่วนร่วมมีการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งกรรมการภาคประชาชนให้มีการเลือกตั้งในเขตพื้นที่แต่ละของชุมชน กรรมการภาคประชาชนมีไม่น้อยกว่าสองในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การกำหนดพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นย่อมก่อให้เกิดความชัดเจนในการกำหนดพื้นที่ที่จะได้รับผลประโยชน์จากกองทุนฯและความมั่นคงในด้านงบประมาณ ในขณะเดียวกันประเด็นการมีส่วนร่วมแม้ว่าจะได้กำหนดสัดส่วนขององค์ประกอบคณะกรรมการกองทุนฯให้ภาคประชาชนมี

สัดส่วนมากขึ้นเป็นสองในสามตอบสนองเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกองทุนซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานกองทุนแบบมีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในกระบวนการดำเนินงานกองทุนฯขั้นการกลั่นกรองโครงการชุมชนของคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) จากส่วนกลางมีการพิจารณาลงในรายละเอียดของโครงการ นอกจากทำให้การจัดทำโครงการเบี่ยงแบนไปจากเจตนาและความต้องการจำเป็นของชุมชนแล้วยังเป็นการก้าวล่วงในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีการทำประชาคมมาก่อนเสนอเป็นโครงการที่จะเสนอขึ้นมาเพื่อรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนฯจึงเป็นจุดอ่อนในด้านการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ประสิทธิผลการจัดสรรงบประมาณของกองทุนฯ

การวิเคราะห์ประสิทธิผลการจัดสรรงบประมาณของกองทุนฯ โดยพิจารณาจากการกำหนดแผนงานโดยเกณฑ์ตามวัตถุประสงค์ของมาตรา97(3)และค่าร้อยละของงบประมาณที่ดำเนินการตั้งแต่ปี2555ถึงปี2559 ปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ร้อยละของงบประมาณของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนที่จัดสรรแยกตามโครงการชุมชนตามแผนงาน 11 ด้าน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 – 2559

หน่วย: ร้อยละ

แผนงาน 11 ด้าน	ปีงบประมาณ พ.ศ.				
	2555	2556	2557	2558	2559
(1) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตสุขภาพและสุขภาวะ	15.78	12.71	14.47	12.51	19.24
(2) พัฒนาอาชีพ	4.71	4.06	4.72	3.62	4.47
(3) พัฒนาการเกษตร	4.69	6.42	6.76	3.71	4.77
(4) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	1.78	2.86	1.90	3.97	2.99
(5) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต	25.06	28.76	26.48	30.24	25.58
(6) พัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี	23.88	21.71	23.24	22.37	21.74
(7) ด้านการพัฒนาชุมชน	16.12	16.98	14.81	18.55	14.88
(8) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	3.31	4.28	3.82	2.96	3.99
(9) ช่วยเหลือกรณีฉุกเฉินและช่วยเหลือผู้ทุกข์ยาก	1.17	0.74	0.77	0.92	1.82
(10) พัฒนาศักยภาพผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุน	1.17	1.10	1.99	0.75	0.85
(11) โครงการและแผนงานอื่นๆ ตามที่ กกพ. เห็นชอบ	0.04	0.35	1.05	0.38	0.04

ที่มา: จากการคำนวณ

จากการตารางที่ 3 พบว่ากองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชนมีวัตถุประสงค์ตามมาตรา 97(3) ซึ่งกำหนดว่าเพื่อการพัฒนาฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า การได้รับผลกระทบในการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า เป็นประเด็นสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะของประชาชน ดังนั้นประเด็นดังกล่าวจึงเป็นภารกิจหลักและเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ จากการพิจารณาแผนงานเพื่อพัฒนาชุมชนทั้ง11ด้านของกองทุนฯ มีข้อสังเกตและเป็นประเด็น 2 ประการ ประการแรกพบความซ้อนทับในแต่ละแผนงาน เช่นแผนงานด้านพัฒนาอาชีพ ซ้อนทับกับกับแผนงานด้าน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และแผนงานด้านการพัฒนาชุมชน ประเด็นที่สองพบว่าการลำดับความสำคัญของปัญหาตามวัตถุประสงค์คือแผนงานด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตสุขภาพและสุขภาวะ และด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาจากปี 2555 ถึง 2559 พบว่ามีสัดส่วนเพียงร้อยละ 15.47 (ปี 2558) ถือเป็นสัดส่วนที่ต่ำที่สุดในรอบ 5 ปี และในปี 2559 ซึ่งเป็นข้อมูลตัวเลขที่เป็นปัจจุบันที่สุดยังมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 23.23 แม้ว่าจะมีสัดส่วนที่สูงขึ้นหากแต่เมื่อเทียบกับแผนงานด้านอื่นแล้วยังคงมีสัดส่วนที่ต่ำมากไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของกองทุนฯ ที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาสุขภาวะของประชาชนและปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความซ้ำซ้อนของการกำหนดแผนงานด้านต่างๆ ที่ไม่ให้ความสำคัญของผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า เป็นผลให้เกิดการจัดสรรงบประมาณไม่มีประสิทธิผลตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯและการดำเนินงานของกองทุนฯ อยู่ในลักษณะไม่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลของดำเนินงานของกองทุนฯ

แนวทางการบริหารกองทุนฯ

การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการกำหนดนโยบายการบริหารงานของกองทุนฯโดยการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน ซึ่งได้จากผลการวิเคราะห์ การดำเนินงานของกองทุนฯจากประเด็นการจัดตั้งกองทุนฯ การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯ องค์ประกอบกรรมการ การกำหนดพื้นที่รับผลประโยชน์ การจัดสรรเงินกองทุนฯ การมีส่วนร่วม การกำหนดแผนงาน และวัตถุประสงค์หลักของกองทุนฯภายใต้หลักการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ดี ได้ผลสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- การจัดตั้งกองทุนฯตั้งขึ้นโดยระเบียบคณะกำการกำกับกิจการพลังงานว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้าภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ.2550 มาตรา - การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯ กกพ.กำหนด การใช้จ่ายเงินเป็นไปตามมาตรา 97 ของ พรบ.การประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ.2550 - องค์ประกอบกรรมการโดยระเบียบการสรรหาและแต่งตั้ง คพรฟ.กรรมการภาคประชาชนไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมด - การกำหนดพื้นรับผลประโยชน์และการจัดสรรเงินโดยกำหนดรัศมีเป็นระยะจากจุดศูนย์กลางของโรงไฟฟ้าในการหาพื้นที่ประกอบกับกำลังการผลิตของโรงไฟฟ้ากำหนดขอบเขตและงบประมาณ	- ประเด็นการมีส่วนร่วมมีการก้าวล่วงจากระดับนโยบายโดยกระบวนการกลั่นกรอง กกพ. จากส่วนกลางสามารถลงลึกในรายละเอียดของโครงการชุมชน ส่งผลให้โครงการชุมชนเบี่ยงเบนไปจากเจตนาและความต้องการจำเป็นของชุมชน - ประเด็นการมีส่วนร่วมมีการก้าวล่วงจากระดับนโยบายโดยกระบวนการกลั่นกรอง กกพ. จากส่วนกลางสามารถลงลึกในรายละเอียดของโครงการชุมชน ส่งผลให้โครงการชุมชนเบี่ยงเบนไปจากเจตนาและความต้องการจำเป็นของชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนพบว่ากองทุนฯภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ.2550ในองค์ประกอบด้านกฎระเบียบข้อบังคับและการดำเนินงานกองทุนฯในประเด็นการจัดตั้งกองทุนฯมีสถานะทางกฎหมาย การนำส่งเงินเข้ากองทุนฯกำหนดโดยกฎหมาย การกำหนดองค์ประกอบกรรมการกรรมการ สรุปได้ว่าเป็นจุดแข็งของกองทุนฯ อย่างไรก็ตามในประเด็นการมีส่วนร่วมและการกำหนดแผนงานของกองทุนฯยึดตามวัตถุประสงค์หลักยังถือเป็นจุดอ่อนที่จะต้องมีการปรับปรุง

แนวทาง/กลยุทธ์ในการบริหารกองทุนฯ

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปแนวทางการบริหารกองทุนภายใต้หลักการนโยบายสาธารณะที่ดีซึ่งประกอบด้วย มีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ ได้2แนวทางดังนี้

แนวทาง 1: เพิ่มประสิทธิภาพการสร้างเสริมและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะที่ดีของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า โดยมี **เ**ป้าหมายลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะที่ไม่พึงประสงค์ของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าลดลงทุกปี วิธีการ ปรับปรุงแผนงาน11ด้านของกองทุนฯเพื่อลดความซ้ำซ้อนและจัดสรรงบประมาณให้สามารถปฏิบัติได้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมจัดทำโครงการที่เกิดประโยชน์โดยตรงต่อการสร้างเสริมการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะที่ดีของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า ปัจจัยสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและทำให้ลด

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะที่ไม่พึงประสงค์ของชุมชนรอบโรงไฟฟ้าลดลงทุกปี จึงกำหนดให้ผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนที่เป็นกรรมการและตัวแทนของชุมชนและใช้งบประมาณจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน

แนวทาง 2: สร้างความไว้วางใจ และทัศนคติเชิงบวกของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนรอบโรงไฟฟ้าอยู่ร่วมกับโรงไฟฟ้าได้อย่างสันติสุข โดยการใช้ วิธีการปรับปรุงแผนงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้สอดรับกับวัตถุประสงค์หลัก และจัดสรรงบประมาณให้สามารถปฏิบัติได้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการ/กิจกรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ตรงกัน เกี่ยวกับผลที่อาจเกิดขึ้นทั้งเชิงบวก และเชิงลบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการ/แนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นร่วมกัน มีปัจจัยสนับสนุนดังนี้ คณะกรรมการกองทุนฯกำหนดผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนที่เป็นกรรมการและตัวแทนของชุมชน โดยใช้งบประมาณจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเพื่อพัฒนาชุมชน

สรุป

การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาไฟฟ้านับแต่เริ่มต้นเมื่อปี2550จนถึงปี2559มีการปรับปรุงข้อกฎหมายเกิดความชัดเจนหากแต่ยังไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายในด้านการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อโรงไฟฟ้า การสร้างความไว้วางใจของชุมชนรอบโรงไฟฟ้า และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของประชาชนในชุมชนได้ บางขั้นตอนของการบริหารมีการก้าวล่วงราลละเอียดส่งผลต่อหลักการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การกำหนดแผนงานอย่างซ้ำซ้อนไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์หลักอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1) ปรับปรุงบทบาทของ กกพ.ให้อยู่ในกรอบของการกำกับดูแลในระดับนโยบายและความถูกต้องของกฎระเบียบ ข้อบังคับตามกฎหมาย กระจายอำนาจในการกลั่นกรองโครงการและการอนุมัติโครงการไปยังกองทุนฯในระดับพื้นที่ให้พิจารณาอนุมัติโครงการได้เอง และ

2) ลดขั้นความยุ่งยาก ทั้งกระบวนการขั้นตอน และจำนวนเอกสารประกองในการจัดทำข้อเสนอโครงการชุมชน ให้เหมาะสมกับบริบทตามภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่นเพื่อเปิดการเข้าถึงของประชาชนทุกกลุ่ม

3) ปรับปรุงแผนงาน ลดความซ้ำซ้อนโดยมุ่งเน้นแก้ปัญหาสุขภาวะของชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลมาจากกระบวนการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า

4) ปรับปรุงด้านการมีส่วนร่วม ในทุกด้านและระดับในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชาชนในทุกระดับขั้นตอน

References

Ministry of Energy. (2015). Power Development Plan of Thailand. *2015-2036 (PDP2015)*

Narutipat Amornkosit. (2015). *Role of the Electricity Development Fund Objective, Problems and Obstacles Documents presented at the seminar. Reform of the Development Fund, Bangkok.*

Rakyutidharm, A. (2005). *Public policy desirable.* Bangkok: Bangkok biznews.

Kokpol. O. (2009). *Community Engagement Guide for Local Executives*. Bangkok. Pisamai

Jarujittipant. (2016). *Public. Participation in the Beungyitho Municipality Administration. Bangkok.*

The Council for Energy Reform And public health and the environment, (2016). *Reform of the Electricity Development Fund*. Bangkok.

Office of the energy regulatory commission, (2013). *A Guide to the Strategic Plan for The Electricity Development Fund and the Proposed Fiscal Year Plan. 2013-2015*.Bangkok.*Fromhttp://pdf.erc.or.th/eFundPortaLV23/Document/Pian_2556_Documents/Main_Report.pdf*

Office of the energy regulatory commission, (2016).*Guidelines for the proposed financial plan 2017.*

The Cabinet Resolotion. 19 June 2007.

Sirisamphan, T. (2013). *Energy crisis.* Bangkok.

Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35, 216-24.

Cohen, John M & uphoff, Norman T. (1977). *Rural Development. Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University.

Cohen, J.M. &Uphoff, N.T. (1977). *Rural development participation: Concept and measures for project design implementation and evolution rural development committee center for international studies. New York: Longman.*

Kaufan, Harold F. (1994). *Participation Organization Activities in Selected Kentucky Localities.* Agricultural Experimental Station Bulletin.

James L. Creighton. (2005). *A guide book for involving citizens in community*. Creighton: Creighton University.

แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในธุรกิจการขนส่งของไทย*

The Model of Dynamic Capabilities of Small and Medium Enterprises in Thai Transportation Business

อารยา อึงไพบูลย์กิจ[1] วิชิต อู่อ้น และ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล

Araya Uengpaiboonkit[1], Vichit Uon and Kanyarat Teerathanachiyakun

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: araya_eung@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตสำหรับธุรกิจการขนส่งของไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่ง จำนวน 420 แห่ง ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage-Sampling) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้จัดการ หัวหน้างาน หรือพนักงานที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2559 และได้รับแบบสอบถามกลับคืนจานวน 420 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับคืน (Response Rate) ร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย หรือแบบจำลอง DCT Model สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือ ค่าดัชนี X^2/df= 0.478, CFI = 0.999, GFI = 0.99, AGFI = 0.970, RMSEA = 0.000 และ SRMR = 0.032

คำสำคัญ: ขีดความสามารถเชิงพลวัต; วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม; ธุรกิจการขนส่ง

*Received March 24, 2018; Accepted June 24, 2018.

Abstract

This research aims to develop model the dynamic capabilities model of small and medium enterprises in Thai transportation business. The sample for this research as a group of owner, manager, staff and employee totaling 420 subjects which were selected by multi-stage sampling method. Data was collected by questionnaires distributed during April-June 2016 and questionnaires were returned or being equal to the response rate 100%. The data was analyzed by Structural Equation Model: SEM. Findings from the research showed that model of dynamic capabilities of small and medium enterprises in Thai transportation business or DCT model simulations are consistent with empirical data based on a harmonized index of 6 indexes of accepted criteria. The index is: X^2/df = 0.478, CFI = 0.999, GFI = 0.99, AGFI = 0.970, RMSEA = 0.000 และ SRMR = 0.032.

Keywords Dynamic Capabilities; Small and Medium Enterprises; Transportation Business

บทนำ

ปัจจุบัน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise: SMEs) หรือเรียกสั้นๆ ว่า เอสเอ็มอี (SME) กำลังเป็นที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากผู้ประกอบการวิสาหกิจทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ อาทิเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ ประเทศฮ่องกง ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอิตาลี่ ประเทศเยอรมนี ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศจีน ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศญี่ปุ่น รวมถึงในประเทศไทยเองมีจำนวนวิสาหกิจรวมทั้งประเทศ จำนวน 3,004,679 ราย ในปี 2559 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 99.70 ของจำนวนวิสาหกิจทั้งประเทศ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 8.63 จากปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มภาคการค้ามากที่สุด รองลงมาคือ ภาคการบริการ และภาคการผลิต SMEs สามารถสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ได้ถึง 6,061,143 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 42.2 ของ GDP รวมทั้งประเทศ เมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่า GDP ของ SMEs ในประเทศไทย พบว่า ธุรกิจภาคการบริการ มีสัดส่วน GDP สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาคือภาคการผลิต คิดเป็นร้อยละ 27.4 และภาคการค้า คิดเป็นร้อยละ 15.4 ตามลำดับ (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2017)

ธุรกิจ SMEs จึงเป็นแหล่งสร้างรายได้และสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรให้กับระบบเศรษฐกิจ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม (Vingvon, 2013) ที่ก่อให้เกิดแหล่งการจ้างงานที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ (Boone and Kurtz, 2010) การจ้างงานใน SMEs ไทย ปี 2559 มีการจ้างงานจำนวน 11,747,093 คน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 78.48 ของการจ้างงานรวมทั้งหมดในประเทศ โดยมีการจ้างงานกระจายตัวอยู่ในกลุ่มภาคการบริการมากที่สุด จำนวน 5,407,836 คน คิดเป็นร้อยละ 46.04 รองลงมาคือภาคการค้า มีการจ้างงานคิดเป็นร้อยละ 31.51 และภาคการผลิต มีการจ้างงานคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.86 ตามลำดับ (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2017) จะเห็นได้ว่าการจ้างงานจะอยู่ในภาคการบริการเกือบทั้งสิ้น และเมื่อทำการเปรียบเทียบกับค่า GDP จะพบว่า GDP ในภาคธุรกิจบริการมีบทบาทต่อทางเศรษฐกิจสูงสุดเช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรายสาขา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งให้ความสำคัญกับการยกระดับขีดความสามารถของ SME ให้เติบโต เข้มแข็ง และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ผ่านการคิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้าและบริการควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการ SME ในด้านต่างๆ เช่น เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การเข้าสู่ตลาดโลก เป็นต้น เพื่อให้ SME สามารถก้าวขึ้นมาเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) นโยบายของรัฐที่ให้ SME เป็นวาระของชาติ

การพัฒนา SME จึงมีความสำคัญมาก (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2016) ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้ SME สามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้สามารถแข่งขันได้ โดยภายใต้แผนงานเสริมสร้าง

ศักยภาพของ SMEs ไทย ให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมในการแข่งขันในอนาคต ได้วางแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2559 ในการส่งเสริม 3 ธุรกิจบริการหลัก ได้แก่ 1) ธุรกิจบริการการศึกษา 2) ธุรกิจบริการขนส่งสินค้า และ 3) ธุรกิจพลังงานทดแทน (Office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2015) จากบทบาทของธุรกิจที่มีความสำคัญทั้งต่อการจ้างงาน มูลค่า GDP และธุรกิจที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจสูง จะพบว่า สาขาธุรกิจบริการขนส่งสินค้า เป็นสาขาควรให้ความสนใจมากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาธุรกิจการขนส่งมาเป็นตัวแทนในการศึกษาในครั้งนี้

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสามารถทางการแข่งขันเป็นความสามารถพิเศษของธุรกิจ ซึ่งธุรกิจอื่นไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย เป็นสิ่งที่ธุรกิจสามารถทำได้ดีกว่าหรือได้เปรียบมากกว่าคู่แข่งขัน (Tuan & Yoshi, 2010) ความสามารถทางการแข่งขันจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของขีดความสามารถเชิงพลวัต ความสามารถเหล่านี้ต้องอาศัยความรู้ (Knowledge) ที่ธุรกิจสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญของบุคลากรภายในธุรกิจ แล้วพัฒนามาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า “ทุนทางปัญญา” ธุรกิจต้องดึงเอาความรู้หรือทุนทางปัญญาต่างๆ ที่บุคคลมีมาพัฒนาสินค้าหรือบริการให้มีความโดดเด่น แปลกใหม่ หรือเพื่อนำความรู้ต่างๆ มาสร้างเป็นนวัตกรรม (Innovation) ให้กับธุรกิจ ทำให้ธุรกิจมีความแตกต่างไปจากคู่แข่งขัน นวัตกรรมเป็นความสามารถของธุรกิจในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Weerawardena & Mavondo, 2011) และธุรกิจจำเป็นที่จะต้องนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ธุรกิจสามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Klimas, 2014) นวัตกรรมจึงเป็นการจัดการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาความสามารถเชิงพลวัต (Dynamic Capabilities) และมีส่วนช่วยในการสร้างและบ่มเพาะความสามารถเชิงพลวัต (Weerawardena & Mavondo, 2011) นอกจากนี้ความขีดความสามารถเชิงพลวัตยังถือได้ว่าเป็นสินทรัพย์ที่เกิดจากทรัพยากรบางอย่างที่ธุรกิจมีแล้วธุรกิจอื่นไม่มี (De Lara & Neves Guimaraes, 2014) เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบปัจจัยเหตุที่เกี่ยวข้องกับขีดความสามารถเชิงพลวัต ประกอบด้วย (1) ทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญต่อความสำเร็จในการสร้างขีดความสามารถเชิงพลวัต (Kamukama et al., 2011) สอดคล้องกับผลการศึกษาจำนวนมากที่พบว่า ทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Khalique & Hasson (2014), Papula & Volna (2014), Khalique et al., 2013, Jordon & Martos, 2012และ Martin-de-Castro et al., 2011) เป็นต้น เนื่องจากทุนทางปัญญาเป็นการนำความรู้มาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์และบริการให้กับองค์กร ทุนทางปัญญาจึงถือเป็นกระดูกสันหลังของเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ธุรกิจจำเป็นต้องสร้างทุนทางปัญญาเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมจากฐานความคิด จากฐานความรู้หรือทุนทางปัญญา (Khalique & Hassan, 2014) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับธุรกิจ SMEs ทุนทางปัญญา

ถือว่าเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ (Khalique et al. (2013) สอดคล้องกับ Jardon & Martos (2012) กล่าวว่าทุนทางปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญมากในธุรกิจ SMEs ทำให้ธุรกิจ SMEs สามารถอยู่รอดได้ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน และ Khalique & Hassan (2014) ที่กล่าวว่าทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการแข่งขันในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2) นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Klimas, 2014) เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ (Romero & Martine-Roman, 2012) โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (Aini et al., 2013) มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ ธุรกิจจึงมีความจำเป็นต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Klimas, 2014) และเป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต (Zhen et al., 2011., Weerawardena & Mavondo, 2011., Hana, 2013., Martin-de-Castro et al., 2013., Saulmke, 2013, Breznik & Hisrich, 2014, Li & Liu, 2014) (3) สภาพแวดล้อมเชิงพลวัต

ขีดความสามารถเชิงพลวัตได้ถูกนำเสนอเป็นแนวคิดใหม่และเป็นรากฐานในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Teece, 2014) เป็นการค้นหาโอกาสและการปรับเปลี่ยนขีดความสามารถในอนาคต (Glavas & Mish, 2015) เป็นความสามารถในการปรับเปลี่ยนทรัพยากรอย่างมีเป้าหมาย ทั้งทรัพยากรภายในและทรัพยากรภายนอกธุรกิจ (Corte & Gaudio, 2012) ด้วยการเชื่อมโยงความสามารถของธุรกิจที่ฝังตัวอยู่ในธุรกิจ บูรณาการระหว่างความสามารถภายในและภายนอกธุรกิจ (Teece, 2014) ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก โดยการค้นหาโอกาส และผสมผสานทรัพยากรและความรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นขีดความสามารถใหม่โดยจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าของธุรกิจและสามารถนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสร้างความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการสำหรับลูกค้าที่ดีกว่าคู่แข่ง ทำให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโตอย่างต่อเนื่อง และในส่วนของขีดความสามารถเชิงพลวัตกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ขีดความสามารถเชิงพลวัตมีความสัมพันธ์กับความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Wang, 2014) ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Weerawardena & Mavondo, 2011), Salunke et al., 2011) และ Schilke (2014) เป็นต้น เนื่องจากขีดความสามารถเชิงพลวัตเป็นพื้นฐานของความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็น สิ่งที่ธุรกิจสามารถทำได้ดีกว่าหรือได้เปรียบมากกว่าผู้อื่น หากธุรกิจมีขีดความสามารถเชิงพลวัตค่อนข้างต่ำจะส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Tuan & Yoshi, 2010; Schilke, 2014)

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจถึงปัจจัยเหตุและผลของขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าให้กับวิสาหกิจ ให้วิสาหกิจสามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบัน และเป็นตัวแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับกลุ่มธุรกิจอื่นต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย จำนวน 420 แห่ง จากวิสาหกิจทั้งหมด 1,935 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2560) ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน ขนาดของตัวอย่างที่เหมาะสมในงานที่มีการวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์เส้นทางและโมเดลสมการโครงสร้าง ซึ่งมีขนาดเป็น 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 แห่ง นอกจากนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามทางไปรษณีย์เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้ตอบมักให้ความร่วมมือในการตอบต่ำ ผู้วิจัยจึงได้ทำการประมาณการอัตราการตอบกลับ 300+(300x0.4) = 420 แห่ง (Vanichbuncha, 2006) ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ 420 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเนื่องจากประชากรในการศึกษามีจำนวนมาก โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้จัดการ หัวหน้างาน หรือพนักงานที่เกี่ยวข้อง

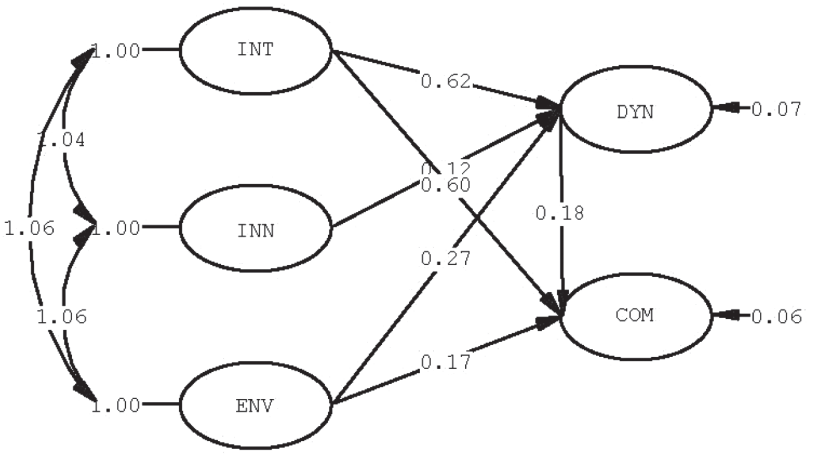
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบไปด้วยคำถาม 6 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม 2) เกี่ยวกับทุนทางปัญญา 3) เกี่ยวกับนวัตกรรม 4) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต 5) เกี่ยวกับขีดความสามารถเชิงพลวัต และ 6) เกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งสร้างจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.93 และผ่านการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.989

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2559 และได้รับแบบสอบถามกลับคืนจานวน 420 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับคืน (Response Rate) ร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) สถิติการวิเคราะห์ความเที่ยงของตัวแปรแฝง (Construct Reliability: ρ_C) ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (Average Variance Extracted: ρ_V) และสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) (Angsuchote, Vijitwanna, & Phinyopanuwat, 2015)

ผลการวิจัย

การพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเหตุที่มีผลต่อขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดลางและขนาดย่อมธุรกิจขนส่งของไทย (Dynamic Capabilities of Transportation Model: DCT Model) และเพื่อศึกษาอิทธิพลของขีดความสามารถเชิงพลวัตที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผลการพัฒนาแบบจำลองเป็นดังนี้

Chi-Square=6.69, df=14, P-value=0.94594, RMSEA=0.000

รูปภาพที่ 1 แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัต

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือค่าดัชนี X^2/df = 0.478, CFI = 0.999, GFI = 0.99, AGFI = 0.97, RMSEA = 0.000 และ SRMR = 0.032

ผลการวิเคราะห์เส้นทางพบว่า

1. ทุนทางปัญญา (INT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต (DYN) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.62 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นวัตกรรม (INN) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต (DYN) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.12 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. สภาพแวดล้อมเชิงพลวัต (ENV) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต (DYN) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.27 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ขีดความสามารถเชิงพลวัต (DYN) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ (COM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.18 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ทุนทางปัญญา (INT) นวัตกรรม (INN) และสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต (ENV) มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ (COM) ผ่านขีดความสามารถเชิงพลวัต (DYN) โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.11, 0.02 และ 0.05 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย พบว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1) ธุรกิจมีการเปิดโอกาสให้พนักงานให้หาแนวทางการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยตนเองหรือให้โอกาสในการหาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการดำเนินงานหรือหาวิธีการในการแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากการทำงาน จากความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของพนักงานเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานที่ดีที่สุด อาจกล่าวได้ว่า ธุรกิจพยายามสร้างทุนทางปัญญาให้กับพนักงานด้วยการเรียนรู้จากพนักงานเองและจากเพื่อนร่วมงานในธุรกิจ เรียนรู้ประสบการณ์ในอดีตจากสิ่งที่ดีที่สุด วิธีการที่ดีที่สุด เรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาดจนสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรผิดอะไรถูก ทำให้ไม่เกิดการทำผิดซ้ำ เมื่อพนักงานสามารถคิดหาวิธีการใหม่ๆ ได้แล้วพนักงานยังต้องมีการถ่ายทอดความรู้ใหม่นั้นให้กับบุคลากรท่านอื่นในธุรกิจทราบ และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันเพื่อประสิทธิผลของการดำเนินงานที่ดี (Guthrie, 2001) การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างทุนทางปัญญาให้กับธุรกิจและสามารถช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจได้ (Meechock & Wattana, 2011) สอดคล้องกับ Verneulen (2013) ที่ศึกษาพบว่า ทุนทางปัญญามีอิทธิพลต่อขีดความสามารถเชิงพลวัตและมีผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีการใช้ขีดความสามารถเชิงพลวัตเป็นพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมใหม่ ตั้งแต่การให้ความสำคัญกับความสามารถภายในองค์กร การบูรณาการความสามารถร่วมกัน และการกำหนดขอบเขตของทุนทางปัญญาเพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

2) นวัตกรรมเป็นผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในธุรกิจนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจ การสร้างนวัตกรรมจะขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของบุคคล โดยมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเสมอ (Molina-Morales et al., 2011) นวัตกรรมจะช่วยให้ธุรกิจได้รับประโยชน์จากการแข่งขันอย่างแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งอาจเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันในช่วง

ระยะเวลาสั้นๆ แต่จะเป็นพื้นฐานของความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาว ความสามารถเหล่านี้อาจเป็นความสามารถระดับบุคคลหรืออาจเป็นความสามารถในระดับธุรกิจ (Lynch, Walsh & Harrington, 2010) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Jiao et al. (2010) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต นวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงพลวัต กรณีศึกษาของประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของนวัตกรรมเป็นบวกและนวัตกรรมมีความสำคัญต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต

3) ธุรกิจต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมตลอดเวลา ธุรกิจจึงต้องเพิ่มขีดความสามารถของพนักงานให้สูงขึ้น โดยมีการจูงใจและให้ความรู้ในด้านการฝึกอบรมกับพนักงาน ทำให้ธุรกิจสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งสภาพแวดล้อมทางการตลาดและสภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน การปรับตัวของธุรกิจขึ้นอยู่กับกระบวนการภายในธุรกิจเอง หากธุรกิจสามารถพัฒนาความสามารถภายในธุรกิจให้เกิดเป็นความสามารถใหม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม จนสามารถเกิดเป็นนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่และตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด หากธุรกิจเข้าใจและยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นแล้วปรับปรุงความสามารถของธุรกิจให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ธุรกิจจำเป็นจะต้องมีการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างรวดเร็วของตลาด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Li & Liu (2014) ที่ทำการศึกษาขีดความสามารถเชิงพลวัต สภาพแวดล้อมเชิงพลวัต และความได้เปรียบทางการแข่งขัน หลักฐานเชิงประจักษ์จากประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมเชิงพลวัตเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อขีดความสามารถเชิงพลวัต

4) เมื่อธุรกิจต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ธุรกิจต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและความสามารถที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าทำให้เกิดเป็นความได้เปรียบทางการแข่งขันแบบชั่วคราว ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันแบบยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับทรัพยากรหรือความสามารถที่ธุรกิจมีอยู่นั้นมีคุณค่ามากน้อยขนาดไหน หาได้ยากหรือไม่ และคู่แข่งสามารถลอกเลียนแบบความสามารถของเราได้ง่ายหรือไม่ อย่างไรก็ตามความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนอาจจะไม่อยู่ตลอดไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ไม่คาดคิด เช่น การเข้ามาของคู่แข่งขันรายใหม่ เป็นต้น ธุรกิจที่บรรลุความได้เปรียบทางการแข่งขัน คือ ธุรกิจที่สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้เหนือกว่าคู่แข่งขันได้ (Newbert, 2008) และสร้างมูลค่าในเชิงบวกให้กับธุรกิจได้เท่ากับหรือเกินกว่าคู่แข่งขันได้ (Tuan & Yoshi, 2010) ปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน คือ ความรู้ (Knowledge) ที่องค์การสร้างขึ้นผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning) ในสิ่งต่างๆ ของบุคลากรภายในธุรกิจเพื่อพัฒนาสินค้าหรือบริการของธุรกิจให้มีความโดดเด่น แปลกใหม่ หรือเพื่อนำความรู้ต่างๆ มาสร้างนวัตกรรม (Innovation) ให้กับธุรกิจ ซึ่งจะทำให้สิ่งที่ธุรกิจทำนั้นมีความแตกต่างไปจากคู่แข่งขัน (Weerawardena & Mavondo, 2011) นอกจากนี้ความได้เปรียบอาจเกิดจากสินทรัพย์หรือทรัพยากรบางอย่างที่ธุรกิจมีแล้วองค์กรอื่นไม่มี (De Lara & Neves Guimaraes, 2014) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schilke (2014) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของขีดความสามารถเชิงพลวัตต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผลการศึกษาพบว่า ขีดความสามารถเชิงพลวัตสามารถ

ช่วยให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันของบริษัท และผลการวิจัยของ Li & Liu (2014) ที่ศึกษาพบว่า ขีดความสามารถพลวัตเป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญในการค้นหาความได้เปรียบในการแข่งขัน

สรุป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์การพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย พบว่า แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัติของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย ประกอบไปด้วยตัวแปรต้น 3 ตัวแปร ได้แก่ ทุนทางปัญญา นวัตกรรม และสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต และขีดความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัติของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งของไทย ประกอบไปด้วยตัวแปรต้น 3 ตัวแปร ได้แก่ ทุนทางปัญญา นวัตกรรม และสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต และขีดความสามารถเชิงพลวัตมีอิทธิพลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าของธุรกิจที่ประกอบธุรกิจการขนส่ง จากผลการวิจัยผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบของการพัฒนาธุรกิจการขนส่งด้วย แบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตของธุรกิจขนส่ง (Dynamic Capabilities of Transportation: DCT) ให้ผู้ประกอบการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากผลการวิจัยได้ยืนยันแล้วว่า ปัจจัยเหตุทั้ง 3 ได้แก่ ทุนทางปัญญา นวัตกรรม และสภาพแวดล้อมเชิงพลวัต มีอิทธิพลต่อขีดความสามารถเชิงพลวัตที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาทรัพยากรและความสามารถของธุรกิจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ความสามารถขององค์กรในการพัฒนาขีดความสามารถเชิงพลวัตยังส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันทำให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับคู่แข่งขันในตลาดได้ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ต้องแข่งขันกับคู่แข่งขันทั้งในและต่างประเทศ หากธุรกิจสามารถที่จะพัฒนาขีดความสามารถเชิงพลวัตอย่างต่อเนื่องก็จะส่งผลให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของธุรกิจด้วย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษากับกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยโดยตรง ฉะนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยสามารถที่จะนำโมเดล DCT นี้ไปใช้ได้จริงเนื่องจากผ่านการพิสูจน์มาแล้วและเป็นการใช้โมเดลในบริบทเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับธุรกิจบริการ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในธุรกิจการขนส่งซึ่งเป็นหนึ่งในธุรกิจการบริการ และจากการทบทวนวรรณกรรมส่วนใหญ่มาจากงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาในกลุ่มธุรกิจบริการ ดังนั้น โมเดล DCT นี้ จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับธุรกิจบริการอื่นได้ โดยเฉพาะธุรกิจที่มีการ

แข่งขันกันสูง ธุรกิจต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาภายใต้ภาวะการณ์แข่งขัน จากผลการวิจัยทำให้ธุรกิจสามารถมั่นใจได้ว่าหากนำโมเดลนี้ไปใช้แล้วจะช่วยสร้างขีดความสามารถเชิงพลวัตและความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจได้

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เป็นต้น สามารถนำโมเดล DCT นี้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ธุรกิจภาคการบริการหรือธุรกิจการขนส่งหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินธุรกิจให้อยู่รอดได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและภายใต้การแข่งขันกันในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน จะช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจได้และยังนำความรู้ที่เป็นเชิงวิชาการไปถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้ประกอบธุรกิจได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในธุรกิจด้านอื่นๆ อีกด้วย

References

Aini, E.K., Long Shen, D.C., Musadieq, M.A., & Hanayani, S.R. (2013). The Role of Innovation Capability on Business Performance at Small Medium Enterprises. *Journal Profit,* 7(1), 101-110.

Angsuchote, S., Vijitwanna, S. &Phinyopanuwat, R. (2015). *Stratistical Analysis for Social Science Research and Behavioral: Techniques for Using LISREL (Edition 4th).* Bangkok: Rongphim Charoendi Mankhong Kanphim.

Boone, L.E. & Kurtz, D.L. (2010). *Contemporary Business.* (13th ed.). New York: John Wiley & Sons.

Breznik, L. & Hisrich, R.D. (2014). Dynamic Capabilities vs. Innovation Capability: are They Related?. *Journal of Small Business and Enterprise Development,* 21(3), 368-384.

Corte, V.D., & Gaudio, G.D. (2012). Dynamic Capabilities: A Still Unexplored Issue with Growing Complexity. *Corporate Ownership & Control,* 9(4), 327-338.

De Lara, F.F. & Neves Guimaraes, M.R. (2014). Competitive Priorities and Innovation in SMEs: A Brazil Multi-Case Study. *Journal of Technology Management & Innovation,* 9(3), 51-64.

Glavas, A. & Mish, J. (2015). Resources and Capabilities of Triple Bottom Line Firm: Going Over Old or Breaking New Ground? *Journal Business Ethics,* 127, 623-642.

Guthrie, J. (2001). The management, measurement and the reporting of intellectual capital. *Journal of Intellectual capital,* 2(1), 27-41.

Hana, U. (2013). Competitive Advantage Achievement through Innovation and Knowledge. *Journal of Competitiveness,* 5(1), 82-96.

Jardon, C.M. & Martos, M.S. (2012). Intellectual Capital as Competitive Advantage in Emerging Clusters in Latin America. *Journal of Intellectual Capital,* 13(4), 462-481.

Jiao, H., Wei, J., & Cui, Y. (2010). An Empirical Study on Paths to Develop Dynamic Capabilities: from the Perspectives of Entrepreneurial Orientation and Organizational Learning. *Frontiers of Business Research in China,* 4(1), 47-72.

Kamukama, N., Ahiauzu, A., & Ntayi, J.M. (2011). Competitive Advantage: Mediator of Intellectual Capital and Performance. *Journal of Intellectual Capital,* 12(1), 152-164.

Khalique, M. & Hassan, A. (2014).Intellectual Capital in SMEs Operating in Boutique Sector in Kuching, Malaysia. *The IUP Journal of Management Research,* 8(2), 17-28.

Khalique, M., Isa, A.H.B.M., & Shaari, J.A.N.B. (2013). Predicting the Impact of Intellectual Capital Management on the Performance of SMEs in Electronics Industry in Kuching, Sarawak. *The IUP Journal of Knowledge Management,* 11(4), 53-61.

Klimas, P. (2014). How Objective Are Subjective Measures of Organizational Innovativeness, Really? *Management and Business Administration, Central Europe,* 22(2), 30-44.

Li, D., & Liu, J. (2014). Dynamic capabilities, environmental dynamism, and competitive advantage: Evidence from China. *Journal of Business Research,* 67, 2793-2799.

Lynch, P., Walsh, M.M., & Harrington, D. (2010). *Defining and Dimensionalizing Organizational Summer Conference & Marketplace.* Caribe Hilton, San Juan, Puerto Rico, USA.

Martin-de-Castro, G., Delgado-Verde, M., Lopez-Saez, P. and Navas-Lopez, J.E. (2011). Towards 'An Intellectual Capital-Based View of the Firm': Origins and Nature. *Journal of Business Ethics,* 98, 649-662.

_____. (2013). The Moderating role of Innovation Culture in the Relationship between Knowledge Assets and Product Innovation. *Technological Forecasting and Social Chang,* 98, pp. 649-662. http://dx.doi.org/10.1016/j.techfore.2012.08.012

Meechock, M. & Wattana, A. (2011). Intellectual Capital for Thai Students Development. *Journal of Education Naresuan University.* 13(2), 139-148.

Molina-Morales, F.X., Garcia-Villaverde, P.M., & Parra-Requena, G. (2011). Geographical and Cognitive Proximity Effects on Innovation Performance in SMEs: a Way through Knowledge Acquisition. *International Entrepreneurship and Management Journal,* 1-21.

Newbert, S.L. (2008). Value, Rareness, Competitive Advantage, and Performance: A Conceptual-level Empirical Investigation of the Resource-Based View of the Firm. *Strategic Management Journal,* 29(7), 745-768.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2017). *White Paper on Small and Medium Enterprises of Thailand in 2016.* Bangkok: Thang Sa-Duak (Thai) Co. LTD.

_____. (2016). *Support Planning to Small and Medium Enterprises.* Bangkok: Thang Sa-Duak (Thai) Co. LTD.

_____. (2015). *White Paper on Small and Medium Enterprises of Thailand in 2014.* Bangkok: Thang Sa-Duak (Thai) Co. LTD.

Papula, J., & Volna, J. (2014).The Level of Intellectual Capital Management in Slovak Companies. *Faculty of Management, Comenius university, Braislava, Slovak Republic,* 135-144.

Romero, I. & Martine-Roman, J.A. (2012). Self-Employment and Innovation. Exploring the Determinants of Innovative Behavior in Small Business. *Research Policy,* 41(1), 178-189.

Salunke, S., Weerawardena, J., & McColl-Kennedy, J.R. (2011). Towards a Model of Dynamic Capabilities in Innovation-Based Competitive Strategy: Insights from Project-Oriented Service Firms. *Industrial Marketing Management,* 40(8), 1251-1263.

Saulmke, S. (2013). *Towards a Model of Dynamic Capabilities in Innovation-Based Competitive Strategy: Insights from Project-Oriented Service Firms*. Queensland University of Technology, Australia.

Schilke, O. (2014). No The Contingent Value of Dynamic Capabilities for Competitive Advantage: The Nonlinear Moderating Effect of Environmental Dynamism. *Strategic Management Journal,* 35, 179-203.

Teece, D.J. (2014). A Dynamic Capabilities-based Entrepreneurial Theory of the Multinational Enterprise. *Journal of International Business Studies,* 45, 8-37.

Tuan, N.P. & Yoshi, T. (2010). Organisational Capabilities, Competitive Advantage and Performance in Supporting Industries in Vietnam. Asian Academy of Management Journal, 15(1), 1-21.

Vanichbuncha, K. (2006). *Statistical Analysis: Statistics for Management and Research.* (Edition 8th). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Vermeulen, C. (2013*). A Conceptualization Linking Linking Intellectual Capital, Dynamic Capabilities and Performance of Knowledge.* Intensive Service Firms. Proceedings of the International Learning. 2013, 573-580.

Vingvon, B. (2013). Opportunities and Adaptation of Enterprises toward ASEAN Economic Community: A Case Study in Northern Region Enterprises of Thailand. *Journal of Modern Management Science.* 6(2), 11-23.

Weerawardena, J., & Mavondo, F.T. (2011). Capabilities, innovation and competitive advantage. *Industrial Marketing Management,* 40, 1220-1223.

Zheng, S., Zhang, W., Wu, X. & Du, J. (2011). Knowledge-based Dynamic Capabilities and Innovation in networked Environment. *Journal of Knowledge Management,* 15(6), 1035-1051.

การจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย*
Crisis Management of Prisoners Custody in Thailand

[1]นิตินัย นิยมวัน และ พิศมัย จารุจิตติพันธ์
Nitinai Niyomwan and Pisamai Jarujittipant
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
[1]Corresponding Author. Email: E-mail: n_nitinai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองขีดความสามารถเชิงพลวัตสำหรับธุรกิจการขนส่บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งจากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์ในการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญคดียาเสพติดให้โทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย 2) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน 3) นำเสนอแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิจากเอกสารรายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปีของกรมราชทัณฑ์ระหว่างปี พ.ศ.2557–2559 และข้อมูลเกี่ยวกับความจุผู้ต้องขังกลุ่มประเทศอาเซียน จำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย กัมพูชา เมียนมาและฟิลิปปินส์ ผลการวิจัยพบว่าสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย กลุ่มเรือนจำประเภทเรือนจำจังหวัดมีดัชนีความวิกฤตโดยเฉลี่ยสูงที่สุด กลุ่มเรือนจำประเภททัณฑสถานมีดัชนีความวิกฤติโดยเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาแบ่งตามเขตการบริหารเรือนจำ พบว่าเขตการบริหารที่ 10 มีดัชนีความวิกฤติน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนพบว่าประเทศไทยมีดัชนีความวิกฤติในเกณฑ์วิกฤติน้อย รองจากประเทศสิงคโปร์ และมาเลเซีย สำหรับแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทยในเชิงนโยบายที่สำคัญ คือ การทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ การใช้มาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ แนวทางในเชิงการจัดการ คือ การพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ระบบการพัฒนาพฤตินิสัย ระบบการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การปรับปรุงโครงสร้างเรือนนอนและสร้างเรือนนอนขึ้นใหม่

คำสำคัญ: การจัดการภาวะวิกฤติ; การควบคุมผู้ต้องขัง

*Received March 23, 2018; Accepted August 21, 2018.

Abstract

This article is the partial results from the research, “The Development Of Strategies On Controlling High-Profile Illegal For Drugs Prisoners”, aims to 1) to study crisis of prisoners custody conditions in Thailand, 2) to study and compare the crisis of prisoners custody conditons in Thailand with ASEAN members, 3) to present the crisis management of prisoners custody in Thailand. It was found that the provincial prison has the highest average crisis index, the Correctional Institutions has the lowest average crisis index. Considered by administrative district, administrative district 10 has the lowest average crisis index. Compare with ASEAN members found that Thailand has crisis criteria less than Singapore and Malaysia. The Important policy crisis management is law and criminal justice review, Systematic justice reform, alternative of imprisonment. The practical crisis management is prisoners classification system, Rehabilitation system, pre-release system development, dormitory renovation and build a new dormitory.

Keywords: Crisis Management; Prisoners Custody

บทนำ

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสำคัญในกระบวนการยุติธรรม ที่มีภารกิจหลักในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรชั้นนำของอาเซียนในการควบคุม แก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม” มีพันธกิจ คือ การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมืออาชีพและการบำบัดฟื้นฟู แก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ต้องควบคุมผู้ต้องขังที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี ก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ส่งผลให้ไม่สามารถมุ่งเน้นงานด้านการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องทุ่มเททรัพยากรต่างๆ เพื่อการควบคุมผู้ต้องขังเป็นสำคัญ แต่กระนั้นก็ยังเกิดการหลบหนีของผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ การก่อเหตุจลาจล เกิดสถานการณ์ความวุ่นวายภายในเรือนจำอยู่เป็นระยะๆ ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะวิกฤตในการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย โดยในปัจจุบันเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั่วประเทศ ต้องควบคุมผู้ต้องขังจำนวนมากจนเกินความจุมาตรฐานและความจุเต็มที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากปรากฏการณ์เช่นนี้ต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไข ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงานด้านการควบคุมผู้ต้องขังตลอดจนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมโดยรวมอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่สำคัญที่นำมาใช้ในการกำหนดกรอบในการวิจัยการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ

การใช้เรือนจำเพื่อเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อคนที่กระทำผิด ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับสังคมการเมืองและสภาพเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี โดยในระยะแรกได้ใช้การคุมขังภายในเรือนจำแทนการลงโทษต่อเนื้อตัว เช่น การทรมานหรือการเฆี่ยนตี การใช้ยุคแรกๆ เน้นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ยับยั้ง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนมามุ่งเน้นในเรื่องการแก้ไขให้ปรับปรุงตนเป็นคนดี การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงเปลี่ยนแปลงไป จากการเน้นการควบคุมอย่างเคร่งครัดมาสู่การจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไข ได้แก่ การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพและการจัดสวัสดิการต่างๆ

ตามประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่องกำหนดส่วนราชการตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2554 ลงวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2554 ได้แบ่งส่วนราชการและจัดประเภทของเรือนจำไว้ดังนี้ 1) เรือนจำกลาง หมายถึง เรือนจำประเภทความมั่นคงแข็งแรงสูง 2) เรือนจำพิเศษ หมายถึง เรือนจำที่มีหน้าที่หลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี 3) ทัณฑสถาน หมายถึง เรือนจำที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุมขัง การอบรมและฝึกอาชีพผู้ต้องขังที่แยกประเภทเป็นการเฉพาะ 4) เรือนจำจังหวัด หมายถึง เรือนจำส่วนภูมิภาคที่มีอำนาจคุมขัง ผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี และ 5) เรือนจำอำเภอ หมายถึง เรือนจำส่วนภูมิภาคที่มีอำนาจคุมขัง ผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี จนถึงจำคุกไม่เกิน 15 ปี

สำหรับปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกนั้น นัทธี จิตสว่าง (2555:ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เป็นปัญหาในการบริหารงานราชทัณฑ์ไทยมาโดยตลอด ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังแล้วยังส่งผลต่อการบริหารจัดการเรือนจำอีกด้วย ความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นเป็นผลมาจากผู้กระทำผิดเกือบทุกคดีต้องถูกคุมขังให้ในเรือนจำ ตั้งแต่ชั้นระหว่างพิจารณาคดี การลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำควรหันมาใช้มาตรการทางเลือกแทนการใช้โทษจำคุกในเรือนจำ

แนวคิดการจัดการภาวะวิกฤติ (Crisis Management) จัดเป็นเครื่องด้านการบริหารจัดการองค์กรรูปแบบหนึ่ง โดย ศิริพงษ์ รักใหม่ (2560 : 348) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการภาวะวิกฤติในธุรกิจการโรงแรม” สรุปไว้ว่า การจัดการภาวะวิกฤติส่วนใหญ่จะครอบคลุมขั้นตอนของการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ มาตรการจัดการและดำเนินการในระหว่างเกิดวิกฤติ มาตรการฟื้นฟูหลังสิ้นสุดภาวะวิกฤติและแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขึ้นอยู่กับการสร้างความตระหนักแก่ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง ในการให้ความสำคัญต่อกระบวนการและขั้นตอนการจัดการภาวะวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญต่อการวางแผน การซักซ้อมและการสื่อสารระหว่างเกิดวิกฤตเป็นสำคัญ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ เรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ จำนวน 125 แห่ง ทั่วประเทศไทยและผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 17 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์ โดยแบบบันทึกใช้ในการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้ต้องขังในประเทศไทยที่ถูกคุมขังอยู่จริง ระหว่างปี พ.ศ.2557-2559 ความจุมาตรฐาน ความจุเต็มที่ของเรือนจำ/ทัณฑสถานต่างๆ ภายในประเทศ ความจุเต็มที่และจำนวนผู้ต้องขังของกลุ่มประเทศอาเซียน จำนวน

7 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย กัมพูชา เมียนมาและฟิลิปปินส์ แบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพการควบคุมผู้ต้องขังและแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย

ในส่วนของการวิเคราะห์หาดัชนีความวิกฤติในการควบคุมผู้ต้องขัง พิจารณาจากดัชนีความวิกฤติ คือ ร้อยละของความแตกต่างระหว่างจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังจริง กับความจุที่คาดหวัง (ได้แก่ความจุมาตรฐาน หรือความจุเต็มที่) ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับความวิกฤติออกเป็น 5 ช่วง ดังนี้ -40% ถึง 0% หมายถึง ไม่มีวิกฤติ, มากกว่า 0% แต่ไม่เกิน 39.99% หมายถึง วิกฤติน้อย, มากกว่า 40% แต่ไม่เกิน 79.99% หมายถึง วิกฤติปานกลาง, มากกว่า 80% แต่ไม่เกิน 119.99% หมายถึง วิกฤติมาก, มากกว่า 119.99% ขึ้นไป หมายถึง วิกฤติมากที่สุด

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารเพื่อสำรวจ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในระหว่างปี พ.ศ.2557 – 2559 จำนวน 125 แห่ง เพื่อศึกษาภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่งที่มีการควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ โดยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขังตามเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ในที่นี้ใช้ความจุมาตรฐานและความจุเต็มที่ เป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิจัย รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน จำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย กัมพูชา เมียนมาและฟิลิปปินส์ โดยศึกษาจากเอกสารรายงานการประชุมผู้บริหารงานราชทัณฑ์ภาคพื้นเอเชียและแปซิกฟิก สมัยที่ 36 (36th APCCA Report) เอกสารรายงานประชากรเรือนจำโลก ประจำปี 2559 (World Prison Population List 2016) เว็บไซด์กรมราชทัณฑ์ในอาเซียนและเว็บไซด์ สถาบันวิจัยนโยบายทางอาญา (Institute for Criminal Policy Research)และศึกษาแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 17 ราย จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย การจัดเรียงลำดับและนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังจากเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 125 แห่ง ซึ่งศึกษาวิเคราะห์ความจุมาตรฐานและความจุเต็มที่ เปรียบเทียบกับสถานการณ์การควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นขึ้นจริง ในระหว่างปีพ.ศ.2557 – 2559 สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความจุผู้ต้องขัง ดัชนีความวิกฤติและภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย แยกตามประเภทเรือนจำและเขตบริหารเรือนจำในช่วงปี พ.ศ.2557-2559

เรือนจำ/ทัณฑสถาน แยกตามประเภท/ เขตการบริหารเรือนจำ	ความจุผู้ต้องขัง*		ดัชนีความวิกฤติ(ร้อยละ)**					
	มาตรฐาน (คน)	เต็มที่ (คน)	ปี พ.ศ.2557		ปี พ.ศ.2558		ปี พ.ศ.2559	
			มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)	มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)	มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)
แยกตามประเภทเรือนจำ								
ทัณฑสถาน (19 แห่ง)	19,236	37,611	108.38 (มาก)	3.87 (น้อย)	120.23 (มากที่สุด)	9.96 (น้อย)	98.34 (มาก)	-0.62 (ไม่วิกฤติ)
เรือนจำกลาง (33 แห่ง)	46,157	91,937	125.60 (มากที่สุด)	12.65 (น้อย)	129.59 (มากที่สุด)	14.54 (น้อย)	125.77 (มากที่สุด)	11.98 (น้อย)
เรือนจำจังหวัด (45 แห่ง)	27,433	58,086	244.85 (มากที่สุด)	58.91 (ปานกลาง)	235.06 (มากที่สุด)	54.63 (ปานกลาง)	219.54 (มากที่สุด)	47.53 (น้อย)
เรือนจำพิเศษ (4 แห่ง)	7,536	15,277	190.47 (มากที่สุด)	37.68 (น้อย)	182.44 (มากที่สุด)	33.58 (น้อย)	168.09 (มากที่สุด)	26.88 (น้อย)
เรือนจำอำเภอ (24 แห่ง)	9,022	19,549	213.07 (มากที่สุด)	43.64 (ปานกลาง)	201.05 (มากที่สุด)	37.17 (น้อย)	196.54 (มากที่สุด)	35.09 (น้อย)
แยกตามเขตการบริหาร								
เขต 1 (16 แห่ง)	14,884	30,355	183.95 (มากที่สุด)	37.83 (น้อย)	159.03 (มากที่สุด)	23.16 (น้อย)	141.57 (มากที่สุด)	14.02 (น้อย)
เขต 2 (11 แห่ง)	8,318	17,096	229.51 (มากที่สุด)	54.11 (ปานกลาง)	235.19 (มากที่สุด)	55.87 (ปานกลาง)	214.68 (มากที่สุด)	48.56 (ปานกลาง)
เขต 3 (15 แห่ง)	11,476	23,613	174.01 (มากที่สุด)	27.46 (น้อย)	166.58 (มากที่สุด)	23.99 (น้อย)	171.51 (มากที่สุด)	26.04 (น้อย)
เขต 4 (13 แห่ง)	7,413	16,835	246.65 (มากที่สุด)	53.61 (ปานกลาง)	260.32 (มากที่สุด)	60.87 (ปานกลาง)	256.03 (มากที่สุด)	56.12 (ปานกลาง)
เขต 5 (12 แห่ง)	9,565	19,381	134.71 (มากที่สุด)	12.30 (น้อย)	128.79 (มากที่สุด)	10.45 (น้อย)	119.44 (มาก)	8.86 (น้อย)
เขต 6 (14 แห่ง)	10,936	21,770	133.48 (มากที่สุด)	17.98 (น้อย)	126.75 (มากที่สุด)	14.13 (น้อย)	121.57 (มากที่สุด)	11.32 (น้อย)
เขต 7 (10 แห่ง)	11,817	23,864	151.40 (มากที่สุด)	22.71 (น้อย)	155.57 (มากที่สุด)	24.54 (น้อย)	151.03 (มากที่สุด)	22.75 (น้อย)
เขต 8 (13 แห่ง)	7,269	15,080	268.55 (มากที่สุด)	65.19 (ปานกลาง)	260.07 (มากที่สุด)	59.63 (ปานกลาง)	223.96 (มากที่สุด)	46.39 (ปานกลาง)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เรือนจำ/ทัณฑสถาน แยกตามประเภท/ เขตการบริหารเรือนจำ	ความจุผู้ต้องขัง*		ดัชนีความวิกฤติ(ร้อยละ)**					
	มาตรฐาน (คน)	เต็มที่ (คน)	ปี พ.ศ.2557		ปี พ.ศ.2558		ปี พ.ศ.2559	
			มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)	มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)	มาตรฐาน (1)	เต็มที่ (2)
เขต 9 (11 แห่ง)	7,747	15,084	197.70 (มากที่สุด)	49.88 (น้อย)	199.63 (มากที่สุด)	50.23 (ปานกลาง)	181.71 (มากที่สุด)	41.66 (ปานกลาง)
เขต 10 (10 แห่ง)	19,959	39,382	114.83 (มาก)	5.71 (น้อย)	122.69 (มากที่สุด)	9.41 (น้อย)	120.35 (มากที่สุด)	4.77 (น้อย)
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งประเทศ	875	1,780	183.48	34.68	181.46	33.22	170.19	28.05

ที่มา : * : พื้นที่การนอนของผู้ต้องขังเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่การใช้ประโยชน์บนเรือนนอน
– ความจุมาตรฐาน คำนวณจากพื้นที่ 2.25 ตารางเมตร ต่อผู้ต้องขัง 1 คน
– ความจุเต็มที่ คำนวณจากพื้นที่ 1.2 ตารางเมตร ต่อผู้ต้องขัง ชาย 1 คน และพื้นที่ 1.1 ตารางเมตร ต่อผู้ต้องขังหญิง 1 คน

** : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย
(1) ร้อยละของความแตกต่างระหว่างจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังจริง กับจำนวนผู้ต้องขังตามความจุมาตรฐาน
(2) ร้อยละของความแตกต่างระหว่างจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังจริง กับจำนวนผู้ต้องขังตามความจุเต็มที่

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มเรือนจำประเภท “เรือนจำจังหวัด” มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุดในทุกปี กลุ่มเรือนจำประเภท “ทัณฑสถาน” มีดัชนีความวิกฤตต่ำที่สุดในทุกปี ทั้งในกรณีของการเปรียบเทียบความจุมาตรฐานและความจุเต็มที่ เรือนจำในเขตบริหารที่ 8 มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุดในปี พ.ศ.2557 เรือนจำในเขตบริหารที่ 4 มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุดในปี พ.ศ.2558 และในปีพ.ศ.2559 เรือนจำในเขตบริหารที่ 10 มีดัชนีความวิกฤติต่ำสุดในทุกปี เมื่อเปรียบเทียบกับความจุมาตรฐานและความจุเต็มที่

เมื่อจัดเรียงพิจารณาค่าดัชนีความวิกฤติ พบว่าเรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว (134.06) เรือนจำจังหวัดภูเก็ต (127.07) และเรือนจำจังหวัดสงขลา (120.07) ตามลำดับ ส่วนเรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่มีค่าดัชนีความวิกฤติ ต่ำสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ (-38.46) เรือนจำกลางบางขวาง (-33.69) และเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา (-32.14) ตามลำดับ

สภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนความจุผู้ต้องขังเต็มที่ของประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียน จำนวน 7 ประเทศ สามารถแสดงได้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศ	ความจุเต็มที่	จำนวนผู้ต้องขัง	ดัชนีความวิกฤติ	ภาวะวิกฤติ
1. สิงคโปร์	16,249	12,722	- 21.71	ไม่วิกฤต
2. มาเลเซีย	45,310	51,602	13.89	น้อย
3. บรูไนดารุสซาลาม	366	565	54.37	ปานกลาง
4. อินโดนีเซีย	123,139	225,025	82.74	มาก
5. กัมพูชา	8,500	25,000	194.12	มากที่สุด
6. เมียนมา	26,100	79,668	205.24	มากที่สุด
7. ฟิลิปปินส์	39,650	178,661	350.60	มากที่สุด
8. ประเทศไทย	222,460	265,961	19.55	น้อย
รวม	481,774	839,204	898.80	
ค่าเฉลี่ย (X) 1-8	60,221.75	104,900.50	112.35	มาก
ค่าเฉลี่ย (X) 1-7	37,044.86	78,677.58	125.61	มากที่สุด

ที่มา : www.prisonstudies.org

จากตารางข้างต้น พบว่าประเทศสิงค์โปร์ (-21.71) มีดัชนีความวิกฤติน้อยที่สุด รองลงมาคือประเทศมาเลเซีย (13.89) ในขณะที่ประเทศไทย (19.55) มีดัชนีความวิกฤติต่ำในภาพรวมอยู่ในอันดับ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 8 ประเทศ พบว่าประเทศไทยมีค่าดัชนีความวิกฤติต่ำกว่าประเทศในกลุ่มอาเซียน และพบว่าประเทศสิงค์โปร์เป็นประเทศเดียวในกลุ่มอาเซียนที่อยู่ในเกณฑ์ไม่มีวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขัง

แนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 สามารถสรุปแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงการจัดการ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สามารถแสดงได้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวทางการจัดการภาวะวิกฤติของการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย

	ระยะสั้น	ระยะยาว
เชิงนโยบาย	- เพิ่มการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง/การปล่อยตัวชั่วคราวให้มากขึ้น - การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) กับคดีที่ยอมความได้ - การยกเลิกโทษทางอาญาสำหรับคดีบางประเภทที่มีฐานความผิดทางแพ่ง - สนับสนุนการใช้มาตรการคุมประพฤติ - สนับสนุนการนำเครื่องมือติดตามตัวมาใช้ (Election monitoring) - สนับสนุนการสร้างบ้านกึ่งวิถี (Hafe Way House)	- การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดีและชั้นของกรมราชทัณฑ์
เชิงการจัดการ	- กระบวนการคัดย้ายผู้ต้องขังทั้งการย้ายระบายความแออัด การย้ายกลับภูมิลำเนา - การเพิ่มพื้นที่นอนโดยการปรับปรุงโครงสร้างเรือนนอน เช่น เสริมชั้นลอยขึ้นภายในเรือนนอน - การปรับปรุงระบบการบริหารงานราชทัณฑ์ทั้งระบบการย้าย ระบบการพิจารณาพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ระบบการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และระบบการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในเรือนจำหรือศูนย์เตรียมการปลดปล่อยที่มีประสิทธิภาพ	- การสร้างเรือนนอนเพิ่มเติม หรือสร้างเรือนจำแห่งใหม่ให้สามารถรองรับผู้ต้องขังได้มากขึ้น - การควบคุมผู้ต้องขังโดยใช้การออกแบบอาคารสถานที่และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการควบคุม - การสร้างสถานที่คุมขังอื่นในการขังผู้กระทำผิดระหว่างชั้นสอบสวน/ระหว่างพิจารณาคดี

อภิปรายผล

ภาวะวิกฤติของสภาพการควบคุมผู้ต้องขังในประเทศไทย พบว่าเรือนจำกลุ่ม “เรือนจำจังหวัด” มีดัชนีความวิกฤตโดยเฉลี่ยสูงที่สุด เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเรือนจำขนาดเล็กและขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคทุกจังหวัด เป็นเรือนจำที่มีโครงสร้างเรือนนอนแบบเก่า ที่ไม่ได้เตรียมไว้สำหรับการรองรับผู้ต้องขังจำนวนมาก แต่มีการปรับปรุงเพิ่มเติมพื้นที่นอนของผู้ต้องขังโดยการเพิ่มชั้นลอยขึ้นภายในเรือนนอน เพื่อให้จุผู้ต้องขังได้ในจำนวนที่มากขึ้น ส่วนเรือนจำในกลุ่ม “ทัณฑสถาน” มีดัชนีความวิกฤติน้อยที่สุด เนื่องจาก

เป็นกลุ่มเรือนจำที่ภารกิจเฉพาะใช้คุมขังผู้ต้องขังที่จำแนกประเภทแล้ว เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่ม มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังชายที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี, ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังคดียาเสพติดทัณฑสถานหญิง มีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ซึ่งมีค่าดัชนีความวิกฤติต่ำที่สุดจากเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้งหมด เนื่องจากมีภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขังป่วย สามารถรองรับผู้ต้องขังป่วยได้ 500 เตียง เมื่อพิจารณาโดยแบ่งตามเขตการบริหารเรือนจำ ทั้ง 10 เขต พบว่าเรือนจำในเขตบริหารที่ 8 มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุดในปี พ.ศ.2557 เนื่องจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในเขตนี้อยู่ในภาคใต้ตอนบนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีสถิติอาชญากรรม ยาเสพติดและคดีอาญาในพื้นที่สูง เรือนจำโครงสร้างเก่ามีขนาดเล็กและคับแคบ เรือนจำในเขตบริหารที่ 4 มีดัชนีความวิกฤติสูงที่สุดในปี พ.ศ.2558 และในปีพ.ศ.2559 เนื่องจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในเขตนี้อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหาการหลบหนีเข้าเมือง การลักลอบนำยาเสพติด สินค้าหนีภาษีเข้าภายในประเทศ ประกอบกับเรือนจำโครงสร้างเก่ามีขนาดเล็กและคับแคบเช่นเดียวกับเรือนจำในเขตบริหารที่ 8 เรือนจำในเขตบริหารที่ 10 มีดัชนีความวิกฤติต่ำสุดในทุกปี เนื่องจากเป็นเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีความมั่นคงสูง สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งผู้ต้องขังส่วนหนึ่งที่เป็นผู้ต้องขังที่ต้องโทษคดีถึงที่สุด เป็นนักโทษเด็ดขาดแล้ว หากมีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจจะถูกย้ายไปคุมขังยังเรือนจำความมั่นคงสูงในเขตภูมิภาค โดยเรือนจำที่กรมราชทัณฑ์จะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการควบคุมผู้ต้องขังสามลำดับแรก คือ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว เรือนจำจังหวัดภูเก็ตและเรือนจำจังหวัดสงขลา

จากการศึกษาสภาพการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆในกลุ่มอาเซียนแล้วพบว่า ประเทศไทยมีดัชนีความวิกฤติต่ำในภาพรวมอยู่ในอันดับ 3 ของกลุ่มประเทศอาเซียน เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยความจุเต็มที่รวมทั้ง 8 ประเทศ พบว่าประเทศไทยมีค่าดัชนีความวิกฤติ ต่ำกว่าประเทศบรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย กัมพูชา เมียนมาและฟิลิปปินส์ จึงถือได้ว่าประเทศไทยสามารถบริหารจัดการภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าประเทศอื่นๆ สำหรับต้นแบบที่น่าศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้น คือ ประเทศสิงค์โปร์

ในส่วนของแนวทางการจัดการภาวะวิกฤติที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง นั้น ส่วนใหญ่ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นัทธี จิตสว่าง ที่ว่า ความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือสภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เป็นผลมาจากผู้กระทำผิดเกือบทุกคดีต้องถูกคุมขังในเรือนจำตั้งแต่ชั้นระหว่างพิจารณาคดี การลดจำนวนผู้กระทำผิดในเรือนจำจึงควรหันมาใช้มาตรการทางเลือกแทนการใช้โทษจำคุกในเรือนจำ ซึ่งเป็นการจัดการในระยะยาว สอดคล้องกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำเป็นไปเพื่อการแก้ไขมากกว่าเพื่อการควบคุม

สำหรับในการจัดการภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังในระยะสั้นนั้น ผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่าต้องดำเนินการเพิ่มพื้นที่การนอน

สำหรับผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงโครงสร้างชั้นลอยภายในเรือนนอน การขยายเรือนนอน การสร้างเรือนนอนเพิ่มหรือสร้างเรือนจำให้สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภาวะวิกฤติในธุรกิจการโรงแรม ของ ศิริพงษ์ รักใหม่ ที่จะต้องมีการวางแผน การสร้างความตระหนักแก่ผู้รับผิดชอบและการสื่อสาร แต่จะเห็นได้ว่าในส่วนของกรมราชทัณฑ์นั้นยังไม่มีการวางแผนการจัดการภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นรูปธรรม

สรุป

จากการศึกษาวิจัยจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังที่เกินความจุมาตรฐานและเกินความจุเต็มที่ โดยมีค่าภาวะวิกฤตโดยเฉลี่ยทั้งประเทศ 19.55% และถึงแม้ว่าสมรรถนะด้านการควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทยจะมีประสิทธิภาพกว่าหลายๆประเทศในอาเซียน แต่กรมราชทัณฑ์และรัฐบาลก็ยังคงจำเป็นจะต้องมีการวางแผนการจัดการภาวะวิกฤติในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเรือนจำใหม่ในพื้นที่ที่มีความวิกฤตสูงหรือการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ โดยการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำ ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมผู้ต้องขังให้มากขึ้นและส่งผลให้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อคืนคนดี สู่สังคมเป็นไปได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานที่มีสมรรถนะสูงทั้งทางด้านการควบคุมและการแก้ไขพัฒนาผู้ต้องขังต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรต้องให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกฎหมายอาญา ทั้งในแง่ของบทลงโทษและการใช้มาตรการบังคับโทษทางอาญาต่างๆ มาตรการเลี่ยงโทษจำคุกควรจะต้องถูกนำมาใช้มากขึ้นและควรลดทอนความเป็นความผิดทางอาญาลง (Decriminalization) เพื่อลดจำนวนผู้กระทำผิดที่ต้องเข้าสู่เรือนจำโดยไม่จำเป็นและสมควร รวมทั้งต้องดำเนินการการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นสาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล ก่อนที่จะมาถึงกรมราชทัณฑ์และภาคสังคมโดยผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจะต้องเห็นไปในทางเดียวกันและยึดหลักคิดว่า “ลดคนเข้าคุก เพิ่มคนออกจากคุก โดยใช้มาตรการทางอาญาอย่างยุติธรรมและมีพื้นที่ในสังคมรองรับ”

ข้อเสนอแนะด้านการจัดการ

ในส่วนของเรือนจำที่เกิดภาวะวิกฤตินั้น ควรจะต้องมีการเพิ่มพื้นที่การนอนสำหรับผู้ต้องขัง โดยการขยายหรือสร้างเรือนนอนเพิ่ม ในกรณีเรือนจำที่ไม่สามารถดำเนินการได้ควรเพิ่มพื้นที่นอนภายในเรือนนอนผู้ต้องขังเพื่อเป็นการจัดการในระยะสั้น

ในส่วนกรมราชทัณฑ์นั้น ควรจะต้องมีการพัฒนากระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoners Classification) ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละประเภทได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งบริหารการย้ายผู้ต้องขังไปยังเรือนจำเฉพาะทางให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องสามารถบริหารสัดส่วนผู้ต้องขังให้สมดุลและได้สัดส่วนตามความจุเต็มที่ของเรือนจำ/ทัณฑสถานแต่ละแห่ง รวมทั้งกรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มงบประมาณและจัดสรรเครื่องมือ-อุปกรณ์เสริมความมั่นคงให้กับเรือนจำที่มีค่าภาวะวิกฤตสูง เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมผู้ต้องขัง ต้องทำแผนงานก่อสร้างเรือนจำใหม่ที่สามารถจุผู้ต้องขังได้มากขึ้นและใช้เทคโนโลยีเพิ่มเพื่อช่วยลดภาระการทำงานของเจ้าหน้าที่ โดยควรเพิ่มเรือนจำกลางในพื้นที่เขต 4 เป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีค่าภาวะวิกฤตโดยเฉลี่ยสูงที่สุดและควรจะต้องมีการจัดทำเป็นแผนการจัดการภาวะวิกฤติด้านการควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

References

ASEAN Unit,Planning Division, Department of Corrections. (2014). *The Pocket book of Corrections in ASEAN.* Nonthaburi.

Correction Act, B.E.2479 (November 29,1936). *Government Gazette*. 53(46)

Nathee Chitsawang.(2012). *Alternatives Mothed of Offenders Treatment for Solve Prisoner Overcrowding.*Retrieved November 1 ,2017, from https://www.gotoknow.org/posts/497865

Siripong Rugmai.(2017).*Crisis Management in Hotel Business.*Journal of Dusit Thani College.11(1). 345-354

Yodsawon Boribunthana.(2004). Criminology and Penology: *Offender Treatment by Prison and Community.* Sukhothai Thammathirat Open University.

Department of Corrections. (2015). *36th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators Report.* Bangkok.

Roy Walmsley. *World Prison Population List 2016.* Retrieved November 1 ,2017, from http://www.prisonstudies.org.

Institute for Criminal Policy Research. *World Prison Brief.* . Retrieved November 1 ,2017, from http://www.prisonstudies.org/world-prison-brief-data.

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย*

The Practical Form and Examination of Theravada Meditation in Thailand

[1]**พระมหาชิต ฐานชิโต และ พระครูพิพิธวรกิจจานุการ**

[1]**Phramaha Chit Tanachito and Phrakhrupipithvarakijjanukarn**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus,

Homkret, Samphran, Nakhonpathom 73110, Thailand

[1]Corresponding Author. Email: E-mail: phramahachit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติการสอบอารมณ์กรรมฐาน 5 สำนักในประเทศไทย 3)เพื่อเสนอรูปแบบการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานในประเทศไทย 5 สำนัก คือ) สำนักกรรมฐานแบบพอง-ยุบตามแนวพระธรรมธีรราชมหามุนี มีความสอดคล้องกับพระไตรปิฎก ใช้สติปัฏฐาน 4 มีการกำหนด ยุบหนอ-พองหนอ เป็นอารมณ์หลัก 2) แบบพุท-โธตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ใช้กายคตาสติมีการกำหนดพุท-โธ เป็นอารมณ์หลัก 3) แบบสัมมา-อะระหัง ตามแนวพระมงคลเทพมุนี ใช้สติปัฏฐาน 4 มีการกำหนดสัมมา-อรหังเป็นอารมณ์หลัก 4) แบบเคลื่อนไหวตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ใช้กายานุปัสสนาสติปัฏฐานมีการเคลื่อนไหวร่างกาย 5 จังหวะเป็นอารมณ์หลัก 5) แบบอานาปานสติตามแนวพุทธทาสภิกขุ ใช้อานาปานสติเป็นอารมณ์หลัก มีการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เพราะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก และมีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติกรรมฐานสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้

คำสำคัญ: การปฏิบัติ; การสอบอารมณ์; กรรมฐาน; ประเทศไทย

---

*Received June 5, 2018; Accepted September 1, 2018

Abstract

This article is a part of research entitled 'Practical form and examination of Theravada meditation in Thailand' aiming at analysis the practical form and examining of meditation in Thailand. The findings were that there are 5 main traditions of mediation in Thailand; 1) Yupnor-pongnor tradition of Phradhamdhiraiajmahamuni (Jodok Ñanasiddhi, Pali 9) is consistent with Tipitaka using 4 foundations of mindfulness by practicing up-down abdomen observing as the meditation's objects, 2) Bud-Dho tradition of most Ven. Mun Bhuridatto uses body mindfulness with Bud-dho reciting as meditation's object, 3) Samma-Arahang tradition of Phramongkoldhepmuni (Sod) applies 4 foundations of mindfulness with Samma-Arahang reciting as objects of meditating, 4) Body-moving mindfulness school of Luang Poh Tian Cittasubho uses body contemplation by observing 5 manners of body moving as meditation's object, 5) Anapanasati tradition of Bhuddhadasa Bhikkhu uses 4 foundations of mindfulness with breathing in-out as object of meditation. Practice and examination on meditation based on 4 foundations of mindfulness; body, feeling, mentality and mental objects are consistent with Tipitaka and beneficial for practitioners until the present.

Keywords: Practice; Examination; Meditation; Thailand

บทนำ

ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนมีประวัติศาสตร์ยาวนานคู่ไปกับความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในแผ่นดินสุวรรณภูมิ อิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนาถือเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมและสังคม ตลอดค่านิยม ศิลปะ กิริยามารยาท ตลอดจนประเพณี อุดมคติของพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นวิถีพุทธและอุดมคติของชาวพุทธไทยจากอดีตกระทั่งปัจจุบัน หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ การปฏิบัติตามหลักอธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขาและอธิปัญญาสิกขา โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่องวิปัสสนากรรมฐานที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก หลักคำสอนวิปัสสนาภาวนานี้เองเป็นสิ่งที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้นถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่สุดในการเจริญอธิปัญญาสิกขาด้วยการทำวิปัสสนาภาวนาพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ที่พระองค์ทรงถือปฏิบัติจนได้ผลด้วยพระองค์เองและทรงสอนวิธีปฏิบัติสติปัฏฐานตลอดเวลาที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 45 ปี เพราะเป็นหนทางสายเอกที่จะนำไปสู่การตรัสรู้สัจธรรมบรรลุภาวะหมดกิเลส ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาถือเป็นมรรคที่นำไปสู่ภาวะที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง ความสำคัญของสติปัฏฐานเห็นได้จากพระพุทธดำรัสในตอนเริ่มต้นมหาสติปัฏฐานสูตรว่า

> “ภิกษุทั้งหลายทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะเพื่อดับทุกข์และโทมนัสเพื่อบรรลุญายธรรมเพื่อทำให้แจ้งนิพพานทางนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 ประการ” (Thai Tipitakas, 1996/10/373/303)

การปฏิบัติวิปัสสนาครั้งแรกในโลกนั้นเกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว โดยได้นำความจริงที่พระองค์ค้นพบแสดงเป็นพระปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ จนได้บรรลุธรรมไปโดยลำดับ โดยที่พระผู้มีพระภาคทรงประทับสังเกตการปฏิบัติวิปัสสนาของพระปัญจวัคคีย์ โดยมิได้เสด็จออกบิณฑบาตหากแต่ประทับอยู่เพื่อคอยแนะนำและแก้ไขหากมีปัญหาเกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ โดยปัญจวัคคีย์ที่เหลือ 4 รูปเริ่มเจริญวิปัสสนาในตอนค่ำของวันเพ็ญเดือน 8 และท่านวัปปะ ท่านภัททิยะบรรลุโสดาปัตติผลในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันแรม ค่ำ หลังจากได้รับการแนะนำอย่างใกล้ชิดจากพระผู้มีพระภาค โดยไม่ใช่ฟังเพียงพระธรรมคำสอนเท่านั้น หลังจากท่านวัปปะ ภัททิยะ บรรลุโสดาบันแล้ว ออกกรรมฐานแล้ว ท่านบิณฑบาตนำภัตตาหารมาถวายพระพุทธเจ้าและปัญจวัคคีย์ที่เหลือ ในวันถัดมาภิกษุปัญจวัคคีย์อีก 2 รูปที่เหลือคือท่าน มหานามะและอัสสชิ ก็ได้บรรลุพระโสดาบัน จะเห็นได้ว่าปัญจวัคคีย์ทุกรูปต่างทำความเพียรอย่างบากบั่น โดยได้รับการดูแลจากพระผู้มีพระภาคโดยตรง ซึ่งถือเป็นการสอนวิปัสสนาครั้งแรกของมนุษย์ชาติ

แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยปัจจุบันมีรูปแบบแนวการปฏิบัติที่หลากหลายตามแนวทางที่คณาจารย์ได้คิดค้นพัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับจริตและอุปนิสัยของบุคคลเช่น สำนักยุบหนอ-พองหนอ สำนักภาวนาพุทโธ สำนักอานาปานสติ สำนักสัมมาอรหัง เป็นต้น ทุกสำนักล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

ทำจิตให้สงบระงับและเพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันตามความเป็นจริงของนามรูปที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาภาวนาทั้งนั้น รูปแบบวิธีการปฏิบัติอาจดูต่างกันแต่ก็เป็นไปเพื่อเข้าถึงจุดหมายอันเดียวกันคือการพ้นทุกข์มีความสงบระงับใจและให้เกิดสติปัญญา ก็ถือว่าไม่ออกนอกจากจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทางพระพุทธศาสนา (Lecturer Group of MCU, 2009)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติกรรมฐาน ตลอดจนถึงการสอบอารมณ์กรรมฐานในประเทศไทย จึงได้ทำการศึกษาการสอนการสอบอารมณ์วิปัสสนาภาวนาว่าการสอบอารมณ์มีรูปแบบอย่างไร และมีผลปรากฏการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของการเจริญสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือการสอบอารมณ์กรรมฐานให้มีรูปแบบที่ถูกต้อง และเป็นมาตรฐานเดียวกันจะได้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั้งหลายสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติการสอบอารมณ์กรรมฐาน 5 สำนักในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ประมวลองค์ความรู้เนื้อหาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และงานเอกสารตำราต่างๆ รวมถึง หนังสือการสอนกรรมฐาน ทั้ง 5 สำนัก ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษารวมรวมข้อมูลความรู้เรื่องกรรมฐานจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำราวิชาการต่างๆ
3. ศึกษารวมรวมข้อมูลจากหนังสือเรื่องการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานจาก 5 สำนักปฏิบัติ

4.วิเคราะห์ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการสอนกรรมฐาน ทั้ง 5 สำนักจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และนำเสนอการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย

5. สรุปและนำเสนอผลงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. การปฏิบัติและแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า กรรมฐาน หรือ กัมมัฏฐาน มีความหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ ที่ตั้งแห่งการงาน ที่ตั้งแห่งความเพียร อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงาน (Longsomboon, 1997) เป็นต้น เป็นกิจเบื้องต้นในการทำความดีให้สูงยิ่งๆ ขึ้นไปตามหลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ส่วนกรรมฐานที่ปรากฏในชื่ออื่นๆ คือ ภาวนาเช่น อานาปานสติภาวนา สมถะเช่น สมถกรรมฐาน และวิปัสสนาเช่น วิปัสสนากรรมฐาน เอกัคคตา เช่น เอกัคคตาจิตเป็นต้น แต่ก็มีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายเรืองปัญญา เป็นการทำจิตให้สงบระงับหมดจากความฟุ้งซ่านจากกิเลสทั้งหลาย เพื่อพิจารณาให้เห็นแจ้งรู้ตามความเป็นจริง คือเห็นตรงต่อความเป็นจริงของสภาวธรรมได้แก่ ปัญญาที่พิจารณาเห็นไตรลักษณ์ละสังโยชน์ 10 ประการ ได้จนสามารถบรรลุพระอรหันต์นิพพานแล้วไม่กลับมาเกิดอีกต่อไป

อารมณ์ของสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพราะเมื่อโยคีบุคคลปฏิบัติจนจิตเป็นสมาธิแล้วจึงใช้สมถะนำหน้าเป็นบาทฐานแล้วเจริญวิปัสสนาต่อไป เพื่อไปให้ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาคือพระนิพพานนั่นเอง อารมณ์ของสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานมีความต่างกันคือ อารมณ์ของสมถกรรมฐาน ได้แก่ กสิณ 10 อนุสสติ 10 อสุภะ 10 อัปปมัญญา 4 อรูปฌาน 4 อาหาเรปฏิกูลสัญญา 1 และ จตุธาตุวัตถานะ 1 ใช้บัญญัติอารมณ์อย่างในอย่างหนึ่งในอารมณ์ 40 ตามต้องการ จึงได้ชื่อว่า อารัมมณูปณิฌาน สมถกรรมฐานที่เป็นโลกียธรรมสามารถปฏิบัติสูงสุดได้ถึงสมาบัติ 8 คือ รูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 แต่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน 31 ภพภูมิอีกต่อไป ไม่สามารถพ้นออกจากวัฏฏะได้ ส่วนอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ผู้เจริญจะต้องศึกษาในเรื่องวิปัสสนาภูมิ 6 ให้เข้าใจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ คือ ขันธ์ 5 อายตนะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 ปฏิจจสมุปบาท 12 และอริยสัจจ์ 4 เป็นต้น ใช้ปรมัตถอารมณ์ คือเพ่งวิเสสลักษณะของรูปธรรม นามธรรม จึงได้ชื่อว่าลักขณูปณิฌาน วิปัสสนากรรมฐานซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ความเป็นพระอริยบุคคลขั้นสูงสุดคือ พระอรหันต์และสามารถพ้นวัฏฏะได้ในที่สุด

การปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งออกเป็น การปฏิบัติกรรมฐานตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสกรรมฐานคือ ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานไว้กับพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาเพื่อให้พุทธบริษัท 4 ได้ประพฤติตามและปฏิบัติตามตามคำสอนของพระพุทธองค์ ส่วนการปฏิบัติกรรมฐานตามที่ปรากฏในอรรถกถา โดยพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายพระพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับกรรมฐานคือ ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานที่ทรงแสดงแก่พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาเพื่อให้พุทธบริษัท 4 (Thai Tipitakas, 1996/11/162/124) ได้ประพฤติตามและปฏิบัติตามตามคำสอนของพระองค์ต่างกรรมต่างวาระกัน

แนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท แบ่งออกเป็น แนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในอนัตตลักขณสูตร (Thai Pitakas,1996/4/20-24/27-31) พระพุทธองค์ทรงสร้างศรัทธา

ก่อน ทรงแสดงอนุปุพพิกถาให้ฟัง ทำจิตใจให้อ่อนลงเพื่อพร้อมรับพระธรรมเทศนาที่สูงขึ้นแล้วต่อจากนั้น ทรงแสดง ขันธ์ 5 และไตรลักษณ์เพื่อการบรรลุธรรม ส่วนแนวทางการสอบอารมณ์กรรมฐานในจูฬสีหนาทสูตร(Thai Pitaka,1996/23/61/116) โดยทรงสอนอุบายแก้ง่วงแก่พระมหาโมคคัลลานเถระจนได้บรรลุพระอรหันต์ในเวลาต่อมา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอบอารมณ์กรรมฐาน เป็นหมวดหมู่ธรรมที่เป็นปัจจัยแก่กันและกันในการสอบอารมณ์กรรมฐาน เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกัน มี 7 หมวด 37 ประการ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรค 8 เรียกว่า โพธิปักขิยธรรม (Thai Tipitaka, 1996/19/521/335) เป็นหัวข้อธรรมที่เป็นสาระแก่นสารแห่งพระพุทธศาสนาทั้งหมด จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อริยัปปเวทิตธรรม แปลว่า ธรรมที่พระอริยะ คือ พระพุทธเจ้าประกาศไว้แล้ว

2. การปฏิบัติการสอบอารมณ์กรรมฐาน 5 สำนักในประเทศไทย

การปฏิบัติการสอบอารมณ์กรรมฐาน 5 สำนักในประเทศไทย แบ่งออกได้ดังนี้

1) กรรมฐานแบบพอง-ยุบ ในประเทศไทย มีการปฏิบัติโดยมีการกำหนด “พองหนอ ยุบหนอ” ถือว่าเป็นการกำหนดทุกข อริยสัจจ์ เพราะภาวะที่พอง-ยุบเป็นความทุกข์โดยสภาวะ แม้จะไม่ได้รับความเจ็บปวด แต่ก็เป็นก้อนทุกข์ของขันธ์ 5 การกำหนดรู้ (ยุบหนอ พองหนอ) คือการใส่ใจ การนึกในใจ การพูดในใจ พร้อมกับอาการที่เกิดขึ้นทางกายและใจ ให้ได้ปัจจุบัน ไม่ก่อนไม่หลังกับอาการที่เกิดขึ้น คือกำหนดและรู้อาการไปพร้อมกัน เหมือนกับการวางจิตเป็นเพียงผู้กำหนดรู้แล้วปล่อย อย่าไปอยากให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็จะเห็นความเป็นจริง หมายถึงการกำหนดรู้ตามสภาพที่เป็นจริง การกำหนดรู้อิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง และนอนนั้น ไม่ใช่เป็นการสิ้นสุดของการกำหนดรู้ เพราะในอิริยาบถทั้ง 4 ก็มีอิริยาบถย่อย คือการกำหนดรู้ในหมวดสัมปชัญญะเป็นเครื่องเชื่อมต่ออิริยาบถหลัก เพื่อให้สติเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการปฏิบัติในอิริยาบถปัพพะ (Phra Thamdhiramahamuni (Jodok),2003)

ส่วนการสอบอารมณ์กรรมฐานแบบพอง-ยุบ ผู้สอบอารมณ์จะสอบอยู่ในกรอบของสติ ปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม จึงมีประเด็นหลักสำคัญ การสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติ อยู่ในลักษณะ สอบถึงความรู้สึกของผู้ปฏิบัติก่อนเข้ามาปฏิบัติ และหลังจากการปฏิบัติครบวันที่เข้ามา ว่ามีผลอย่างไร สอบในอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน ที่เรียกว่าอิริยาบถใหญ่ และอิริยาบถย่อยต่างๆ ว่ามีสติพิจารณากำหนดรับ รู้ทันอาการ ความเคลื่อนไหวของกาย กำหนดทันทุกครั้ง ทันเกือบทุกครั้ง ทันเป็นบางครั้ง และกำหนดไม่ทันเลย และความรู้สึกทางใจลึกๆ ใจมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นจากเดิมหรือต่ำลง โดยใช้ทักษะการถาม การสังเกต การแนะนำ และการให้กำลังใจ

2) กรรมฐาน แบบพุท-โธ ตามแนวหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เน้นการปฏิบัติให้ซื่อตรงต่อพระธรรมวินัย ด้วยการปฏิบัติตนให้เคร่งครัดต่อศีลหรือพระวินัยที่ตนสมาทาน ตั้งแต่วันอุปสมบท วิธีการปฏิบัติกรรมฐานที่ท่านปฏิบัติอยู่เสมอ คือการนั่งสมาธิ การภาวนาบทบริกรรมว่า “พุท-โธ”ตามแบบของหลวงปู่เสาร์ เพื่อให้จิตสงบเป็นสมาธิ เพื่อให้จิตมีพลังและการใช้สติสัมปชัญญะพิจารณาตามดูกาย เวทนา จิตและธรรมที่เป็นไปอยู่ เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันสภาวะตามที่เป็นจริง ด้วยการพิจารณาอาการของจิตให้สอดคล้องกับความ

เป็นไปของอิริยาบถสำคัญไม่ว่าจะเป็นการยืนการเดิน การนั่ง การนอนและอิริยาบถย่อยอื่นๆ เช่น การฉัน การพูด การคิด เป็นต้น เพื่อให้เห็นขั้นตอนและวิธีปฏิบัติกรรมฐานตามแนวของหลวงปู่มั่น จึงสรุปได้ดังนี้ (1) วิธีการภาวนาในการนั่งสมาธิใช้การบริกรรม “พุท-โธ” และการกำหนดลมหายใจเข้า-ออก (2) ในการกำหนดลมหายใจ นิยมใช้วิธีกำหนดจิตในฐาน 5 คือ จมูก หน้าผาก กลางกระหม่อมข้างนอก ในสมองตรงกลาง กะโหลกศีรษะ และทรวงอก (3) หลักปฏิบัติมีตามลำดับดังนี้ 1. กำจัดอารมณ์ความชั่วออกจากจิตให้หมด 2. ทำจิตให้อยู่ในอารมณ์ที่ดี 3. อารมณ์ที่ดีต่างๆ ให้ต้อนเข้าไปรวมอยู่ในจุดเดียวกัน 4. พิจารณาอารมณ์หนึ่งนั้นให้เป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา 5. วางอารมณ์ที่ดีและอารมณ์ที่ชั่วไปตามสภาพอารมณ์

3) กรรมฐานแบบ สัมมา-อะระหัง ตามแนวพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสาโร) ผู้ซึ่งได้ค้นพบวิชชาธรรมกาย ผู้เป็นต้นแบบการปฏิบัติสมถวิปัสสนาตามแนวสัมมา-อะระหัง โดยการมีสติพิจารณากายในกายเป็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม (Thai Tipitakas,1996/10/373/301-340) เป็นทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ให้เข้าถึง รู้-เห็น และกายในกาย อันประกอบด้วยเวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมที่ละเอียดต่อไปจนละเอียดสุดถึงธรรมกาย ท่านสอนให้บริกรรมภาวนาว่า สัมมา-อะระหัง ซึ่งเป็นภาษาบาลี มีศัพท์ควบคู่กันอยู่ 2 ศัพท์ คือ สัมมา แปลว่า ชอบ ในพระพุทธคุณ 9 บท และอะระหัง แปลว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นพระอรหันต์ เมื่อเข้าคู่กันเป็น สัมมา อะระหัง ก็แปลว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นพระอรหันต์โดยชอบ คือถูกต้อง ไม่ผิด โดยนัยว่า บทบริกรรมสัมมา-อะระหังของหลวงพ่อวัดปากน้ำ จึงมีความหมายสูงและอยู่ในขอบข่ายของพุทธานุสสติโดยแท้ ธรรมกายก็ดี สัมมา-อะระหังก็ดี เป็นคำมีที่มาเป็นคำที่มีความหมายสูงมาก ในหลักและวิธีการปฏิบัติตามแนวสัมมา-อะระหังนี้ มีการเตรียมตัวก่อนนั่งภาวนา (Phra Mongkolthepmuni, nd.) มุ่งให้เรียนรู้เกี่ยวกับฐานทั้ง 7 คือฐานที่ 1 ปากช่องจมูก หญิงซ้าย ชายขวา ฐานที่ 2 เพลาตา หญิงซ้าย ชายขวา ตรงหัวตาพอดี ฐานที่ 3 กลางกั๊กศีรษะ ระดับเดียวกับเพลาตา ฐานที่ 4 ช่องเพดานปาก ฐานที่ 5 ปากช่องลำคอ ฐานที่ 6 ศูนย์กลางกาย ระดับสะดือ ฐานที่ 7 ศูนย์กลางกาย เหนือระดับสะดือ 2 นิ้วมือ และลักษณะของฐานที่ 7 อีก 5 ศูนย์ได้แก่ 1) ศูนย์ด้านหน้าธาตุน้ำ 2) ศูนย์ด้านขวาธาตุดิน 3) ศูนย์ด้านหลังธาตุไฟ 4) ศูนย์ด้านซ้ายธาตุลม 5) ศูนย์กลางอากาศธาตุ, โดยกำหนดดวงนิมิตเครื่องหมายสำหรับฐานที่ 7 (Followers of Wat Paknambhasicharern, 2012) คือมีเครื่องหมายที่ใสสะอาดอยู่กลางช่องอากาศ พร้อมด้วยความรู้ ที่เรียกว่าวิญญาณธาตุ เมื่อแรกเกิดมา ก็พร้อมด้วยธาตุทั้ง 6 เมื่อไปเกิด ก็พร้อมด้วยธาตุทั้ง 6 ธาตุไม่ประชุมพร้อมกัน ปฐมมรรคก็เกิดไม่ได้ สภาวธรรมในขณะปฏิบัติตามแนว สัมมา-อะระหัง จะมีการเห็น จำ คิด รู้ อย่างนี้ คือ เมื่อดวงแก้วใสเกิดขึ้นก็จะดับไป เกิดเป็นดวงใหม่ขึ้นมา ตั้งแต่ใจของมนุษย์จนถึงใจของพระอรหันต์ และที่ศูนย์กลางกายนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการพิจารณากายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ถ้าบุคคลใดก็ตาม เอาใจไปหยุดนิ่งแน่นที่ศูนย์กลางกายให้เป็นสมาธิ ไม่นึกไม่คิดไปในสิ่งต่างๆ เอาใจหยุดอยู่ที่ดวงธรรมนั้นให้มากที่สุดหรือนานที่สุด จะสามารถเห็นสภาวธรรมที่เกิดดับได้ และตัวหยุดนั่นแหละเป็นตัวสำเร็จ ส่วนการที่ใจไม่หยุดนั้น เป็นเพราะมีอุปกิเลส 11 ข้อประจำอยู่นั่นเอง

4) กรรมฐานแบบเคลื่อนไหว ตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ มีจุดเด่นคือเป็นวิธีการที่ง่ายต่อการปฏิบัติและเน้นความเป็นสากลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ทุกคนที่มีความรู้สึกตัวอยู่ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนแก่เป็นเศรษฐี หรือยากจนเล่าเรียนมากหรือเล่าเรียนน้อยก็ตามทุกชาติ ทุกภาษา ทุกศาสนา หรือแม้แต่คนมีร่างกายพิการเคลื่อนไหวอวัยวะได้เป็นบางส่วนและมีความรู้สึกตัวกับการเคลื่อนไหวได้ก็สามารถปฏิบัติได้โดยไม่เลือกสถานที่และเวลา หลักปฏิบัติกรรมฐาน ประกอบด้วย (1) การเคลื่อนไหวอิริยาบถตามธรรมชาติและการสร้างจังหวะเคลื่อนไหว (2) ความนึกคิดปรุงแต่งเรื่องราวต่างๆ (ความคิด) (3) การรู้สึกตัวอยู่กับการเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถทุกจังหวะ และรู้ทันทำให้เรามีชีวิตต่อไปด้วยความไม่ทุกข์ (Luang Por Teean Cittasubho,1986)

การเคลื่อนไหวในอิริยาบถ 15 จังหวะ มีการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติ 2 ทาง คือ (1) การควบคุมและการตรวจสอบโดยครูอาจารย์ผู้ควบคุมดูแลให้การแนะนำ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรชี้ทางผิดทางถูกแก่ผู้ปฏิบัติเมื่อประสบปัญหา โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ 1. แนะนำวิธีการปฏิบัติและอธิบายหลักการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้ผู้เข้ารับการปฏิบัติได้เข้าใจชัดเจน 2. ควบคุมผู้ปฏิบัติให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท 3. สอบถามปัญหาและให้คำแนะนำ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติของผู้เข้ารับการปฏิบัติว่ามีความก้าวหน้าหรือถอยหลังพร้อมทั้งแนะนำวิธีการที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่ตัวผู้ปฏิบัติ (2) การควบคุมอารมณ์และตรวจสอบโดยผู้เข้ารับการปฏิบัติ การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวหลวงพ่อเทียนจะมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยครูอาจารย์ผู้คอยควบคุมตรวจสอบให้แนะนำวิธีการปฏิบัติและการแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติและผู้ปฏิบัติจะต้องรับผิดชอบตัวเองเคารพในกฎกติการะเบียบในการปฏิบัติ เคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ผู้ควบคุมดูแลจะทำให้การปฏิบัติดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายได้เร็ว (Luang Por Teean Cittasubho,nd.)

5) กรรมฐานแบบอานาปานสติตามแนวพุทธทาสภิกขุ เป็นกรรมฐานในการพัฒนาจิตเพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยการมีสติกำหนดตามติดลมหายใจเข้าออก การปฏิบัติกรรมฐานแนวเจริญ อานาปานสติ(Buddhadasa Bhikkhu, nd.) จึงเน้นการฝึกฝนจิตให้สงบ สะอาด บริสุทธิ์ ด้วยคุณประโยชน์นี้และอานิสงส์ดังกล่าว ท่านพุทธทาสจึงได้ประยุกต์การปฏิบัติกรรมฐานอานาปานสติด้วยเล็งเห็นความสำคัญของอานาปานสติกรรมฐานที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติและตรัสรู้ เพื่อเน้นการศึกษาให้มีความละเอียดลึกซึ้ง มีฝึกได้หลายวิธี จะใช้วิธีนับในระหว่างระยะที่วิ่งจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยมีการนับ 1-2-3 ถึง 10 ก็ได้ หรือบางคนชอบบริกรรมว่า “พุทโธ” ทุกครั้งที่หายใจเข้าหายใจออกเป็นเครื่องนับ หรือเครื่องผูกสติในอันดับแรกให้ง่ายขึ้น จะเป็นการนับก็ดี เป็นการออกเสียงว่าพุทโธก็ดี เรียกว่า บริกรรม (Buddhadasa Bhikkhu, 1999) แนวทางการเจริญอานาปานสติกรรมฐาน คือ การใช้สติกำหนดพิจารณาลมหายใจ (กาย) เจตนา จิต ธรรม ทุกลมหายใจเข้า-ออก มีกำหนดลักษณะของจิต หมายความว่า กำหนดลักษณะของจิตในขณะนั้นว่าจิตประกอบอยู่ด้วยลักษณะอย่างไร จิตมีราคะหรือไม่มีราคะ จิตมีโทสะหรือไม่มีโทสะ จิตมีโมหะหรือไม่มีโมหะ จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตแช่มชื่นหรือจิตหดหู่ อย่างนี้เป็นต้น หลายลักษณะแล้ว แต่มันจะมีลักษณะอะไรขึ้นมาเป็นเครื่องกำหนด การเรากำหนดดูลักษณะของจิตในทุกลักษณะอย่างนี้เรื่อยไปจนรู้ลักษณะของจิต

หมดสิ้น (Buddhadasa Bhikkhu, 1993) และมีกระบวนการปฏิบัติ 16 ขั้น ซึ่งแนวทางของท่านพุทธทาสเป็นไปในลักษณะที่มีจุดประสงค์เพื่อบ่มเพาะสติสัมปชัญญะ จัดว่าเป็นการเจริญสมถะนำหน้าวิปัสสนา

3. การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือการปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณากาย ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงรูปนั้นเป็นอสุภะ (ความไม่งาม ความน่าเกลียด) เป็นการทำลาย สุภวิปลาส สำคัญว่างาม ว่าน่ารัก 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาเวทนา ซึ่งเป็นนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว นามเป็นทุกข์ เป็นการทำลาย สุขวิปลาส สำคัญว่าเป็นสุข 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาจิต ซึ่งเป็นนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วนามเป็นอนิจจัง เป็นการทำลาย นิจจวิปลาส สำคัญว่าเที่ยง 4) ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (Thai Tipitakas, 1996/10/372/301) คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาธรรม ซึ่งเป็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว รูป และนามนั้น เป็นอนัตตา เป็นการทำลาย อัตตวิปลาสสำคัญว่าเป็นตัวตน เป็นการปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎกที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางแนวทางในการปฏิบัติไว้ตั้งแต่สมัยพุทธกาล

การสอบอารมณ์กรรมฐาน คำว่า การสอบอารมณ์ มี 2 อย่าง คือ ผู้ปฏิบัติจะเรียกว่า การส่งอารมณ์ ส่วนพระวิปัสสนาจารย์จะเรียกว่า การสอบอารมณ์ การสอบอารมณ์ตามหลักสติปัฏฐาน 4 นั้นควรมีพระวิปัสสนาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยแนะแก่ผู้ปฏิบัติกรรมฐานเพื่อให้ปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา โดยจะมีการสอบอารมณ์เป็นระยะเพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติกรรมฐานแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การสอบอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอนเช่น ตั้งสติกำหนดทันทุกครั้ง ทันเกือบทุกครั้ง ทันเป็นบางครั้ง หรือกำหนดไม่ทันเลย 2) การสอบความเข้าใจเช่นเรื่อง การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การกำหนดเวทนา การกำหนดจิต การกำหนดอารมณ์ต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง 3) การสอบสภาวะผู้ปฏิบัติเช่น ขณะเดินจงกรม มีสภาวะเดินตัวเบา เดินสบาย เดินไม่เหนื่อย ไม่หนืด เหล่านี้ เป็นสภาพสภาวะที่เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติอย่างนี้ เรียกสอบสภาวะของผู้ปฏิบัติ 4) การให้กำลังใจผู้ปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์ที่ฉลาดควรบรรยายธรรมเพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ อาจหาญ ร่าเริง เบิกบาน ตื่นตัวในการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา เช่น ท่านมีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อพระรัตนตรัย และพระวิปัสสนาจารย์อย่างไร (Phrkhru Vimoldhamrangi, 2008) ฉะนั้น หลักการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เพราะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎกที่พระพุทธองค์ทรงวางแนวทางในการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตั้งแต่สมัยพุทธกาล และมีการประยุกต์เรื่องการปฏิบัติและการสอบอารมณ์ให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติกรรมฐานสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป

การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย 5 สำนัก มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับพระไตรปิฎกซึ่งแบ่งออกเป็นการปฏิบัติกรรมฐานที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือการปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณากาย ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงรูปนั้นเป็นอสุภะ (ความไม่งาม ความน่าเกลียด) เป็นการทำลายสุภวิปลาส สำคัญว่างาม ว่าน่ารัก) 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาเวทนา ซึ่งเป็นนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว นามเป็นทุกข์ เป็นการทำลาย สุขวิปลาส สำคัญว่าเป็นสุข 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาจิต ซึ่งเป็นนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วนามเป็นอนิจจัง เป็นการทำลาย นิจจวิปลาส สำคัญว่าเที่ยง 4) ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือการใช้สติตั้งมั่นในการพิจารณาธรรม ซึ่งเป็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม เพื่อให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว รูป และนามนั้นเป็นอนัตตา เป็นการปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก ที่พระพุทธองค์ทรงวางแนวทางในการปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตั้งแต่สมัยพุทธกาล และมีการประยุกต์เรื่องการปฏิบัติและการสอบอารมณ์ให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติกรรมฐานสืบต่อกันเรื่อยมาจนทุกวันนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย” ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเมียนมาร์
2) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเขมร
3) การปฏิบัติและการสอบอารมณ์กรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศลาว

References

Buddhadasa Bhikkhu. (1993). *Manual Book of Anapanasatibhavana Practice*. Bangkok: Dhammasabha.

_____. (n.d.). *Complete Book of Anapanasatibhavana Practice*. Bangkok: Dhammasabha,

_____. (1999). *Insight in Sitting Posture*. Bangkok: Dhammasabha.

Bhadanta Asabhamahathera Dhammacariya Aggamahakammathanacariya. (2011). The *First Linage of Vipassana Tradition in Thailand.* Trans.by Emeritus Prof. Dr.Jamlong Disyavanich. Bangkok: Amarin Printing.

Followers of Wat Paknambhasicharern. (2012). *Collecting of Preaching of Phramongkolthepmuni (Sod Candasaro)*. Bangkok: Ekpimthai.

Lecturer Group of MCU. (2009). *Practical Dhamma*. (2nd ed.). Bangkok: MCU Press.

Luang Por Teean Cittasubho. (n.d.). *Manual Book of Awareness*. Bangkok: Luang Por Teean Cittasubho Foundation.

Mahachulalongkornrajavidhayalaya. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1963). *Pali Tipitaka* Bangkok: Rungruengdham.

_____. (1992). *Thai Tipitaka Mahachulalognkornrajavidyalaya*. Bangkok: Mahachulalongkornrajvidyalaya Press.

_____. (1987). *Pali's Commentaries of Mahachula's Commentary Version.* Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Major P. Longsomboon (Prayut Longsomboon). (1997). *Magadh-Thai Dictionary.* Bangkok: Wat Paknam School print.

Phra Thamdhiramahamuni (Jodok). (2003). *Principle of Samatha and Vipassana Practice.* Bangkok: Sahadhammika.

Phra Mongkolthepmuni. (n.d.). *The Teaching of Samatha and Vipassana Meditation of Phra Mongkolthepmuni Luongphopaknambhasicharern.* Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Phrakhru Vimoldhamrangi and group. (2010). *Research Report*. Buddhist Studies Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

กัญชา : กฎหมายยาเสพติดอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากัญชาการแพทย์*

Cannabis: The Bottleneck in Drug Law to the Medical Cannabis Development

พีรพจน์ ปิ่นทองดี
Phiraphot Pinthongdee
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร
Kasetsart University, Chalemphrakiat Sakon Nakhon Province Campus
Email: phot_b@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษากฎหมายยาเสพติดอันเป็นอุปสรรคต่อกัญชาการแพทย์ ซึ่งได้ทำการศึกษาตั้งแต่รากฐานทางประวัติศาสตร์การใช้กัญชา จึงทำให้ทราบว่ามนุษย์รู้จักกัญชามานานกว่า 10,000 ปี และในประเทศไทยนั้นพบว่ามีการใช้กัญชาเป็นเครื่องประกอบอาหารและยารักษาโรคมาอย่างยาวนาน ส่วนในต่างประเทศบางประเทศกัญชาถือเป็นสิ่งเสพติดผิดกฎหมาย เช่น ประเทศญี่ปุ่น อังกฤษ เป็นต้น แต่บางประเทศ กฎหมายอนุญาตให้ใช้กัญชาได้อย่างถูกกฎหมายทั้งทางการแพทย์หรือเพื่อความบันเทิง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น นอกจากนี้ข้อมูลการทางการแพทย์ได้แสดงให้เห็นว่าสารจากกัญชาใช้ในการรักษาโรคให้ผลดีต่อผู้ที่มีความผิดปกติของเมตาโบลิซึม ผู้ป่วยเบาหวาน และโรคลำไส้อักเสบในระบบทางเดินอาหารอีกด้วย และโรคมะเร็ง แต่กลับพบว่า กัญชาเป็นสิ่งผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ ต้องถูกลงโทษทั้งจำคุกและปรับ ดังนั้น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จึงเป็นอุปสรรคต่อการ

* Received June 5, 2018; Accepted August 30, 2018.

พัฒนากัญชาการแพทย์ สมควรมีการปรับปรุงและแก้ไข โดยควรจัดทำประมวลกฎหมายยาเสพติดเพื่อให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และควรทบทวนสถานะของกัญชาให้ไม่เป็นความผิด ทั้งควรมีหน่วยงานระดับชาติที่มีอำนาจและหน้าที่ในการเสนอแนวนโยบายและแผนงานระดับชาติ เพื่อกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ อันนำไปสู่มาตรการในการป้องกัน ปราบปราม และการแก้ไขปัญหายาเสพติด

คำสำคัญ: กัญชา; กัญชาการแพทย์; กฎหมายยาเสพติดให้โทษ

Abstract

This is a documentary research that focuses on the study of the drug law as a bottleneck to the development of Cannabis medicine. The researcher studied and found that marijuana has been used in medical treatment for more than 10,000 years in human history.

In Thailand, the researcher found that marijuana has been used as one of the cooking ingredients and also in medical treatment for a long time. Internationally, some countries such as Japan and England, marijuana is regarded as addictive drug and is forbidden by law. However, in some countries such as the United States and the Netherlands, Marijuana is legal and is allowed to be used in medical treatment and for entertainment.

Based on the clinical information, it shows that the compound in marijuana medicine has given a positive effect to the treatment of the patients with abnormal metabolic activity. There is also a positive effect to patients with Diabetes, Gastroenteritis and cancer. Moreover.

On the other hand, In Thailand, marijuana is illegal as being declared in the Thailand Drug and Narcotics Act B.E.2522. There is the potential punishment of imprisonment and fine for import, export, possession and consumption.

As a result, the Drug act B.E.2522 is a major bottleneck to the development of the use of Cannabis medicine in medical treatment. Hence, it is necessary for the law to be amended or revised.

It is suggested that there's necessity to make the revision of the drug act to be enforced only on essential. The status of the marijuana is to be re-established and to be legal when apply to some specific use such as medical Treatment. There should be a national bureau which granted the authority to set the policy and plan at the national level - to set the objective and strategic plan which will lead to an effective counter-measure to control and solve drugs problem.

Keywords: Marijuana; Medical Cannabis; Drug Acts

บทนำ

กัญชา มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Cannabis Indica เป็นพืชล้มลุกเช่นเดียวกับพืชจำพวกหญ้า ซึ่งมีขนาดลำต้นสูงประมาณ 2-5 เมตร ลักษณะของใบกัญชาจะมีการแยกออกเป็นแฉก 5-8 แฉก โดยทุกแฉกจะมีรอยหยักเป็นเอกลักษณ์ มีดอกออกเป็นช่อเล็กๆ ตามกิ่งและก้านของต้นกัญชา ทั้งนี้ กัญชามีสารที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท กฎมายในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงถือว่ากัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษ จากหลักฐานที่ค้นพบสันนิษฐานกันว่ามนุษย์รู้จักกัญชามานานกว่า 10,000 ปี (Hamilton, 2009) โดยมีประสบการณ์ใช้เส้นใยกัญชง (Hemp) ประมาณ 6,000 ปีก่อนคริสตกาลมีการใช้เมล็ดและน้ำมันกัญชาในส่วนผสมของอาหารในจีนประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสตกามีการใช้เส้นใยกัญชงในการทำเสื้อผ้าในจีนประมาณ 2,737 ปีก่อนคริสตกามีการใช้กัญชาทางการแพทย์ในจีน ประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาลมีการใช้กัญชาแห้ง เมล็ดและช่อดอกในกิจกรรมทางศาสนาในอินเดีย ประมาณ 700 ปีก่อนคริสตกาลกัญชาได้รับการยกย่องให้เป็นสารปรับอารมณ์ชั้นดีในพิธีกรรมทางศาสนาของชาวเปอร์เซีย แต่กลับพบว่ากัญชาเป็นสมุนไพรที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.0 (พ.ศ. 543) ชาว Thracians (ชนเผ่าในยุโรปใต้) เสพกัญชาเพื่อให้มึนเมา ค.ศ.1000 (พ.ศ. 1543) ชาวอาหรับระบุอันตรายจากกัญชา จนถึงปัจจุบันการเสพกัญชาได้แพร่กระจายไปทั่วโลก (Kanato, Leyatiku, and Ritmontree, 2016)

ตามตำราแพทย์แผนไทยโบราณในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ได้มีการใช้กัญชาเป็นส่วนประกอบของตัวยาในการรักษาโรคหลายชนิด (The Office of Protection wisdom medicine of Thailand, 2012) นอกจากนี้ข้อเท็จจริงในปัจจุบันพบว่า กัญชาสามารถช่วยบรรเทาอาการในคนไข้บางรายซึ่งมีปัญหายากในการควบคุมรักษา รวมถึงโรคกล้ามเนื้อแข็งตัวชนิดต่างๆ ทั้งข้อมูลทางการแพทย์ได้แสดงให้เห็นว่าสารจากกัญชาใช้ในการรักษาโรคให้ผลดีต่อผู้ที่มีความผิดปกติของเมตาโบลิซึม ผู้ป่วยเบาหวาน และโรคลำไส้อักเสบในระบบทางเดินอาหารอีกด้วย และโรคมะเร็ง และมีการเรียกร้องเพิ่มมากขึ้นให้รับรองการใช้ประโยชน์จากกัญชาในด้านการบำบัดรักษาโรคตามกฎหมายหรือเรียกว่ากัญชาการแพทย์ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสถานะทางกฎหมายของกัญชาในปัจจุบันนั้น ถือว่าเป็นสิ่งเสพติดประเภท 5 ตามมาตรา 7 (5) แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กฎหมายยาเสพติดจึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนากัญชาการแพทย์

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรศึกษากฎหมายยาเสพติดอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากัญชาการแพทย์ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เพื่อนำกัญชามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการรักษาผู้ป่วยทางการแพทย์

กฎหมายยาเสพติดระหว่างประเทศ ต่างประเทศและของประเทศไทย

กฎหมายยาเสพติดระหว่างประเทศ

ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหายาเสพติดของโลกยังรุนแรงและต้องการหาแนวในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเน้นที่การป้องกันการใช้ยาเสพติดที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ด้วยความตระหนักดีว่า ปัญหายาเสพติดอาจมีส่วนชักนำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาโสเภณี ช่องโจร และการพนัน เป็นต้น ซึ่งปัญหาที่กล่าวมามีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนถึงด้านเศรษฐกิจด้วยจึงได้มีความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดยาเสพติด ดังนั้น ในเวทีระหว่างประเทศจึงได้มีความตกลงเพื่อเป็นการหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด ด้วยเหตุนี้องค์การสันนิบาตชาติและองค์การสหประชาชาติ ได้มีกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดหลายฉบับ สำหรับประเทศไทยในมิติด้านความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น ประเทศไทยได้เข้าเป็นรัฐภาคีจำนวน 4 ฉบับด้วยกัน (Prutipinyo, 2017) คือ 1. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และพิธีสารแก้ไขฯ ค.ศ. 1972 (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, as Amended by The 1972 Protocol Amending The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) 2. อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 (Convention on Psychotropic Substances, 1971) 3. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Trafficking in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) และ 4. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (United Nations, 2004)

กฎหมายยาเสพติดของต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายยาเสพติดกัญชาของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์

กฎหมายยาเสพติดประเทศอังกฤษ

สหราชอาณาจักรมีกฎหมายควบคุมยาเสพติดมากกว่า 25 ฉบับ ตามกฎหมายว่าด้วยการใช้ยาในทางที่ผิด (Misuse of Drugs Act: MDA) (เทียบเท่ากับ พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษของไทย) ซึ่งควบคุมการใช้ยาตามบัญชีรายชื่อโดยได้มีการจำแนกพฤติการณ์การนำเข้า ผลิต จัดส่ง ครอบครองไว้เพื่อการจัดส่งและครอบครองยาควบคุมภายใต้บัญชีหมวด II (Schedule II) ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยาที่ถูกจำแนกตามหลักการบัญชี ก ข ค (class A B C) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงระดับอันตรายที่เกิดกับบุคคลหรือสังคม (Prutipinyo, 2017) ซึ่งกัญชาซึ่งมีลักษณะเป็นของเหลว (น้ำมันกัญชา) แคนนาบินอยด์ และอนุพันธุ์ของกัญชา (Cannabinol Derivatives) และ ยาบัญชี ข ที่ทำเพื่อฉีด จัดอยู่ในบัญชี ก หรือ class A ส่วนกัญชา ยางกัญชา จัดอยู่ในบัญชี ก หรือ class A

นโยบายเกี่ยวกับกัญชาของสหราชอาณาจักร

นโยบายยาเสพติดที่ชัดเจนเกี่ยวกับกัญชาของสหราชอาณาจักร เริ่มตั้งแต่ในปี ค.ศ.1971 (พ.ศ.2514) จากการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยาในทางที่ผิด (Misuse of Drugs Act) เพื่อให้สหราชอาณาจักรสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีของ สนธิสัญญาระหว่างประเทศหลายสนธิสัญญาที่ได้ให้สัตยาบันไว้ และเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของรัฐบาลที่จะพัฒนายุทธศาสตร์ยาเสพติดระดับชาติที่สามารถแก้ไขปัญหาการเสพยาและการติดยาเสพติดที่แพร่ระบาดมาอย่างยาวนานอยู่ในสังคม โดยรัฐบาลอังกฤษได้ พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ยาเสพติดในปี ค.ศ.2008-2018 เพื่อแก้ไขและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ 10 ปี โดยมีเป้าหมาย

1) เพื่อลดปริมาณการใช้ยาบัญชี ประเภท ก ในพลเมืองอังกฤษที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี

2) เพื่อชี้ให้เห็นถึงอันตรายต่อ สุขภาพอันเนื่องมาจากผลของยาเสพติด และ

3) เพื่อลดปริมาณการกระทำผิดอัน เนื่องมาจากยาเสพติด และแผนได้มุ่งเน้นไปที่การรักษาและการบำบัดผู้เสพยาเสพติด (Lertpanitpantu, 2013)

การอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ในสหราชอาณาจักร

ในปี ค.ศ.1999 (พ.ศ.2542) สภาขุนนางให้ข้อแนะนำว่าควรให้แพทย์สั่งใช้กัญชาเพื่อการรักษาโรคได้ และแม้ว่ารัฐบาลจะเพิกเฉยต่อข้อแนะนำนี้แต่ก็ได้อนุญาตให้มีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองทางคลินิกระยะยาว ในขณะเดียวกันผู้พิพากษาก็ตัดสินคดีกัญชาเพื่อการแพทย์อย่างหลากหลาย นับตั้งแต่ยกฟ้องคดีครอบครองกัญชาเพื่อการแพทย์ ไปจนถึงการครอบครองการผลิตผลิตและการจำหน่ายกัญชาเพื่อการแพทย์มีความผิด(Kanato, Leyatiku, and Ritmontree, 2016) ปัจจุบันตามกฎหมายของราชอาณาจักรอังกฤษและราชอาณาจักรเวลล์ พืชกัญชาไม่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าในการบำบัดรักษาโรค ดังนั้น ผู้ใดครองครองและจำหน่ายกัญชาจะได้รับโทษตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม Nabiximols ที่มีชื่อทางการค้า ว่า Sativex เป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากกัญชาได้รับอนุญาตให้แพทย์สั่งใช้ได้ภายใต้เงื่อนไขตามกฎหมาย

ผลกระทบของการอนุญาตให้ใช้กัญชาได้ถูกกฎหมายในสหราชอณาจักร

จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ผลกระทบของการอนุญาตให้ใช้กัญชาได้ถูกกฎหมายในสหราชอาณาจักร โดยแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

1. นโยบายการลดบทลงโทษส่งผลต่อระดับความรุนแรงของอาชญากรรมหรือไม่

คณะผู้วิจัยพบว่าการลดบทลงโทษในเมือง Lambeth ส่งผลให้มีอัตราการครอบครองกัญชาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หลังจากการทดลองสิ้นสุดลงและพบหลักฐานว่านโยบายนี้เป็นสาเหตุให้ตำรวจจัดกองกำลังดูแลอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทอื่นและรวมถึงการจัดกำลังดูแลอาชญากรรมอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนอกจากนี้ยังพบว่าสวัสดิการของประชาชนในเมืองLambeth มีแนวโน้มลดลง โดยประเมินจากราคาที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมือง Lambeth บริเวณที่มีการเคลื่อนไหวของตลาดยาเสพติดอย่างเด่นชัด (Adda, McConnell & Rasul, 2014)

2. ผลการศึกษากัญชาเป็นหนทางไปสู่การใช้ยาเสพติดชนิดรุนแรงอื่นๆ หรือไม่

ในกรณีนี้ได้มีตั้งสมมติฐานบนกลุ่มตัวอย่างของผู้ใช้กัญชาซึ่งใช้ยาเสพติดชุดราคาพิเศษ วิธีการที่ยืดหยุ่นที่ได้รับการพัฒนาเพื่อระบุสาเหตุของผลกระทบดังกล่าว โดยใช้แบบ bivariate survival ร่วมกับ shared frailty ซึ่งประเมินจากวิธีการแฝงจากโมเดลนี้ พบว่าทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน โดยกลุ่มเยาวชนที่มีปัญหา (กลุ่มเล็ก) จะมีความเสี่ยงเป็นสองเท่าอย่างมีนัยสำคัญในการเริ่มต้นใช้ยาเสพติดที่รุนแรงกว่ากัญชา และอีกกลุ่มที่ใหญ่กว่า คือ เยาวชนส่วนใหญ่ซึ่งประวัติการใช้กัญชามีผลกระทบน้อยกว่า (Melberg, Jones & Bretteville, 2010)

กฎหมายยาเสพติดประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากสหรัฐอเมริกาใช้รูปแบบการปกครองประเทศแบบสหพันธรัฐ (Federal State) ประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ 50 มลรัฐ (State Government) และการปกครองในระดับท้องถิ่น (Local Government) โดยการปกครองในระดับมลรัฐ แต่ละมลรัฐจะมีรัฐธรรมนูญเป็นของตนเองเพื่อกำหนดรูปแบบการปกครองหรือความสัมพันธ์ของอำนาจต่างๆ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้อธิบาย อำนาจในการออกกฎหมายว่า “อำนาจทั้งหมดที่ไม่ได้มอบให้แก่รัฐบาลกลาง แต่จะสงวนไว้ให้แก่รัฐบาลมลรัฐ” โดยกฎหมายอาญาไม่ได้ถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้ขอบข่ายอำนาจรัฐบาลกลาง ยกเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อประเทศเท่านั้น อาทิ กบฏ การ ปลอมแปลงหรือการกระทำผิดที่มีลักษณะมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (การละเมิดลิขสิทธิ์อาญากรรมที่เกิดขึ้นในท้องทะเลหลวง) เป็นต้น (Kanato, Leyatiku, and Ritmontree, 2016)

นโยบายยาเสพติดประเภท กัญชา ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1961 สหรัฐอเมริกาได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 (พ.ศ.2504) สหรัฐอเมริกาจึงต้องยึดมั่นในพันธกรณีที่ให้ไว้ แต่สถานการณ์กัญชาในประเทศยังไม่ดีขึ้นต่อมาในปี ค.ศ.1972 (พ.ศ.2515) เป็นครั้งแรกที่มีการเสนอให้การเสพกัญชาเป็นสิ่งถูกกฎหมาย โดยกรรมาธิการยาเสพติดและกัญชา (Shafer Commission) แต่รัฐบาลสหรัฐ (ประธานาธิบดี Nixon)ไม่สนใจขณะเดียวกันมีการลงมติให้ใช้กัญชาได้ในมลรัฐ California แต่ผลปรากฏว่าไม่ผ่านด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3 ในปัจจุบันรัฐบาลกลางได้บัญญัติกฎหมายควบคุมยาเสพติด (The Controlled Substances Act : CSA) เป็นกฎหมายควบคุมยาเสพติดของรัฐบาลกลางสหรัฐฯ ภายใต้การควบคุมการผลิต นำเข้า ครอบครอง การใช้และการกระจายตัวของสารบางชนิด (Prutipinyo, 2017) ส่วนกฎหมายระดับมลรัฐพบว่า 25 มลรัฐ และ Washington D.C. ได้อนุญาตให้การใช้กัญชาเพื่อการแพทย์ถูกกฎหมาย

สรุปว่า การใช้กัญชายังคงเป็นสิ่งผิดกฎหมายในกฎหมายรัฐบาลกลางซึ่งรัฐสภาสหรัฐอเมริกากำหนดให้กัญชาเป็นยาเสพติดผิดกฎหมายและการจำหน่ายกัญชาเป็นอาชญากรรมโดยมีกรมยุติธรรม (The Department of Justice) เป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควบคุมยาเสพติด (The Controlled Substances Act) ส่วนกฎหมายมลรัฐแต่ละมลรัฐมีความแตกต่างกันอย่างมากขณะนี้มี 27 มลรัฐและ Washington D.C. ที่ลดทอนความเป็นอาชญากรรมของการครอบครองกัญชาแต่ 23 มลรัฐยังคงไม่อนุญาตให้ใช้กัญชา

ผลกระทบการใช้กัญชาในประเทศสหรัฐอเมริกา

จากผลการวิจัยการใช้กัญชาในเด็กร้อยละ 60 ของเด็กที่ใช้กัญชาทุกวันก่อนอายุ 17 ปี มีแนวโน้มที่จะเรียนจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาน้อยกว่าผู้ที่ไม่เคยใช้ และเด็กที่ใช้กัญชาทุกวันมีโอกาสติดมากกว่าเด็กที่ไม่เคยใช้กัญชาถึง 18 เท่า และมีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายมากกว่าถึง 7 เท่า เป็นที่น่าสงสัยว่าผลกระทบดังกล่าวเกิดจากการใช้กัญชาหรือปัจจัยอื่น (Kanato, Leyatiku, and Ritmontree, 2016)

การอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

แม้ว่ากัญชาเป็นสิ่งผิดกฎหมายใน 23 มลรัฐ แต่มีถึง 25 มลรัฐที่อนุญาตให้กัญชาสามารถนำมาใช้ทางการแพทย์ได้ แต่พืชกัญชาก็ยังเป็นยาเสพติดที่ผิดกฎหมาย จึงไม่ได้รับการรับรองให้ใช้เป็นยารักษาโรคได้ แม้ว่ามลรัฐต่างๆ จะได้แก้กฎหมายให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ก็ตาม ดังนั้น ผู้ที่ครอบครองและแจกจ่ายกัญชาจะต้องได้รับโทษ มีผลทำให้การใช้กัญชาทางการแพทย์ดำเนินการในตลาดมืดหากกฎหมายในมลรัฐไม่ได้อนุญาตให้หาซื้อกัญชาได้ในร้านขายยา

อย่างไรก็ตามความเป็นอิสระของแต่ละมลรัฐเปิดโอกาสให้เกิดนโยบายที่หลากหลายเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงและทางการแพทย์ มีความเป็นไปได้ที่กฎหมายจะเปิดช่องทางให้เกิดการใช้กัญชาในกลุ่มที่ไม่ใช่ผู้ป่วยทำให้บุคคลสามารถซื้อกัญชาได้โดยไม่ต้องมีใบสั่งใช้ยาจากแพทย์ นอกจากนั้นอาจทำให้เกิด ทัศนคติทางบวกต่อกัญชาที่ส่งผลให้เกิดการใช้กัญชามากขึ้นและเกิดความพยายามที่จะทำให้กัญชาเพื่อความบันเทิงถูกกฎหมายมากยิ่งขึ้น (Bestrashniy Winters, 2015)

กฎหมายยาเสพติดประเทศเนเธอร์แลนด์

กฎหมายยาเสพติดประเทศเนเธอร์แลนด์แยกยาเสพติดเป็นสองประเภท คือ ยาเสพติดร้ายแรงและยาเสพติดไม่ร้ายแรง สำหรับผู้กระทำผิดยาเสพติดประเภทสอง(ไม่ร้ายแรง)จะไม่ถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้กระทำผิดอาญา โดยรัฐจะสร้างระบบบำบัดรักษาให้กับผู้เสพโดยเฉพาะสารเสพติดประเภทกัญชา/กัญชง (Hemp /Cannabis product) แต่ผู้เสพยาเสพติดประเภทแรก(ร้ายแรง)จะต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรง ปัจจุบันนโยบายความผิดทางอาญาสำหรับยาเสพติดไม่ร้ายแรง เช่น การมียาเสพติดประเภทสองไม่เกิน 5 กรัม จะไม่ถูกฟ้องร้องเป็นคดีอาญา ภายใต้คำแนะนำของ Public Prosecution Service Guideline (1996) เว้นแต่การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นในสถานที่ซึ่งมีเด็กและเยาวชนใช้เป็นปกติ

การทำให้กัญชาเป็นสิ่งถูกต้องในกฎหมายของกัญชา (legalization of cannabis) เริ่มในปี พ.ศ. 2548 มีกฎหมายใหม่เรียก“Amsterdam drugs Laws” กฎหมายนี้อนุญาตให้ขายกัญชาในร้านกาแฟ (coffeeshops)ได้ โดยกำหนดให้คนที่มีบัตรสมาชิกสามารถเข้าร้านประเภทนี้ได้ แต่ผู้อยู่อาศัยจะบ่นเรื่องปัญหาอาชญากรรมที่สูงขึ้นเพราะการค้ายาเสพติดตามท้องถนน (The Amsterdam Herald, 11 June 2012)

กฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยเองก็ได้ให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติด จึงได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหารวมไปถึงการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างสูงสุดและเพื่อเป็นการอนุวัติการกฎหมายให้เป็นไปตามสนธิสัญญาที่ตนได้ไปเป็นภาคีอยู่ด้วย จึงได้ตรากฎหมายยาเสพติดไว้หลายฉบับ

ส่วนกัญชานั้นตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติแบ่งประเภทยาเสพติให้โทษไว้ 5 ประเภทดังนี้

มาตรา 7 “ยาเสพติดให้โทษแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ... (5) ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มิได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม.....”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า“กัญชา”เป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 แต่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 กลับไม่ได้มีบทนิยามความหมายของคำว่า กัญชา ไว้แต่อย่างใด แต่ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้ความหมายของคำว่า กัญชา ดังนี้ “กัญชา (Cannabis) ซึ่งหมายความรวมถึงทุกส่วนของพืชกัญชา (Cannabis sativa L. และ Cannabis indica Auth) และวัตถุหรือสารต่างๆที่มีอยู่ในพืชกัญชา เช่น ใบ ดอก ยอด ผล ยาง และลำต้น เป็นต้น” และต่อมาได้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 12) ได้แก้ไขชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ลำดับที่ 1 ในบัญชีท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ลำดับที่	ชื่อยาเสพติดให้โทษ	ประเภท	ชื่อทางเคมี	เงื่อนไข
1	ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 กัญชา (Cannabis) ซึ่งหมายความรวมถึงทุกส่วนของพืชกัญชา (Cannabis sativa L. และ Cannabis indica Auth) และวัตถุหรือสารต่างๆ ที่มีอยู่ในพืชกัญชา	5		ยกเว้นเปลือกแห้ง แกนลำต้นแห้ง เส้นใยแห้ง และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเปลือกแห้ง แกนลำต้นแห้ง เส้นใยแห้ง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กัญชา หมายถึง ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 กัญชา (Cannabis) ซึ่งหมายความรวมถึงทุกส่วนของพืชกัญชา (Cannabis sativa L. และ Cannabis indica Auth) และวัตถุหรือสารต่างๆ ที่มีอยู่ในพืชกัญชา ยกเว้นเปลือกแห้ง แกนลำต้นแห้ง เส้นใยแห้ง และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเปลือกแห้ง แกนลำต้นแห้ง เส้นใยแห้ง

ส่วนกรณีของ ผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ ซึ่งยาเสพติดให้โทษ ประเภท 5 มีโทษทั้งจำและปรับ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 75 มาตรา 76 มาตรา 76/1 และมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และส่วนการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้เปิดช่องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสามารถอนุญาตได้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษตามมาตรา 26 วรรค 1 ดังนี้มาตรา 26 “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นรายๆ ไป”

คุณประโยชน์ของกัญชาการแพทย์

เนื่องด้วยปัญหาความเจ็บป่วยบางกลุ่มโรคซึ่งการแพทย์แผนปัจจุบันมีข้อจำกัดในการรักษาโดยเฉพาะโรคมะเร็ง ทั้งมีค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นมากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ จึงได้ส่งเสริมการวิจัยยาทางชีวภาพจากวัตถุทางชีวภาพโดยเฉพาะสมุนไพร ซึ่งสมุนไพรหลายชนิดเป็นแหล่งที่มาของยาแผนปัจจุบันโดยเป็นที่ทราบในทางการแพทย์ถึงสารที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทของกัญชา ประกอบด้วยสารกลุ่มคาร์นาบินอยส์(Cannabinoids) ได้แก่ Cannabidiol (CBD) คือ delta-9-tetrahydrocannabinol (THC) ที่มีรายงานว่ามีผลต่อการกระตุ้นของระบบประสาทและมีผลต่อกระบวนการทางอารมณ์ (Fusar-Poli P, Crippa JA,Bhattacharyya s, 2009) ในสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) ประกอบด้วยสารหลายชนิด และสารกลุ่มแคนนาบินอยด์ ก็ประกอบด้วยสารต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 34 ชนิด เช่น แคนนาบิไดออล (CBD) แคนนาบินอล (CBN) และ แคนนาบิเจอรอล (CBG) ซึ่งสารคาร์นาบินอยส์จากพืชกัญชาให้การรักษาที่ให้ผลดีต่อผู้ที่มีความผิดปกติของเมตาโบลิซึม (Di Mar20 V Piscitelli F. Mechoulam R,2011) และพบรายงานการใช้สารคาร์นาบินอยส์และพืชกัญชาในการรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวาน (Fisher M, White S, Varbiro G, et al. (2010) ทั้งยังพบรายงานการใช้กัญชาในการรักษาโรคลำไส้อักเสบในระบบทางเดินอาหารอีกด้วย (Naftali T, Mechulam R, Lev LB, Konikoff FM, 2014) นอกจากนี้มีรายงานทางการแพทย์จำนวนมากเกี่ยวกับการใช้พืชกัญชารักษามะเร็ง (Chakravarti, Bandana; Ravi, Janani: Ganju, Ramesh K. ,2014) และนักวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์บางท่านได้ให้ความเห็นว่าสารสำคัญที่ได้จากพืชกัญชาที่เรียกว่า Cannabidiol อาจเป็นยาชนิด promising drug สำหรับกลุ่มโรค neurodegenerative disorders (Invone T, Esposito G, De Filippis D,2009) ส่วนการใช้สาร Cannabinoids จากกัญชาในการรักษาผู้ป่วยโรคความจำเสื่อม หรือ Dementia (Krishnan S, Cairns R, Howard R (2009) และโรค

ลมชัก (Friedman D, Devinsky o ,2015) และยังพบรายงานการใช้พืชกัญชาในการรักษาผู้ป่วยโรค amyotrophic lateral sclerosis (Carter GT, Rosen BS 2001) สำหรับกลุ่มโรคซึมเศร้านั้น มีรายงายงานการศึกษาพบว่าสาร cannabinoids ที่สกัดได้จากพืชกัญชาชนิด Cannabis sativa L ให้ผลในการลดภาวะซึมเศร้า (El-Alfy, Abir T ,2010) นอกจากนี้ผลทางคลินิกของกัญชาทางการแพทย์ (Clinical effects of medical cannabis) ยังรายงานว่า กัญชาให้การตอบสนองที่เป็นบวกสำหรับผู้ป่วยต่ออาการปวดประเภทต่างๆ เช่น neropathic, chronic, postoperative, and that related to fibromyalgia, rheumatoid arthritis, multiple sclerosis, และ มะเร็ง (อรพรรณ์ เมธาดิลกกุล, 2559) ส่วน Nabiximols (THC:CBD extract) เป็นสารจากกัญชาตัวแรกที่ได้มีการศึกษาถึงผลการรักษาในผู้ป่วยที่มีการเกร็งของกล้ามเนื้อ (Spasticity) ในผู้ป่วยโรค multiple sclerosis ซึ่งการเกร็งของกล้ามเนื้อ มักมีอาการปวดร่วมด้วย แคนนาบินอยด์ทั้ง exogenous และ endogenous ได้แสดงให้เห็นว่ามีผลลดการเกร็งของกล้ามเนื้อในสัตว์ทดลองซึ่งใช้เป็นการรักษาแบบเดี่ยวหรือการรักษาเพิ่มจากยาที่ผู้ป่วยได้รับซึ่งยาดังกล่าวไม่ให้ผลเต็มในการด้านการเกร็งของกล้ามเนื้อ (อรพรรณ์ เมธาดิลกกุล, 2559) นอกจากนี้พบว่า THC ซึ่งได้จากกัญชาสามารถจัดการกับมะเร็ง (anticancer effect) ในมะเร็งหลายชนิด(อรพรรณ์ เมธาดิลกกุล, 2559) และในปี พ.ศ.2559 Surang leelawat และคณะ ได้รายงานผล antitumor effect ของ THC ใน Cholangiocarcinoma cell lines และเซลล์ดังกล่าวที่ได้จากเนื้อมะเร็งท่อน้ำดีจากการผ่าตัด โดยการให้ THC หรือ control vehicle (DMSO) เข้าไปที่เซลล์ดังกล่าว และภายใน 24 hour incubation พบว่าเมื่อเซลล์ได้รับ 40–100 ไมโครโมล ของ THC, จำนวนเซลล์ที่ตาย หรือมี apoptosis เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จึงแสดงถึง THC มีศักยภาพในการลดการเจริญเติบโตและการแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งดังกล่าว (อรพรรณ์ เมธาดิลกกุล, 2559)

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผลงานวิจัยของกัญชาทางการแพทย์หลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่ากัญชามีคุณประโยชน์ทางยาและมีคุณค่าต่อการรักษาโรคเป็นอย่างมาก ด้วยเห็นนี้ข้อมูลทางการแพทย์ดังกล่าวจะเป็นมูลฐานในการสนับสนุนเพื่อการพิจารณาสถานะทางกฎหมายของพืชสมุนไพรกัญชาต่อไป

กฎหมายยาเสพติดอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากัญชาการแพทย์

ในหัวข้อนี้ข้าพเจ้าขอนำเสนอบทวิเคราะห์โดยพิจารณาถึงกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยที่เป็นอุปสรรค์ต่อการพัฒนากัญชาการแพทย์โดยเฉพาะพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังนี้

การกระจัดกกระจายของกฎหมายยาเสพติด

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วถึงกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยที่กระจัดกระจายไปในหลายฉบับอันทำให้ เกิดความไม่เชื่อมโยงของกฎหมายและไม่มีการเรียบเรียงอย่างเป็นลำดับ ซึ่งในแง่ของการบังคับใช้จะทำให้เกิดความสับสนและการรับรู้ต่อการมีอยู่ของกฎหมายได้ (Sanguthai,1984) เช่น ความหมายของ

กัญชา ตามที่ข้าพเจ้าได้อธิบายไปในหัวข้อกฎหมายยาเสพติดในประเทศไทย ซึ่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายยาเสพติดหลักของประเทศไทย กลับไม่ได้ให้ความหมายของกัญชาไว้ แต่ได้บัญญัติไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อและประเภทยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 12) เช่นนี้ถือได้ว่าการบัญญัติดังกล่าว ทำให้ประชาชานไม่สามารถเข้าถึงกฎหมายได้โดยสะดวกและไม่สามารถเข้าใจกฎหมายได้โดยง่าย จึงไม่สอดคล้องต่อขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายในแง่เวลา(สมยศ เชื้อไทย, 2555) เพราะกฎหมายไม่ว่าในระบบ Civil Law หรือ Common Law ล้วนแล้วแต่มีหลักว่ากฎหมายจะต้องมีการประกาศเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจกฎหมายนั้น แต่การที่ประชาชนจะต้องมีความยุ่งยากและเกิดความสับสนในการค้นหาตัวบทกฎหมายจึงถือได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและการพัฒนากัญชาการแพทย์

นอกจากนี้การจัดทำประมวลกฎหมาย ยังจะเป็นการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วรรค 1 แห่ง มาตรา 77 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นและยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชนและดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง”อีกด้วย ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาให้เห็นในหัวข้อกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยว่ากฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยมีบัญญัติหลายฉบับ จึงควรยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงตัวบทกฎหมาย

สถานะทางกฎหมายของพืชกัญชา

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์มนุษย์รู้จักกัญชามานานกว่า 10,000 ปี ส่วนในประเทศไทยมีการใช้กัญชาเป็นเครื่องประกอบอาหารมาอย่างยาวนานโดยมีการปลูกในระดับครัวเรือน และข้อมูลการแพทย์ก็บ่งชี้ว่ากัญชามีสรรพคุณทางการแพทย์ต่อการรักษาให้ผลดี นอกจากนี้ตำราการแพทย์แผนไทยโบราณก็ได้ใช้กัญชาเป็นตัวยาหนึ่งในการรักษาหลายโรคด้วยกัน เช่น ยาทิพกาศและยาสุขไสยาศน์ในคัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับใบลาน (The Office of Protection wisdom medicine of Thailand, 2012) ทั้งกัญชาถือเป็นพืชประจำถิ่นในประเทศไทยและสายพันธุ์กัญชาในประเทศไทยได้รับการยอมรับให้เป็นสายพันธุ์ที่ดีแหล่งหนึ่งของโลก แต่เมื่อพิจารณาสถานะทางกฎหมาย กัญชาถือเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ซึ่งผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ มีโทษทั้งจำและปรับ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 75 มาตรา 76 มาตรา 76/1 และมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตามหลักนิติปรัชญาตามสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ ของ ซาวิญยี่ (Georg Friedrich Carl Von Savigny) ได้อธิบายว่า กฎหมายต้องให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีและการทำความเข้าใจสภาพของสังคม โดยเห็นว่าความสำคัญดังกล่าวจะเชื่อมโยงการทำความเข้าใจธรรมชาติของกฎหมายและก่อให้เกิดความ

ยุติธรรมต่อสังคมอย่างแท้จริงซึ่งเมื่อนำหลักนิติปรัชญาดังกล่าวมาพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของกัญชาแล้ว เห็นได้ว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพ.ศ.2522 ไม่ได้นำรากฐานทางประวัติศาสตร์ตามแนวคิดของสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์มาพิจารณาในการตรากฎหมาย

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อพิจารณาจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยได้มีการใช้กัญชาทั้งในฐานะพืชสมุนไพรและพืชผักในครัวสวนครัวมาเป็นเวลานาน กับทั้งการใช้ในปริมาณที่เหมาะสมก็ไม่ได้ทำให้เกิดผลเสียหายต่อร่างกาย จึงควรทบทวนสถานะของกัญชาและโทษต่อผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ ให้ไม่มีความผิดหรือใช้มาตรการด้านอื่น เช่น การบำบัดรักษา และ การลดทอนความผิดทางอาญา ต่อผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ

การอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ตามหลักกฎหมายไทยในปัจจุบัน

แม้กัญชาจะเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ มีความผิดตามมาตรา 75 มาตรา 76 มาตรา 76/1 และมาตรา 92 แต่อย่างไรก็ ตามมาตรา 5 และมาตรา 26 ได้มีบัญญัติเป็นบทยกเว้นไว้เพื่อให้เกิดการใช้กัญชาเพื่อการพัฒนาทางการแพทย์ได้ดังนี้มาตรา 5 “พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข แต่ให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข รายงานการรับการจ่าย การเก็บรักษา และวิธีการปฏิบัติอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดให้โทษให้คณะกรรมการทราบทุกหกเดือน แล้วให้คณะกรรมการเสนอพร้อมกับให้ความเห็นต่อรัฐมนตรีเพื่อสั่งการต่อไป” มาตรา 26 “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 หรือในประเภท 5 เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นรายๆ ไป”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ไม่ใช้บังคับแก่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข นั้นหมายความว่า กฎหมายได้เปิดช่องให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุขนำยาเสพติดให้โทษมาทำการวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ได้ แต่เพื่อไม่ให้มีการใช้ หรือครอบครองยาเสพติดโดยไม่จำกัดหรือปราศจากการควบคุมกฎหมายจึงกำหนดให้ให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ต้องรายงานการรับการจ่าย การเก็บรักษา และวิธีการปฏิบัติอย่างอื่นที่เกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดให้โทษให้คณะกรรมการทราบทุกหกเดือน ส่วนมาตรา 26 หมายความว่า กฎหมายมาตรานี้ได้เปิดช่องให้มีการขออนุญาตให้ผลิต นำเข้า จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษได้ แต่ในทางปฏิบัติกับพบว่ามีผู้ขออนุญาต แต่กลับไม่ได้รับการอนุญาตจากหน่วยงานที่มีอำนาจ จึงเห็นได้ว่าเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการแพทย์ ข้าพเจ้าเห็นควรปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้เอื้ออำนวยต่อการอนุญาตเพื่อการพัฒนาการแพทย์แคนดาบินอยด์และกัญชาการแพทย์

ปัญหาด้านนโยบายและแผนงานด้านการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และกฎหมายยาเสพติดอื่นๆ แล้วเห็นได้ว่ากฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีหลายฉบับ ทำให้มีหลายหน่วยงานตามกฎหมายจัดตั้งนั้นๆ แต่ละหน่วยงานก็มีนโยบายเป็นของตัวเอง จึงทำให้ไม่เกิดความเป็นเอกภาพ และความต่อเนื่องในการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด กับทั้งปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติอันส่งผลกระทบต่อความสวบเรียบร้อง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ารัฐบาลควรมีหน่วยงานระดับชาติให้มีอำนาจและหน้าที่ในการเสนอแนวนโยบายและแผนงานระดับชาติ เพื่อกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ อันนำไปสู่มาตรการในการป้องกัน ปราบปราม และการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งจะทำให้เกิดการสอดคล้องต่อการประสานความร่วมมือระหว่างหน่ายงานต่างไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน ด้วยเหตุนี้แล้วปัญหายาเสพติดก็จะได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และก็จะทำให้เป็นการลดอุปสรรค์ต่อการพัฒนาการพัฒนาการแพทย์แคนดาบินอยด์และกัญชาการแพทย์ด้วยเพราะเมื่อหน่วยงานภาครัฐมีทิศทางเป็นแนวทางเดียวกันแล้ว การพัฒนากัญชาการแพทย์ก็จะทำได้โดยสะดวก

ข้อควรระวังต่อการบัญญัติกฎหมายให้กัญชาเป็นสิ่งถูกกฎหมาย

แม้กัญชาจะมีคุณประโยชน์ทางการแพทย์ แต่ก็พบรายงานการวิจัยอีกด้านต่อผลของกัญชาในทางที่พึงระวัง ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขกฎหมายต่อสถานะของกัญชาเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ข้าพเจ้าจึงขอนำเสนอ ประเด็นข้อควรระวังต่อการอนุญาตการให้กัญชาเป็นสิ่งถูกกฎหมาย ดังนี้

1. การใช้กัญชาเพื่อความบันเทิง

ผลการศึกษาการใช้กัญชาในประเทศต่างๆ สามารถจำแนกการใช้กัญชาได้เป็น 2 ประเภท การใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และการใช้เพื่อความบันเทิง ซึ่งการใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงนั้นปรากฏตัวอย่างกฎหมายในบางประเทศอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงได้ เช่น กฎหมายยาเสพติดประเทศเนเธอร์แลนด์ในกฎหมาย “Amsterdam drugs Laws” กฎหมายนี้อนุญาตให้ขายกัญชาในร้านกาแฟ (coffee shops) ได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงยังถือว่ามีความน่ากังวลอยู่ เช่น ในรายงานการวิจัยในประเทศอังกฤษในประเด็นนโยบายการลดบทลงโทษส่งผลต่อระดับและองค์ประกอบของอาชญากรรมหรือไม่ คณะผู้วิจัยพบว่าการลดบทลงโทษส่งผลให้มีอัตราการครอบครองกัญชาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและพบหลักฐานว่านโยบายนี้เป็นสาเหตุให้ตำรวจจัดกองกำลังดูแลอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดประเภทอื่น และรวมถึงการจัดกำลังดูแลอาชญากรรมอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนในประเทศเนเธอร์แลนด์ การทำให้กัญชาเป็นสิ่งถูกต้องในกฎหมายของกัญชา (legalization of cannabis) นั้น ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสาเหตุทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปัญหา

อาชญากรรมเพราะการค้ายาเสพติดตามท้องถนน ส่วนในประเทศไทยเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จะเห็นว่าไม่มีบทบัญญัติอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อความบันเทิง ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าเห็นว่าการใช้กัญชานั้นแม้จะมีข้อดีในบางประการเช่นในมิติทางการแพทย์ แต่การใช้กัญชาเพื่อความบันเทิงในประเทศไทยนั้นไม่น่าจะเหมาะสมเพราะประเทศไทยมีสถิติเสพยาเสพติดไม่ผิดกฎหมาย เช่น บุหรี่ แอลกอฮอล์ ในระดับสูงจึงไม่ควรอนุญาตให้เพิ่มชนิดยาเสพติดไม่ผิดกฎหมายใดๆอีก

2. อายุของผู้ใช้กัญชา

ผลการวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาชี้ให้เห็นว่าการใช้กัญชาในเด็ก ซึ่งร้อยละ 60 ของเด็กที่ใช้กัญชาทุกวันก่อนอายุ 17 ปี มีแนวโน้มที่จะเรียนจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาน้อยกว่าผู้ที่ไม่เคยใช้ และเด็กที่ใช้กัญชาทุกวันมีโอกาสติดมากกว่าเด็กที่ไม่เคยใช้กัญชาถึง 18 เท่า และมีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายมากกว่าถึงเจ็ดเท่า นอกจากนี้ผลการวิจัยประเด็น กัญชาเป็นหนทางไปสู่การใช้ยาเสพติดชนิดรุนแรงอื่นๆ หรือไม่ พบว่ากลุ่มเยาวชนที่มีปัญหา (กลุ่มเล็ก) จะมีความเสี่ยงเป็นสองเท่าอย่างมีนัยสำคัญ ในการเริ่มต้นใช้ยาเสพติดที่รุนแรงกว่ากัญชา และอีกกลุ่มที่ใหญ่กว่า คือ เยาวชนส่วนใหญ่ ซึ่งประวัติการใช้กัญชามีผลกระทบน้อยกว่า จากผลการวิจัยดังกล่าวข้าพเจ้าจึงเห็นว่ากัญชาแม้จะมีคุณประโยชน์ทางการรักษาแต่เมื่อนำมาใช้ในเด็กกลับมีแนวโน้มเป็นอันตรายมากกว่าผลดี ดังนั้น จึงเห็นควรมีกฎหมายควบคุมการใช้กัญชาในเด็กตามอายุที่เหมาะสม แม้ว่าจะเป็นการใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์

สรุป

สถานะทางกฎหมายของ กัญชา เป็นยาเสพติดประเภท 5 ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ มีโทษทั้งจำคุกและปรับในมาตรา 75 มาตรา 76 มาตรา 76/1 และมาตรา 92 จึงสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการพัฒนาการแพทย์แคนดาบินอยด์และกัญชาการแพทย์ สมควรมีการปรับปรุงและแก้ไขสถานะทางกฎหมายของกัญชาเพื่อประโยชน์ต่อการใช้กัญชาเป็นยารักษาโรค ทั้งนี้เนื่องจากผลทางคลินิกของกัญชาทางการแพทย์ (Clinical effects of medical cannabis) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของกัญชาต่อการรักษาอาการการปวด (Pain) อาการเกร็งกล้ามเนื้อ (Muscle spasm) และมะเร็งท่อน้ำดี

ข้อเสนอแนะ

เพื่อไม่ให้กฎหมายยาเสพติดเป็นอุปสรรค์ต่อการพัฒนาการกัญชาการแพทย์ จึงเห็นควรมีการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายยาเสพติดในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การกระจัดการจายของกฎหมายยาเสพติด ควรจัดทำประมวลกฎหมายยาเสพติดเพื่อให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นและยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเพื่อทำให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

2. สถานะทางกฎหมายของพืชกัญชา ควรทบทวนสถานะของกัญชาและโทษต่อผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ ให้ไม่มีความผิดหรือใช้มาตรการด้านอื่น เช่น การบำบัดรักษา และ การลดทอนความผิดทางอาญาต่อผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครอง เสพ ทั้งนี้ยังจะส่งผลดีต่อสถานะของกัญชาต่อกฎหมายสิทธิบัตรอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามควรมีบทบัญญัติจำกัดการใช้เพื่อความบันเทิงและการใช้กัญชาในเด็ก

3. ปัญหาด้านนโยบายและแผนงานด้านการป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ควรมีหน่วยงานระดับชาติให้มีอำนาจและหน้าที่ในการเสนอแนวนโยบายและแผนงานระดับชาติ เพื่อกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ อันนำไปสู่มาตรการในการป้องกัน ปราบปราม และการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งจะทำให้เกิดการสอดคล้องต่อการประสานความร่วมมือระหว่างหน่ายงานต่างไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน ด้วยเหตุนี้แล้วปัญหายาเสพติดก็จะได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และก็จะทำให้เป็นการลดอุปสรรคต่อการกัญชาการแพทย์ด้วยเพราะเมื่อหน่วยงานภาครัฐมีทิศทางเป็นแนวทางเดียวกันแล้ว การพัฒนากัญชาการแพทย์ก็จะทำได้โดยสะดวก

References

Adda J., McConnell B. & Rasul 1. (2014). Crime and the Depenalization of Cannabis

Bestrashniy, J., & Winters, K. C. (2015). Variability in medical marijuana laws in the United

Chuethai, S. (2012). *Description: General Principles of Civil Law Subjects*. (18th ed.) Bangkok: Vinyoochon.

Hamilton, R. (2009). Breeding Better Crops. *Scientific American*, 19: 16-17.

Kanato, M., Leyatiku, P., and Ritmontree, S. (2016). The *Management and Policy of Cannabis: Case Study in England and United States. Bangkok: Charansanitwong Printing.*

Lertpanitpantu, S. (2013). *The Study Abroad in Drug law: Case studies of Japan, France, Switzerland, Germany, Portugal, United Kingdom and United States*. Bangkok: Deputy Permanent Secretary, Ministry of Justice.

Melberg, H.O., Jones, A.M. & Bretteville Jensen, A.L. (2010). Is Cannabis a gateway to hard drugs? *Empire Econ*. 38: 583.

Methadilokkul, O. (2016). *Cannabis and Medical Cannabis Development*. Nonthaburi: The Physician Occupational Medicine and Environmental Authority of Thailand. Possession: Evidence from a Policing Experiment. *CEPR Discussion Paper No DP9914*.

Prutipinyo, C. (2017). Comparative Drug Control Law. *Public Health & Health Laws Journal*, 3(2), 148-166.

Sanguthai, Y. (1984). *Introduction of Law*. (10th ed.). Bangkok: Thammasat University Press. States. *Psychology of Addictive Behaviors*, 29(3), 639.

The Office of Protection wisdom medicine of Thailand. (2012). *Textbook of medicine in ancient Thailand in the Reign of King Narai*. Bangkok: the Publisher Organization Welfare.

อิทธิพลของภาษาโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*

Influences of Advertising Language on Television toward Lower Northeastern Rajabhat University Students' Thai Language Usage

สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม
Sariyagan Yeekengaem
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Faculty of Humanities and Social Sciences
Ubon Ratchathani Rajabhat University
E-mail: sariyagan587@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลของภาษาโฆษณาทางโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในด้านการพูด และด้านการเขียน และ 2) เปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาทางโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวมทั้งสิ้นจำนวน 571 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ส่วนการวิเคราะห์ใช้การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

*Received May 25, 2018; Accepted August 30, 2018.

ผลการศึกษาพบว่า 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้รับอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ไปใช้ในการพูดมากที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อน ไม่นิยมนำภาษาโฆษณาไปใช้ในการเขียน แต่สามารถนำมาเลียนแบบได้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเลียนแบบการใช้ภาษาโฆษณามาจากสื่อโทรทัศน์ 2) เมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ทั้ง 6 แห่ง พบว่าไม่มีความแตกต่างทั้งในด้านการพูดและการเขียน

คำสำคัญ : ภาษาโฆษณา; การใช้ภาษาไทย; กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

Abstract

This article aimed to 1) study the influences of advertising language on television toward the lower northeastern Rajabhat University students' verbal language usage and written language usage, and 2) compare the influences of advertising language on television toward the lower northeastern Rajabhat University students' Thai language usage. The representative sample consisted of 571 undergraduate students of 6 Rajabhat Universities in lower northeastern region. The tool for collecting data was the questionnaire. For the analysis, percentage, mean ($\bar{X}$), and Standard Deviation (SD) were applied; Present by Descriptive Analysis.

The research results revealed as follows: 1) The students of Rajabhat Universities in lower northeastern region mostly received the influences of advertising language on television in speaking especially among friends ; did not prefer to use advertising language in writing but can imitated ; mostly imitated advertising language from television. 2) After comparing the influences of advertising language on television toward the Thai language usage of the students of all 6 lower northeastern Rajabhat Universities, it was found that there were no differences in both speaking and writing.

Keywords: Advertising Language; Thai Language Usage; Lower Northeastern Region

บทนำ

วิทยุโทรทัศน์จัดเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่สามารถเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างกว้างขวางและครอบคลุมได้ทั่วประเทศ รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังเข้าถึงกลุ่มบุคคลได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า เป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญช่องทางหนึ่งในปัจจุบันนี้ (Naka, T and others, 2017) ซึ่งการนำเสนอรายการต่างๆ ทางวิทยุโทรทัศน์สามารถนำเสนอได้หลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไป และไม่ว่าจะเป็นรายการใดก็ตามหรือแม้แต่สถานีวิทยุโทรทัศน์เองก็จะถูกคั่นด้วยรายการโฆษณา

ปัจจุบันต้องยอมรับว่าสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสินค้าและบริการ อีกทั้งมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยของ Aktas ARNAS Yasare (2006) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องผลของการโฆษณาอาหารทางโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก พบว่า โฆษณาโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อความนิยมและความเชื่อถือของผู้อุปโภคบริโภค ด้วยเหตุที่ว่าการโฆษณาคือวิธีการนำเสนอความคิดเพื่อส่งข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการไปยังกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความคิด ความรู้สึกประทับใจ และเชื่อถือในข้อมูลที่นำเสนอ (Sombatphanich, 2008) ดังนั้นเนื้อหาสาระที่นำเสนอในระยะเวลาอันจำกัดจึงต้องสร้างความเชื่อให้เกิดขึ้นกับผู้รับชมทางโทรทัศน์ให้มากที่สุด ทั้งในรูปของชื่อสินค้า ภาพประกอบ การนำเสนอและข้อความที่ใช้ในการโฆษณา

ข้อความในงานโฆษณาทางโทรทัศน์ นอกจากจะมีเนื้อหาสาระที่ให้รายละเอียดที่กล่าวถึงคุณสมบัติของสินค้าแล้ว ยังต้องอาศัยภาษาในการโน้มน้าวใจให้คนสนใจซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งภาษาที่ใช้ต้องแปลก เด่น กระทบใจเพื่อให้คนจดจำได้ อีกทั้งยังส่งผลต่อการใช้ภาษาของผู้ชมโดยเฉพาะวัยศึกษาเล่าเรียนที่มักจะคิดว่าภาษาที่ใช้ในการโฆษณาเป็นภาษาที่ถูกต้องและเกิดการเลียนแบบ อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการโฆษณานั้นเป็นสิ่งที่แก้ได้ยาก เนื่องจากผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญและไม่ต้องการแก้ไข นอกจากนั้นยังสร้างคำและสำนวนใหม่ๆ ขึ้นเพื่อใช้ในการดึงดูดความสนใจลูกค้าให้หันมาบริโภคสินค้าของตน แม้ว่าจะใช้ผิดจากแบบแผนที่เคยมีมาแต่ถ้าสามารถชักจูงให้มีผู้สนใจได้ก็มักนิยมใช้ภาษาไม่ถูกหลักเหล่านั้น และโดยความจริงแล้วภาษาที่เกิดจากการโฆษณา จะถือว่าเป็นภาษาวิบัติไม่ได้ เพราะลักษณะของภาษาโฆษณานั้นเป็นลักษณะของภาษาที่อยู่ไม่นาน เนื่องจากว่าการโฆษณาต้องการเร่งเร้าความสนใจ อะไรที่ซ้ำแล้วต้องหายไป ต้องคิดขึ้นใหม่อยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่า ภาษาโฆษณามีบทบาทสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ชมที่เป็นนักเรียนนักศึกษา

ด้วยภาษาโฆษณาเป็นสิ่งที่วัยรุ่นคิดว่าเป็นภาษาที่แปลกใหม่ ทันสมัย จึงนิยมนำมาใช้โดยไม่ได้พิจารณาว่าถูกหรือผิด แม้ว่ารัฐบาลจะได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการโฆษณา แต่เราก็ยังคงได้ยินได้ฟังถึงการใช้ภาษาในแง่ต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่น จึงอาจจะได้รับอิทธิพลของภาษาโฆษณาเข้ามาปะปนกับการใช้ภาษาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งอิทธิพลด้านภาษาพูด และด้านภาษาเขียน ซึ่งถ้าโฆษณาใช้ภาษาไม่ถูกต้อง ก็อาจจะส่งผลให้นักศึกษาใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องตามไปด้วย (Intornprasert, 2012)

ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาถึงอิทธิพลของภาษาโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อการใช้ภาษาโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ให้ถูกต้องตามมาตรฐานของการใช้ภาษา และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในด้านการพูดและด้านการเขียน

2. เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 59,596 คน (ข้อมูลจากฝ่ายทะเบียนและทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 6 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Yamane (Tirakanon, 2008) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและจำนวนที่เหมาะสมว่าจะได้ข้อมูลอย่างกว้างขวางและเพียงพอ ผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลสถานศึกษาละ 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 1 ชุด เพื่อสอบถามถึงความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังมหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งมีทั้งสิ้น 6 แห่ง โดยส่งแบบสอบถามไปแห่งละ 100 ชุด รวม 600 ชุด ซึ่งการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม 2561 ได้รับคืน 571 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของประชากร การเปิดรับสื่อ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาโฆษณา

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อใช้วิเคราะห์อิทธิพลของภาษาโฆษณาที่มีต่อการใช้ภาษาไทยโดยนำข้อความโฆษณาที่นักศึกษาเขียนขึ้นมาวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในการเขียน

3. นำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. อิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างทั้ง 6 แห่ง ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 571 คน เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 17.51 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ คิดเป็นร้อยละ 16.11 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ คิดเป็นร้อยละ 15.94 และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คิดเป็นร้อยละ 15.41 เป็นนักศึกษาเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 79.51 และร้อยละ 20.49 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 17-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 60.77 รองลงมาคือนักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 19- 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.85 นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 21-22 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.68 และอายุระหว่าง 23-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.7

ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 571 คน มีนักศึกษาที่ดูโทรทัศน์ 2 -3 ครั้งต่อสัปดาห์มากที่สุด รองลงมาคือดูสัปดาห์ละครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนช่วงเวลาในการดูโทรทัศน์ของนักศึกษาในวันธรรมดาที่พบมากที่สุด คือ ช่วงเวลา 20.00-21.00 น. และ 21.00-22.00 น. ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัย พบว่ามีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ นิยมดูช่วงเวลา 20.00-21.00 น. และเวลา 19.00-20.00 น. ตามลำดับ และช่วงเวลาในการดูโทรทัศน์ของนักศึกษาในวันเสาร์อาทิตย์พบมากที่สุด คือ เวลา 20.00-23.00น. และ 11.00-14.00 น. ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่ามีความใกล้เคียงกัน

ประเภทของรายการโทรทัศน์ที่นักศึกษาชอบดูมากที่สุด ได้แก่ รายการละคร คิดเป็นร้อยละ 67.07 รองลงมาคือรายการทอล์คโชว์ คิดเป็นร้อยละ 52.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่าละครเป็นรายการที่นักศึกษานิยมดูมากที่สุดเหมือนกันทั้ง 6 มหาวิทยาลัย ส่วนอันดับรองลงมามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สุรินทร์ และนครราชสีมา นิยมดูรายการดนตรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นิยมดูรายการกีฬา

ส่วนประเภทของโฆษณาทางโทรทัศน์ที่นักศึกษาชอบดูมากที่สุด ได้แก่ โฆษณาประเภทตลกขบขัน คิดเป็นร้อยละ 63.57 รองลงมาคือโฆษณาประเภทสนุกสนาน คิดเป็นร้อยละ 55.17 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่าโฆษณาประเภทตลกขบขัน เป็นโฆษณาที่นักศึกษาชอบดูมากที่สุดเหมือนกันทั้ง 6 มหาวิทยาลัย ส่วนรองลงมามีความแตกต่างกันกล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และสุรินทร์ ชอบดูโฆษณาประเภทสวยงาม ซึ่งนักศึกษามีความเห็นต่อโฆษณาในปัจจุบัน มากที่สุด คือ มุ่งขายสินค้าอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 51.31 รองลงมาคือโฆษณาเกินความเป็นจริง คิดเป็นร้อยละ 40.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่ามีความใกล้เคียงกัน รองลงมาต่างกันที่มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิซึ่งเห็นว่าให้ความคิดที่ดี

เหตุผลที่นักศึกษาชอบชมโฆษณามากที่สุด ได้แก่ เพื่อความเพลิดเพลิน คิดเป็นร้อยละ 39.40 รองลงมาคือเพื่อรู้จักวิธีการโฆษณาที่น่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 20.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่ามีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ทั้ง 6 มหาวิทยาลัยชอบชมเพื่อความเพลิดเพลินมากที่สุด รองลงมาต่างกันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมานิยมดูเพื่อรู้จักเลือกสินค้ามาใช้ และหลังจากชมโฆษณาทางโทรทัศน์แล้วนักศึกษามีความรู้สึกสนใจสินค้ามากที่สุด รองลงมาคือสนใจวิธีโฆษณา ซึ่งความสนใจที่มีต่อการโฆษณานั้นนักศึกษาสนใจระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.08 สนใจมาก คิดเป็นร้อยละ 23.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่ามีความแตกต่างกันกล่าวคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ นครราชสีมาและบุรีรัมย์สนใจระดับปานกลางและสนใจน้อย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและศรีสะเกษสนใจระดับมากและปานกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิสนใจระดับปานกลางและสนใจมาก ตามลำดับ

ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้โฆษณาดึงดูดความสนใจ ตามความเห็นของนักศึกษามากที่สุด ได้แก่ ภาพโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 48.86 รองลงมาคือเสียงโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 45.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

ลักษณะของคำในภาษาโฆษณาที่นักศึกษาชอบมากที่สุด ได้แก่ ใช้คำที่ไม่เคยได้ยินคิดเป็นร้อยละ 51.49 รองลงมาคือ ใช้คำที่จำได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 50.96 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่า มีความใกล้เคียงกัน รองลงมาแตกต่างกันคือมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษชอบคำสั้นกะทัดรัด

จากการชมโฆษณานักศึกษาเห็นว่าสิ่งที่ช่วยส่งเสริมการใช้ภาษาไทยจากโฆษณามากที่สุด ได้แก่ ฝึกการฟังจับใจความที่ดี คิดเป็นร้อยละ 42.03 รองลงมาคือ สังเกตสำนวนการใช้ภาษาพูด คิดเป็นร้อยละ 38.70 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่ามีความใกล้เคียงกัน รองลงมาต่างกันที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี นครราชสีมาและบุรีรัมย์ ซึ่งเห็นว่าได้เห็นการใช้ภาษาที่ดีและไม่ดี

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโฆษณาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาที่พบมากที่สุด ได้แก่ เลียนแบบการใช้ภาษาพูด คิดเป็นร้อยละ 53.24 รองลงมาคือเลียนแบบการแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 32.22 เมื่อพิจารณาเป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่า มีความใกล้เคียงกัน ต่างกันที่ลำดับรองลงมากล่าวคือมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีและสุรินทร์เห็นว่าเลียนแบบการกระทำ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ

นครราชสีมาที่เห็นว่าเลียนแบบการใช้ภาษาพูด อีกทั้งภาษาโฆษณายังช่วยส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก ด้วย $\bar{X}$ = 3.73 การใช้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการได้ข้อสังเกตการใช้ศิลปะการพูด เช่น เน้นคำ การใส่อารมณ์ ซึ่งการนำเอาภาษาโฆษณาไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง ด้วย $\bar{X}$ = 3.14 ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่านำภาษาโฆษณาไปใช้กับเพื่อนมากที่สุด

โฆษณาที่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 6 แห่งจำได้มากที่สุดคือร้านสะดวกซื้อ 7-11 รองลงมาคือน้ำดื่มคริสตัล ส่วนลำดับที่สามคือเครื่องดื่ม M 150 และแลคตาซอย ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ส่วนข้อความโฆษณาที่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 6 แห่งจำได้มากที่สุด คือ หิวเมื่อไหร่ก็แวะมา 7-11 รองลงมาคือ คิดจะดื่มน้ำดื่มคริสตัล และไม่มีลิมิตชีวิตเกินร้อย

สำหรับคำสโลแกนที่นักศึกษาคิดขึ้นในการเขียนโฆษณาสินค้า มีทั้งสิ้น 343 ข้อความนั้นพบว่านักศึกษานิยมเขียนใน 5 ลักษณะคือ (1) ข้อความบรรยายลักษณะคุณภาพของสินค้าอย่างชัดเจน เป็นลักษณะที่นักศึกษานิยมใช้มากที่สุด จำนวน 137 ข้อความ (2) สั้น*ไม่มีสัมผัส มุ่งเสนอ*ลักษณะและคุณภาพของสินค้า

นักศึกษานิยมใช้วิธีนี้ 133 ข้อความ (3) สั้น *มีสัมผัสมุ่งเสนอ*ลักษณะและคุณภาพสินค้า 38 ข้อความ (4) สั้น *ไม่มีสัมผัสไม่มุ่งเสนอลักษณะและคุณภาพ* จำนวน 21 ข้อความ และ 5) สั้น *เล่นคำเล่นสัมผัส*คล้องจอง โดย*ไม่มุ่งเสนอ*ลักษณะและคุณภาพของสินค้า มีเพียง 14 ข้อความ เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 6 มหาวิทยาลัย พบว่ามีความใกล้เคียงกัน ซึ่งสื่อที่นักศึกษายึดถือและเลียนแบบในการคิดคำโฆษณามากที่สุด ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ เหมือนกันทั้ง 6 มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ยังพบว่าข้อความโฆษณาที่นักศึกษาคิดขึ้นมา ทั้งสิ้น 343 ข้อความนั้น นักศึกษาได้ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการเขียน อยู่ 13 วิธีได้แก่

1. แบบอวดอ้างสรรพคุณ เป็นการโอ้อวดคุณสมบัติของสินค้าว่าดีจริงหรือมีจุดเด่นที่สามารถคุยได้อย่างเต็มที่ เช่น ใช้ง่าย มีกลิ่นที่สดชื่นทุกวันและราคา**ถูกที่สุดในโลก** ใช้แล้วเห็นผลใน 7 วัน

2. แบบเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบคุณลักษณะของสินค้าหรือประโยชน์ที่จะได้จากการใช้สินค้าว่าเหมือนกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น หอม**ดุจ**ดอกไม้ ล้างง่าย มีสารบำรุงผิวจากธรรมชาติ

3. แบบระบุแหล่งที่มาของสรรพคุณของสินค้า เช่น หอมนาน ผสานคุณค่า **จากเทือกเขาอันไต**

4. แบบระบุแหล่งซื้อ ว่าสามารถหาซื้อสินค้าได้จากแหล่งใด เช่น กลิ่นหอม ล้างออกง่าย หาซื้อได้ที่ **7-11** มีกลิ่นหอม ผิวนุ่ม มีวิตามินบำรุงผิวจากธรรมชาติ ราคาถูก มี**จำหน่ายแล้วที่ร้านค้าทั่วไป**

5. แบบข่าว เป็นการเขียนที่รายงานเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ คล้ายกับการเขียนข่าว ว่ามีอะไร ที่ไหน หรือเกิดเหตุการณ์อะไรใหม่ๆ อย่างไร มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “ใหม่” เช่น **ใหม่ !** ครีมอาบน้ำที่บำรุงผิวจากพืชธรรมชาติ สะอาดง่าย กลิ่นหอม ราคาย่อมเยา

6. มีชื่อสินค้าปรากฏในข้อความ เช่น ครีมอาบน้ำ **Sofresh** มีสารสกัดจากธรรมชาติ กลิ่นหอม ล้างออกง่าย ราคาถูกโดนใจ ชาวไทย ทุกครัวเรือน

7. แบบประโยคคำถาม เช่น ผิวนุ่มลื่นชุ่มชื่นจากธรรมชาติ หอมปลอดภัยจะจ่ายทำไมในราคาที่แพง

8. แบบเร้าอารมณ์ เป็นการใช้คำกระตุ้นอารมณ์ สร้างความเร้าใจ เพื่อให้เกิดความสนใจและความต้องการในสินค้า เช่น หอมนุ่มละมุนทุกทีที่สัมผัส กลิ่นหอมเย้ายวน ชวนหลงใหล

9. แบบแนะนำและสัญญา เป็นการเขียนที่มีลักษณะแนะนำหรือสัญญาต่อผู้ซื้อว่าเมื่อซื้อสินค้าไปใช้แล้ว จะได้รับผลประโยชน์และความพอใจ เช่น เมื่อท่านเลือกซื้อคุ้มค่าแน่นอน ซื้อเลยใช้ดีแน่นอน

10. แบบเล่นเสียงสัมผัสหรือเล่นคำคล้องจองกันมาใช้เป็นข้อความโฆษณา มีทั้งกล่าวถึงคุณสมบัติของสินค้า และไม่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของสินค้าเลย เช่น หอมนุ่ม ชุ่มผิว ผิวขาวใส ใส่ใจธรรมชาติ

11. แบบบอกถึงประโยชน์ และสรรพคุณของสินค้า จึงเป็นข้อความค่อนข้างยาว เพราะให้รายละเอียดได้มากและชัดเจน เช่น ครีมอาบน้ำที่อุดมไปด้วยสารบำรุงผิวจากพืชธรรมชาติ ทำให้มีกลิ่นหอมและล้างออกง่าย ช่วยดูแลผิวคุณให้ชุ่มชื่นกระจ่างใสทุกวัน

12. แบบคำสั่ง เป็นกลวิธีที่ใช้การสั่งให้ผู้รับสารปฏิบัติหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แฝงไว้ด้วยน้ำเสียงเชิงบังคับให้กระทำตามโดยทันที เช่น ใช้ซะ ! ดีแน่นอน ซื้อซะ ! เดี๋ยวนี้

13. การใช้ถ้อยคำภาษาดึงดูดใจ

13.1 ใช้สำนวนพูดหรือภาษาปากในข้อความโฆษณา เช่น กลิ่นหอม ล้างง่าย **สบายกระเป๋า**

13.2 ใช้คำแสลงหรือภาษาแชท เช่น ผิวกระจ่างใส หอมยาวนาน ราคา**โดนใจ**

13.3 ใช้ถ้อยคำแปลกใหม่ เช่น ไม่เหนียวไม่**หนืบ** กลิ่น**ติดดึบๆ** ราคากันเอง

13.4 ใช้คำภาษาอังกฤษในข้อความโฆษณา เช่น ใช้แล้วถูกใจ**ชัวร์**

2. การเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษาฯ

2.1 ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 571 คน พบว่า ข้อมูลของผู้ตอบ การรับสาร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการโฆษณาและภาษาที่ใช้ในโฆษณามีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยหรือแทบจะไม่แตกต่างกัน

2.2 *อิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง* พบว่ามีความเห็นเหมือนกัน กล่าวคือนักศึกษาจะนำภาษาโฆษณาไปใช้ในการพูดมากที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อน ไม่นิยมนำภาษาโฆษณาไปใช้ในการเขียน แต่สามารถนำมาเลียนแบบได้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเลียนแบบการใช้ภาษาโฆษณามาจากสื่อโทรทัศน์ และเมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยพบว่าไม่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านการพูดและการเขียน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของภาษาโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. อิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

อิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในด้านการพูดและด้านการเขียน พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีนิสัยในการดูโทรทัศน์ โดยนิยมที่จะดูโทรทัศน์ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยในวันธรรมดาใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อวัน ในช่วงเวลา 20.00-21.00 น. และ 21.00-22.00 น. ส่วนในวันเสาร์อาทิตย์ มักจะใช้เวลาดูโทรทัศน์โดยเฉลี่ย 1-3 ชั่วโมงต่อวัน ในช่วงเวลา 11.00-14.00 น. และ 20.00-23.00 น.

ประเภทของรายการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างชอบมากที่สุดจะเป็นรายการที่เกี่ยวกับด้านบันเทิง เช่น ละคร ทอล์คโชว์และ ดนตรี ด้วยเนื้อหาของรายการดังกล่าว ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจผ่อนคลายความเครียดของผู้รับชมได้ดี

จะเห็นว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 6 แห่งมีนิสัยในการชมโทรทัศน์ ในเรื่องของช่วงเวลา และประเภทของรายการที่ชม อยู่ในอัตราเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัททิรา กลิ่นเลขา (Klinlekha, 2016) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์ของวัยรุ่นในภาคใต้ตอนล่างซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-21ปี การศึกษาระดับ

ปริญญาตรี มีพฤติกรรมการเปิดรับชมโทรทัศน์ 3-4 วันต่อสัปดาห์ โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมงต่อวัน ช่วงเวลาที่เปิดรับ คือ เวลา 18.00-21.00 น. โดยนิยมดูละครมากที่สุด รองลงมา คือ รายการดนตรี

อีกทั้งโฆษณาส่วนใหญ่ที่นักศึกษาชอบดูมักเป็นโฆษณาประเภทตลกขบขัน สนุกสนาน และสวยงาม โดยมีอัตราค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันทั้ง 6 มหาวิทยาลัย ซึ่งเหตุผลในการชมโฆษณาส่วนใหญ่คือความเพลิดเพลิน และเพื่อที่จะได้รู้จักวิธีการโฆษณา หลังจากที่ได้ชมโฆษณาแล้ว นักศึกษามีความสนใจในสินค้าที่โฆษณา ซึ่งความสนใจนี้จะอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านความเห็นเกี่ยวกับส่วนประกอบที่ทำให้โฆษณาดึงดูดความสนใจก็คือ ภาพโฆษณาและเสียงโฆษณา ซึ่งพบว่า ส่วนสำคัญที่ทำให้โฆษณาน่าสนใจคือคำที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน คำที่จำได้ง่าย และคำที่สั้นกะทัดรัด ซึ่งคำเหล่านี้จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ในเรื่องการสังเกตสำนวนการใช้ภาษาพูด ฝึกการฟังจับใจความที่ดี และการใช้ภาษาที่ดีและไม่ดีในงานโฆษณา

นอกจากนี้นักศึกษายังเห็นว่าโฆษณาในปัจจุบันมักจะโฆษณาเกินความจริง และมุ่งขายสินค้าอย่างเดียว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการเลียนแบบการใช้ภาษาพูดมากที่สุดโดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อน

สำหรับอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการเลียนแบบของนักศึกษานั้น พบว่าโฆษณาที่นักศึกษาทั้ง 6 มหาวิทยาลัย นึกถึงและจำได้มากที่สุดคือ โฆษณา7-11 โฆษณาน้ำดื่มคริสตัล เครื่องดื่ม M150 และแลคตาซอย ส่วนคำหรือข้อความในโฆษณาที่นักศึกษาจำได้มากที่สุด ได้แก่ หิวเมื่อไหร่ก็แวะมา 7-11 คิดจะดื่มน้ำดื่มคริสตัล และไม่มีลิมิตชีวิตเกินร้อย ซึ่งจะเห็นว่าโฆษณาและข้อความโฆษณาที่นักศึกษาจำได้จะสอดคล้องกันกล่าวคือ ถ้านักศึกษาจำโฆษณาสินค้าใดได้ก็จะจำข้อความของโฆษณานั้นได้ อีกทั้งสินค้าที่จำได้มักจะเป็นสินค้าที่มีอยู่เดิมแล้ว เมื่อโฆษณาเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง และย้ำถึงข้อความโฆษณาของตนอยู่เสมอโดยไม่เปลี่ยนคำหรือข้อความใหม่ก็จะทำให้เกิดการจดจำได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bandura(Delores, 2011) ว่าการเลียนแบบเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ โดยมี 3 ขั้นตอนคือ 1) การสร้างความสนใจในตัวแบบ 2) การรำลึกและจดจำ 3) เลียนแบบและนำไปใช้

ในขั้นตอนการเลียนแบบและการนำไปใช้นั้นพบว่า จากการที่ให้นักศึกษาลองคิดคำหรือข้อความโฆษณาเพื่อใช้โฆษณาสินค้า ซึ่งมีทั้งสิ้น 343 ข้อความนั้น มีลักษณะของการเขียนอยู่ 5 ลักษณะดังที่กล่าวไปแล้ว ซึ่งลักษณะที่นักศึกษานิยมใช้มากที่สุดคือ เป็นข้อความบรรยายลักษณะและคุณภาพของสินค้าอย่างชัดเจน มี 137 ข้อความ รองลงมาคือสั้น ไม่มีสัมผัส โดยมุ่งเสนอลักษณะและคุณภาพของสินค้า มี 133 ข้อความ ซึ่งทั้งสองวิธีเป็นวิธีที่นิยมใช้ใกล้เคียงกัน และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 6 แห่ง พบว่า มีความใกล้เคียงทั้งในเรื่องของการคิดคำหรือข้อความโฆษณาและการเลียนแบบการใช้คำจากสื่อโทรทัศน์ จึงกล่าวได้ว่าภาษาโฆษณามีอิทธิพลต่อการเลียนแบบของนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเบญจมาศ พระชมพู (Phrachompu, 2013) ที่กล่าวว่า ผู้คิดคำโฆษณาพยายามเลือกสรรคำที่กระชับ เข้าใจง่าย และสามารถสื่อความหมายได้ตรงกับคุณสมบัติของสินค้า บางครั้งจึงไม่เคร่งครัดเรื่องภาษา อาจนำคำที่ไม่เคยปรากฏร่วมกันมาเรียงอยู่ด้วยกัน

นอกจากนี้ยังพบว่าข้อความโฆษณาที่นักศึกษาคิดขึ้นมา ทั้งสิ้น 343 ข้อความ นักศึกษาได้ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการเขียน สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาในข้อความโฆษณา : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของพนมพร นิรัญทวี (Niruntawee, 2008) ซึ่งจะเห็นว่านักศึกษาได้ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการเขียนข้อความโฆษณาโดยได้รับอิทธิพลมาจากโฆษณาทางสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์

2. การเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษา

การเปรียบเทียบอิทธิพลของภาษาโฆษณาโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ทั้ง 6 แห่ง พบว่า มีความแตกต่างกันในอัตราที่น้อยมากหรือเกือบจะเรียกได้ว่าไม่แตกต่างกัน ทั้งในด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ โฆษณา ภาษาในโฆษณา รวมทั้งอิทธิพลของภาษาโฆษณาที่มีต่อการใช้ภาษา อาจเป็นเพราะนักศึกษาอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีช่วงอายุ ระดับการศึกษา วัฒนธรรม และรูปแบบการดำเนิน

ชีวิตเหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongrach (2011) ที่ศึกษาพฤติกรรมของวัยรุ่นที่มีต่อการใช้สังคมออนไลน์ว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับการศึกษาระดับเดียวกัน อยู่ในสภาพสังคมและวัฒนธรรมอย่างเดียวกันจะมีความคิดและพฤติกรรมอย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

สรุป

ภาษาโฆษณาทางโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในด้านการพูด โดยจะสื่อสารในกลุ่มเพื่อนเท่านั้น โดยเฉพาะคำที่แปลกใหม่ไม่เคยได้ยินมาก่อน จะได้รับความสนใจและนำไปใช้มากที่สุด ซึ่งได้รับอิทธิพลการใช้ภาษามาจากสื่อโทรทัศน์ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่ออินเทอร์เน็ตที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่สื่อโทรทัศน์ก็ยังคงมีความสำคัญและทรงอิทธิพลเช่นเดิม ด้วยเพราะรายการโทรทัศน์ต่างๆ รวมถึงโฆษณาโทรทัศน์ก็สามารถรับชมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตได้เช่นกัน และแม้ว่านักศึกษาจะไม่นิยมนำภาษาโฆษณาไปใช้ในการเขียนแต่สามารถคิดข้อความโฆษณาด้วยตนเองได้ จึงแสดงให้เห็นว่าภาษาโฆษณาทางโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. อิทธิพลของภาษาโฆษณาทางโทรทัศน์ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของนักศึกษามากที่สุดคือการเลียนแบบการใช้ภาษาพูด ดังนั้นผู้เขียนคำโฆษณาควรต้องพิจารณาเลือกสรรถ้อยคำภาษาในงานโฆษณาอย่างพิถีพิถัน โดยเฉพาะความถูกต้องก่อนเผยแพร่ออกไปสู่ประชาชน

2. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างทั้ง 6 แห่ง ได้รับอิทธิพลของการใช้ภาษาโฆษณามาจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องในการดูแลและควบคุมการโฆษณาทางสื่อโทรทัศน์ควรมีมาตรการในการตรวจสอบการใช้ภาษาไทยในงานโฆษณาทางโทรทัศน์อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาอิทธิพลของภาษาโฆษณากับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มอื่น หรือศึกษาในสื่ออื่นๆ เช่น สื่อออนไลน์ โดยเฉพาะทางเฟซบุ๊ก ที่มีการโฆษณากันมากทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

References

Delores, *M. (2011). The Social Learning theory*. Retrived August 10, 2018, from: www.crimindogy.fsu.edu.crimindogy/bandura.htm.

Intornprasert, S. (2012). *The Relationship between Media Influence and Violent Behavior of child and Youth in Bangkok*. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University.

Klinlekha, P. (2016). *The Behavior in Adolescents Exposure to Television in the Deep* South. Hatyai: Communications Arts Program Hatyai University.

Kongrach, P. (2011). *The Study Teenagers' Behaviors in Using Social Networking Sites in Thailand: A Case Study of Facebook*. Dissertation of Science Graduate Study, Thammasat University.

Naka, T and Others. (2017). *Marketing Communication Strategy for Promoting Tourism in the Upper Southern Region*. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 304-316.

Niruntawee, P. (2008). Language Strategies in Magazine Advertisements: The Influential Factors on Advertisements Writing. *Wannanithat Journal*, 8(11), 89-154.

Phrachompu, B. (2013). *Look at the Advertising Literally.* Retrieved April 22, 2018, from: http://taeng-m3.blogspot.com

Sombatphanich, P (2008). *Advertising Strategic Planning*. Bangkok: Thammasat University Press.

Tirakanon, P. (2008). *Research Methodology in Science*. Bangkok: Chulalongkorn University.

พฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

The Buddhist Group Behavior of Burmese Immigrant Workers and Life's Quality Development

พระมหาอดิเดช สติวโร[1], ธรรณปพร หงษ์ทอง [2], สุเมธ บุญมะยา [3], พระมหาวีรธิษณ์ วริน์โท[4] และสุรีย์พร แซ่เอี๊ยบ[5]

Pramaha Adidej Sativaro, Thannapaporn Hongthong, Sumeth Boonmaya, Phramaha Weeratis Warindho and Sureeporn Sae-Eab

[1345]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[2]มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Bansomdejchaopraya Rajabhat University

[2]Corresponding Author. E-mail: jinkbsru21@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า มีวิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย และงานวิจัยเชิงปริมาณด้วยการทำแบบสอบถามจากตัวแทนประชากรแรงงานชาวพม่าจำนวน 400 คน

ผลการวิจัยพบว่า แรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร มีพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านบุญกิริยาวัตถุ 10 ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.67 ซึ่งหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านกลุ่มพฤติกรรมนิยมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.76 ซึ่งหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า พบว่า ใช้หลักธรรมภาวนา 4 มาพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อม 2) ด้านการบริโภค 3) ด้านการดูแลสุขภาพ และ 4) ด้านการแต่งกาย

สำหรับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า พบว่า ภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสนับสนุนหลักการพื้นฐาน 8 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดเขตพื้นที่พักอาศัยและทำงาน 2) ภาคเอกชนให้ความร่วมมือ 3) ภาครัฐร่วมป้องกันปัญหา 4) ภาคประชาชนให้ความร่วมมือ 5) องค์กรอาสาสมัครเอกชนเห็นประโยชน์และให้ความช่วยเหลือ 6) สาธารณสุขให้บริการอย่างเสมอภาค 7) ส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรม และ 8) จัดระเบียบสังคมให้เกิดความมั่นคง

คำสำคัญ: พฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธ; แรงงานต่างด้าวชาวพม่า; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

This research aims three objectives (1) To study the Buddhist Group Behavior of Burmese immigrant workers (2) To study the Buddhist development for the quality of life of Burmese Immigrant workers and (3) To present the guideline to develop the quality of life of Burmese Immigrant workers through the behavior group according to Buddhism. This is a mixed research method done by the quality research through in-depth interview, focus group discussion and the quantity research by 400 questionnaires with the Burmese Immigrant workers.

The research findings were found that the mean as whole of behavior group of Burmese Immigrant workers at Samut Sakhon related with Puññakiriya-vatthu 10 was 3.67 which show the high level and the mean as whole of the Buddhist group behavior upon the behaviorism is 3.76 that show the high level. The development for the quality of life of the Burmese Immigrant workers were the implementation of Buddhadhamma-Bhavana 4, to improve the quality of life; body and mind, affecting on the 4 sides to develop the quality of life; 1) Living and environment 2) Consumption 3) Health 4) Costume. The guideline to develop their quality of life should get the tangible collaboration between the government and private sector to support 8 fundamental basic; 1) Zoning the residence and working area 2) Private sector cooperation 3) Government Regulation to protect the problems 4) People sector collaboration 5) Mutual benefit of the NGO 6) Equal service in public health 7) Enhance Education and Culture and 8) Social security.

Keywords: The Buddhist Group Behavior; Burmese Immigrant Workers; Development for Quality of Life

บทนำ

ในปัจจุบันแรงงานรุ่นใหม่ในประเทศไทยลดความสนใจในงานภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้เจ้าของกิจการภาคอุตสาหกรรมต้องหาแรงงานจากภาคส่วนอื่นเข้ามาทดแทนแรงงานที่สูญเสียไป จึงเป็นที่มาของกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย เมื่อมีการพิจารณาถึงจำนวนแรงงานต่างด้าวทั้งหมดที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว พบว่า ณ เดือนกรกฎาคม 2559 แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ คือ พม่า ลาว และกัมพูชา ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักร มีจำนวนทั้งสิ้น 1,564,106 คน (Department of Employment, 2016) จำนวนดังกล่าวนี้เป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมดที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยถูกต้องตามกฎหมาย ยังมีแรงงานต่างด้าวอีกจำนวนมากที่แอบลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ที่จะตามมาในอนาคตได้ เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติแล้วพบว่า “แรงงานต่างด้าวชาวพม่า” เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้องและมีจำนวนมากที่สุด ดังจะเห็นได้จาก “สถานการณ์การจ้างคนต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร ประจำเดือนเมษายน 2559 พบว่า จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 219,240 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่าทั้งสิ้น 196,668 คน” คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 89 ของแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั้งหมด ส่วนสาเหตุที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่าเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครเป็นจำนวนมาก ก็เนื่องจาก “จังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งธุรกิจประมงที่สำคัญของประเทศ และเป็นศูนย์กลางการซื้อขายสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ทำให้การประมงมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก (Jumrasritthirong, A., et al., 2011) การเข้ามาทำงานในต่างแดนของแรงงานต่างด้าวชาวพม่านี้ ก่อให้เกิดการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวพม่าที่เข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสาคร มีชุมชนชาวพม่าเกิดขึ้น อีกทั้งยังมีช่องทางอำนวยความสะดวกมากมายจากภาครัฐและเอกชนในการให้ชาวพม่าเข้ามาทำงาน ทำให้ประชากรชาวพม่าในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุขและสุขอนามัยในความเป็นอยู่ ปัญหาด้านการควบคุมและป้องกันโรคอันเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์โดยมิได้มีการป้องกัน และปัญหาด้านกฎหมายแรงงานและสวัสดิการแรงงานชาวพม่านับเป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคมที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อพิจารณาจากกรอบแนวคิดยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (National Education Commission, 2016) ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเป็นธรรมให้กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ด้วยการจัดให้มีการดูแลด้านสาธารณสุขและสุขอนามัย และมอบความรู้เรื่องโรคที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์เพื่อควบคุมและป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ขึ้นในชุมชนของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับแรงงานพม่า

แรงงานต่างด้าวชาวพม่าโดยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีความเคารพต่อพระรัตนตรัยเป็นอย่างมาก เมื่อชาวพม่าเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธ

เหมือนกัน จึงมีความต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจเหมือนขณะที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า “วัด” จึงเป็นเสมือนหนึ่งสถานที่รวมตัวกันประกอบกิจกรรมทางความดีเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพม่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (William and Anderson, 1991) ทำให้เห็นถึงพลังแห่งศรัทธาที่ชาวพม่ามีต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในวัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า โดยอาศัยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ร่วมกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางด้านพระพุทธศาสนาที่ชาวพม่าร่วมกันจัดทำขึ้นในวัด ถือเป็นพลังศรัทธาอันมุ่งมั่นทางด้านบุญทานการกุศล มีการจัดกิจกรรมการบวชพระหลายร้อยรูปเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล มีชาวพม่ามาใส่บาตรและทำบุญจำนวนมาก ตามความเชื่อของชาวพม่าที่ว่า นิยมทำบุญกันเป็นกลุ่มๆ เพราะเชื่อว่า ชาติหน้าจะได้ทำบุญร่วมกันอีก นอกจากนี้ที่วัดแห่งนี้ ยังมีการจัดให้ชาวพม่ามานั่งสมาธิที่เจดีย์ และจัดให้มีการสวดพระมหาปัฏฐานเป็นประจำ โดยมีความเชื่อว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้ว่า เมื่อพระธรรมจะอันตรธาน (เสื่อม) พระอภิธรรมจะเสื่อมก่อนโดยพระมหาปัฏฐานจะเสื่อมเป็นอันดับแรก ชาวพม่าจึงช่วยกันสวดพระมหาปัฏฐานกันทุกวัน เพื่อช่วยกันรักษาพระธรรมไว้ไม่ให้เสื่อม พระมหาปัฏฐานฉบับเต็มใช้เวลาสวดประมาณ 5 วัน 4 คืน โดยจะนิมนต์พระมาสวดรูปละ 1 ชั่วโมง สวดติดกันทั้งวันทั้งคืน บางครั้งอาจมีการสวดสาธยายพระธัมมจักกัปปวัตนสูตรด้วย ในบางโอกาสชาวพม่ายังมาอาศัยพื้นที่ของวัดในการฝึกหัดฟ้อนรำตามประเพณี และมีการจัดประกวดการแต่งกายชุดพื้นเมืองชาวพม่าเพื่อแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำชาติของตนเองอีกด้วย โดยกิจกรรมที่ชาวพม่ามาร่วมกันทำในวัดศรีเมืองนี้ มีความสอดรับกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ 3 ประกอบไปด้วย ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย” บุญกิริยาวัตถุ 3 นี้สามารถอธิบายขยายความออกไปเป็นบุญกิริยาวัตถุ 10 และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับกิจกรรมที่ชาวพม่าจัดขึ้นที่วัดเป็นอย่างดี ทำให้เห็นถึงพลังแห่งศรัทธาที่ชาวพม่ามีต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

กิจกรรมที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่าจัดขึ้นในวัดศรีเมืองนี้ แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ เป็นพฤติกรรมที่ส่งผลที่ดีต่อองค์การ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลและมีความสามัคคีของสมาชิกภายในองค์การ หรือค่านิยมขององค์การที่สร้างให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Phrabaidika Suphot Tabaselo, 2018) พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การนี้ มีทั้งส่วนที่มุ่งสู่บุคคล และส่วนที่มุ่งสู่องค์การ ตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า อัตถะ 3 หรือประโยชน์ 3 ด้าน ได้แก่ ประโยชน์ของตนเอง ประโยชน์ของผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ซึ่งอธิบายได้ว่า หากคำนึงถึงประโยชน์ขององค์การเป็นสำคัญ สมาชิกที่ดีขององค์การนั้น จะต้องแสดงพฤติกรรมในเชิงสร้างสรรค์ต่อองค์การโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สิ่งนี้เองที่นับว่าเป็นการแสดงพฤติกรรมเชิงพุทธที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ในรูปแบบของ Explain and interpret แบ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เป็นการวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) 40% และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) 60% มีขั้นตอนวิจัยคือ ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ได้แก่ พฤติกรรมกลุ่มด้านเจตคติ (Attitude) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้คิด (Cognitive) 2) ด้านความรู้สึก (Effective) และ 3) ด้านแนวโน้มพฤติกรรม (Behavior Trends) รวมทั้งศึกษาถึงพฤติกรรมกลุ่มด้านแรงจูงใจ (Motivation) โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) 2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และ 3) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive) นอกจากนี้คณะผู้วิจัยค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ พ.ศ.2500 และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแปล และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และผลงานตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนารวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบุญกิริยาวัตถุ 10 และศรัทธาอันเป็นที่ตั้งแห่งการทำความดีของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เข้ามาร่วมกิจกรรมการกุศลทางพระพุทธศาสนาที่วัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และรูปแบบสุดท้ายของการวิจัยคือ การศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

2. พื้นที่การวิจัย และประชากรกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยเก็บข้อมูลแรงงานต่างด้าวชาวพม่า เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง เจ้าคณะอำเภอเมือง วัดสุทธิวาตวราราม เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาครวัดเจษฎาราม ผู้นำชุมชน กรมแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) และองค์กรอาสาสมัครเอกชน (Non-Governmental Organizations : NGOs) ในเขตพื้นที่วัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในวัดศรีเมือง ผู้นำชุมชน และแรงงานต่างด้าวชาวพม่าจำนวน 22 รูป/คน ในเขตพื้นที่วัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายได้มาจากการเลือก

แบบเจาะจง ซึ่งจะใช้วิธีสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย และได้จากการสุ่มอย่างง่าย โดยมาจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ซึ่งประชากรแรงงานพม่าในเขตพื้นที่นี้มีประมาณ 4,000 คน เมื่อเปิดตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จะได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 364 คน แต่คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจำนวน 400 คน ซึ่งเกินจากค่าที่กำหนดในตาราง ทั้งนี้เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

3. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์พระภิกษุ ผู้นำชุมชน และแรงงานต่างด้าวชาวพม่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมแรงงานจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด องค์กรอาสาสมัครเอกชน (Non-Governmental Organizations : NGOs) และมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) สร้างแบบสอบถามมีลักษณะทั้งปลายเปิด (Open Ended Question) และปลายปิด (Close Ended Question) เพื่อสอบถามลุ่มแรงงานพม่าจำนวน 400 คน และจัดดำเนินการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยมีผู้ร่วมสนทนา จำนวน 20 ท่าน จาก 4 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำทางศาสนา กลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ผู้นำด้านวัฒนธรรม และผู้นำจากส่วนงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากลุ่มย่อย ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 รูปแบบคือ เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณวิเคราะห์จากการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้คือ 1) ค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และร้อยละ ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 2) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = SD) ข้อมูลความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบกิจกรรมในวัดด้วยบุญกิริยาวัตถุ 10 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้ทฤษฎีทางด้านพระพุทธศาสนา คือหลักธรรมบุญกริยาวัตถุ 10 และใช้ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าจำแนกตามข้อมูลทั่วไป จำนวน 400 คน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (Frequency)	ร้อยละ (Percent)	Valid Percent	Cumulative Percent
เพศชาย	243	60.8	60.7	60.7
เพศหญิง	157	39.3	39.3	100.0
อายุต่ำกว่า 21ปี	194	48.5	48.5	48.5
อายุ 21-30 ปี	206	51.5	51.5	100.0
โสด	337	84.3	84.3	84.3
สมรส	54	13.5	13.5	97.8
หย่าร้าง/หม้าย	9	2.3	2.2	100.0
รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท	61	15.3	15.3	15.3
รายได้ 5,000-10,000 บาท	233	58.3	58.3	73.5
รายได้ 10,001-15,000 บาท	106	26.5	26.4	100.0
ประถมศึกษา	360	90.0	90.0	90.0
มัธยมศึกษา	40	10.0	10.0	100.0
อาชีพอุตสาหกรรมประมง	130	32.5	32.5	32.5
อาชีพอุตสาหกรรมเกษตร	9	2.3	2.3	34.8
อาชีพอุตสาหกรรมก่อสร้าง	7	1.8	1.8	36.5
อาชีพธุรกิจบริการ	89	22.3	22.3	58.8
อาชีพธุรกิจอื่นๆ	165	41.3	41.1	100.0
แรงงานทั่วไป	143	35.8	35.8	35.8
แรงงานพิสูจน์สัญชาติ	7	1.8	1.8	37.5
แรงงานนำเข้าตาม MOU	250	62.5	62.4	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่าจำนวนและร้อยละของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าจำแนกตามข้อมูลทั่วไป จำนวน 400 คน มีรายละเอียดดังนี้ แรงงานต่างด้าวชาวพม่าเป็นเพศชายมากที่สุดมีจำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 และเป็นเพศหญิงจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 ช่วงอายุที่มีจำนวนมากที่สุดของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า คือ อายุระหว่าง 21-30 ปี มีจำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 รองลงมาคือแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีจำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 สถานภาพสมรสที่มีจำนวนมากที่สุดคือ สถานภาพโสดมีจำนวน 337 คน คิดเป็นร้อยละ 84.3 รองลงมาคือสถานภาพสมรส (แต่งงานแล้ว) มีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 และสถานภาพสมรสที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ

สถานภาพหย่าร้าง/หม้าย มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 รายได้ต่อของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าพบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,000-10,000 บาท มีจำนวนมากที่สุด คือ 233 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000-15,000 บาท มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 และผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุดคือ 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 และพบว่าจำนวนแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คือ 360 คน คิดเป็นร้อยละ 90 รองลงมาคือมีการศึกษาในระดับมัธยมจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10 เมื่อจำแนกตามลักษณะงาน/อาชีพ พบว่า แรงงานต่างด้าวชาวพม่าประกอบอาชีพธุรกิจอื่นๆ จำนวนมากที่สุดคือ 165 คน คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมาคือ ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 และพบว่าประกอบอาชีพอุตสาหกรรมก่อสร้างน้อยที่สุด มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 และจำแนกตามประเภทของแรงงานพบว่า ผู้ที่เป็นแรงงานนำเข้าตาม MOU มีจำนวนมากที่สุด คือ 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.4 รองลงมาคือ แรงงานทั่วไป มีจำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8 และจำนวนที่พบน้อยที่สุดคือ แรงงานประเภทพิสูจน์สัญชาติ มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8

สำหรับผลการวิจัยของพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านบุญกิริยาวัตถุ 10 และแรงจูงใจด้านกลุ่มพฤติกรรมนิยมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ในวัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า พฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าประกอบด้วยด้านเจตคติและแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจ สรุปผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านบุญกิริยาวัตถุ 10 ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า พบว่า 3 ลำดับแรกที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อที่ 17 ท่านแสดงความชื่นชมผู้อื่นทุกครั้งเมื่อเห็นเขาทำความดี (ปัตตานุโมทนามัย) โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.25 หมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อที่ 16 เมื่อเสร็จจากการทำบุญ ท่านจะอุทิศส่วนบุญนั้นให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วทุกครั้ง (ปัตตานุโมทนามัย) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 หมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก และลำดับที่ 3 คือข้อที่ 18 ท่านรู้สึกยินดีทุกครั้งเมื่อผู้อื่นได้ทำความดีสำเร็จ (ปัตตานุโมทนามัย) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 หมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และสำหรับพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจ ด้านบุญกิริยาวัตถุ 10 ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 11 ท่านช่วยในการจัดเตรียมอาหารและสิ่งของในการถวายพระสงฆ์ที่มาในวัด (เวยยาวัจจมัย) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 นั่นหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจ ด้านบุญกิริยาวัตถุ 10 ของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.67 ซึ่งหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก

สำหรับพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธด้านกลุ่มพฤติกรรมนิยมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า พบว่า 3 ลำดับแรกที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อที่ 6 ท่านรู้สึกสบายใจทุกครั้ง เมื่อได้เข้ามาสวดมนต์ ไหว้พระ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.57 หมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อที่ 4 ท่านเข้าใจว่าการช่วยเหลือทำความสะอาดอาคารพุทธสถานเมื่อมาวัด เป็นสิ่งที่ดี และข้อ 18 ท่านมีความสุขที่ได้ทำความ

สะอาดวัดร่วมกันกับเพื่อน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 เท่ากัน และหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด และสำหรับพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านกลุ่มพฤติกรรมนิยมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 10 ท่านรู้สึกอิดอัดใจ เมื่อเห็นผู้อื่นทำความดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 นั่นหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านกลุ่มพฤติกรรมนิยมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.76 ซึ่งหมายถึงมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก

สำหรับผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ในวัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า

1) วัฒนธรรมด้านที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมมีสภาพที่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่ถ้าเป็นแรงงานพม่าที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วมักจะเลือกที่พักอาศัยเป็นลักษณะอพาร์ตเมนต์หรือห้องเช่าที่มีสภาพค่อนข้างดี ใกล้ที่ทำงาน แต่สำหรับแรงงานพม่าที่ยังมีสถานภาพโสดมักจะเลือกที่พักอาศัยเป็นห้องเช่าราคาย่อมเยา มีขนาดเล็ก บางแห่งใช้ห้องน้ำรวม และพักด้วยกันหลายๆคนต่อ 1 ห้อง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

2) วัฒนธรรมด้านการบริโภค พบว่า แรงงานพม่าในจังหวัดสมุทรสาครนิยมประกอบอาหารรับประทานกันเอง ซึ่งชนิดอาหารที่นิยมทำในชีวิตประจำวันได้แก่ แกงจืด (นิยมใส่ขมิ้นเป็นหลัก) ผัดเผ็ดเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ หมู (นิยมใส่ดอกกระเจี๊ยบ) แกงส้มผักต่างๆกับกุ้งและปลา น้ำพริกผักสด เป็นต้น แรงงานพม่าส่วนใหญ่นิยมอาหารรสชาติเค็มจัด มันจัด และจะทำอาหารพิเศษในเทศกาลต่างๆ เช่น กวนขนมกะละแม ในช่วงเทศกาลสงกรานต์

3) วัฒนธรรมด้านการดูแลสุขภาพ เมื่อแรงงานพม่ามีปัญหาเรื่องการเจ็บป่วย พบว่า มีรูปแบบของการแสวงหาบริการด้านสุขภาพดังนี้ (1) ดูแลตนเองและสมาชิกในครอบครัว ถ้าเจ็บป่วยด้วยโรคเล็กๆน้อยๆ นิยมซื้อยารับประทานเอง (2) ดูแลโดยภูมิปัญญาชาวบ้านตามค่านิยมและความเชื่อ เช่นบางรายที่มีการเจ็บป่วยรุนแรงหรือเป็นโรคเรื้อรังที่แพทย์ไม่สามารถรักษาได้แล้ว หรือรักษาแล้วไม่หายขาด แรงงานพม่าเหล่านี้จะใช้วิธีเหนือธรรมชาติในการรักษา โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี โชคชะตา และบุญกรรม ซึ่งการรักษาแบบพื้นบ้านนี้จะใช้วิธีให้ร่างทรงเป็นผู้รักษาด้วยการใช้สมุนไพร น้ำมนต์ พร้อมกับสวดคาถาอาคมประกอบกัน และ (3) การดูแลโดยภาควิชาชีพ โดยปัจจุบันแรงงานพม่าส่วนใหญ่สามารถใช้สิทธิประกันสังคมในหลักการประกันสุขภาพตนเองได้ สามารถใช้ได้ทั้งโรงพยาบาลของภาครัฐและเอกชน และแรงงานพม่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพมาก จะปฏิบัติตามคำสั่งแพทย์อย่างเคร่งครัด และมีวินัยในการไปพบแพทย์อย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ดีแรงงานพม่ายังพบกับปัญหาเรื่องการบริการด้านสุขภาพไม่ทั่วถึง รู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างแรงงานพม่าเอง และระหว่างชาวพม่ากับชาวไทย อุปสรรคที่พบเจอเป็นประจำคือเรื่องของการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ป่วยแรงงานพม่า ทำให้การรักษาล่าช้าเพราะสื่อสารกันไม่เข้าใจ

4) วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย แรงงานพม่ามีวัฒนธรรมการแต่งกายที่ยึดถือกันมาเป็นค่านิยมที่ฝังแน่น กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยมไม่สามารถมีอิทธิพลต่อการแต่งกายของแรงงานพม่า เมื่อ

ต้องเข้าวัดทำบุญ แรงงานพม่าจะแต่งกายด้วยชุดประจำชาติของชาวพม่า นอกจากนี้พฤติกรรมกลุ่มที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่ากระทำเป็นประจำในวัดศรีเมือง ตำบลท่าทราย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักบุญกริยาวัตถุ 10 คือ 1) ทานมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการให้ทาน 2) สีลมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล 3) ภาวนามัย หรือบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา 4) อปจายนมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการประพฤติถ่อมตนแก่ผู้ใหญ่ 5) เวยยาวัจจมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการขวนขวายในกิจที่ชอบ 6) ปัตติทานมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ 7) ปัตตานุโมทนามัย หรือบุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ 8) ธัมมเทสนามัย หรือบุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม 9) ธัมมสวนมัย หรือบุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม 10) ทิฏฐุชุกัมม์ หรือการทำความเห็นให้ตรง โดยแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามักมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ มีความเห็นตรงกันในทางที่ชอบที่ควร โดยยึดหลักโอวาทปาติโมกข์ กล่าวคือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส

ด้วยเหตุนี้ พฤติกรรมกลุ่มของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีความเคารพและยำเกรงพระสงฆ์ เชื่อมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และรวมกลุ่มกันทำความดีโดยพร้อมเพรียงกัน เพราะเชื่อว่า การทำบุญร่วมกันจะทำให้เกิดชาติหน้าแล้วจะเจอกันอีก จะได้ร่วมสร้างบารมีเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงพระนิพพาน และผลการวิจัยยังพบว่าพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้างชาวพม่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นตามหลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา หรือการพัฒนาทางกาย 2) ศีลภาวนา หรือการพัฒนาทางด้านศีล 3) จิตภาวนา หรือการพัฒนาทางด้านจิตใจ และ 4) ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาทางด้านปัญญา โดยการพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีพัฒนาการที่ดีทั้งบริบททางด้านร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ กายภาวนาและศีลภาวนา จัดเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย ส่วนจิตภาวนาและปัญญาภาวนา จัดเป็นการพัฒนาทางจิตใจ ซึ่งการพัฒนาทั้ง 2 ด้านนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคมตามมาด้วย ทั้งนี้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีการรวมกลุ่มกันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้เกิดพัฒนาทางด้านสังคมต่อชาวพม่าด้วยกันเอง เกิดความคุ้นเคยกันมากขึ้น มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น ทำให้สังคมของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมทางความคิดและจิตใจ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีพัฒนาการที่ดีขึ้นโดยอาศัยพฤติกรรมกลุ่มที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเช่นนี้

โดยแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือในการจัดการอย่างจริงจังในเรื่องของที่พักอาศัย การบริโภค การดูแลสุขภาพ และเรื่องการแต่งกาย ด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้น โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุ 10 และ หลักภาวนา 4 บูรณาการกับทฤษฎีทางตะวันตกคือ พฤติกรรมกลุ่มนิยมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน โดยสามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดังนี้

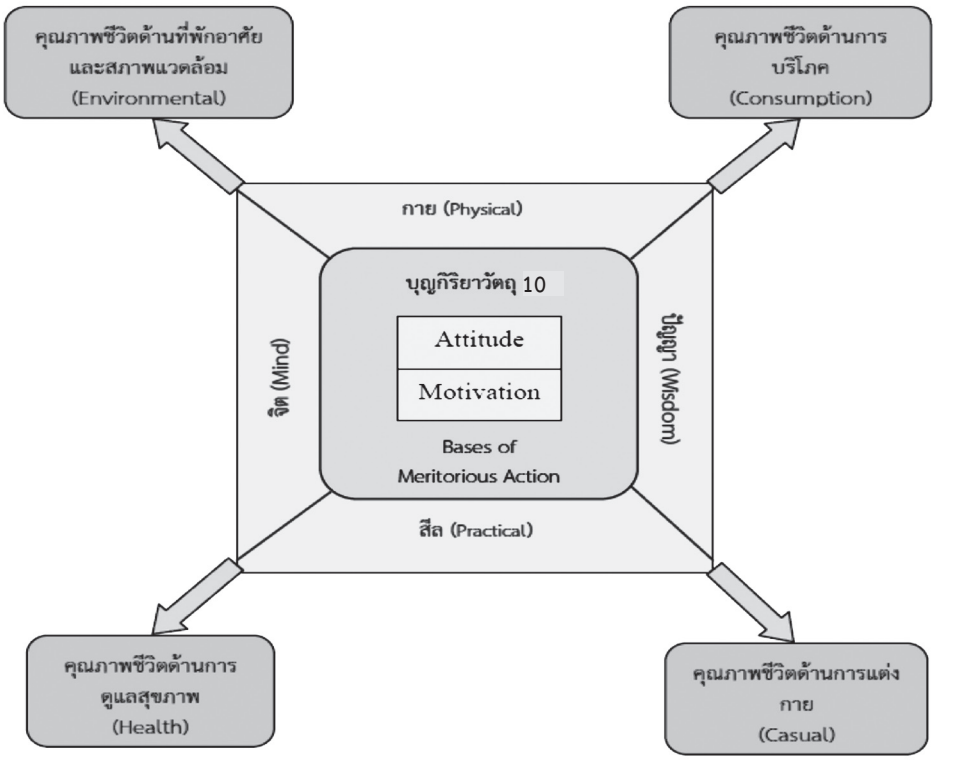
1) วัฒนธรรมด้านที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือทุกๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งเริ่มให้ความสำคัญในการดูแลให้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น

การเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ คือ เทศบาลตำบลท่าทราย ได้จัดระเบียบในเรื่องของที่พักอาศัย จัดระบบรักษาความสะอาด จัดบริการในเรื่องความปลอดภัย ให้เท่าเทียมกับคนไทยที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน นอกจากนี้ ทางภาคเอกชน เช่น เจ้าของบริษัท เจ้าของโรงงาน หรือนายจ้าง ได้จัดหาหรือสร้างที่พักอาศัยขึ้นใหม่ เช่น หอพัก อพาร์ทเม้นท์ หรือบ้านพักคนงาน ให้ถูกต้องตามหลักวิศวกรรมและถูกสุขลักษณะ

2) วัฒนธรรมด้านการบริโภค มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า คือ ทางหน่วยงานสาธารณสุขประจำอำเภอ และจังหวัดได้เข้ามาให้ความรู้เรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดโรคต่างๆ ได้ โดยใช้วิธีการถ่ายทอดข้อมูลทางการพูด ซึ่งมีล่ามช่วยแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาพม่า และเอกสารที่มีการแปลเป็นภาษาพม่าควบคู่กับภาษาไทย

3) วัฒนธรรมด้านการดูแลสุขภาพ มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ ทางการสาธารณสุขประจำจังหวัด อำเภอ และตำบล ได้ให้ความสำคัญ และให้ความช่วยเหลือเรื่องการรักษาพยาบาลอย่างเท่าเทียมกันทั้งชาวไทยและชาวพม่า มีระบบการจัดการเพิ่มขึ้นในการให้ความช่วยเหลือ เช่น เรื่องการสื่อสารทางภาษาก็จะมีการใช้ 2 ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาพม่า มีการจ้างล่ามในการแปลภาษาเพื่อจะได้รักษาได้ถูกต้องตรงตามอาการที่ป่วยและรักษาได้ทันท่วงที หากพบผู้ป่วยอาการหนักก็จะส่งตัวเข้าไปรักษาต่อในโรงพยาบาลขนาดใหญ่โดยเน้นหลักการช่วยเหลือผู้ป่วยในภาวะฉุกเฉินเป็นอันดับแรก ถ้าผู้ป่วยมีปัญหาเรื่องเอกสารก็จะติดต่อให้ทางเทศบาล หรือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นผู้ให้ข้อมูลในแต่ละรายกรณีไป นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาลให้กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่าด้วย เช่น การประกันสังคม ซึ่งแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายจึงคุ้มครองในเรื่องการประกันสังคมให้แรงงานพม่าเหมือนกับแรงงานคนไทย นายจ้างมีหน้าที่ดำเนินการในเรื่องสวัสดิการประกันสังคมให้แรงงานชาวพม่าทุกคน

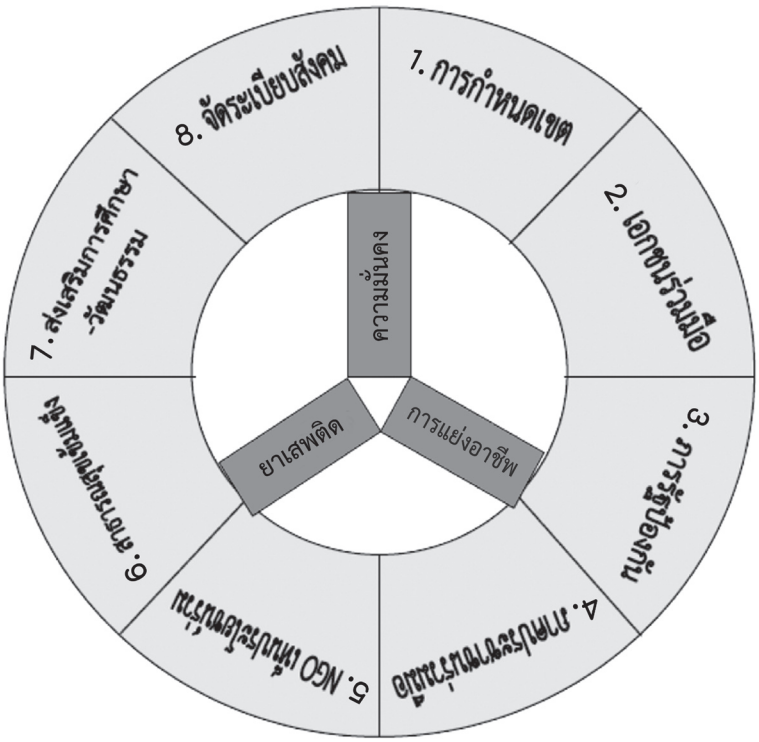
4) วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ ทางหน่วยงานการปกครองในชุมชน และทางคณะสงฆ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่ ต.ท่าทราย อ.เมือง จ.สมุทรสาคร มีความเห็นตรงกันว่า เป็นสิ่งที่ดี ที่ต้องส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ โดยมองว่าเป็นจุดแข็งในเรื่องของการรักษาวัฒนธรรมประเพณีการแต่งกายที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต และจะยังคงปฏิบัติเช่นนี้ต่อไป รวมถึงการปลูกฝังลูกหลาน เยาวชนคนรุ่นต่อๆ ไป ให้สืบต่อวัฒนธรรมการแต่งกายที่ถือเป็นขนบที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนและในกรณีที่ต้องเข้าวัด ต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น โดยแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าตามพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธสรุปได้เป็นแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าตามแนวพฤติกรรมเชิงพุทธ

นอกจากนี้พบว่ามีปัญหาที่สำคัญ 3 ด้านคือ 1) ปัญหาด้านยาเสพติด 2) ปัญหาการแย่งอาชีพของคนไทย และ 3) ปัญหาด้านความมั่นคงของชาติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบแนวทางการแก้ไขปัญหา 8 ประการคือ จังหวัดสมุทรสาครได้มีการประชุมหารือ เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวชาวพม่าร่วมกับส่วนกลางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้แนวคิดเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ประชาชนอยู่ดีมีสุข และความมั่นคงของชาติ บนหลักการพึ่งพาอาศัยกัน พัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด และควบคุมแรงงานต่างด้าวได้ ดังต่อไปนี้ 1) กำหนดเขต (Zoning) ให้ผู้อาศัยอยู่ในสถานประกอบการ หรือบริเวณใกล้เคียง หรือ เขตที่กำหนดเพื่อควบคุมดูแลได้สะดวก 2) ภาคเอกชน โดยผู้ประกอบการต้องให้ความร่วมมือกับภาครัฐอย่างจริงจัง ไม่ควรหลบเลี่ยงกฎหมาย และระเบียบแบบแผนของทางราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชากรและความมั่นคงของประเทศ 3) หน่วยงานของรัฐ ต้องประสานและบูรณาการแผนงานด้านการป้องกัน และปราบปรามอย่างเข้มงวดจริงจังและต่อเนื่อง 4) ภาคประชาชน ต้องให้ความร่วมมือโดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ต้องช่วยกันสอดส่องดูแล มิให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเข้าพักอาศัยเพื่อทำงานโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย 5) หน่วยงานภาคเอกชน (NGO) ควรคำนึงประโยชน์และความมั่นคงของชาติเป็นหลัก 6) ด้านการสาธารณสุข ต้องตรวจโรคแรงงานต่างด้าวและมีใบรับรองแพทย์ก่อนเข้า

ประเทศไทย รวมทั้งให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวและควบคุมอัตราการเกิดในแรงงานต่างด้าวทุกสัญชาติ ไม่เฉพาะเพียงแต่แรงงานต่างด้าวชาวพม่าเท่านั้น 7) ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ต้องส่งเสริมเรื่องการศึกษาภาษาไทยและการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยให้กับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า และอำนวยความสะดวกในเรื่องของการใช้บริการในสถานที่หรือหน่วยงานต่างๆ 8) ด้านความมั่นคง ต้องมีการจัดระเบียบสังคม มีการกำหนดเขตพื้นที่ควบคุม มีการอนุญาตออกนอกเขตได้เท่าที่จำเป็น มีการจัดตั้งด่านหรือจุดสกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อสร้างมาตรการที่เข้มแข็ง โดยใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามควบคู่กันไป ดังจะได้เห็นจากแผนภูมิที่ 2 ด้านล่าง ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าตามแนวพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธ

สี ■ คือสัญลักษณ์แทน ปัญหาของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เกิดขึ้นในชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร

สี ■ คือสัญลักษณ์แทน การแก้ปัญหาของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่เกิดขึ้นในชุมชนในจังหวัดสมุทรสาคร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าแรงงานพม่ามีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ด้านพระพุทธศาสนา และด้านสังคม อีกทั้งได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมะและการดูแลคุณภาพชีวิตของตนเองจากหน่วยงานต่างๆในประเทศไทย มีโอกาสได้รับด้านสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีพัฒนาการด้านสมาธิและสมรรถนะในการทำงานมากยิ่งขึ้น เกิดปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มแรงงานด้วยกัน สร้างการรับรู้ถึงความเท่าเทียมในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นผลดีการอยู่ร่วมกับชุมชนชาวไทย และเป็นไปอย่างสันติสุข นอกจากนี้ยังทำให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาการทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าให้มีประสิทธิภาพขึ้นไปเรื่อยๆ ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสาคร มีความก้าวหน้าและพัฒนาไปได้ด้วยดี เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ภายใต้แผนการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ “ไทยแลนด์ 4.0”จากผลการวิจัยทั้งหมดสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้ ผลการวิจัยพฤติกรรมกลุ่มเชิงพุทธของแรงงานต่างด้าวชาวพม่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปรียา ตันสกุล (Tansakul, 2007) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์: แนวทางการดำเนินงานในงานสุขศึกษาและส่งเสริมสุขภาพ” บทความนี้เป็นการอธิบายทฤษฎีที่นำมาใช้ในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปัจจัยด้านชุมชม สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม บุคลากรสาธารณสุข สามารถนำข้อคิดนี้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือดำเนินงานสุขศึกษาและส่งเสริมสุขภาพด้วยทฤษฎี หรือกรอบแนวคิดที่แตกต่างกัน และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะธิดา นาคะเกษียร (2013) ที่ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิต ปัญหา และความต้องการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร” เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญภายใต้บริบทของพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึง 1) วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งประกอบด้วยวิถีการประกอบอาชีพ ที่พักและสภาพแวดล้อม ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการดูแลสุขภาพและ 2) ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพ ได้แก่ กรณีเจ็บป่วยไม่ได้รับการรักษาดูแลจากระบบบริการ เนื่องจากการเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายหรือความเชื่อค่านิยมส่วนบุคคล การเจ็บป่วยเป็นโรคติดต่อไม่ได้รับการรักษาต่อเนื่องจากการขาดความรู้ การสื่อสารไม่เข้าใจ ได้รับการรักษาไม่ตรงกับโรคที่ป่วย ไม่เท่าเทียม รู้สึกไม่เป็นธรรมในการได้รับบริการสุขภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่า สื่อด้านสุขภาพที่ผลิตออกมาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์ได้ เนื่องจากสื่อเกือบทุกรูปแบบทุกประเภท มุ่งเน้นการใช้ภาษาพม่า หากแต่แรงงานผู้ใช้สื่อส่วนใหญ่กลับเป็นแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ที่มีความต้องการใช้ “ภาษามอญ” ของตนเองมากกว่าการใช้ภาษาของชนชาติพันธุ์อื่นๆ ดังนั้น จึงควรให้มี “ล่ามทางด้านสุขภาพ” และ “เอกสารให้ความรู้ด้านสุขภาพ” ที่จัดทำเป็นภาษามอญ

นอกจากนี้ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้นำเสนอถึงวิธีการแก้ไขปัญหาใหญ่ๆ 3 ปัญหาด้วยกัน คือ 1) ปัญหาด้านยาเสพติด 2) ปัญหาแย่งอาชีพของคนไทย และ 3) ปัญหาความมั่นคงของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติ์ชาย นาคสุขไพบูลย์ ที่ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ผลกระทบจากนโยบายการผ่อนผันการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว พ.ศ.2550” สรุปได้ว่า แนวทางแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าว ได้แก่ (1) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนว่าจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวและมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการจ้างแรงงาน (MOU) ระหว่างรัฐบาล (2) ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าว คือ จัดให้แรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบ คณะกรรมการบริหารแรงงานต่างด้าวได้มอบหมายให้มีการวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการใช้แรงงานต่างด้าวที่แท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวธาร โพธิ์กลัด และอุไรรัตน์ แย้มชุติ ที่ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ปัญหาของแรงงานข้ามชาติ กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” สรุปได้ว่า แรงงานข้ามชาติชาวพม่าได้รับการจ่ายค่าจ้างแรงงาน ทั้งในกิจการประมง ธุรกิจต่อเนื่องประมง และภาคการเกษตร เป็นไปแนวทางเดียวกันว่า ตนเองได้รับค่าจ้างจากนายจ้างโดยตรง แต่วิธีการจ่ายค่าจ้างนั้นจะแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 และเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ดังนั้นควรนำรูปแบบในการปฏิบัติกิจกรรมหรือกระบวนการกลุ่มของแรงงานต่างด้าวชาวพม่านี้ไปเป็นแบบอย่างสำหรับวัดอื่นๆที่มีแรงงานพม่าเข้าไปทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. แรงงานต่างด้าวชาวพม่าควรมีโอกาสได้รับสวัสดิการที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง เพื่อให้คุณภาพชีวิตเหมาะสมดีขึ้น

3. ด้านการพัฒนาเชิงนโยบาย สามารถนำไปกำหนดรูปแบบการพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้ครอบคลุมทุกมิติ โดยเฉพาะมิติด้านคุณภาพชีวิต ซึ่งรัฐบาลควรดำเนินการตามยุทธศาสตร์การบริหารแรงงานต่างด้าวทั้งระบบอย่างจริงจัง เข้มข้น และต่อเนื่อง

4.ควรสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทดูแลกันเอง สร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของบ้านหรือเจ้าของชุมชน และมีการประสานงานกันอย่างชัดเจนในพื้นที่ล่อแหลม ช่องทางสำคัญตามแนวชายแดนทั้งการประสานงานของระบบราชการและชุมชน

5. การวิจัยครั้งต่อไปอาจจะศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับผลกระทบของแรงงานต่างด้าวต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทย การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวต่อสังคมโดยรวม และต่อหน่วยย่อยๆ ของสังคมในหลากหลายระดับ กล่าวได้ว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากแต่กลับมีการศึกษาวิจัยน้อย การศึกษาเรื่องผลกระทบให้เป็นประโยชน์มากที่สุด การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาถึงผลกระทบในด้านต่างๆ จากการมีแรงงานต่างด้าวในพื้นที่หรือจังหวัดอื่นๆ มีการใช้แรงงานต่างด้าวมาก และจะศึกษาผลกระทบทุกด้านเพื่อขยายผลการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ต่อไปในอนาคต

References

Department of Employment. (2016). *Data in July 2016 Statistics Number of foreigners that Permitted sites workplace in Kingdom.* Bangkok: Oreign workers Administration Department of Employment.

Jumrasritthirong, A., et al. (2011). *Migrant workers living in 11 Major cities in Thailand in 2010*. Nakhornpathom: Opulation and Social Research of Mahidol Universitty.

McClelland, David C. (1961). *The Achievement Society*. New York: The Free Press.

Nakagasien, P. (2013). The Study of the Way of Life, Health Problems and Needs of Mon migrant workers under Mon's socio-cultural context of Samutsakorn province, Thailand. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 14(3), 105-115.

National Education Commission. (2016). *Participatory Learning Theory: Master theoretical and Practical Learning.* Bangkok: Odion Square Print.

Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2013). *Dictionary Buddhist*. (25th). Bangkok: Plidham Printing.

Phrabaidika Suphot Tabaselo. (2018). The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 116-128.

Tansakul, S. (2007). Behavioral Science Theory: Action on Jobs, Health and Wellness. *Journal of Health Education*, 30(105), 1-15.

William and Anderson. (1991). Relationship between organizational justice and Organizational citizenship behaviors: Do fairness perceptions influence employee citizenship?". *Journal of Applied Psychology*, 76.

คัมภีร์ปทสังคหะ : การตรวจชำระและการศึกษาวิเคราะห์
Padasangaha: Edition and Analytical Study

พระเทพปริยัติมุนี
PhraTheppariyatmunee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Campus
Email: wetban@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง คัมภีร์ปทสังคหะ : การตรวจชำระและการศึกษาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาเนื้อหาโครงสร้างคัมภีร์ปทสังคหะ โดยวิธี Documentary Research ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียงบรรยาย เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปทสังคหะ แปลว่า “ประมวลบท” หมายถึง การรวบรวมบทในภาษาบาลีทั้ง 4 อย่าง คือ นาม อาขยาต อุปสรรค และนิบาต รจนาโดยพระอาทิจจวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดอาทิจจวงศ์ กรุงย่างกุ้ง ประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นพระภิกษุผู้มีวิริยะอุตสาหะ กล่าวกันว่าท่านชอบอ่านตำราวิชาการจนบางคราวมิได้จำวัดหลายวัน และได้ศึกษาพระไตรปิฎกจบถึง 40 รอบ ในบั้นปลายชีวิตของท่านได้เปิดหลักสูตรสอนพระไตรปิฎกโดยย่อ 6 เดือน และได้สอนหลักสูตรนี้หลายครั้งจนถึงวาระสุดท้าย

คัมภีร์ปทสังคหะจัดอยู่ในกลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์ที่ไม่อ้างสูตร ส่วนมากรจนาเป็นคาถา เพื่อการท่องจำทำความเข้าใจ ลำดับขั้นตอนนำเสนอไม่ซับซ้อน มีลักษณะอาศัยปทมาลาจากคัมภีร์ต้นแบบ เช่น คัมภีร์กัจจายนะ ปทรูปสิทธิ และสัททนีติไวยากรณ์ เป็นต้น และอาศัยเนื้อความบางส่วนจากคัมภีร์กลุ่มสุโพธาลังการบ้าง คัมภีร์สัททัตเภทจินตาเป็นต้นบ้าง ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้นำเสนอความเชื่อมโยงของเนื้อความในคัมภีร์ ปทสังคหะ 6 วิภาคแรก ที่เป็นส่วน สฺยาทฺยนฺต วิภาคที่ 7 เป็นตฺยาทฺยนฺต และ 2 วิภาคสุดท้ายกับคัมภีร์ที่อาศัยหรือจะเรียกว่าคัมภีร์ต้นแบบในการรจนาคัมภีร์ปทสังคหะ เช่น การกระจายบท บทที่นำมากระจายตาม การแสดงลักษณะอาขยาต เป็นต้น

คำสำคัญ: ไวยากรณ์บาลี; ปทสังคหะ

Abstract

This research paper's objective is to study the background, history and contents of Padasangaha scripture. The findings are that Pasangaha scriptures was composed by Venerable Adiccavong, the late abbot of Adiccavong monastery, Yangon, the Republic of the Union of Myanmar. Ven. Adiccavong was acclaimed as a great diligent Bhikkhu. It was said that he had read academic texts until he forgot sleeping for several days. He had completed reading Tipitaka 40 rounds and officially opened Tipitaka Studies curriculum (six months course) and taught several times until the end of his life. 'Padasangaha' word means 'glossary of Pali term' which means a collection of 4 Pali components including noun, verbal conjugation, prefix and suffix.

This Padasangaha scripture was categorized in grammatic group without Sutta. They are almost verses for purpose of easily memorizing and understanding without complex patterns. It collects Pali terms from 3 main original scriptures; Kaccayana, Moggallana and Saddaniti etc. as well as some terms from Saddattabhedacinta texts etc. therefore researcher presents the relation of contents in first 6 parts of Padasaghaha scripture which are parts of Syadyanta and the last 2 parts with reference texts called as original scripture for Padasangaha, for example distributing, distributed terms and verbal conjugations and so on.

Keywords: Pali grammar; Padasangaha

บทนำ

พระพุทธวจน์ว่าโดยสภาพแห่งธรรมแล้ว เป็นธรรมที่ลึกซึ้งรู้ได้ยาก ดังที่ปรากฏพุทธดำรัสว่า อธิคโต โข มยายํ ธมฺโม คมฺภีโร ทุทฺทโส ทุรนุโพโธ สนฺโต ปณีโต อตกฺกาวจโร นิปุโณ ปณฺฑิตเวทนีโย ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะ ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ (Pali Tipitakas/4/7/6-7) พระอรรถกถาจารย์ผู้รู้พุทธาธิบายทั้งโดยอรรถะและ พยัญชนะแห่งพระพุทธวจนะ ได้อรรถาธิบายพระพุทธวจนะที่เป็นบาลีพระไตรปิฎก ส่วนที่ยากต่อการเข้าใจให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้นสำหรับผู้ศึกษา จึงเกิดลำดับคัมภีร์อธิบายลดหลั่นกันลงมาตามลำดับชั้น จัดเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนา ทีปนี ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์สัททาวิเสส คัมภีร์อรรถกถาเป็นต้นเหล่านี้ เป็นคัมภีร์ที่อธิบายทั้งในรูปศัพท์ประโยค ไวยากรณ์ และสภาวธรรม ตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ที่มิได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ในพระไตรปิฎกได้อย่างถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์ คัมภีร์เหล่านี้ถูกบันทึกไว้ด้วย “ภาษามคธ” ภาษามคธ จึงได้ชื่อว่า “ภาษาบาลี” คำว่า “ปาลิ”หรือ “ปาฬิ” มาจาก ปา ธาตุ ในอรรถ รกฺขเณ คือ รักษา, ระเบียบแนว ลง ฬิ ปัจจัย (Punyanubhab, 2007) หมายถึง บันทึกรักษาคำสอนของพระพุทธองค์ไว้ จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ที่นับว่าเป็นการศึกษาที่ใกล้เคียงพุทธดำรัสที่สุด คือ การศึกษาพระพุทธพจน์จากภาษาบาลี

ภาษามคธในสมัยพุทธกาลเป็นภาษากลางที่ประชาชนทั่วไปใช้สื่อกันเป็นภาษาท้องถิ่น เพราะแคว้นมคธเป็นแคว้นโกศลที่นิยมใช้ภาษามคธเป็นมหาอำนาจที่แผ่แสนยานุภาพไปทั่วชมพูทวีป เหมือนภาษาอังกฤษที่นิยมใช้ทั่วโลกในปัจจุบัน ส่วนภาษาสันสกฤตในสมัยพุทธกาลเป็นภาษาของชนชั้นวรรณะกษัตริย์และพราหมณ์ซึ่งเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงแสดงธรรมด้วยภาษามคธอย่างเดียวเพื่อให้พุทธธรรมเผยแผ่ไปสู่ประชาชนทั่วไปทุกภูมิภาคไม่จำกัดชนชั้นวรรณะ และทรงห้ามการสาธยายธรรมเป็นภาษาสันสกฤตดังปรากฏในคัมภีร์จูฬวรรคว่า น ภิกฺขเว พุทฺธวจนํ ฉนฺทโส อาโรเปตพฺพํ. โย อาโรเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สกาย นิรุตฺติยา พุทฺธวจนํ...ภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงยกพระพุทธพจน์ โดยภาษาสันสกฤต ภิกษุใดยก ภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เล่าเรียนพุทธพจน์ด้วยภาษาของตน (Pali Tipitakas/7/285/35)

คัมภีร์ไวยากรณ์ภาษาบาลีมีอยู่เป็นจำนวนมาก แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ไวยากรณ์บาลีชั้นสูง ซึ่งเป็นประเภทมีสูตร (สาระกฎเกณฑ์) วุตติ (คำอธิบาย) อุทาหรณ์(ตัวอย่างประกอบ) เป็นคัมภีร์ที่รจนาด้วยภาษาบาลีล้วน เช่น คัมภีร์กัจจายนะ โมคคัลลานะ สัททนีติ เป็นต้น อีกประเภทหนึ่ง เป็นคัมภีร์ไวยากรณ์บาลีขั้นพื้นฐาน จัดเป็นประเภทไม่มีสูตร เป็นคัมภีร์ไวยากรณ์ที่แสดงกฎรวบยอดเกี่ยวกับไวยากรณ์บาลีรจนาด้วยภาษาบาลีบ้าง ภาษาอื่นบ้าง เช่น คัมภีร์ การิกา

คัมภีร์ปทสังคหะ จัดเป็นคัมภีร์ไวยากรณ์บาลีประเภทไม่มีสูตร แต่เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาแสดงประมวลบท การรวบรวมบทในภาษาบาลี 4 บท คือ นาม อาขยาต อุปสรรค และนิบาต แล้วนำมาอธิบายแจกแจงตามหลักภาษาโดยละเอียด เป็นผลงานรจนาของพระอาทิจจวงศ์ พระเถระชาวย่างกุ้ง ประเทศ

สหภาพเมียนมาร์ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในระหว่างพุทธศักราช 2425 – 2494 ท่านเป็นพระเถระที่เชี่ยวชาญหลายภาษา เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาอังกฤษ เคยเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฝรั่งเศสและอิตาลีเป็นต้น ท่านได้รับยกย่องว่ามีความสามารถทางภาษาทัดเทียมกับโบราณาจารย์ชาวพม่า 1 ใน 6 ท่าน ตั้งแต่สมัยพุกามเป็นต้นมา ท่านผู้แต่งคัมภีร์นี้เห็นว่า การศึกษาภาษาอย่างเป็นระบบ จะช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี จึงแต่งคัมภีร์นี้เป็นหลักสูตรการเรียนภาษาบาลี และรัฐบาลพม่าเคยบรรจุคัมภีร์นี้ไว้เป็นหลักสูตรครั้งเมื่อยังเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษด้วยความสำคัญคัมภีร์ดังกล่าว

ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการนำคัมภีร์ปทสังคหะมาศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา โครงสร้าง เนื้อหา ก็จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาบาลี และจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในกำหนดนโยบายด้านการศึกษาบาลีไวยากรณ์ของคณะสงฆ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา โครงสร้าง และลักษณะเนื้อหาคัมภีร์ปทสังคหะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมคัมภีร์ปทสังคหะต้นฉบับภาษาบาลีอักษรพม่า ทั้งในรูปแบบของหนังสือและใบลาน และฉบับบาลีอักษรไทยของสำนักศาสนศึกษาวัดท่ามะโอ จังหวัดลำปาง ศึกษาลำดับเรื่องเนื้อหาตามคัมภีร์ปทสังคหะ
2. วิเคราะห์ในประเด็นที่ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า มีส่วนสัมพันธ์สอดคล้องกับคัมภีร์ต่างๆ
3. นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
4. เรียบเรียงบรรยาย เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

คัมภีร์ปทสังคหะ แปลว่า “ประมวลบท” หมายถึง การรวบรวมบทในภาษาบาลีทั้ง 4 อย่าง คือ นาม อาขยาต อุปสรรค และนิบาต แล้วนำมาอธิบายแจกแจงบทตามหลักภาษาโดยละเอียด รจนาโดย พระอาทิจจวงศ์ พระเถระชาวพม่า อดีตเจ้าอาวาสวัดอาทิจจวงศ์จังหวัดย่างกุ้ง ประเทศสหภาพพม่า (มีชีวิตอยู่ในระหว่างพุทธศักราช 2425-2494) ขณะแต่งคัมภีร์นี้ ท่านพำนักอยู่ ณ วัด อโศการาม จังหวัดมันดเลย์ แต่งจบในพุทธศักราช 2455 เมื่อมีอายุ 30 ปี ผลงานวิชาการที่ท่านแต่งและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป มี 4 คัมภีร์

คือ ปทสังคหะ กัจจายนสังคหะ มิลินทปัญหานิสสัย และศิลาจารึกเสาอโศก แม้คัมภีร์นิสสัยของปทสังคหะท่านผู้แต่งก็เขียนขึ้นตามคำอาราธนาของพระญาณธชะ (แลดี-สยาดอ) ในพุทธศักราช 2461 พระอาทิจจวงศ์มีพรรษาครบ 17 พรรษา ได้เดินทางไปศึกษาภาษาอังกฤษและเผยแพร่พระศาสนายังประเทศอินเดีย ลังกา และอังกฤษ เนื่องจากเป็นคนมีพรสวรรค์ในด้านภาษา จึงสามารถศึกษาภาษาอื่นนอกจากภาษาบาลี สันสกฤต และอังกฤษ อันได้แก่ ภาษาฮินดี เบงกาลี คุรุมุขี อูรดู และญี่ปุ่น หลังจากเดินทางไปเผยแพร่พุทธศาสนาในประเทศยุโรปหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศสและอิตาลีเป็นต้นแล้ว จึงได้เดินทางกลับมาถึงประเทศสหภาพพม่าในวันแรม 7 ค่ำ เดือน 7 พุทธศักราช 2471 ท่านผู้แต่งเป็นพระภิกษุผู้มีวิริยะอุตสาหะยิ่งนัก กล่าวกันว่าท่านชอบอ่านตำราวิชาการจนบางคราวมิได้จำวัดหลายวัน และได้ศึกษาพระไตรปิฎกจบถึง 40 รอบ ในบั้นปลายชีวิตของท่านได้เปิดหลักสูตรสอนพระไตรปิฎกโดยย่อ 6 เดือน และได้สอนหลักสูตรนี้หลายครั้งจนถึงวาระสุดท้าย

เนื่องจากท่านผู้แต่งมีความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีสันสกฤตพร้อมทั้งพระไตรปิฎก จึงได้ประมวลเนื้อหาอันเป็นแก่นสารจากไวยากรณ์บาลีที่สำคัญ 3 คัมภีร์ คือ กัจจายนไวยากรณ์ โมค- คัลลานไวยากรณ์ และสัททนีติปกรณ์ โดยเลือกสรรเฉพาะสาระที่สำคัญมาประมวลแต่งเป็นส่วนมากเป็นร้อยกรอง เพื่อให้เรียนรู้และทรงจำได้ง่าย เพื่อเป็นพื้นฐานแก่นักศึกษาบาลีใหม่ ทั้งยังแสดงปทมาลาของบทนามตามลำดับการันต์ในลิงค์ทั้ง 3 พร้อมด้วยศัพท์ที่แจกตามการันต์ในลิงค์นั้นๆ และบทอาขยาต ตามลำดับหมวดธาตุ วิภัตติ พร้อมด้วยตัวอย่างบทอาขยาตที่แจกเหมือนบทที่ยกขึ้นเป็นแม่แบบ ของหมวดธาตุ วิภัตติ ปัจจัยเหล่านั้นและเหมาะสำหรับผู้ปรารถนาจะเพิ่มพูนความรู้ภาษาบาลีให้มากยิ่งขึ้นจากพื้นฐานไวยากรณ์ที่มีพอสมควรแล้ว

ท่านผู้แต่งเห็นว่าการศึกษาอย่างเป็นระบบจะช่วยพัฒนาความรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี จึงแต่งคัมภีร์นี้เพื่อใช้เป็นหลักสูตรเรียน และรัฐบาลพม่าก็ได้บรรจุไว้เป็นหลักสูตรกลางสมัยครั้งเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ต่อมาเมื่อได้เอกราชแล้วจึงยกเลิกการบังคับใช้คัมภีร์นี้ไป

ในการศึกษาโครงสร้างเนื้อหา พบว่า คัมภีร์ปทสังคหะนี้ จัดเข้าในกลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์ประเภทไม่มีสูตรกำกับ เป็นวรรณกรรมบาลีล้วน มีโครงสร้างใหญ่ โครงสร้างรองๆ ลงไป โครงสร้างใหญ่ เรียกว่า กัณฑ์ มี 3 คือ

1. สฺยาทฺยนฺตกณฺฑ กัณฑ์ที่แสดงคำศัพท์ที่มีนามวิภัตติ คือ สิวิภัตติเป็นต้นต่อท้าย
2. ตฺยาทฺยนฺตกณฺฑ กัณฑ์ที่แสดงคำศัพท์ที่มีอาขยาตวิภัตติ คือ ติวิภัตติเป็นต้นต่อท้าย
3. สมฺจฺจยกณฺฑ กัณฑ์ที่แสดงการรวบรวมความรู้ส่วนต่อขยาย

ในสฺยาทฺยนฺตกณฺฑ ท่านแบ่งการนำเสนอเป็นปริจเฉทๆ ไป ตั้งแต่ปริจเฉทที่ 1 ถึงปริจเฉทที่ 6 ในตฺยาทฺยนฺตกณฺฑ นำเสนอปริจเฉทที่ 7 เพียงปริจเฉทเดียว ในสมฺจฺจยกณฺฑ นำเสนอปริจเฉทที่ 8 และปริจเฉทที่ 9

ปริจเฉทที่ 1 นามนามวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านนำเสนอข้อมูล เป็น 3 บรรพ คือ

1. ปุงลิงคบรรพ แสดงการันต์ และคณปทมาลาแม่แบบและคำศัพท์แจกเหมือนในปุงลิงค์
2. อิตถีลิงคบรรพ แสดงการันต์ และคณปทมาลาแม่แบบและคำศัพท์แจกเหมือนในอิตถีลิงค์
3. นปุงสกลิงคบรรพ แสดงการันต์ และคณปทมาลาแม่แบบและคำศัพท์แจกเหมือนในนปุงสกลิงค์

ในปุงลิงคบรรพ มี 6 การันต์ คือ อการันต์ อาการันต์ อิการันต์ อีการันต์ อุการันต์ อูการันต์ และโอการันต์ ในอิตถีลิงคบรรพ และนปุงสกลิงคบรรพ ก็เช่นกัน ในปุงลิงคบรรพ แสดง อการันต์ไว้ด้วย สุคตาทิตณะ (ปุริสาทิคณะ) มโนคณะ ภควาทิคณะ (คุณวาทิคณะ) คจฺฉนฺตาทิคณะ ราชาทิคณะ ในอาการันต์และอิการันต์ เป็นต้น ก็เช่นกัน แสดงคณะ และปทมาลาที่เป็นแบบ พร้อมศัพท์แจกเหมือน ในอิตถีลิงคบรรพ และนปุงสกลิงคบรรพ ก็มีนัยแห่งการแสดง คณะ และปทมาลาที่เป็นแม่แบบไว้ พร้อมศัพท์แจกเหมือน

ปริจเฉทที่ 2 สัพพนามวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอสพฺพนาม เป็น 2 กลุ่ม คือ ติลิงฺคสพฺพนาม และอลิงฺคสพฺพนามปพฺพ ในติลิงฺคสพฺพนาม ท่านแยกแสดงเป็น 3 ส่วน คือ สพฺพนามปุงลิงค-บรรพ สพฺพนามอิตถีลิงคบรรพ และสพฺพนามนปุงสกลิงคบรรพ ในสพฺพนามทั้ง 2 กลุ่มนั้น ท่านแสดงปทมาลา ของสัพพนามเหล่านั้น

ปริจเฉทที่ 3 สมาสนามวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอสมาสนาม เป็น 6 กลุ่ม คือ อัพพยีภาวบรรพ กัมมธารยบรรพ ทิคุบรรพ ตัปปุริสบรรพ พหุพพีหิบรรพ และทวันทบรรพ ในแต่ละบรรพท่านแสดงตัวอย่างรูปวิเคราะห์ และปทมลาลาไว้ตามสมควร

ปริจเฉทที่ 4 ตัทธิตนามวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอตัทธิตนาม เป็น 6 กลุ่ม คือ อปจฺจปพฺพ อเนกตฺถปพฺพ อสฺสตฺถิปพฺพ สงฺขฺยาปพฺพ ภาวปพฺพ อพฺยยปพฺพ ท่านแสดงตัวอย่างรูปวิเคราะห์และปทมลาลาไว้ตามสมควร

ปริจเฉทที่ 5 กิตนามวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอกิตนาม เป็น 6 กลุ่ม คือ ปจฺจุปฺปนฺนปพฺพ อตีตปพฺพ อนาคตปพฺพ เตกาลิกปพฺพ อนุตฺตกาลปพฺพ สตฺตสาธนปพฺพ ในแต่ละบรรพท่านแสดงรูปวิเคราะห์ นิปผันนบท และตัวอย่างปทมาลา เพื่อให้นักศึกษากำหนดได้ว่า คำศัพท์ที่เป็นนิปผันนบทนั้นนับเข้าในนามคณะไหน

ปริจเฉทที่ 6 อพฺยยวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนออัพยยศัพท์ เป็น 2 กลุ่ม คือ อุปสรรคบรรพ และนิบาตบรรพ ในอุปสรรคบรรพ แสดงอุปสรรค 20 ตัว พร้อมความหมาย ในนิบาตบรรพ แสดงนิบาต เป็น 2 กลุ่ม คือ วิภตฺติยุตฺต และ อวิภตฺติยุตฺต พร้อมความหมาย

ปริจเฉทที่ 7 อาขฺยาตวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอบทอาขยาต เป็น 4 กลุ่ม คือ ฉกาลิกวิธาน วิกรณบรรพ ธาตุปจฺจยปพฺพ นามโยคปพฺพ

ปริจเฉทที่ 8 วากยนยูปเทสวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอข้อมูลสำคัญที่นักศึกษาบาลีต้องรู้เป็นส่วนต่อขยาย เป็น 2 กลุ่ม คือ วายกนยูปเทส และ วาจจวาจกพิเศษ ในวากยนยูปเทส ท่านแสดงการกบรรพ อการกบรรพ ในวาจจวาจกพิเศษ ท่านแสดง วาจจะ 8 วาจกะ 10

ปริจเฉทที่ 9 สททตฺถวิภาค ในปริจเฉทนี้ ท่านสรุปนำเสนอข้อมูลสำคัญที่นักศึกษาบาลีต้องรู้เป็นส่วนต่อขยาย เป็น 6 กลุ่ม คือ สัททัปปวัตติบรรพ สัททบรรพ อัตถบรรพ สัททัตถบรรพ สทิสาสทิสวิภาค อุจจารณัปปวัตติ อุจฺจารณูปเทส

จุดเด่นของคัมภีร์ ที่รจนาขึ้นแล้วเป็นที่นิยมยกย่องของวิญญูชนทั้งหลาย สำคัญอยู่ที่เนื้อหาสาระ ซึ่งคัมภีร์เหล่านั้น จะเป็นต้นแบบ หรือสังวรรณนาก็ตาม หากท่านพระคันถรจนาจารย์ ร้อยเรียงโดยปราศจากโทษ 3 ประการมีปทโทสะเป็นต้น ทั้งยังมีสาระที่ควรเชื่อถือพร้อมด้วยอาคตสถานที่ระบุไว้โดยตรง โดยอ้อม หรือไม่ระบุไว้เลย เพราะสาระที่ควรถือเอานั้นเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้ว ในหมู่พหุสุตบุคคล

จากการศึกษาแปลเนื้อหา คัมภีร์ปทสังคหะ มีลักษณะเด่น คือ แจกแจงระเบียบบทตามหลักภาษาโดยละเอียด โดยเลือกสรรเฉพาะที่สำคัญมาประมวลแต่งเป็นร้อยกรองเพื่อให้เรียนรู้ได้ง่าย โดยแสดงลำดับบทพร้อมศัพท์แจกตาม สามารถประมวลสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. วิภัตตินาม ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ ใช้ในสถานะที่แตกต่างกันไป ทั้งแต่ละวิภัตติ มีอรรถหลายอย่าง วิภัตติอาขยาตก็เช่นกัน มีวิธีใช้ที่บ่งถึงกาล บุรุษเป็นต้น ทั้งมีความหมายไม่น้อย และปัจจัยที่ใช้แทนวิภัตติ ก็มีอรรถไม่น้อยเช่นกัน

2. ปทมาลา ที่เป็นแม่แบบนั้น ท่านผู้รจนาเลือกเฉพาะที่ปรากฏใช้โดยส่วนมากในพระบาลีอรรถกถาเป็นต้น

3. ท่านแสดงศัพท์แจกเหมือนที่คัมภีร์บาลีไวยากรณ์ใหญ่ อย่างคัมภีร์ปทรูปสิทธิเป็นต้น นำเสนอไว้โดยคัดเลือคำศัพท์เพิ่มเติมไว้ ให้มากพอ ใช้ฝึกแจกจนเกิดความคุ้นชิน

4. ได้พบเห็นวิธีแจกปทมาลาของบทนามด้วยวิภัตติทั้ง 7 คู่ เข้ากับการแจกทมาลาบทอาขยาตด้วยอำนาจนามโยคเป็นต้น

5. เมื่อแสดงไวยากรณ์ส่วนหลักจบแล้ว ท่านได้แสดงปกิณณกะ ที่รวบรวมวิชาความรู้ส่วนต่อขยายที่นักศึกษาใหม่ มีความจำเป็นต้องรู้

จะเห็นว่า คัมภีร์ปทสังคหะ โดยส่วนมากแต่งเป็นคาถา เพื่อสะดวกต่อการท่องจำ ทำความเข้าใจลำดับขั้นตอนนำเสนอไม่ซับซ้อน มีลักษณะอาศัยปทมาลาจากคัมภีร์ต้นแบบ เช่น คัมภีร์กัจจายนะปทรูปสิทธิ และสัททนีติไวยากรณ์ เป็นต้น และอาศัยเนื้อความบางส่วนจากคัมภีร์กลุ่มสุโพธาลังการบ้าง คัมภีร์สัททัตเภทจินตาเป็นต้นบ้าง ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้นำเสนอความเชื่อมโยงของเนื้อความในคัมภีร์ปทสังคหะ 6 วิภาคแรก ที่เป็นส่วน สฺยาทฺยนฺต วิภาคที่ 7 เป็นตฺยาทฺยนฺต และ 2 วิภาคสุดท้ายกับคัมภีร์ที่อาศัยหรือจะเรียกว่าคัมภีร์ต้นแบบในการรจนาคัมภีร์ปทสังคหะ เช่น ปทมาลา การกระจายบท บทที่นำมากระจายตาม การแสดงลักษณะอาขยาต

นอกจากประเด็นการวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาในคัมภีร์ปทสังคหะ ผู้วิจัยยังได้นำเสนอการวิเคราะห์ความสัมพันธ์สอดคล้องกับคัมภีร์ต่างๆ คือ คัมภีร์พระวินัย สัททนีติปทมาลา สุโพธาลังการ สัททัตถเภทจินตา นิรุตติเภทสังคหและสัททสารัตถชาลินี วาจฺจวาจโก วิภัตยัตถะ อภิธานัปปทีปิกา

สัททปาทวินิจฉัย เป็นต้น จากการศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ทำให้ทราบว่า พระเถระผู้รจนาคัมภีร์ปทสังคหะมีความรู้อย่างกว้างขวางในคัมภีร์ต่างๆ สามารถนำสารสำคัญจากคัมภีร์ต่างๆ มาประมวลเป็นองค์ความรู้แบบสั้นกะทัดรัด หากเรียนรู้ในปทสังคหะอย่างคล่องแคล่วแล้ว ย่อมอาศัยคัมภีร์ปทสังคหะเป็นบาทฐานเพิ่มพูนความรู้หลักภาษาในคัมภีร์อื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

References

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1992). *Pali Tipitaka*s. Bangkok: MCU Press.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Palipakaraṇavisesa (Pali) Mahachulapakaranaviseso*. Bangkok: Vinyan Pub.

Phramaha Sompong Midito. (2004). *Abhidhānavannanā Scripture*. Bangkok: Prayurawong Printing.

Phramaha Wate Varannu. (1992). *Introduction to Padarupasiddhi Vol.I*. Bangkok: Sahadhammik.

Phramaha Wate Varannu. (1996). Introduction *to Padarupasiddhi Vol.II*. Nakhonpathom: Institute of ASEAN Public Health Development, Mahidol University.

Punyanubhab, S. (2007). *Tipitaka for People Version*. (17th ed.). Bangkok: Mahamakutrajvidyalaya Pub.

The Sangha Supreme Council of Thailand. (2006). *Tipitaka*. Bangkok: Amarin Printing.

Ven. Adiccavangsa. (2004). *Padasangaho*. by Ven. Gandhasarabhivong Transliterated and edited. Bangkok: Thairaikarnpim.

Ven. Kaccayana. (1997). *Kaccāyanabyākaraṇaṃ*. Bangkok: Viriyapatthanakarnpim.

Wate Bannakornkul. (2011). *Introduction to Kaccāyana Text*. Bangkok: Prayoonsanthai Pub.

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี*

The Development of Creative Tourism in Red Lotus Lake, Kumphawapi District, Udon Thani Province

ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์
Natnaporn Aeknarajindawat
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University
Email: Touch_life@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบสะดวก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและคนในพื้นที่ รวม 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วย SWOT ผลการศึกษาพบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ งานเทศกาลชมบัวแดงทะเลบัวแดง ท่าเรือเชียงแหว การยกยอ การทำน้ำตาล ศาลาเทพารักษ์ ปูชนียสถานในวัดสมศรีสะอาด การทำบุญมหาชาติ 2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง มี 6 ด้าน ได้แก่ (1) พัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมยกยอ การชมวิถีการทำน้ำตาล เป็นต้น (2) เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น เข้าถึงข้อมูลด้วยเว็บไซต์ หรือเข้าถึงแหล่ง

*Received July 2, 2018; Accepted September 2, 2018

ท่องเที่ยวด้วยจักรยาน เป็นต้น (3) เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น (4) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวระหว่างท่าเรือ การศึกษาการทำน้ำตาล เป็นต้น (5) การบริการการท่องเที่ยว เช่น เพิ่มจุดประชาสัมพันธ์แนะนำการท่องเที่ยว จำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น และ (6) การพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และคนในชุมชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่าง 6 ท่าเรือ รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนใกล้เคียง

คำสำคัญ: ทรัพยากรการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; ทะเลบัวแดง; การพัฒนาการท่องเที่ยว

Abstract

The objective of this research was aimed to examine the creative tourism resources and creative tourism development approach of the Red Lotus Sea, Chiang Haew Community, Kumpawapi District, Udornthani Province. It is a mixed method research with the quantitative method, using the questionnaire as the research instrument. The sample included a total of 400 Thai tourists. The convenience sampling were adopted. The qualitative method implemented the in-depth interview enquiring a total of 10 representatives of government agencies and local people. The instrument included the semi-structured interview and the participatory observation. In data analysis, the SWOT analysis techniques were adopted. The results showed that 1) the creative tourism resources included the Red Lotus Sea Festival, Chiang Haew Ferry, fish trapping, sugar production, Thepharak Sanctuary, sacred shrines in Wat Somsri Sa-ad, and Vessantara merit-making, 2) the development approach for the Red Lotus Sea creative tourism included six areas; (1) diverse tourist attraction development such as fish trapping activity, a way of living and sugar production, etc., (2) increase in channels and access to tourist information, for examples, tourism websites, or biking activity , (3) increase in the facilities such as accommodations, restaurants, etc., (4) organizing various tourism activities such as exposure of the experience to the local way of life, customs and culture, inter-ferry travel, and the examination of sugar production , etc. (5) tourism services, such as increase in the information desks , introduction to tourism, and souvenir selling, etc. (6) tourism development with the integration of public, private, tourist and community partnerships, as well as the establishment of tourism network among six ferries and the nearby tourist attractions.

Keywords: Tourism Resources; Creative Tourism; The Red Lotus Sea; Tourism Development

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศ มีการขยายตัวสูงอย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ มิใช่เพียงเงินตราต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามา แต่ยังสร้างมูลค่าให้กับธุรกิจอื่นๆ เช่น ธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม สถานบริการ ภัตตาคาร ร้านอาหาร และร้านเครื่องดื่ม โดยธุรกิจเหล่านี้นำมาซึ่งการจ้างงาน การพัฒนาอาชีพ และกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และเศรษฐกิจไทยมีการเติบโตในช่วง 3% ถึง 4% เป็นผลมาจากปัจจัยด้านการท่องเที่ยว นโยบายการคลัง และการใช้จ่ายภาครัฐ รวมทั้งเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศ (Somvorapong, 2018) การท่องเที่ยวจึงเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดย 3 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2561 จำนวนนักท่องเที่ยวในไทยขยายตัวกว่า 15% ซึ่งนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกและยุโรปยังเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของภาคการท่องเที่ยว โดยเฉพาะจีน และรัสเซีย ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ SMEs กว่า 80,000 ราย สร้างการจ้างงานกว่า 10% ของประเทศ (Svetarundra, 2018) ขณะเดียวกันนโยบายรัฐบาลมีความต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการกระจายความเจริญและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นภายใต้แนวคิด Thailand 4.0 ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงต่อยอดการสร้างรายได้ด้วยวิถีไทย โดยใช้ “เสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น (Unique Thai Local Experience)” เป็นสินค้าหลักที่จะสื่อสารและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2561 โดยการจุดกระแสการท่องเที่ยวข้ามภูมิภาค เพื่อเพิ่มวันพักเฉลี่ยกับกลุ่ม Gen-Y ผนวกกับการกระตุ้นความถี่ในการเดินทางและการใช้จ่ายของครอบครัวใหญ่ที่เดินทางร่วมกันหลายเจเนอเรชั่น (Multi-generation Family) ไปจนถึงนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกิจกรรมไลฟ์สไตล์ เช่น อาหาร กีฬา และดนตรี โดยนำเสนอสินค้า/บริการทางการท่องเที่ยวที่ผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการสร้างเรื่องราว ดำเนินการกระตุ้นการเดินทางควบคู่ไปกับการสื่อสารการตลาดภายใต้แคมเปญ “ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋สไตล์ลึกซึ้ง” ที่ส่งมอบประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ให้มุมมองใหม่กับชีวิตตรงตามความต้องการที่แตกต่างของกลุ่มเป้าหมายด้วยการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวของครอบครัวยุคใหม่มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของลูก กลุ่มผู้มีรายได้สูง และกลุ่มผู้นิยมใช้ชีวิตกลางแจ้งและกิจกรรมผจญภัย (Tourism Authority of Thailand, 2018) ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านผู้ประกอบการบริการนำเที่ยวและเครือข่ายท่องเที่ยว ควบคู่กับการพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยการสร้างสรรค์เรื่องราวบนรากฐานของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และการรับฟังเสียงของนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาแนวคิดชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตลอดจนการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรค์นวัตกรรมต่อยอดในชุมชน โดยนำการออกแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ ให้คำแนะนำสร้างสรรค์

สินค้า เพื่อดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ซื้อผลิตภัณฑ์มากขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นโดยตรงต่อความผูกพันและประสบการณ์ที่แท้จริงซึ่งนักท่องเที่ยวได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะหรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น (Wurzburger, 2010) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น (Richards and Marques, 2012) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะพิเศษคือเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีการใช้ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องวิถีการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม อาหารการกิน ศิลปหัตถกรรม และอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนและผู้คนเจ้าของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ผ่านการพูดคุยสนทนา และผ่านกิจกรรมทดลองปฏิบัติต่างๆ โดยการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจที่ดีระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

จังหวัดอุดรธานี เป็นจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร และผู้มาเยือนทั้งชาวไทยชาวต่างประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประกอบกับระบบการคมนาคมขนส่งที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับจังหวัดต่างๆ ทั้งใกล้และไกลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และจากการที่มีผู้มาเยือนจังหวัดอุดรธานีเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะรองรับผู้มาเยือน ขณะเดียวกันสิ่งที่จะต้องทำควบคู่กันไปคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้น เพราะแหล่งท่องเที่ยวใหม่จะช่วยขยายระยะเวลาการพักของนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น การที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นหากสามารถทำให้นักท่องเที่ยวสามารถขยายเวลาในการพักเพิ่มขึ้นได้ จะมีผลโยงไปถึงการเพิ่มอัตราการใช้จ่าย การกระจายรายได้ไปสู่ภาคการผลิตและบริการต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่นเกิดการจ้างงานและลดปัญหาการอพยพทิ้งถิ่นฐานเข้าสู่เมือง (Strategy and Information for Provincial Development, 2018, pp. 71-72) โดยหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและเป็นจุดเด่นของจังหวัดอุดรธานีนั่นคือ “ทะเลบัวแดง หนองหาน กุมภวาปี” ซึ่งมีการนำมาสร้างให้เป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัด เห็นได้จากคำขวัญจังหวัดที่มีว่า “กรมหลวงประจักษ์ฯ สร้างเมือง ลือเลื่องแหล่งธรรมะ อารยธรรมห้าพันปี ธานีผ้าหมี่ขิด ธรรมชาติเนรมิตทะเลบัวแดง” ทั้งนี้ ทะเลบัวแดง ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตั้งอยู่ในอำเภอกุมภวาปี อยู่ในบึงน้ำจืดหนองหาน ถือเป็นบึงขนาดใหญ่เป็นลำดับสองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรองจากหนองหาร จังหวัดสกลนคร มีพื้นที่กว้างถึง 22,500 ไร่ เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติอันอุดมไปด้วยพันธุ์พืช พันธุ์ปลา และพันธุ์นก จำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติขนาดใหญ่และมีเอกลักษณ์ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวตลอดทั้ง 3 ฤดู รวมถึงการเยี่ยมชมแหล่งผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านเป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเหล่านี้ได้แบ่งกระจายไปตามหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของ “ท่า” ที่อยู่รอบ

หนองหาน มีทั้งหมด 6 ท่า ได้แก่ ท่าบ้านเดียม ท่าดอนคง ท่าคอนสาย ท่าแชแล ท่าโนนน้ำย้อย และท่าเชียงแหว โดยท่าบ้านเดียมเป็นท่าที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด เนื่องจากการจัดการระบบการท่องเที่ยวท้องถิ่น ได้จัดให้ท่าบ้านเดียมเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวทะเลบัวแดง จึงทำให้มีการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว มีโครงสร้างพื้นฐาน ศูนย์การท่องเที่ยว รวมถึงมีกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากกว่าท่าอื่นๆ ขณะที่ท่าอื่นๆ แม้จะมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ดีแต่ไม่สามารถจัดการทิศทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวได้ดีเท่าที่ควร เช่นเดียวกับท่าเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ที่มีสถานที่ที่เป็นจุดเด่นคือ พระธาตุเจติยาราม หอปู่พญาขอมใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลเชียงแหวที่มีประเพณีการจัดพิธีบวงสรวงที่ชาวบ้านจะจัดทุกวันพุธตลอดทั้งปี ทุก 4 ปี นอกจากนี้ ยังมีจุดแวะพักโฮมสเตย์ และแหล่งผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) เป็นต้น ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม หรือเมื่อมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมแล้วไม่มีความประทับใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำได้จึงส่งผลต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ไม่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ให้กับชุมชนอย่างทั่วถึง

ดังนั้นการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยใช้ทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ศิลปหัตถกรรม การท่องเที่ยวงานเทศกาลประเพณี ที่ได้ดำเนินการอยู่ นำมาพัฒนาประยุกต์ให้สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism) สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานีเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาและตัดสินใจของผู้บริหารหน่วยงานจังหวัดอุดรธานี หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำกิจกรรม แผนงาน และโครงการประจำปี รวมถึงนำไปปรับปรุงการบริหารจัดการการพัฒนาเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ที่สามารถยกระดับการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าให้เกิดกับเศรษฐกิจชุมชนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) ซึ่งใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกัน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามมีลักษณะของคำถามปลายปิด (Close-ended) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) โดยใช้หลักเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ 5 ระดับ ตามมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating Scale) (Likert, 1932) ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ (Cronbach, 1951) นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 ของแบบสอบถาม รวม 40 ชุด ผลการทดสอบพบว่ามีค่าความเชื่อมั่น 0.9120 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD และ Dunnett's T3

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นรายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและคนในพื้นที่ รวม 10 คน โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี การสังเกต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำไปจัดทำแบบสัมภาษณ์ กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและคนในพื้นที่ รวม 10 คน และเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Interview) ที่เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยแบบสอบถามมีลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นซึ่งใช้วิธีการพิจารณาแบบการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องประเมินด้วยคะแนน 3 ระดับ (Rovinelli and Hambleton, 1977) นำข้อมูลมาทำการตรวจสอบและจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่ทั้งหมดแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขณะที่การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือการสังเกตภาคสนาม (field observation) โดยการสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตและปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับกลุ่มคนกลุ่มผู้รู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเชียงแหว ซึ่งเป็นการเข้าไปร่วมอาศัยในชุมชน สร้างปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ ทำกิจกรรม ร่วมกับกลุ่มคนที่ผู้วิจัยศึกษา เพื่อสร้างความรู้สึกยอมรับเพื่อที่จะเอื้อให้ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ถึงภูมิปัญญา ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมในชุมชนเชียงแหวได้อย่างละเอียด โดยการสังเกต การซัก

ถามหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในประเด็นที่ไม่สามารถเข้าใจได้จากการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของชุมชน โดยใช้แบบสังเกตรายการที่กำหนดไว้สังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วย SWOT เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและสมบูรณ์มากที่สุด จากนั้นใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี จำแนกได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเลบัวแดง เป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ซึ่งการขึ้น-ลงของระดับน้ำในทะเลบัวแดงขึ้นอยู่กับระดับการปล่อยน้ำของฝายกุมภวาปี มีระบบนิเวศที่มีความเป็นตัวของตัวเองนั่นคือ มีทั้งน้ำ ปลา และนกน้ำ ที่อุดมสมบูรณ์จนเอื้อให้บัวแดงเกิดขึ้นกว้างขวางเป็นจำนวนมาก และชาวบ้านบริเวณรอบพื้นที่ทะเลบัวแดงช่วยกันดูแล รักษาระบบนิเวศไว้ โดยไม่ทำลาย ซึ่งตั้งอยู่บนลำน้ำปาว พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระดับนานาชาติตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar convention) เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญของชุมชนโดยรอบทะเลบัวแดง นอกจากนี้ทะเลบัวแดงเป็นแหล่งชุมนุมของนกที่อพยพผ่านเข้ามาในฤดูหนาวจากจีน ยุโรป และตะวันออกกลาง โดยดอกบัวแดงในทะเลบัวแดงซึ่งมีจำนวนมากจะเจริญเติบโตโผล่จากน้ำขึ้นมาโดยเริ่มจากเดือนตุลาคม บัวจะเริ่มแตกใบและเริ่มออกดอกตูมและบานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยบัวแดงจะออกดอกปริมาณมากที่สุดในเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ และจะค่อยๆ ลดปริมาณลงในเดือนมีนาคม ซึ่งดอกบัวจะบานในช่วงเช้าตรู่จนถึงเวลาประมาณ 11.00 น. นักท่องเที่ยวจะมองเห็นดอกบัวแดงบานเต็มท้องน้ำที่บริเวณทะเลบัวแดง ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประชาสัมพันธ์ให้ทะเลบัวแดงเป็นแหล่งท่องเที่ยว “Unseen Thailand” และทำให้ทะเลบัวแดงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างดี ทะเลบัวแดงเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองอุดรธานี มีการคมนาคมที่สะดวกสบาย ทำให้สามารถท่องเที่ยวแบบเดินทางไปเช้า-เย็นกลับได้ นอกจากนี้ ท่าเรือเชียงแหวอยู่ถัดมาทางอำเภอกุมภาปี เป็นท่าที่มีป้าย “บัวแดงเชียงแหว” สำหรับให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพเป็นที่ระลึกซึ่งด้านหลังของป้ายจะเป็นทะเลบัวแดง ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติในเขตเทศบาลเชียงแหวส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ในพื้นที่สาธารณประโยชน์ บริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์

1.2 ทรัพยากรประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปูชนียสถานในวัดสมศรีสะอาด ศาลาเทพารักษ์ พระธาตุเจติยาราม และมีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญที่ประชาชนเคารพบูชาคือพระธาตุบ้านเดียม ซึ่งชุมชนเชียงแหว

มีได้เริ่มก่อตั้งมาประมาณปี พ.ศ. 2375 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งในอดีตชุมชนเชียงแหวเป็นป่าดงพันธุ์ไม้หนาทึบ โดยช่วงแรกมีผู้คนอพยพเข้ามา 3 ครอบครัว ซึ่งเป็นกลุ่มที่ช่วยกันหักล้างถางบุกเบิกเป็นกลุ่มแรก เมื่อมีการสร้างหลักปักฐานเป็นหลักเป็นแหล่งแล้วที่ทำมาหากินมั่นคงขึ้นแล้วได้ร่วมกันสร้างวัดเพื่อให้ลูกหลานได้มีที่บรรพชาและอุปสมบท ศึกษาพระธรรมวินัยและเป็นที่ทำบุญกุศล เจริญภาวนา สืบสานพระพุทธศาสนาตามประเพณีนิยมของไทยแต่โบราณ ดังนั้นชาวชุมชนเชียงแหวจึงร่วมกันสร้างศาลาเทพารักษ์ไว้กลางหมู่บ้าน แล้วได้อัญเชิญเจ้าพ่อมเหศักดิ์ ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นดวงวิญญาณของ “ท้าวผาแดง” เพื่อสิงห์สถิตในศาลนี้ ปัจจุบันเรียกว่า “หอปู่ตา” ต่อมาได้มีการสร้างหอปู่ตาไว้หมู่บ้านดอนยางซึ่งอยู่ถัดไปทางทิศตะวันออกของบ้านเชียงแหวแล้วอัญเชิญดวงวิญญาณของ “พญาขอม” เข้าสิงสถิต ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “หอปู่เชียงเสริฐ” ซึ่งศาลปู่ตาทั้งสองแห่งมีอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์เท่าเทียมกัน และเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านเชียงแหวทุกครอบครัวจวบจนปัจจุบัน ทุกๆ ปีจะมีการบวงสรวง เซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล ราบรื่น ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการดำรงชีวิตเป็นประเพณีสืบต่อมา

จากนั้นชาวบ้านเชียงแหวได้พบวัดร้างแห่งหนึ่งตัวโบสถ์ผุพังคงเหลือแต่พระประธานซึ่งเก่าแก่มีความงดงาม มีพระพักตร์แจ่มใส แย้มพระโอษฐ์ พบบนฐานศิลาแลงก้อนขนาดใหญ่วางเรียงซ้อนกันอย่างเป็นระเบียบ และยังพบเสมาปักรอบโบสถ์ถึง 3 ชั้น และพระเจดีย์ นับเป็นการค้นพบปูชนียสถานที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งอยู่ระหว่างกลางหมู่บ้านของคุ้มเหล่าและคุ้มกลางติดต่อกัน เป็นศูนย์กลางความสะดวกแก่การสัญจรไปมาทั้งสองฝ่ายรวมทั้งคุ้มถิ่น จึงเป็นที่มาของการบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถ สร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์และเสนาสนะรวมทั้งตั้งชื่อวัดว่า “วัดชิตาราม” ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “วัดสมศรีสะอาด”

นอกจากนี้บ้านเชียงแหวมีต้นเค้ามาจากนิทานพื้นบ้าน เรื่อง “ผาแดงนางไอ่” ตอนที่นายพรานยิงกระรอกเผือกพังคีตาย แล้วได้นำมาชำแหระเนื้อแบ่งปันกันไปทำอาหารกิน ซึ่งคนที่ทำหน้าที่ชำแหละเนื้อกระรอกเผือกนั้น เคยผ่านการบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อสึกออกมา คนท้องถิ่นอีสาน จึงเรียกว่า “เชียง” ส่วนการชำแหละนั้นภาษาท้องถิ่นอีสานเรียกว่า “แหว่” เมื่อมีการเรียกชื่อสถานที่ปรากฏการณ์ในนิทานพื้นบ้าน จึงเรียกว่า “บ้านเชียงแหว” หรือ “เชียงแหว” ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่เชียงชำแหละเนื้อกระรอกนั่นเอง ซึ่งประวัติศาสตร์ที่มาของหมู่บ้านเชียงแหวนี้เองสามารถนำมาเป็นเรื่องราวถ่ายทอดทางประวัติศาสตร์ให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.3 ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชุมชน ได้แก่ การยกยอ แหล่งผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) การทำบุญมหาชาติ หอปู่พญาขอมใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลเชียงแหวที่มีประเพณีการจัดพิธีบวงสรวงที่ชาวบ้านจะจัดทุกวันพุธตลอดทั้งปี ทุก 4 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา เรียนรู้กรรมวิธีการทำผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) แม้กระทั่งวิธีการยกยอเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว

ตารางที่ 1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	SWOT	แนวทางการพัฒนา
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	S - ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ - มีวิถีชุมชนในการยกยอ - มีการทำผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้าน น้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) W - พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ - ขาดการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ O - นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายภาพเป็นที่ระลึกที่ป้ายที่มีคำว่า “บัวแดงเชียงแหว” ซึ่งด้านหลังของป้ายจะเป็นทะเลบัวแดง - มีท่าเรือสำหรับล่องเรือดูทะเลบัวแดง T - มีท่าเรืออื่นๆ ที่สามารถล่องเรือดูทะเลบัวแดงได้ - ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ข้อมูล	- การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายด้วยการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านการยกยอ การทำผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) เป็นต้น - บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชาวบ้านในชุมชนในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - ร่วมมือพัฒนาท่าเรือเชียงแหวให้ได้มาตรฐาน มีความโดดเด่น มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกที่แตกต่างแก่นักท่องเที่ยว
2. ด้านการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งท่องเที่ยว	S - มีถนนเชื่อมต่อระหว่างท่าเรือใกล้เคียง เช่น ท่าเดียว ซึ่งมีระยะห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร W - การเดินทางจากท่าอื่นๆ ไม่สะดวก - การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชียงแหวขาดความหลากหลาย	- เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ ผ่านผู้ประกอบการ ผ่านการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบอื่นๆ

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	SWOT	แนวทางการพัฒนา
	O - ท่าเชียงแหวมีเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆ และบริเวณใกล้เคียงนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางในเส้นทางเดียวกันได้ T - การพัฒนาเส้นทางในชุมชนต้องใช้งบประมาณสูงซึ่งยังไม่มีงบประมาณมาจากภาครัฐ - ขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์	- เพิ่มการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างท่าเรือหรือพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงด้วยรถจักรยานให้เช่า หรือให้บริการรถจักรยานยนต์ เป็นต้น - เสนอของบประมาณเพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยว
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	S - มีบริการล่องเรือเพื่อชมทะเลบัวแดงอย่างเพียงพอ W - ในชุมชนเชียงแหวไม่มีที่พักสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว - ไม่มีจุดประชาสัมพันธ์ - ไม่มีร้านอาหาร - ไม่มีจุดขายของที่ระลึก - สาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำไว้คอยให้บริการ เป็นต้น O - นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและมีความต้องการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยนักท่องเที่ยวนิยมเลือกการพักแรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ T - ชุมชนเชียงแหวยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักมากนัก บริเวณใกล้เคียงมีท่าเรือที่ได้รับการพัฒนาและมีแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวมากกว่า	- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนร่วมมือกันคัดเลือกหรือรับสมัครบ้านที่พร้อมจัดทำเป็นที่พักหรือโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว - พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณท่าเรือให้มีสาธารณูปโภค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น จัดให้มีร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จัดให้มีจุดประชาสัมพันธ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและกิจกรรมที่มีในชุมชน พร้อมทั้งจัดให้มีบริการห้องน้ำเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	SWOT	แนวทางการพัฒนา
4. ด้านความหลากหลายของกิจกรรม	S - วิถีชีวิตของชุมชนด้านการยกยอ - การผลิตน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) - มีปูชนียสถานในวัดสมศรีสะอาด ศาลาเทพารักษ์ พระธาตุเจติยาราม และมีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญที่ประชาชนเคารพบูชาคือพระธาตุบ้านเดียม	- จัดกิจกรรมยกยอให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม และนำสัตว์น้ำที่ได้จากการยกยอมาร่วมกันทำอาหารพื้นบ้านตามวิถีชีวิตของชุมชน
	W - ผู้ประกอบการและคนในชุมชนบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ หรือการฝึกสาธิตการทำน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) - คนในชุมชนยังไม่ได้นำวิถีชีวิตชุมชน เช่น การยกยอมาเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น	- จัดกิจกรรมการเรียนรู้การผลิตน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) ด้วยการรวมกลุ่มชาวบ้านผู้ที่ผลิตน้ำตาลก้อน จัดสถานที่สาธิตสำหรับการเรียนรู้การทำน้ำตาล รวมทั้งนำนักท่องเที่ยวดูสวนมะพร้าวซึ่งเป็นแหล่งที่มาของน้ำตาล รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำน้ำตาลก้อนเพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง - จัดกิจกรรมสำหรับการเยียมชมปูชนียสถานภายในชุมชน โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของปูชนียสถานตลอดจนเล่นเรื่องราวที่มาของชุมชน
	O - พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนจากการเยี่ยมชมพื้นที่อย่างเดียว เปลี่ยนเป็นนักท่องเที่ยวบางส่วนต้องการที่จะศึกษา และเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรับประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	
	T - แหล่งพื้นที่ใกล้เคียงมีกิจกรรมการท่องเที่ยวคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับชุมชนเชียงแหว	

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	SWOT	แนวทางการพัฒนา
5. ด้านการบริการการท่องเที่ยว	S - ภายในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ W - ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการในการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน - ขาดการส่งเสริมการตลาดและการสื่อสารการตลาดเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในชุมชนเชียงแหว O - นโยบายของหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามนโยบาย 4.0 ของรัฐบาลที่ให้ชุมชนเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นฐานการผลิต T - ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชียงแหว	- บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และผู้ประกอบการในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเชียงแหว - จัดให้มีการผลิตและจำหน่ายของที่ระลึกภายในชุมชน - ส่งเสริมการตลาดด้วยกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่น แล้วใช้สื่อหลากหลายประเภทในการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
6. ด้านการมีส่วนร่วม	S - ชาวชุมชนร่วมกันให้บริหารล่องเรือเพื่อชมทะเลบัวแดง - ชาวชุมชนมีการประสานกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรู้จักท่าเรือเชียงแหว - หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจังหวัดผลักดันให้ท่าเชียงแหวเป็นแหล่งท่องเที่ยวลำดับรองจากท่าเดียม	- การพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และคนในชุมชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่าง 6 ท่าเรือ รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนใกล้เคียง

องค์ประกอบการท่องเที่ยว	SWOT	แนวทางการพัฒนา
	W - ขาดการบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชาวชุมชนเชียงแหว รวมทั้งนักท่องเที่ยว ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวในการมาเยือน O - ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความต้องการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในประสบการณ์ของวิถีชีวิตชุมชนและกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ในชุมชน T - ขาดการสร้างความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน	- สำรวจความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจากคนในชุมชน รวมทั้งสำรวจความต้องการการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว - ภาครัฐจัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเชียงแหวร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ (New Travel Paradigm) ที่ได้รับการส่งเสริมจาก UNESCO ที่สนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ยังคงดำรงอยู่ต่อไปและสนับสนุนให้เกิดการสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ ซึ่งในปัจจุบันนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ไม่ได้ต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนเท่านั้น แต่ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพใหม่ๆ ของตนเอง รวมทั้งนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ชีวิตการทำงานหลังจากที่การเดินทางท่องเที่ยวจบสิ้นลง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มุ่งความสนใจไปที่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เช่น วิถีชีวิต บรรยากาศ อัตลักษณ์ หรือการสร้างสรรค์งานศิลปะและหัตถกรรม รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าการท่องเที่ยวแบบเยี่ยมสถานที่ต่างๆ เช่นเดิม ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้การท่องเที่ยงเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เน้นความผูกพันระหว่างผู้เป็นเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งคุณค่าของการร่วมเรียนรู้กิจกรรมของชุมชนจะผ่านการเชื้อเชิญจากชุมชนที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว

ส่งผลให้เกิดความจำจด และประทับใจอย่างลึกซึ้งต่อพื้นที่การท่องเที่ยว และยังส่งผลให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ภาคภูมิใจต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเดิมของชุมชนซึ่งเป็นการลงทุนในการท่องเที่ยวน้อยที่สุด และการท่องเที่ยวนี้เองจะไม่ต้องยึดติดอยู่กับช่วงเวลาของการท่องเที่ยวหรือเทศกาล ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นการเสริมสร้างคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจให้กับชุมชน สร้างสมดุลให้กับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมทั้งของชุมชนและประเทศชาติ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนบ้านเชียงแหวเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเลบัวแดง ท่าเรือเชียงแหว ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ราบชุ่มน้ำทำให้ระบบนิเวศยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำ ปลา และนกน้ำ ที่สำคัญคือทุ่งบัวแดง (2) ทรัพยากรประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปูชนียสถานในวัดสมศรีสะอาด ศาลาเทพารักษ์ พระธาตุเจติยาราม และมีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญที่ประชาชนเคารพบูชาคือพระธาตุบ้านเดียม รวมทั้งประวัติความเป็นมาของชุมชนเชียงแหวสามารถนำมาเป็นเรื่องราวถ่ายทอดทางประวัติศาสตร์ให้แก่นักท่องเที่ยว (3) ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชุมชน ได้แก่ การยกยอ แหล่งผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) การทำบุญมหาชาติ หอปู่พญาขอมใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลเชียงแหวที่มีประเพณีการจัดพิธีบวงสรวงที่ชาวบ้านจะจัดทุกวันพุธตลอดทั้งปี ทุก 4 ปี

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทะเลบัวแดง ชุมชนเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีแนวทางในการพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสิ่งดึงดูดใจด้วยการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ด้วยการจัดแหล่งเรียนรู้ด้านการยกยอ การทำผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) การพัฒนาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างมาตรฐาน ความโดดเด่น และความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นทางเลือกที่แตกต่างแก่นักท่องเที่ยว (2) ด้านการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งท่องเที่ยวด้วยการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ ผ่านผู้ประกอบการ ผ่านการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างท่าเรือหรือพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงด้วยรถจักรยานให้เช่า หรือให้บริการรถจักรยานยนต์ เป็นต้น (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ด้วยการคัดเลือกหรือรับสมัครบ้านที่พร้อมจัดทำเป็นที่พักหรือโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว จัดให้มีร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก จัดให้มีจุดประชาสัมพันธ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและกิจกรรมที่มีในชุมชน พร้อมทั้งจัดให้มีบริการห้องน้ำเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (4) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ด้วยการจัดกิจกรรมยกยอให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม และนำสัตว์น้ำที่ได้จากการยกยอมาร่วมกันทำอาหารพื้นบ้านตามวิถีชีวิตของชุมชน จัดกิจกรรมการเรียนรู้การผลิตน้ำตาลก้อน (ตาลโตนด) ด้วยการรวมกลุ่มชาวบ้านผู้ที่ผลิตน้ำตาลก้อน จัดสถานที่สาธิตสำหรับการเรียนรู้การทำน้ำตาล รวมทั้งนำนักท่องเที่ยวดูสวนมะพร้าว

ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของน้ำตาล รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำน้ำตาลก้อนเพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง รวมทั้งจัดกิจกรรมสำหรับการเยียมชมปูชนียสถานภายในชุมชน(5) ด้านการบริการการท่องเที่ยวด้วยการบริการการท่องเที่ยว ด้วยการจัดให้มีการผลิตและจำหน่ายของที่ระลึกภายในชุมชน ใช้สื่อหลากหลายประเภทในการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และผู้ประกอบการในการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเชียงแหว (6) ด้านการมีส่วนร่วมด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และคนในชุมชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่าง 6 ท่าเรือ รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนใกล้เคียง สำรวจความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจากคนในชุมชน รวมทั้งสำรวจความต้องการการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งจัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและมีคุณค่า นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยว

2. ผู้ประกอบการธุรกิจด้านสถานที่พักแรมที่อยู่ใกล้บริเวณแหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาสถานที่พักหรือห้องพักให้มีความสะอาด รวมทั้งการติดตั้งเครื่องอำนวยความสะดวกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่พักแรม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย ควรมีป้ายบอกสถานที่และระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวตลอดตามเส้นทางการเดินทาง รวมทั้งจัดให้มีสถานที่จอดรถให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษายุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในระดับอาเซียน

2. ควรศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและเสริมสร้างศักยภาพการตลาดด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้เป็นไปในรูปแบบและทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

3. ควรศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบ

4. ควรทำการวิจัยที่ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัย (PAR-Participatory Action Research) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงตั้งแต่กระบวนที่เป็นต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

References

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*, 297-334.

Likert, R. A. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Arch Psychological, 25*(140), 1-55.

Richards, G., & Marques, L. (2012). Exploring creative tourism: Editors introduction. *Journal of Tourism Consumption and Practice,* 4(2), 1-11.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research, 2*: 49-60.

Somvorapong, Sumitat. (2018). Management survey of listed companies during the first 6 months of 2018. Retrieved July 10, 2018, from https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/ attachFile/AttachFile_1523329011789.pdf

Strategy and Information for Provincial Development. (2017). *Udon Thani Provincial Development Plan (2018-2021).* Udon Thani: Udon Thani Provincial Office.

Svetarundra, Pongpanu. (2018). *Travel in Thailand Earnings hit 1 trillion baht..* Retrieved June 15, 2018, from http://www.bltbangkok.com/News/

Tourism Authority of Thailand. (2018). *Tourism Authority of Thailand***.** Retrieved June 16, 2018, from https://www.tourismthailand.org/fileadmin/downloads/pdf/

Wurzburger, R. (2010). *Creative tourism: A global conversation: How to provide unique creative experiences for travelers worldwide.* Santa Fe: Sunstone.

การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

The Integration of the Knowledge in Field of Peace for Developing Peace Building Process in Thai Society

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
Phramaha Hansa Dhammahaso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: hansa_d@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการนำเสนอรูปแบบองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทยคือ การสร้างวงล้อแห่งสันติภาพ -ล้อมวงล้อด้วย บวร. -มุ่งพัฒนาตามหลัก 4 D อันประกอบด้วย วงล้อที่ 1 การสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพ อันมาจากรากฐานคำสอนและหลักปฏิบัติทางศาสนา วงล้อที่ 2 สร้างวิถีสันติพหุวัฒนธรรม คือ ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายนับตั้งแต่ผู้นำศาสนา องค์กรศาสนา นักวิชาการ ต่างก็ต้องร่วมมือประสานในการสร้างวิถีสันติวัฒนธรรมวงล้อที่ 3 สร้างวิศวกรสันติภาพ คือ การพัฒนาผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในงานสร้างสันติภาพ บุคลากรเหล่านี้ต้องฝึกให้มีคุณสมบัติเฉพาะที่เรียกว่า วิศวกรสันติภาพ ทั้งนี้วงล้อทั้ง 3 จะขับเคลื่อนได้ต้องอาศัยการรวมพลังของบ้านวัด และโรงเรียน ที่จะมาช่วยล้อมวงล้อและส่งพลังให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องและมีทิศทาง กล่าวคือ รวมพลัง บวร.เป็น สถานี BTS (BAN – TAMPLE – SCHOOL) เพื่อสันติสุขและมีการพัฒนาที่ตามหลักการพัฒนา 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางกายภาพ การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางจิต และการพัฒนาทางปัญญา ซึ่งจะเป็นแผนแม่แบบการสร้างสันติภาพในสังคมไทยให้มีความยั่งยืนต้านกระแสแห่งความขัดแย้งที่ซุกซ่อนอยู่ในจิตใจและพร้อมที่จะเป็นไวรัสในการแพร่กระจายสู่สังคม คณะผู้วิจัยเรียกโมเดลนี้ว่า Strategy for Peace Stationหรือเรียกย่อว่า Model SPS

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง; ความรุนแรง; สันติวิธี; สันติภาพ

Abstract

This research is intended to purpose the knowledge model in peace as to be the guided path in developing the Peace Building Process in Thai Society which is the building of the wheel of peace; - the forming of circle with BTS.; -the intending to develop by adopting the 4D principles which were Wheel 1: To formulate the rooted soul of peace which is derived from the root of the teachings and principles in Buddhism, Wheel 2: to build the multi-cultural path to peace which means all participants starting from the religious leaders, religious organizations, scholars have to corporate hands in hands in building the path to cultural peace, Wheel 3: to produce the peace engineer which means the developing of individuals who will be in the peace building work. These people will be trained to acquire the specific quality which is called the peace engineer. In this regards, these 3 wheels can be driven by the forces of BAN (house), Temple, School that come together to form the circle and release the energy to drive these wheels with continuity and directionality; that is to conjoin these forces of BTS station (BAN – TAMPLE – SCHOOL) for peace and development. By doing so, the researchers have adopted 4 dimensions of development according to the principle which are physical development, social development, mental development and intellectual development. This concept will be implemented as the master plan in building the peace in Thai society to sustain permanently. It will withstand the stream of conflict hidden in the mind and be ready to spread like a virus to the society. The research team calls this model as "**Strategy for Peace Station**" or in short "**Model SPS**".

Keywords: Conflict; Violence; Peaceful Mean; Peace

บทนำ

ในขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในมิติต่างๆ นั้น มีองค์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติด้านการจัดการความขัดแย้ง และกระบวนการเสริมสร้างสันติภาพมากมายในโลกนี้ คำถามว่า เราควรจะบูรณาการองค์ระบวนการสร้างสันติภาพที่มาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และความรุนแรงอย่างไร จึงจะทำให้บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสันติภาพต่างก็มีบริบทภายใต้แง่มุมที่แตกต่าง

การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพสามารถเป็นแนวทางค้นหา “เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการสร้างสันติภาพ” ทั้งนี้ก็เพื่อให้กระบวนการพัฒนาสันติภาพในสังคมสามารถมีเครื่องมือในการประเมินและชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการสร้างสันติภาพทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสังคมทำให้ได้ค่ามาตรฐานในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพ ซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะไปสัมพันธ์กับเนื้อหา กิจกรรม โครงการ และเป้าหมายในการพัฒนาในระดับต่างๆ เพื่อให้การพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพมีความเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

สำหรับกรณีสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มีหลายโครงงานและหลายภาคส่วนต่างก็ให้ความสนใจในการหาวิถีทางที่จะสร้างความสงบและสันติภาพในพื้นที่ภาคใต้ สำหรับโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย หรือ Southern Thailand Empowerment and Participation (STEP) Project เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และรัฐบาลไทย โดยมีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการตั้งแต่ปี 2553-2557 ผลการเรียนรู้จากโครงการวิจัยนี้คือ เรื่องของการสร้างสันติภาพของ “คนใน” การมีส่วนร่วมขององค์กร ประชาสังคมและประชาชนในพื้นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสันติภาพให้ประสบความสำเร็จนอกจากนี้ จากการวิจัยสำรวจสถานภาพองค์กรประชาสังคมในชายแดนใต้ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ พบว่า บทบาทขององค์กรประชาสังคมในภาคใต้ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนเครือข่ายจะประสบผลสำเร็จหรือไม่คือ กรอบแนวคิดองค์กรประชาสังคมในพื้นที่ที่มีกรอบการมองปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์และนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาที่ต่างกัน การให้น้ำหนักปัญหาความขัดแย้งที่ต่างกันส่งผลถึงลำดับความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ต่างกัน นั่นหมายถึงจุดหมายหรือการเข้าถึงความสำเร็จของกระบวนการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกัน งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างสันติภาพในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนหรือเครือข่ายของภาคประชาคมที่เข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ทุกฝ่ายต้องอาศัยเลนส์ในการมองปัญหาในทางเดียวกัน การสร้างสันติภาพจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากรากฐานสังคมพื้นฐาน นั่นคือการอยู่ร่วมกันในชุมชน

ดังนั้น การศึกษาทำความเข้าใจชุมชนที่มีความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากความหลากหลายความเชื่อทางศาสนา ความเป็นชาติพันธุ์ สามารถก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติภาพและมีสันติสุข มีความสามัคคีปรองดอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยถอดบทเรียนทำความเข้าใจการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในชุมชน โดยการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนหรือหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบโดยอาศัยเครื่องมือคือเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จกระบวนการสร้างสันติภาพ สามารถนำมาเป็นต้นแบบของชุมชนสันติสุขในศตวรรษที่ 26 ที่สามารถสะท้อนให้เห็นการพัฒนามนุษย์ให้เข้าถึงชีวิตที่สะอาดจะเป็นรากฐานหรือพื้นฐานความดีงามของประเทศ ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่การอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ บนฐานของความรัก แบ่งปัน เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

การศึกษารวบรวมแนวคิดเรื่องสันติภาพ โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพที่ได้จากการศึกษาองค์กรสันติภาพ นักสันติภาพ และสันติภาพในหลักศาสนา ช่วยทำให้ได้องค์ความรู้ แนวคิด วิถีปฏิบัติที่สามารถนำมาสร้างเครื่องมือหรือเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการสร้างสันติภาพ ประกอบกับการถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบที่ผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 จะทำให้เกิด ที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ศึกษานำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างสันติภาพทั้งในแวดวงการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสันติภาพ เพื่อพัฒนาสังคมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบูรณาการหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพในศาสนา

2. เพื่อศึกษาเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรและนักสันติภาพโลก

3. เพื่อศึกษาชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนจากชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง

4. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย เป็นโครงการที่มุ่งศึกษารวบรวมหลักคิด วิธีการ แนวทางการสร้างสันติภาพตามหลักศาสนา เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพและนักสันติภาพโลก และการศึกษาถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบเพื่อนำเสนอชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 ผลการศึกษาโครงการวิจัยนี้ นำไปสู่การสร้างชุดความรู้ที่ได้จากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย โดยขั้นตอนการวิจัยดำเนินการตามลำดับการศึกษาของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ จะเริ่มจากการรวมรวมแนวคิดด้านสันติภาพ การสร้างเครื่องมือชี้วัดกระบวนการ และการสะท้อนภาพความสำเร็จของกระบวนการสร้างสันติภาพ ผ่านการถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขต้นแบบแล้วนำไปสู่การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

ดังนั้น แผนการวิจัยเรื่อง “**การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย**” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้ด้านสันติภาพ เพื่อนำเสอนชุดความรู้กระบวนการสร้างสันภาพในสังคมไทย โดยมีโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ประกอบด้วย 1) การบูรณาการหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพในศาสนา 2) เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรและนักสันติภาพโลก 3) ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนจากชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง 4) สังเคราะห์รูปแบบองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัยย่อย จำนวน 4 โครงการ ประกอบแผนงานวิจัยเรื่องการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทยมีสาระสำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การบูรณาการหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพในศาสนา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับศาสนาต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า

หลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพตามหลักศาสนา พบว่าหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพตามหลักศาสนา โดยศาสนาต่างๆ ให้ความสำคัญกับเป้าหมายของมนุษย์ที่มีปรารถนาความสงบปลอดภัย และความสุขในชีวิต โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ข้อเรียกร้องหรือความต้องการสันติภาพเกิดจากสภาพสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดปรากฏมีขึ้นมากมายในหลายสังคมไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่าง

บุคคล ความขัดแย้งระหว่างองค์กร และจนถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศ มีการรบพุ่งกัน ต่อสู้กันจึงเกิดเป็นสงครามดังนั้นการนำหลักธรรมของศาสนามาปรับใช้จึงเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนี้ศาสนิกจำเป็นต้องหันกลับมาศึกษาศาสนาของตนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อป้องปรามและป้องกันการนำศาสนามาใช้อย่างไม่ถูกต้องจนนำไปสู่ความขัดแย้งที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคลบางคนได้

ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อศาสนาย่อมเป็นการยืนหยัดในคำสอนและช่วยกันเผยแผ่คำสอนที่สร้างสรรค์ให้เกิดสันติภาพให้กว้างขวาง เพราะว่าถ้าศาสนามีคนจำนวนน้อยศึกษาหรือมีคนรู้น้อยย่อมเป็นเหตุให้คนบางคนทำการบิดเบือนหรือแปรรูปคำสอนหรือหลักการทางศาสนาที่ทรงคุณค่าไปสู่การรับใช้อุดมการณ์ ผลประโยชน์ความต้องการ และอำนาจของกลุ่มตน หรือองค์กรของตน ซึ่งศาสนาอาจตกเป็นเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้สร้างความขัดแย้งได้

จากการเปรียบเทียบหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพระหว่างศาสนา พบว่า ศาสนาต่างๆ ให้คุณค่าและความสำคัญของศาสนาเพื่อให้เกิดสันติทั้งภายนอกและภายใน แต่อย่างไรก็ตามการมีความเข้าใจในแต่ละศาสนาจะทำให้เกิดการปรับตัว หรือปฏิบัติ และนำคำสอนทางศาสนามาใช้ให้เกิดสันติสุขต่อสังคมในหลายมิติได้โดยการดำรงรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอนไว้ การศึกษาคำสอนเพื่อให้เราได้เข้าใจอย่างท่องแท้ในคำสอนแต่ละศาสนา เพื่อป้องกันการนำเอาศาสนาเป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง

การบูรณาการหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อการสร้างสันติภาพในศาสนาพบว่าศาสนาต่างๆ นั้นเน้นทั้งในแง่ของหลักการและวิธีการที่สัมพันธ์กัน แม้ว่าการศึกษาจะแยกประเด็นออกจากกันก็ตาม อย่างไรก็ตาม การบูรณาการหลักการและวิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพนั้น กล่าวได้ว่า พึงพิจารณาถึงในแง่ของหลักการและวิธีการที่มีใจกลางนั่นก็คือสันติภาพ การบูรณาการหลักการและวิธีการเพื่อไปสู่สันติภาพของพระพุทธศาสนา คริสต์ อิสลาม ฮินดูและศาสนาซิกข์นั้น ถ้าหากเน้นที่สันติภาพ คือการอยู่อย่างปรกติสุขของศาสนิกของตนในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่งแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ดีงามและทำให้มนุษย์ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ตามครรลองของตน หากพิจารณาอย่างดีจะเห็นได้ว่า ศาสนาทุกศาสนาเน้นที่สันติภาพ แต่เป็นไปได้ที่บริบทของสังคมหรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทำให้หลักการและวิธีการเกิดการทำให้ถูกบิดเบือนจนนำไปสู่การไร้ซึ่งสันติภาพซึ่งเป็นหัวใจดั้งเดิมของการเกิดมีขึ้นของศาสนาต่างๆ อยู่ก่อนแล้วการกลับมาศึกษาและการบูรณาการหลักการและวิธีการของศาสนาต่าง ๆ ทำให้เข้าใจกันอย่างดีงามมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของจุดมุ่งหมายแท้จริงของแต่ละศาสนา เพื่อให้พึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุภายนอกทุกอย่างไป จะพึ่งวัตถุภายนอกในกรณีที่จำเป็นต่อสุขภาพ อนามัย ความจำเป็นด้านปัจจัย 4 มีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แต่ไม่ใช่แสวงหาเพื่อมอมเมาจิตใจให้เกิดการสะสมจนไม่รู้จักเพียงพอ ฉะนั้น จุดมุ่งหมายของคำสอนทางศาสนาล้วนเป็นไปเพื่อให้รู้ความสำคัญในการดำเนินชีวิต จะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ไม่ประมาทในการทำกิจการ โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามและส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติสุขการจัด

คำสอนและแนวทางปฏิบัติของแต่ละศาสนาตามกรอบแนวคิดในการสร้างเสริมสังคมให้เกิดสันติสุข ที่รอบรอบ ครอบคลุม หรือรอบด้าน และตลอดวงจร โดยทุกศาสนามีทัศนะทางด้านต่างๆ โดย แบ่งออกเป็น 4 กรอบคือ 1. หลักแนวคิดการพัฒนาด้านกายภาพ 2. หลักแนวคิดการพัฒนาด้านพฤติกรรม 3. หลักแนวคิดการพัฒนาด้านจิตใจ 4. หลักแนวคิดการพัฒนาด้านปัญญา

2. เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรและนักสันติภาพโลก

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพและนักสันติภาพโลกโดยการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่คัมภีร์ศาสนาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องสันติภาพข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ วิสัยทัศน์ พฤติกรรม องค์ประกอบของกระบวนการสร้างสันติภาพ และการปฏิบัติหน้าที่การงานตามบทบาทในทางสันติในภาคที่ปรากฏในสังคมขององค์กรสันติภาพ ของนักสันติภาพโลก และองค์กรสันติภาพในระดับสากล ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพจำนวน 25คน และการสนทนากลุ่มประกอบด้วยผู้มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมในศาล กระบวนการเยียวยาและการสร้างความสมานฉันท์รวม 4คนผลการวิจัย มีพอสังเขป ดังนี้

ในการศึกษากระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพ ได้แก่สหประชาชาติ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ยูเนสโก และองค์กรพุทธศาสนสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.)พบว่า แม้ว่าแต่ละองค์กรจะมีวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายต่างกันบ้าง แต่ยังคงอยู่ในกรอบการทำให้โลกเกิดสันติภาพ ดังนั้นเป้าหมายจึงเป็นการเน้นสันติภาพในมิติของระดับประเทศเป็นสำคัญ ในขณะที่องค์กรโลกด้านศาสนาคือ พ.ส.ล. จะเน้นมิติของระดับบุคคลแล้วแผ่ขยายไปสู่สังคมที่น่าสนใจคือ การสร้างสันติภาพของแต่ละองค์กรเน้นการพัฒนาคนและประเทศให้เจริญ มีเพียงสหประชาชาติที่ค่อนข้างแตกต่างคือ การสร้างสันติภาพจะเน้นความเป็นคนกลางระหว่างประเทศ รวมถึงการสอดส่องดูแลสถานการณ์ทั่วโลกไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรง และยังทำหน้าที่แทรกแซงหากเห็นว่าความขัดแย้งนั้นเป็นภัยต่อมวลมนุษยโลก ในขณะที่องค์กรสันติภาพอื่นจะมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งเชิงกายภาพ คือ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเชิงจิตภาพ คือ การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบที่มนุษย์พึงมีต่อกัน และได้แนวคิดสำคัญที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจก่อนการทำงานด้านสันติภาพ ได้แก่เงื่อนไขความสำเร็จในการสร้างสันติภาพโดยรวม และมโนทัศน์หรือหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพ ซึ่งทำให้ได้กรอบของการศึกษากระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพดังระบุ โดยได้รวบรวมและสรุปประเด็นนำเสนอไว้ 2 ด้าน คือ ด้านกระบวนการหรือวิธีการสร้างสันติภาพ และด้านผลลัพธ์หรือความสำเร็จที่ต้องการได้รับ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรสันติภาพจะทำงานได้สำเร็จนั้นสมาชิกขององค์กรนับว่าเป็นหัวใจหลักสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพ ทั้งนี้หลักการที่สมาชิกองค์กรและองค์กรต้องเป็นคู่ขนานไปในทางเดียวกันคือการมีปณิธานที่สอดรับกับหลักพหุศาสนา

ในการศึกษากระบวนการสร้างสันติภาพของนักสันติภาพโลกได้แก่ มหาตมะ คานธี เนลสัน แมนเดลา มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ คุณแม่เทเรซา และดาไลลามะองค์ที่ 14เทนซิน เกียตโซพบว่า หลักคิดที่นำสู่การปฏิบัติและได้ผลเป็นเกณฑ์สำคัญเชิงคุณภาพในการชี้วัดหรือบ่งชี้ถึงความสำเร็จในกระบวนการสร้างสันติภาพของนักสันติภาพโลกที่จะนำไปสู่สันติภาพทั้งมิติสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก คือเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในบริบทต่างๆ ดังนี้ (1) เข้าใจในกระบวนการสร้างสันติภาพภายใต้กรอบแห่งอริยสัจ 4 (2) ลดความเบียดเบียนกันด้วยหลัก “อหิงสา”(3) ต้องทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนาให้สำเร็จ ด้วยการเริ่มจากปัจเจกฯ (4) ต้องกำจัดความต้องการเอาชนะ การเพ่งโทษต่อผู้อื่นให้ได้ด้วยสำนึกแห่งความเมตตากรุณา พัฒนาความกรุณาให้มากกว่าพัฒนาสมอง ร่วมสร้างความรักในใจตนและเผื่อแผ่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม นับถือให้เกียรติกัน เคารพกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกัน (5) ต้องมีความเพียร 4 ด้านคือ ระวังเหตุแห่งความขัดแย้ง ขจัดความขัดแย้งที่จะขยายสู่ความรุนแรง ป้องกันความขัดแย้ง และรักษาพัฒนาให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน (6) มีเป้าหมาย 2 ทาง คือ การสร้างสันติภาพด้วยการควบคุมความขัดแย้งที่นำสู่ความรุนแรงให้ได้เป็นเบื้องต้น จากนั้นคือยุติความขัดแย้งที่นำสู่ความรุนแรง และต้องมีวิธีจัดการความขัดแย้งใน 2 มิติหลักๆ คือ การจัดการความขัดแย้งด้านในในเชิงปัจเจกฯ และด้านนอกในเชิงสังคม (7) ต้องยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมภายใต้การสื่อสารอย่างกระจ่างชัดด้วยสันติโดยพัฒนาทั้งคนและระบบไปพร้อมๆ กัน

ในการวิเคราะห์เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพและนักสันติภาพโลก พบว่า องค์รวมของเกณฑ์ชี้วัดฯ มีสาระสำคัญหลักในเรื่องของ 1) มิติศาสนาต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ และ 2) หลักการสำคัญของนักสันติภาพโลกต่อกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมระดับจุลภาคในสถาบันครอบครัวจากแนวคิดและการปฏิบัติของคุณแม่เทเรซา และในสังคมระดับมหัพภาคในสถาบันการเมืองและการปกครองจากแนวคิดและการปฏิบัติของมหาตมะ คานธี ดาไลลามะองค์ที่ 14 เนลสัน แมนเดลา มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ทำให้ได้ภาพรวมของเกณฑ์ชี้วัดฯ 13 ข้อ และท้ายสุดสรุปเป็นเกณฑ์ชี้วัดฯ ได้ใน 4ประเด็น คือ 1) การระมัดระวังตนเองมี 2 ตัวชี้วัด 2) การขจัดความขัดแย้งหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้ว มี 3 ตัวชี้วัด3)การพัฒนาสันติภาพให้เจริญงอกงาม มี 4 ตัวชี้วัดและ 4) การอนุรักษ์สันติภาพให้ยาวนาน มี 5 ตัวชี้วัด

3. ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 : ถอดบทเรียนจากชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม) โดยศึกษาถอดบทเรียนในพื้นที่ 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนแพรกหนามแดง ชุมชมหมู่บ้านท่าคอยนาง และชุมชนย่านกะดีจีน มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางกระบวนการสร้างสันติภาพและพัฒนาชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า

แม้บริบทของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในเรื่องของวิถีอาชีพ ชาติพันธุ์ และศาสนา แต่ทั้ง 3 ชุมชนสามารถก้าวข้ามความแตกต่างและแก้ปัญหาความขัดแย้งในอดีตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ชุมชนมีความรักสามัคคีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ มีการรักษาสืบสานอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้คงอยู่ สาเหตุความขัดแย้งในอดีตของชุมชนเป็นความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์และข้อมูลหรือการสื่อสารทำความเข้าใจ ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างสันติภาพและทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข เกิดจากปัจจัยภายใน คือ การมีศูนย์รวมความคิดหรืออุดมการณ์ที่เข้มแข็งอันมีรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมความเชื่อที่สืบต่อกันมา และพลังของผู้นำ การเรียนรู้บทเรียนในอดีตพร้อมกับหาทางแก้ไขด้วยหลักสันติวิธีและปัจจัยภายนอก คือ การมีส่วนร่วมขององค์กรหน่วยงานภายนอก

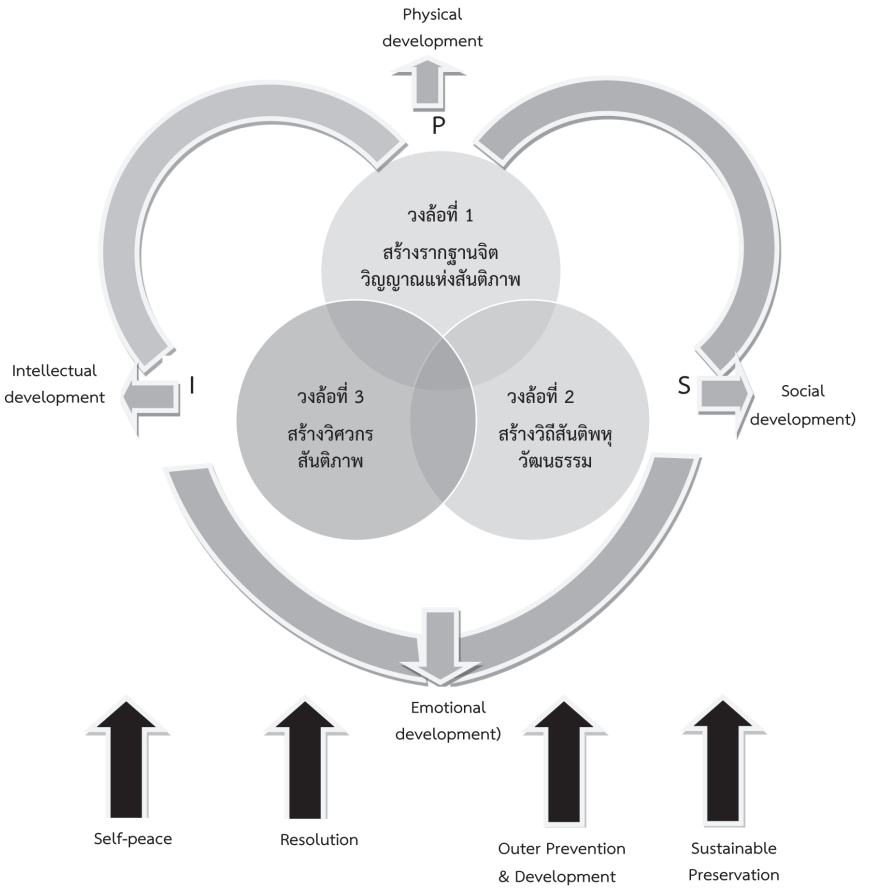
การศึกษาถอดบทเรียนจากชุมชนทั้ง 3 แห่งทำให้ได้พบองค์ความรู้ 5 มิติของชุมชนสันติสุข ประกอบด้วย มิติด้านกายภาพ มิติด้านสังคม มิติด้านจิตใจ มิติด้านปัญญา มิติด้านผู้นำที่นำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 ซึ่งมีหลักการสำคัญ (Principle) คือ การใช้พลังอ่อนนุ่มหรือ Soft power ที่มาจาก 2 ตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ธรรมะ (Dhrama) คือ ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาเป็นรากฐานนำพาให้เข้าถึงสันติสุขอุดมการณ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการสันติวิธี (Peaceful means) ของตัวบุคคล (People) ที่เป็นแกนกลางของการพัฒนาชุมขนสันติสุข ได้แก่ ผู้นำ (Leaders) สมาชิกชุมชน (Members) และเครือข่ายทางสังคม (Net work) ทำให้ได้ภาพสะท้อน (Reflection) เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการพัฒนาทางกายภาพ (Physical development) และ การพัฒนาคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Moral development) ของชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 จากกรอบแนวคิดนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอ เป็นองค์ความรู้ใหม่ สมการสร้างชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 คือ D&P (LINE) = 2 D

4. สังเคราะห์รูปแบบองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร โดยรวบรวมองค์ความรู้จากโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการมาวิเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้และสร้างรูปแบบองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า

ความขัดแย้งในกระแสสังคมโลกกับความขัดแย้งในสังคมไทย แทบจะเรียกได้ว่าไม่ได้แตกต่างกันมากมายนัก ทั้งนี้ปัญหาความขัดแย้งส่วนใหญ่มักจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม มูลเหตุแห่งความขัดแย้งในสังคมไทยที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด สามารถสะท้อนเป็นสาระสังเขปได้ดังนี้ ปัญหาความไม่ยุติธรรมปัญหาความขัดแย้งอุดมการณ์ทางการเมืองปัญหาการใช้ Hate Speech

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบูรณาการหลักการและวิถีปฏิบัติเพื่อสร้างสันติภาพในศาสนา เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรสันติภาพและนักสันติภาพโลก และการศึกษาถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งเพื่อเสนอแนวทางการสร้างชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 จากผลการศึกษาเหล่านี้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การสร้างวงล้อแห่งสันติภาพ -ล้อมวงล้อด้วย บวร. -มุ่งพัฒนาตามหลัก 4 D

วงล้อที่ 1 ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพ คือ การพัฒนาคนด้วยการสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพ และวงล้อที่ 2 คือ การอาศัยความหลากหลายความเป็นพหุวัฒนธรรมมาสลายความขัดแย้งและสร้างความรักสามัคคี โดยวงล้อนี้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกโดยมีผู้นำศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ร่วมทำให้เกิดสันติพหุวัฒนธรรม และวงล้อที่ 3 คือ การพัฒนาผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในงานสร้างสันติภาพ บุคลากรเหล่านี้ต้องฝึกให้มีคุณสมบัติเฉพาะที่เรียกว่า วิศวกรสันติภาพ ซึ่งวงล้อทั้ง 3 เหล่านี้จะเป็นกลไกพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมที่สอดรับกับบริบทความเป็นไทยที่พึงประสงค์ นอกจากนี้การขับเคลื่อนวงล้อทั้ง 3 ให้เป็นจริงได้ต้องอาศัยพลังสถาบันทางสังคม อันได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะมาช่วยล้อมวงล้อและส่งพลังให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องและมีทิศทาง และมีการพัฒนาที่ตามหลักการพัฒนา 4 ด้าน คือ การพัฒนาทางกายภาพ การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางจิต และการพัฒนาทางปัญญา ซึ่งจะเป็นแผนแม่แบบการสร้างสันติภาพในสังคมไทยให้มีความยั่งยืน ต้านกระแสแห่งความขัดแย้งที่ซุกซ่อนอยู่ในจิตใจและพร้อมที่จะเป็นไวรัสในการแพร่กระจายสู่

สังคม คณะผู้วิจัยเรียกโมเดลนี้ว่า **Strategy for Peace Station**หรือเรียกย่อว่า **Model SPS** โดยมีรายละเอียดดังนี้

วงล้อที่ 1 การสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพเป็นหลักปฏิบัติที่มาจากศาสนาแห่งสันติภาพ ที่ผู้นำทางศาสนา นักการศาสนา นักเผยแพร่ ควรนำมาย้ำในการเผยแผ่ศาสนานอกเหนือจากการสั่งสอนตามหลักศาสนาของตน โดยมี 5 หลักการและวิถีปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ 1) หลักแห่งการเว้นจากการทำชั่วและมุ่งทำความดี 2) หลักแห่งความรัก ความเมตตา 3) หลักแห่งการเสียสละหรือการแบ่งปัน 4)หลักแห่งความเพียรในชีวิต 5)หลักแห่งการยึดหลักความยุติธรรม

วงล้อที่ 2 สร้างวิถีสันติพหุวัฒนธรรมผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายนับตั้งแต่ผู้นำศาสนา องค์กรศาสนา นักวิชาการ ต่างก็ต้องร่วมมือประสานในการสร้างวิถีสันติวัฒนธรรม กล่าวคือ ท่าทีที่แสดงออกถึงการแบ่งปัน 5 ประการที่ศาสนิกทุกศาสนิกถือว่าเป็นแกนปฏิบัติต่อกันและกัน ได้แก่ (1) แบ่งปันความรัก (2) แบ่งปันผลประโยชน์และความต้องการ (3) แบ่งปันความสุข (4) แบ่งปันถ้อยคำดีๆ และมีคุณค่า และ (5) แบ่งปันลมหายใจแห่งสันติภาพ

วงล้อที่ 3 สร้างวิศวกรสันติภาพเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจิตอาสา หรือมีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการสร้างสันติภาพแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงบุคคลทุกภาคส่วนของสังคมที่มีความปรารถนาที่จะเห็นสังคมเกิดสันติสุขโดยไม่นิ่งเฉย แต่ลงมือทำหรือมีส่วนร่วมที่จะทำให้สังคมเกิดสันติสุข ซึ่งการพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้ให้ออกไปทำงานให้กับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีฐานคิดสำคัญหลักร่วมกันในกลุ่มวิศวกรสันติภาพ 8 หลักการสำคัญ ได้แก่ 1) เข้าถึงวิถีแห่งสันติภาพ 2) ยึดมั่นในสันติวิธี 3) ไม่มุ่งเอาชนะโทษผู้อื่น เน้นให้อภัยและหัวใจแห่งกรุณา 5) มี 4 เพียร ระวัง ขจัด ป้องกัน รักษาและพัฒนา บนวิถีแห่งสันติภาพ 5) ใช้ 2 สันติกระแส ภายในสู่ภายนอก ภายนอกสู่ภายใน 6) สร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม 7) ผลักดันผู้นำให้ใช้อำนาจแห่งเมตตาในการพัฒนา

รวมพลัง บวร.เป็น สถานี BTS (BAN – TAMPLE- SCHOOL) เพื่อสันติสุข

ทั้งนี้โมเดลชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26 จะสำเร็จผลได้ก็ต้องอาศัยพลังของบ้าน วัด และโรงเรียน เช่นเดียวกัน สำหรับคำว่าวัด มิได้หมายถึง วัด ในทางพระพุทธศาสนา แต่หมายรวมถึงวัดหรือศาสนสถานในทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็น โบสถ์ มัสยิด สุเหร่า เป็นต้น โดยวัดจะทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมใจของคนในหมู่บ้าน ชุมชน พร้อมขัดเกลาจิตและปัญญาของคนในชุมชน ในขณะที่โรงเรียนก็เป็นสถานที่บ่มเพาะเยาวชนคลื่นลูกใหม่ที่สามารถเจริญเติบโตจิตวิญญาณแห่งสันติภาพเมื่อโรงเรียน บ้าน และวัด มีหลักการปฏิบัติและมีจุดหมายร่วมกันพร้อมที่จะประคองเยาวชนในสังคมให้เข้มแข็งมีภูมิต้านทานศีลธรรมที่เข้มแข็ง

พัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพตามเกณฑ์ชี้วัด 4D (Development)

กรอบในการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพท้ายสุดแล้วก็เป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์ พัฒนาสังคม พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย มิติทางกาย (Physical development) มิติทางสังคม (Moral development) มิติด้านจิตใจ (Emotional development) มิติด้านปัญญา (Intellectual development)

บันได 4 ขั้น กับตรวจสอบกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย

ทั้งนี้รูปแบบกระบวนการสร้างสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทย สามารถนำมาตรวจสอบวิธีการกระบวนการตามเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จกระบวนการสร้างสันติภาพที่ได้จากงานวิจัยชุดนี้ กล่าวคือ บันไดขั้นที่ 1 คือการระมัดระวังตน-มีความเข้าใจหลักสันติภาพ เป็นซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสันติ บันไดขั้นที่ 2 คือ การขจัดความขัดแย้ง/ความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้ว (Resolution) บันไดขั้นที่ 3 คือ การป้องกัน/เสริมสร้าง/พัฒนา (Outer Prevention & Development) บันไดขั้นที่ 4 เป็นขั้นสุดท้าย กล่าวคือ การรักษาสันติภาพให้ยั่งยืน (Sustainable Preservation) และกุญแจไขความสำเร็จเมื่ออยู่ในกระบวนการสร้างสันติภาพตามหลัก 2 อะ 3 อา กล่าวคือ การทำงานอยู่บนฐานของจังหวะ เวลา เสนา จักขุมา การกำหนดกลยุทธ์ตามโมเดล SPS ที่นำเสนอมานี้ย่อมทำให้กระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทยมิไกลเกินเอื้อมและสามารถทำให้เป็นจริงได้ สมดังที่ประเทศไทยเคยถูกขนานนามว่า แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ที่มีแต่สันติสุขเหมือนดังที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาล ควรส่งเสริมให้นำรูปแบบกระบวนการสร้างสันติภาพนี้ไปกำหนดใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำหลักศาสนามาเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมไทยให้เกิดสันติภาพและมีความยั่งยืน

2) องค์กรศาสนา ควรนำองค์ความรู้นี้มาทบทวนการทำงานเผยแพร่ และมีการปรับท่าที การสอนหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ที่มุ่งเน้นในเรื่องของแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย และมีความเป็นพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังอาจต้องมีการนำไปสู่การปรับปรุงการพัฒนาผู้เผยแพร่ธรรมให้สอดรับกับกลยุทธ์การสร้างสันติภาพในระดับประเทศ

3) องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสันติภาพ อาจนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปทบทวนและพัฒนาในการผลิตบุคลากร หรือส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาสันติภายใน และสร้างคลื่นลูกใหม่ในการขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพให้ขยายไปสู่วงกว้าง โดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ เนื่องจากสันติภาพมิใช่เป็นหน้าที่ของส่วนงานใดส่วนงานหนึ่ง แต่การสร้างสันติภาพในสังคมเป็นหน้าที่สำหรับทุกคนที่ปรารถนาจะทำให้สังคมไทยเกิดสันติสุข

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1) ควรมีการวิจัยแนวทางที่เป็นไปได้ในการขยายผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำโมเดลสร้างชุมชนสันติสุขไปขยายผลการศึกษาต่อ โดยอาจมีการนำไปทดลองประยุกต์ใช้และศึกษาผลของการนำโมเดลไปใช้

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างสันติภาพโดยนำหลักองค์ความรู้ทางศาสนามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อน

3) ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจทัศนคติ จุดแข็ง จุดอ่อน ของผู้ที่ทำงานด้านสันติภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการฝึกอบรมและพัฒนา

References

Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. California: Standford University Press.

Eagleton, C. (1948). *International Government*. New York: The Ronald press.

Fred C. Ikle. How Natons Negotiate. New York: Harper&Row, 1964.

Gjellerup, K. (1999). *The PligrimKamanita*. Tr. By John Logies. Bangkok: Craftsman Press.

Marcuse, H. (1968). *Reason and Revolutions*. New York: Humanities Press.

Mills, C. W. (1956). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean*. Bangkok: 21 Century.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2013). *Buddhist and Modern Science*. Bangkok: MCU Press.

Publishers.

Reymond W. Mack and John Pease. (1973). *Sociology and Social Life*. New York: D Van Nostrand Company.

Storr, A. (1968). *Human Aggression*. New York: Athenemum.

Tamthai, M. (2000). *The Management of Peace: Strategy for Stability*. Bangkok: Institute of the Strategic Office of the National Security Council.

Ury, W. (1999). *Getting to Peace: Transforming Conflict at Home, at Work, and in the World.* New York: Penguin Putnam.

Vatthanasap V. (2007). Conflict: Principles and Problem-Solving Tool. (3rd ed.). Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.

Wasri, P. (2002). *Peaceful Mean and Human Rights*. Bangkok: The National Human Rights Office.

Promoting an Environment of Professional Learning Community among Thai Teachers*

Chasasith Sithsungnoen[1] and Malini iGanapathy[2]
[1]Department of Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Silpakorn University
[2]School of Languages, Literacies & Translation
Universitti Sains Malaysia
[1]Email: sithcho@hotmail.com

Abstract

The environment in the school is supposed to be friendly and the importance of building a professional learning community (PLC) should be prioritised as it is an important criteria of professional development.In this vein, the environment in the school is of vital importance to the development of professionalism among teachers which concurs with many scholars and researchers. The school environment has a positive impact on teachers' professional development in today's 21st century. Therefore, administrators and teachers, need to be recognised as important and valuable quarters in creating a good environment of PLC in schools. The schools have always paid attention to the curriculum, activities in the school, teaching and learning of the students if the PLC environment is not recognised, this may result in a failure of the school system. Hence, this article aims to the importance of a PLC environment that encourages teachers in the professional learning community, to set their goals autonomously together and this will ascertain their full potential. The aim of this article is also to encourage a school climate, which is friendly and creative in establishing

*Received January 29, 2018; Accepted April 10, 2018.

a PLC environment: *The Open Climate; The Autonomous Climate and The Familiar Climate*. These are the key elements in creating a community environment of PLC that encompasses respect, trust, high morale, opportunity for input, continuous learning and social growth, cohesiveness, school renewal and caring.

Keywords: Environment; Teaching and Learning; Professional Learning Community; School Climate; Thai Teachers

Introduction

Organizational climate is an important variable in the study of human organization. It is a link between the visible natures of the organization, such as the statutory structure. Leadership and morale of workers. Organizational climate is a sense of performance toward the visible nature of the organization. It influences the behavior. Attitude of workers (Litwin & Stringer, 2002). In addition, the organizational climate is responsible for determining the behavior of the workers in the organization. Organizational climate also contributes to the formation of expectations. Membership in the organization. This will stimulate the attitude. Good for the organization and satisfaction in the organization. So if you want to improve, change or develop your organization. What the developers need to change is the first. Organizational environment. An environment of the organization is derived from the history and culture of the organization since the past (Steer, R. M., & Porter. L. W., 1983).

The concept of Brown and Moberg (1980) corresponds to the concept of Hellrigele and Slocum. (1974:430)All management should pay attention to an environment of the organization. Because an environment will help the management. Plan to change. In addition, it will offer or satisfy an environment that creates satisfaction. Of workers helps the organization to be more efficient. To achieve the goals of the organization faster. Steers and Porter's (1983) organizational climate is also important to executives and others, such as the suitability of individuals and organizations. It is important to determine the performance and satisfaction with one person within the organization. Steers and Porter found that the organization had an environment of power management. The power of decision is with the central. The personnel of the organization must strictly follow the regulations. This kind of environment makes the output low. The personnel of the organization are unhappy at work, and there are unwanted attitudes to the workers. The organization of an environment should emphasize the good relationship among the members of the organization. The aim of this study is to promote good visibility to the personnel of the organization and in an organization that has this kind of environment. As a result, there is organization's personnel satisfaction, achieved addition, the idea of many scholars said. Organizational environment Focus on the person, which consists of Open

communication. Joint advocacy and decentralization lead the good work of personnel. Reduce the number of employees Reduce production costs and reduce training time. For the above reasons. The authors have commented that in addition to an environment, the organization has. Management importance both the management and other people in the organization very much. It also influences job motivation and job satisfaction.

If any organization pays attention to this issue and applied to the management of the change to keep up with the modern era, blending seamlessly. It will make the organization flexible. Good results for workers who work together. They know each other's needs and satisfaction with each other. Finally, the achievement of the goals of the organization. The school is organized as an administrative organization that is organized similarly to a general management organization. The school administrators are responsible for organizing the same person as the management of other organizations to accomplish their goals. The division of duties and responsibilities which is the relationship between work and the ability of the person or group of people together to achieve success with minimal conflict. It also gives satisfaction to those who receive the work and the workers. Effective management must have the ability to organize people. The success of executives is not a matter of mandatory or knowledge-based work. One factor is the ability to manage in order to create a good management environment. Management style that creates a good environment is important for school personnel. Data from the current survey were used to determine the policy for problem solving and job development. Assignment Then, follow the help, take care of tiredness, praise, and have to create morale and joy. They also provide support to help each other. And participate in activities that will achieve the goals of the school together.

Professional Learning Community

Although referred to by a number of different names (e.g.: professional learning communities, communities of learners, professional communities), the common goal of "community" models is to promote collaboration among teachers by creating a collaborative professional culture (Stoll et al. 2006: 222–23). PLCs offer an infrastructure to create the supportive cultures and conditions necessary for achieving

significant gains in teaching and learning and for assisting teachers to become more effective in their work with students (Morrissey 2000, 3).

According to Crow, "a professional learning community requires intention, a focus on learning, a focus on results, a commitment of collegiality and a willingness to reshape a school's culture" (2008: 4). In order for collaborative cultures to be successful and collegial, teachers need to participate in authentic interaction that includes openly sharing both failures and mistakes and to possess the ability to respectfully and constructively analyze and criticize practices and procedures that promote self-reflection (Marzano, 2013). These learning communities may consist of teachers who share subjects, students, or grade levels (Armstrong 2010: 15). Louis and Kruse (1995:736) explain that one of the primary characteristics of an individual in a successful PLC is willingness to accept feedback and work toward improvement. To be successfully implemented, a PLC must have members who meet often and regularly as part of their teaching program (Voelkel, 2011). According to the model developed by Hord, PLCs have the following dimensions:(1) supportive and shared leadership, (2) collective creativity, (3) shared values and vision, (4) supportive conditions, and (5) shared personal practice (1997).

The concept of PLCs has evolved over the years, and the latest model by DuFour (2004) identifies six components that effective PLCs share: (1) a focus on learning; (2) a collaborative culture, including shared beliefs, values, and vision, and an atmosphere of trust and respect; (3) collective inquiry into best practices; (4) an action orientation;(5) a commitment to continuous improvement; and (6) a results orientation. This model is based on the assumption that "the core mission of formal education is not simply to ensure that students are taught but to ensure that they learn" (8). It is a shift from a focus on teaching to a focus on learning (8). A study by Louis, Marks, and Kruse (1996:757–98) that documented the benefits of teacher learning communities found that teachers who collectively held themselves and their colleagues accountable for student learning honored a sustained commitment to overall student improvement. DuFour (2004) states that when teachers make it their responsibility to ensure the success of each student, profound changes can take place:

The school staff finds itself asking, what school characteristics and practices have been most successful in helping all students achieve at high levels? How can we adopt those characteristics and practices in our own schools? What commitments do we have to make to one another to create such a school? What indicators could we monitor to assess our progress? When the staff has built shared knowledge and found common ground on these questions, the school has a solid foundation in moving forward with its improvement initiative. (2004: 8) The importance of Professional Learning Community.

PLCs have been shown to be an effective strategy in improving student achievement and increasing teacher quality (Dufour and Mattos 2013). Successful implementation of PLCs requires that an organization of teachers and administrators work collaboratively in an ongoing process of structured inquiry and action research for the purpose of achieving better results for their students by ensuring high levels of learning for all (Washington County School District 2011).

The Importance of Professional learning community

Professional learning community (PLC) is based on the business sector about the ability of the organization to learn. PLC is based on the application of the concept of learning organization. Apply to the school of learning. However, the management of the school organization is generally influenced by the concept of management sciences in the early 20th century, according to Wood, describing of the organization by its management. By organising, ordering, commanding, coordinating and controlling, it also focuses on technical training rather than on-the-job training. Most of the school administrations are supervisory and vertical control systems. Then lack of cooperation in work, modular work and not learning the job, cannot solve the problem.

In turn, the different dimensions of the 21st century are the age of knowledge that is changing, transferring, and linking rapidly. Information technology is at the fingertips. The rapid development of technology and innovation. The changing world affects the learning pathways to learners (Panich, 2011). Changing like this is a warning sign that the work and learning of the teacher profession cannot be solitary. Divide by work. Or work within a conceptual framework that focuses on content rather than on

learning. This is why the development of the learning and development of the school organization called, the community of Professional Learning or PLC is based on a variety of contexts.

The goal of creating a community of professional learning is to: 1) build professional learning on a continuous basis, 2) make changes by learning from the real work of the teacher. Teachers' development through student development. It is a review of teacher performance that affects learners' learning and 3) created a collaborative work of teachers. Collaborate the strengths of all parties of the development of learners. Learn to focus on the learning process and cooperate to develop the way teachers work.

Therefore, educational organizations or schools that aims to reform their learning by using PLCs to develop the profession base on their authentic work. No matter what kind of the organization is, the schools need to see the importance of organizational climate. The administrator must take into account the influence of organizational climate on the personnel of the organization.

The Importance of the Environment in creating a Learning Community in Schools.

The school environment is the result of interactions between people and the environment of the school. Organizational climate in schools influenced personnel of school and good school environment. The most important thing to do of a school environment is to organize the school environment, where the details of the arrangement and the environment are the subjects. Each school has a different environment and the demand is different. The school environment is influenced by all personnel in the school.

The good environment of the school will bring the productivity of the work to reach the important point which is to learn about the academic environment social development and curriculum updates. The school is an important place for both teachers and students to spend their valuable time (Fox et al., 1973). According to McGill et al. (1988: 46, 56-58) the environment is important to for organizations in especially for schools where students and teachers be aware, when controlling the

student's academic ability and economic and social well-being, it was found that Environment is a powerful predictor of organizational climate of significant academic achievement and Peter (1996) also mentioned the importance of a corporate environment. The organizational climate is the ability to use resources in the change process. To achieve the purpose of the organization (doing thing right).The effectiveness of the program is a matter of concern and do the right things.

Therefore, the importance of the good environment of the school will make the work in achieving the important goal in learning about the academic. The school is a place that is meaningful and pleasant. The both teachers and students. The organizational climate will affect the mental attitude to the personnel of the organization. This will affect the work behavior, the satisfaction, and the efficiency, effectiveness and effectiveness of the work.

The Environment of Professional Learning Community in good schools.

In 1996, Halpin and Croft (1995: 133-181) studied organizational climate of schools. In conclusion, the organizational climate in schools depends on the behavior of the administrators as the school leaders and the behavior of teachers as individuals in schools. The following are the organizational characteristics 6: 1) The Open Climate) 2) The Autonomous Climate) 3) (The Controlled Climate) 4) The Familiar Climate) 5) The Paternal Climate) and6) The Close Climate). In this article, the author proposes a community environment for professional learning in schools.

1. The Open Climate is the environment in which the members of the group, good morale. The teacher has a good job of each individual. It makes good work each of us has the satisfaction with working and solving problems together. We are proud to be members of the school. The behavior of the administrator should be a good role model who is respected and desired by the teachers. In addition, they assist the teachers in their work, the administrator does not have to wait for orders or control and supervise often because the teachers have a good discipline and good relationship with the management. The rules and regulations that are necessary for the administration and

control of teachers are also available but flexible according to the situation. The management is not focused on the work, so this atmosphere is the most desirable to the members and the best.

2. The Autonomous Climate is a clear environment where the administrator encourages teachers to create a friendly environment. This environment tends to be more satisfying for teachers to build a friendly relationship than satisfaction from the success of their work. The teachers are united and cooperate well. Administrators have different rules or regulations, and are to facilitate the work of the teacher. The teacher has a good morale but get little success. The administration is based on rules rather than on individual basis. The relationship between the administrators and the teachers is small, supervision, supervision and supervision of the teacher.

It gives teachers the opportunity to choose their work independently and by their ability. The administrator will show mercy and help the teachers in their work from time to time. Most of them will use hard work practices and create good work examples. The administrator tries to promote the welfare of the teachers. This behavior of the executive is more rigorous than the bright executive.

3. The Familiar Climate is an environment in which the administrator and teachers have a friendly relationship. The administrator is less interested in the neglect of orders, regulation or supervisory Teachers lack of unity in work and do not have a job but personal relationships are good. They have moderate morale because of the friendly relationship. There is lack of satisfaction and pride in the success of the work. The administrator lacks management skills, but tries to show that all teachers are family members.

The administrator makes mercy and will not try to destroy the mind of the members. Evaluations of works or arrangements, both direct and indirect, are very few. Teachers will urge administrator to be strong at all times.

According to the environment of these three dimensional organization, the environment is the most desirable environment. These is a way to create a working environment for teachers and these is the efficiency. The ability of the administrator of effective leaders exist In order to control the working environment. It is beneficial to practice because people do not work alone but the work is under control. The school's

model of leadership, regulations, and environment may not be seen in the school. These things affect the person. But these is influence on behavior and attitude.

The school environment affects the performance and satisfaction of teachers. Affecting School Loyalty School environment in school, this is a characteristic that shows the interaction of the behavior of school personnel. The involvement of the administrator in commanding or motivating the subordinates to practice or not to do what the administrator sets. This will influence the morale and job satisfaction of subordinates. The school environment is dependent on the behavior of the administrator.

Additionally Fox et al.(1973:7-9) determine whether a school has a good environment or not. It can be seen from the composition of the environment: respect, trust, high morale, opportunity for input, continuous academic and social growth, cohesiveness, school renewal, and care.

Here, the author offers only seven important elements and is about creating a community of professional learning in schools. Each element has as the detail below;

1. Respect

All people in the school should have a sense of self. There are different opportunities for knowledge and opinions. The executive teachers and students in schools receive acceptance as appropriate to status. A school administrator is a person who is legally authorized to lead the operations of a school and to achieve the objectives set. It is well-known that management is influential in the minds and behaviors of co-workers. They also play a role in the success and failure of the work. One important role of the administrator is in making a product effective and efficient. It is the recognition that occurs in the school. Acceptance is a factor in human society of schools. Every human being wants to be accepted by others.

2. Trust

Trustees reflect the trust of the person. All the staff in the school respect each other’s ideas. Trusting each other and honest with both yourself and the agency. The trust in all the staff in the school are importance and reflects the good environment in the school. If the school personnel lacked trust among in each other, the environment

in the school is not good. It is necessary for the administrator to create an environment of trust among all levels of staff in the school. A sense of trust can only arise when others honor each other. Trust is one important factor. This will result in the work of the institution achieving the intended purpose of building trust.

3. High morale

People with high morale there is a good sense of place and a sense of being able to face events at all times (Fox, et al., 1973:8). Morale is important to the job. Collaboration to achieve the objectives. It is generally accepted that the morale of the people influences the efficiency of the operation. People with little knowledge but the morale is good, they may work better than someone who has the ability but morale is not good.

4. Opportunity for input

Everyone is not able to take part in the decision. It's important to know about important issues, but everyone is confident that they have the opportunity to express their opinions and know that the opinions are being considered. The expectations of school administrators. It is the administrator of educational institutions to meet the purpose of the establishment effective and efficient. This is one of the key principles that will make school administrators achieve this goal the subordinate or co-worker is involved in proposing ideas and judging critical issues in management which is based on the school (Fox et al., 1973: 7-8).

5. Continuous academic and social growth

All personnel in the institution have a desire to develop themselves. In academic terms, it is social skills, knowledge, and attitude. The school administrators have an important role to play in addressing students' academic, social, physical, and attitudinal needs. Hence the administrator must create a good academic environment. It also analyzes the needs of the society in order to meet the needs of the society.

6. Cohesiveness

It is the feeling of the person towards the school. They feel that they are part of the school. I want to stay at this school and try to find opportunities to bring their

talents to use to benefit the school and help other people in the school. In the management, all school administrators wish to find success. The problem facing the administrator is how to get things done. Performance is a powerful combination. Unity, to work, unity and cooperation in the work will be much less depended on the person. School administrators can join forces to build up the cooperation of subordinates. The work will be done well. Administrators must have high leadership. For pushing or crystallizing to bring the organization to efficiency and effectiveness.

Hence, the administrators must realize its obligations. In order to seize power, they must strengthen solidarity and cooperation among the personnel or subordinates of their own. To complete the task successfully, the objective is to be effective.

7. Caring

In regard to personnel in the organization, there is a sense that other people are involved with them as individuals. Living together in society and understand the nature of the colleagues. To create morale for all people on the basis of justice and equality. People in academia feel, that other people are involved with them as a human being. Join the society. Each person must know and understand the nature of his colleagues. Work satisfaction is the satisfaction of work and willingness to work for the purpose of the organization. The personnel in the unit will feel satisfied with the work. When the work returns the objectives and the mind and it can meet his needs, including salary and welfare. The personnel is already available. It in terms of psychological rewards, the administrator must create the satisfaction of the personnel in the institution and take care of the needs to solve problems when personnel need help.

In addition, administrators must cultivate all personnel to take care of all students in the institution. When students have problems, the teachers must resolve it and everyone in the school wants love and care of the people around. Based on this concept, the administrator must take care of the needs of the school personnel by creating morale and job satisfaction of personnel. If the school personnel is satisfied with the work, it will affect the efficiency and effectiveness of the work.

Therefore the environment of the community, organization of professional learning in educational institutions, the behavior of interactions between teachers, students, administrators, and school personnel are collective efforts.

Conclusion

The atmosphere that supports the professional learning community can be developed in an organization or school. Each environment is good, depending on the needs of the environment and group purpose to manage the operations of the organization and achieve the results achieved, depends on the type of organization to choose. This is importance by establishing an academic environment in schools to be a professional learning community. The environment should be flexible. (Provisionalism) Allow all teachers the flexibility to try new things and promote creative thinking, empathy, understanding and listen to the problems of all teachers.

In addition, all teachers appreciated the feelings and values of equality. Sincere disclosure and spontaneity is free from all other hidden motives. Teachers should express their opinions freely. The professional learning community focuses on problem-oriented and creative problem-solving, a cause of harmony (Cohesiveness). This means that people in the organization or school feel that they are members of the same organization. Schools have an influence on themselves. They have the desire to participate in the school work together and the professional learning community in this school will have innovation or innovators. Maybe there will be a system that will focus on new practices, new goals, new ones, better productivity. To conclude, there are growth, development, and change instead of the original, preserved or original.

References

Armstrong, C. M. (2010). *Teacher collaboration in music education: The impact of the DuFour model on music teachers' attitudes and their students' achievement*. Ph.D. diss., Oakland University.

Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organization theory and management: Approach*. New York: John Wiley and Sons.

Crow, T. (2008). Put the "I" back in team. *Journal of Staff Development*, 29 (3), 4.

DuFour, R. (2004). What is a “professional learning community”? Educational Leadership 61(8), 6–11.

Dufour, R., and M. Mattos. (2013). How do principals really improve schools? *Educational Leadership*, 70 (7): 34–40.

Fox, R. S., et al. (1973). *School climate Improvement: A challenge to the school administrator*. Englewood: Phi Delta Kappa.

Halpin, A. W. (1995). Administration behavior in education. New York: Harper and Row.

Hellriegel, D., Jackson, S. E., & Slocum, J.W. (1974). *Management: A competency-based approach*. (9th ed). New York: Thompson, South-Western Educational Publishing.

Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.

Learning Sciences International. (2013). *Marzano Center teacher and leader evaluation*. Accessed July 1, 2013, at http://www.marzanocenter.com/.

Little, J. W. (1997). *Excellence in professional development and professional community*. Washington, D.C.: Office of Educational Research and Improvement.

Litwin, G., & Stringer, R. A. (2002). *Motivation and organizational climate*. Harvard: University of Harvard Press.

Luis, K. S., & Kruse, S. D. (1995). *Professional and community: Perspectives on reforming Urban schools*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Ministry of Education (MOE). (2009). Teachers-The Heart of Quality Education. Retrieved from http://www.moe.gov.sg/media/press/2009 /09/teachers-the-heart-ofquality.php

Peter, F. (1996). *The effective executive*. New York: Harper and Row.

Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. *Doubleday*. New York: MCB UP Ltd.

Senge, P. M., N. Cambron-McCabe, T. Lucas, A. Kleiner, J.Dutton, & B. Smith. (2000). *Schools that Learn:A Fifth Discipline Field book for Educators, Parents, and Everyone Who Cares about Education*. New York: Doubleday.

Smith. (2000). *Schools that Learn: A Fifth Discipline Field book for Educators, Parents, and Everyone Who Cares about Education*. New York: Doubleday.

Steer, R. M., & Porter. L. W. (1983). *Motivation and work behavior*. New York: McGraw-Hill.

Stoll, L., R. Bolam, A. McMahon, M. Wallace, and S. Thomas. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7 (4): 221–59.

Thompson, S. C., Gregg, L., & Niska, J. M. (2004). Professional learning communities, leadership, and student learning. *Research in Middle Level Education Online*, 28(1). Retrieved fromhttp://www.nmsa.org/Publications/RMLEOnline/tabid/101/Default.aspx

Voelkel, R. H. (2011). *A case study of the relationship between collective efficacy and professional learning communities*. Ph.D. diss., University of California, San Diego, and California State University, San Marcos.

Washington County School District. (2011). Board resolution: Professional learning Communities. Accessed October 16, 2014, at http://www4.washk12.org/district/district_policy/PLC.pdf.

Panich, W. (2011). *A way to create learning for 21st century disciples*. Bangkok: Tathapol Education.

Wood, J. C. & Wood, J. M. (2002). *Henri Fayol: Critical Evaluations in Business and Management*. New York: Rout ledge.

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ: หัวใจสำคัญบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล*

Spiritual Quotient: The Heart of Nursing Education

ธนพล บรรดาศักดิ์[1] เสาวลักษณ์ ตันติสุวิชวงษ์[2]
นฤมล จันทรเกษม[3] และ เฉลิมพล กำใจ[4]
Thanapol Bundasak[1], Saovaluk Tantisuwichwong[2]
Narumol Jangasem[3] and Chalermpon Kajai[4]
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท
Boromarajonnani College of Nursing, Phra-Phutthabat
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
Boromarajonani College of Nursing, Phayao
[1]Coresponding Author Email: teacherdream27@gmail.com

บทคัดย่อ

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นความสามารถในการรับรู้และการเข้าใจคุณค่าของชีวิต ทำให้บุคคลเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในชีวิต สามารถปรับตัว ทำให้เกิดมุมมองต่อชีวิตที่กว้างขึ้นและลึกซึ้ง เพื่อเป็นหนทางไปสู่การประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายและมีความสุข อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลแยกแยะสิ่งต่างๆ ภายใต้กรอบศีลธรรม

บทความนี้จะขอนำเสนอความเป็นมาของความฉลาดทางจิตวิญญาณ แนวคิดและทฤษฎีความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณ และวิธีการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณให้นักศึกษาพยาบาล ส่งผลให้นักศึกษามีจุดมุ่งหมายในการเรียนและการใช้ชีวิต สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ มีความสุขในการเรียนและการดำเนินชีวิตบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล อีกทั้งยังช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้รับบริการ เกิดการยอมรับและเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันนำไปสู่การดูแลผู้รับบริการอย่างเป็นองค์รวมต่อไป

คำสำคัญ: ความฉลาดทางจิตวิญญาณ; การศึกษาพยาบาล

---

*Received September 14, 2017; Accepted April 1, 2018.

Abstract

Spiritual intelligence is ability of an individual to perceive the value of life that helps human beings to understand goal of life, and adapt themselves to acquire broader perspectives. It helps individuals to spend their lives to achieve their success and happiness. Moreover, it is the way for individuals to examine their life experience within the moral framework. This article presents the history, concept, theory, significance and developing method of spiritual intelligence. The purpose of this paper is to strengthen the spiritual intelligence of nursing students that result in these students developing their goal of studying and life. This also helps nursing students to adapt and develop themselves to overcome the barriers until reaching successfulness that enhance the student to be happy in life and learning. Furthermore, spiritual intelligence also helps the student to understand the thoughts and feelings of the patients that promote the student to accept and respect human dignity of the patient. Consequently, the student provides holistic care for the patient.

Keywords: Spiritual Quotient; Nursing Education

บทนำ

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) เป็นความสามารถในการรับรู้และการเข้าใจคุณค่าของชีวิตตลอดจนทำให้บุคคลเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในชีวิต สามารถสร้างเป้าหมาย และประเมินการกระทำหรือวิธีการดำเนินชีวิตของตนเอง ทำให้บุคคลมีมุมมองต่อชีวิตที่กว้างขึ้นและลึกซึ้ง เพื่อเป็นหนทางไปสู่การประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายและมีความสุข อีกทั้งความฉลาดทางจิตวิญญาณยังเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลแยกแยะสิ่งต่างๆ ภายใต้กรอบศีลธรรมได้เป็นอย่างดี (Zohar & Marshall, 2000; Hildebrant, 2011) นอกจากนี้ เดวิด บี คิง (King, 2008) ยังกล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ นอกจากจะเป็นการค้นหาคุณค่าและความหมายในชีวิตแล้ว ความฉลาดทางจิตวิญญาณยังเป็นความสามารถทางจิตใจที่ใช้ในการปรับตัว ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเข้าใจเหตุผลในการมีชีวิต ทำให้เกิดสมาธินำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลที่เหมาะสม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่านักศึกษาพยาบาลมีความฉลาดทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับดี ซึ่งหากนักศึกษามีความฉลาดทางจิตวิญญาณในระดับที่สูงขึ้น ก็จะทำให้นักศึกษามีจุดมุ่งหมายในการเรียนพยาบาลเพื่อที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองให้เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดีของสังคม (Noohi, Rahimi & Nakhaee, 2014) มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งครอบคลุมถึงการตัดสินใจเชิงจริยธรรมตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ (Jang, Khoramirad, Pourmarzi, & Raisi, 2017) จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักศึกษาพยาบาลมีจุดมุ่งหมายในการเรียนและการใช้ชีวิต สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ผ่านอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในชีวิตและความฝันของตนเองได้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรม และนำไปปรับใช้ในชีวิตการทำงาน ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและสังคมได้อย่างเหมาะสม มีจิตใจที่เข้มแข็งและสามารถกลับมาดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Wichitnaowaratana, 2014, Sucaromana, 2016)

นักศึกษาพยาบาลซึ่งกลุ่มวัยรุ่นที่เข้ามาศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตนั้น บางคนพ่อแม่เลือกให้เพราะเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ จบไปแล้วมีงานรองรับ บางคนไม่รู้จะเรียนสาขาอะไร สอบเรียนพยาบาลได้จึงเลือกเรียน เพราะยังไม่มีเป้าหมายในชีวิต ส่งผลให้ไม่มีความสุขในการเรียนรู้ (Bundasak, Chaowiang, & Jangasem, 2016) นักศึกษาบางคนลาออกจากการเรียนกลางคัน หรือเมื่อสำเร็จการศึกษามักมีอัตราการลาออกหรือการย้ายงานค่อนข้างสูง และคงอยู่ในวิชาชีพค่อนข้างต่ำ (Khunthar, Kedcham, Sawaengdee & Theerawit, 2013) ดังนั้นการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาพยาบาลตั้งแต่ก้าวเข้าสู่วิชาชีพจะทำให้นักศึกษามีเป้าหมายในการเรียนพยาบาล มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดี (Noohi, Rahimi & Nakhaee, 2014) มีคุณธรรมและจริยธรรม (Jang, Khoramirad, Pourmarzi, & Raisi, 2017) จากการทบทวนวรรณกรรมการที่จะพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณนั้น พบว่า วัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ เนื่องจากช่วงที่เข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย สมองจะมีการเจริญเติบโตเต็มที่และมีการพัฒนา

อย่างรวดเร็ว ตลอดจนวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล อีกทั้งวัยรุ่นจะเริ่มค้นหาตัวตนของตนเอง เนื่องจากต้องเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า และมีความคาดหวังในการประสบความสำเร็จในชีวิต จะทำให้วัยรุ่นใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมาย มีความรับผิดชอบ มีสมาธิ นำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข (Ruddock & Cameron, 2010)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาพยาบาล เพราะจะทำให้นักศึกษาสามารถตระหนักรู้ถึงคุณค่าในชีวิต มีเป้าหมาย มีแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียน นำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในการเรียนตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายไว้ (Chanfong, 2008) อีกทั้งการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณจะทำให้นักศึกษาสามารถดูแลผู้รับบริการด้วยความเข้าใจ รับรู้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นำไปสู่การดูแลผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ อักทั้งยังพัฒนานักศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงความสามารถในการตัดสินใจเชิงวิชาชีพบนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาแห่งชาติของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้คุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติเห็นถึงความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆที่หลากหลาย ทำให้เกิดความรัก ความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมซึ่งสามารถทำได้โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ (Rattanaphet, Chittcharat and Piasai, 2016)

บทความนี้จะขอนำเสนอความเป็นมาของความฉลาดทางจิตวิญญาณ แนวคิดและทฤษฎีความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณ และวิธีการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ เพื่อให้นักศึกษามีเป้าหมายในชีวิต ประสบความสำเร็จในการเรียนพยาบาล ดูแลผู้รับบริการอย่างเป็นองค์รวม ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในเส้นทางทางวิชาชีพนี้ต่อไป

ความเป็นมาของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นความฉลาดที่ทำให้บุคคลเข้าใจถึงความหมายในชีวิต จุดมุ่งหมายในชีวิต มองการกระทำ และการดำเนินชีวิตของตนเองในมุมมองที่กว้างขึ้น เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลแยกแยะสิ่งต่างๆ ภายใต้กรอบของศีลธรรม (Zohar & Marshall, 2000) นอกจากนี้ความฉลาดทางจิตวิญญาณยังเป็นความสามารถทางจิตใจที่ใช้ในการตระหนักรู้ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ทำให้เผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม (King, 2008)

บิเนต์ (Binet) นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศสได้สร้างแบบสอบวัดเชาวน์ปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) ในปี ค.ศ. 1905 ซึ่งต่อมาภายหลังพบว่าคนที่มี IQ สูงก็ไม่ได้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงาน จนกระทั่งกลางทศวรรษที่ 1990 แดเนียล โกลแมน (Daniel Goleman) นักจิตวิทยาชื่อดังได้เสนอว่า คนที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตหน้าที่การงานไม่จำเป็นต้องมี IQ สูงแต่ให้มีความฉลาดทางอารมณ์

(Emotion Intelligence: EQ) สูง ต่อมาในปี ค.ศ. 2000 นาห์ โซฮาร์ และ เอียน มาร์แชล (Danah Zohar & Lan Marhall) นักฟิสิกส์ ผู้เขียนหนังสือคลาสสิค The Quantum Self และ The Quantum Society ที่ได้รับการยกย่องในระดับนานาชาติ ก็ได้เขียนหนังสือชื่อว่า SQ: Connecting with our Spiritual Intelligence โดยอ้างการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับระบบประสาทและสมองมนุษย์จำนวน 4 เรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ในการทำงานของสมองส่วนหน้า (Frontal Lobes) ซึ่งเป็นสมองที่ควบคุมความคิด ความจำ สติปัญญา อารมณ์ความรู้สึก การมีเหตุผล และการแก้ไขปัญหา โดยงานวิจัยจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

1. งานวิจัยในปี ค.ศ.1990 โดยศาสตราจารย์ ดร. ไมเคิล เพอร์ซิงเกอร์ (Michale Persinger) นักจิตประสาท (Neuropsychologist) ชาวแคนาดา ที่สนใจการทำงานของสมองแบบองค์รวม และในปี 1997 ศ.ดร.วี เอส รามชันดรัน (V.S. Ramachandran) และคณะแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอเนีย กล่าวถึงการมีอยู่ของจุดหนึ่งในสมองที่วาบขึ้นมาบริเวณ temporal lobes เมื่อมีการพูดคุยหัวข้อเกี่ยวกับจิตวิญญาณหรือศาสนา จุดนั้นเรียกว่า จุดพระเจ้า (God spot)

2. การทำงานของวูลฟ์ ซิงเกอร์ (Wolf Singer) นักประสาทวิทยาชาวออสเตรียนเกี่ยวกับกระบวนการทางประสาทในการคิดด้านเหตุผลที่เป็นพื้นฐานของความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ โดยความฉลาดทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งต่างๆที่บุคคลลงมือทำนั้นทำไปเพื่ออะไร ดังนั้นวูลฟ์จึงเสนอแนวคิดของความฉลาดทางสติปัญญาเพิ่มขึ้นมา เพื่อบอกว่าบุคคลจะลงมือทำสิ่งต่างๆ ดีหรือไม่ เพราะอะไร หรือพยายามถามคำถามว่าทำไม เพราะอะไร ผู้เขียนยกตัวอย่างของการเล่นเกมส์ โดยบุคคลที่มีความฉลาดทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์สูง จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่ว่า “จะเล่นเกมส์ให้เก่งและมีประสิทธิภาพได้อย่างไร” แต่ความฉลาดทางสติปัญญา จะเริ่มต้นคำถามว่า “เกมส์นี้หากเล่นไปแล้วจะดีหรือไม่ อย่างไร”

3. ในช่วงกลาง ค.ศ.1990 โรโดลโฟ จีนาส (Rodolfo Glinas) ผู้พัฒนางานของซิงเกอร์ได้ศึกษาจิตใต้สำนึกของคนเราเปรียบเทียบกันในขณะที่หลับและตื่น พบว่า มีการตอบสนองต่อสนามแม่เหล็กต่างกัน

4. เทอเรนซ์ เดียร์คอน นักมนุษยวิทยา ได้เขียนหนังสือชื่อ THE SYMBOLIC SPECIES ในปี 1997 แสดงให้เห็นว่าในการทำงานของสมองส่วนหน้า (Frontal Lobes) ในการประมวลผลสัญลักษณ์ ภาษา เป็นการทำงานของความฉลาดที่เรียกว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณ

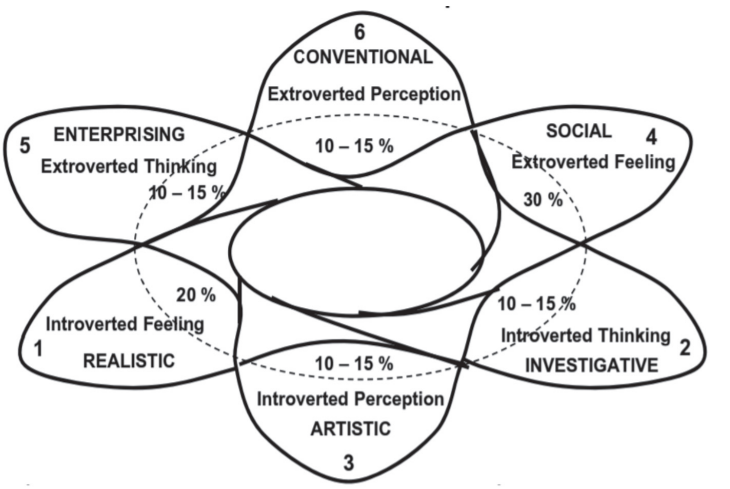
ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยทั้ง 4 เรื่องข้างต้น แสดงถึงการดำรงอยู่ของความฉลาดทางจิตวิญญาณ โดยความฉลาดทางจิตวิญญาณเข้ามาเติมเต็มความฉลาดทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์อย่างสมบูรณ์ที่สุด จึงกล่าวได้ว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นความฉลาดขั้นสุดยอดของมนุษย์ ซึ่งโซฮาร์ และมาร์แชล ยืนยันว่าการวิจัยเกี่ยวกับความฉลาดทางจิตวิญญาณนี้ เป็นการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์โดยไม่มีความเชื่อเรื่องศาสนาเข้ามาปะปนแต่อย่างใด คนที่เคร่งศาสนาอาจมีความฉลาดทางจิตวิญญาณต่ำมากก็ได้ ในทางตรงข้ามคนที่มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง อาจไม่ยึดศาสนาใดเลยก็เป็นได้เช่นกัน และความฉลาดทางจิตวิญญาณนี้ก็ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับศาสนา เพราะความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นเรื่องของระบบ

“ภายใน” ตัวมนุษย์ ไม่ใช่เรื่องกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมจากภายนอกในแบบศาสนาทั่วไป และย้ำว่ามนุษย์ทุกคนสามารถนำความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดทางจิตวิญญาณมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ไม่ใช่เป็นเพียงแนวคิดในเชิงนามธรรมที่จับต้องไม่ได้เท่านั้น

แนวคิดและทฤษฎีความฉลาดทางจิตวิญญาณ

แนวคิดและทฤษฎีของโซฮาร์และมาร์แชล

โซฮาร์และมาร์แชล (Zohar and Marshall, 2000) ได้ใช้ดอกบัว 6 กลีบในการอธิบายแนวความคิดเรื่อง ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งเรียกว่า ดอกบัวแห่งตัวตน (Lotus of the Self) ดังภาพ

ที่มา: Zohar, D. & Marshall, L. (2000). *SQ: Spiritual Intelligence The Ultimate Intelligence*. New York: Bloomsbury.

ดอกบัวแห่งตัวตน (Lotus of the Self) เป็นสัญลักษณ์แทนตัวตนของบุคคล (Self) ซึ่งเป็นแหล่งของพลังทั้งหมดของบุคคล ที่ก่อให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของชีวิต โดยแบ่งดอกบัวออกเป็น 3 ชั้น ชั้นนอกสุดของกลีบดอกบัวทั้ง 6 แสดงถึงอัตตา (Ego) ของบุคคล อธิบายให้เห็นถึงบุคลิกภาพ 6 แบบ ส่วนชั้นที่สองอยู่ระหว่างกลีบดอกบัวและเกสรดอกบัว แสดงถึงแรงจูงใจหรือแรงขับที่ทำให้เกิดลักษณะบุคลิกภาพในแต่ละแบบขึ้น และชั้นในสุดเกสรดอกบัว แสดงถึง ตัวตนของบุคคลซึ่งจะรวมทั้งระบบการคิด ปัญญา ความรู้สึก สติสำนึกของและแกนกลางความเป็นตัวตนของตนเอง

อัตตา (Ego) ของบุคคล เป็นส่วนที่พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับสุดท้าย เป็นชั้นของตัวตนที่มีเหตุผลที่สุด มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงาน เป็นลำดับขั้นของระบบประสาทที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับตรรกะที่มีเหตุผล ความคิด

ความรู้สึก ภายใต้กรอบศีลธรรม อัตตาเป็นกลีบชั้นนอกสุดของดอกบัว ประกอบไปด้วยลักษณะบุคลิกภาพ 6 แบบ ตามการนิยามของนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เจ แอล ฮอลแลนด์ (J.L. Holland) ที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ Making Vocational Choice: A Theory of Vocational Personalities and Work Environmental ว่า ดอกบัว 6 กลีบ จะแสดงลักษณะบุคลิกภาพ 6 แบบ และอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพในแต่ละแบบแตกต่างกันออกไป ดังนี้

กลีบที่ 1 บุคลิกภาพแบบยึดตามระเบียบแบบแผน (Conventional) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะระมัดระวังตนเอง ไม่ยืดหยุ่น ทำตามขั้นตอน เป็นคนเจ้าระเบียบ อาชีพที่เหมาะสมกับลักษณะบุคลิกภาพแบบนี้ คือ พนักงานต้อนรับ เลขานุการ พนักงานคอมพิวเตอร์ นักบัญชี เป็นต้น

กลีบที่ 2 บุคลิกภาพแบบชอบเข้าสังคม (Social) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความอดทนและความรับผิดชอบ มีไหวพริบ เป็นผู้ให้คำปรึกษา และรักธรรมชาติ อาชีพที่เหมาะสมกับลักษณะบุคลิกภาพแบบนี้ คือ นักบำบัด ผู้จัดการ ผู้ให้คำปรึกษา ครู และอาจารย์ เป็นต้น

กลีบที่ 3 บุคลิกภาพแบบชอบสำรวจ (Investigative) บุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะรอบคอบ มีความเป็นเหตุเป็นผล ถ่อมตัว ชอบการคิดวิเคราะห์ อยากรู้อยากเห็น บุคคลกลุ่มนี้จึงสามารถวิเคราะห์บุคคลหรือความคิดต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังชอบความสันโดษ และเป็นตัวของตัวเอง อาชีพที่เหมาะสำหรับบุคลิกภาพแบบนี้ คือ นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักสำรวจ และนักวิจัย เป็นต้น

กลีบที่ 4 บุคลิกภาพแบบชอบงานศิลป์ (Artist) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะไม่เป็นระเบียบ เจ้าอารมณ์ ถูกกระตุ้นได้ง่าย บุคคลกลุ่มนี้จะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง จินตนาการ ไม่ชอบทำตามผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีอารมณ์อ่อนไหว เปิดเผย อาชีพที่เหมาะสมสำหรับบุคลิกภาพแบบนี้ คือ นักเขียน นักดนตรี นักแสดง นักหนังสือพิมพ์ ช่างถ่ายภาพ สถาปนิก เป็นต้น

กลีบที่ 5 บุคลิกภาพแบบยึดความจริง (Realistic) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้มักเป็นเพศชาย มีลักษณะจริงจัง ไม่ชอบสิ่งที่ไร้สาระ ยึดติดกับความเป็นจริง ไม่ยืดหยุ่น ดื้อรั้น หลบหน้าจากสังคม มีความยุติธรรม จริงใจ พูดจาตรงไปตรงมา อาชีพที่เหมาะสม คือ คนขับรถ ช่างกล นักบิน และวิศวกร เป็นต้น

กลีบที่ 6 บุคลิกภาพแบบกล้าได้กล้าเสีย (Enterprising) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีลักษณะความมั่นใจในตัวเองสูง เข้าสังคมเก่ง ทะเยอทะยาน ชอบใช้อำนาจ เผด็จการ ชอบการผจญภัย บุคคลกลุ่มนี้จึงชอบแสวงหาความตื่นเต้น มองโลกในแง่ดี พร้อมที่จะทดลองทุกสิ่งทุกอย่าง มักจะทำอะไรด้วยความมั่นใจ อาชีพที่เหมาะสม ได้แก่ นักการเมือง ผู้บริหาร ผู้จัดการ เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ตำรวจ ทหาร เป็นต้น

จากแนวคิดของโซฮาร์และมาร์แชล สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) จะมุ่งเน้นลักษณะบุคลิกภาพหรือระบบความคิดให้เข้ากับความสามารถของบุคคล อันนำไปสู่การประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับลักษณะบุคลิกภาพ อีกนัยหนึ่ง การแสดงลักษณะบุคลิกภาพในแต่ละแบบที่แตกต่างกันออกไปเป็นสิ่งที่แสดง

ถึงการมีวุฒิภาวะทางบุคลิกภาพและความฉลาดทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันออกไปด้วย ผู้เขียนมีทรรศนะว่าบุคคลหรือแม้กระทั่งนักศึกษาที่จะประสบความสำเร็จในการเรียนและการดำเนินชีวิต ตลอดจนมีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูง จะต้องแสดงออกถึงความสมดุลของลักษณะบุคลิกภาพทั้ง 6 แบบ เปรียบดังดอกบัวทั้ง 6 กลีบหากเจริญเติบโตและเบ่งบานได้พร้อมกัน ดอกบัวนั้นย่อมเบ่งบานได้อย่างสมบูรณ์และสวยงาม ตรงกันข้ามหากดอกบัวทั้ง 6 กลีบ เติบโตและเบ่งบานไม่เท่ากัน มีกลีบใดกลีบหนึ่งเบ่งบาน แต่บางกลีบเหี่ยวแห้ง ดอกบัวนั้นก็จะไม่สวยงาม บุคลิกภาพของมนุษย์ก็เช่นกันต้องมีการพัฒนาอัตตาหรือบุคลิกภาพทั้ง 6 แบบภายในตนเองอย่างเท่าๆ กัน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ มีพลัง ความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต จะช่วยให้พบความสุข และความเข้าใจในตนเองอย่างแท้จริง

แนวคิดของเดวิด บี คิง

เดวิด บี คิง (David B King, 2008) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านการคำนึงถึงการดำรงอยู่ของชีวิต (Critical Existential Thinking)** หมายถึง ความสามารถในการคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย เหตุผลในการดำเนินชีวิต ทำความเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิตที่ประกอบด้วยการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.**1** ความสามารถในการรับรู้คุณค่าและความหมายของชีวิต

1.**2** ความสามารถในการสร้างลำดับความสำคัญของคุณค่าและเป้าหมายของชีวิต

1.**3** ความสามารถในการจัดและประเมินความสำเร็จของเป้าหมาย

1.**4** ความสามารถในการมีส่วนช่วยให้ผู้อื่นค้นพบเป้าหมายและความหมายของชีวิต

ผู้ที่มีความสามารถด้านการคำนึงถึงการดำรงอยู่ของชีวิตสูง จะมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) สามารถประเมินและแก้ไขปัญหาด้วยการใช้สติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาที่พบว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณด้านการคำนึงถึงการดำรงอยู่ของชีวิตมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสติปัญญา (IQ)

2. **ด้านการสร้างเป้าหมายในชีวิต (Personal Meaning Production)** หมายถึง ความสามารถในการหาความหมายและเป้าหมายของชีวิต รวมไปถึงความสามารถในการสร้างสรรค์หรือควบคุมสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. **ด้านการตระหนักรู้ถึงภาวะเหนือธรรมชาติ (Transcendental Awareness)** เป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจและร่างกายของตนเองกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ทำให้บุคคลมองเห็นคุณค่าภายในตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างลึกซึ้ง

4. **ด้านการเข้าสู่ภาวะมีสติ (Conscious State Expansion)** หมายถึง ความสามารถที่จะเข้าถึงการมีสติที่มั่นคง ซึ่งเกิดจากความสงบของจิตใจตนเอง การเข้าสู่ภาวะมีสตินั้นจะก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ เช่น เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความฉลาดด้านต่างๆ เช่น ความฉลาดทางสติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น หากบุคคลสามารถเข้าสู่ภาวะการมีสติในระดับสูง ก็จะเป็นผู้ที่มีระดับความฉลาดทางจิตวิญญาณที่สูงด้วย

จากแนวคิดของเดวิด บี คิง สามารถสรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นความสามารถทางจิตใจที่ใช้ในการตระหนักรู้ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและการปรับตัวในการดำรงชีวิต ซึ่งนำไปสู่การไตร่ตรองสิ่งสำคัญอย่างลึกซึ้ง การส่งเสริมความหมายของชีวิต การยอมรับอัจฉริยภาพในตนเอง และการควบคุมสภาวะทางจิตใจอย่างมีสติ ทำให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

จากแนวคิดที่ได้นำเสนอในเบื้องต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) เป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลใช้ความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลจึงควรมีการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้นักศึกษาสามารถปรับตัว รู้จักตัวตนของตนเอง มีจุดมุ่งหมายในการเรียนพยาบาล และสามารถเผชิญปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ: หัวใจสำคัญบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล

ความสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณต่อการศึกษาพยาบาลนั้น การที่นักศึกษาเลือกเรียนพยาบาล บางคนพ่อแม่เลือกให้เพราะเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ จบมามีงานรองรับ บางคนเลือกเรียนพยาบาลตามเพื่อน บางคนไม่รู้จะเลือกเรียนอะไร ไม่มีเป้าหมายในการเรียน บังเอิญสอบได้ก็เรียน ส่งผลให้เมื่อนักศึกษาเรียนได้ช่วงเวลาหนึ่งก็ลาออกกลางคัน เพราะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสุขในการเรียน (Bundasak, Chaowiang, & Jangasem, 2016) ดังนั้นการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณ จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตให้เกิดคุณค่าและมีเป้าหมาย ทำให้เกิดมุมมองต่อชีวิตที่กว้างขึ้นและลึกซึ้ง หากนักศึกษาพยาบาลได้รับการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณก็จะทำให้นักศึกษามีจุดมุ่งหมายในการเรียนและการใช้ชีวิต สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ มีความสุขในการเรียนและการดำเนินชีวิตบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสำคัญ ดังนี้ (Zohar and Marshall, 2000)

1) ทำให้บุคคลมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดรูปแบบที่ตายตัว
2) ทำให้บุคคลรู้จักตัวตนของตนเองในระดับสูง
3) ทำให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหาและเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสได้
4) ทำให้บุคคลสามารถกล้าที่จะเผชิญและข้ามผ่านความเจ็บปวดในชีวิตได้
5) สามารถทำให้ตนเองมีแรงบันดาลใจจากภาพวิสัยทัศน์และคุณค่าในตนเอง

6) ทำให้บุคคลไม่สร้างความทุกข์ใจหรือทำลายสิ่งอื่นใดโดยไม่จำเป็น

7) ทำให้บุคคลเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

8) ทำให้บุคคลสามารถตั้งคำถามว่า “เพราะอะไร” หรือ “จะเป็นอย่างไรถ้า...”

นอกจากนี้ปัญหาที่พบขณะที่นักศึกษาฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วย คือ นักศึกษามุ่งเน้นการดูแลด้านร่างกาย แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงจิตใจและจิตวิญญาณของผู้รับบริการได้ เพราะสุขภาพของมนุษย์เป็นผลที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนระหว่างร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ นักศึกษาจึงต้องมีหน้าที่ช่วยให้ผู้ป่วยเผชิญกับภาวะการเจ็บป่วยได้อย่างผาสุก ดูแลประคับประคองด้านจิตใจ และคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความสำคัญของการใช้จิตวิญญาณในการดูแลผู้รับบริการ โดยรับรู้ว่าชีวิตของทุกคนมีคุณค่า (Nardi & Rooda, 2011) ส่งผลให้นักศึกษาเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้รับบริการ สามารถประคับประคองจิตใจผู้รับบริการให้เป็นปกติ และคงไว้ซึ่งคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากความสำคัญดังกล่าว สามารถสรุปได้ ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 ความสำคัญของความฉลาดทางจิตวิญญาณ

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณมีความสำคัญกับวิชาชีพพยาบาล นักศึกษาพยาบาลที่มีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูงจะมีเป้าหมายในการเรียนที่ชัดเจนและการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดหมาย รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถปรับตัวและเผชิญปัญหากับสถานการณ์ที่อาจจะนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพจิตได้ นอกจากนี้ความฉลาดทางจิตวิญญาณจะหล่อหลอมให้นักศึกษาพยาบาลรับรู้ว่าชีวิตของผู้รับบริการมีคุณค่าต้องการการเยียวยาและการเอาใจใส่ด้วยหัวใจ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงคุณค่าของวิชาชีพในด้านบริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ต่อไป

แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ

โซฮาร์และมาร์แชล (Zohar and Marshall, 2000) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจิต 7 ขั้นตอน ผู้เขียนได้สรุปและยกตัวอย่างวิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 2 การพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณตามแนวคิดของ Zohar and Marshall (2000)

นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณด้วยวิธีที่เรียกว่า 2-Re (Pavaganun, 2005) ได้แก่

1. Rethink เลิกหลงความรู้ทุกอย่างที่มี ต้องหมั่นเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ไม่หวั่นไหวต่อการเปลี่ยนแปลง จงเปลี่ยนแปลงตนเองก่อนที่จะถูกเปลี่ยนแปลง รู้จักช่างสังเกตและตั้งคำถามอยู่เสมอ อย่ายึดติดกับสิ่งเดิมๆ ที่เคยผ่านมา

2. Retest หมั่นตรวจสอบคุณภาพวิสัยทัศน์ของเองว่าเป็นคน Active หรือ Passive ทางอารมณ์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมของครอบครัว การตรวจสอบนี้เพื่อให้รู้จักเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส รู้จักคิดในแง่มุมต่างๆ ที่หลากหลายและกว้างขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ รู้จักวิเคราะห์หาข้อบกพร่องของตนเองอยู่เสมอเพื่อทำความเข้าใจและแก้ไข

จากการทบทวนวรรณกรรมยังพบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ โดยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจิตวิญญาณ โดยความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นพื้นฐานของความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Wigglesworth, 2004) นอกจากนี้ยังพบว่า สติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Rattanapat, Chittcharat, & Piasai, 2016) ดังนั้นหากมีการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์และการฝึกฝนสติให้กับนักศึกษาพยาบาลมากขึ้นก็จะทำให้นักศึกษามีความฉลาดทางจิตวิญญาณสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ครูผู้สอนมีบทบาทในการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ อาจจะเป็นการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์และการฝึกสมาธิให้กับนักศึกษา ผลจากการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณจะทำให้เกิดผลดีต่อวิชาชีพในการดูแลผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังเกิดผลดีต่อตนเองคือมีจุดมุ่งหมายในการเรียนและการใช้ชีวิต สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ฝ่าฟันอุปสรรค มีความสุขในการเรียนและการดำเนินชีวิตบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล แต่อย่างไรก็ตามตัวนักศึกษาเองย่อมมีบทบาทสำคัญในการฝึกฝนและพัฒนาตนเองด้วยวิธีดังกล่าวเพื่อให้มีความฉลาดทางจิตวิญญาณที่สูงขึ้นต่อไป

สรุป

ความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักศึกษาพยาบาลมีจุดมุ่งหมายในการเรียนและการดำเนินชีวิต สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนสามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมได้ นอกจากนี้การส่งเสริมการดูแลด้านจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาพยาบาลจะทำให้นักศึกษาพยาบาลรับรู้ว่าชีวิตของผู้รับบริการทุกคนมีคุณค่า ทำให้นักศึกษาเกิดการดูแลผู้รับบริการด้วยจิตใจที่ดีงาม เข้าใจผู้รับบริการ และสามารถดูแลผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลจึงควรมีการเสริมสร้างความฉลาดทางจิตวิญญาณให้กับนักศึกษาพยาบาล อันจะส่งผลให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตอยู่บนเส้นทางวิชาชีพพยาบาลได้อย่างมีความสุขและดูแลผู้รับบริการด้วยความเอื้ออาทรต่อไป

References

Bundasak, T., Chaowiang, K., & Jangasem, N. (2016). Happily Learning among Nursing Students. *Journal of MCU Peace Studies,* 5(1), 357-369.

Chanfong, N. (2008). Spiritual Quotient: SQ. *FEU Academic Review, 1*(2), 75-77.

Hildebrant, L. S. (2011). *Spiritual intelligence: Is it related to a leader's level of ethical development?.* A dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for the degree doctor of philosophy, Capella University.

Jang, S.A., Khoramirad, A., Pourmarzi, D., & Raisi, M. (2017). Relationship Between Spiritual Intelligence and Ethical Decision Making in Iranian Nurses. *Journal of Humanistic Psychology*, Volume 2; doi: 10.1177/0022167817704319.

Khunthar, A., Kedcham, D., Sawaengdee, K., & Theerawit, T. (2013). Job transfers amongst registered nurses in Thailand. *Thai Journal of Nursing Council,* 28(3), 19-31.

King, D. B. (2008). *Rethinking claims of spiritual intelligence: A definition, model, and measure.* Unpublished Master's Thesis, Trent University, Peterborough, Ontario, Canada.

Nardi, D. & Rooda, L. (2011). Spiritual-Based Nursing Practice by Nursing Students: An Exploratory Study. *Journal of Professional Nursing, 27*(4), 255-263.

Noohi, E., Rahimi, N., & Nakhaee, N, (2014). Study Spiritual Intelligence Nursing and Midwife Students of Kerman University of Medical Sciences in 1391. *Journal of Medical History, 5*(17), 63-78.

Pavaganun, C. (2005). SQ: Spiritual Intelligence for business and management. *Prachachat Business*. March, 3rd-6th, 6.

Rattanaphet, S., Chittcharat, N. and Piasai, P. (2016). The relationship among spiritual intelligence, mindfulness, and happiness in Buddhism. *Journal of Behavioral Science for Development*, 8(1), 79-102.

Ruddock, B. & Cameron, R.J. (2010). Spirituality in children and young people: a suitable topic for educational and child psychologists?. *Educational Psychology in Practice,* 26(1), 25-34.

Sucaromana, A. (2016). Resilience Quotient: RQ. *Journal of MCU Peace Studies,* 4(1), 209-220.

Wichitnaowaratana, S. (2014). Spiritual Capital of Psychological Intelligence. *Chandrakasem Rajabhat University Journal*, 20(39), 1-9.

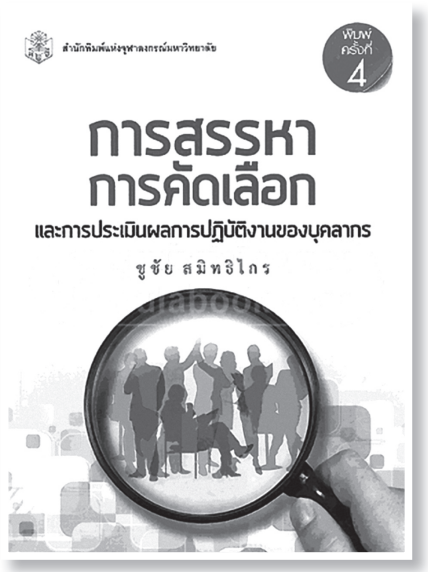
Wigglesworth, C. (2004). *Spiritual Intelligence and Why is Matters*. Tehran: Printing Publishing Growth.

Zohar, D. & Marshall, L. (2000). *SQ: Spiritual Intelligence the Ultimate Intelligence*. New York: Bloomsbury.

การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

The Recruitment, Selection and Performance Evaluation of Personnel

พระปลัดสมชาย ปโยโค และ ฉันทนา กระแสงสิง[1]
Phrapalad Somchai Payogo and Chanthana krasangsing[1]
[1]Email: chanthana_three@hotmail.com

ผู้เขียน : ชูชัย สมิทไกร
ปีที่พิมพ์ : พ.ศ.2556
จำนวนหน้า : 429 หน้า
สำนักพิมพ์ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ครั้งที่พิมพ์ : พิมพ์ครั้งที่ 4
ISBN : 978-974-03-306

บทนำ

บุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์ คือองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การจะบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จนั้นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยสำคัญที่สุดของการแข่งขันทางธุรกิจ การปฏิบัติงานและผู้บริหารขององค์การต่างๆ มีคุณภาพที่แตกต่างกัน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการมีระบบการจัดการบุคลากรที่แตกต่างกัน กระบวนการเกี่ยวกับสรรหา การคัดเลือก การพัฒนา การจูงใจและการยุติการจ้างงานบุคลากรขององค์การ วัตถุประสงค์เพื่อการเพิ่มประสิทธิทธิภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์การ ภายใต้จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

การสรรหาเป็นกระบวนการค้นหาและจูงใจบุคคล ที่มีความสามารถให้เข้ามาสมัครงานกับองค์การ กระบวนการสรรหาบุคคลถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมาก ทำให้องค์การต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนต้องแข่งขันช่วงชิงบุคลากรที่มีคุณภาพให้เข้ามาทำงานกับตนเอง

การคัดเลือกบุคลากรที่จัดว่าเป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยม มีการใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุด คือ เครื่องมือประเภทแบบบันทึกซึ่งให้ผู้สมัครกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับตนเอง แต่โดยทั่วไปมักจะใช้ใบสมัครนี้เพื่อสนองจุดมุ่งหมายสองประการคือ (1) เพื่อประเมินผู้สมัครงานมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ (2) เพื่อประเมิน และ เปรียบเทียบจุดแข็งและจุดอ่อนของผู้สมัครงาน

การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการพิจารณา ตัดสินว่าบุคคลปฏิบัติงานได้ดีเพียงไร โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และสื่อสาร ให้บุคลากรทราบถึงผลการพิจารณานั้นๆการประเมินผลการปฏิบัติงานจึงเป็นเครื่องมือ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เพราะจะทำให้ทราบว่าบุคคลสามารถปฏิบติงาน ได้ตามเป้าหมายและนโยบายขององค์การหรือไม่ นอกจากนั้นยังช่วยให้ทราบว่าบุคลากร แต่ละคนจะได้รับรางวัลตอบแทนมากน้อยเพียงไรจากการปฏิบัติงาน

หนังสือเล่มนี้มุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ที่จำเป็นต่อภารกิจการสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยนำเสนอจะมุ่งเน้นการประยุกต์ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดทางจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การซึ่งเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในการทำงาน ผู้เขียนได้จำแนกในรายละอียดออกเป็น 14 เนื้อหาที่น่าสนใจ ดังนี้

บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์

การจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์คือ กระบวนการเกี่ยวกับการสรรหาคัดเลือกการพัฒนา การจูงใจ การรักษา และการยุติการจ้างบุคลากรขององค์การ จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์การ ภายใต้จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์ขององค์การต่างๆ โดยทั่วไปมักประกอบด้วย

ภารกิจที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การสรรหาคัดเลือก การพัฒนา การจูงใจ การรักษา และการยุติการจ้าง บุคลากรขององค์การ การสรรสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรถือ เป็นภารกิจสำคัญของทุกองค์การ เนื่องจากเป็นภารกิจที่ทำให้องค์การ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรที่สามารถจะช่วยให้องค์การได้บุคลากรตามที่ต้องการคือ กรอบแนวคิดที่เรียกว่า“ ความสอดคล้องกันระหว่างองค์การงาน และบุคคล (organizob-person match) นอกจากนั้น องค์การยังจำเป็นต้องทำให้การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร มีความเชื่อมโยงกับแผนกลยุทธ์ขององค์การ และก่อนที่องค์การดำเนินการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร องค์การจำเป็นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการคือ ข้อมูลจากการวิเคราะห์งาน (jop analysis) และการวางแผนบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์

บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

สมรรถะหมายถึงคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานบุคคล ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ เช่น อุปนิสัย ทัศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น ซึ่งสามารถวัดได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น และให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมถึงต้องสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานสูงจากบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานต่ำหรือปานกลาง สมรรถะของบุคคลสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามสายงาน และสมรรถนะตามบทบาล องค์ประกอบของสมรรถนะประกอบด้วย ตัวแบบสมรรถนะ ประเภท ชื่อและนิยาม ระดับความเชี่ยวชาญและตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม สมรรถนะมีประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นกาารสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน และการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ วิธีการกำหนดสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน สามารถกระทำได้หลายวิธีคือ การกำหนดสมรรถนะโดยการเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ การกำหนดสมรรถนะโดยใช้วิธีการประเมินสมรรถนะในงาน การใช้ผู้เชี่ยวชาญ การใช้ข้อมูลทุติยภูมิ วิธีการหรือเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ประเมินสมรรถนะมีหลายวิธีเช่น ข้อมูลประวัติการทำงาน ระเบียนพนักงานหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน

บทที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดเพื่อประเมินบุคคล

การวัด คือการกำหนดตัวเลขให้แก่คุณลักษณะของบุคคล วัตถุ หรือ เหตุการณ์ เพื่อสะท้อนระดับความมากน้อยของคุณลักษณะที่วัดตามกฎที่ได้กำหนดไว้สำหรับการกำหนดตัวเลขให้แก่คุณลักษณะที่วัดจะต้องอาศัยระบบการกำหนดตัวเลขเรียกว่า “มาตร scale” ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ มาตรจัดประเภท มาตรจัดอันดับ มาตรอัตรภาค และมาตรสัดส่วน

การทดสอบเชิงเชิงจิตวิทยา เป็นเครื่องมือวัดคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งมี 3 ประเภท คือ การทดสอบการปฏิบัติงาน การสังเกตพฤติกรรม และการรายงานด้วยตนเอง ลักษณะของการทดสอบที่ดีคือ

จะต้องมีความเที่ยงและความตรงการประเมินความเที่ยง สามารถทำได้ 4 วิธีคือ วิธีทดสอบซ้ำ วิธีใช้แบบทดสอบสองฉบับที่คล้ายคลึงกัน วิธีแบ่งครึ่ง และวิธีตรวจสอบความสอดคล้องภายใน ส่วนการประเมินความตรงประกอบด้วย 4 วิธีคือ การประเมินความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามทฤษฎี ความตรงตามการทำนาย และความตรงตามสภาพ

บทที่ 4 การวิเคราะห์งาน

การวิเคราะห์งานคือ การดำเนินการอย่างมีจุดหมายและเป็นระบบ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานหนึ่งๆ การวิเคราะห์งานที่มีประโยชน์หลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก ใช้ระบุคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่งงานหนึ่ง ประการที่สอง และประการที่สาม ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการคัดเลือกและทำนายความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรใช้ในการพัฒนาเกณฑ์หรือมาตราฐาน การปฏิบัติงานที่บุคลากรจำเป็นต้องกระทำให้ได้การวิเคราะห์งานสามารถกระทำได้ในหลายรูปแบบและวิธีการ แต่วิธีการวิเคราะห์งานที่ได้รับความนิยมมี 3 วิธีการคือ วิธีการสัมภาษณ์ วิธีการสำรวจ และวิธีการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ วิธีการแต่ละแบบต่างมีข้อดีและข้อเสีย ดังนั้น จึงควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นสำคัญ

บทที่ 5 การวางแผนบุคลากรในองค์การ

การพยากรณ์อุปสงค์และอุปทานด้านบุคลากร คือกระบวนการคาดการณ์เกี่ยวกับความต้องการด้านกำลังในอนาคต และวิธีการที่ใช้จะใช้ในการสนองความต้องการเหล่านั้น ภายใต้สมมติฐานเกี่ยวกับนโยบายขององค์การและสภาพแวดล้อมที่องค์การจะต้องเผชิญในอนาคต สำหรับวิธีการพยากรณ์อุปสงค์และอุปทาน สามารถกระทำได้หลายวิธี องค์การส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการที่ไม่ซับซ้อนมากนักสำหรับการคาดการณ์ในระยะสั้น แต่จะใช้วิธีการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อมีประสบการณ์ในการพยากรณ์มากขึ้น และมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการพยากรณ์ด้านกำลังคน

บทที่ 6 หลักการและวิธีการสรรหาบุคลากร

การสรรหาบุคลากร คือ กระบวนการค้นหาและจูงใจบุคคลที่มีความสามารถให้เข้ามาสมัครงานกับองค์การ การสรรหาบุคลากรโดยแท้ที่จริงแล้ว มิได้เป็นเพียงกระบวนการที่ฝ่ายองค์การเป็นผู้เลือกผู้สมัครงานแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นกระบวนการที่ทั้งสองฝ่ายต่างเป็นผู้เลือกซึ่งกันและกัน ปัจจัยที่ผู้สมัครมักใช้ในการพิจารณาเลือกองค์การ ได้แก่ ค่าตอบแทน เงินเดือน ผลตอบแทนทางจิตใจ ภาพลักษณ์ขององค์การ สไตล์การปกครองบังคับบัญชา และค่านิยมขององค์การ

บทที่ 7 ใบสมัครงานแบบถ่วงน้ำหนักและแบบสำรวจชีวประวัติ

ใบสมัครแบบถ่วงน้ำหนักคือ ใบสมัครที่สร้างขึ้นด้วยวิธีการเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นวิธีการให้คะแนนแก่ข้อมูลในใบสมัครงาน โดยอาศัยสมมุติฐานที่ว่า พนักงานที่ ดี มีความแตกต่างจากพนักงานที่ไม่ดี ในหลายๆ ด้านและอย่างน้อยที่สุด ความแตกต่างในบางด้านสามารถจะวัดได้ด้วยการใช้ใบสมัครงาน ใบสมัครงานแบบถ่วงน้ำหนักสามารถนำไปใช้ในการคัดเลือกบุคลากรได้อย่างน้อยสองทางคือ เป็นเครื่องมือกรองผู้สมัครงาน และเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับการคัดเลือกบุคลากร ใบสมัครงานแบบถ่วงน้ำหนักมีข้อดีหลายประการ คือ ประการแรกไม่มีลักษณะที่คุกคามความรู้สึกของผู้สมัคร ประการที่สอง เป็นสิ่งที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้วิธีการอื่นๆ เพื่อคัดเลือกพนักงาน และประการที่สาม อาจช่วยประเมินลักษณะที่สำคัญบางประการของผู้สมัครงานได้ในขณะที่เครื่องมือชนิดอื่นไม่สามารถกระทำได้

บทที่ 8 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

การสัมภาษณ์เป็นวิธีการคัดเลือกบุคลากรที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ปัจจัยหลายประการมีอิทธิพลต่อกระบวนการประมวลข้อมูลและการตัดสินใจของผู้สัมภาษณ์ ซึ่งทำให้เกิดความลำเอียงและความผิดพลาดในการตัดสินใจ การะสัมภาษณ์แบบดั้งเดิมที่ไม่มีโครงสร้างจึงมีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการทำให้ทำให้การทำนายและความสอดคล้องกันระหว่างกรรมการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบโครงสร้างเป็นวิธีหนึ่งในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการสัมภาษณ์แบบโครงสร้างประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ประการ คือ (1) การสร้างข้อคำถาม (2) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ให้คะแนน และ (3) การให้น้ำหนักความสำคัญแก่ข้อคำถาม ส่วนการประเมินผลควรจะทำ2 ขั้นตอน คือ การประเมินตามลายมิติและการประเมินภาพรวมของผู้สมัครงาน

บทที่ 9 การทดสอบความสามารถ

การทดสอบความสามารถคือ การทดสอบความสามารถสูงสุดของบุคคล เพื่อประเมินว่าบุคคลสามารถทำอะไรได้บ้างภายใต้ภาวะของการทดสอบลักษณะทั่วไปของการทดสอบความสามารถคือการให้ผู้รับการทดสอบทำงานที่กำหนดให้อย่างสุดความสามารถในเวลาที่กำหนดการทดสอบความสามารถ การทดสอบแบบนี้สามารถจำแนกได้ เป็น 3 ประเภทคือ 1) การทดสอบความสามารถทางสติปัญญา 2) การทดสอบความถนัด 3) การทดสอบสมรรถภาพทางกาย

บทที่ 10 การทดสอบบุคลิกภาพและความสนใจ

บุคลิกภาพคือ ลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ความเป็นปัจเจกบุคคลและเป็นสิ่งกำหนดลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมสถานการณ์ของบุคคลสำหรับการคัดเลือกบุคลากรการทดสอบบุคลิกภาพและมีความสำคัญและประโยชน์อย่างยิ่งเนื่อง จากแต่ละตำแหน่งงานจะมีการกำหนดคุณสมบัติ

เฉพาะของผู้ปฏิบัติงานในปัจจุบัน การศึกษาบุคลิกภาพนิยมใช้แนวคิดกับลักษณะบุคลิกภาพเป็นกรอบในการประเมินบุคลิกภาพโดยนักจิตวิทยาส่วนใหญ่ได้ยอมรับกันว่าลักษณะบุคลิกภาพ ของ มนุษย์สามารถจำแนกได้ 5 องค์ประกอบโดยทั่วไปการทดสอบบุคลิกภาพ สามารถจำแนกได้เป็นสอง ประเภท คือการทดสอบโดยใช้เทคนิคการฉายออก และการทดสอบโดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพ การทดสอบ ความสนใจของแต่ละอาชีพ มุ่งวิจัยแนวโน้มความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานและอาชีพ ทฤษฎีที่มีต่อความชอบและอาชีพ

บทที่ 11 การทดสอบการปฏิบัติงาน

การทดสอบการปฏิบัติงานคือ การให้ผู้สมัครงานทดสอบปฏิบัติงานซึ่งเป็นตัวแทนและมีความคล้ายคลึงกับงานที่ต้องปฏิบัติจริงในตำแหน่งงานนั้นๆ 1. การทดสอบการปฏิบัติงาน อาจจำแนกได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆคือ การทดสอบการปฏิบัติงานโดยใช้อวัยวะเคลื่อนไหว motor tests 2. การทดสอบแบบปฏิบัติงานด้านภาษา verbal tests ส่วน assessment centers (AC) คือ การประเมินบุคคลซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมต่างๆและผู้ประเมินหลายคนโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การประเมินบุคคลทั่วทุกส่วน Whole-person assessment

บทที่ 12 การตัดสินใจในการคัดเลือกบุคลากร

หลักการและวิธีการตัดสินใจในกระบวนการคัดเลือกบุคลการการที่องค์การจะตัดสินใจเลือกใช้วิธีการหนึ่งๆ ในการทดสอบผู้สมัครงานจะคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ สองประการคือความตรงของเครื่องมือและประโยชน์ที่จะได้รับหลังการทดสอบซึ่งในการทดสอบใดๆก็ตามเพื่อคัดเลือกบุคลากรองค์การจำเป็นต้องกำจัดจุดตัดเพื่อคัดเลือกผู้สมัครงานที่ผ่านการทดสอบและสำควรได้รับการพิจารณาต่อไปว่าควรจะได้รับเป็นพนักงานต่อไปหรือไม่

บทที่ 13 การจัดการและการดำเนินผลการปฏิบัติงาน

คือกระบวนการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เกี่ยวกับ การระบุภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่จำเป็นของบุคคลากรและเชื่อมโยงกับวิสัยทัสน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโครงการกำหนดมาตราฐานการปฏิบัติงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง การให้และการรับข้อมูล ย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรการประเมินสื่อสารและผลการประเมิน

การปฏิบัติงานของบุคลากร การวางแผนการพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน คือกระบวนการพิจราณาและวัดความเหมาะสมของกระบวนการทำงานและผลงานของผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ การประเมินผลการปฏิบัติงานที่ดีจะต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญ ห้าประการคือ จะต้องมีความเที่ยง ตรง มีความสามารถในการจำแนกมีความยุติธรรมและสามารถทำได้จริง กระบวนการประเมินผลและการปฏิบัติงานประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การพัฒนา

ระบบ การประเมิน และการแจ้งผล และ องค์การจำเป็นต้องสร้างระบบการประเมินผล การปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความรับรู้ ความยุติธรรม 3 ประเภทคือ ความยุติธรรมเชิงกระบวนการ ความยุติธรรมเชิงการปฏิบัติต่อบุคคล และความยุติธรรมเชิงผลลัพธ์

บทที่ 14 วิธีประเมินผลการปฏิบัติงาน

วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน สามารถจำแนกได้เป็นสามประเภทได้แก่ วิธีการประเมินผลปฏิบัติงานแบบเปรียบเทียบกับเกณฑ์ วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบเปรียบเทียบระหว่างบุคคล วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานแบบเน้นผลลัพธ์อ้างอิง

บทวิจารณ์

ในการสรรหาการคัดเลือกบุคลากรและการประเมินผล การปฏิบัติการงานของบุคคลที่ดีจึงต้องคำนึงแนวทางในการจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์ ที่ถือว่าเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จ การจัดการบุคลากร/ทรัพยากรมนุษย์ ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร ถือว่าเป็นภารกิจสำคัญของการจัดการบุคลากรในเลือกการสรรหาบุคลากร นั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 มาตรฐาน คือ

1. ระบบคุณธรรม คือ การเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยใช้การสอบแข่งขันเพื่อประเมินระดับความรู้ความสามารถของบุคคลที่มาสอบ โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวโดยใช้ความรู้ความสามารถในการสมัครเข้ามาทำงานเป็นหลัก ผู้ที่สามารถทำคะแนนได้มากที่สุดจะเป็นผู้ได้รับคัดเลือกเข้าทำงาน

2. ระบบอุปถัมภ์ คือ ระบบอุปถัมภ์ คือการเลือกบุคคลเข้าทำงานโดยใช้ความสัมพันธ์ความสนิทสนมเป็นตัวแปรหลัก โดยไม่ได้ยึดติดว่าคนที่สมัครเข้ามาจะสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ มีคุณสมบัติตรงกับตำแหน่งหรือไม่ โดยคิดว่ารู้จักกันเข้ามาทำก่อนค่อยสอนทีหลังก็ได้

ดังนั้นการที่หน่วยงานหรือองค์การภาครัฐต่างๆ จะใช้ระบบการสรรหาการคัดเลือกและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ได้ดีนั้นระบบการสรรหาก็ต้องถูกใช้ให้ถูกหลักควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบ การสรรหาคัดเลือกบุคลากรก็ต้องใช้ระบบคุณธรรมโดยการคัดเลือกหาบุคลากรให้ตรงกับงานโดยมีการประเมินผลปฏิบัติงานตามความจริงว่า บุคลากรสามารถทำงานได้บรรลุเป้าหมายที่หน่วยงานหรือองค์การตั้งเป้าไว้หรือไม่ แค่นี้ก็ทำให้การสรรหาการคัดเลือกบุคลากรนำไปสู่การ ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงที่ต้องการ

จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือเรื่องการสรรหา การคัดเลือก และการประเมินการปฏิบัติงาน เพราะการที่จะรับบุคคล เข้าทำงานจำเป็นต้องรู้งานและมีความรู้ ความสามารถในงานนั้นๆ เพราะหากรับบุคคลที่ไม่มีความสามารถในหรือความรู้ จะทำให้เสียเวลาในการฝึกสอนงานและจะทำให้องค์การเสียหายได้ฉนั้นจึงจำเป็น ที่จะสรรหาคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงานในองค์การอย่างยิ่งเพราะในใบสมัครงานจะกรอกประวัติของผู้สมัครว่ามีความรู้ด้านใด มีความสามารถด้านไหน เป็นคนอย่างไร ในใบสมัครจึงเป็นข้อมูลสำคัญต่อการรับบุคคลเข้าทำงานในองค์การและเป็นวิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเจาะจง และมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับข้องกับตำแหน่งงานและข้อมูลที่ได้ยังเป็นข้อมูลเชิงพฤติกรรมอีกด้วย

หนังสือการสรรหา การคัดเลือก และการประเมินการปฏิบัติงาน มีข้อดีที่มีการยกตัวอย่างให้เห็นจากโรงงานและองค์การต่างๆ ที่มีอยู่จริงทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพในการจัดองค์การ เช่น กรณีศึกษาการจัดการบุคลากรของบริษัทโซนี่ เซมิคอนดัดเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งบริษัทได้มีการให้บุคลากรเข้ามาสมัครงานเพื่อจะได้ทำการทดสอบ แต่บริษัทก็ได้ให้พนักงานภายเข้ามามีสิทธิสอบคัดเลือกเข้ารับตำแหน่งก่อนบุคคลภายนอก เนื่องจากบริษัทมีความเชื่อมั่นความสามารถในตัวพนักงาน และระบบการฝึกอบรมและพัฒนาของบริษัท นอกจากนี้ยังเป็นการให้พนักงานได้มีโอกาศก้าวหน้าในการทำงาน ดังนั้น เมื่อมีตำแหน่งว่างบริษัทจะติดประกาศให้พนักงานทราบก่อน จึงถือว่าเป็นการนำเสนอข้อมูลเนื้อหาที่เห็นภาพจริงจากบริษัทชั้นนำของไทย และทำให้เห็นว่าบริษัทให้ความสำคัญกับพนักงานของตนเอง ก่อนที่จะเลือกบุคคลจากภายนอกและทำให้เป็นระบบมากขึ้นเพราะการเลือกบุคคลเข้ามาทำงานนั้น ควรต้องมีเกณฑ์มาตรฐานที่แน่นอนมีความเป็นธรรมกันบุคคล ที่เข้ามาสมัครงานในองค์การของเรารู้หลักการวัดผลงานที่บุคลากร ได้ปฏิบัติงานได้จริงและสร้างผลงานให้กับองค์การของเราให้เติบโตได้ในอนาคตอีกด้วย และทำให้ผู้อ่านสามารถนำมาวิเคราะห์ดัดแปลงให้เข้ากับงานที่ทำได้และยังสามารถทำให้พัฒนาตนเอง ให้อยู่ในระดับที่ได้มาตรฐานอีกด้วยและทำให้รู้กระบวนการ เกี่ยวกับการสรรหาคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำงานในองค์การ เราควรต้องดูจากอะไรบ้างและควรจะเลือกคนประเภทไหนเข้ามาทำงานในองค์การ ต้องมีการพัฒนาระบบการสรรหาคัดเลือกอย่างไรแล้วต้องประเมินผล จากการทำงานของพนักงานหลังจากที่ได้จาก การสรรหาคัดเลือกบุคลากรมีความเหมาะสมกับงานหรือไม่ เหมือนดังคำที่ว่า “Put the Right Man in the Right Jop” คือการจัดวางบุคคลให้เหมาะสมกับงาน เมื่อมีการรับบุคคลเข้าทำงานแล้วนั้นก็ควรต้องประเมินผลจากการทำงานของผู้ปฏิบัติงานหลังจาก ที่ได้จากการสรรหาคัดเลือกมาแล้วว่ามีการทำงานตามเป้าหมายที่องค์การได้วางไว้ มีคุณสมบัติและเหมาะสมกับตำแหน่งหรือไม่ หากไม่มีองค์การควรปรับปรุงพนักงานด้านใดบางควรมีการฝึกอบรม ให้มีการพัฒนามากขึ้นอย่างไร และเมื่อผ่านเกณฑ์การการทดลองงานก็ควรมีการพิจารณาในการสร้างขวัญและกำลังใจ ให้กับพนักงานและควรมีการประเมินพนักงานให้อย่างเป็นธรรม เพราะการจะขึ้นเงินเดือนหรือมีรางวัลให้นั้นควรต้องมีการประเมิน ผลเสียก่อนและต้องทำด้วยความเที่ยงตรงของฝ่ายบริหารเพื่อที่พนักงานไม่เกิดความน้อยใจ และจะได้ทำงานให้องค์การได้อย่างเต็มที่

จุดด้อยของหนังสือ

หนังสือการสรรหา การคัดเลือกและการประเมินการปฏิบัติงาน เป็นหนังสือที่ดีอยู่แล้วแต่อาจจะมีเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่มีมากเกินไป เช่น มีบทมากเกินไปเพราะบางบทสามารถนำมารวมกันได้ ตัวอย่างเช่น บทที่สามารถรวมกันได้คือ บทที่ 6 ที่กล่าวถึงหลักการและวิธีการสรรหาบุคลากรกับบทที่ 12 ที่กล่าวถึงการตัดสินใจในการเลือกบุคลากรทั้ง 2 บทนี้ความเห็นของผู้อ่าน คิดว่าสามารถนำ มาร่วมกันได้ เนื่องจากทั้ง 2 บทมีความเกี่ยวเนื่องกัน ในส่วนเนื้อหาผู้อ่านคิดว่าได้ความรู้มากจากหนังสือเล่มนี้มากพอสมควร

References

Samitkrai, C. (2013). *The Recruitment, Selection and Performance Evaluation of Personnel*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.